EJMEN AHMED MUZEJJEN

ENCIKLOPEDIJA
islamskog ponašanja

El-Kelimeh

Ejmen Ahmed Muzejjen

ENCIKLOPEDIJA ISLAMSKOG PONAŠANJA

Prijevod: hfz. Sabahudin Skejić, prof.

Izdavač: El-Kelimeh, Novi Pazar

Za izdavača: Malik Nurović
Muzafera Nurović

Šerijatska recenzija: Sead Islamović

Lektor: Mahmut Suljović,
Mirza Fortić

Urednik i DTP: Senad Redžepović

Dizajn korice: El-Kelimeh

Štampa: "Grafičar", Užice

Tiraž: 500

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

28-42

Ejmen Ahmed Muzejjen, 1962-
Enciklopedija islamskog ponašanja / Ejmen Ahmed Muzejjen ; [prijevod Sabahudin Skejić]. - Novi Pazar : El-Kelimeh, 2015 (Užice : Grafičar). - 635 str. ; 25 cm

Tiraž 500. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7980-237-8

a) Исламска етика
COBISS.SR-ID 218688268

Ejmen Ahmed Muzejjen

enciklopedija
ISLAMSKOG PONAŠANJA

Novi Pazar, 2016.

SADRŽAJ

PREDGOVOR ŠEJHA MUHAMMEDA HASSANA 15
UVOD 19
DEFINICIJA EDEBA 23
Važnost edeba kod selefa 24
Svijetli primjeri lijepog ponašanja selefa prema ljudima 26
POHVALNE STVARI KOD NIJETA 32
Još o vrijednosti nijeta 35
Predanja o odličnosti nijeta 36
Prva kategorija: grijesi 36
Druga kategorija: pokoravanja, ibadeti 37
Treća kategorija: mubah / dozvoljene stvari 38
Ovo je Nuruddin Zenki 42
Nijet odvaja ihader od adeta 42
Ovo je Salahuddin Ejjubi 43
Nijet je stvar nutrine 44
Ljudi će biti proživljeni shodno svojim namjerama 44
ADABI TEUBE 45
Podjela ljudi shodno trajnosti teube 46
Uvjeti teube 48
Neka od naročitih pokajanja 48
Šta će učiniti onaj ko hoće da se pokaje? 50
Od odličnosti teube 50
Šta se može zaključiti iz hadisa 51
Iskreno pokajanje – teube i nesuh 52
Podjela grijeha na male i velike 59
Fadileti teube 62
Koji su Adabi teube? 63
Neki od slučajeva prijašnjih pokajnika 65
Teuba čovjeka koji je ubio stotinu ljudi 65

Pokajanje jednog od israelićanskih kraljevića 66
Pokajanje mladića koji se ogriješio prema sebi 68
Pokajanje bludnika 68
Neki primjeri pokajnika među ashabima Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem 69
Pokajanje jednog bogatog ashaba 70
Pokajanje ensarija 71
Pokajanje Ibrahima b. Edhema 71
Pokajanje grješnog mladića pred Ibrahimom b. Edhemom 73
Neki od slučajeva savremenih pokajnika 74
Mladić koji se pokajao pred jednim čovjekom iz Hasbe 74
Pokajanje čovjeka iz Rijada pred njegovom malom kćerkom 75

ADABI UČENIKA I TRAGAOCA ZA ZNANJEM 77

Šta su adabi učenog i učenika? 82
Da pročisti srce od negativnih svojstava i osobina 82
Da pročisti svoj nijet u traženju znanja 82
Da izbjegava sve ono što bi ga moglo zavesti od sticanja znanja 83
Da umanji svoju vezanost za dunjalučke poslove 83
Da se bude ponizan prema učitelju 84
Tragalac za znanjem treba da svog učitelja gleda sa uvažavanjem i poštovanjem 87
Tragalac za znanjem treba da se pomogne malehnom količinom hrane od halala 87
Tragalac za znanjem treba da izabere učitelja 88
Tragalac za znanjem treba da otrpi namrštenost ili hrđav postupak svog učitelja 88
Tragalac za znanjem treba da bude predan naukovanju 89
Tragalac za znanjem treba da sačuva svoje organe od grijeha i da se kloni griješenja 89
Adabi učitelja i podučavaoca 90
Koji su to normativi ponašanja? 91

ADABI PROČIŠĆAVANJA NEFSA 97

ADABI SABURA 110

Najbolji primjeri sabura 113
Sabur Uzvišenog Allaha 113
Sabur Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam 113
Sabur Ejjuba, alejhissalatu vesselam 115
Sabur Jusufa, alejhissalatu vesselam 116
Sabur i seljenja Ibrahima, alejhissalatu vesselam 117
Primjeri sabura nekih ashaba – Ammarova porodica 118
Sabur Bilala b. Rebbaha 119
Sabur Ebu Hurejrea 119
Primjeri sabura nekih od selefa 120
Najbolji primjer – slučaj Urveta b. Zubejra 120
Sabur i stihovi 121
Adabi sabura 122

ADABI SRDŽBE 126

Uzroci srdžbe 126
Ostavljanje srdžbe je uzrok ulaska u Džennet 128
Događaj o srdžbi i kako je ashab postupio 132

ADABI ŠALE I OPUŠTANJA 133

ADABI SMIJANJA 143

Značenje Allahovog smijeha 144
Način smijanja Poslanika, alejhissalatu vesselam 145
Još neki Adabi smijeha 149

ADABI RAZILAŽENJA (NESLAGANJA) U ISLAMU 151

Predanja o edebu razilaženja 152
Uzroci razilaženja među muslimanima 155
Kako da se ujedinimo i okupimo? 157

ADABI POZIVANJA DOBRU A ODVRAĆANJU OD NEGATIVNOG 161

Priče i događaji o naređivanju dobra, a odvraćanju od negativnog.. 166

EDEB MUSLIMANA SA ALLAHOM 168

Kako da se musliman ponaša sa Allahom 168
Primjeri iz hadisa 169
Predaje od selefa 169

Edeb muslimana sa Allahom 170
Riječi i fraze koje nisu u skladu sa ophođenjem prema Allahu 184

ADABI MUSLIMANA SA ALLAHOVIM POSLANIKOM, ALEJHISSALATU VESSELAM .. 187

Kako da se musliman ophodi prema Poslaniku, alejhissalatu vesselam? 189
Uvažavanje Poslanika, alejhissalatu vesselam, dobročinstvo prema njemu i poštovanje 194
Još neki od adaba muslimana spram Poslanika, alejhissalatu vesselam 202
Slučaj čovjeka koji je posvjedočio u korist Poslanika, alejhissalatu vesselam 204

ADABI SA ČASNIM KUR'ANOM 207

Neki slučajevi dobrih ljudi prilikom učenja Kur'ana 213
Adabi slušanja Kur'ana 214
Preporuke za pamćenje Kur'ana 214

ADABI UROĐENIH STVARI 216

Istihdad 216
Hitan (obrezivanje) 217
Kraćenje brkova 218
Brijanje pazuha 219
Podrezivanje nokata 219
Misvak 220
Pranje kožnih nabora 221
Podapiranje vodom 221
Češljanje kose 222
Adabi istindža i obavljanja nužde 222
Adabi podmirenja potrebe (nužde) 224

ADABI ABDESTA 228

O abdestu vodi računa samo vjernik 229
Svjetlost i bjelina abdesta na Kijametskom danu će, kod vjernika, biti onoliko koliko je abdest dostizao 231
Oni koji su uzimali abdest i vodili računa o njemu će na Kijametskom danu biti poznati kao "gurrul-muhadždželin" 231

ADABI PUTA 237
Priča o čovjeku koji je ožednio hodajući putem 240
Adabi muslimanke na putu 241
ADABI MUJEZINA 245
ADABI HODANJA RADI NAMAZA U DŽAMIJU 251
ADABI DŽAMIJE 256
Grijeh pljuvanja prema kibli 260
Izbjegavanje neprijatnih mirisa 260
ADABI NAMAZA 267
Šta su adabi namaza 268
ADABI PETKA 278
ADABI DVA BAJRAMA 296
ADABI SELAMA I RUKOVANJA 304
ADABI BRATSTVA 311
ADABI SA KOMŠIJAMA 323
Tri su vrste komšije 323
Neki od edeba sa komšijom 324
Ebu Hanife i komšija obućar 329
ADABI TRAŽENJA DOZVOLE 330
Traženje dozvole tuđina, izvan kuće, da uđe unutra 331
Nazivanje selama tri puta 333
Dopuštenje ulaska u kuću 334
Adabi traženja dozvole za ulazak u kuću 335
ADABI SIROMAHA U NJEGOVOM SIROMAŠTVU 340
Značenje siromaštva i njegova suština 340
Siromah ima per sranja u svom siromaštvu: 340
Odličnost siromaštva i siromašnih 341
Da li je siromah bolji od bogataša? 342
O stanju prosjaka 343
Opravdanost uzimanja imetka ako dođe bez traženja 343

Odvraćanje od toga da se od ljudi traži materijalna pomoć bez nužde 343
Slučajevi selefa u siromaštvu 344
Adabi čovjeka koji se nađe u siromaštvu 345

ADABI MUSLIMANA SA NEVJERNIKOM 348

Ko je kafir (nevjernik) o kojem ćemo govoriti? 348
Iz ajeta se može zaključiti 356
Neki slučajevi naklonosti spram mušrika i nevjernika 356

ADABI DOBROHOTNOSTI (NESIHA) 360

Dobrohotnost je osobina vjerovjesnika i poslanika 361
Vjerovjesnik daje naročiti savjet ovom ummetu 361
Davanje obaveze na dobrohotnost spram svakog muslimana 362
Razuman vjernik će biti najprije spram sebe dobrohotan 363
Vjera je dobrohotnost 363
Nesihat Allahu 364
Nesihat Allahovoj Knjizi 365
Nesihat Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam 365
Nesihat vođama muslimana 366
Nesihat svim muslimanima 367
Neke od koristi nesihata 371

ADABI ZIKRA 372

Podsticaj na zikr iz Kur'ana i sunneta 373
Šta su adabi zikra? 376

ADABI DOVE 378

ADABI BRAKA 393

Značenje braka (nikah) 394
Brak je od prakse poslanika 395
Koristi braka 395
Zanimljiv slučaj jednog Allahovog roba 396
Brak je uzrok bogatstva 397
Brak je pola vjere 397
Odličnost dobre supruge 399

Skupocjeni poklon supružnicima 409
Ko su hurije? 410
Čežnja selefa za hurijama 410

ADABI KUPOPRODAJE 412

Uvjeti trgovine 413
Da prodavac posjeduje ono što nudi ili zastupa vlasnika 414
Da ono što se prodaje bude nešto što je dopušteno koristiti i kao luksuz 414
Da ono oko čega se dogovorilo se može i preuzeti 414
Da ono što se prodaje bude poznato i jednoj i drugoj strani 414
Da bude određena cijena 415

ADABI GOSTOPRIMSTVA 423

Prvi koji je pružio gostoprimstvo gostima 423
Propis gostoprimstva u islamu 426
Adabi vezani za domaćina 429
Adabi vezani za gosta 434
Adabi vezani za posluživanje hrane 436
Adabi vezani za odlazak i opraštanje 437
Priče i pouke o plemenitosti i plemenitim 438
Neke od koristi hadisa 439
Plemenitost Hasana b. Alija 440
Plemenitost Aiše, radijallahu anha, da je Allah njome zadovoljan ... 441
Plemenitost Ibn Amira 441
Plemenitost Hammada b. Sulejmana 442
Plemenitost Salahuddina Ejjubija 442
Plemenitost Ebu Hatema Taija 442
Pjesnici slave plemenitost, a kritikuju škrtost 443

ADABI HRANE 445

Poslanikov odnos prema hrani 446

ADABI PIĆA 462

Miljenikov, alejhissalatu vesselam, odnos spram pića 463
Adabi pijenja 464
Adabi odjeće 473

Propisi odijevanja **473**

Poslanikov, alejhissalatu vesselam, način odijevanja 475

Vrste odjeće 476

Koji su adabi odijevanja kojih musliman treba da se pridržava? 482

Dobročinstvo roditeljima i Adabi toga **493**

Nježan i obziran govor s roditeljima 495

Zabrana neposlušnosti roditeljima 495

Zabrana proklinjanja i psovanja roditelja 498

Davanje prednosti poslušnosti roditeljima u odnosu na poslušnost supruzi 501

Neki od edeba ophođenja prema roditeljima 503

Ukor djeteta od strane oca i dječije podnošenje toga 505

Samilost spram roditelja 505

Edeb ophođenja sa roditeljima kod nekih od selefa 508

Trošenje na roditelje i rođake 509

Održavanje rodbine 510

Adabi džihada na Allahovom putu **512**

Propisi džihada 512

Prije borbe 517

Adabi koji prethode džihadu 518

Primjeri džihada nekih od ashaba Poslanika, alejhissalatu vesselam 524

Enes b. Nadr 524

Umejr b. Hammam 525

Ebu Ejjub Ensarija 526

Adabi hadža i umre **528**

Hadž je jedna od pet temeljnih obaveza islama 528

Adabi hadža i umre 530

Adabi tavafa 537

Adabi sa'ja izmedu Safe i Merve 538

Adabi stajanja na Arefatu 539

Adabi posjete džamiji i kaburu Poslanika, alejhissalatu vesselam 540

Ihram i telbija 542

Gledanje Kabe 542

Tavaf oko Kabe 543
Dodirivanje pokrivača Kabe i priljubljivanje uz nju 543
Sa'ju između Safe i Merve 543
Stajanje na Arefatu 543
Bacanje kamenčića 544
Posjeta Medini 544

ADABI OBILAŽENJA BOLESNIKA 545

Obilazak bolesnika 547
Vrijednost obilaska bolesnika 547
Adabi obilaska bolesnika 547

ADABI NOŠENJA DŽENAZE I SLIJEĐENJA 558

Adabi klanjanja dženaze-namaza 562
Adabi ukopa 563
Adabi poslije ukopa 567

ADABI MUSLIMANA SA ŽIVOTINJOM 580

Neka kazivanja o životinjama u Kur'anu 592
Magarci 592
Krava Israelićana 593
Allahova deva 594
Ovce 595

ADABI SPAVANJA 596

ADABI GOVORA 606

O vrijednosti šutnje 607
Najgori oblici ismijavanja i ruganja 622

ZAKLJUČAK 635

Predgovor šejha Muhammeda Hassana

Neka je apsolutna hvala Allahu i salavat i selam na Allahovog Poslanika, alejhissalatu vesselam.

Prvi praktični korak na putu stabilnosti na dunjaluku i sreće na Ahiretu jeste – sprovođenje tevhida (jednoboštva) jer je tevhid osnova vjere, njen temelj i srž. Svi stubovi vjere i njene obaveze se granaju iz njega i upotpunjuju ga. Tevhid je krajnji cilj zbog kojeg je Allah stvorio stvorenja, objavio Knjige i poslao poslanike. Na osnovu tevhida se ljudi dijele na sretnike i nesretnike, bliske i daleke, primljene i odbačene. Na osnovu tevhida se razlikuju nevjerničke i vjerničke skupine, izdvajaju se Boravište blagodati i uživanja i Boravište patnje i kazne. Islam je uvjerenje iz kojeg izvire zakon koji uređuje sve životne situacije i moralnu svijest, a to su stvari nimalo manje važne od vjerske svijesti i primjene obredoslovlja. Obredoslovlje je isprepletano sa svim vrstama odgojnog djelovanja i postupanja. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nam pojašnjava krajnji cilj svog poslanstva, pa kaže u vjerodostojnom hadisu koji bilježe Ahmed i Buhari u *El-edebul-mufredu*, od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu: "Ja sam, uistinu, poslan kako bih upotpunio lijepe moralne osobine." – u drugom predanju: "...plemenite moralne osobine."

Nimalo neću pretjerati ako kažem: "Kriza koja je zadesila čovječanstvo, a posebno ovaj ummet, kriza je morala."

Čovječanstvo se tetura kao pijanica i smije kao ludak, srlja kao progonjeni i stenje od bolova i briga. Traga za bilo čime, a u suštini ima sve, međutim, sve to je rezultat njegovog skretanja i ostavljanja Allahova puta i programa, Koji je stvorio čovjeka i Koji jedini zna šta ga čini sretnim i šta će ga učiniti nesretnim: *A kako i ne bi znao Onaj Koji stvara, Onaj Koji sve potanko zna, Koji je o svemu obaviješten.* (El-Mulk, 14)

Prvi temelj moralne građevine, bez ikakve dvojbe, jeste edeb – ponašanje. *Edeb* je riječ preuzeta iz arapskog jezika, a potiče od riječi *me-debe*, što znači poziv na jelo, za sofru, gdje se ljudi okupljaju. Tako isto edeb

predstavlja objedinjenje pozitivnih osobina kod čovjeka, bilo da se radi o riječima ili djelima.[1] Ibn Kajjim kaže: "Edeb je vjera."

Edeb se dijeli u tri vrste:

- Edeb – norma ponašanja prema Allahu, dželle šanuhu;
- Edeb prema Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam;
- Edeb prema stvorenjima.

Kako je samo velika naša potreba za ovim edebom! Koliko nam je samo neophodno da se upoznamo sa njim i primijenimo ga u praksi! Allaha mi, preče nam je i potrebnije malo edeba nego mnogo znanja i teorije, jer lijep edeb formom ukazuje i na lijep edeb duhom.

Zbog ovoga je jedan od dobrih prethodnika, selefa, rekao: "Pridržavaj se edeba i formom i suštinom. Neće niko prekršiti edeb formom, a da formalno neće biti kažnjen. Niti će iko prekršiti edeb duhom, a da neće duhom biti i kažnjen."

Hasan Basri je bio upitan o najkorisnijem edebu, pa je rekao: "Razumijevanje vjere, nemar spram dunjaluka i poznavanje onoga što si obavezan prema Allahu."

Edeb prema Allahu, dželle šanuhu, jeste sprovođenje Njegove vjere i preuzimanje Njegovih edeba, formom i duhom, uz krajnje uvažavanje, poštivanje i stid.

Edeb prema Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, je vjerovanje u njega i pokoravanje u onom što nam on naređuje, a s druge strane, izbjegavanje onoga od čega on odvraća i za šta kudi. On se ogleda još u potvrđivanju i vjerovanju u sve što nam je Poslanik kazao, ljubav prema njemu tolika da premašuje ljubav roditelja prema djeci, imetku i sebi samom. Slijeđenje Sunneta i odbrana Šerijata, dostavljanje njegove prakse i nepodizanje glasa u njegovom prisustvu ni u njegovoj džamiji nakon njegovog preseljenja, neistupanje ispred njega, kao i donošenje mnogo salavata i selama na njega su, također, stvari koje su u vezi sa edebom prema Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

[1] S obzirom da je ovdje pojašnjeno i jezičko i terminološko značenje edeba, odlučili smo se ovu riječ ostaviti u njenom izvornom obliku. – (op. prev.)

Što se tiče edeba prema ljudima i stvorenjima, to podrazumijeva lijepo ophođenje prema njima, shodno različitosti njihovog stepena i na način koji je njima priličan. Sa uglednicima treba prakticirati jedan način obraćanja, a sa roditeljima drugi, sa učenima treći i tako dalje.

Svako stanje ima i edeb koji je vezan za njega. Čovjekov edeb je preduslov njegovog uspjeha i spasa, a nedostatak edeba je preduslov njegova kraha i propasti. Ništa ne obezbjeđuje uspjeh na dunjaluku i na Ahiretu kao edeb. Mi smo pred baščom, procvjetalom i mirisnom, koja objedinjuje edebe, i pred rijekom koja je puna dragulja, pred djelom mog dragog prijatelja Ejmena Ahmeda Muzejjena, koji me je zadivio svojim visokim i otmjenim stilom, svojim dojmljivim izrazom i dubokim poznavanjem sadržaja djela i knjiga selefa.

Da Allah nagradi mog dragog prijatelja Ebu Abdullaha Ejmena Ahmeda Muzejjena najboljom nagradom i da nas s njim proživi u Firdevsu, u društvu prvaka svih daija, da nas sve obraduje podrškom islamu i snazi muslimana. On je toga dostojan i moćan je da to učini i neka je salavat i selam na našeg Vjerovjesnika, njegovu porodicu i sve ashabe.

Napisao: Ebu Ahmed šejh Muhammed Hassan

Kairo: muharrem, 1431. h.g.

Posveta

Ove riječi posvećujem svima čija su srca i duše okusili slast vjerovanja i koji su uzeli svoj edeb iz Kur'ana i Sunneta, koji su se u svom ponašanju ugledali na dobre prethodnike, da je Allah njima zadovoljan.

Posvećujem ove riječi svojoj dragoj majci koja me je vodila putem pridržavanja vjerskih principa i čvrstog vjerovanja.

Posvećujem ove riječi svom dragom ocu, koji me je stalno savjetovao. Allaha mi, nije mu dosadilo i nije se zasitio toga da me savjetuje i ukazuje mi da me stalno podsjeća i opominje na Allaha i djelovanja za Njegovo zadovoljstvo i pridržavanja sunneta Allahovog Poslanika, alejhissalatu vesselam, i njegove primjene u svakodnevnom životu.

Posvećujem ove riječi i svojoj cijenjenoj supruzi i molim Allaha da je blagoslovi, da blagoslovi njen trud i da je učini poticajnom na dobro svakome ko dobro želi.

Posvećujem ove riječi i svom učitelju i vodiču, šejhu Mustafi Adeviju i molim Allaha, Gospodara Arša veličanstvenog, da ga blagoslovi zdravljem, blagoslovi njegove supruge i potomstvo i da mu poveća znanje i zdravlje dokle god mu je ostalo života.

Također ove riječi posvećujem i svom dragom prijatelju, bratu šejhu Eminu Ensariju, daiji sa televizijskog kanala Errahmeh, da ga Allah obdari zdravljem i pomogne ga u širenju znanja na čitavoj planeti i da ga nagradi za sav njegov trud za islam i muslimane.

Neću izostaviti ni svog brata i prijatelja Abdurrahmana Abdulhajja, koji mi je pomogao u realizaciji ovog djela i uložio dosta truda da ono ugleda svjetlo dana, i neka je Allahu svaka hvala na tome.

Poklanjam ove riječi svim muslimanima i muslimankama i molim Allaha da od mene i vas primi sva naša dobra djela i da nas opskrbi sretnim završetkom života, i neka je naša posljednja dova: Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova.

Napisao: Ebu Abdullah Ejmen el-Muzejjen

UVOD

Sva hvala pripada Allahu. Njemu zahvaljujemo, od Njega pomoć i oprost tražimo. Njime se štitimo od zla nas samih i naših hrđavih djela. Koga Allah uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga Allah ostavi u zabludi, njemu nema upućivača. I svjedočim da nema božanstva osim Allaha, Koji nema ortaka i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik.

O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani! (Ali Imran, 102) *O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom Čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.* (En-Nisa, 1) *O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu. On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će ono što bude želio.* (El-Ahzab, 70-71)

Najiskreniji govor je Allahova Knjiga, a najbolji način života je način života Muhammeda, alejhissalatu vesselam. Najgore stvari su inovacije u vjeri, a svaka inovacija u vjeri je novotarija. Svaka novotarija je zabluda, a svaka zabluda vodi u Džehennem.

Svijetli islam ima svoje mnogobrojne edebe koji prožimaju svaku situaciju u životu i ibadetu, običajima i ophođenju s drugima, edebi u WC-u dok čovjek podmiruje svoju fizičku potrebu, edebi čistoće i abdesta kada se sprema za namaz, edebi zekata i sadake, edebi u njegovom osamljivanju sa svojim Gospodarom, u njegovom druženju s ljudima, edebi kojima se vlada sa starijima, mlađima, rođakom ili nepoznatim, prijateljem ili neprijateljem, edebi po kojim se vlada u svom životu sa onim s kojim je na bilo koji način vezan ili s kojim ne postoji nikakva veza. Islam poziva ovim edebima i podstiče na njih, štaviše, naređuje da se čine i primjenjuju. Svi ovi edebi zajedno obrazuju sistem života muslimana, kako život njega kao pojedinca tako i život u odnosu na druge. Časni Kur'an i nepatvoreni Sunnet jasno ukazuju na propisane edebe koje musliman treba da primje-

njuje i da ih prakticira. Ukazuje na edebe u odnosu na Allaha, Njegovog Poslanika, samog sebe, u odnosu na one koji su protivnici i ostale. Najveći činilac u odgoju je Kur'an, i ljudi u njemu imaju mnogobrojna dobra i koristi. On nas poziva svemu časnom i pohvalnim, časnim, dostojanstvenim i cijenjenim svojstvima. Ibn Mes'ud, radijallahu anhu, kaže: "Ovaj Kur'an je Allahova sofra i siguran je onaj ko joj pristupi."[2]

Od njega se bilježi i da je rekao: "Svaki odgajatelj voli da se njegove odgojne mjere i savjeti primijene, a Allahove odgojne mjere sadržane su u Kur'anu."[3]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, imao je najveće stepene edeba i lijepog morala. Uzvišeni Allah kaže: *Jer ti si, zaista, najljepše ćudi...* (El-Kalem, 4) Ibn Atijje el-'Avfi kaže: "Imao je kur'anski edeb."[4] Aiša, radijallahu anha, kaže: "Njegov ahlak, moral i ponašanje je bio Kur'an."[5]

Imam Ibn Kesir kaže: "Značenje ovoga ajeta jeste to da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kur'anske naredbe toliko primjenjivao, a zabrana se toliko klonio, da su, pošto je svoje urođene osobine stavio po strani, postale dio njega i njegovog ponašanja. Što god da mu je Kur'an naređivao, on je primjenjivao. A što god mu je zabranjivao, on je to ostavljao. Ovo je Poslanikov dar od Allaha Uzvišenog, uz ono što mu je On Plemeniti dao od urođenog veličanstvenog i čestitog ponašanja i morala: stid, plemenitost, hrabrost, praštanje, blagost i sve ostale lijepe osobine."[6]

Na osnovu ovoga kažem: "Svi koji su pisali o edebima u islamu navode obaveze i zabrane koje treba svaki pojedinac da sprovodi, kao: dobročin-

[2] Ferjabi bilježi u *Fedailul-kur'ani*, 59, a bilježi se vezan za Poslanika, alejhissalatu vesselam. Nije ispravan lanac prenosilaca do Poslanika, alejhissalatu vesselam (*El-džami'u lil-adabi* – od Ibn Abdilberra).

Ibn Kesir u *Ennihajehu* (2/34) kaže: "Znači: 'zvanice Njegove', aludirajući na to da je Allah u Kur'anu za ljude pripravio razne koristi i dobra."

[3] Bilježi imam Darimi u svom *Sunenu* (2/433) i Ebu Ubejd u *Fedailul-kur'ani*.

[4] Bilježi Taberi u svom *Džami'ul-bejan fi te-vilil-Kur'anu*, 29/24.

[5] Bilježi imam Muslim, 746.

[6] Hadis: "Odgajao me je moj Gospodar i uljepšao je moj odgoj..." – nije ispravan i nema utemeljenja. Ševkani u *El-fevaidul-medžmu'atu fil-ehadisil-mevdu'atiu*, 288, a Adžluni u *Kešful-hafau*, 1/64, kaže: "Lanac prenosilaca je jako slab, a Allah najbolje zna."

stvo roditeljima, dobroćinstvo komšijama, napuštanje ružnog govora i slične stvari. Ja sam u ovoj knjizi naveo posvetu, zatim predgovor, onda sam govorio o značenju edeba u jeziku i u terminološkom značenju. Nakon toga sam govorio o edebu u odnosu na Allaha, Njegovog Poslanika i sličnim edebima koje treba da ima svaki musliman u svom ibaderu, ophođenju prema drugima, a onda sam završio zaključkom o edebima i završnom riječju. Molim Allaha da meni i vama podari svako dobro.

Ako je ispravno, onda je to jedino od Allaha, a ako sam pogriješio, onda je to od mene samoga i šejtana, a Allah i Njegov Poslanik nemaju ništa s njim. Molim brata koji bude čitao ovu poslanicu da moli za mene i za svakog ko je imao ikakva udjela u tome da ovo djelo ugleda svjetlo dana i da traži dobro za nas, blagoslov i podršku i da nas Allah proživi u društvu vjerovjesnika i pod zastavom prvaka svih poslanika Muhammeda b. Abdullaha, alejhissalatu vesselam. Neka je salavat i selam na sve njegove ashabe i porodicu. Prepuštam ovaj mirisni vrt svom bratu kako bi uživao u mirisu i sam se namirisao.

Napisao:

Ebu Abdullah Ejmen Ahmed el-Muzejjen

Egipat, Semnud, Garbijjeh

Definicija edeba

Edeb je kao jezički termin nastao od riječi *edb* čije značenje ukazuje na okupljanje ljudi radi zajedničkog obeda, i to se naziva sofra, gozba. Na to ukazuju i riječi Ibn Mes'uda, radijallahu anhu: "Ovaj Kur'an je Allahova sofra, pa podučire se s Njegove sofre." Ove riječi se mogu protumačiti kao: "Okupite se oko Allahove Knjige i naučite iz nje, jer ona objedinjuje svaki edeb."

Stručno značenje edeba je objedinjavanje pozitivnih osobina kod čovjeka. Istaknuti učenjak, Ibn Kajjim, kaže: "Edeb čovjeka je preduslov i pokazatelj njegove sreće i uspjeha, a manjak edeba je pokazatelj njegove nesreće i propasti." Te se riječi odnose i na dunjaluk i na Ahiret. Pa neće zadobiti dunjalučka i ahiretska dobra ničim kao edebom, niti će mu se uskratiti njihova dobra ni zbog čega kao zbog nedostatka edeba.

Ibn Ata kaže: "Edeb je stajanje (ograničavanje) sa pozitivnim." Neko je upitao: "A šta to znači?" On je rekao: "Da sa Njim budeš u edebu i javno i tajno."

Herevi je rekao: "Edeb je čuvanje granice između pretjerivanja i nemara kroz spoznaju pogubnosti prelaženja granice."

Ibn Kajjim kaže: "Edeh je čitava vjera. Pokrivanje sramotnih dijelova tijela je edeb, abdest i kupanje poslije džunupluka je edeb, čišćenje fizičke nečistoće pred stajanje pred Allahom također predstavlja jedan vid edeba. Zbog toga su smatrali dobrim da se čovjek uljepša za svoj namaz i stajanje pred svojim Gospodarom."[7]

Još je rekao: "Suština edeba je lijep moral i poštivanje normativa."

Abdullah b. Mubarek je rekao: "Onaj ko edebu ne pridaje potrebnu pažnju, bit će kažnjen uskraćivanjem sunnera. A onaj ko ne pridaje pažnju sunnetima, bit će kažnjen uskraćivanjem farza. A onaj ko ne pridaje

[7] Pogledaj: *Medaridžussalikin*, od Ibn Kajjima, 2/286, i pogledaj: *Mekajisullugah*, od Ibn Farisa. Pod edebom se podrazumijeva uzimanje i primjena svih pozitivnih moralnih osobina i svojstava i time se naziva edeb jer poziva pozitivnim i pohvalnim stvarima i riječju i djelom.

pažnju farzovima, bit će mu uskraćena spoznaja.

Nauka o edebu je nauka ispravljanja jezika i jezičkih grešaka, pravilne upotrebe izraza, uljepšavanja načina govora i njegovo čuvanje od grešaka i nedostataka, a to je ogranak općeg edeba.

Važnost edeba kod selefa[8]

Edeb je nakit kojim Allah krasi nedostatke porijekla i podrška koju Allah daje razumnima. Edeb je čvsta veza sa Allahom, Njegovim Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i sa svim ljudima i stvorenjima.

Kroz edeb čovjek je svestan svojih obaveza u ibadetima, običajima, ophođenju prema ljudima i ukupnom duhovnom napredovanju. Muslimanu je edeb potreban i u časovima djelovanja i onda kada odmara, u veselju i žalosti, u stajanju i sjedenju, spavanju i budnom stanju, jelu i piću. Muslimanu treba edeb kako bi znao kako postupati i sa starijima i sa mlađima. Edeb ukazuje kako treba da postupa profesor sa studentom, učenik sa učiteljem, dijete sa roditeljem, žena sa mužem i obratno.

Edebi s kojima dolazi islamski vjerozakon su edebi kojim se muslimani razlikuju od drugih i čime se pokazuje odlika i veličanstvenost ove vjere.

Ibn Mubarek kaže: "Trideset godina sam se podučavao edebu, a znanje sam sticao dvadeset godina. Na prvom mjestu je edeb, a onda znanje."[9]

Hasan Basri kaže: "Ako čovjek hoće, on će edeb učiti dvije godine, pa još dvije."[10]

Jedan od selefa je rekao: "Pročisti srce edebom, kao što vatru čistiš drvetom. Uzmi edeb svojim plijenom i vodi računa o njemu tako da svaki dobar poželi da je takav, a da se svaki ustrašeni boji tebe."

Drugi je rekao: "Odlika razuma i edeba nije u porijeklu i imetku, jer onaj ko ima hrđav edeb gubi svoje porijeklo, a ko ima krnjav razum gubi imetak."

[8] Pod selefom se podrazumijevaju prve tri generacije muslimana: ashabi, tabi'ini i tabitabi'ini. (op. prev.)

[9] *Sejrul-a'alaminnubela*, od Zehebija, 11/316.

[10] *Tezkiretussami'i vel-mutekellimi*, 2.

Kurejzi je rekao: "Ukaži čast lijepo odgojenom čovjeku sa dobrim porijeklom. Dostojanstvo je u edebu i porijeklu. Dvije vrste ljudi su najbolje: razuman i edebli, kao što su dvije rude: srebro i zlato. Ostali ljudi su, pored njih, beznačajni - bilo da su nearapi ili Arapi."

Neko je rekao: "Edeb je sredstvo za postizanje svakog dobra i oprema za svaku čast."

Postoje dvije vrste obaveznog edeba:

- obaveze roditelja prema djetetu dok odrasta.
- obaveze čovjeka prema samom sebi, kada odraste i razvije se.

Roditelj je obavezan da svoje dijete nauči osnovama edeba, kako bi se ono naviklo na lijepo ponašanje i kako bi odrastalo u takvom okruženju:

Edeb koristi djeci u djetinjstvu,
dok starom ne vrijedi edeb,
Mlade grane kada ih ispravljaš, ostanu prave,
dok starome drvetu ispravke nema...

Ako zanemarimo odgajanje djeteta u djetinjstvu, bit će ga teško popraviti i odgojiti kada odraste.

Nužnog edeba koji treba čovjeku kada odraste postoje dvije vrste:

Prvi je edeb poniznosti i struke.

Drugi je edeb vježbe i popravljanja.

Ovaj drugi je ciljani edeb, jer njime se popravlja duh, a popravljanje duha je i popravljanje tijela.

Edeb je vježbanje duha da prihvati pozitivne i časne osobine i postupke. Prvo što musliman treba da nauči jeste da ga je Allah stvorio, skladnim učinio, opskrbio, dao mu život i da će ga usmrtiti, a onda ga proživiti.

Zatim slijedi edeb sa Miljenikom, alejhissalatu vesselam, jer je on taj koji je podučio čovječanstvo i ukazao mu na njegovog Stvoritelja, Odgajatelja i Opskrbitelja – Allaha, Gospodara svjetova, i koji je ukazao na put spasa i uspjeha.

Jako je važan i edeb sa ashabima Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, koji su razumjeli šta je Poslanik, alejhissalatu vesselam, htio i to nama prenijeli. Oni su nosili zastavu Istine i visoko je uzdigli, a baklju upute donijeli do svih ljudi.

Musliman mora da vodi računa o svom edebu spram onih koji su bili direktan uzrok njegova dolaska na ovaj svijet, svojih roditelja. Također treba da vodi računa o svom odnosu prema Kur'anu, koji je nebeski ustav. Ko taj ustav prihvati, ostvarit će uspjeh i na dunjaluku i na Ahiretu i dostići će luku spasa i sigurnosti, Džennet. Edeb sa onim ko ga je podučio dobru, ko ga je poveo istini, sa učenim, muslimanu treba da bude na vrhu prioriteta. Zatim edeb sa svojim nefsom, koji mu je u prsima, pa će ga voditi putem vjernika, a izbjegavat će put zabludjelih i iskvarenih, kako bi ga stalno odgajao i pročišćavao, i kako bi s njim išao Pravim putem. Onda edeb sa onima koji su mu u okruženju – prijateljima muslimanima i nemuslimanima. Molim Velikog Allaha, Gospodara Arša, da nas obdari edebom i da nas učini od onih koji čitaju i korist uzimaju. To su oni koje je Allah uputio i koji razuma imaju.

Svijetli primjeri lijepog ponašanja selefa prema ljudima

Prvaci ovog ummeta su sa ljudima su postupali krajnje obzirno i blago. Prenosi se da je došlo do spora između Husejna b. Alija i Velida b. Utbea b. Ebi Sufjana, a Velid je tada bio namjesnik Medine. Dok su se hrvali, Husejn je dohvatio mahramu Velidu s glave i povukao na zemlju. Mervan b. Hakem je to gledao i rekao: "Doista smo Allahovi! Nikad nisam doživio, do danas, da se neko ovako drzne na svog emira (namjesnika)." Velid reče: "Nije tebi to razlog, nego mi zavidiš na mojem obziru prema njemu." Husejn zatim reče: "Tvoja je zemlja i svjedočite da je njegova."[11]

Evza'i priča: "Kada bi Omer b. Abdulaziz htio nekoga kazniti, zatvarao bi ga na tri dana, a onda sprovodio kaznu nad njim, kako kažnjavanje ne bi bilo u srdžbi."[12]

Ahnefa b. Kajsa Temimija su pitali: "Od koga si se naučio blagosti i praštanju?" On je rekao: "Od Kajsa b. Asima Temimija. Došao mu je neki čovjek i zatekao ga ogrnutog. Rekao mu je: 'Tvoj bratić ti je ubio sina.'

[11] *Tarihu Dimeška*, 66/153.

[12] *Sejrul-a'alaminnubela*, 5/133.

Na to mu je on kazao: 'Ogriješio se spram svoga Gospodara, upropastio svog pomoćnika, pokidao rodbinske veze. Opremite ga!' – a nije ni skinuo ogrtač sa sebe. Od njega sam se naučio blagosti i praštanju."[13]

Neki čovjek je vrijeđao Omera b. Abdulaziza, pa mu je on rekao: "Hoćeš da me šejtan potakne mojim položajem pa da danas učinim tebi ono što bi ti potraživao od mene sutra. Idi, neka ti se Allah smiluje!"[14]

Selef je u ophođenju s ljudima, između ostalog, pokrivao sramote drugih kako bi i njihove bile pokrivene. Bilježi se od Ebu Berzeta Eslemija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Svi vi koji vjerujete jezicima, a vjera nije ušla u vaša srca, nemojte ogovarati muslimane i ne istražujte njihove nedostatke, sramote i promašaje. Onome ko istražuje tuđe nedostatke, Allah će istražiti njegove, a onaj kome Allah istražuje mahane, bit će osramoćen čak i u svojoj kući."[15]

Neko je o tome rekao:

Ne tragaj za onim što su ljudi skrili pa da Allah otkrije tvoje sramote.

Kazuj lijepo o ljudima koji se spomenu, ne nalazi im mahane koje i sam imaš.

Ibn Redžeb je rekao: "Bilježi se od jednog selefa da je rekao: 'Upoznao sam ljude koji nisu imali mahana, pa su govorili o mahanama drugih ljudi i ljudi su počeli iznositi njihove mahane. A upoznao sam ljude koji su imali mahane, ali nisu govorili o mahanama drugih ljudi, pa su i njihove vlastite zaboravljane.[16]

Ibn Mekalle, Muhammed b. Ali b. Hasan, prenosi od Sa'leba:

Ako mahanišeš ljudima, i oni će tebi. Otkrivat će ono što si dobro krio.

Ne mahaniši drugom što i sam imaš. Kako ćeš ćoravom mahanisati ko je ćoraviji!?[17]

Pokrivali su nedostatke drugih ljudi. Onaj ko pokrije sramotu svom

[13] *Ujunul-ahbar*, 1/331.

[14] Prethodni izvor, 1/334.

[15] Bilježi Ebi Davud u *Kitabul-edebu*, 4880, i drugi, a Albani ga ocjenjuje kao vjerodostojan.

[16] *Džami'ul-'ulumi ve-l-hikemi*, 291; *Gizaul-elbabi*, 204, *Šu'abul-imani*, 7/108.

[17] *Tarihul-islam havadis*, 321-330, str. 241.

bratu muslimanu, Allah će mu nadoknaditi sličnim postupkom pa će mu pokriti mahanu i na dunjaluku i na Ahiretu. Od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neće čovjek čovjeku pokriti sramotu na dunjaluku, a da je Allah njemu neće pokriti na Kijametskom danu."[18]

Učenjaci, po ovom pitanju, ljude dijele na dvije skupine:

Prva od te dvije skupine su oni koji su pokriveni i za koje se ne zna da ćine nešto ružno ili da čine nered. Ako neko od takvih i učini nešto nedolično ili zgriješi između njega i njegovoga Gospodara, to ne učini javno, pred ostalim ljudima, nego to krije i stidi se toga. Takvog nije dozvoljeno osramotiti i razotkriti, niti pričati o njegovoj grešci. Takav postupak spada u ogovaranje, koje je izričito zabranjeno, jer se time želi umanjiti njegov stepen i ugled među ljudima. Ni savjet se ovakvom ne upućuje pred ljudima i ne ukazuje se na njegovu grešku javno, nego ga treba opomenuti nasamo, ili općenitim izrazom koji se tiče svih ljudi, kao što je radio Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi govorio o nekom čovjeku koji je počinio nešto nedolično: "Šta je sa onim ljudima koji čine tako i tako?" Upućivao je opomenu općenitim izrazom.

Ovakav čovjek, ako bi došao kao pokajnik i kada bi tražio da bude kažnjen, ne navodeći razloge, neće se od njega ni tražiti da pojasni razlog, nego će mu se reći da se vrati kući i da ne otkriva svoje tajne, kao što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, naredio Ma'izu kada je rekao: "Allahov Poslaniče, očisti me!" Na to mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Teško tebi. Vrati se kući, zatraži oprosta od Allaha i pokaj Mu se." On se vratio, i nije prošlo puno vremena a on je opet došao i rekao: "Allahov Poslaniče, očisti me." Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu opet reče: "Teško tebi. Vrati se kući, zatraži oprosta od Allaha i pokaj Mu se." Ovaj je otišao, i nakon kratkog vremena se vratio i rekao: "Allahov Poslaniče, očisti me." Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao isto. A kada je došao i četvrti put, Poslanik, alejhissalatu vesselam, ga je pitao: "A zbog čega da te čistim?" Ovaj je rekao: "Zbog zinaluka (bluda)." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: "Je li on lud?" Rekli su mu da nije lud. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je upitao: "Je li pio alkohol?" Neki čovjek je ustao i omirisao ga, ali nije osjetio ni traga alkohola. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: "Da

[18] Bilježi ga Muslim u *Kitabul-birr vessileu*, 258.

li si počinio blud?" Nakon što je potvrdio, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je naredio te je kamenovan.[19]

Ma'iz je još kao mali dječak ostao siroče. Jedan čovjek ga je preuzeo i odgajao ga. Upravo je on bio taj koji ga je savjetovao da bude uporan i da Vjerovjesniku, alejhisselam, prizna da je počinio blud. Nakon što je Ma'iz kamenovan, Poslanik, alejhissalatu vesselam, ovom čovjeku reče: "Brzopletniče, da si ga pokrio svojom odjećom, bolje bi ti bilo!"[20]

Ovakav i kada bi bio uhapšen zbog prijestupa, a nije obaviješten vođa o tome, zagovarat će se za njega dok dođe do vođe i on odluči. O ovakvima govori i hadis Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Zanemarite propust uglednih."[21]

U *Tenbihul-gafilinu* stoji: "Pokrivanje i skrivanje sramote je u slučaju ako se ne radi o grijehu za koji sljeduje šerijatska kazna i ako se nije došlo do suda. A ako je došlo do suda na zakonit način, onda nije dozvoljeno to prikrivati i zabranjeno je zagovarati se za takvog."[22]

O ovome govore i tekstovi, a također i Allah upozorava one koji vole da šire ružne vijesti o vjernicima, na tešku kaznu i na dunjaluku i na Ahiretu, pa kaže: *One koji vole da se o vjernicama šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovome i na Onome svijetu...* (En-Nur, 19) – jer je širenje hrđavih vijesti o vjernicima, vrijeđanje vjernika, nanošenje štete njima i sramoćenje.

Ibn Dževzi kaže: "Čuo sam Ibn Hubejrea kako govori jednom daiji: 'Trudi se da prikriješ grješnike, jer je iznošenje njihovih mahana i nedostataka sramoćenje muslimana, a najpreče je sakriti mahane.'"[23]

Neko je rekao Ibn Mes'udu: "Taj i taj kvasi svoju bradu vinom." On je rekao: "Allah nam je zabranio da uhodimo i špijuniramo. A ako nam se nešto jasno ukaže, to uzimamo i sudimo o tome."[24]

Druga skupina ljudi su oni koji su poznati po griješenju i koji to javno čine i ne obraćaju pažnju na to šta će griješenje proizvesti. Ovakav je

[19] Muslim, 1691.

[20] *Sahihul-džami'i*, 7990.

[21] Ebu Davud, 4375, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[22] *Tenbihul-gafilin*, 29.

[23] *Ezzejlu 'ala tabekatil-hanabileti*, 3/274.

[24] Bejheki u *Šu'abul-iman*, 7/108, br.9661.

javni prijestupnik i za njega nema zagovaranja. To je stav Hasana Basrija i mnogih drugih. Ovakvog ne treba štititi ni prikrivati, nego ga treba tužiti i sprovesti do valije kako bi se nad njim sprovela šerijatska kazna, osim ako postoji opasnost od nereda zbog toga. Prikrivanje ovakvog, samo ga dodatno ohrabruje da čini nered, da narušava prava drugih i da druge podstiče da se ugledaju na njega. Za ovakvog se ne zagovara makar i ne došao njegov slučaj do vlasti, nego se ostavlja kako bi bio kažnjen, kako bi drugi bili pošteđeni njegova zla i kako bi se drugi opomenuli njegovim primjerom.

Imam Malik kaže: "Za onoga za koga se ne zna da je vrijeđao ljude, već da je napravio pogrešku, nije problem zauzimati se sve dok nije slučaj došao do suda. Međutim, ako je poznat po svom hrđavom ponašanju i neredu, smatram da niko ne treba za njega se zauzimati, nego će se ostaviti da se kazna izvrši nad njim. Što se tiče drugog primjera, kažu da je i sa njim isto. Kažu da je i preče da se izvede pred sud i da on prizna svoju grešku za koju slijedi kazna, kako bi se pročistio."[25]

Jedan od pokazatelja edeba selefa je i taj da nisu slušali glasine i nastojali su da ugase pobunu.

Imam Mizeni navodi od Sulejmana b. Harba, a on od Omera b. Alija b. Mukaddema, a on od Sufjana b. Husejna da je rekao: "Bio sam kod Ijasa b. Muavije i kod njega je bio neki čovjek za kojeg sam se bojao da, ako odem, on će ružno o meni pričati. Ostao sam do njegova odlaska. Kada je otišao, ogovarao sam ga kod Ijasu. On me gledao u lice i nije mi išta rekao sve do mog završetka. Onda mi je rekao: 'Da li si se borio protiv Dejlema?' Rekao sam da nisam. On je pitao: 'A da li si ratovao protiv Sinda?' Rekao sam da nisam. Pitao me: 'Da li si ratovao protiv Indije?' Opet sam odgovorio da nisam. Upitao me je ponovo: 'Da li si ratovao protiv Bizantije?' Moj odgovor je opet bio isti. On reče: 'Bili su te pošteđeni Dejlem, Sind, Indija i Bizantija, a nije te bio pošteđen ovaj tvoj brat?' Neprestano mi je to ponavljao."[26]

Neki čovjek je rekao Vehbu b. Munebbehu: "Taj i taj te vrijeđao." Vehb

[25] *Šerhunnevevi 'ala Muslim*, 16/111; *Fethul-bari*, 6/123; *Džami'ul-'ulumi vel-hikemi, Ahlakul-islamijjetu ve ususuha*, 2/220; *Gizaul-elbabi*, 1/200.

[26] *Tehzibul-kemal*, 3/412.

mu odgovori: "Zar šejtan nije imao drugog poštara osim tebe?"[27]

Od Muhammeda b. Selama se prenosi da je neki čovjek došao Amru b. Ubejdu i rekao: "Jedan isvarija[28] te je jučer čitav dan ogovarao. Govorio je: 'Amr b. Ubejd je zalutao. Amr je novotar.'" Amr b. Ubejd mu odgovori: "Čovječe, nisi ispunio obavezu prema tom čovjeku, jer si nam prenio šta je govorio. Drugo, nisi ispunio obavezu ni prema meni, jer si mi o bratu muslimanu prenio nešto što ne volim čuti. Kaži mu da je smrt ta koja će nas sve stići, proživljenje sve okupiti, Kijametski dan sve objediniti, a Allah nam svima presuditi."[29]

Ibn Hadžer Hejsemi je rekao: "Treba ustrajavati u ignorisanju onog ko prenosi riječi ili priča o prijatelju nešto što će uzrokovati nemir u srcu. Sve to je varka šejtana i njegovih pomagača među ljudima. Malo koju dvojicu prijatelja radi Allaha će gledati, a da neće pokušati, na istančan način, među njih ubacivati nešto što će im pričiniti neugodu, sve dok ih ne zavade i rastave."[30]

[27] *Tarihu dimeška*, 66/286.

[28] Pripadnik jednog ogranka mu'tezila. (op. prev.)

[29] Prethodni izvor, 44/80.

[30] *Esnal-metalib*, 249.

Pohvalne stvari kod nijeta[31]

Uzvišeni Allah kaže: *A naredeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju, i da milostinju udjeljuju; a to je – ispravna vjera.* (El-Bejjine, 5) U značenju: Ono što im je naređeno u njihovim knjigama i riječima poslanika koji su im bili poslani nije ništa drugo osim iskreno robovanje Allahu i ostavljanje širka.

Još je rekao: *Reci: "Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, koji nema saučesnika; to mi je naređeno i ja sam prvi musliman."* (El-En'am, 162-163) U značenju: Reci, Allahov Poslaniče: "Uistinu moji namazi, moja poslušnost i moja žrtva i sve ono čime se približavam Allahu i svi ostali moji ibadeti i sve ono što uradim u životu i ono s čime ću sresti svoga Gospodara nakon smrti svoje, sve to radim iskreno radi Gospodara, a ne da bih se pred nekim pokazao ili slavu stekao."

Još je rekao: *Do Allaha neće doprijeti meso njihovo i krv njihova, ali će Mu stići iskreno učinjena dobra djela vaša...* (El-Hadždž, 37) U značenju: Neće do Allaha stići ništa od mesa kurbanskih životinja, niti od njihove krvi. Njemu ne treba niko osim Njega. Medutim, do Njega će doći vaša iskrenost i težnja za Njegovim zadovoljstvom.

Od Omera b. Hattaba, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Uistinu se djela vrednuju prema namjerama i svaki čovjek ima ono što je naumio. Onaj čija je hidžra (preseljenje) radi ovosvjetskih stvari, da bi se one ostvarile, ili radi žene, da bi se njome oženio, njegova hidžra je radi onog radi čega ju je počinio.'"[32]

Nevevi kaže: "Muslimani su jedinstvenog stava po pitanju važnosti i veličanstvenosti ovog hadisa i brojnosti koristi koje su u njemu. Njime se

[31] Nijet u jezičkom značenju je namjera. Sam izraz je u većini predanja u jednini, a sva predanja su zabilježena u Buhariji i Muslimu. Bejdavi kaže: "*Nijet* je izraz kojim se ukazuje na srčani poticaj da insan učini nešto što smatra pogodnim za njegov cilj, bilo da se radi o pribavljanju koristi ili otklanjanju štete. U šerijatu je to: odlučnost da se učini neki ibadet kako bi se približilo Allahu."

[32] Bilježe ga Buhari, 1; Muslim, 1907.

hoće reći da se djela mjere i cijene prema namjerama. Djela u kojima nema iskrene namjere se ne cijene, niti se vrednuju.[33]

Značenje hadisa: Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kazuje da su djela vezana za namjere. Znači, ako je namjera ispravna i djelo iskreno radi Allaha, onda je djelo primljeno. A ako nije tako, onda je djelo odbačeno, jer Uzvišeni Allah je najmanje ovisan da s nekim nešto podijeli.[34]

Iz hadisa koji je prenio Omer, radijallahu anhu, može se zaključiti sljedeće:

1. Namjera je osnovni uvjet za djelo, ali pod uslovom da se ne pretjeruje sa nastojanjem da se namjera iskaže.

2. Namjera (nijet) se donosi srcem.

3. Čovjek treba da povede računa o srčanim postupcima i da bude svjestan toga.

4. Djela su vezana za namjere, svejedno da li one bile dobre ili hrđave, cjelovite ili okrnjene, da li se radilo o pokornosti ili o grijehu. Onaj ko hoće svojim djelom da se pokaže pred nekim, griješan je. Onaj ko svojim džihadom, naprimjer, hoće da uzdigne Allahovu riječ i ništa drugo, tom je upotpunjena nagrada. Onaj ko hoće da uz to i zaradi nešto od ratnog plijena, tome je umanjena, okrnjena nagrada. Onaj ko hoće samo ratni plijen, taj nije griješan, ali nema nagradu borca. Hadis je izrečen kako bi ukazao da se svako djelo, makar formom, bilo ono ibadet ili grijeh, razlikuje shodno različitosti namjere.

Od majke vjernika, Aiše, radijallahu anha, prenosi se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Krenut će vojska na Kabu i kada stignu u pustaru Allah će ih zatrti u zemlju od prvog do posljednjeg."[35] Ona je upitala: "Kako da ih zatre sve od prvog do posljednjeg, a među njima ima i vodiča i drugih?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je odgovorio: "Bit će zatrti od prvog do posljednjeg, a onda će biti proživljeni shodno svojim namjerama." Značenje Poslanikove sintagme *proživljeni shodno svojim namjerama* jeste da će ih Allah proživjeti iz kaburova i bit će im obračunata njihova djela shodno nakanama.

[33] Nevevi u *Šerhu Muslim*, 7/58, izdavač *Darubnu redžeb*.

[34] *Tejsirul-'allam šerhu 'umdetil-ahkam*, 1/25.

[35] Buhari, 2118; Muslim, 1353.

Ovaj hadis nam donosi sljedeće:

- Spram čovjeka će se postupati shodno njegovoj namjeri, bilo da je dobra ili hrđava.

- Od Aiše, radijallahu anha, se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema hidžre nakon Oslobođenja, međutim ostaju džihad i namjera (nijet), pa kada se pozovete u borbu, priključite se."[36] U značenju: Nema hidžre iz Mekke, jer je postala muslimanska. Pod pojmom *džihad* se hoće naglasiti borba protiv nevjernika. Nijet je iskreno djelo radi Allaha.

- Od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah ne gleda u vaše likove i imetak, nego gleda u vaša srca i vaša djela."[37]

Navedeni hadis nam ukazuje na sljedeće stvari:

- Allah, dželle šanuhu, nagrađuje čovjeka, roba, za djela koja su propraćena čistim i iskrenim srcem i predanim i valjanim nijetom (namjerom).

- Voditi računa o popravljanju srca je preče nego djelovati organima.

- Od Ebu Musaa Eš'arija, radijallahu anhu, se bilježi da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio je upitan o čovjeku koji se bori hrabro i pogine u borbi, ali i o čovjeku koji se bori da bi se pokazao. Upitan je šta je od toga borba na Allahovom putu?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko se bori da bi Allahova riječ bila gornja, taj je na Allahovom putu."[38]

U hadisu je pojašnjenje da je svako djelo vrednovano spram ispravne namjere, a da je odlika koja je naročita za mudžahide (borce na Allahovom putu) samo za one koji se bore da Allahova riječ bude gornja.[39] Međutim, ovo ne sprečava da se onaj ko je poginuo smatra šehidom i da se tako odnosi spram njega. Ni on se neće ogasuliti (okupati), niti će mu se staviti kefini (smrtna odjeća), niti će mu se klanjati dženaza, nego će se ukopati, a njegova namjera za učešće u borbi će se ostaviti Allahu.[40]

[36] Buhari, 2783; Muslim, 1353.

[37] Muslim, 2564.

[38] Buhari, 2810; Muslim, 1904.

[39] Nevevi *Šerhu Muslim*, 7/53.

[40] *Nuzhetul-muttekin šerhu Rijadissalihin.*

Brate muslimane, znaj da je jedna od najbitnijih odlika namjere da odvoji ibadet od običaja. Ako se, naprimjer, čovjek želi okupati da bi se očistio od džunupluka - to kupanje mu je ibadet. Međutim, ako mu je namjera samo da se rashladi, onda je to običaj. Nijet (namjera) u Šerijatu ima dvije svrhe:

Prva je da se djelo učini iskreno radi Allaha, To je najveličanstvenije značenje. O toj svrsi pričaju učenjaci tevhida i ahlaka.

Druga je da se odvoje običaji od ibadeta. Ovom svrhom se bave šerijatski pravnici.[41]

Zbog važnosti samog nijeta, imam Buhari je otpočeo svoje djelo sa tim jer on ulazi u sve pore znanja i djelovanja.

Još o vrijednosti nijeta

Uzvišeni Allah kaže: *Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i navečer u želji da naklonost Njegovu zasluže.* (El-Kehf, 28)

I kaže: *Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti...* (En-Nisa, 35) pod ovom željom se hoće namjera.

U hadisu Enesa b. Malika, radijallahu anhu: "Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, izišao radi Pohoda na Tebuk, rekao je: 'U Medini ima ljudi, ne pređete ništa od svoga puta, niti pređete ijednu dolinu, a da nisu s vama.' Neko je pitao: 'Allahov Poslaniče, a oni su ipak u Medini?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Oni su u Medini, ali ih je nešto spriječilo (da pođu sa vama).'"[42]

Svojim ispravnim nijetom učestvovali su sa svojim braćom borcima u nagradi, samo zbog iskrenosti namjere i iskrene odlučnosti.

[41] *Tejsirul-'allam šerhu 'umdetil-ahkam*, 1/24.

[42] Buhari, 4423; Muslim, 1911.

Predanja o odličnosti nijeta

Džafer b. Hajjan je rekao: "Suština svih djela je nijet. Čovjek svojim nijetom može dostići ono što ne može dostići svojim djelima."

Sulejman Darani je bio upitan: "Šta je najbolje što približava Allahu?" Pa je rekao: "Da Allah vidi tvoje srce, a da u njemu ne postoji želja ni za čim od dunjaluka ili Ahireta, osim za Njim."

Abdullah b. Mubarek je rekao: "Moguće je da malehno djelo bude umnoženo i uvećano zbog lijepog nijeta, a moguće je isto tako i da veliko djelo bude umanjeno i oslabljeno zbog hrđave namjere (nijeta)."

Jahja b. Kesir je rekao: "Podučite se nijetu, jer je bolji i djelotvorniji od djela."

Davud Tai je rekao: "Vidio sam da sve što je dobro objedinjuje lijepa namjera."

Ibn Adžlan je rekao: "Djelo nije valjano osim uz troje: takvaluk, lijep nijet i svrhu."

Od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko legne u postelju namjeravajući da ustane i klanja noćni namaz, pa ga san nadvlada i ne usrane do jutra, piše mu se ono što je naumio, a njegov san mu je sadaka od Gospodara."

Djela se dijele na tri vrste: griješenja, pokoravanja i dozvoljene stvari.

Prva kategorija: grijesi

Grijesi se ne mijenjaju nijetom. Odnosno, grijeh se ne može pretvoriti u pokornost i ibadet ni nijetom. Takav je, primjerice, slučaj kod onoga koji ogovara nekoga kako bi udovoljio sagovorniku, ili ko udjeljuje siromahu od imetka nekog drugog, ili ko izgradi školu ili džamiju od haram imetka, a ipak želi dobro. Sve ovo je neznanje. Nijet neće ova djela pretvoriti u dobra, jer je to nepravednost i grijeh. Štaviše, njegova namjera da učini dobro nečim hrđavim, suprotno onom što Šerijat traži, dodatno je zlo. Ako je svjestan toga, onda je on onaj koji se opire Šerijatu. A ako nije toga svjestan, onda je neko ko griješi svojim neznanjem, jer je traženje znanja obaveza svakom muslimanu. Dobra djela se prepoznaju kao takva ako se stave na vagu Šerijata, pa kako je moguće da se neko hrđavo djelo i zlo

smatra dobrim. Zbog toga je Sehl rekao: "Ničim se Allahu ne griješi toliko velikim kao neznanjem." Neko je rekao: "Ebu Muhammede, znaš li da ima išta gore od neznanja?" On je rekao: "Da, neznanje o neznanju."

I tako je kao što je rekao, jer neznanje o neznanju u cijelosti zatvara vrata naukovanja i učenja. Onaj ko o sebi misli da je učen, kako od njega očekivati da dodatno uči. Može se reći i da je najbolje čime se može robovati Allahu znanje, a kruna znanja je znanje o znanju, kao što je kruna neznanja neznanje o neznanju. Uzvišeni je rekao: *Pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate...* (En-Nahl, 43)

Naravno, nijet ima svog uticaja na grijeh, a to je ako se namjerno hoće hrđavo, onda grijeh dobija još na svojoj težini i hrđavosti.

Druga kategorija: pokoravanja, ibadeti

I oni su, u svojoj osnovi, vezani za ispravne namjere i daju težinu dobrim djelima. Osnova je da se tim postupcima želi robovanje Allahu i ništa više. Ako čovjek time želi da se pokaže drugim, onda ta djela postaju grijeh. Povećati vrijednost se može s mnogim lijepim namjerama. Jednim dobrim djelom se mogu naumiti mnoga dobročinstva, pa će za svaku namjeru imati nagradu, jer svaka lijepa namjera je dobro djelo, a onda se svako dobro djelo umnožava do deset puta, kao što postoji predanje. Primjer tome je zadržavanje u džamiji koje je dobro djelo i pokornost i može se time naumiti mnogo toga, pa se može ostvariti nagrada čestitih i dostići stepeni bliskih.

Prvo: Da je čovjek uvjeren da je to Allahova kuća i da je onaj ko u njoj boravi Allahov gost.

Drugo: Da je svojim iščekivanjem namaza, poslije obavljenog namaza, još uvijek u namazu.

Treće: Ustezanje sluha, vida i ostalih organa od nedoličnog kretanja, slušanja i gledanja.

Četvrto: Pridavanje pažnje samo Allahu, razmišljanje o Ahiretu i ostavljanje onog što bi moglo omesti od toga ostajanjem u džamiji.

Peto: Osamljivanje radi spominjanja Allaha, slušanja onih koji Ga spominju i podsjećanja na Njega.

Šesto: Da naumi podučiti nekoga tako što će pozivati na dobro, a odvraćati od hrđavog, jer u svakoj džamiji ima neko ko griješi u svom namazu ili čini nešto nedozvoljeno, pa će takvog opomenuti i pozvati ispravnom. Na taj način će dijeliti nagradu počinioca i umnožit će mu se dobra djela.

Sedmo: Da bude na koristi bratu radi Allaha, jer to djelo je ušteđevina za Ahiret. Džamije su gnijezda vjernika koji se vole radi Allaha.

Osmo: Da ostavi grijehe iz stida spram Allaha i se da stidi da u Allahovoj kući počini nešto što je sramotno.

Ovo je način da se umnože namjere, nijeti. Na osnovu ovoga, razmišljaj i o ostalim dobrim djelima, jer nema nijednog dobrog djela a da ne može biti propraćeno mnogim namjerama. Namjere se množe u srcu čovjeka shodno njegovoj volji da čini i želi dobro. Ovim se djela pročišćavaju i povećavaju se nagrade.

Treća kategorija: mubah / dozvoljene stvari

Nema dozvoljenih stvari a da se ne mogu propratiti nijetom i na taj način postati jedno od najljepših djela. Primjerice, namirisati se. Ako se time želi dotjeravanje, onda je to dozvoljeno. Međutim, ako se time želi slijediti sunnet Allahovog Poslanika, alejhissalatu vesselam, ako se želi opustiti komšija ili sugovornik kako bi mogao uživati u prijatnom mirisu, to je još bolje. Ukoliko se neko želi dotjerati kako bi povećao svoje poimanje i razumijavanje vjerskih obaveza, onda on iskreno, čistog srca, teži da stekne više stepene.

Onaj ko hoće svojim mirisom da pokaže kako je bogat, ko želi da ljudi o tome pričaju, ili želi da se dopadne ženama, ili pak to radi iz nekog drugog razloga, njegova namjera čini upotrebu mirisa griješnom i takav će na Kijametskom danu biti proživljen u mirisu neprijatnom, poput mirisa lešine. Mnogobrojne su dozvoljene stvari koje mogu čovjeku biti od koristi ukoliko budu sa čistom namjerom, odnosno nijetom. Zbog toga je jedan od selefa rekao: "Drago mi je da svaki moj postupak bude propraćen nijetom, pa čak i moje jelo i piće, spavanje i ulazak u zahod."

Svime ovim se može htjeti i namjeravati približavanje Allahu, jer sve što ima namjeru očuvanja tijela i oslobađanje srca od tjelesnih potreba pomaže u sprovođenju vjere. Onaj ko jelom hoće da se osnaži za ibadete,

snošajem da sačuva svoju vjeru, udovolji svojoj supruzi i dobije čestito potomstvo koje će rohovati Allahu, njegovo jelo i snošaj se ubraja u pokoravanje i dobro djelo.

Općenito, dobro se čuvaj da pomisliš kako je bilo koji tvoj pokret ništavan, pa da ne povedeš računa o tome i da budeš zaslijepljen pred zlom koje on može proizvesti i da pomisliš da nećeš biti pitan za njega na Kijametskom danu, jer Allah te prati i svjedoči ti: *On ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan Onaj koji bdije.* (Kaf, 18)

Hasan priča: "Na Kijametskom danu će čovjek dohvatiti drugog čovjeka i reći: 'Između tebe i mene je Allah.' Ovaj će reći: 'Allaha mi, ja te ne poznajem.' Onaj će reći: 'Itekako me poznaješ. Uzeo si ciglu iz moje bašče i uzeo si konac iz moje odjeće.'"

Ovakvo i slično kazivanje izaziva jezu u srcima onih koji se Allaha boje. Ako si od odlučnih i razumnih i nisi od zavedenih, pogledaj sebe sada i razmisli o sebi i svom polaganju računa.[43]

Adabi nijeta su sljedeći:

1. Musliman treba da zna da Allah ne gleda u tijela Svojih robova. On Uzvišeni ne gleda da li su velika ili mala, da li su zdrava ili bolesna? Ne gleda u formu, da li je privlačna ili odvratna. Ne gleda da li je porijeklo plemenito ili nije. Nikako, ništa od ovoga nije važno Allahu, nego Allah gleda u srca, jer ona su ta koja nose namjere.

2. Musliman treba da se potrudi da ništa ne radi bez dobre namjere, jer je namjera srž djela i stub njegove ispravnosti. Ako je dobra namjera, i djelo je takvo. A ako je hrđava, i djelo je takvo.

3. Musliman treba da svoj nijet učini isključivo radi Allaha. Ima ljudi koji svoju namjeru dižu u najviše visine i to je jako pohvalno, a ima i ljudi koji svoje namjere spuštaju na najniže stepene. Tako možeš vidjeti dvojicu ljudi koji čine isto djelo, jednako i početkom i krajem, i sprovođenjem, pokretima i stajanjem, postupanjem i riječima, ali je između njih dvojice razlika kao između neba i Zemlje. A sve to zbog različitosti namjere. Slavljen neka je Allah!

4. Musliman treba da odlučno, bez ikakve sumnje, vjeruje da se do-

[43] *Mev'izatul-muminine min ihjai 'ulumiddini*, od Kasimija, 449-452.

zvoljeno, obično djelo, može pretvoriti u dobro djelo za koje slijedi nagrada, ako se ima lijepa namjera. A da se i dobro djelo može, bez lijepe namjere, pretvoriti u grijeh za koji slijedi kazna.

5. Musliman treba da bude ubijeđen da je iskrenost srž svega i da neće svoj ibadet učiniti bilo koga radi, nego će čitavo svoje djelo naumiti radi Allaha, Jedinog. Zar nisi čuo da Allah kaže: "Ja sam neko kome je najmanje potreban ortak. Ko čini neko djelo radi nekoga, Ja ga ostavljam, a i toga radi koga je to djelo počinio."

6. Musliman treba da zna da je namjera temelj djela i njihov sastavni dio, jer Uzvišeni ne prima osim ono što je čisto radi Njega i čime se želi samo Njegovo zadovoljstvo.

7. Nema sumnje da je nijet u srcu, jer ne može se reći da je nijet na jeziku u bilo kojem djelu. To zato što je Miljenik, alejhissalatu vesselam, uzimao abdest, davao sadaku, klanjao i postio, ali nigdje ne postoji vjerodostojno predanje, pa čak ni slabo, koje govori da je izgovarao nijet.

8. Svaki musliman treba da vodi računa o svom nijetu, pa će, primjerice zanijetiti namaz, da klanja Allahu i da klanja pokoravajući se Allahu. Time postiže tri stvari:

- Nijet ibadeta, jer klanja Allahu namaz
- Nijet da to bude radi Allaha
- I nijet da to obavlja pokoravajući se Allahu

Ispravan nijet pretvara običaj u ibadet.

Gazali kaže: "Nema ništa od dozvoljenih stvari, a da se ne može njima nešto namjeriti, pa da postanu nešto čime se može ostvariti blizina Allahu i visoki stepeni." Na velikom gubitku je onaj ko ovo zanemari i pristupa dozvoljenim stvarima na način na koji i životinje pristupaju. Čovjek ne treba da zanemari ideju, postupak ili momenat. Razuman je onaj ko učini dozvoljenu stvar, a njome ne umanji sam sebi nagradu. Dobra djela praćena su lijepim namjerama. Zbog toga je jedan od selefa rekao: "Drago mi je da svaki moj postupak bude propraćen nijetom, pa čak i moje jelo i piće, spavanje i ulazak u zahod." Štaviše, i kada insan podmiruje svoje nagone, uz ispravnu namjeru, to se pretvara u pobožnost i dobro djelo. Onaj ko hoće svojim snošajem sa suprugom da sačuva svoju vjeru, oraspoloži svoju

suprugu i ostvari čestito potomstvo koje će robovati Allahu i čime će se povećati brojnost Muhammedova, alejhissalatu vesselam, ummeta, on je u pokornosti tim svojim djelom. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "I u spolnom odnosu sa suprugom je sadaka."

Od Ibn Mesuda Bedrija se prenosi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ako musliman potroši na svoju čeljad nešto, računajući da će biti nagrađen, to mu je sadaka."[44]

Kada je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, poslao Muaza b. Džebela i Ebu Musaa Eš'arija u Jemen, Muaz je pitao Ebu Musaa: "Abdullahu, kako ti učiš Kur'an?" Ovaj je rekao: "Naizmjenice.[45] A kako ti učiš, Muaze?" Muaz je rekao: "Spavam početkom noći, onda ustanem, pa učim koliko Allah hoće da učim. Smatram da je i moj san i spavanje nagrađeno kao što je nagrađeno i moje budno stanje i učenje."[46]

Njegove riječi: *...smatram da je i moj san i spavanje nagrađeno...* odnose se na njegovu nadu da će imati nagradu za odmaranje tijela snom, kako bi bio spremniji i voljniji za ibadet, kao što se nada nagradi za svoje bdijenje, učenje i robovanje Allahu. Na taj način dozvoljen posao (mubah) postaje ibadet. Za njega, ako Bog da, slijedi nagrada, jer ga čovjek čini kako bi bio spremniji za ibadet Allahu i zato što time želi Allahovo zadovoljstvo.[47]

[44] Buhari, 55; Muslim, 1002.

[45] Ibn Hadžer kaže: "*Etefevvekuhu tefevvukan* je u značenju – ustrajno učiti i danju i noću, iz dana u dan. Ovaj izraz je došao od *fuvakannakati*, a to je kada se deva muze pa se pravi stanka kako bi se vime ponovo napunilo mlijekom i onda se nastavilo s mužom i tako do kraja muženja."

[46] Buhari, 4341.

[47] *Fethul-bari*, 7/710.

Ovo je Nuruddin Zenki

Ibn Esir kazuje: "On nije ništa činio, a da nije imao lijepu namjeru za to. Na ostrvu je bio neki čovjek koji je bio poznat po mnogom ibadetu i svojem izbjegavanju ljudi. Nuruddin se s njim dopisivao i taj je čovjek čuo da Nuruddin često igra lopte.[48] Napisao mu je: 'Mislio sam da nećeš umarati konje, igrati se i besposličiti, ako u tome nema vjerske koristi.' Nuruddin mu je napisao: 'Allaha mi, ne igram se zbog besposlice, već zato što smo u stalnom ratu, a neprijatelj nam je u blizini. Dok mi sjedimo, dođe glas da je neprijatelj navalio, pa moramo odmah poskakati. Također, ne možemo biti u stalnoj borbi, i danju i noću, ljeti i zimi. Nužno je da se i vojska odmori. Ako ostavimo konje bez treninga, ulijenit će se i neće moći dugo putovati u potjeri i borbi, neće znati brzo se kretati, okretati i povlačiti se. Zbog toga ih jašemo i ovom igrom ih treniramo, pa će se navići na brze promjene pravca i biti pokorni jahaču u bici. Allaha mi, ovo mi je bio poticaj za igru loptom.'"

Ibn Esir dodaje: "Pogledajte ovog veličanstvenog vladara kojem je teško naći nekoga sličnog po ibadetu. Onaj ko ima iskren nijet čak i kad se igra, ta njegova igra postaje jedan od najboljih ibadera, a takvih je malo na svijetu. Tu također postoji dokaz da nije činio ništa, a da prije roga nije imao iskren i lijep nijer. Ovako su radili učeni i čestiti."

Nijet odvaja ibadet od adeta

Nijer je ono što odvaja djelo koje se čini radi Gospodara nebesa od nečega što je običaj. Imamo kupanje radi uklanjanja nečistoće i kupanje koje je zbog rashlađivanja i opuštanja.

Imamo davanje imetka koje je poklon, a ima i onog koje je ihadet i koje je radi sticanja Allahova zadovoljstva – zekat, sadaka, keffaret.

Imamo ustezanje od hrane kao lijek ili predostrožnosr, a imamo i ono koje je približavanje Allahu, a to je ramazanski post.

Nijet je taj koji odvaja jedno od drugog. Imam Ihn Kajjim je rekao: "Nešto jednako i u istoj formi može biti pohvalno i pokudeno. U takve

[48] Vjerovatno se misli na *buzkaši*, poznatom još i kao *kokpar* - igra u kojoj igrači jašu konje i trude se da loptu ubace u protivnički gol. (Napomena urednika)

suprotnosti spadaju: tevekkul (oslanjanje) – 'adžz (nemoć); redža (nadanje) – temenni (priželjkivanje); ljubav radi Allaha – ljubav bez te namjere; želja za pozivanjem Allahu – želja za vodstvom; uzdizanje Allahove riječi – vladanje Zemljom; praštanje – poniženje; prijaznost – mržnja; oprez – hrđavo mišljenje o nekome; poklon – mito; obavještavanje – tužbe; pričanje o blagodatima iz zahvalnosti – hvalisanje njima. Prvo od nabrojanog je pohvalno, a drugo je pokuđeno. Ista im je forma, ali je namjera različita."[49]

Ovo je Salahuddin Ejjubi

O njemu kadija Ibn Šeddad kaže: "Osamdeset četvrte godine, kada sam se oprostio sa bratom i vojskom, u Askalanu, krenuli smo ka obali želeći Akku. Bila je žestoka zima i more je bilo jako valovito i nemirno. Talasi su se činili kao bregovi. Bio sam neiskusan u plovidbi morem. Čini mi se, da mi je neko ponudio: 'Plovi morem samo jednu milju, dat ću ti da upravljaš čitavim svijetom!' – ja to ne bih prihvatio. Smatrao sam maloumnikom svakoga ko plovi morem nastojeći da zaradi neki novac, a sve to zbog velikog straha koji bih osjetio kada bih vidio talasanje mora. Dok sam tako promišljao, Salahuddin se okrenuo meni i rekao: 'Razmišljam o tome da, kada mi Allah omogući oslobođenje ostatka obale, izdijelim zemlje i postavim namjesnike, oprostim se sa ljudima i krenem ovim morem do njegovih ostrva i slijedim neprijatelje, tako da na Zemlji ne ostavim nikoga ko će nijekati Allaha.' Njegove riječi su imale golem uticaj na mene, tako da su poništile moje prethodno razmišljanje, pa sam mu rekao: 'Na Zemlji nema nikoga hrabrijeg od moga vođe niti iko ima jači nijet za pomaganje Allahove vjere.' Ispričao sam mu šta mi je bilo palo na pamet, a onda sam mu rekao: 'Ovo je samo lijepa namjera, a vođa treba da hoda morem vojske koja je zid islama, i ne bi trebalo da dovodi u opasnost svoj život.' On je rekao: 'Tražim da mi kažeš šta je najčasnija smrt?' Ja sam rekao: 'To je smrt na Allahovom putu.' 'Ono što priželjkujem je da umrem najčasnijom smrću.' – reče on. Kakva je samo bila njegova čistota i hrabrost! Allahu moj, znaš da je učinio sve što je mogao da pomogne Tvoju vjeru nadajući se Tvojoj milosti, pa mu se smiluj."[50]

[49] *Mekasidul-mukellefin*, 70,71.

[50] *'Ujunurrevdatejn*, 2/309-311.

Nijet je stvar nutrine

Nijet je skriven i ne vidi se, i niko ne može da se diči svojim nijetom, jer ljudi ne mogu da vide ono što je u srcima skriveno, za razliku od formalnih djela koja mogu biti pomiješana sa željom za pokazivanjem (rijalukom). Mnoge nedaće koje prate djela dolaze od ove bolesti i pošasti. Rijaluk kvari djela i pogani dušu. Međutim, nijet, ako je ispravan, ispravlja i ostale stvari, kao što kaže Ibn Dževzi: "Onaj ko popravi svoju nutrinu i namiriše je, onda srca sama taj miris iznose vani. Allah neka bude u nutrinama, jer od pozitivnog izgleda i forme nema koristi ako su one hrđave nutrine."[51]

Ljudi će biti proživljeni shodno svojim namjerama

Brate muslimane, zar ne vidiš, zajedno sa mnom, da je srce mjesto namjere i da će ono na Ahiretu polagati račun. Svaki čovjek će biti proživljen shodno svojim namjerama i Allah će tražiti od njega da polaže račun shodno tim namjerama. Potvrda tome je hadis koji se prenosi od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, u kojem stoji da će prvi kojima će se Džehennem potpaliti i raspiriti biti trojica: učač Kur'ana, darežljivac i mudžahid. Ono što je upropastilo nagradu za njihova djela su njihove neiskrene namjere kojima nisu htjeli Allahovo zadovoljstvo, nego su htjeli slavu i da se pokažu pred drugima. Naknada za takvu namjeru je da će biti prvi kojima će se Džehennem razgoriti na Kijametskom danu.

Bilježi se od Džabira b. Abdillaha, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Svaki čovjek će biti proživljen onakav kakav je umro."[52] Od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Uistinu će ljudi biti proživljeni shodno svojim namjerama."[53]

Brate muslimane, da li znaš da je vječnost u Džennetu ili Džehennemu shodno namjerama?

Hasan Basri je rekao: "Vječnost Džennetlija u Džennetu i vječnost Džehennemlija u Džehennemu je zbog njihovih namjera."[54]

[51] *Sajdul-hatir*, Ibn Dževzi, 355.

[52] Muslim, 2787.

[53] Ahmed, 8846, a Albani ga ocjenjuje kao vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 8014.

[54] *El-ihja*, 4/317.

Moguće je da će neko postaviti pitanje: Zašto Allah kažnjava nevjernika vječnošću u Džehennemu, kojoj nema kraja, iako pravda podrazumijeva da bude kažnjen onoliko koliko je on bio nevjernik? I zašto vjernika ostavlja vječno u Džennetu mada je bio vjernik samo određeni dio vremena, štaviše, primio je islam neposredno prije smrti i nije učinio nijednu sedždu Allahu? Uzrok tome je da vjernik ima namjeru da bude pokoran Allahu sve vrijeme i onda mu se daje vječnost zbog njegove namjere, a nevjernik je bio odlučan i namjeravao je da trajno ostane takav i sudi mu se spram njegove namjere.[55]

Uzvišeni Allah je rekao: *Kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci.* (El-En'am, 28)

Edebi teube[56]

Znaj, ti koji si pretjerao u grijesima, da je teuba, pokajanje od grijeha vraćanjem Onom Ko pokriva sramote i ko zna skriveno, početak puta onih koji žele da se pomjere s mrtve tačke i napreduju i da je to osnovni kapital uspješnih. To je prvi korak želioca i ključ popravka zabludjelih. Budi svjestan da je to početak buđenja i traganja za spasenjem. Znaj da Uzvišeni Allah, Čija milost obuhvata svaku stvar, nije ostavio Svojim robovima prostora za beznađe ili gubitak nade u Njegovu milost. On zna da Njegovi robovi griješe i da čine prijestupe i da im je, u svakom trenutku, potrebna Njegova milost i oprost... Zbog toga je On, Uzvišeni, otvorio veličanstvenu kapiju svakom onom ko želi da se pokaje. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Teuba ima kapiju koja je široka koliko je između istoka i zapada i neće biti zatvorena sve dok Sunce izađe sa zapada."[57]

Međutim, teubu poželi samo onaj koga Allah podrži. Svaki čovjek griješi, ali se kaje samo onaj ko je dobar. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Svaki čovjek je neko ko mnogo griješi, a najbolji među onima koji mnogo griješe su oni koji se mnogo kaju." Allahu, tako Ti Tvoje milosti, plemenitosti i blagosti, učini nas od njih, kao i one koji čitaju i slušaju ovo.

[55] *El-ešbahu vennezairu*, Sujuti, 11, *Tehzibulluqah*, Ezheri, 1/556.

[56] Pogledaj: *Ihja 'ulumiddin*, *Medaridžussalikin*, *Rijadussalihin*

[57] Taberani u *El-kebir*, a Albani ga ocjenjuje kao dobar u *Sahihul-džami'*, 2177.

Teuba je da se musliman griješnik pokaje svojim jezikom i srcem i da organima ostavi griješenje. Teuba je trajna obaveza, jer čovjek nije oslobođen i pošteđen griješenja. Ako i ne čini grijeh organima, nije pošteđen srčane pomisli na grijeh. Ako je pošteđen i toga, nije pošteđen šejtanskog nagovaranja da se zauzme različitim razmišljanjima koja će ga odvesti od spominjanja Allaha. Ukoliko je pošteđen i toga, nije pošteđen nemara i nedovoljnog znanja o Allahu i Njegovim svojstvima i djelovanju. Sve su to nedostaci i njih niko nije oslobođen. Ljudi su različiti po pitanju količine i vrste nedostataka, ali u osnovi svako ih ima.[58]

Podjela ljudi shodno trajnosti teube

Ljudi se po pitanju teube dijele na četiri kategorije:

1. Pokajnik koji ustrajava u teubi i kajanju do kraja svog života. On nastoji nadoknaditi propušteno i nikada ne pomišlja da se vrati griješenju, osim nekih prijestupa od kojih se čovjek ne može osloboditi i koji su uobičajeni. Ovo je ustrajnost u teubi, i ko je ovakav on prednjači u dobrim djelima. Ova teuba se zove *nesuh* (iskrena).

2. Pokajnik koji je ispravan po pitanju većine ibadeta i ostavljanja velikih grijeha, ali nije oslobođen prijestupa koje čini nenamjerno. Oni ga salijeću u svakodnevnim situacijama i on nema namjeru da ih počini. Kada god počini neki od tih prijestupa, on sebe kori i kaje se. Donosi odluku da će povesti računa o tome da se ne dovede u sličnu situaciju. I ovo je visok stepen, mada je ispod prvog. Ovo je stanje sa većinom pokajnika, jer zlo je upleteno u građu čovjeka. Rijetko ko se toga oslobodi. Većini je krajnji cilj da njegovo dobro hude veće od njegovog hrđavog kako bi vaga njegovih dobrih djela pretegla. Teško da će tas njegovih grijeha i prijestupa biti prazan. Ovakvima je dato lijepo obećanje od Allaha, Koji kaže: *...one koji se klone velikih grijeha i naročito razvrata, a grijehe bezazlene On će oprostiti jer Gospodar tvoj, zaista, mnogo prašta.* (En-Nedžm, 32)

3. Pokajnik koji se pokaje i ustrajava u dobru jedno vrijeme, a onda podlegne svojim strastima, u nekim grijesima, i počini ih zbog svoje nemoći da se odupre prohtjevima. I pored ovoga, on obavlja ibadete i većinu grijeha ne čini, mada ih može činiti i osjeća nagon za njima. Ne može se

[58] *Mev'izatul-muminine min ihjai 'ulumiddin*, Kasimi, 410-411.

oduprijeti jednom ili dva grijeha, mada priželjkuje da ga Allah učini sposobnim da ih ostavi. Međutim, on je sebe navikao na traženje oprosta i kajanje zbog tih prijestupa. Za ovakvog Uzvišeni Allah kaže: *A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su dobra djela s drugim koja su hrđava izmiješali...* (Et-Teuba, 102) Ovakav čovjek je zbog svoje ustrajnosti u ibadetima i svog preziranja grijeha, neko ko se može nadati dobru: *...njima će, može biti, Allah oprostiti jer Allah prašta i samilostan je.* (Navedeni ajet) Međutim, njegov kraj je neizvjestan, jer odgađa kajanje i ostavljanje grijeha. Možda umre prije nego se uspije pokajati, a djela se vrednuju po svom završetku. Na osnovu ovoga postoji bojazan za to kakav će biti njegov kraj. Svaki udisaj je kraj onom prethodnom, i moguće je da je smrt vezana za njega, pa da baš taj udisaj bude posljednji. Neka vodi računa o svojim udisajima i neka se čuva onoga što je zabranjeno.

4. Pokajnik koji se pokaje i ostane čestit jedno vrijeme, a onda se povrati griješenju ne vodeći računa o pokajanju i ne žaleći za svojim postupcima. Ovakav je neko ko ustrajava u griješenju i za njega se treba bojati ružnog završetka. Ako i umre kao vjernik, postoji nada da će izaći iz Džehennema, pa makar nakon određenog vremena. Nije nemoguće da bude obuhvaćen oprostom zbog nečega što niko ne može dokučiti, ali oslanjanje na ovo nije najbolje rješenje.

Ima onih koji kažu: "Allah je Plemenit i Njegove riznice su beskrajne, a moj grijeh ne može nauditi Njemu!" – a onda ga vidiš kako plovi morima želeći zaradu. Kada bi mu se reklo: "Ako je Hakk Plemenit, sjedi u svojoj kući i On će ti dati opskrbu." – on zanijeće ovakve riječi i savjete, pa kaže: "Opskrba je u zaradivanju i sticanju." Reći će mu se: "Tako je i uspjeh na Onom svijetu u takvaluku."[59]

[59] *Muhtesaru minhadžil-kasidin*, Ibn Kudame, 239.

Uvjeti teube

Nevevi kaže: "Učenjaci vele: 'Tevba je obavezna za svaki grijeh.'"

Ako je prijestup između roba i Allaha i nije vezan za prava nekog čovjeka, onda ima tri uvjeta:

- Prvo je da se ostavi grijeh.
- Drugo je da se kaje za to što se grijeh počinio.
- Treće je da donese odluku da taj grijeh nikada više ne ponovi.

Ako izostane jedan od ova tri uvjeta, onda teuha nije ispravna. Ako je prijestup vezan i za prava nekog čovjeka, onda ima četiri uvjeta da bi bila ispravna. Ova tri nabrojana, i još taj da čovjek dobije oprost od onoga spram koga je zgriješio. Ako se radi o materijalnim stvarima, vratit će oštećenom ono što je od njega uzeo. A ako se radi o kazni za potvoru ili nešto slično, onda će mu omogućiti da ostvari svoju odštetu ili će tražiti da mu oprosti. Ako se radi o ogovaranju, zatražit će oprosta od njega i obavezan je da se pokaje od svih grijeha. Uzvišeni je rekao: *I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite.* (En-Nur, 31) I kaže: *...da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete...* (Hud, 3) A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allaha mi, tražim oprosta od Allaha i kajem Mu se, dnevno, više od sedamdeset puta."[60]

Neka od naročitih pokajanja

Ako je prijestup vezan za pravo nekog drugog čovjeka, bilo da se radi o ogovaranju ili potvori, da li je uvjet da se to obznani?

Neki učenjaci smatraju da treba obznaniti i za to uzimaju dokaz hadis u kojem stoji: "Onaj ko ima potraživanja kod svoga brata, bilo zbog časti ili nečega, neka od njega zatraži oprosta danas, prije nego ne bude ni dinara ni dirhema. Ako bude imao dobro djelo, uzet će se od njega onoliko koliko je teška uvreda bila. A ako ne bude imao dobrih djela, uzet će se od grijeha oštećenog i njemu natovariti."[61]

Drugi stav je da nije obavezno da se obznani, nego je dovoljno kajanje

[60] Buhari, 11/85.

[61] Buhari, 2449.

između njega i Allaha i da govori o onome koga je ogovarao ili porvorio na istim mjestima gdje je to činio suprotno onom što je iznosio i da traži oprosta za njega. Ovo je stav šejhul-islama Ibn Tejmije. On to opravdava time što je obznanjivanje prekršaj koji ne garantira korist. Ono što nije garantirano korisno i što je garantirano štetno, Zakonodavac i ne opravdava, a kamoli da dozvoljava i poziva na to.

Što se riče pokajanja onoga ko je otuđio nečiji imetak, on treba da vrati ro što je oruđio onome od koga je uzeo. Ako to nije u stanju zbog toga što ne zna kome je šta uzeo, ili zato što njih nema, ili iz nekog drugog razloga, onda treba da podijeli kao sadaku taj imetak u ime vlasnika, pa kada bude Dan polaganja računa i izmirivanja obaveza, imat će pravo izbora: da mu opravdaju postupak i da uzmu nagradu za to, ili da mu ne opravdaju taj postupak i uzmu svoja prava od njegovih dobročinstava koliko je bio vrijedan njihov imetak. A nagrada za tu sadaku će pripasti njemu, jer Allah neće poništiti nagradu za nju. Bilježi se da je Ibn Mesud kupio od nekog čovjeka robinju i ušao je da donese novac, a vlasnik robinje je otišao. Ibn Mesud ga je čekao i izgubio svaku nadu da će se vlasnik pojaviti. Onda je podijelio kao sadaku ugovoreni iznos i rekao: "Allahu moj, ovo je za vlasnika robinje, pa ako je zadovoljan, njemu neka je nagrada. A ako ne htjedne, onda neka je nagrada meni, a njemu od mojih dobrih djela koliko vrijedi."

Što se tiče teube za naknadu koja nije dozvoljena, kao da uzme naknadu od prodavca alkohola, pjevača ili lažnog svjedoka, a onda se pokaje, a ima novac kod sebe. Jedna skupina je stava da ga treba vratiti vlasniku, jer ro i jeste njegov imetak i da ne treba to sebi ostaviti po dozvoli Zakonodavca, jer ni gazda neće imati nikakve koristi za raj postupak. Druga skupina kaže, i ro je ispravnije, da je reuba u tome da podijeli tu naknadu kao sadaku. Kako da vrati novac kojim će se prijašnji vlasnik samo još više ogriješiti Allahu? Ovako je i sa teubom za imetak u kojem ima i halala i harama. Ako čovjek nije u stanju da razluči šta je šta, onda će procijeniti haram imetak i to podijeliti kao sadaku, a ostatak imetka pročistiti, a Allah najbolje zna.

Šta će učiniti onaj ko hoće da se pokaje?

Pokajnik treba, ako hoće da se pokaje, da čini ona dobra djela koja su suprotna prijestupima koje je počinio, kako bi ih pobrisao i poništio. Ta dobra djela treba da budu i srcem i jezikom i tijelom, shodno prijestupima. Ono što je činio srcem treba da poništi ustrajnim dovama i poniznošću. Ono što je bilo jezikom treba da poništi priznanjem da je počinio grijeh i traženjem oprosta, kao da kaže: "Allahu moj, Ti si moj Gospodar. Ogriješio sam se prema sebi, pa mi oprosti."

Od Ebu Bekra, radijallahu anhu, se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema čovjeka koji počini grijeh, uzme abdest i uljepša ga, pa klanja dva rekata[62], i zamoli Allaha da mu oprosti, a da mu Allah neće oprostiti."[63]

Što se tiče onih prijestupa koje je počinio organima, to poništava tjelesnim ibadetima, sadakom i raznim dobročinstvima.[64]

Od odličnosti tevbe

Bilježi se od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko se pokaje prije nego Sunce izađe sa zapada, Allah će mu primiti pokajanje."[65]

Od Abdullaha b. Omera, radijallahu anhu, se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Uzvišeni Allah prima pokajanje Svoga roba sve do smrtnog hroptaja."[66]

Od Ebu Musaa Eš'arija, radijallahu anhu, se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Uzvišeni Allah pruža svoj *jed*[67] noću za one

[62] Mis'ar kaže: "i klanja", a Sufjan kaže: "a onda klanja dva rekata".

[63] Ebu Davud, 1521; Tirmizi, 306; i drugi i kaže da je dobar.

[64] *Muhtesaru minhadžil-kasidine*, Ibn Kudame, 24.

[65] Muslim, 2703.

[66] Tirmizi, 3537, Ahmed Šakir i drugi kažu da je lanac prenosilaca dobar. Šejh Albani ga, također, ocjenjuje kao dobar.

[67] Zbog različitog pristupa tumačenju Allahovih svojstava, a da bi se izbjegla nepotrebna rasprava, ovaj izraz smo ostavili onako kako je i u arapskom jeziku. Ova riječ ima više značenja, kao i u našem jeziku, i može da znači: ruka (kao dio tijela) ili podrška, pomoć, vlast, sila ili dobročinstvo. (op. prev.)

koji su zgriješili danju i pruža svoj *jed* danju za one koji su zgriješili noću i tako sve dok Sunce ne izađe sa zapada."[68]

Od Ebu Hamze, Enesa b. Malika, ensarije, radijallahu anhu, bilježi se da je Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah se više obraduje teubi Svog roba nego što bi se neko od vas obradovao kada bi naišao na svoju devu nakon što je izgubio u pustinji."[69]

Od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, prenio riječi svoga Gospodara: "Neki čovjek je zgriješio i rekao: 'Allahu moj, oprosti mi moj prijestup.' Uzvišeni Gospodar reče: 'Moj rob je počinio grijeh i zna da ima Gospodara koji prašta grijehe, ali za njih i kažnjava.' Čovjek ponovi grijeh i reče: 'Gospodaru, učinio sam i drugi put grijeh pa mi oprosti.' Uzvišeni još jednom ponovi: 'Moj rob je počinio grijeh i zna da ima Gospodara koji prašta grijehe, ali za njih i kažnjava.' Čovjek ponovi grijeh i treći put i opet reče: 'Gospodaru, oprosti mi moj grijeh.' Uzvišeni mu i treći put reče: 'Moj rob je počinio grijeh i zna da ima Gospodara koji prašta grijehe i kažnjava za grijehe. Čini šta hoćeš, oprostio sam ti.'"[70]

Šta se može zaključiti iz hadisa

1. Podsticanje ummeta na pokajanje i traženje oprosta. Poslanik, alejhissalaru vesselam, iako je bio zaštićen od grijeha i Allah mu je oprostio i prijašnje i potonje, tražio je oprosta i kajao se Allahu kako bi podučio svoj ummet i kako bi povećao svoj stepen kod Allaha.

2. Pohvalnost teube i požurivanje s njom.

3. Allahova milost spram Njegovih robova primanjem njihovog pokajanja i Njegova ljubav prema njima. Uzvišeni kaže: *Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.* (El-Bekare, 222)

4. Sveobuhvatnost Allahove milosti prema robovima, koja nije vezana za određeno vrijeme, nego je trajna.

5. Allah prima pokajanje iz Svoje blagodati prema robovima.

[68] Muslim, 2760.

[69] Muslim, 2747.

[70] Buhari, 7507; Muslim, 2758.

Iskreno pokajanje – teube i nesuh

Uzvišeni Allah je rekao: *O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno.* (Et-Tahrim, 8) znači: Pokajte se Allahu iskrenom, predanom i čistom teubom.

Uzvišeni je rekao i: *Uzaludno je kajanje onih koji čine hrđava djela, a koji, kad se nekom od njih približi smrt, govore: "Sad se zaista kajem!"* (En-Nisa, 18) Znači: ispravna i primljena teuba se ne daje onima koji su pretjerali sa prijestupima i koji ustrajavaju u griješenju, koji namjerno čine ono što je Allah zabranio i koji se ismijavaju sa Allahovim prijetnjama i obećanjima. Kada ih iznenadi smrt, onda se počinju kajati i odricati se svojih grijeha. Ovakav ne zaslužuje teubu jer je ustrajavao, oholio se i drznuo se da počini ono što je Allah zabranio.[71]

Iskrenost u teubi je da se ona pročisti od bilo kakve varke, nedostatka i grijeha.

Hasan Basri je rekao: "Ova teuba je da se čovjek kaje za ono što je prošlo i odlučan da se tome nikada više ne vrati."

Kelbi kaže: "Da zamoli oprosta jezikom, osjeti kajanje u srcu i ustegne se organima od grijeha."

Seid b. Musejjib kaže: "Iskrena teuba je ona kojom želite dobro sebi."

Prema mišljenju Ibn Kajjima, iskrenost u teubi podrazumijeva tri stvari:

- Da se obuhvate svi grijesi tako da se ne zanemari nijedan grijeh ili prijestup.
- Da se donese iskrena i čvrsta odluka, bez ikakva oklijevanja ili odgađanja, nego da se toj teubi preda cijelim bićem i odlučnošću.
- I na kraju, da se insan pročisti od bilo čega što bi moglo uticati na čistotu i iskrenost teube i da se ona učini isključivo iz straha od Allaha i iz želje za onim što On obećava, a ne da se kaje kao onaj ko hoće da sačuva svoj ugled, čast, položaj i vođstvo. Teuba se ne čini da bi se sačuvao uticaj i bogatstvo, ljudske hvale, da bi izbjegao njihovu kritiku, da te se ne bi domogli maloumnici, da bi ostvario neki od ovosvjetskih ciljeva, zbog nemoći i drugih sličnih razloga koji utiču na iskrenost teube i njenu ispravnost. Teuba se čini isključivo radi Allaha.

[71] Pogledaj: *Ettefsirul-mujesser*, Aid el-Karni

Prvo je vezano za ono od čega se kaje, drugo je vezano za samog pokajnika, i treće je vezano za Onoga Kome se kaje. Iskrena teuba je ona koja je oslobođena pretvaranja, čista i koja obuhvata sve grijehe. Nema sumnje da ova teuba podrazumijeva traženje oprosta i da ga sadrži, da briše sve grijehe i ona je najkompletnija teuba koja se može učiniti.

Čovjekova teuba Allahu je potaknuta Allahovom voljom da se čovjek pokaje, prije toga, kao što je i propraćena Allahovim primanjem pokajanja poslije toga. Tako je čovjekova teuba između dvije Allahove odredbe: prethodne – Allahove volje da se on pokaje, i potonje – Allahove milosti da mu pokajanje primi. Ako mu najprije da podršku i nadahnuće, pa se čovjek pokaje, onda mu primi teubu poslije toga i da mu nagradu. Shodno riječima Uzvišenog: *A i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama i kada su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo kod Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je.* (Et-Tevba, 118)

Uzvišeni Allah kazuje da je Njegovo poticanje na teubu prethodilo njihovom kajanju i njihovoj želji za pokajanjem i da je ono bilo to što ih je potaklo i učinilo pokajnicima i presudni uzrok njihova kajanja. I u ovome se kriju neke od tajni Njegovih imena *El-evvel* – Prvi, i *El-Ahir* – Posljednji. On je taj koji pripravlja i podržava, uzrok je i uzročnik. Rob je pokajnik, a i Gospodar pokajanja prima. Čovjekovo pokajanje je povratak svom Gospodaru nakon što je bio odbjegao. Teuba Gospodara je dvojaka: dozvola i podrška, i primanje pokajanja i nagrađivanje za to, tako teuba ima i svoj izvor i svoj cilj.

Njen izvor ili početak je vraćanje Allahu slijeđenjem pravog puta koji On naređuje da se slijedi riječima: *I doista, ovo je Pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova.* (El-En'am, 153) A kraj je vraćanje Njemu na kraju i slijeđenje puta koji je odredio da vodi do Dženneta. Onaj ko se vrati Allahu na ovom svijetu teubom na Onom svijetu će se vratiti Njemu s nagradom. Uzvišeni je rekao: *A onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio...* (El-Furkan, 71)

Poslušaj ove divne riječi!

Seid b. Musejjib priča: "Uzvišeni je objavio riječi: *Pa, Allah će doista oprostiti onima koji se kaju.* (El-Isra, 25) – radi čovjeka koji je zgriješio, a onda se pokajao."

Fudajl b. Ijad je rekao: "Uzvišeni Allah je rekao: 'Obraduj griješnike rime što ako zgriješe pa se pokaju, primit ću im njihovo kajanje, upozori iskrene da ako nad njima sprovedem svoju pravdu, kaznit ću ih.'"

Riječi su Talka b. Hubejha: "Allahova prava su mnogo veća od toga da ih čovjek sprovede, međutim, oni osviću kajući se i omrknu kajući se."

Neko je rekao: "Čovjek napravi neki grijeh i onda se neprestano kaje i ro ga kajanje uvede u Džennet." Tada Iblis kaže: "Kamo sreće da ga nisam naveo da zgriješi."

Omer b. Hattab, radijallahu anhu, je rekao: "Sjedite sa pokajnicima jer njihova srca su najnježnija."

Bilježi se da je među Israelićanima bio neki mladić koji je Allahu robovao dvadeset godina, a onda Mu griješio dvadeset godina. Pogledao se u ogledalo i vidio nekoliko sijedih dlaka u svojoj bradi. To ga je rastužilo, pa je rekao: "Bože moj, pokoravao sam Ti se dvadeset godina i onda Ti griješio dvadeset godina. Ako Ti se vratim, hoćeš li me primiti?" Čuo je glas, a nikoga nije vidio, koji mu je rekao: "Volio si Nas, pa smo i Mi tebe voljeli. Ostavio si Nas pa smo i Mi tebe ostavili. Griješio si Nam, pa smo te pustili, a ako Nam se vratiš, primit ćemo te."[72]

Kako je samo divna iskrena tevba!

Dragi brate, želim ti tevbu koja srce čini skrušenim, oko suznim, dušu sretnom i to je tevba Maizova i Gamidijkina.

Maiz b. Malik je došao Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: "Allahov Poslaniče, očisti me." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Teško tebi, vrati se i zatraži oprosta od Allaha i pokaj Mu se." On je otišao i nakon kratkog vremena se vratio i rekao: "Allahov Poslaniče, očisti me." Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je opet rekao: "Teško tebi, vrati se i zatraži oprosta od Allaha i pokaj Mu se." On je otišao i nakon kratkog vremena se ponovo vratio i rekao: "Allahov Poslaniče, očisti me." Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao kao i prije. Kada je došao četvrti

[72] Pogledaj: *Ihja 'ulumiddin*, Gazali 4/20, 21. uz neke sitne korekcije.

put, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: "Zašto da te očistim?" "Zbog bluda," – rekao mu je on. Poslanik, alejhissalatu vesselam, upita: "Je li on lud?" Rekli su mu da nije lud. Poslanik, alejhissalatu vesselam, upita: "Je li pijan?" Neki čovjek je ustao i omirisao ga i nije osjetio miris alkohola. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je upitao njega: "Je si li počinio blud?" "Jesam." – odgovorio je. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je naredio i nad njim je izvršena kazna kamenovanjem. Ljudi su se podijelili na dvije skupine po ovom pitanju, pa je bilo onih koji su rekli: "Propao je i stigao ga je njegov grijeh." Bilo je i onih koji su rekli: "Nema bolje tevbe od Ma'izove." Došao je Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i svoju ruku stavio u njegovu, a onda rekao: "Ubijte me kamenjem." Tako su ostali dva, tri dana, a onda je došao Poslanik, alejhissalatu vesselam, dok su sjedili i nazvao im selam, a onda sjeo s njima. Zatim je rekao: "Tražite oprosta za Maiza b. Malika." Oni su rekli: "Da Allah oprosti Maizu b. Maliku." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Maiz se pokajao takvom tevbom da, kada bi se podijelila na jedan narod, bila bi im dostatna."

Nakon nekog vremena, došla je neka žena iz plemena Gamid, od Ezda i rekla: "Allahov Poslaniče, očisti me." On joj je rekao: "Teško tebi, vrati se i zatraži oprosta od Allaha i Njemu se pokaj." Ona je rekla: "Vidim da hoćeš da me vratiš i pokolebaš kao što si vratio Ma'iza b. Malika." "A kako to?" – upita je on. Odgovorila mu je da je trudna iz bluda. "Zar ti?" – upita je. Pošto je potvrdila, on je rekao: "Dok rodiš to što nosiš u trbuhu." Onda je o njoj preuzeo brigu jedan ensarija do njenog poroda, pa je došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: "Gamidijka se porodila." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nemojte je kamenovati pa da nema ko dojiti dijete i da ostane rano siroče." Ensarija je ustao i rekao: "Ja ću se pobrinuti za dojilju, Allahov Poslaniče." Poslanik je onda naredio da se ona kamenuje.[73]

U drugom predanju stoji: "Pa kada je rodila, došla je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, noseći dijete u povoju i rekla: 'Evo ga, rodila sam ga.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Idi i doji ga do odbijanja.' Kada je došlo vrijeme da se odbije od dojenja, došla je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, sa djetetom koje je u ruci nosilo komadić hljeba i rekla: 'Evo ga, Allahov Poslaniče, odbila sam ga od dojenja i sada jede hranu.' Poslanik,

[73] Muslim, 11/284-288.

alejhissalatu vesselam, je predao dijete nekom od muslimana, onda je naredio da se iskopa rupa do njenih prsa i naredio ljudima da je kamenuju. Prišao je Halid b. Velid i bacio kamen na nju. Pogodio ju je u glavu i prsnula je krv i pokapala ga po licu. Halid je opsovao. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je čuo Halidovu psovku na ženin račun, pa je rekao: 'Polahko, Halide. Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, pokajala se na takav način da kada bi se i nepravedni poreznik pokajao tako, bilo bi mu primljeno.' Onda je naredio da se okupa i klanjao joj je dženazu, a onda je ukopana.[74]

Brate muslimane, nikad ne gubi nadu u Allahovu milost i znaj da nisi pošteđen ni velikih ni malih grijeha. Štaviše, znaj da je pošteđenost grijeha pokopana onda kada je ukopan Poslanik, alejhissalatu vesselam. Evo, imao si čovjeka koji je počinio blud, pa ga je vjerski zakon nagnao da prizna i posvjedoči protiv sebe i tako zadobije Vjerovjesnikovo, alejhissalatu vesselam, svjedočenje da je njegova teuba bila iskrena. Što se tiče ljudskog zakona, njega je lahko zavarati jer on nije od Allaha. Učini da tvoje vjerovanje bude ono koje će te vratiti Allahu, Koji je milostiviji prema tebi nego majka prema svom dojenčetu.

Pokazatelji ispravnosti teube su:

- Da čovjek poslije teube bude bolji nego prije nje.

- Da stalno strahuje i da nikada ne bude siguran da ga Allah neće staviti na ispit. Njegov strah ga ne napušta sve dok ne čuje glas izaslanika koji će mu uzeti dušu: *Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu koji vam je obećan.* (Fussilet, 30) Tek tada će prestati njegovo strahovanje.

- Srčana strepnja i kajanje i to shodno veličini grijeha koji je počinjen i za koji se kaje. Ovo je Ibn Ujejnino tumačenje riječi Uzvišenog: *Zgrada koju su oni sagradili stalno će unositi nemir u srca njihova, sve dok im srca ne popucaju.* (Et-Tevba, 110) On kaže: "Pucanje srca od teuhe." Nema nikakve sumnje da veliki strah od kazne uzrokuje srčanu napetost i to je "pucanje srca". Ovo je suština teuhe, jer ona cijepa srca zbog žala za počinjenim prijestupima i iz straha zbog lošeg završetka i posljedica. Onaj čije srce nije strepilo na dunjaluku zbog prijestupa, cijepat će se na Ahiretu kada se potvrde i otkriju sve tajne i kada se jasno pokaže nagrada pokornih i kazna griješnika. Nužno je da se srce pocijepa, pa ili na ovom ili

[74] Muslim s Nevevijem komentarom, 11/289,290, *Ihja 'ulumiddin*, 4/94.

na Onom svijetu. Naročiti osjećaj slomljenosti srca koji nije nalik bilo kakvom drugom i koji ne može osjetiti niko osim griješnika. Ovaj osjećaj ne dolazi ni od gladi, ni od vježbe, ni od ljubavi, nego je to nešto iznad toga svega. Slomljenost srca pred Gospodarom tako da ono bude obuhvaćeno sa svih strana i ponizno bačeno pred Gospodara je kao što je stanje nekog roba koji pobjegne od svoga gospodara pa ga onda izvedu pred njega, a on nema nikoga ko bi ga zaštitio gazdinog bijesa i ljutnje. Ne nalazi nikoga ko bi ga prihvatio, gdje može da pobjegne. Zna da su i njegov život i sreća i spas u zadovoljstvu njegovoga gazde. Svjestan je da njegov gazda zna do u tančine njegov prijestup. Svjestan je i da je slab i da je njegov gazda snažan i moćan. Sve ovo uzrokuje takvu slomljenost srca i poniznost i ona je jedino korisna robu. Kako su samo dobre posljedice ovakvog stanja i koliko je samo ono uticajno na čovjeka i koliko samo ono može oraspoložiti gazdu. Nema ništa draže njegovom gazdi od ove slomljenosti i poniznosti, bacanja pred njega i predavanje njemu i njegovoj volji. – Kako su samo lijepe ove riječi kada tumače ovo stanje!

Molim Te, tako Ti Tvoje veličanstvenosti i moje poniznosti, da mi se smiluješ! Molim Te Tvojom snagom, a mojom slabošću, Tvojom neovisnošću o meni i mojoj krajnjoj potrebi i ovisnosti za Tohom. Ovo sam ja, prevrtljiv i grešan pred Tobom. Imaš mnogo robova pored mene, a ja nemam Gospodara osim Tebe, niti me iko može zaštititi i spasiti osim Tebe. Molim Te kao što moli potrebnik i poniznik i upućujem Ti dovu zastrašenog, nekoga ko je oborio svoju glavu i ponizan stoji i čije oči suze a srce treperi ponizno.

Ti, Kome se priklanjam za sve što se nadam,

i Ti, Kojim se štitim od svega od čega strahujem!

Ne mogu ljudi očuvati nešto što Ti lomiš,

niti slomiti nešto što Ti čvrstim držiš!

Onaj ko ne osjeti nešto od ovoga u svom srcu, neka posumnja u svoju teubu i neka je popravi. Kako je samo teška stvarna teuha, a kako je lahko pokajati se jezikom i tvrditi pokajanje!

Ono što pomaže čovjeku u teubi su sljedeće stvari:

1. Iskreni nijet Allahu za kajanje i za sve ostale postupke. Vjerovje-

snik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uzvišeni Allah ne prima djelo koje nije bilo samo radi Njega i kojim se želi Njegovo zadovoljstvo."[75]

2. Da se pokajnik potrudi koliko god je to moguće da učini što više dobrih djela koja će ga učvrstiti na putu dobra i koja će otežati vagu njegovih dobrih djela, a poništiti njegove grehote. Uzvišeni je rekao: *Dobra djela zaista poništavaju hrđava.* (Hud, 114) A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "I proprati prijestup dobrim djelom, koje će ga izbrisati."[76]

3. Da izbjegava ona mjesta na kojima je činio grijeh i da im se ne vraća.

4. Da stalno zamišlja odvratnost grijeha i prijestupa koje je počinio i njihovu štetu za njega, kako na ovom tako i na Onom svijetu.

5. Da uništi ona sredstva koja su ga vodila griješenju i kojima je činio grijehe, pa bilo da ih baci ili polomi i da uništi sredstva besposlice.

6. Da potraži sebi dobro društvo koje će ga podržati u njegovu nastojanju i koje će ga pomoći u činjenju dobra, a da se prestane družiti sa hrđavim društvom s kojima je imao zajedničku prošlost u griješenju.

7. Da ustrajava u spominjanju Allaha u svim situacijama i svakog momenta. Nesumnjivo je spominjanje Allaha jedno od najboljih oružja koja brane i štite od šejtana. Također treba da uči onaj zikr koji je preporučen za jutro i večer, prilikom lijeganja u postelju i prilikom buđenja, a koji se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam.

8. Treba stalno da ima na umu kaznu koja ga može zadesiti svakog trena. Naš Gospodar kaže: *I povratite se Gospodaru svome i pokorite mu se prije nego što vam kazna dođe – poslije vam niko neće u pomoć priskočiti.* (Ez-Zumer, 54)

[75] Nesaī, 3140, a Albani ga ocjenjuje kao dobar u *Essilsiletussahihatu*, 52.

[76] Tirmizī, 2053-2054, i drugi, a Albani ga ocjenjuje kao dobar u *Sahihul-džami'*, 96.

Podjela grijeha na male i velike

Brate muslimane, znaš da je tevba ostavljanje grijeha, međutim, ne možeš ostaviti nešto prije nego saznaš šta je to. Znači, ako je tevba obavezna, i ono bez čega se ona ne može ostvariti je obaveza. Tako je i poznavanje grijeha obaveza. Grijeh je pojam kojim se ukazuje na nešto što je oprečno Allahovoj naredbi, bilo da je to naredba ili zabrana.

Učenjaci su grijehe podijelili na velike i male, uz mnoga razilaženja po tom pitanju. Tako ima onih koji kažu: "Ne postoje veliki i mali grijesi, nego sve ono što je suprotno Allahovoj naredbi je veliki prijestup i grijeh." Ovaj stav je slab, jer Uzvišeni kaže: *Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvest ćemo vas u divno mjesto.* (En-Nisa, 31) I kaže: *...one koji se klone velikih grijeha i naročito razvrata, a grijehe bezazlene On će oprostiti.* (En Nedžm, 32)

Neki od selefa je rekao: "Sve ono za šta Allah prijeti Džehennemom veliki su grijesi."

Od ashaba i tabi'ina se prenosi i broj velikih grijeha, pa postoji nekoliko stavova. Ebu Talih Mekki smatra da ih ima sedamnaest, a objedinio ih je predanjima i stavovima ashaba.

- Četiri su u srcu: širk, ustrajavanje u grijehu, beznađe u Allahovu milost i sigurnost od Njegovog ispita.

- Četiri su u jeziku: lažno svjedočenje, potvora čestitog, sihr, lažna zakletva, a to je ona koja neistinu proglašava istinom, a istinu neistinom. Kažu da je to ona zakletva kojom se uzima imetak od muslimana na nepravedan način, makar se radilo i o misvaku. Naziva se gamus (potapljajuća) jer potapa onog ko je primijeni u Džehennem.

- Tri su u trbuhu: pijenje alkohola i drugih opijata, jedenje i korištenje imetka siročeta, i svjesno korištenje kamate.

- Dva su u spolnom organu: blud i homoseksualnost.

- Dva su u rukama: ubistvo i krađa.

- Jedan je u nogama: bježanje sa bojnog polja, ili bježanje jednog od dvojice ili deseterice od dvadeset.

- A jedan je u čitavom tijelu: neposlušnost roditeljima.

Pravilan stav je da se grijesi dijele, shodno Šerijatu, na one za koje se zna da su golemi, na one koji su obilježeni kao mali i na one na koje se sumnja i ne zna se kakvi su. Moguće je da je Zakonodavac namjerno ostavio sumnju u prijestup kako bi ljudi bili na stalnom oprezu pa izbjegavali i male prijestupe. Dalje, izbjegavanje velikih grijeha poništava malehne, ako se izbjegava uz mogućnost da se počine. To je kao da neko ima mogućnost da obljubi ženu, ali se ustegne od toga sam od sebe. Ako izbjegava to zbog toga što je nemoćan ili ga je strah, onda se to ne smatra nečim što će poništiti male grijehe.[77]

Brate, nemoj olahko uzimati male grijehe. Treba da se čuvamo malih grijeha, i ne govoriti o velikim, jer i mali grijeh može narasti zbog nekoliko stvari:

1. Ustrajavanje i stalno činjenje malih grijeha. Zbog toga se kaže: "Mali grijeh, bilo koliko se činio malim, postat će veliki ako se u njemu ustrajava, a veliki će grijeh uz istigfar biti oprošten." Bolji je jedan veliki grijeh koji je nestao i ne čini se više, uz iskreno kajanje i nadu za oprostom, nego mali grijeh u kojem čovjek ustrajava.

2. Omalovažavanje grijeha. Što je grijeh veći kod čovjeka, to je manji kod Allaha, a što je manji kod čovjeka, to je veći kod Allaha. Jer smatranje prijestupa velikim, uzrokuje da se srce ustegne od toga, a to ustezanje će spriječiti da se prijestup počini. Omalovažavanje grijeha čini da se na njega čevjek navikne, a takvo što ostavlja traga na srce. Srce je potrebno prosvijetliti ibaderima, a ne zacrniti grijesima. Prenosi se da vjernik svoj grijeh vidi kao brdo koje je iznad njegove glave i prijeti da ga poklopi, a munafik svoj grijeh vidi kao mušicu koja mu padne na nos i on je otjera pokretom ruke. Tako je i grijeh učenog veći od grijeha neukog. Jedan od ashaba je rekao jednom tabi'inu: "Činite djela koja su u vašim očima tanja od dlake, a mi smo ih, za vrijeme Poslanika, alejhissalatu vesselam, smatrali velikim grijesima."

3. Radovanje malom grijehu. Kada god čovjeka obuzme slast zbog malog prijestupa, raj prijestup više zacrni njegovo srce, kao da neko kaže: "Jesi li vidio kako sam ga ocrnio? Kako sam ga samo osramotio? Kako sam mu smjestio i prevario ga?" Ovo i slično uvećava male grijehe, jer su grijesi pogubni.

[77] *Mev'izatul-muminine min ihjai 'ulumiddini*, Kasimi, 415, 416.

4. Da omalovažava Allahovo pokrivanje i Allahovu blagost spram njega i to što ga ne kažnjava odmah. On ne zna da mu je ostavljeno vrijeme da griješi u njemu iz srdžbe, i da zbog svog omalovažavanja ima još veći grijeh. On smatra da je njegovo griješenje zbog Allahove pažnje prema njemu, a to zbog svog ubjeđenja da je siguran od Allahovog ispita i zamke i neznanja o zavedenosti Allahom.

5. Da počini grijeh, a onda ga spominje, ili ga počini u prisustvu drugih ljudi. Takvo što je prijestup i cijepanje Allahova zastora nad njim i pokretanje želje za ružnim kod nekoga ko je prisustvovao njegovom griješenju ili čuo za njegov grijeh. To su još dva prijestupa uz već postojeći i tako grijeh raste. Ako se tome doda i poticanje drugog, onda je to četvrti prijestup i stvar je postala opasna.

6. Da prijestupnik bude neki učen čovjek koji se slijedi. Ako to uradi pa drugi to vide, onda njegov prijestup narasta. U hadisu stoji: "Ko uvede lijep običaj, ima nagradu za to i nagradu svih koji to budu praktikcirali, a da im se nimalo ne umanji od njihove nagrade. Onaj ko uvede ružan običaj, ima kaznu za to i kaznu svih onih koji to budu prakticirali, a da im se nimalo ne umanji od njihova grijeha.[78] Kako god se povećava grijeh učenog zbog slijeđenja i oponašanja u grijehu, tako mu se i povećava nagrada za dobročinstva koja uradi pa se slijedi u njima. Sljedbenici, svojim postupcima i oponašenjem, mogu ili povećati ili umanjiti, pa ili zaradu ili propast.[79]

[78] *Sahihul-džami'*, 6805.

[79] *Mev'izatul-muminine min ihjai 'ulumiddini*, Kasimi, 416-417.

Fadileti teube

Mnogobrojne koristi su od teube i ne možemo ih ograničiti.

Tevba priskrbljuje i uzrokuje Allahovu ljubav. Uzvišeni Allah je rekao: *Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.* (El-Bekare, 222)

Tevba je uzrok da se iziđe iz okvira griješnika. Uzvišeni Allah je rekao: *A oni koji se ne pokaju sami sebi čine nepravdu.* (El-Hudžurat, 11)

Tevba je pokoravanje Allahovoj naredbi. Uzvišeni Allah je rekao: *I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite.* (En-Nur, 31)

Tevba je uzrok brisanja grijeha. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Pokajnik od grijeha kao da grijeha i nema."[80]

Tevba je uzrok uspjeha i na ovom i na Onom svijetu. Uzvišeni Allah je rekao: *A onaj koji se bude pokajao, i koji bude vjerovao, i koji bude dobra djela činio, on će postići šta je želio.* (El-Kasas, 67)

Tevba je uzrok promjene hrđavih u dobra djela. Uzvišeni Allah je rekao: *Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.* (El-Furkan, 70)

Tevba je uzrok povećanja opskrbe i snage. Uzvišeni Allah, jezikom Nuha, alejhissalatu vesselam, kaže: *I govorio: "Tražite od Gospodara svoga oprost jer On, doista, mnogo prašta; On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i dat će vam bašče, i rijeke će vam dati."* (Nuh, 10-12)

Tevba čisti srce pokajnika. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada čovjek počini prijestup, na srcu mu se pojavi crna tačka. Ako to ostavi i zatraži oprosta i pokaje se, srce se očisti. Ako se povrati grijehu, to crnilo se poveća. Ukoliko ponovi, ono se još poveća, a ako opet ponovi, ono se još više poveća, sve dok mu srce potamni, kao što Allah kaže: *A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova.* (El-Mutaffifun, 14)"[81]

[80] Ibn Madže i Albani ga ocjenjuje kao dobar u *Sahihul-džami'u*, 3008.

[81] *Sahihul-džami'*, 1670.

Koji su edebi teube?

1. Musliman koji je svjestan svoje vjere treba da zna da je teuba kajanje za počinjene grijehe i odlučnost da se to ostavi radi Allaha, a ne radi ovosvjetske koristi, da njegovo pokajanje nije na silu, ili zbog očuvanja ugleda, nego da je to svjesno i po vlastitom izboru.

2. Musliman treba da zna da grijesi prekidaju vezu između čovjeka i Gospodara i da grijesi uništavaju blagoslov života i opskrbe.

3. Čovjek treba da zna da je teuba propraćena Allahovom odredbom, prije i poslije teube. Odredba njegova Gospodara prethodi i prati njegovu teubu. On Uzvišeni čovjeku najprije da podršku i dozvolu da se pokaje, i on se pokaje, onda mu prima teubu i nagrađuje ga za to.

4. Jedan od edeba je i da teuba bude iskrena i čista od bilo kakvog nedostatka i da se sprovede na najpotupuniji način.

Muhammed b. Ka'b Kurezi je rekao: "Iskrenu teubu (teube-i-nesuh) podrazumijevaju četiri stvari: traženje oprosta (istigfar) jezikom, ostavljanje grijeha tijelom, odluka da se ne ponavlja grijeh srcem i napuštanje hrdavog društva.

Imam Ibn Kajjim je rekao: "Iskrenost u teubi obuhvata troje. Prvo jeste to da se objedine svi grijesi tako da se ne ostavi nijedan a da se ne pokaje od njega. Drugo je da čovjek ima jaku odlučnost i iskrenost, tako da kod njega ne ostane nikakve neodlučnosti ili čekanja. Dakle, sva njegova volja i odlučnost je prilježna toj teubi. Treće je da se pročisti od svega što bi moglo uticati na iskrenost. Teubu čini isključivo iz straha od Allaha i želje za onim što je obećao i iz straha od onoga čime prijeti, a ne kao neko ko se kaje da bi očuvao svoj ugled, čast, položaj, prvenstvo, ili da bi sačuvao svoje stanje ili uticaj ili imetak, ili kako bi stekao popularnost medu ljudima, ili da bi izmirio neku ovosvjetsku potrebu.

Jedan od edeba pokajnika je da zna da teuba ima svoj izvor i svoj cilj.

Izvor je da se povrati Allahu slijeđenjem ispravnog puta koji je On postavio svojim robovima kako bi stigli do Njegova zadovoljstva i koji je naredio da oni slijede: *I doista, ovo je Pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite.* (El-En'am, 153)

Cilj je da se vrati Njemu, u konačnici i da se slijedi Njegov put koji je odredio da vodi u Džennet. Onome ko se vrati Allahu na ovom svijetu teubom, na Onom svijetu će mu se vratiti nagradom.

Ibn Kajjim kaže: "Čovjek ne zaslužuje da bude nazvan pokajnikom prije nego se oslobodi grijeha."

Grijeha ima dvanaest vrsta i spomenuti su u Allahovoj Knjizi, a to su vrste zabranjenih stvari: nevjerstvo (kufr), širk, licemjerje, griješenje, neposlušnost, prijestupi, neprijateljstvo, nemoral, nedoličnost, razvrat, govoriti o Allahu bez znanja, slijeđenje načina života koji nije vjernički. Ovo je dvanaest vrsta koji su izvor svim ostalim stvarima koje je Allah zabranjenim učinio. Kod čovjeka može biti više ili manje od ovoga, a može biti i samo jedna, i može biti svjestan toga a može i ne znati da to postoji kod njega.

Neki od slučajeva prijašnjih pokajnika

Teuba čovjeka koji je ubio stotinu ljudi

Sada ćemo reći nešto o čovjeku koji je živio u prijašnjim narodima i kojeg je njegov nefs potakao da počini jedan od najgorih prijestupa i za čijeg počinioca Kur'an kaže da je proklet i da je na njemu srdžba, a na Ahiretu da ga čeka teška kazna. Počinilac ovog zločina se pokajao Allahu i evo šta se desilo s njim.

Bilježi se od Ebu Seida b. Malika b. Sinana Hudrija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "U narodu koji je živio prije vas, bio je čovjek koji je ubio devedeset i devet ljudi. Pitao je za najučenijeg čovjeka i uputili su ga na jednog isposnika. On mu je došao i rekao: 'Ubio sam devedeset i devet ljudi, pa da li ima teube za mene?' Ovaj mu je rekao: 'Nema.' Ubio je i njega i tako naravnio stotinu ubijenih. Ponovo je pitao da mu kažu ko je najučeniji čovjek na svijetu. Uputili su ga na jednog učenog i otišao je njemu i rekao kako je ubio stotinu ljudi i upitao ga da li za njega ima teube. Učeni mu je rekao: 'Ima. Ko je taj ko se može ispriječiti između tebe i teube? Idi u tu i tu oblast. Tamo žive ljudi koji robuju Allahu i pridruži im se u njihovom robovanju i ne vraćaj se u svoje mjesto, jer to je hrdavo mjesto.' Čovjek je krenuo i kada je bio na pola puta, stigne ga smrt. Oko njega se počnu sporiti meleki milosti i meleki kazne. Meleki milosti su govorili: 'Krenuo je kao pokajnik i srca predana Allahu.' Meleki kazne su govorili: 'Nikada nije učinio nikakva dobra.' Onda im je došao melek u liku čovjeka i oni su ga upitali da im presudi. On im je rekao: 'Izmjerite udaljenost izmedu dva mjesta, pa kojem bude bliži, tako i postupite s njim.' Oni su izmjerili udaljenost i našli da je bliži onom mjestu u koje je krenuo, pa su ga preuzeli meleki milosti."[82]

Ako je ovakva milost ukazana nekome ko je ubio stotinu ljudi, onda smo mi preči Allahovoj milosti od ovog ubice, jer je naš ummet najbolji ummet i najčasniji kod Allaha.

Iz hadisa se može zaključiti sjedeće:

1. Vrata teube su širom otvorena za onog ko hoće da na njih uđe i

[82] Buhari, 6/373., Muslim, 2766.

pokajnik je prihvaćen bez obzira na veličinu grijeha i njihovo mnoštvo.

2. Teuba ubice je primljena i to je stav svih učenjaka.

3. Allahova ljubav prema pokajnicima je velika, a svjedok tome je i Njegovo kazivanje melekima o tome i da će On voditi pokajnike spasu i uspjehu.

Pokajanje jednog od israelićanskih kraljevića

Bilježi se od Abdullaha Mizenija da je rekao: "Jedan od israelićanskih kraljeva bio je darovan dugim životom, velikim bogatstvom i brojnim sinovima. Sinovi su mu, kada bi odrasli, oblačili suknenu odjeću i odlazili u brda, hranili bi se korijenjem biljaka i hodali po svijetu i tako ostajali do svoje smrti. Tako su radili jedan za drugim, dok je to postalo uobičajeno. Kralj je u svojoj starosti dobio sina i onda je pozvao svoj narod i rekao im: 'Dobio sam sina u starosti, a vi vidite koliko sam obziran prema vama. Bojim se da će i ovaj sin da uradi kao i njegova braća i bojim se za vas da, ako ne bude vama vladao neko od mojih sinova, da ćete propasti. Uzmite ga sada, dok je još dječak, i omilite mu dunjaluk kako bi vam vladao poslije mene. Oni su napravili ogroman vrt za tog dječaka, ferseh sa ferseh (jedan ferseh je oko sedam kilometara) i tu je dječak proveo neko vrijeme. Jednom je pojahao konja i došao do zida. Tada je rekao: 'Mislim da iza ovog zida ima još svijeta i ljudi. Izvedite me kako bih još učio i sreo se s ljudima.' To su rekli njegovom ocu i on se pobojao da bi dječak mogao učiniti kao i njegova prethodna braća, pa je rekao: 'Načinite mu raznovrsnu zabavu i uživanja.' To su i učinili. Druge godine je dječak pojahao konja i rekao: 'Obavezno moram izaći.' O tome su obavijestili starog kralja pa on reče da ga izvedu. Stavili su ga na kola i ukrasili ih smaragdom i zlatom. Uz njega je išla pratnja s obje strane kola. Dok je tako putovao, naišao je na bolesna čovjeka, pa je pitao: 'Ko je ovaj čovjek?' 'Bolesnik.' – rekli su mu. On je pitao: 'Da li ovo zadesi neke ljude a neke ne, ili se svi boje ovoga?' Odgovorili su mu da svi strahuju od toga. 'Zar i ja sa kraljevskom moći?' – upitao je. Pošto su mu odgovorili potvrdno, on je rekao: 'Hrđava li života na ovakav način. Ovo je brižan život.' Vratio se potišten i tužan. Ostao je tako neko vrijeme, a onda je rekao: 'Izvedite me.' Izveli su ga kao i prvi put. Dok je putovao, naišao je na starca kojem su bale curile iz usta, pa je pitao: 'Ko je ovo?' Rekli su mu da je to čovjek koji je duboko zašao u godine. On je

pitao: 'Da li ovo zadesi samo neke ljude ili svi strahuju od ovoga ako dugo požive?' Rekli su mu da svi strahuju od roga, a on je rekao: 'Težak li vam je život! Ovo je život koji nije nikome drag!' O tome su rekli njegovom ocu i on je naredio: 'Okružite ga svakovrsnom zabavom i besposlicom!' Tako su i učinili. Ostao je tako godinu dana, a onda je izašao kao i prethodnog puta. Dok je putovao, naišao je na nosiljku koju su ljudi nosili na ramenima, pa je pitao: 'Šta je ovo?' Rekli su mu da je neki čovjek umro. On je pitao: 'A šta je smrt? Dovedite mi ga!' Donijeli su umrlog i on je rekao: 'Posadite ga da sjedne.' Rekli su mu da mrtvi ne sjede. Rekao je da pričaju s njim, a oni su mu rekli da mrtvi ne govore. Pitao je: 'Pa gdje ga nosite?' Rekli su mu da ga ukopavaju u zemlju. On je pitao: 'A šta poslije toga?' 'Poslije toga je proživljenje.' – odgovorili su mu. 'A šta je proživljenje?' – upitao je. Rekli su: '*Na Dan kada će se ljudi zbog Gospodara svjetova dići!* (El-Mutaffifun, 6) i kada će svakom biti nadoknađeno shodno njegovim dobrim ili hrđavim djelima.' On je pitao: 'A imate li vi neko drugo boravište osim ovoga gdje vam se daje naknada za postupke?' Rekli su da nema. On je onda sjahao s konja, bacio se na tlo i trljao lice prašinom. Rekao im je: 'Ovoga sam se bojao! Moglo je i mene da stigne, a da to i ne znam. Zar da ne bude Gospodar koji daje, proživljava i naknađuje! Ovo je moj posljednji susret sa vama. Od danas nemate ništa sa mnom.' Oni su mu rekli: 'Nećemo te ostaviti prije nego te vratimo ocu.' Vratili su ga njegovom ocu, a on je krvario. Otac ga je pitao: 'Sinko, šta je to s tobom?' 'Strahujem od dana kada će i mlad i star dobiti naknadu koju su zaslužili za svoja djela, bilo dobro ili hrđavo.' – odgovorio mu je. Naredio je da mu se donese odjeća, odjenuo ju je i rekao: 'Večeras odlazim.' Kada je bilo blizu pola noći, on je krenuo. Kada je izašao iz dvorca, rekao je: 'Allahu moj, molim Te za nešto što nemam ni malo ni mnogo, a što je hožanski određeno. Draže bi mi bilo da je voda osrala vodom, a zemlja ostala zemljom, nego da sam ijednom pogledao dunjaluk.'"

Bekr b. Abdullah je rekao: "Ovo je čovjek koji je ostavio sve radi jednog grijeha za koji ne zna šta je, a šta je tek s onim koji je počinio mnoštvo grijeha i zna na čemu je zbog roga, ali mu nimalo nije neugodno i nimalo se ne boji i ne kaje se!?"[83]

[83] *Ettevvabin*, Ibn Kudame Makdisi, 25-27.

Pokajanje mladića koji se ogriješio prema sebi

Za vrijeme Musaa, alejhissalatu vesselam, bio je mladić koji je činio različite prijestupe i grijehe, pa su ga istjerali iz grada zbog njegova hrđava ponašanja. Došao mu je smrtni čas, a on je bio na gradskoj kapiji. Allah je objavio Musau, alejhissalatu vesselam: "Jedan od Mojih evlija je na samrti, pa ga pripremi, okupaj ga i klanjaj mu dženazu. Reci onima koji imaju puno grijeha da mu dođu na dženazu kako bih im oprostio i da ga ponesu do kabura kako bih ih nagradio."

Musa je pozvao Israelićane i došlo je mnogo ljudi. Kada su došli i vidjeli o kome se radi, rekli su: "Allahov vjerovjesniče, ovo je onaj grješnik kojeg smo protjerali." Musa se začudio tome i Allah mu je objavio: "Istinu oni govore i oni su Moji svjedoci, samo što je on, kada mu je došao smrtni čas, na ovom pustom mjestu, pogledao lijevo i desno i nije vidio nikojeg prijatelja, nego je vidio da je sam i napušten, ponižen i ponizan. Podigao je pogled Meni i rekao: 'Bože moj, jedan od Tvojih robova, stranac u Tvojoj zemlji, kada bih znao da će kažnjavanje mene povećati Tvoju vlast, a praštanje meni imalo umanjiti Tvoju vlast, ne bih tražio da mi oprostiš. Ja nemam nikakva pribježišta niti se imam ičemu nadati osim Tebi. Čuo sam da si objavio: *Ja sam Onaj koji prašta i Koji je milostiv.* Nemoj me razočarati.' Musa, da li bi bilo lijepo od Mene da ga odbijem, a on je stranac i u ovakvom stanju, a toliko Me je molio i preklinjao? Tako Mi Moje veličine, da Me je zamolio da oprostim svim grješnicima na Zemlji, to bih mu učinio zbog poniznosti. Musa, Ja sam pribježište tuđinu, njegova ljubav, njegov liječnik i njegov milosnik."[84]

Pokajanje bludnika

Prenosi se od Ka'ba Ahbara: "Bio je neki čovjek među Israelićanima koji je počinio blud, pa je ušao u rijeku kako bi se okupao. Rijeka je progovorila: 'Zar te nije stid? Zar se nisi pokajao od ovoga grijeha i rekao da mu se nećeš vraćati?' Preplašen je izašao iz vode i rekao: 'Neću griješiti Allahu.' Otišao je do brda i tu zatekao dvanaest ljudi kako robuju Allahu. Ostao je s njima određeno vrijeme i kada su odlučili da krenu s tog mjesta, krenuo je s njima. Krenuli su da traže sebi hranu i došli su do te rijeke.

[84] *Ettevvabin*, Ibn Kudame Makdisi.

On im je rekao: 'Ja neću s vama dalje.' Pitali su ga za razlog, a on je rekao: 'Postoji neko ko zna za moj grijeh i stidim se da me vidi.' Oni su ga ostavili i nastavili svojim putem. Rijeka ih je pozvala: 'Pobožnjaci! Šta je sa vašim prijateljem?' Oni su rekli: 'Tvrdi kako na ovom mjestu ima neko ko zna za njegov grijeh i stidi ga se da bi ga mogao vidjeti.' 'Subhanallah!' – reče rijeka – 'Neko od vas se rasrdi na svoje dijete ili nekog bliskog, pa kada se taj pokaje i počne činiti dobro, zavoli ga. Vaš prijatelj se pokajao i povratio onom što volim i ja ga volim. Dovedite ga i recite mu šta je bilo. Robujte Allahu na mojoj obali.' Oni su mu rekli šta je bilo i došao je s njima. Na obali su ostali određeno vrijeme robujući Allahu. Onda je ovaj bludnik umro i rijeka ih je pozvala: 'Pobožnjaci, zahidi! Okupajte ga mojom vodom i ukopajte ga na mojoj obali i neka tako ostane do Dana proživljenja u mojoj blizini.' Oni su tako i uradili i rekli: 'Ostat ćemo večeras uz njegov mezar i plakati, a kada svane, nastavit ćemo svojim putem.' Prenoćili su uz njegov mezar plačući, a kada se primakla zora, savladao ih je san. Kada su se probudili, vidjeli su da je na njegovom kaburu niklo dvanaest čempresa i to su bili čempresi koji nisu nikada nikli na Zemlji. Oni su onda rekli: 'Allah je ovo drvo dao da nikne na ovom mjestu zato što Mu je bio drag naš ibadet.' Tu su ostali i nastavili sa svojim robovanjem Allahu kod tog kabura. Kad god bi neki od njih umro, kopali bi ga pored onog prijestupnika. Svi su pomrli. I onda su Israelićani počeli da obilaze njihove kabure."[85]

Neki primjeri pokajnika među ashabima Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

Ibn Kudame Makdisi bilježi da je pročitao u *Tenbihul-gafilinu* od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, da je rekao: "Jedne noći, pošto sam s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, klanjao jaciju, izašao sam iz džamije. Naišao sam na jednu ženu pod nikabom, koja je stajala pokraj puta. Ona reče: 'Ebu Hurejre, počinila sam veliki grijeh i da li za mene ima tevbe?' Ja sam je pitao: 'A što je tvoj grijeh?' Ona reče: 'Počinila sam blud i ubila dijete iz te veze.' Ja sam joj rekao: 'Propala si i uništena! Allaha mi, za tebe nema tevbe!' Ona je tada zahroptala i srušila se onesviješćena. Ja sam otišao i u sebi razmišljao da o tome upitam Poslanika, alejhissalatu vesselam, za odgovor. Kada je svanulo, otišao sam Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i

[85] *Ettevvabin*, Ibn Kudame Makdisi

pitao ga: 'Allahov Poslaniče, neka žena me pitala tako i tako, sinoć. Ja sam joj rekao to i to.' Poslanik, alejhissalaru vesselam, reče: 'Svi smo od Allaha i Njemu se vraćamo. Allaha mi, Ebu Hurejre, propao si i drugog upropastio. Kako ti nije, Ebu Hurejre, naumpao ajet: *I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kada pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na Onome svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati; ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrdava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.* (El-Furkan, 68-70)' Ja sam, poslije toga, izašao od Poslanika, alejhissalatu vesselam, i trčao po medinskim sokacima. Sve koje sam sreo pitao sam: 'Ko mi može kazati, gdje je ta i ta žena, koja me sinoć pitala za rješenje?' Djeca su govorila da je Ebu Hurejre poludio. Kada se smrklo, sreo sam je na istom mjestu, kao i jučer, i kazao sam joj ono što je rekao Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, istaknuvši da ima teube za nju. Ona je zahroptala od dragosti i rekla: 'Imam jednu bašču i nju dajem kao sadaku siromasima, da bi mi bila iskupljenje za počinjeni grijeh.'"[86]

Pokajanje jednog bogatog ashaba

Ibn Kudame Makdisi prenosi od Seida b. Ejmena, štićenika Ka'ba b. Sevra: "Dok je Poslanik, alejhissalatu vesselam, pričao svojim ashabima, došao je neki siromah i sjeo do nekog bogataša i ovaj je povukao svoju odjeću od njega. Poslanik, alejhissalatu vesselam, se promijenio u licu i rekao: 'Ti! Zar se bojiš da bi tvoje bogatstvo moglo preći na njega ili da bi njegovo siromaštvo moglo preći na tebe?' Ovaj je pitao: 'Allahov Poslaniče, zar je bogatstvo zlo?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu reče: 'Da, tvoje bogatstvo te vuče u Džehennem, a njegovo siromaštvo ga vuče u Džennet.' Bogataš je pitao: 'A šta me može spasiti od toga?' 'Omogući mu učešće u njemu.' – odgovori mu Poslanik, alejhissalatu vesselam. Kad bogataš potvrdi da će tako uraditi, siromah reče: 'Nemam potrebe za njegovim bogatstvom.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu kaza: 'Onda zamoli da Allah oprosti tvom bratu i moli za njega.'"[87]

[86] *Ettevvabin*, Ibn Kudame Makdisi.

[87] *Ettevvabin*, Ibn Kudame Makdisi.

Pokajanje ensarija

Od Enesa b. Malika se bilježi da je rekao: "Kada je bio Dan Hunejna, Hevazin, Gatafan i drugi su došli sa svojim bogatstvom i čeljadi, a uz Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, je bilo deset hiljada ljudi i onih kojima je Poslanik oprostio nakon Oslobođenja Mekke. Napustili su ga i uz njega nije niko ostao. Tada je uputio dva poziva medu kojima nije bilo miješanja. Okrenuo se na desnu stranu i povikao: 'Ensarije!' Oni su rekli: 'Odazivamo ti se, Allahov Poslaniče! Raduj se, s tobom smo.' Onda se okrenuo na lijevu stranu i povikao: 'O Ensarije!' Oni rekoše: 'Odazivamo ti se, Allahov Poslaniče. Mi smo s tobom!' On je bio na bijeloj mazgi. Sjahao je s nje i rekao: 'Ja sam Allahov rob i Poslanik.' Mušrici su bili poraženi i tada se zaplijenilo dosta ratnog plijena. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je podijelio ratni plijen muhadžirima i oslobođenicima, a ensarijama nije dao ništa. Ensarije rekoše: 'Kada je bilo teško, zvao je nas, a ratni plijen daje drugima!?' To je doznao Poslanik, alejhissalatu vesselam, okupio ih je u šatoru i rekao: 'Ensarije! Šta to čujem da pričate?' Oni su šutjeli. On je pitao: 'Ensarije, zar vam ne bi bilo drago da ljudi odu s dunjalučkim bogatstvom, a da vi odete sa Allahovim Poslanikom, kojeg ćete imati kod sebe i uz sebe?' 'Svakako da bi nam bilo drago.' – rekoše oni. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je kazao: 'Kada bi ljudi išli jednom dolinom, a ensarije išli kanjonima, ja bih izabrao da idem s ensarijama kroz kanjone.'"[88]

Pokajanje Ibrahima b. Edhema

Ibrahim b. Beššar, sluga Ibrahima b. Edhema, priča: "Rekao sam: 'Oče Ishakov! Kakav je bio tvoj početak?' On je rekao: 'Moj otac je bio iz Belha i bio je jedan od namjesnika Horosana. Bio nam je drag lov i jednom sam izašao u lov jašući na konju u pratnji psa. Dok sam tako jahao, iskočio je zec ili lisica i potjerao sam konja. Čuo sam glas koji mi je doviknuo: 'Nisi radi toga stvoren niti ti je to naređeno.' Zastao sam i pogledao lijevo i desno, ali nisam nikoga vidio. Rekao sam: 'Allah prokleo Iblisa!' Potjerao sam konja ponovno i opet sam čuo glas koji je bio glasniji nego prvi put: 'Ibrahime, nisi radi toga stvoren, niti ti je to naređeno!' Zastao sam i okretao se lijevo i desno, ali nikoga nisam vidio. Ponovio sam: 'Allah prokleo Iblisa!' Potjerao sam konja ponovno i opet sam čuo glas koji je dolazio iz jabučice

[88] Buhari, 4337.

na mom sedlu: 'Ibrahime, nisi radi toga stvoren niti ti je to naređeno!' Zastao sam. Rekao sam: 'Shvatio sam. Shvatio sam. Došlo mi je upozorenje od Gospodara svjetova. Allaha mi, neću griješiti Allahu od danas dokle god me moj Gospodar bude čuvao.' Vratio sam se svojoj porodici, a onda sam otišao do jednog od pastira mog oca, uzeo sam od njega njegov ogrtač i odjeću, a odhacio sam svoju odjeću i predao je njemu. Onda sam krenuo u Irak, preko brda i dolina, dok nisam stigao. Tu sam radio danima, ali nisam našao halala. Pitao sam jednog starca, šejha, i rekao mi je: 'Ako hoćeš halal, onda idi u Šam.' Krenuo sam prema Šamu i došao sam do jednog grada koji se zvao Mensura, sada je to Mesisa. Tu sam radio nekoliko dana ali nisam našao halala. Pitao sam jednog šejha, a on mi je rekao: 'Ako hoćeš čisti halal, idi u Tarsus i tu ima dozvoljenih stvari i dosta posla.' Uputio sam se u Tarsus i tu sam radio kao čuvar voćnjaka i kao žetelac. Dok sam jednom sjedio na obali mora, došao mi je neki čovjek i unajmio me da mu čuvam voćnjak. U tom voćnjaku sam ostao mnoge dane, a onda mi je došao neki sluga sa svojim društvom. Sjeli su i on je povikao: 'Stražaru!' Pošto sam se javio, on mi je rekao: 'Idi i donesi nam najveći nar koji možeš naći i koji je najukusniji.' Otišao sam i donio najveći i najbolji nar koji sam mogao naći. Ovaj je uzeo nar i raspolovio ga. Kada su ga prohali, vidjeli su da je kiseo. Rekao je: 'Čuvaru, ti si u našoj bašči toliko i toliko vremena i jedeš naš nar, a ne znaš razlikovati sladak od kiselog?' 'Allaha mi, nisam od tvojih voćki ništa okusio, niti znam koja je slatka, a koja kisela.' – odgovorio sam. Ovaj je rukom pokazao na svoje prijatelje i rekao: 'Čuste li šta ovaj govori? Da si i sam Ibrahim b. Edhem, bilo bi dosta!' Otišao je i sutradan je pričao o meni u džamiji. Neki ljudi su me prepoznali i došao je taj čovjek sa grupom ljudi. Kada sam ga vidio da prilazi, sakrio sam se iza jednog drveta. Ljudi su ulazili i ja sam se pomiješao s njima. Dok su oni ulazili, ja sam izašao i pobjegao. To je bio moj početak i izlazak iz Tarsusa prema pustinjskim oblastima.''[89]

[89] *Ettevvabin,* Ibn Kudame Makdisi.

Pokajanje grješnog mladića pred Ibrahimom b. Edhemom

Ibn Kudame bilježi: "Prenosi se da je neki čovjek došao do Ibrahima b. Edhema i rekao: 'Oče Ishakov, pretjerao sam s grijesima pa reci mi nešto što će me odvratiti od grijeha i što će mi spasiti srce!' On mu je rekao: 'Ako prihvatiš pet stvari i sprovedeš ih, neće ti naškoditi nikakav grijeh, niti će te progoniti želja za njima.' Ovaj je rekao: 'Reci šta imaš.' Ibrahim mu reče: 'Što se tiče prvog – kada poželiš da zgriješiš Allahu, nemoj jesti Njegovu opskrbu.' Čovjek je pitao: 'A odakle da jedem kada je sve na Zemlji od Njega?' 'Čovječe, je li lijepo da jedeš Njegovu opskrbu i da Mu griješiš?' – reče mu Ibrahim. On reče: 'Ne, daj drugo.' Ibrahim mu je rekao: 'Kada hoćeš da Mu zgriješiš, nemoj stanovati ni u jednom Njegovom naselju.' Čovjek je pitao: 'Ovo je veće od prvog! Čovječe, i istok i zapad su Njegovi, pa gdje da se skrasim?' Ibrahim ga upita: 'A je li lijepo da jedeš Njegovu opskrbu i stanuješ na Njegovoj Zemlji i da Mu griješiš?' 'Nije, daj treće.' – odgovori mu čovjek. 'Kada hoćeš da Mu zgriješiš, a jedeš Njegovu opskrbu i stanuješ na Njegovoj zemlji, a ti potraži mjesto gdje te ne može vidjeti i tu Mu zgriješi.' – reče mu Ibrahim treću stvar. 'Ibrahime, kako da uradim takvo što, a On sve vidi, i ono što tajimo?' – začudi se čovjek. 'Čovječe, zar je lijepo da jedeš Njegovu opsrkbu, stanuješ na Njegovoj Zemlji i griješiš Mu, a On te vidi i vidi šta javno činiš?' 'Nije,' – reče čovjek – 'daj četvrto.' Ibrahim nastavi: 'Kada ti dođe Melek smrti da ti uzme dušu, ti mu reci: 'Ostavi mi još malo vremena kako bih se mogao pokajati iskreno i kako bih radi Allaha uradio neko dobro djelo." 'Neće na to pristati.' – siguran bijaše čovjek. Ibrahim ga opet upita: 'Čovječe, ako znaš da ne možeš odgoditi smrt kako bi se pokajao i znaš da kada dođe nema odgađanja, kako se onda nadaš nekom spasu?' 'Daj peto.' – čovjek će na to. 'Kada ti dođu zebanije (čuvari Džehennema) na Kijametskom danu da te odvedu u Džehennem, nemoj ići s njima.' – kaza mu Ibrahim i peto. Čovjek reče: 'Neće me pustiti, niti će me ostaviti.' 'Pa kako se nadaš spasu onda?' – upita ga Ibrahim. 'Ibrahime, dovoljno mi je.' – odgovori čovjek – 'Tražim da mi Allah oprosti i kajem Mu se.' Onda je ostao uz Ibrahima i tu je ibadetio Allahu sve dok ih smrt nije rastavila."[90]

[90] *Ettevvabin*, Ibn Kudame Makdisi.

Neki od slučajeva savremenih pokajnika

Mladić koji se pokajao pred jednim čovjekom iz Hasbe[91]

Taj mladić priča: "Pred tim velikim ogledalom u istočnom dijelu moje sobe sam češljao kosu, jednog sparnog dana. Muzika je ispunjavala sobu. Iznenada mi je srce počelo nekontrolisano tući i nisam znao šta je uzrok tome. Okrenuo sam se kasetofonu i ugasio muziku. To je bila zapadnjačka muzika od koje nisam ništa razumio. Dogovorio sam se da se nađem sa jednim prijateljem kako bismo izašli u grad i zabavljali se s djevojkama, kao što nam je i bio običaj. Kada sam polazio iz kuće, majka me pozvala: 'Ahmede, jučer sam te sanjala.' Međutim, ja nisam obraćao pažnju na ono što ona govori. Ona me je stigla, uzela me za ruku i rekla: 'Zar nećeš više prestati sa tim gubljenjem vremena?' Pogledao sam je i nastavio svojim putem. Prijatelj me je čekao u svojim kolima. Našao sam ga da puši cigaru i rekao mi je: 'U kojem ćemo pravcu?' Muzika je treštala. Ja sam šutio. Šutio sam jer su riječi čovjeka Hasbe odzvanjale u mojim ušima: 'Brate, zar nije sramota da svoju mladost tratiš žudeći za muslimanskim kćerima? Da učestvuješ u kvarenju društva i podržavaš planove neprijatelja? A ti si plod naše utrobe i naš sin? Brate, zar se ne bojiš Allaha?' Riječi koje su me pogodile poput groma. Da mi je zaprijetio ili me odveo u policiju, bilo bi mi lakše nego ovakvo zastrašujuće pitanje. Na pola puta do tržnog centra, rekao sam prijatelju: 'Vrati me kući, danas mi se ne izlazi. Vrati me!' On me je vratio i dočekalo me strašno iznenađenje. Kuća nam je bila puna žena i ljudi. Brat mi je plakao. Pitao sam: 'Brate, šta se desilo? Šta se dešava?' On je rekao: 'Tvoja mati, Ahmede.' Pitao sam: 'Šta je s njom?' On je rekao: 'Umrla ti je majka.' 'Šta!? Kako to? Kada?' – upitao sam. 'Od srčanog napada.' – kratko mi je odgovorio. Spoznao sam da se život završava u momentu. Pokajao sam se Allahu i ostavio sam hrđavo društvo i ustrajao na Pravom putu: *Smrtne muke će zbilja doći, to je nešto od čega ne možeš pobjeći i u rog će se puhnuti, to je Dan kojim se prijeti, i svako će doći, a s njim i vodič i svjedok. Ti nisi mario za ovo, pa smo ti skinuli koprenu tvoju, danas ti je oštar vid.* (Kaf, 19-22)"

[91] Institucija za naređivanje dobra a odvraćanje od zla. (primjedba recenzenta)

Pokajanje čovjeka iz Rijada pred njegovom malom kćerkom

On lično priča svoj slučaj: "Provodio sam noći do zore sa svojim hrđavim društvom, u igri, besposlici i zabavi. Ostavljao sam svoju jadnu suprugu da se bori sa samoćom i tjeskobom. Koliko me samo savjetovala ova dobra žena, ali je nisam htio slušati. Jedne noći sam došao sa svojeg uobičajenog sijela besposlice, a sahat je pokazivao tri ujutro. Našao sam suprugu i malu kćer kako pokrivene čvrsto spavaju. Otišao sam u susjednu sobu kako bih ostatak noći proveo gledajući jedan od porno-filmova na videu. Dok sam zadubljeno pratio film, vrata su se otvorila. Na njima je stajala moja kći koja nije imala više od pet godina. Pogledala me začuđeno i s nipodaštavanjem. Rekla mi je: 'Babo, sramota ti je. Boj se Allaha.' To je ponovila tri puta, a onda zatvorila vrata i otišla. Šokirao sam se. Ugasio sam video i sjeo ne znajući šta da radim. Njene riječi su mi odzvanjale u ušima. Izašao sam za njom i vidio da se vratila u postelju. Nije prošlo puno vremena, a mujezinov glas iz obližnje džamije je pocijepao noćnu tišinu pozivajući na sabah. Uzeo sam abdest i otišao u džamiju. Započeo je namaz, imam je izgovorio početni tekbir, pao na ruku, pa na sedždu. Čim sam spustio čelo na tlo, zajecao sam i zaplakao. Da, plakao sam, jer to je bila prva sedžda nakon sedam godina koju sam učinio Allahu. Osjetio sam na toj sedždi da sam se iznova rodio. Osjetio sam da iman kruži mojim tijelom i venama. Nakon namaza, vratio sam se kući. Nisam nikako spavao. Otišao sam na posao. Poslovoda se začudio mom ranom dolasku. Ispričao sam mu šta mi se desilo, a on je rekao: 'Hvala Allahu, Koji ti je podario tu kćerkicu koja te dozvala iz tvog nemara prije smrti.' Kada je došlo vrijeme podne-namaza, ja sam bio skrhan umorom, jer nisam spavao dugo vremena. Prijatelj je preuzeo na sebe da me zamijeni na poslu, a ja sam se vratio kući kako bih se odmorio. Žudio sam da vidim svoju kćerkicu koja je bila uzrok moje upute i koja me navela na Allahov put svojim riječima. Ušao sam u kuću gdje me je dočekala supruga plačući. Upitao sam šta se desilo, a ona je rekla: 'Kćerka ti je umrla.' Ta vijest je bila zastrašujuća. Pogodila me je kao munja. Počeo sam plakati. Kada sam se malo primirio, nazvao sam prijatelja. Okupali smo djevojčicu, umotali je u ćefine, klanjali joj dženazu, a onda otišli da je ukopamo. Prijatelj mi je rekao: 'Nužno je da ti siđeš u kabur i da je spustiš svojim rukama.' Spustio sam je, a oči su mi bile mutne od suza. Zakopao sam je u kabur i imao osjećaj da sam pokopao svjetlo koje mi je obasjalo život. Ukopao sam nekoga ko mi je ukazao na

put Allahu. Nevinu djevojčicu koja je obavila svoju ulogu, a meni je ostalo da ustrajem na Allahovom putu i molim Ga da me učini postojanim. Neki pjesnik je rekao:

Nemarniče, u neznanju i nagonima,
koji hlepiš, a ubrzo ćeš se kajati!
Budi se jer dolazi dan poslije kojeg
nema drugog osim Dženneta ili Vatre rasplamsale!
Drži se čvrsto sunneta,
to je uže koje se ne prekida...

Edebi učenika i tragaoca za znanjem

Brate muslimane, traženje znanja radi Allaha je skrušenost, naukovanje je ibadet, obnavljanje je tesbih, potraga za njim je džihad, podučavanje drugog je sadaka, davanje onom ko ga zaslužuje je kurban. Znanje je sudrug u samoći, upućivač u vjeru, nešto šta daje snagu u nevolji. Allah njime uzdiže ljude i čini ih vođama u dobru, čini da postanu neko na koga se ugleda, ko se slijedi i čija se djela oponašaju. Njime čovjek dostiže stepene čestitih, najviše stepene. Znanstveno razmišljanje se ravna s postom, a obnavaljanje i proučavanje sa noćnim namazom. Njime se pokorava Allahu, njime se Njemu robuje, njime se On slavi i njime se bježi od harama. Njime se održava rodbinska veza i njime se odvaja halal od harama. Znanje je voda, a djelo je sljedbenik. Na znanje su upućeni sretnici, a uskraćeno je nesretnicima.[92]

Znanje je more koje mornar ne može prijeći niti vjetar pomutiti. Veličanstvena planina, nebeski svod do kojeg se može doći samo uzdizanjem razumijevanja. Zvijezda koju može dosegnuti samo iskreno predani. Znanje je veličanstven cilj i ono se ne može uloviti strjelicama, niri se dodjeljuje kockom, niti se može usniti, niti naslijediti od rodaka i amidža. Uzvišeni Allah uzdiže učenjake na najviši stepen, pa kaže: *Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje.* (El-Mudžadele, 11)[93]

Uzvišeni Allah ističe da su učenjaci oni koji Ga se boje, pa kaže: *A Allaha se boje od robova Njegovih – učeni.* (Fatir, 28)

Uzvišeni Allah uzima učene za svjedoke u nečemu što je najbitnije i najvažnije, a to je svjedočenje da nema božanstva osim Allaha. Onaj koji je izuzetan uzima se da svjedoči nečemu izuzetnom nekoga ko je istaknut i predvodnik. Uzvišeni kaže: *Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a i meleki i učeni, i da On postupa pravedno. Nema božanstva osim Njega, Silnog i Mudrog!* (Ali Imran, 18) Ovaj ajet ukazuje na vrijednost znanja i učenih.

Još jedan od pokazatelja vrijednosti znanja je da je Allah naredio svom

[92] *Ihja 'ulumiddini*, Gazali, 1/24.

[93] *Minhadžussalihin fi'l-adabil-islamijjeti*, 93.

Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, da traži povećanje znanja pa kaže: *I reci: "Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi!"* (Ta Ha, 114)

Dovoljno je časti znanju i naukovanju to što Allah naređuje svom Miljeniku da traži da mu se znanje poveća.

Jasan pokazatelj vrijednosti i odličnosti znanja jeste to da je Allah lovinu neutreniranog psa učinio zabranjenom i učinio ju je kao lešinu, a dozvolio je da se jede ono što ulovi urrenirani pas. I ovo je čast znanja i učenja. Uzvišeni je rekao: *Pitaju te što im se dozvoljava. Reci: "Dozvoljava ju vam se lijepa jela i ono što vam ulove životinje koje ste lovu podučili, onako kako je Allah vas naučio. Jedite ono što vam one uhvate i spomenite Allahovo ime pri tome, i bojte se Allaha, jer Allah, zaista, brzo sviđa račune."* (El-Maide, 4) Da nije odličnosti učenja, onda bi lovina obučenog i običnog psa bila jednaka.

U pokazatelje posebnosti učenja, znanja i učenih, jeste i predanje koje bilježi Buhari i Muslim od Muavije da je čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: "Kome Allah hoće dobro, podari mu razumijevanje vjere."[94] Hadis svojim sadržajem ukazuje na to da onaj kome Allah hoće dobro bude upućen u razumijevanje vjere, a analogno tome je da ne bude upućen onaj kome Allah neće dobra.

Ibn Esir je rekao: "Fikh, to je razumijevanje i poznavanje u svojoj osnovi, a uobičajeno je da se koristi isključivo za poznavanje Šerijata."

Imam ehli-sunneta Ahmed b. Hanbel je rekao: "Ljudima je znanje potrebno više nego hrana i piće. Hrana i piće su mu potrebni jednom dnevno, ili dva puta, a znanje mu je potrebno u svakom udahu."

O znanju i odličnosti učenih govori i sljedeći hadis: "Kod Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, su spomenuta dvojica ljudi od kojih je jedan pobožan, a drugi učen, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Vrijednost učenog nad pobožnim je kao vrijednost mene nad najneuglednijim od vas.' Zatim je rekao: 'Uzvišeni Allah, Njegovi meleki, svi na nebesima i na Zemlji, pa čak i mrav u svom mravinjaku, blagosiljaju onog ko ljude podučava dobru.'"[95]

Ibn Abbas, radijallahu anhu, je rekao: "Onaj ko ljude podučava dobru,

[94] Buhari, 71; Muslim, 1037.

[95] Tirmizi i kaže da je hasen-sahih, 2685.

za njega traži oprosta svako stvorenje, pa čak i riba u moru."

Ako bi neko upitao: "Kako to riba u moru traži oprosta?" Reći će se: "Korist znanja obuhvata sve, pa čak i ribu. Učenjaci su svojim znanjem ukazali na to šta je dozvoljeno, a šta zabranjeno, preporučuju dobročinstvo spram svega, pa čak i prema žrtvi koju koljemo i prema ribi, pa je Allah nadahnuo svako stvorenje da traži oprosta, a to kao naknadu za njihov postupak."[96]

Od pokazatelja značaja znanja i učenih je da meleki spuštaju svoja krila pred tragaocem za znanjem, pokazujući svoje zadovoljstvo njegovim nastojanjem. Od Safvana b. Assala se prenosi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Meleki spuštaju svoja krila pred učenikom iz zadovoljstva onim što radi."[97] O spuštanju krila meleka postoje tri tumačenja. Jedno je – širenje krila. Drugo je – da je to u značenju poniznosti koja se pokazuje spram tragaoca za znanjem. A treće – želi se reći da meleki dolaze na mjesta gdje se kazuje znanje i ostavljaju let. Ovaj stav zastupa imam Hatabi.

Kada znanje ne bi imalo ništa drugo osim ovoga, bilo bi dovoljno da ukaže na njegovu odliku i čast.

Svjedok vrijednosti znanja jeste i to da je znanje učinjeno naslijeđem vjerovjesnika. Bilježi se od Kesira b. Kajsa da je rekao: "Sjedio sam sa Ebu Derdaom u damaškoj džamiji i došao je neki čovjek pa pitao: 'Ebu Derda, došao sam ti iz grada Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, zbog hadisa koji sam čuo da si ti rekao i prenio od Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i ne treba mi ništa više.' Ovaj je rekao: 'Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Ko krene putem tražeći znanje na njemu, Allah mu na tom putu učini jedan od puteva Dženneta. Uistinu meleki podastru svoja krila iz zadovoljstva prema tragaocu za znanjem. Za učenog traži oprosta sve što je na nebesima i na Zemlji pa i ribe u vodenim dubinama. Uistinu je vrijednost učenog nad pobožnim kao vrijednost punog mjeseca nad ostalim zvijezdama. Učenjaci su nasljednici vjerovjesnika, a vjerovjesnici nisu ostavili u naslijede dinar ili dirhem, ostavili su znanje pa ko ga uzme, uzeo je mnogo.'"[98]

[96] *Muhtesar minhadžil-kasidine*, Ibn Kudame, 13.

[97] Ahmed, 4/239; Ibn Madže, 226, i drugi, a Albani ga ocjenjuje kao dobar u *Sahihut-tergib*, 1/333.

[98] *Sahih Ebu Davud*, 3641; Tirmizi, 2682, i drugi.

Vjerovjesnik, alejhissalaru vesselam, je rekao: "Dunjaluk je za četiri kategorije:

Za roba kojeg je Allah darovao imetkom i znanjem i on time vodi računa o svom Gospodaru, održava rodbinske veze, zna šta je njegova obaveza prema Allahu u tome. Ovaj rob je među najboljim stepenima. Za roba kojeg je Allah darovao znanjem, ali ne i imetkom i on ima ispravan nijet i kaže: 'Da je meni imetak, radio bih kao i onaj.' On će biti vrednovan spram svoga nijeta i imat će istu nagradu kao i onaj prvi. Za roba kojem je Allah dao imetak, ali mu nije dao znanje, pa on svoj imetak troši ne znajući i ne vodeći računa o svom Gospodaru, niti njime održava rodbinsku vezu, niti zna šta je obavezan Allahu u njemu. Ovaj je među najnižim stepenima. I za roba kojem Allah nije dao ni imetka ni znanja i koji kaže: 'Kada bih imao imetka, ponašao bih se kao taj i taj (grešnik).' On će biti vrednovan spram svoga nijeta i njihov grijeh je jednak."[49]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, dijeli dunjalučke stanovnike na četiri kategorije. Najbolji među njima je onaj kome je dato znanje i imetak, pa on čini dobro ljudima po svom znanju. Poslije njega je onaj kome je dato znanje, ali nije i imetak i mada imaju istu nagradu, ovom je nagrada zbog njegova nijeta. Treći je onaj kome je dato imanje, ali ne i znanje, a četvrti je onaj kome nije dato ni znanje ni imanje, a čija je namjera takva da kada bi imao imetak, griješio bi njime prema Allahu. Tako je kompletna sreća i uspjeh u znanju i onom što proističe iz njega, a nesreća je u neznanju i plodovima neznanja.

Ova Vjerovjesnikova, alejhissalatu vesselam, podjela jasan je svjedok značaja i važnosti znanja i učenosti.

Na vrijednost znanja i učenih ukazuje i predanje koje prenosi Kemil b. Zijad Neha'i: "Alija b. Ebi Talib me je uzeo za ruku i izveo do Džebane. Kada smo odmakli, udahnuo je nekoliko puta duboko, a onda rekao: 'Kemile b. Zijade, srca su posude, a najbolja posuda je ona koja najbolje čuva ono što je u njoj. Zapamti što ću ti reći. Ljudi se dijele na troje, a to su: učen radi Allaha, onaj ko želi da nauči kako bi se spasio i besposleni koji slijedi svakoga, naginje se svakom strujanju. On nema svjetlo znanja niti se priklonio nečemu postojanom. Znanje je bolje od imetka. Znanje tebe čuva, a ti čuvaš imetak. Znanje se poboljšava i raste što se više dijeli (u predaji: na djelovanje), a imetak se umanjuje dijeljenjem. Znanje

[49] Tirmizi, 2325, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan.

upravlja, a imetkom se upravlja. Ljubav prema učenom je vjera i za to se nagrađuje. Znanje kod učenog, za života, čini da bude pokoran i da se o njemu lijepo priča nakon njegove smrti, a imetak nestaje sa smrću vlasnika. Skupljači imetka su umrli još za svoga života, a učeni ostaju dokle god je vremena. Oni nisu tijelima prisutni, ali su prisutni svojim primjerima i znanjem. Ovdje je znanje (pa je rukom pokazao na prsa) kada bih mu našao nekoga ko će ga ponijeti. Štaviše, našao sam ga. Nepouzdan oslonac koji koristi vjersko sredstvo za dunjaluk, pokazuje Allahove dokaze protiv Njegove Knjige i Njegove blagodati protiv Njegovih robova, ili se povodi za upućenim ali bez ispravnog znanja, nego iz emocije. Sumnja se pojavi u njegovom srcu pred prvom preprekom, ni tamo ni ovamo. Ili je prepušten samom uživanju i strastima, općinjen sakupljanjem imetka. Ovakvi nisu od onih koji pozivaju vjeri i najsličniji su životinjama koje se puste da pasu. Tako i znanje umire sa smrću onih koji ga imaju.'"[100]

Allah se smilovao onom što je rekao:

Nije čast osim učenima,
pa oni su uputa onom ko uputu traži.
Vrijednost svakog čovjeka je spram onog što radi,
a neznalice su učenima neprijatelji.
Nauči se znanju i živjet ćeš dovijeka,
ljudi su mrtvi a učeni su živi!

[100] Ebu Nu'ajm u *El-hil-je*, 1/79,80; pogledaj: *El-bahrurraiku fizzuhdi verrekaiki*, 28-33.

Šta su edebi učenog i učenika?

Da pročisti srce od negativnih svojstava i osobina

Učenik treba da dadne prednost čistoti duše u odnosu na pokudna svojstva i negativne osobine, jer je znanje ibadet srca, dova nutrine i približavanje duše Allahu. Kako god namaz nije ispravan, koji je obaveza tijela, ako nije tijelo očišćeno od prvljavštine i negativnosti, tako nije ispravan ni ibadet nutrine i bogaćenje srca znanjem ako se nije očistilo od negativnih moralnih osobina i svojstava. Zbog toga je rečeno: "Srce se treba pripremiti za znanje kao što se oranica priprema za sjetvu."

Sehl je rekao: "Zabranjeno je srcu da u njega uđe znanje ako u njemu ima nešto što je mrsko Allahu."

Da pročisti svoj nijet u traženju znanja

Tragalac za znanjem treba da uljepša svoj nijet u traženju znanja želeći njime samo Allahovo zadovoljstvo, da ga praktikuje i da njime oživi Šerijat i Allahovu blizinu na Kijametskom danu. Uzvišeni je rekao: *a naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju,* (El-Bejjine, 5) *Reci: "Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova..."* (El-En'am, 162)

Naš časni Poslanik, Muhammed, alejhissalatu vesselam, podstiče nas na iskrenost nijeta u svim poslovima i djelima, pa kaže: "Uistinu se sva djela mjere prema namjerama..."[101] Nesumnjivo je znanje jedno od najboljih i najkorisnijih djela, pa ako se u njemu pročisti nijet, bit će primljeno i onda će ono rasti i davati ploda i biti blagoslovljeno. A ako se njime želi nešto osim Allahova zadovoljstva, onda će to djelo propasti.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko traži znanje kako bi se raspravljao sa učenim, da bi se uzdizao nad neukim ili da bi stekao slavu među ljudima, Allah će ga uvesti u Džehennem."[102]

Još je rekao: "Ko traži i uči znanje ne radi Allaha, ili time želi nekoga

[101] Buhari, 1/54; 2529, Muslim, 1907.

[102] Bejheki od Ibn Omera, a Albani ga ocjenjuje kao dobar u *Sahihul-džami'u*, 6383, a u *Sahihuttergibu* je pod brojem 104.

drugog osim Allaha, neka pripravi sebi mjesto u Džehennemu."[103]

Hammad b. Seleme je rekao: "Ko traži hadis ne radi Allaha, bit će zaveden."

Na osnovu ovoga, jedan od selefa je rekao: "Ljudi, tražite svojim znanjem Allaha. Nikada ne sjednem u neko sijelo s namjerom da budem ponizan, a da ne završim sijelo veći od njih svih. Nikada ne sjednem na neko sijelo želeći da ih nadmašim, a da ne napustim sijelo osramoćen. Znanje je ibadet i nešto što približava Allahu."[104]

Da izbjegava sve ono što bi ga moglo zavesti od sticanja znanja

Tragalac za znanjem rreba da izbjegava sve ono što bi ga moglo omesti u sticanju znanja, osim nečega što je nužno: *I u Allaha se pouzdaj, Allah je zaštitnik dovoljan!* (El-Ahzab, 3) Što god je razum više zauzet, to je teže dokučiti istinu. Zbog toga su rekli: "Znanje ti neće od sebe dati ništa, sve dok mu se čitav ne predaš."

Da umanji svoju vezanost za dunjalučke poslove

Selef, da im se Allah smiluje, davali su prednost znanju u odnosu na sve ostalo.

Bilježi se da imam Ahmed nije htio da se oženi prije četrdesete godine. Ebu Bekru Enbariju je bila poklonjena robinja. Kada je ušla kod njega, on je rješavao neki naučni problem pa ga je omela. Rekao je da je odvedu trgovcu robljem. Ona je pitala: "Zar sam nešto zgriješila?" On je rekao: "Ne, samo sam se srcem okrenuo tebi, a ne bi trebalo neko kao ti da me pometa od moga naukovanja."[105]

Hatib Bagdadi u *Džami'u* bilježi od jednog da je rekao: "Ovo znanje ne može ostvariti osim onaj ko je ostavio svoj dućan, zanemario svoju bašču, napustio prijatelje i kome je umro neko od bliske rodbine, a on nije bio na dženazi."

[103] Tirmizi, 321.

[104] *Edebul-alimi vel-muteallimi*, 73.

[105] *Muhtesaru minhadžil-kasidine*, 19.

Svim ovim, makar bilo i pretjerivanja, želi se reći da je nužno da čovjek bude predana srca i razmišljanja. Kažu da je Šafija rekao: "Kada bi me zadužili da kupim i jednu glavicu luka, ne bih bio u stanju razumjeti određeno pitanje."[106]

Da se bude ponizan prema učitelju

Nijedan tragalac za znanjem ne treba da se oholi nad znanjem i treba da je ponizan spram svog učitelja i preda mu se u cijelosti po bilo kojem pitanju. Treba da se preda svom učitelju kao što se bolesnik, koji ne zna kakva mu je bolest, predaje vještom ljekaru. Makar njegov učitelj bio i mladi po godinama od njega samog, manje poznatog porijekla. Poniznošću i ustrajnošću u toku naukovanja, stiče se znanje. Imam Šafija je opominjao na poniznost spram učenih, pa je rekao:

Ponizim se pred njima pa me oni cijene,
a neće se cijeniti ko se ne ponizi...

I rekao je:

A ko nije osjetio poniznosti ni trena
sve vrijeme ponižen će biti...

Imam Ahmed je rekao Halefu Ahmeru: "Ne želim sjesti osim pred tobom. Naređeno nam je da budemo ponizni pred onim od kojih učimo."

Ibn Abbas je, i pored svog ugleda, uzeo za uzde konja Zejda b. Sabira i rekao: "Ovako nam je naređeno da radimo sa našim učenjacima."

Ibn Abbas je rekao: "Bio sam ponizan tragajući pa sam postao cijenjen kao traženi."

Gazali je rekao: "Znanje se ne može steći osim poniznošću i pažljivim slušanjem."[107]

Tragalac za znanjem treba da uzima znanje postepeno i da za njime traga poglavlje po poglavlje, jer ako hoće da ga uzme cijelo odjednom, ono će mu cijelo izmaći. Takoder treba da postupi po preporuci Lukmana njegovom sinu, kada mu je rekao: "Sinko, nemoj raspravljati sa učenima pa da padneš u njihovim očima i ne htjednu te podučavati. Nemoj raspravljati ni

[106] *Tezkiretussami'i vel-mutekellimi fi adabil-'alimi vel-mute'allimi*, 74.

[107] *Ihja 'ulumiddin*, 3/177.

sa neukima pa da te počnu vrijeđati i govoriti da ne znaš. Ustraj i osaburi spram onog ko je iznad tebe znanjem, kao i spram onoga ko je ispod tebe."

Tragalac za znanjem treba se zaodjenuti osobinama znanja: lijepim ponašanjem, smirenošću, dostojanstvom i skrušenošću, vođenjem računa o svojoj spoljašnjosti i nutrini i odbacivanjem svega što bi moglo nauditi tome. On treba izbjegavati besposlicu, pretjerano smijanje na sijelima, pričanje doskočica i pretjeranu šalu i viceve. Dozvoljeno je ponekad se našaliti i iznijeti neku anegdotu. Mnoga šala je pokudna i šteti ugledu i vrijednosti. Voditi računa o tome kako se ponaša sa svojim učiteljem i kako priča sa njim, kako mu postavljati pitanja i kako ga slušati. Treba voditi računa i o tome kako iščitavati djela pred njim. Treba ostaviti bilo kakvo zanimanje nečim ili nadmetanje pred njim. Ne treba prije njega govoriti ili ići, ili puno pričati u njegovom društvu, presijecati mu riječ svojim upadicama ili navaljivati da mu se da odgovor. Treba izbjegavati zapitkivanje, naročito u prisustvu drugih. Sve ovo će kod onoga ko traga za znanjem uzrokovati zanesenost, a kod njega dosadu. Neće ga zvati njegovim imenom, neće mu se obraćati kao običnom sugovorniku, niti će ga dozivati iz daljine, osim kada baš mora. Treba uvažavati predavanje i pokazivati oduševljenje njime i želju da se okoristi. Voditi računa o naukovanju i uzimanju znanja od učenih, a ako je prinuđen da putuje do njih, onda slijedi praksu selefa po tom pitanju, jer su oni putovali i prevaljivali velike udaljenosti kako bi nešto naučili. Sve ovo navedeno treba da prakticira onaj ko traga za znanjem, kako u svom ponašanju tako i u svom odnosu prema učitelju.

Od Ibn Sirina se prenosi da je rekao: "Oni su se učili ponašanju kao što su učili i znanje." Među ovakve, samo kao primjer, a ne ograničavanje, spadaju:

- **Abdullah b. Abbas**[108]

On je davao prednost znanju i ostavljao je pitomost Medine, a odlazio je, radi znanja, u Šam i na obale Nila, Didžle i Eufrata.

Priča: "Kada je oslobođen Medain, ljudi su se predali dunjaluku, a ja sam otišao Omeru i rekao mu: 'Otišao sam na vrata Ubejja b. Ka'ba i on

[108] Amidžić Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, za koga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio dovu: *Allahu moj, daj mu razumijevanje vjere i poduči ga tumačenju Kur'ana.* Imao je nadimak: *Hibrul-ummeh / Tinta ummeta*, zbog svog velikog znanja. Naročito se istakao u tumačenju Kur'ana. (op. prev.)

je spavao. Vrata su mu bila zaključana. Da je znao da sam ja bio tu, bilo bi mu drago da ga probude, zbog moje veze sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, medurim, meni je bilo mrsko da ga ometam.'"

Još priča: "Družio sam se sa starijim ashabima Poslanika, alejhissalaru vesselam, od muhadžira i pitao ih o pohodima Poslanika, alejhissalaru vesselam, i o tome šta je objavljeno od Kur'ana tada. Nisam otišao nikome a da se nije obradovao mom dolasku, zbog moje krvne veze sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Jednom sam pitao Ubejja b. Ka'ba, a bio je jako učen, o tome šta je od Kur'ana objavljeno u Medini? Rekao mi je: 'U njoj je objavljeno dvadeset i sedam sura, a sve ostale su objavljene u Mekki.'"[109]

- **Džabir b. Abdullah b. Amr b. Haram**

Putovao je u potrazi za jednim hadisom. On priča: "Čuo sam da je neki čovjek prenio hadis od Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa sam kupio devu, natovario stvari za puta i putovao sam mjesec dana do njega. Došao sam u Šam i našao ga. To je bio Abdullah b. Unejs. Rekao sam vrataru: 'Reci mu da je Džabir na vratima.' On je pitao: 'Je li Ibn Abdullah?' Pošto sam odgovorio potvrdno, on je izašao, u žurbi gazeći svoju odjeću, zagrlio me je, a i ja sam zagrlio njega, a onda sam rekao: 'Čuo sam za hadis koji se tebi pripisuje da si čuo od Poslanika, alejhissalatu vesselam, o izmirenju dugova. Pobojao sam se da ćeš umrijeti ili da ću ja umrijeti prije nego ga čujem.' On odmah otpoče: 'Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Ljudi će na Kijametskom danu biti proživljeni (ili je rekao: robovi) – goli, bosi i *buhmen*.' Mi smo pitali: 'A šta je *buhmen*?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, reče: 'Neće imati ništa. Onda će biti prozivani glasom koji će se jednako čuti i daleko i blizu: *Ja sam Vladar. Ja Svodim dugove i niko ne treba, od Džehennemlija, ući u Džehennem, a da ima išta kod nekog Džennetlije od potraživanja prije nego mu se namiri od njega. Niko od Džennetlija ne treba da ude u Džennet, a da ima neko potraživanje kod Džehennemlije prije nego mu namirim od njega, pa čak i šamar.*' Pa smo rekli: 'Kako, kada ćemo pred Allaha izaći goli, bosi i bez ičega?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Dobrim i hrđavim djelima.'"[110]

[109] Pogledaj: *Uluvvul-himmeti*, šejha Muhammeda Ismaila, 146.

[110] Ahmed u *El-Musnedu*, 15984, Buhari u *Edebul-mufred*, 999, i drugi, a Albani ga ocjenjuje kao vjerodostojan. Pogledaj i *Ashaburresul* Mahmuda Misrija, 479.

Tragalac za znanjem treba da svog učitelja gleda sa uvažavanjem i poštovanjem

Ovo je nešto što će uzrokovati veću korist od učitelja. Neki od prijašnjih tragalaca su, prije nego bi otišli učitelju, davali sadaku i govorili: "Allahu moj, pokrij sramote mog učitelja od mene i nemoj uskratiti blagoslov njegova znanja od mene."

Rehi', učenik Šafijin, govorio je: "Nisam imao hrahrosti napiti se vode dok bi Šafija gledao u mene, iz poštovanja prema njemu."

Bilježi se da je Ali b. Ebi Talih rekao: "Jedno od prava tvog učitelja spram tebe je da ljude poselamiš jednim selamom, a svog učitelja posebno, da pred njim sjediš i da ne pokazuješ rukom u njegovom prisustvu, da ne namiguješ ili da kažeš: 'Taj i taj je rekao drugačije od tebe.' Da nikoga ne ogovaraš u njegovom prisustvu, da se ne došaptavaš sa onim do tebe u sijelu pred učiteljem, da ga ne uzimaš za odjeću kada hoće da ide, da ne dosađuješ, kada osjeti zasićenost i da ti nikada ne dojadi njegovo prisustvo."

Tragalac za znanjem treba da se pomogne malehnom količinom hrane od halala

To je nešto što najviše pomaže u predanosti znanju, razumijevanju i odsustvu dosade.

Šafija je rekao: "Nisam se zasitio od šesnaeste godine. Mnogo jela traži i da se mnogo pije. Puno hrane uzrokuje i puno spavanja i lijenost, nezainteresovanost i neosjetljivost, kao i zatupljenost."

Sve je ovo puno jasnije ako se uzme u obzir kroz prizmu vjere i vjerskih normi, gdje imamo izraženu pokudenost pretjeravanja u jelu i pokudenost izlaganja tijela različitim bolestima, kao što se kaže:

Ako bolje pogledaš, bolesti su najviše
zbog hrane ili pića...[111]

[111] *Edebul-alimi vel-muteallimi*, Ibn Džema'ah, 76.

Tragalac za znanjem treba da izabere učitelja

Ibn Džema'ah Kennani je rekao: "Učenik treba da dobro razmisli i zatraži od Allaha da mu pomogne u izboru onog od koga će uzimati znanje i od koga će uzimati lijepo ponašanje. Neka taj učitelj bude, koliko je god moguće više, sposoban, obziran i uljudan, neko ko je poznat po svojoj čistoti i pobožnosti, ko na najbolji način podučava i objašnjava.[112] Tragaoče za znanjem, dobro se čuvaj, i opet, dobro se čuvaj toga da učiš od novotara, jer su novotari među najgorim ljudima."

Fudajl b. Ijad je rekao: "Kada vidiš novotara (mubtedi'a) na putu, ti idi drugim pravcem. Novotaru se djela ne primaju kod Allaha. Onaj ko pomaže novotaru, taj pomaže u rušenju islama."[113]

Jedan od selefa je rekao: "Ovo znanje je vjera, pa dobro gledajte od koga uzimate vašu vjeru. "[114]

Tragalac za znanjem treba da otrpi namrštenost ili hrđav postupak svog učitelja

Namrštenost ili hrđav postupak učitelja ne treba da budu nešto što će tragaoca za znanjem odvratiti od privrženosti učitelju i lijepom stavu o njemu. On će njegove postupke tumačiti, kada su pogrešni, na najbolji mogući način. Kada se učitelj namršti, učenik će početi sa traženjem isprike, oprosta i pokajanjem i korit će sebe. Ovakav način od učenika će priskrbiti učiteljevu ljubav i milost, sačuvat će mu srce i bit će korisnije učeniku i na ovom i na Onom svijetu. Allah se smilovao onom ko je rekao:

Otrpi svoju boljku ako joj nemaš ljekara,
otrpi svoje neznanje ako mu ne nađeš učitelja!

Neko je rekao Sufjanu b. Ujejni: "Ljudi ti dolaze iz različitih dijelova zemlje, a ti se srdiš na njih, pa samo što te ne ostave i odu svojim kućama." On je rekao: "Onda su ahmaci kao i ti, ako ostavljaju ono što im koristi zbog mog hrđavog ponašanja."[115]

[112] *Edebul-alimi vel-muteallimi*, 86.

[113] *Telbisu Iblise*, Ibn Dževzi, 14.

[114] *Edebul-alimi vel-muteallimi*, 86.

[115] *Edebul-alimi vel-muteallimi*, 92.

Tragalac za znanjem treba da bude predan naukovanju

On treba da koristi svaki mogući trenutak da nešto nauči. Neće ga zadovoljiti malo učenja ako je u mogućnosti više. Neće se opterećivati nečim što ne može podnijeti kako mu ne bi dojadilo i kako ne bi izgubio i stečeno. Ovo se razlikuje shodno različitosti ljudi i njihovih stanja. Potrebno je da se trudi da što više nauči u slobodno vrijeme, kada je raspoložan i snažan, kada je koncentrisan i kada nije zauzet besposlicom i nastojanjem da podigne stepen svog ugleda.

Emirul-muminin Omer b. Hattab, radijallahu anhu, je rekao: "Nastojte da učite prije nego postanete uglednici, jer kada postanete uglednici koji se slijede, nećete imati vremena za učenje, jer će vam se podići stepen i zauzet će vas obaveze."

Ovo je značenje i riječi imama Šafije: "Uči prije nego počneš predvoditi, jer kada počneš predvoditi, onda nema načina za naukovanje."

Tragalac za znanjem treba da sačuva svoje organe od grijeha i da se kloni griješenja

Ibn Mesud, tumačeći riječi Uzvišenog: *I bojte se Allaha – Allah vas uči.* (El-Bekare, 282) je rekao: "Smatram da čovjek zaboravlja naučeno znanje zbog nekog grijeha koji počini."

Ibn Abbas je rekao: "Grijeh ostavlja tminu na srcu, slabost u tijelu, tjeskobu u opskrbi i prijezir u srcima ljudi."

Tako, kada je imam Šafija htio da uči fikh, pozajmio je *Muvettu* imama Malika i osamio se kako bi je naučio napamet. Prošlo je tek devet noći, a on je već bio naučio čitavu napamet. Kada je otišao u Medinu kako bi dopunio svoje znanje od imama Malika, sjeo je pred njega i citirao mu njegovo djelo napamet. Malik ga je gledao i divio se tom mladiću koji je imao takvo pamćenje i bio toliko pametan. Šafija priča: "Kada god sam pogledao imama Malika, osjetio sam strah da nastavim sa citiranjem. Malik me je pogledao i rekao: 'Nastavi momče, nastavi.' Tako do kraja knjige, koju sam citirao u nekoliko dana. On mi je rekao, savjetujući me: 'Šafijo, vidim da ti je Allah dao svjetlo na srce i nemoj ga gasiti grijehom.'" Imam Šafija je nastavio sa podučavanjam i naukovanjem. Jednom je prolazio

putem i pogled mu je pao na neku ženu i pamćenje mu se pomutilo. Otišao je svom učitelju Veki'u i požalio mu se, pa mu je učitelj rekao da se ostavi grijeha.

Šafija kaže:

Požalio sam se Veki'u na slabo pamćenje,
pa me uputi da ostavim se grijeha.
Reče mi da je znanje svjetlo,
a Allahovo svjetlo ne ide griješniku!

Ti koji tražiš znanje, dobro se čuvaj grijeha. Znaj da oni brišu znanje. Ako i počiniš neki grijeh, ne želeći ga, povrati se Allahu i pokaj se. Znaj da Allah prima pokajanje Svojih robova i prašta prijestupe:

Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti; On, doista, mnogo prašta i On je milostiv. (Ez-Zumer, 53)[116]

Edebi učitelja i podučavaoca

Uzvišeni Allah je rekao: *I reći: "Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi!"* (Ta Ha, 114) I rekao je: *Reći: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?* (Ez-Zumer, 9)

Bilježi se od Sehla b. Sa'da da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao Aliji b. Ebi Talibu: "Allaha mi, da Allah preko tebe uputi jednog čovjeka, bolje ti je nego da imaš mnoštvo skupocjenih deva."[117]

Hidr je rekao Musau, alejhissalatu vesselam: "Musa, predaj se znanju ako ga želiš. Znanje pripada onome ko mu se preda. Musa, znaj da je ono što naučiš radi toga da ga prakticiraš, a nemoj učiti kako bi kazivao pa da ti imaš teret i grijeh tog znanja, a drugi da ima korist od njega."

Kako je samo krasno znanje i koliko je veličanstveno! Znanje je naslijede vjerovjesnika, jer vjerovjesnici nisu ostavili u naslijede ni dinara ni dirhema, nego su ostavili znanje, ostavili su svjetlo. Od vjerovjesnika se naslijedilo lijepo ponašanje i djelovanje. Učenjaci su od njih naslijedili podnošenje uvreda na Allahovom putu. Činili su to bez ikakva prigovora, dosade ili predavanja. Naslijedili su hrabrost i postojanost pred nevoljama,

[116] *Minhadžussalihin*, 107.

[117] Buhari, 2942; Muslim, 2406.

naslijedili su žrtvovanje i dušom i tijelom na putu širenja vjere. Naslijedili su od vjerovjesnika skromnost i plemenitost, lijepo ophođenje i dostojanstvo. Od onoga ko je poslan kao milost svjetovima, naslijedili su njegov način ponašanja, blagost, otmjenost, plemenitost i mudrost. Od njega su naslijedili blagost koja nije slabost, žestinu koja nije grubost, naslijedili su lijep ahlak i sva pohvalna svojstva. Na taj način su postali vodiči i svjetionici upute. Kako god učenik i tragalac za znanjem treba da ima norme ponašanja, tako i učenjak treba da ima norme ponašanja u svom predavanju i podučavanju znanju.

Koji su to normativi ponašanja?

1. Učenjak treba da vodi računa o Allahu i javno i tajno i da vodi računa o svom strahovanju od Allaha u svim situacijama, jer on je povjerenik onog što mu je dato od znanja i što mu je Allah poklonio od razumijevanja. Uzvišeni Allah je rekao: *Allaha i Poslanika ne varajte i svjesno međusobno povjerenje ne proigravajte...* (El-Enfal, 27) I kaže: *...od kojih je traženo da čuvaju Allahovu knjigu, i oni su nad njom bdjeli. Zato se, kada budete sudili, ne bojte ljudi, već se bojte Mene.* (El-Maide, 44)

Omer b. Hattab je rekao: "Stječite znanje i uz njega se naučite smirenosti i dostojanstvu."

Šafija je rekao: "Nije znanje ono što se nauči napamet, nego je znanje ono što koristi, a u to spada stalna smirenost, dostojanstvo, poniznost Allahu i skromnost."

2. Učenjak treba da svojim podučavanjem želi Allahovo zadovoljstvo i da ne traži svojim znanjem čast ili položaj kod vlasti; da za svoje znanje ne uzima materijalnu naknadu niti da se druži sa bogatašima, a udaljava siromahe.

3. Učenjak treba da ima one moralne osobine koje Šerijat nalaže, pohvalna svojstva i odlike na koje Allah poziva i ukazuje: nemar spram dunjaluka, manjak imetka, nepridavanje pažnje bogatstvu i bogatašima, darežljivost, plemenitost, pohvalne moralne osobine, razdragano lice (ali da ta razdraganost nije i prostakluk), obzir, ustrajnost, udaljenost od hrđavih svojstava. Skrušenost, dostojanstvo, izbjegavanje pretjeranog smijeha i šale, pridržavanje vjerskih normi: kraćenja brkova, podsijecanja nokata,

češljanje brade, izbjegavanje neugodnih mirisa i da i njegova nutrina i vanjština budu okićene sunnetom Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

Bilježi se od Omera b. Hattaba da je rekao: "Onaj ko nam se pokaže dobar, mi o njemu mislimo da je dobar i volimo ga zbog toga. Onaj ko nam se pokaže hrđav, mi o njemu mislimo hrđavo i preziremo ga zbog toga."

4. Učitelj treba da čuva znanje i neće ga ponižavati time što će ga predavati nekome ko ga nije dostojan ili tako što će ići na noge bogatašima, osim ako nije prinuđen na to, ili ako je korist u tome.

Zuhri je rekao: "Omalovažavanje znanja je da učitelj ide u kuću učenika."

Allah se smilovao onom ko je rekao:

Nisam se znanju predao i služio
kako bih bio sluga kome sretnem, nego da se služi!
Zar da posadim sadnicu i uberem poniženje?
Onda je mnogo bolje biti u neznanju!
Kada bi učeni znanje čuvali i ono bi njih čuvalo,
a da ga poštuju ljudi, ono bi ih uzdiglo!

Međutim, kada potreba traži da učitelj ode učeniku, zbog neke vjerske koristi, koja je mnogo veća od štete i ako u tome ima lijepog nijeta, onda nije problem da tako postupi. Na osnovu ovoga se tumače i postupci nekih imama selefa koji su išli do vladara i namjesnika, kao što su bili: Zuhri, Šafija i drugi. Oni nisu tim svojim odlascima htjeli ovosvjetske koristi. Također i ako se radi o nekome ko je iz bogate kuće ali je poznat po znanju i svom zuhdu. Nije problem da mu se odlazi i da se podučava. Sufjan Sevri je odlazio Ibrahimu b. Edhemu i učio ga, a Ebu Ubejd[118] je odlazio Aliju b. Mediniju[119] i kazivao mu znanje.[120]

5. Učenjak treba da se oslobodi pokuđenih stvari (mekruha) i pretjeranog upražnjavanja dozvoljenih (mubaha), jer on je neko na koga se ugledaju njegovi učenici. Također, treba da vodi računa o tome da ga uvi-

[118] Ebu Ubejd je Kasim b. Selam Lugavi (lingvista) i bio je imam u kiraetima. Umro je 224. h.g.

[119] Bio je učitelj ljudima u hadisu i hadiskim znanostima – *Tezkiretul-huffaz*, 1/15.

[120] *Edebul-alimi vel-mute'allimi*, Ibn Džema'ah, 26, 27.

jek vide u pokornosti Allahu, da puno čini zikra i istigfara, da je predan Allahu. Neka se čuva zavidluka, dvoličnosti, oholosti i uznositosti, kao i nipodaštavanja drugog. Treba da izbjegava da njegovo znanje bude stepenica koja će se koristiti za ostvarenje ovosvjetskih interesa, bilo da se radi o ugledu, položaju, popularnosti ili težnji da bude iznad svojih vršnjaka.

Sufjan b. Ujejne je rekao: "Bilo mi je dato znanje i razumijevanje Kur'ana, ali kada sam primio vreću s novcem od Ebu Džafera[121], uskraćeno mi je."

6. Učenjak treba da bude obziran prema onima koji uče od njega i da mu ukaže dobrodošlicu i s njim se ophodi shodno njegovom stanju. Treba da mu pokaže dobronamjernost, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Vjera je dobronamjernost." Pitali smo: "Kome?" On je rekao: "Allahu, Njegovoj knjizi, Njegovom Poslaniku, muslimanskim vođama i svim ljudima."[122]

7. Učenjak treba da ima zuhd spram dunjaluka i da se zadovolji od njega samo sa onim što mu je neophodno, što neće štetiti ni njemu ni njegovoj čeljadi. Najmanji stepen učenog je da osjeća odbojnost spram vezivanja za dunjaluk, jer on ništavnost dunjaluka poznaje bolje od drugih ljudi. Poznaje njegovu zavodljivost i nestabilnost, mnoštvo truda i zalaganja da bude ostvaren. On je najpreči da ne pridaje pažnju dunjaluku i da se ne predaje brizi o njemu.

Jahja b. Muaz je rekao: "Kada bi dunjaluk bio zlatna prašina koja će nestati, a kada bi Ahiret bio keramika koja će trajati, pametan će izabrati trajnu grnčariju (keramiku) u odnosu na prolaznu zlatnu prašinu. Šta je tek s činjenicom da je dunjaluk grnčarija koja prolazi a da je Ahiret zlato koje ostaje?!"[123]

8. Učenjak treba da prakticira ono što zna i neće nipošto učiniti da njegovi postupci budu u suprotnosti sa njegovim riječima, jer se znanje dostiže razumom, a djelo se vidi. Zbog ovoga Uzvišeni kaže: *Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete?* (El-Bekare, 44) Allah se smilovao

[121] Abbasijski halifa, umro 158. h.g. – Ibn Esir, 6/6.

[122] Muslim, 55.

[123] Pogledaj *Ihja ulumiddin*.

onom što je rekao:

Ti što ljudima kazuješ, postao si optužen
ako ljudima kudiš ono što i sam radiš.
Naredbu im u svom predavanju naturaš,
a prijestupe prvi činiš!

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Bit će izveden čovjek na Kijametskom danu i bačen u Džehennem. Poispadat će mu crijeva i on će kružiti oko njih kao što magarac kruži oko guvna. Džehennemlije će se okupiti oko njega i pitati: 'Čovječe, šta je s tobom? Zar nisi naređivao dobro, a odvraćao od zla?' On će reći: 'Jesam. Naređivao sam dobro, a nisam ga radio, i odvraćao sam od zla, a sâm sam ga činio.'"[124]

Sehl b. Abdillah Tusteri je rekao: "Svi ljudi su mrtvi osim učenih, a učeni su opijeni osim praktičara, a praktičari su zavedeni osim iskrenih, a iskreni su u opasnosti sve dok ne saznaju kakav će im biti kraj."

9. Učenjak treba da se obraća onome koga podučava shodno njegovom poimanju i razumijevanju. Vjerovjesnicima je naređeno da se ljudima obraćaju shodno njihovom intelektu, a učenjaci su njihovi sljedbenici u tome.

Učenjak treba da ima dovoljno pronicljivosti kako bi mogao procijeniti svoga učenika i njegovu sposobnost i zaslužnost da mu preda ono što ima od znanja, ili kako da mu popusti zbog njegove neinteligencije. To je i bolje za učenjaka i uspješnije za učenika. Ako učenjak nije sposoban procijeniti svoje učenike i ako ne može procijeniti njihovo stanje i inteligenciju, ustrajavat će i on s njima i oni s njim, ali bez ikakva rezultata. Među njima će biti sposobnih kojima će trebati više znanja, ali i onih koji su priglupi i kojima je dovoljno i malo od toga. Tako će pametnom biti dosadno zbog priglupog, a priglupom će biti previše ono što traži pametan. Onaj ko svoje učenike dovede u ovakvu situaciju, oni će ga se zasititi i on će se zasititi njih.[125]

10. Da se s ljudima ophodi na lijep način, ozarenog lica, da širi selam, nahrani gladnog, potiskuje srdžbu, izbjegava vrijeđanje ljudi, podnosi

[124] Buhari, 59, *Babu min sifetinnari enneha mahlukatun*; Muslim, 7, *Babu 'ukubeti men jemuru bil-ma'rufi ve la jef'aluhu ve jenha 'anil-munkeri ve jef'aluhu*, 53, *Kitabuz-zuhdi verrekaiki.*

[125] Pogledaj: Maverdi, *Edebuddun-ja veddin*

uvrede, daje prednost drugom, izbjegava traženje pažnje, biva pravedan, a ostavlja traženje da mu se nepravda namiri, da bude zahvalan na pažnji, nastoji da se tuđe potrebe izmire, ulaže vlastiti ugled za nekoga drugog, bude obziran spram učenika, pomaže njima i ćini im dobročinstvo. Ako vidi da neko od njih ne obavlja namaz, da se ne čisti, ili ne čini nešto od obaveza, ukazat će mu na to na blag način i obzirno, kao što je radio Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, sa beduinom koji je mokrio u džamiji[126] ili sa Muavijom b. Hakemom Sulemijom kada je progovorio na namazu.[127]

11. Učenjak treba da bude samilostan spram onih koji od njih traže znanje i da vodi računa o njihovim interesima, kao što vodi računa o interesima svoje djece i svojim ličnim interesima. Bit će ponizan spram onoga ko ga posjećuje i ko od njega traži znanje. Od Ebu Ejjuba Sahtijanija se prenosi da je rekao: "Učenjak treba da stavi zemlje na glavu iz poniznosti pred Allahom."

12. Učenjak treba da vodi računa o svom vremenu i da ga čuva. Primjerice, Hatib Bagdadi nije hodao a da u ruci nije imao neku knjigu koju je čitao. Ili Selim Razi, Šafijin učitelj, koji je žestoko obračunavao svoje vrijeme, tako da nije dozvoljavao da prođe nijedan trenutak a da se nečim ne okoristi u njemu.

13. Učenjak treba da slijedi Poslanikov način u ukoravanju onih koji su pogriješili i u obračunavanju onih koji pogriješe i to na posredan način, metaforično, a nikako direktno, kao što bi Poslanik, salallahu alejhi ve sellem, govorio: "Šta je sa ljudima!? Čine to i to..."

14. Da ga ne spriječi to što je učenjak od toga da se okoristi od nekoga ko je na nižem stepenu od njega, bilo znanjem ili položajem, godinama ili mudrošću, kao što se kaže: "Znanje je izgubljena stvar vjernika i gdje god je nađe treba je pokupiti."

Seid b. Džubejr je rekao: "Čovjek je učen sve dokle god traga za znanjem i uči, a kada napusti naukovanje i pomisli da je neovisan i zadovolji se onim što ima, onda je najneukiji."

[126] Buhari, 1/35.

[127] Muslim, 1/203.

Asme'i[128] je rekao:

Nije sljepilo mnogo ispitivanje,
stvarno sljepilo je stalno prešućivanje neznanja...

Neki od učenjaka selefa su uzimali od svojih učenika ono što sami nisu znali.

Humejdi[129], Šafijin učenik, rekao je: "Putovao sam sa Šafijom od Mekke do Egipta i ja sam se koristio njegovim pravnim rješenjima, a on se koristio mojim poznavanjem hadisa."

Imam Ahmed b. Hanbel je rekao: "Šafija nam je govorio: 'Vi bolje poznajete hadis od mene, pa ako imate neki vjerodostojan hadis, recite nam ga kako bismo ga uzeli od vas.'"

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je učio pred Ubejjom i rekao: "Allah mi je naredio da ti proučim: *Nisu se nevjernici između sljedbenika Knjige i mnogobošci odvojili, sve dok im nije došao dokaz jasni...* (El-Bejjine, 1)"[130]

Iz ovog hadisa se jasno može zaključiti da ne treba onaj ko je vrijedan da se ustručava spram manje vrijednog. Ovo je dokaz koji je jači od svega prethodnog. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je veliki učitelj, a Ubejj je učenik i pored toga, učitelj je učio pred učenikom.

15. Učitelj treba da tokom izlaganja lekcije ne podiže glasa više nego je potrebno, niti da ga spušta toliko da nema koristi.

Ebu Osman b. Imam Šafija je rekao: "Nikada nisam čuo svoga oca da sa nekim vodi raspravu podignutog glasa."

Bejheki je rekao: "Hoće reći, a Allah najbolje zna, više nego mu je bio običaj."

Učenjak treba da ponovi određene rečenice slušaocima i do tri puta, kako bi ga bolje razumjeli. Ovo je od sunneta. Bilježi se da je Poslanikov, alejhissalatu vesselam, govor bio jasan i da ga je razumio ko god ga je slušao. A neku riječ bi ponavljao i do tri puta kako bi ga oni koji ga slušaju razumjeli.[131]

---

[128] *Muhtesaru kitabil-'ilmi*, 44.

[129] *Tezkiretul-huffaz*, 2/3.

[130] Muslim, 1/269.

[131] Tirmizi u *Eššemail*, sa istim značenjem, str. 512.

Edebi pročišćavanja nefsa[132]

Brate muslimane, znaj da je nefs koji ti je u prsima nešto što te nosi na tvom putu Allahu. Ako dobro postupaš s tom jahalicom, ona će te lijepo i nositi do tvoga cilja i zadovoljstva tvoga Gospodara. Ljudi se na tom putu u odnosu prema nefsu dijele na tri kategorije: dvije strane i sredina.

Jedna strana je oštra prema nefsu pa ga izgladnjuje, ižednjuje, uskraćuje mu lijepu odjeću, spavanje i odmor.

Postoji hadis o trojici ljudi, koji su došli Poslaniku, alejhissalatu vesselam, a jedan od njih je rekao: "Što se mene tiče, ja ću svaku noć, do smrti, klanjati." Drugi je rekao: "Ja ću postiti svaki dan i nikada neću prekidati." Treći je rekao: "Ja se neću nikada oženiti." Poslanik, alejhissalatu vesselam, im je došao i rekao: "Zar ste vi rekli tako i tako? Allaha mi, ja se najviše bojim Allaha, od svih vas, i najviše Ga se ustručavam, međutim, i postim i ne postim, i klanjam i spavam i oženio sam se ženama. Onaj ko ostavi moj sunnet, taj ne pripada meni."[133]

Druga strana se prepustila nefsu i udovoljava svakom njegovom prohtjevu i pretjeruje s tim. Tako nefs njima pravi velike probleme i joguni se na njihove oči. Nefs je kao dijete: ako ga zapostaviš, ono će se pokvariti, a ako ga kontrolišeš, ono će biti ispravno. I jedna i druga strana je pogrešna.

Najbolji način je srednji put: da ga privikavaš na ibadete i pokornost postupno i da mu prilaziš odakle je njemu najdraže. Ako osjeti dosadu i umor, ostavit ćeš ga: "Neka neko od vas klanja drage volje, pa kada osjeti zamor i dosadu, neka odmori."[134] "Trenuci ovoga i trenuci onoga."[135]

Neka ima različite ibadete i neka nije preoštar prema svome nefsu kroz nafile. Nefs je po svojoj naravi sklon nagonima, užicima i prohtjevima. Nužno je da se svodi račun sa nefsom i da se odgaja, da se odvraća od zla i da se podstiče na dobro. Uzvišeni se kune u Svojoj Knjizi sa osam uzastopnih zakletvi da niko neće uspjeti i biti spašen bez očišćenja nefsa. Uzvišeni kaže: *Tako Mi Sunca i svjetla njegova, i Mjeseca kada ga prati, i dana kada ga*

[132] Pogledaj *Igasetullehfan*, od Ibn Kajjima, i također *Ihja 'ulumiddin*, od Gazalija.

[133] Buhari, 5631; Muslim, 1401.

[134] Buhari, 1150; Muslim, 784.

[135] Muslim, 2750.

vidljivim učini, i noći kada ga zakloni, i neba i Onoga Koji ga sazda, i Zemlje i Onoga Koji je ravnom učini, i duše (nefsom) *i Onoga Koji je stvori pa joj put dobra i put zla shvatljivim učini, uspjet će samo onaj ko je očisti, a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!* (Eš-Šems, 1-10)

Uzvišeni Allah se kune svakim nefsom koji je stvorio i uobličio u najljepšoj formi, a onda ga potvrdio u najljepšem izgledu, stvorio u najboljem omjeru i na najljepšim temeljima. Pojasnio mu je put istine i put laži, ukazao na put upute i zablude, kako bi izbilo svako pravdanje i kako bi se imao argument. Uspio je onaj ko ga očisti od grijeha i pročisti od mahana, sretan je onaj ko ga okiti takvalukom prema Allahu, Poznavaocu tajnog.[136]

Svi koji streme svome Gospodaru, bez obzira na različitost njihovih metoda i načina, složni su u tome da je nefs ono što se ispriječi između srca i Gospodara, kao i tome da se ne može doći do Uzvišenog niti se može ući u Njegovu blizinu prije nego se usmrti nefs i zanemari se kroz neposlušnost njemu i pobjedom nad njim. Ljudi se dijele na dvije skupine: one koje je nefs nadvladao i pokorio ih sebi, pa su mu oni poslušni i on ih vodi u propast, i one koji su savladali svoj nefs i potčinili ga sebi i svojoj volji, pa on njih sluša i pokorava se njima i njihovim naredbama. Nefs poziva dunjaluku i luksuzu, a Gospodar poziva Svog roba na strahopoštovanje prema Njemu i da se odupre nefsu u njegovim prohtjevima. Srce je između ova dva poziva, pa se nekada prikloni jednom pozivu a nekada drugom.

Ovo je ispitno mjesto i Allah nefs u Kur'anu opisuje trima svojstvima: prvi od njih je smireni nefs, drugi je onaj koji sam sebe kori, a treći onaj koji je sklon hrđavom. Učenjaci se razilaze po pitanju da li je nefs jedan, a da su mu ovo svojstva, ili ga ima tri... Pravnici i mufessiri smatraju da je prvi stav ispravan, a sufije daju prednost drugom. Stvarno stanje je da nema nesuglasica između ova dva stava. Nefs je jedan shodno samom sebi, a troje je shodno svojim svojstvima.

- *Mutmeinneh* – smireni nefs

Kakav je to smireni nefs? Kada se smiri i osigura za susret s Njim, Uzvišenim, i kada se opusti u Njegovoj blizini, onda je on smiren.

Ibn Abbas kaže: "*Mutmeinna* – smirena, znači: ona koja je potvrdila (musaddika)."[137]

---

[136] *Ettefsirul-mujesser*, Aid Karni.

[137] *Tefsirubnu džerir Taberi*, 30/190.

Katade kaže: "To je vjernik čiji je nefs smiren po pitanju onog što Allah obećava."[138]

Hasan kaže: "Smiren po pitanju onog šta kaže, i potvrđuje ono što je rekao."

Vlasnik ovakvog nefsa se smiruje zbog poznavanja Allahovih imena i Njegovih svojstava, shodno onom što je On rekao sam o Sebi i što je rekao o Njemu Poslanik, alejhissalatu vesselam, a onda se smiruje i potvrđuje i ono što mu je rečeno o onom što dolazi poslije smrti, bilo da je u pitanju berzeh i ono što je poslije njega, događaji Kijametskog dana, kao da to očima gleda. Nakon toga se preda i prepusti Allahovom određenju i zadovoljan je. Ne srdi se niti se žali, niti je njegovo vjerovanje poljuljano. On ne žali za onim što je prošlo, niti se raduje nečemu što dolazi. Sve je određeno prije nego je i došlo do njega i prije nego je bio i stvoren. Uzvišeni je rekao: *Nikakva nevolja se bez Allahove volje ne dogodi, a On će srce onoga koji u Allaha vjeruje uputiti.* (Et-Tegabun, 11)

Više učenjaka je reklo: "Ovakav rob, kada ga zadesi nevolja, zna da je to od Allaha i zadovoljan je njome i prepušten joj je. Što se tiče smirenosti ihsana, to je smirenost spram Njegove naredbe, pokorno, predano i on ne daje prednost nad Njegovom odredbom bilo čemu, ni svojoj volji, ni prohtjevu, ni oponošanju. On ne pridaje pažnju sumnji koja je suprotna onom što On kazuje, niti prohtjevu koji je suprotan Njegovoj naredbi. Kada mu nešto takvo i dođe, on to postavlja na stepen zlomisli (vesvese) i bilo bi mu draže da se strovali iz nebeskih visina na zemlju, nego da takvo što i sprovede. To je, kao što Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kaže, stvarno vjerovanje[139]."

On je smiren i po pitanju griješenja time što pribjegava teubi i slasti pokajanja. Kada se smiri onaj ko sumnja kroz ono u šta je ubijeđen, onaj ko ne zna uz znanje, ko je nemaran uz spominjanje i sjećanje, ko je prevaren uz pokajanje, ko se pretvara uz iskrenost i predanost, ko je lagao uz istinu, ko je bio nemoćan uz osposobljenost, ko je bio ohol uz poniznost, ko je bio opuštenog života uz skromnost, tada je njegov nefs smiren. Kao što pjesnik kaže:

[138] Prethodni izvor.

[139] Muslim, 132.

Hej moj nefsu, proklet bio, pomozi mi
tako što ćeš se truditi u noćnoj pomrčini.
Možda na Kijametu uspiješ
zadobiti boravište u tim perivojima...

- *Nefs levvame* – onaj koji sam sebe kori

Kažu da je to onaj nefs koji nije postojan u jednom stanju, nego se mijenja i priklanja. Tako on zaboravlja i nemaran je, ali i čini zikr i prisjeća se, dolazi i odlazi, voli i mrzi, raduje se i tuguje, zadovoljan je i srdit je, pokorava se, ali je i neposlušan.

Kažu, to je vjernikov nefs.

Hasan Basri je rekao: "Vjernika možeš vidjeti kako se stalno kori i govori svom nefsu: 'Šta hoćeš time? Zašto si to uradio? Ovo ti je bilo preče od ovoga.' – i slične stvari."

Kažu: "Na Kijametskom danu vladat će veliki prijekor. Svako će sebe koriti, pa ako je bio hrđav, korit će se zbog toga, a ako je bio dobar, korit će se što nije bio bolji i što nije više uradio." Imam Ibn Kajjim kaže: "Sve ovo je istina."

- *Nefs emmare bissu-i* – onaj koji je sklon hrđavom

To je nepoželjni nefs koji svog vlasnika nagovara na svako hrđavo i nedolično djelo. To je njegova narav. Niko se toga ne može osloboditi osim uz Allahovu podršku i pomoć, kao što Uzvišeni kazuje o supruzi dostojanstvenika koja je rekla: *Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje.* (Jusuf, 53) Zlo je zakopano u nefsu i ono uzrokuje hrđava djela i postupke. Kada se Allah ispriječi između čovjeka i njegova nefsa, onda ga poštedi i njegova zla i onog što poziva na hrđave postupke. Ako mu Allah dadne svoju podršku i pomoć, onda će bit spašen svega toga. Molim Allaha, Gospodara Arša, da nas spasi od hrđavosti nefsa i hrđavih djela. Uistinu, On čuje dove koje Mu se upućuju i neizmjerno daje.

Međutim, i ovaj nefs je nužno liječiti. Lijek je u obračunavanju s njim i opiranju njegovim prohtjevima.

Bilježi se da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Opremljen i osposobljen je onaj ko svodi obračun sa svojim nefsom i ko se priprema za

ono što je poslije smrti. Nemoćan je onaj ko slijedi prohtjeve svoga nefsa i onda priželjkuje i nada se Allahovoj milosti."[140] Iz ovoga hadisa možemo zaključiti da je razuman onaj ko svodi račun sa svojim nefsom i zabranjuje mu da sprovodi sve svoje prohtjeve u kojima je propast za njegovu vjeru i ko čini dobra djela koja će mu praviti društvo u kaburu, nakon što umre. A nemoćan je onaj ko je ostavio sve ono što je obavezan činiti, odgađajući to, i ko sprovodi svoje prohtjeve, a zanemaruje dobra djela, i koji priželjkuje da mu Allah omogući uspjeh na Ahiretu, mada je odgađao pokajanje Allahu i govorio: "Popravit ću se ja kada ostarim.", ili: "Ima vremena." i slične lažne nade i obećanja koja mu diktira šejtan. Moguće je da će dočekati starost, a moguće je i da neće. Čovjek je obavezan da svodi račun sa sobom na dunjaluku prije nego se bude tražilo da polaže račun na Ahiretu.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Svi ljudi su krenuli; ima onih koji svoj nefs prodaju, a ima onih koji ga oslobode ili onih koji ga upropaste."[141] U značenju: svaki čovjek se lično zalaže, pa ima onih koji svoj nefs prodaju radi Allaha, pokoravajući Mu se, i time nefs oslobode kazne, a ima i onih koji svoj nefs prodaju šejtanu i strastima, pa ga onda upropaste.[142]

Bilježi se da je Omer b. Hattab rekao: "Obračunavajte se sa samim sobom (svojim nefsom) prije nego vam se bude obračun sproveo i okitite se za Veliko polaganje računa. Bit će olakšano polaganje računa na Kijametskom danu onom ko bude svodio račun sa sobom na dunjaluku."

Bilježi se da je Mejmun b. Mehran rekao: "Čovjek nije čestit (muttekija) sve dok ne svede račun sa sobom (svojim nefsom) na isti način kao što svodi račun sa svojim ortakom, kako je zaradio i na koji način se odijeva."[143]

Ahnef b. Kajs je uzimao svjetiljku i stavljao je prst na plamen kako bi osjetio vrelinu, a onda bi sebi rekao: "Hunejfe, šta te je navelo da taj i taj dan počiniš to i to?"

Neko je rekao Džunejdu: "Čime se pomoći u čuvanju pogleda?" On je rekao: "Time što ćeš biti svjestan da je Allahov pogled prema tebi upućen prije nego tvoj pogled prema nečemu."

[140] Tirmizi, 2459, i kaže da je hasen.

[141] Muslim, 223.

[142] Nevevi u komentaru Muslima, 2/97.

[143] *Sahihuttirmizi*, 554, *Mektebetul-me'arif*

Hasan je rekao: "Jogunasta životinja nije nimalo preča od toga da se zauzda nego što je tvoj nefs."

Obračun sa sobom je dvojak: onaj prije samog činjenja nečega i onaj obračun poslije počinjenog djela.

Prvi je da zastaneš nad prvom pomisli i namjeri i da ne požuriš da nešto uradiš prije nego budeš ubijeđen da je počiniti nešto bolje nego ne počiniti. Hasan je rekao: "Allah se smilovao onom čovjeku koji zastane i razmisli o svojoj namjeri, pa ako je radi Allaha, učini ono što je naumio, a ako je radi nečega drugog, odgodi izvršavanje toga." Neko je komentarisao ovu izjavu pa je rekao: "Kada se nefs pokrene da uradi neko djelo i kada čovjek to naumi, najprije zastane i promisli da li je to djelo njemu određeno ili nije? Ako mu djelo nije određeno, onda ga neće ni činiti, a ako jeste, onda će napraviti drugu stanku i promišljanje i vidjeti da li je to djelo bolje počiniti nego ne počiniti ili je bolje ne počiniti nego počiniti? Ako je bolje ostaviti nego počiniti, onda će napraviti i treće razmišljanje i pitati samog sebe da li je poticaj na činjenje tog djela želja za Allahovim zadovoljstvom i nagradom ili se time želi imetak i pohvala ljudi? Ako je ovo drugo, onda neće činiti to djelo, makar time i ne postigao željeno. To je zbog toga da se nefs ne bi navikao na širk i kako mu ne bi postalo lahko činiti nešto radi nekoga osim Allaha. Koliko god je njemu lakše činiti nešto radi nekoga drugog osim Allaha, toliko mu je teže nešto učiniti radi Allaha, čak toliko da mu to postane nešto najteže za učiniti. Ako je došao do prvog, onda će opet zastati i promisliti da li u tom djelu ima pomagača koji će mu pomoći, ako za djelo treba pomagača, ili ih nema. Ako nema pomagača, onda će se ustegnuti od djela kao što se ustegao Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, od džihada u Mekki sve dok nije osnažio i zadobio pomagače u tome. Ako nađe pomagače za to djelo, onda će mu i pristupiti i bit će pomognut, uz Allahovu pomoć. Može ne uspjeti samo onaj ko je izbjegao jedno od nabrojanog, inače, ako je sve objedinio, uspjeh mu neće izmaći. Ovo su četiri stepena koja su potrebna čovjeku u obračunu sa samim sobom prije nego pristupi nekom djelu.

Druga vrsta obračuna sa samim sobom jeste obračun nakon počinjenog djela, a on se može podijeliti na tri vrste:

Jedna od njih je obračun sa svojim nefsom zbog propusta u nekom od ibadeta kada se ne sprovede na potreban način. Allahovo pravo u nekom

ibadetu ogleda se u šestero: iskrenost i predanost u djelu (ihlas), dobrohotnost spram Allaha, slijeđenje Poslanika, alejhissalatu vesselam, i stepen ihsana, svijest o Allahovoj blagodati i svijest o svojim nedostacima u tome. Nakon svega toga će svesti obračun sa svojim nefsom da li je ispunio sve ovo na pravi način i da li je sve ovo sproveo u ibadetu.

Drugo je da svodi račun sa svojim nefsom u svakom poslu u kojem je ostavljanje bolje od činjenja.

Treće je da svodi račun sa svojim nefsom u svemu što je mubah (ni dozvoljeno ni zabranjeno) za to što je učinio. Da li je time želio Allahovo zadovoljstvo i ahiretsku nagradu, pa da bude od onih koji su uspjeli, ili je time htio dunjaluk i luksuz, pa da tako propusti zaradu i uspjeh.

Posljednje što treba je zanemarivanje samoobračuna i uzimanje olakšavajućih okolnosti, jer takvo što vodi u propast. Ovako se ponašaju zavedeni kada zatvaraju oči pred posljedicama i oslanjaju se na praštanje, a zanemaruju samoobračunavanje i razmišljanje o kraju. Ako takvo šta učini, onda je takvom lahko da počini grijehe i da mu oni postanu nešto uobičajeno i nešto čega je teško osloboditi se. Da je imalo promišljao, shvatio bi da mu je spriječiti bolje i lakše nego popravljati i ostaviti ono na šta je navikao. Općenito, neophodno je svesti račun sa samim sobom u farzovima, pa ako se prisjeti nekog nedostatka, nadoknadit će ga, ili popravljanjem ili izmirivanjem. Onda će svoditi račun sa svojim nefsom za ono što je zabranjeno, pa ako zna da je počinio nešto od zabranjenih stvari, učinit će pokajanje i tražit će oprost, i nastojat će da čini dobra djela kako bi dobrim djelom to anulirao. Zatim će svoditi račun za svoj nemar. Ako je zanemario nešto zbog čega je stvoren, onda će to nastojati popraviti prisjećanjem i predavanjem Allahu. Onda će svoditi račun sa svojim nefsom zbog onoga što je progovorio, onog gdje je išao, onog što je uzimao u ruke, ili zbog onoga što je čuo. Zašto je nešto učinio, bez obzira na način na koji je učinio. Uzvišeni je rekao: *I tako Mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost pozvati, za ono što su radili!* (El-Hidžr, 92-93) *I sigurno ćemo pitati one kojima smo poslanike slali, a pitat ćemo, doista, i poslanike, i izložit ćemo im, pouzdano, sve što o njima znamo, jer Mi nismo odsutni bili.* (El-A'raf, 7) *...da bi On mogao pozvati na odgovornost vjerovjesnike za ono što su govorili.* (El-Ahzab, 8) Ako će iskreni biti pitani za svoju istinu i iskrenost, šta je tek sa onima koji su lagali. I rekao je: *Zatim ćete toga dana za sladak život biti pitani sigurno!* (Et-Tekasur, 8)

Muhammed b. Džerir je rekao: "Uzvišeni kaže: 'Zatim će vas Allah pitati za blagodati koje ste uživali na dunjaluku, šta ste uradili s njima? Kako ste došli do njih? U šta ste ih utrošili? Kako ste postupali s njima?'"

Katade kaže: "Uzvišeni Allah će pitati svakog roba o onim blagodatima koje mu je dao i svojim pravima u tim blagodatima." Blagodati za koje će robovi biti pitani su: blagodat koja je stečena na dozvoljen način i utrošena na pravom mjestu, pa će biti pitani za zahvalnost, i blagodat koja je stečena na nedozvoljen način i utrošena na pogrešnom mjestu, pa će biti pitani za njen način sticanja i trošenja. Rob će biti pitan i polagat će račun za sve, pa čak i za svoj sluh, vid i srce, kao što Uzvišeni kaže: *I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati.* (El-Isra, 36) Takav bi trebalo da svodi račun sa sobom prije nego bude pozvan na odgovornost.

Na dužnost i obavezu svođenja računa sa svojim nefsom ukazuje i ajet: *O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio* (El-Hašr, 18) Dakle, treba svako od nas da pogleda i razmisli o tome šta je pripravio za Kijametski dan, od svojih djela, da li su ona dobra, koja će nas spasiti, ili su hrđava, koja će nas upropastiti.

Katade je rekao: "Uzvišeni Allah primiče Smak svijeta, pa ga je učinio toliko blizu kao da je sutra." Hoće se reći da je ispravnost srca uz samoobračun, a da je iskvarenost srca u zanemarivanju samoobračuna.

U svođenju računa sa samim sobom ima nekoliko koristi:

Jedna od njih je upoznavanje sa mahanama samoga nefsa. Onaj ko nije upoznao svoje mahane, ne može ni biti u stanju da ih se riješi, a kada ih postane svjestan, onda ih otklanja radi Allaha.

Ahmed bilježi od Ebu Derdaa da je rekao: "Čovjek ne može doseći potpuno razumijevanje prije nego ljudima, radi Allaha, osudi prijestupe, a onda se okrene sebi i bude još žešći u osudi nedostataka."

Muhammed b. Vasi' je rekao: "Kada bi grijesi imali smrad, niko ne bi mogao sjediti sa mnom."

Ebu Hafs je rekao: "Onaj ko ne kori svoj nefs u svakom momentu i ko mu se ne opire u svim situacijama, ko ga ne prisiljava na ono što je njemu mrsko, u ostatku vremena, taj je zaveden. Onaj ko na neki postupak svoga nefsa pogleda sa odobravanjem, upropastio ga je."

U *Kitabuz-zuhdu* od imama Ahmeda stoji: "Neki čovjek od Isrelićana je ibadetio šezdeset godina tražeći nešto, ali nije to ostvario. Onda je rekao samom sebi: 'Allaha mi, da u tebi ima ikakva dobra, ti bi ostvario svoju potrebu.' Onda mu je došlo u snu: 'To što si sebe ukorio, taj momenat, bolje ti je od ibadeta tolike godine.'"[144]

Nefs poziva određenim opasnostima i priželjkuje sve što je negativno i slijedi sve nepoželjno. Nefs sam po sebi, teži da ide onim stvarima koje su neprihvatljive. Najveća blagodat je da se čovjek oslobodi njegova uticaja i da se oslobodi ropske vezanosti, jer je nefs najveći zastor između čovjeka i Allaha. Ljudi koji najbolje poznaju svoj nefs su i najkritičniji prema njemu i najviše ga kore. Koriti nefs radi Allaha je jedno od svojstava iskrenih robova i čovjek se tim negativnim odnosom spram nefsa može Allahu u momentu, približiti mnogostruko više nego samim djelovanjem i djelima.

Od koristi samoobračuna je i to da čovjek, na takav način, zna Allahovo pravo i svoje obaveze prema Njemu. Onaj ko ne zna Allahovo pravo, njegov ibadet skoro da i nema svrhu i vrlo malo će mu koristiti. Jedna od najkorisnijih stvari za srce jeste da čovjek razmisli o obavezama ljudi prema Allahu. Takvo što će uzrokovati da se čovjek odnosi kritično prema nefsu i da mu se ne pokorava. To će ga osloboditi samodovoljnosti i divljenja svojim djelima, a otvoriti mu vrata poniznosti pred njegovim Gospodarom i zanemarivanja nefsa. Spas je moguć samo uz Allahovo praštanje i milost. Stoga je njegova obaveza da bude pokoran i da ne griješi, da spominje i sjeća se i da ne zaboravlja, da zahvaljuje, a da ne bude nezahvalan. Onaj ko gleda i razmišlja o ovoj obavezi prema svom Gospodaru, zasigurno zna da ne ispunjava svoju obavezu na pravi način i da mu ne preostaje ništa osim da se nada oprostu i milosti, inače, ako se osloni na svoja djela i postupke, propao je. O ovome razmišljaju oni koji su svjesni Allaha i ovo je to što ih je učinilo da se ne uzdaju u svoj nefs nego da svoju nadu u cijelosti vežu za Allahovu milost i oprost. Ako razmisliš o stanju većine ljudi, vidjet ćeš da razmišljaju i govore o pravima koja imaju kod Allaha, a ne razmišljaju niti govore o Allahovim pravima kod njih. Iz ovoga razloga oni su prekinuli svoje veze sa Allahom i njihova srca su lišena spoznaje, ljubavi prema Njemu i čežnje za susretom s Njim, a također ne znaju ni da uživaju u spominjanju Njega. Ovo je krajnje neznanje o Gospodaru i o svome nefsu.

[144] Ahmed u *Ezzuhd*, 499.

Samoobračun je da čovjek razmisli o Allahovim pravima kod njega, na prvom mjestu, a onda da razmisli o tome da li je ispunio te obaveze koje ima na pravi način. Najbolje razmišljanje je da čovjek o tome razmišlja, jer to vodi srce Allahu i pred Njega ga dovodi poniznog, ispunjenog pokajanjem i iskazujući potrebu u kojoj je njegova neovisnost i poniznost u kojoj je njegovo dostojanstvo. Kada bi radio svako dobro, a ne imao ovoga, ako bi mu promaklo rečeno, dobro koje bi mu promaklo bilo bi mnogo veće od onoga koje je ostvario.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Svaki čovjek se trudi, pa prodaje svoj nefs, pa bilo da ga oslobađa ili ga upropaštava."[145] To znači da se svaki čovjek trudi, pa ima onih koji svoj nefs prodaju Allahu pokoravajući se Njemu i time ga oslobađaju od kazne, ima onih koji ga prodaju šejtanu i prohtjevima slijedeći ih i na taj način ga upropaštavaju.[146]

Ahnef b. Kajs je uzimao svjetiljku i stavljao je prst na plamen kako bi osjetio vrelinu, a onda bi sebi rekao: "Hunejfe, šta te navelo da taj i taj dan počiniš to i to?"

Neko je rekao Džunejdu: "Čime se pomoći u čuvanju pogleda?" On je rekao: "Time što ćeš biti svjestan da je Allahov pogled prema tebi prije nego tvoj pogled prema nečemu."

Hasan je rekao: "Jogunasta životinja nije imalo preča od toga da se zauzda nego što je tvoj nefs."

Adabi pročišćavanja nefsa su sljedeći:

1. Musliman, ako hoće da pročisti svoj nefs, treba da ga udalji od svega što srdi Allaha i da ga prisili na poslušnost i Pravi put, koji je Allahov put, veličanstven i hvale vrijedan. Svakom razumnom je jasno da je sve ono što islam poziva da se čini, pozitivno i da uzrokuje sreću na oba svijeta, a sve ono od čega islam odvraća jeste da bi se sačuvao nefs, njegovo dostojanstvo i biće.

2. Musliman treba da svodi račun sa sobom, a to zbog toga pošto musliman radi i danju i noću na ovom svijetu za ono što će ga usrećiti na Ahiretu i što će ga pripraviti da ga bude dostojan i da stekne Allahovo

[145] Muslim, 223.

[146] Nevevi u *Šerhu Muslimu*, 2/97.

zadovoljstvo. Dunjaluk je njegovo polje djelovanja i zbog toga treba da razmisli o svim obavezama koje ima i vodi računa o njima kao što trgovac vodi računa o svom kapitalu. Treba da gleda svoje dobrovoljne ibadete onako kao što trgovac gleda na zaradu. Na svoje grijehe treba da gleda kao što trgovac gleda na gubitke u trgovini. Na kraju svakog dana treba da se osami i svede račun sam sa sobom za protekli dan. Ako uoči nedostatke u farzovima, onda će se prekoriti i nastojati da sve popravi i ispravi. Ako je propustio nešto što se može naknaditi, to će i uraditi, inače će nastojati da to nadomjesti nafilama – dobrovoljnim ibadetima. Ako uoči nedostatak u nafili, to će naknaditi. Ako uoči manjak ili gubitak, činjenjem nekoga grijeha ili nečega zabranjenog, onda će zatražiti oprosta i pokajati se, a onda učiniti neko dobro za koje smatra da bi moglo popraviti ono što je zgriješio. Ovo je pravi samoobračun i to je jedan od načina da se čovjek popravi, pročisti i odgoji.

3. Musliman treba da zna da je jedan od najvećih neprijatelja onaj koji mu je u prsima, a to je nefs, i da zna da je on sklon nevaljalom i da bježi od dobra, da voli besposlicu i ljenčarenje, da priželjkuje ono u čemu nema koristi i da je povodljiv za strastima i prohtjevima. Nefs će se lahko prepustiti prolaznim luksuzima makar u njima bila njegova propast i nesreća. Musliman koji je svjestan ovoga, sebe priprema na borbu i opiranje svom nefsu, pa ako nefs hoće opuštenost, on će ga zamarati i opterećivati, ako želi neki prohtjev, on će mu to uskratiti. Ako učini neki propust u ibadetu, on će ga ukoriti i prisiliti da učini ono što je propustio i da nadoknadi ono što je propustio. Ovako će postupati sve dok ga ne dovede u red i pročisti ga. Ovo je krajnji cilj mudžahede (opiranja svom nefsu). Musliman će se opirati svom nefsu radi Allaha i Njegova zadovoljstva kako bi ga pročistio i kako bi ga učinio dostojnim Allahovih počasti. On je svjestan da je ovo način na koji su radili dobri Allahovi robovi i da je to način življenja iskrenih vjernika.

4. Jedan od edeba pročišćavanja nefsa je i da se znaju uzroci spasa, a to su:

- Želja i polet koji se ne mogu ograničiti niti opisati. To je nešto što onoga ko ih ima nosi u probrane redove spašenih.

- Trajna ustrajnost i odlučnost u davanju, nastojanju stremljenju: "Vodi računa o onom što ti koristi, traži pomoć od Allaha u tome i nemoj odustajati."

- Postojanost u sprovođenju, bez oklijevanja ili sumnje ili zastajanja: *A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha,* (Ali Imran, 159)

- Nadvladavanje prohtjeva nefsa, njegovog opuštanja, odgađanja i priželjkivanja: *Ta duša je sklona zlu...* (Jusuf, 53)

- Optimizam i iščekivanja boljeg sutra kao i lijep stav o Allahu. Vedar pogled u budućnost i odlučno odbacivanje pesimizma i šejtanskog zastrašivanja: *Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas da budete škrti, a Allah vam obećava oprost i nagradu Svoju; Allah je neizmjerno dobar i sve zna.* (El-Bekare, 268)

5. Korištenje posebnih stanja i naznačenih vremena, momenata, trenutaka, jer Allah je izdvojio određene dane kada ukazuje naročitu milost. Izložiti se toj milosti i darovima u mjesecu ramazanu i probranim mjesecima, u prvih deset dana zul-hidžeta, u noćnoj tmini. Nemoj propuštati ove blagoslovljene trenutke za traženje Allahovog zadovoljstva. Na taj način ćeš pročistiti svoj nefs i učiniti ga čistim i zadovoljnim.

6. Način za pročišćavanje nefsa je i ustrajavanje u zikrullahu, traženju oprosta, tesbihu, tahmidu, tehlilu i tekbiru,[147] kao i mnogom salavatu na najbolje stvorenje. Uzvišeni Allah je rekao: *Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti...* (El-Bekare, 152) I još je rekao: *Allah i meleki Njegovi blagosilju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav!* (El-Ahzab, 56)

7. Da čovjek stalno podstiče svoj nefs na pokajanje, ustrajnost, iskrenost, oslanjanje na Allaha, čestitost, stalnu svijest o Allahu, povjerenje, blagost, praštanje i pravdu.

8. Musliman treba da svoj nefs stalno upozorava na hrđav ahlak, oholost, zavist, želju za pokazivanjem, laž, dvoličnost, rastrošnost, varanje, hrđavo mišljenje o drugima, spletkarenje i pokazivanje zluradosti.

9. Musliman treba da tjera svoj nefs na jačanje imana kroz činjenje

[147] Tesbih je izgovaranje *subhanallah*, tahmid je izgovaranje *elhamdulillahi*, tekbir je izgovaranje *Allahu ekber*, a tehlil je izgovaranje *la ilahe illellah*. (op. prev.)

dobra i stalnog dobrovoljnog ibadeta, jer se stepeni stiču: *I nastavi savjetovati, savjet će vjernicima, doista, koristiti.* (Ez-Zarijat, 55) I koristi: *Za onoga ko razum ima ili ko sluša, a priseban je.* (Kaf, 37) Musliman će svoj jezik učiniti trajno vlažnim od spominjanja Allaha. Muslimane, treba da provodiš određeni dio noći u ibadetu, da postiš danju, da učiš Kur'an sa razmišljanjem i razumijevanjem i poniznošću, i to će te dovesti na visoke stepene.

10. Treba da se osloniš na Allaha i da razmišljaš o Njegovim ajetima u kosmosu i nemoj svoj nefs prepustiti besposlici, hrđavom društvu. Razmišljati jedan momenat je bolji nego nemaran ibadet.[148]

---

[148] Pogledaj: *Ettefsirul-mujesser*, Aid Karni, *Behdžetunnazirin, Šerhu rijadissalihin, Eldžami'u li adabil-islam.*

Edebi sabura[149]

Uzvišeni Allah je rekao: *O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite!* (Ali Imran, 200)

Allah poziva Svoje robove vjernike da ustraju u ibadetima i njihovom sprovođenju na najbolji način, da se opiru prohtjevima, grijesima i neposlušnostima teubom i kajanjem, da podnose bolne udarce sudbine i Allahovo određenje tako što će to strpljivo i postojano prihvatiti, nadati se nagradi, a nezadovoljstvo time odbaciti. Obavezni smo i na postojanost pred neprijateljima, borbu s njima kako na bojnom tako i na znanstvenom polju, moramo im odgovoriti na pravi način i uzvratiti istom mjerom. Također treba budno motriti njihove pokrete i biti u pripravnosti. Voditi računa o vremenu ibadeta i obavljati namaze u džamijama, kao što o tome kazuje Poslanik, alejhissalatu vesselam, i naziva to stražarenjem u hadisu u kojem govori o abdestu, mnoštvu koraka prema džamiji i iščekivanju namaza poslije namaza. Onaj ko ustrajava i vodi računa o tome, ostvarit će veliku nagradu i Allah će mu dati obilate darove, uspjet će se uzdići na visoke stepene. Zbog toga što robuje Allahu u svakoj situaciji, i onda kada treba ibadetiti i onda kada je okružen grijehom i onda kada je na kušnji, on je od Allahovih iskrenih robova.

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju namaza! Allah je doista na strani strpljivih.* (El-Bekare, 153)

U ovom ajetu je Allahov poziv vjernicima da se pomognu u svom robovanju Allahu saburom i namazom, kako bi im teškoće bile olakšane. Kroz sabur će ostvariti sve željeno i priželjkivano, a kroz namaz će odbiti od sebe sve što je neprijatno i griješno. Sabur nalaže sve što je dobro i časno, a namaz odvraća od svega što je ružno i nepoželjno. Znajte da je Allah uz onoga ko ustrajava, čuva ga i daje mu podršku. Šta ima časnije od božanskog savezništva i pažnje!

Uzvišeni je rekao: *Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.* (Ez-Zumer, 10) To znači da će Allah na Kijametskom danu darovati

[149] Sabur u jeziku je u značenju ustezanja. Stručno značenje je ustrajavanje nefsa u onom što Šerijat podrazumijeva i što traži razum, ili ostavljanje onog od čega to dvoje odvraća. Munavi kaže: "Sabur je opiranje strahotama i bolovima, tjelesnim i intelektualnim." – *Lisanul-'areb*, 4/438; *Mufredaturragibi*, 5273.

ustrajne bez polaganja računa, zbog veličine ustrajnosti, a ostalima će dati nagradu uz polaganje računa. To je samo zbog veličine sabura.

Od Ebu Seida Hudrija se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Muslimana ne zadesi ni briga ni umor, ni tuga ni povreda ni potištenost, ni trn ga ne ubode, a da mu Allah time ne pobriše grijehe."[150] Značenje ovoga hadisa je da musliman, kada je umoran, bolestan, brižan, tužan, povrijeđen, potišten, pa čak i trn kad ga ubode, pa osaburi na tome, nadajući se nagradi kod Allaha, Allah mu zbog toga briše grijehe. Iz ovoga hadisa se može zaključiti da bolesti i drugo što uznemirava, čisti vjernika od grijeha. Također je jasno i da čovjek ne treba objediniti dvije velike štete: postojeću povredu, uznemiravanje, i propuštanje nagrade zbog toga, panikom i nemanjem sabura. Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kome Allah hoće dobro, iskuša ga."[151] Znači, kada Allah hoće nekom čovjeku dobro, onda odredi da ga zadese razne nevolje: tjelesne, materijalne, gubitak voljenih ili nešto drugo, kako bi ga nagradio za to i podigao ga na viši stepen. Uzvišeni Allah stavlja na kušnju ljude različitim nevoljama kako bi ih nagradio, međutim, uz uvjet sabura i to da čovjek ne bude nezadovoljan i srdit.

Od Enesa se bilježi da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Uzvišeni Allah je rekao: *Kada iskušam Svoga roba oduzimanjem vida i on osaburi, to mu nadoknadim Džennetom.*'"[152] Znači, kada Allah iskuša nekog od Svojih robova gubitkom vida i on osaburi na tome nadajući se nagradi, Allah mu to nadoknadi nečim boljim od toga u Džennetu.

Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "I nikome nije dat bolji dar i nešto kompletnije od sabura."[153] Dakle, nijednom stvorenju nije data bolja moralna osobina, niti je dat bolji stepen od stepena sabura. Sabur je nešto najbolje što je dato čovjeku, jer je nagrada za to neodređena i neograničena.

O saburu su govorili mnogi ashabi i tabi'ini, ističući njegovu važnost i vrijednost.[154]

---

[150] Buhari, 5641-5642; Muslim, 2573.

[151] Buhari, 5645.

[152] Buhari, 5653.

[153] Buhari, 1469; Muslim, 1053.

[154] Pogledaj: Ibn Kajjim, *'Uddetussabirin*.

Omer b. Hattab je rekao: "Našli smo da nam je najbolje za naš život sabur." Još je rekao: "Najbolji život smo ostvarili saburom, i kada bi sabur bio čovjek, bio bi jako plemenit i cijenjen."

Ali b. Ebi Talib je rekao: "Znajte da je sabur u odnosu na vjerovanje (iman) kao što je glava u odnosu na tijelo. Kada se odsiječe glava, tijelo pada." Onda je podigao glas i rekao: "Znajte da nema vjere onaj ko nema sabura." Još je rekao: "Sabur je vrijednost koja ne blijedi."

Hasan Basri je rekao: "Sabur je jedna od riznica dobra i Allah ga daje samo onom robu koji je cijenjen kod Njega."[155]

Ibn Burejre je rekao: "Sabur u sprovođenju namaza u njihovom vremenu i vođenje računa o dobročinstvu spram roditelja je nešto što je trajno i stalno. Ustrajati (osaburati) u vođenju računa o onom što je Allah naredio po tom pitanju, mogu samo iskreni."[156]

Rekli su o saburu: "Sabur je trovrstan: sabur u pokornosti, sabur u ostavljanju grijeha i sabur na nevoljama. Zbog toga je sabur čitav život i zbog toga je sabur pola vjerovanja."[157] To je podnošenje nevolje na lijep način.

Ebu Osman je rekao: "Saburli (ustrajan) je onaj ko navikne sebe da navaljuje na ono što je teško."

Jedan mudrac je kazao: "Sabur vjernika u ostavljanju grijeha spram Allaha im je teži od ustrajavanja u pokoravanju. Vrijednost i odličnost mukellefa (zaduženih) nad ostalim ljudima je u ostavljanju grijeha koji im je urođen da ga vole i budu skloni njemu."

---

[155] *Minhadžul-kasidine*, 275.

[156] *Revdatuddu'ati*, od Sejjida b. Omera b. Abdillatifa.

[157] *Evfel-edžri fi hulukissabri*, 26.

Najbolji primjeri sabura

Sabur Uzvišenog Allaha

Shodno hadisu Ebu Musaa[158] da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Niko (ili: ništa) ne trpi više uvreda koje čuje, od Allaha. Oni Mu pripisuju dijete, a On im daje zdravlje i opskrbu."

Riječi: *Oni Mu pripisuju dijete* znače da govore da Uzvišeni Allah ima dijete. Kao što kažu židovi: "Uzejr je Allahov sin." Ili kao što kažu hrišćani: "Isa (Mesih) je Allahov sin." Ili kao što kažu mnogobošci: "Meleki su Allahove kćeri."

Riječi: *a On im daje zdravlje i opskrbu* znače da je to pokazatelj Njegova sabura; daje im opskrbu i zdravlje, mada Mu pripisuju dijete. Da nema Njegova sabura, uništio bi ih.

Iz ovoga hadisa može se zaključiti sljedeće:

- Potvrda svojstva sabura, shodno riječima: *Niko nije s više sabura, zbog uvreda koje čuje, od Uzvišenog Allaha.*
- Potvrda da Allah daje zdravlje i opskrbu, shodno riječima: *A On im daje zdravlje i opskrbu.*
- Potvrda uvreda upućenih Allahu i da se Allah uvrijedi, međutim, ovo vrijeđanje se ne ubraja u svojstva manjkavosti, jer uvreda ne znači nanošenje štete, kao što Uzvišeni kaže: *One koji Allaha i Poslanika Njegova budu vrijeđali Allah će i na ovome i na Onome svijetu prokleti...* (El-Ahzab, 57)

U hadisi-kudsiju stoji: "Ademov potomak Me vrijeđa, psuje vrijeme, a Ja sam vrijeme." A u Kur'anu kaže: *Neka te ne žaloste oni koji srljaju u nevjerstvo, oni nimalo neće Allahu nauditi...*(Ali Imran, 176)

U hadisi-kudsiju stoji još: "Robovi Moji, ne možete dostići nešto pa da Mi naudite, niti možete učiniti nešto pa da Mi koristite." Uvreda ne ukazuje na to da se nanijela šteta uvrijeđenom, jer čovjek može biti uvrijeđen smradom, ali mu to ne šteti.

Sabur Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam

Bilježi se od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: "Pitala sam Poslanika, alejhissalatu vesselam: 'Da li si ikada doživio dan koji ti je bio teži od

[158] Buhari, 6099; Muslim, 2804.

Dana Uhuda?' Poslanik odgovori: 'Doživio sam od tvoga naroda što sam doživio. Najteže što sam od njih doživio je bilo na Dan Akabe. Tada sam se ponudio Ibn Abdi Jalilu b. Abdikulalu, ali mi nije udovoljio želji. Onda sam otišao zabrinuta lica. Došao sam sebi u Karnus-sa'libu. Podigao sam glavu i vidio oblak koji me natkrilio. Pogledao sam bolje i u oblaku vidio Džibrila. Pozvao me je i rekao: 'Uzvišeni Allah je čuo šta ti je tvoj narod rekao i kako su ti odgovorili. Poslao ti je Meleka planina da mu naredi šta hoćeš da učini s njima.' Pozvao me je i Melek planina, nazvao mi selam i rekao: 'Muhammede, zapovijedaj šta hoćeš. Ako hoćeš, na njih ću sručiti dvije planine.' 'Naprotiv, nadam se da će Allah iz njihovih kičmi izvesti one koji će samo Allahu robovati i neće Mu širka činiti.'"[159]

U Bici na Uhudu je slomljen zub Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rasječena mu je glava. Krv je potekla, a on je govorio: "Kako može uspjeti narod koji je okrvavio svog vjerovjesnika, koji mu je polomio zub, a on ih poziva Allahu!?"[160]

Od Ibn Mesuda se bilježi da je rekao: "Ušao sam kod Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, a on je bio klonuo od bolova. Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, vidim da si žestoko klonuo?' On je rekao: 'Naravno, boli me kao što bi boljelo dvojicu od vas.' Ja sam upitao: 'Je li zbog toga što imaš dvostruku nagradu?' On je rekao: 'Jeste, zbog toga. Nema muslimana kojeg zadesi neka nevolja, ubod trna i više od toga, a da mu Allah zbog toga ne izbriše neku pogrešku na način kao što lišće opada sa drveta.'"[161] I ovo ukazuje na njegov sabur u bolesti.

Što se tiče njegova sabura u ibadetu, bilježi se od Aiše, radijallahu anha: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je klanjao noćni namaz toliko da su mu stopala natjecala, pa bih mu rekla: 'Zašto tako činiš, Allahov Poslaniče, kada ti je Allah oprostio i prijašnje i potonje postupke?' On je rekao: 'Zar da ne budem zahvalan rob?'"[162]

Pokazatelj njegova sabura u siromaštvu i tjeskobi je hadis koji je zabilježen od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: "Postelja Allahova Poslanika,

[159] Buhari, 6/224.

[160] Muslim, 1719.

[161] Buhari, 10/96; Muslim, 2571.

[162] Buhari, 4837, Muslim, 2820.

alejhissalatu vesselam, je bila od sušene kože napunjene palminim likom."[163]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam pokazuje kako saburiti i u gubitku djeteta. Od Enesa, radijallahu anhu, se bilježi da je rekao: "Vidio sam Ibrahima kako izdiše pred Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i Poslanikove, alejhissalatu vesselam, oči su se ispunile suzama. Onda je rekao: 'Oči suze, a srce tuguje.'"[164]

Sabur Ejjuba, alejhissalatu vesselam

Uzvišeni Allah kaže: *I Ejjubu se, kada je Gospodaru svome zavapio: "Mene je nevolja snašla, a Ti si od milostivih najmilostiviji!" – odazvasmo i nevolju mu koja ga je morila otklonismo i vratismo mu, milošću Našom, čeljad njegovu i uz njih još toliko i da bude pouka onima koji se Nama klanjaju.* (El-Enbija, 83-84) I kaže: *I sjeti se roba Našeg Ejjuba kada je Gospodaru svome zavapio: "Šejtan me na zlo navraća i misli lažne mi uliva!" "Udri nogom o zemlju – eto hladne vode za kupanje i piće!" – i Mi smo mu iz milosti Naše čeljad njegovu darovali i još toliko uz njih, da bude pouka za one koji imaju pameti – "I uzmi rukom svojom snop i njime udari, samo zakletvu ne prekrši!" Mi smo znali da je on izdržljiv; divan je rob on bio i mnogo se kajao!* (Sad, 41-44)

Uzvišeni Allah je Svoga vjerovjesnika Ejjuba iskušao tako što je učinio da Ejjub, alehisselam, izgubi svu svoju čeljad, tjelesno oboli i izgubi sav imetak. On je osaburao i obratio se svom Gospodaru, molio Ga je riječima: "Zadesila me je nevolja, Ti je otkloni jer Ti si Najmilostiviji!" Uzvišeni Allah mu je uslišao dovu i otklonio od njega nevolje koje su ga zadesile, dao mu potomstvo, izliječio ga od bolesti i dao mu veliko bogatstvo, mnogostruko više nego što je imao. To je sve naknada i blagodat od Allaha, kako bi Ejjub bio uzor svim iskušanim da osabure i da mole Allaha i da čekaju razrješenje kušnje kako bi im Allah dao izlaza i razrješenja.

Iz citiranih ajeta možemo vidjeti kakva je vrijednost sabura u stanju nevolja. Lahko ćemo shvatiti vrijednost dove, i to u situaciji kada se dova prima. A onaj ko bude nadahnut da je tada uputi, dobit će i udovoljenje. Životopis prijašnjih treba uzeti kao pouku i primjer kako treba postupati

[163] Buhari, 1650.

[164] *Tabekat*, od Ibn Sa'da, 1/90.

onda kada nas iskušenje zadesi. A doista, ko bude iskušan gubitkom imetka, porodice, djece, pa osabura u tome, kod Allaha ima naknadu. U nevolji treba reći: "Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo. Allahu moj, nagradi me za moju nevolju i naknadi mi boljim od toga!"

Sabur Jusufa, alejhissalatu vesselam

Kada govorimo o saburu Jusufa, alejhissalatu vesselam, onda govorimo o njegovom zatvaranju na nepravedan način. Govorimo o bunaru i tome da je vjernik uvijek blagoslovljen, gdje god da je i da uvijek poziva u vjeru, pa makar bio i u zatvoru. Njegov sabur u zatvoru se ogledao u tome što nije žurio sa izlaskom. Kada ga je vladar pozvao, on je tražio da spere svoju čast pred svima i da vladar lično presudi. Izašao je iz zatvora, a prije toga je bio izašao iz bunara i bio prodan ministru. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Neće čovjeku biti nanesena nepravda i on osaburiti na njoj, a da mu Allah neće povećati ugled."[165] On se svojim saburom i pokornošću uzdigao nad prohtjevom i odbacio je da zgriješi sa ministrovom suprugom, kao što se uzdigao i nad svojom braćom koji su mu došli i tražili svoj udio: *...pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše.* (Jusuf, 58)

Također je i Jakub saburao na gubitku svog sina Jusufa, četrdeset godina. "*U vašim dušama je ponikla zla misao*" – *reče on* – "*i ja se neću jadati...*" (Jusuf, 18) Kažu da je Jusuf, alejhissalatu vesselam, kada su ga stavili u zatvor, na vratima vidio da piše: "Ovdje je kabur onih koji vole dunjaluk, kušnje, ovdje su stepeni kušnji i provjera prijatelja kao i zluradost neprijatelja."[166]

Jakub, alejhissalatu vesselam, je trpio gubitak svoga Jusufa i nije gubio nadu u Allahovu milost. Kada su Jusufova braća saznala da je Jusuf ministar u Egiptu, jedan od njih je rekao: *"A da ti nisi, uistinu, Jusuf!?" – povikaše oni. "Da ja sam Jusuf, a ovo je brat moj, Allah nam je milost darovao; ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio – pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine."* (Jusuf, 90)

O Jusufovom saburu kazuje nam Poslanik, alejhissalatu vesselam: "Allah se smilovao Lutu, on je tražio pomoć od Silnog i Jakog. Da sam bio u zatvoru kao što je bio Jusuf, odazvao bih se pozivu glasnika."[167] Ibn

---

[165] *Tejsirul-mennan*, događaj sa Jusufom, alejhisselam.

[166] *Eddurrul-menzum*, Ahmed el-Akliši.

[167] Buhari, 6/418.

Hadžer, komentarišući ovaj hadis, kaže: "Poslanik riječima: 'Požurio bih da izađem iz zatvora na poziv vladara i kada je došlo traženje nevinosti.' opisuje Jusufa, alejhissalatu vesselam, i njegov veliki sabur tako što se divi tome što on nije požurio da izađe iz zatvora. Ono što je rekao Poslanik, alejhissalatu vesselam, je iz skromnosti, a skromnost neće naškoditi ugledu časnika, nego će ga povećati." Kažu: "U tom značenju su i njegove riječi: 'Nemojte me uzdizati i smatrati boljim od Junusa.'"[168] Ibn Hadžer kaže: "Izdvaja Junusa, alejhissalatu vesselam, kako ne bi neko ko čuje šta je bilo sa Junusom, alejhissalatu vesselam, o njemu pomislio nešto ružno. On navodi njegovu vrijednost kako bi se izbjeglo ovakvo što.[169]

Sabur i seljenja Ibrahima, alejhissalatu vesselam

Ibrahim, alejhissalatu vesselam, je svoj imetak ulagao da bi što ljepše ugostio svog gosta i bio je plemenit i darežljiv. Bio je spreman da bude bačen u vatru radi Allaha, predao je svoje dijete kao kurban Allahu, a onda je ta njegova žrtva zamijenjena veličanstvenim ovnom. Ibrahim, alejhissalatu vesselam, je onaj koga je Allah iskušao riječima i upotpunio ih. Pokazao mu je Svoju svemoć, a on je polupao kipove ljubomorno čuvajući vjeru u jedinog Allaha. Kada je vatra raspaljena, Allah je ublažio njenu vrelinu i Allah ga je spasio nje zbog njegova vjerovanja i sabura, spasio je njegovu suprugu Saru od sramote koju je Faraon htio da joj nanese. To čuvanje je bilo zbog Ibrahimove, alejhissalatu vesselam, vjere u Gospodara. Ibrahima je spasio vatre: *Ibrahim je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim, i bio je zahvalan na blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na Pravi put izveo, i Mi smo mu sačuvali lijep spomen na ovome svijetu, a na Onome svijetu će doista biti među onima dobrima.* (En-Nahl, 120-122) Trpio je i svoga oca nevjernika. Pozivao ga je, zvao i ustrajavao: "Babo! Babo!" Na kraju ga je otac otjerao i prijetio mu kamenovanjem. Zbog njegova sabura sa ocem, pozivanja, zbog toga što ga se nije odricao sve do saznanja da je Allahov neprijatelj i zato što je Ibrahim imao takav odnos, Allah mu je dao Ismaila koji je bio krajnje odan svom ocu i postojan u onom što je Allah naredio. Ismail je rekao svom ocu: *"O oče moj," – reče – "onako kako ti se naređuje, postupi; vidjet ćeš, ako Bog da, da ću sve izdržati."* (Es-Saffat, 102)

[168] Buhari, 6/418.

[169] Buhari, 6/415.

Ibrahim, alejhissalatu vesselam, osaburao je i na tome da svog novorođenog sina i svoju suprugu Hadžeru ostavi na pustom mjestu, gdje nema ni vode ni bilja, ni društva ni drugova. Rezultat tog sabura je bio da je taj novorođeni sin bio uzrok pojave vode Zemzem, Allahove blagodati. Allah je to nadoknadio Hadžeri sigurnošću i trajnim spomenom.

Ibrahim je osaburao i u svom raspravljanju sa Nemrudom, koji je negirao Allaha Koji mu je vlast dao. Osaburao je toliko da mu je Allah dao pobjedu protiv nevjerovanja njegova naroda i njihova obožavanja kipova, toliko da je polupao njihove kipove, s njima raspravljao i u raspravi pobijedio, pa su rekli: "Spalite ga i pomozite svojim božanstvima." Allah ga je spasio vatre i nije izgorilo osim što je Allah htio da izgori, spone koje su ga vezale, kako bi mogao da jede voće koje je Allah dao da se pojavi u toj vatri, a ona je bila prijatna i spasonosna.

Primjeri sabura nekih ashaba – Ammarova porodica

Što se tiče Ammara, njegov sabur je more kojem nema kraja. Trudili su se da ih kazne na različite načine. O Ammaru je objavljeno: *Onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao – osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri – čeka Allahova kazna. One kojima se nevjerstvo bude mililo stići će srdžba Allahova i njih čeka patnja velika...* (En-Nahl, 106) Nevjernici su od njega tražili da psuje Muhammeda i da govori lijepo o Latu i Uzzau. Stavljali su mu kamenje na prsa, davili ga u vodi, vukli ga po pustinjskom pijesku i kamenju, tako da je Ammar priželjkivao smrt. Na kraju se, nemajući drugog izlaza, izrazio lijepo o Latu i Uzzau, i to samo formalno. Kada su ga ostavili neko vrijeme, on nije imao nikakve druge želje osim da nađe Poslanika, alejhissalatu vesselam. Rekao mu je šta mu se desilo i šta je rekao o njemu i o Latu i Uzzau, pa mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ako te ponovo uhvate i izvrgnu mučenju, ti ponovo uradi isto." Onda su objavljene Allahove riječi iz sure En-Nahl: *...a Ammarovo srce je čvrsto vjerovalo.*

Sve njihovo podnošenje je bilo radi džennetske nagrade. A nakon što su obradovani Džennetom, njihovo trpljenje i ustrajnost se povećala: "Ustrajte, Jasirova porodico, vaše boravište je Džennet."

Što se tiče njegove majke Sumejje, ona je prva žena šehid u islamu i kao žrtva Ebu Džehla (faraona ummeta), a Ammarov otac je umro od posljedica mučenja. Bili su mu uskratili i hranu i vodu. Neka je Allah

njima zadovoljan i neka ih nastani u Džennetu Svojom milošću.[170]

Sabur Bilala b. Rebbaha

Bio je rob Umejjeta b. Halefa i ovaj je izmišljao načine kojima je kažnjavao Bilala: udarcima, ižednjavanjem, bacanjem golog na vreo pustinjski pijesak. Govorio mu je: "Ovako ću s tobom postupati sve dok ne zaniječeš Muhammeda i prihvatiš naša božanstva." Međutim, Bilal je ostajao postojan i nije govorio ništa drugo osim: "Ehad. Ehad. / Jedan. Jedan." Na taj način se tješio i nalazio snagu da se odupre mučenju i da smiri svoje srce. S tim riječima je i otkupljen od strane Ebu Bekra i postao mujezin Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam.[171]

Sabur Ebu Hurejrea

U jednom hadisu od njega se kaže: "Allaha mi, osim kojeg drugog boga nema, lijegao bih na zemlju od gladi, i vezao sam kamenje na stomak od gladi. Jednog dana sam sjedio na prolazu ljudima, pa je naišao Ebu Bekr. Upitao sam ga za jedan ajet iz Allahove Knjige, a pitao sam samo radi toga da me nahrani. On je prošao svojim putem i nije ništa uradio. Onda je naišao Omer. I njega sam pitao za ajet iz Allahove knjige, a pitao sam samo da bi me nahranio. I on je prošao i nije ništa uradio. Onda je naišao pored mene Kasimov otac, alejhissalatu vesselam, i nasmiješio se kada me vidio. Po mom licu je znao šta me mori i tišti. Onda je rekao: 'Ebu Hirre.' Ja sam rekao: 'Odazivam ti se, Allahov Poslaniče.' On je rekao: 'Za mnom.' Ja sam ga slijedio. Došao je kući i ušao, a ja sam tražio dozvolu. Dopustio mi je. Našao je nešto mlijeka u krčagu. Pitao je: 'Odakle je ovo mlijeko?' Rekli su mu: 'To ti je poklonio taj i taj.' On je rekao: 'Ebu Hirre.' ' Odazivam ti se, Allahov Poslaniče.' – rekao sam. 'Otiđi na sofu i pozovi sve one koji su tamo.' A na sofi su se okupljali siromašni muslimani koji nisu imali porodice koja bi ih štitila, niti imetka, niti bilo kog svoga. Kada bi Poslaniku, alejhissalatu vesselam, došla sadaka, on bi slao njima, a sam nije uzimao ništa od sadake. Ako bi dobio kakav poklon, podijelio bi ga s njima."[172]

---

[170] *El-bidajetu vennihajetu*, od Ibn Kesira, 3/59; *Tabekatubnu sa'd*, 3/7, *El-isabeh*, 3/647.

[171] *El-hil-jeh*, 1/149; *El-isti'ab*, 1/141; *El-bidajeh*, 3/28.

[172] Buhari, 11/281.

Primjeri sabura nekih od selefa

Najbolji primjer – slučaj Urveta b. Zubejra

Kada mu je gangrena zahvatila nogu, halifa Velid je poslao doktore do njega i oni su mu rekli: "Ako ne odsiječeš nogu, proširit će se i na ostatak tijela i umrijet ćeš." On je rekao da mu je odsijeku. Htjeli su da mu daju neko sredstvo za smirenje, neki narkotik; alkohol, ječmeno piće ili slično (nešto što je najsličnije današnjoj lokalnoj ili općoj anesteziji) kako ne bi osjetio bolove. On je rekao: "Moj Gospodar me je stavio na kušnju kako bi vidio da li ću osaburiti, pa zar da se opirem Njegovoj odredbi? Kada stanem na namaz, onda mi odsijecite nogu." Oni su mu sjekli nogu dok je bio na namazu, a on toga nije bio ni svjestan. Kada su došli do kosti, spustio je glavu na jastuk i izgubio svijest. Kada je došao sebi, znoj mu je oblivao čelo i lice, a on je izgovarao *la ilahe illellah* i ponavljao tekbire. Uzeo je odsječenu nogu u ruke i poljubio je, a onda rekao: "Tako mi Onoga ko je dao da me nosiš, On zna da nisam išao tobom u grijeh ili haram, ili u nešto čime Allah nije zadovoljan." Onda je naredio da se noga opere, namiriše i da se umota u ćefin. Onda je poslao tu nogu, strpljiv, ustrajan i nadajući se nagradi, u mezarje da se ukopa. Kada su mu došli na žalost, on je rekao: "Hvala Allahu, Koji je od mene uzeo jedan organ, a ostavio ostale." Kažu: "Kada su mu patrljak noge stavljali u vrelo ulje kako ne bi došlo do infekcije rane, došla mu je vijest da mu je poginuo jedan od sinova. On je rekao: 'Hvala Allahu. Mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo. Allahu moj, zaštiti me u mojoj nevolji i nadoknadi mi boljim od toga. Ako je i uzeo jedno dijete, ostavio mi je ostalu djecu i neka je hvala Allahu na Njegovoj dobroti.'"[173]

[173] Slučaj se desio za vrijeme Velida b. Abdilmelika. Njemu je došao neki slijepac povrijeđenog lica. Kada ga je Velid pitao za stanje, on je rekao da je imao imetak i djecu i da je otputovao sa porodicom i imetkom i da su zanoćili u Dolini Gurre. Naišla je poplava i odnijela sve što su imali sa sobom. Njemu je ostala samo deva i malehno dijete. Deva mu je pobjegla i kada je krenuo da je traži, vuk je došao i odnio mu dijete. Deva ga je udarila u lice i izbila mu zube i oslijepila ga. Velid je rekao: "Odvedite ga Urvetu neka vidi da postoji neko ko je većeg sabura od njega. (Evfel-edžru fi hulukissabri, str. 73-74)

Sabur i stihovi

Kadi Abdullah b. Ahved je rekao:

Lijepo otrpi kada ti nevolja dođe,
sabur će ti od koristi biti, ako osaburiš...
Sabur je najbolje čime se pomoći može,
u životu onda kada nevolja stigne!

Ibn Ebi Dunja je rekao da mu je pričao Muhammed b. Džafer b. Mihran i rekao da je jedna žena iz Kurejša rekla:

Pa tako mi Onoga gdje vječno je samo od Njega
i kome nema ravna u dostojanstvu
Kada bi sabur na početku bio i gorka okusa
onaj ko ga proba, na kraju bi se sladio!

Ebu Ja'la Mosuli je rekao:

Doživio sam lično, a vrijeme potvrđuje,
sabur ima sretan ishod i kraj.
Malo je onih koji nešto pokušavaju
pa saburom se okite, a da ne uspiju!

Ibn Kajjim je rekao:

Ako te zadesi nevolja, osaburi na njoj
saburom blagim, a on će ti boljim uzvratiti...

Neko je rekao:

Ne hiti nikamo jer nije nafaka u žurbi.
Nafaka je zapisana u Levhu zajedno sa smrću.
Ako bi osaburili, nafaka bi nas našla,
ali čovjeku je urođeno da nekuda žuri!

Hubejb b. Adijj je na stratištu rekao:

Nimalo ne brinem što me ubijaju muslimanom
gdje ću završiti kod Allaha.
To je kod Allaha, ako samo htjedne
blagoslovit će i sve pokidane tetive

Amr b. Bukejr je rekao:

Osaburio sam i to je najbolje što uradih

a da li strah i panika koriste pa da paničim?
Ustegoh suze očiju svojih i ne prolih ih
pred gledaocima, a oko u srcu ne prestaje da suzi...

Edebi sabura

1. Sabur prilikom prvog udarca

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Sabur je prilikom prvog udarca."[174] To znači da je sabur koji je pohvalan za imaoca onaj koji se pokaže prilikom iznenadnog udarca sudbine, za razliku od onoga koji dolazi poslije.

2. Spominjanje Allaha u nevolji

Jer je Uzvišeni Allah rekao: *One koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i Njemu ćemo se vratiti!"* (El-Bekare, 156) Dakle, ovi vjernici, kada ih zadesi nevolja, kažu: "Mi smo Allahovi robovi, Allahovo vlasništvo, On nam dosuđuje šta hoće, bilo da je dobro ili nevolja, opuštenost i tjeskoba. Mi smo pod Njegovom upravom i Njegovom odredbom, Njemu ćemo se vratiti i račun polagati. Onaj ko osaburi ima nagradu, a onaj ko uspaniči ima kaznu. Onaj ko saburi, njemu je milost, a onaj ko je srdit i paničan njemu je uskraćeno.[175]

3. Vjernik treba da bude okićen saburom

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Zanimljiv je čovjek vjernik; sve njegovo je dobro, a to nema niko osim vjernika. Ako ga zadesi veselje, zahvaljuje, pa mu je to dobro za njega. A ako ga zadesi nevolja, osaburi i to je dobro za njega."[176]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nam kroz ovaj hadis[177] pokazuje zadivljenost kako bi pokazao ljepotu vjernikova života. Sve njegovo djelovanje je pozitivno i dobro, a ovakvo što nema niko osim vjernika. To je zbog toga što, kada ga zadesi neko dobro i radost, on zahvali Allahu na tome. A ako ga zadesi nešto što mu smeta, on na tome osabura, pa ima

[174] Buhari, 1283; Muslim, 926.

[175] *Ettefsirul-mujesser*, str. 36.

[176] Muslim, 2999.

[177] *Behdžetunnazirin šerhu rijadissalihin*, str. 44-45.

nagradu i dobro i u jednom i u drugom slučaju. Ovakvo što nema neko ko nije vjernik, jer onaj ko se srdi zbog nevolje, on onda ima nevolju i grijeh zbog srdžbe. Isto tako, ne cijeni blagodat i onda ne sprovodi obavezu spram nje, pa blagodat postane nevolja i obrne se stanje za njega.

4. Vjernik treba da osabura u nevolji

Ovo će postići na taj način što će svoj jezik zauzdati od žaljenja bilo kome osim Allahu, a srce će spriječiti da se srdi, organe će spriječiti od toga da se krše i da cijepaju odjeću. Ono što narušava sabur je da se pokazuje znak pogođenosti i da se o tome priča. Nasuprot sabura je panika. Tako je sreća svakog muslimana u saburu.

Allahu moj, učini nas od onih koji saburaju i koji su zahvalni i zadovoljni Tvojom odredbom!

5. Vjernik treba da zna da se sabur dijeli na tri vrste

Sabur u pokoravanju sve dok se ono ne sprovede. Sabur od grijeha i zabranjenih stvari, kako se ne bi počinili. I sabur na udarcima sudbine kako se ne bi pokazalo nezadovoljstvo. Rob treba nužno da ima naređenje koje će izvršavati, zabranu koju će izbjegavati i odredbu koju će istrpiti.

6. Sabur muža spram supruge

Uzvišeni Allah je rekao: *Naredi čeljadi svojoj da namaz obavljaju i istraj u tome! Mi ne tražimo od tebe da se sam hraniš, Mi ćemo te hraniti! A samo one koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili čeka lijep svršetak.* (Ta Ha, 132) Znači: traži spasa za njih kroz sprovođenje namaza i u tome ustrajavaj i sam. Kao što kaže Uzvišeni: *O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti,* (Et-Tahrim, 6)

Od Zejda b. Eslema, a on od svoga oca, prenosi se da je Ibn Omer noćio kod njega, a on je bio štićenik Omerov. Imao je jedan sahat u noći kada bi ustajao i klanjao. Nekada se dešavalo da se ne probudi, pa bismo govorili: "Nije ustao noćas kao što je običaj da ustane." Kada bi se probudio, probudio bi i svoju čeljad i govorio: *Naredi čeljadi svojoj da namaz obavljaju i istraj u tome! Mi ne tražimo od tebe da se sam hraniš, Mi ćemo te hraniti! A samo one koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili čeka lijep svršetak.* (Ta Ha, 132) U saburu imamo treniranje nefsa, lomljenje srdžbe i

popravljanje moralnih osobina. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nakon što mu je objavljen ovaj ajet, svako jutro je odlazio do kuće Alije i Fatime i govorio: "Namaz!" Omer, radijallahu anhu, budio je sve svoje ukućane na noćni namaz pokoravajući se ajetu.[178]

U sabur muža spram supruge spada: da joj naredi da obavlja namaz kako bi je naveo na Pravi put. Namaz podučava i navikava saburu, redu, čistoći i disciplini. Na prvom mjestu je namaz – Allahova naredba i naredba Njegova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i mi klanjamo onako kako je klanjao Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam. Ovo je sabur u naređivanju i prakticiranju dobra i odvraćanja i ostavljanja hrđavog. Sve to kako bi se zaštitila porodica i sam čovjek od Džehennema čije će gorivo ljudi i kamenje biti.

Sabur muža spram supruge jeste i da podnosi njene uvrede i da ne pridaje pažnju njenim ispadima, iz samilosti spram nje. Uzvišeni Allah je naredio da se spram supruga lijepo ophodi, kao što je naredio i da se spram roditelja lijepo ophodi i dobročinstvo im se čini, pa kaže za roditelje: *I prema njima se, na ovome svijetu, velikodušno ponašaj.* (Lukman, 15) A za žene kaže: *S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.* (En-Nisa, 19) Podnošenje uvreda od žene, onda kada je ona srdita je odlika plemenitih ljudi.

7. Sabur muža spram ženskih lukavština

Sabur zbog ljubomore ili sličnog. Buhari i Muslim bilježe od Aiše: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je, kada bi izlazio na put, bacao kocku kako bi odredio s kojom će ženom biti i kako će biti redoslijed, pa je kocka pala na Aišu i Hafsu. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, bi, kada bi pala noć, pričao sa Aišom, pa je Hafsa rekla: 'Hajde ti, večeras, jaši moju devu, a ja ću tvoju, pa ćeš i ti i ja gledati?' Aiša je pristala i pojahala njenu devu. Došao je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, do Aišine deve na kojoj je bila Hafsa i poselamio je. Nastavili su putovanje do prvog odmorišta. Aiši je nedostajao i kada su se ulogorili, ona je noge stavila u mirisnu žukvu i rekla: 'Ja Rabbi, daj mi škorpiju ili zmiju da me ujedu, kada ne mogu ništa da mu kažem.

[178] *Tefsirul-kurtubi*, 5/4301.

8. Sabur supruge na neimaštini muža i tjeskobi življenja

U to spada da supruga olakša svome mužu iz svoga imetka i da mu pomogne, a da mu ne prigovara ako je on siromašan i ne može da zaradi dovoljno, sve dok Allah ne sprovede svoju odluku.

U Sunnetu imamo primjer koji je nalik tome. Od Zejnebe, Abdullahove supruge, bilježi se da je rekla: "Bila sam u džamiji i vidjela sam Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i on je rekao: 'Udijelite sadaku, makar od svog nakita.' Zejneba je izdržavala Abdullaha i siročad koja su živjela s njom. Pa je rekla Abdullahu: 'Pitaj Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da li mi je dozvoljeno da trošim na tebe i siročad pod mojim okriljem iz zekata?' On je rekao: 'Ti pitaj Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam.' Onda je ona otišla Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i pred vratima zatekla i jednu od ensarijki koja je došla sa sličnim pitanjem. Pored njih je prošao Bilal i rekle su mu: 'Pitaj Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da li mogu dati od zekata svome mužu i siročadima o kojima se brinem?' Rekle su mu: 'Nemoj govoriti o nama.' Bilal je ušao i pitao, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, pitao: 'Ko su te žene?' Bilal je rekao: 'Zejneb.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je upitao: 'Koja Zejneb?' 'Supruga Abdullahova.' – odgovorio je Bilal. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Može i ona ima dvije nagrade – nagradu rodbinstva i nagradu zekata.'"[179]

U hadisu stoji: "Kurejševićke žene su najbolje žene koje su jahale deve; blage su i obzirne prema djeci i najbolje vode računa o muževima koji su ih uzeli."[180]

9. Sabur supruge na hrđavom ophođenju muža ili njegove obijesti

To je pohvalan sabur koji treba da bude propraćen dovom da se muž okrene Pravom putu. Faraonova žena je osaburila sva hrđava djela i postupke svog muža, a naknada za to i njen sabur bila je da će se spominjati po dobrom sve do Kijametskog dana, u Allahovoj Knjizi. Allah ju je spasio od Faraona i naroda griješničkog, a Džennet joj je boravište, u blizini njena Gospodara. Ona je izabrala komšiluk prije nego je izabrala kuću. Pogledajte Faraona sa njegovom tvrdnjom da je bog, njegovim činjenjem nereda

[179] Buhari, 2/15; Muslim, 7/78.

[180] Buhari, 3434; Muslim, 2527.

po Zemlji, koji je kopao jarke da bi u njih bacao vjernike, protjerao je Musaa, alejhissalatu vesselam, i Haruna i sve one koji su bili uz njih. Da li na svijetu, danas, postoji neki suprug koji se može opisati kao Faraon? Asija, njegova supruga, po ovom pitanju, ubraja se u primjer i uzor vjernicima i vjernicama, vjerovanja i sabura. Uzvišeni Allah kaže: *A onima koji vjeruju – Allah kao pouku navodi ženu Faraonovu,* (Et-Tahrim, 11) U jednoj predaji stoji: "Bilo koja žena koja osabura hrđavo muževljevo ponašanje, ima nagradu kao što je imala Asija, žena Faraona."

Edebi srdžbe

Srdžba je promjena koja se dešava prilikom navale krvi iz srca kako bi došlo do smirenja u prsima.[181]

Srdžba (gadab) jedan je od šejtanskih poticaja zbog kojih se dešavaju neke nevolje i hrđavi postupci čije posljedice ne zna niko osim Allaha.[182]

Gazali kaže: "Ljudi se razlikuju po pitanju snage srdžbe na tri stepena: izostanak srdžbe, pretjerivanje i umjerenost." Izostanak srdžbe je kada nikako ne postoji nagon ili ga nema u dobroj mjeri. Pretjerivanje je kada ovo svojstvo toliko prevladava da često izlazi iz okvira zdravog razuma i vjere. Uz ovo svojstvo, čovjek gubi zdravo rasuđivanje, prosudbu i razmišljanje. Umjerenost je nešto što je pohvalno i to tako da čovjek promisli o postupku i njegovoj vjerskoj opravdanosti.[183]

Uzroci srdžbe

Gazali, objašnjavajući uzroke, kaže: "Neki od uzroka srdžbe su: zuhd, samoopčinjenost, šala, ismijavanje, sramoćenje, pretvaranje, suprotstavljanje drugom, varanje, pohlepa, žeđ za luksuzom i ugledom, a najveći poticaj, kod većine neznalica, jeste da oni srdžbu nazivaju hrabrošću, dostojanstvom i predanošću."[184]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nas odvraća od srdžbe. Kao do-

[181] *Etta'rifat*, 168.

[182] *Muntekal-adabiššer'ijjeti*, 135.

[183] *Ihja 'ulumiddini*, 3/179, 180.

[184] Isti izvor, 3/173, uz izostavljanje nekih riječi.

kaz tome su mnogi hadisi i predaje, a jedan od njih zabilježen je od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, koji kaže: "Neki je čovjek rekao Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam: 'Oporuči mi nešto.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Nemoj se srditi.' To je ponavljao nekoliko puta." Hadis bilježi imam Buhari.[185] A u Ahmedovoj zbirci stoji dodatak: "Čovjek je rekao: 'Razmislio sam o onom što mi je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao i shvatio da srdžba objedinjuje svako zlo.'"

Od Ebu Derdaa se bilježi da je rekao: "Neki čovjek je rekao Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam: 'Reci mi neko djelo koje će me uvesti u Džennet.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Nemoj se srditi i imat ćeš Džennet.'"[186] Riječi: *nemoj se srditi* su u značenju: nemoj raditi nešto što će te rasrditi. Ili pak: nemoj činiti po onom što srdžba podrazumijeva, nego se potrudi da ne učiniš ništa u srdžbi i srdito. Ako čovjeka nadvlada srdžba, onda ga zarobi i upravlja njime. Zbog toga Uzvišeni kaže: *I kad Musaa srdžba minu...* (El-A'raf, 154)

Gazali u *Ihjau*, na stranici 643, kaže: "U srdžbi, zbog uzavrele krvi, iz srca se uzdiže taman dim do mozga, koji obuzima zdrav razum i razmišljanje, a nekada prekrije i osjetila, pa obuzme oči i čovjek ne vidi ništa njima. Čitav svijet mu se zamrači, a mozak mu postane kao pećina u kojoj je upaljena vatra i dim ispunjava unutrašnjost. Njegovo mjesto postane vruće, a dim ispuni sav okolni prostor. Može se desiti da srdžba toliko ojača da čovjek umre u ljutnji. Jedan od vanjskih pokazatelja srdžbe je: promjena boje kože, uzdrhtalost organa i udova, nesmotreni postupci, miješanje riječi i pokreta, nosnice se prošire i izobliči se lice. Kada bi srdit čovjek mogao da vidi kako izgleda u srdžbi, smučio bi se sam sebi i smirio bi se iz stida od svoga izgleda. Nedoličnost nutrine je još gora od spoljašnjosti. Spoljašnjost je samo oličenje nutrine. Ovakav je uticaj srdžbe na tijelo. Što se tiče uticaja na jezik, on reaguje ružnim riječima, psovkom i uvredama, takvim kakvih se stidi svako ko ima imalo zdravog razuma. Čak i onaj ko ih izgovori zastidi se svojih riječi kada ga srdžba mine. Što se tiče uticaja na organe, to su udarci, cijepanje, ranjavanje, pa čak i ubistvo, ako se uspije u tome. Ako onaj na koga je neko ljut uspije pobjeći ili se oteti, pa srditi ne

[185] *Fethul-bari šerhu sahihil-buhari*, 10/518.

[186] Bilježi Ibn Ebi Dunja i Taberani sa lancima prenosilaca od kojih je jedan vjerodostojan. Ovako kaže Munziri u *Ettergibu*. Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'iu*, 7374.

bude u stanju iskaliti svoj bijes na njemu, onda počne cijepati svoju odjeću i sebe udarati po prsima. Nekada bijes iskaljuje udarajući po zemlji ili predmetima i čini postupke koji su dolični maloumnicima i luđacima. Što se tiče uticaja srdžbe na srce, to je mržnja, zavist, pritajeno zlo i nastojanje da se našteti drugom, tuga i razočarenje zbog veselja drugog i odlučnost da se onaj drugi osramoti i da se iznesu sve ružne stvari o njemu, ismijavanje i slične nedolične stvari.

Kada god se srdžba smiri, šejtan je raspiruje tako što govori: "On se ismijava s tobom i nužno je da mu se osvetiš." I drugo slično ovom što izaziva i raspiruje ljutnju. Zbog ovoga musliman treba da nadvlada šejtana i zatomi svoju srdžbu i nastoji da nađe opravdanje za drugog.

Bezzar bilježi od Enesa b. Malika: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je prolazio pored grupe ljudi koji su se hrvali. Pitao je: 'Šta je ovo?' Rekli su mu: 'Allahov Poslaniče, ljudi se hrvaju i ovaj čovjek je nepobjediv.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Hoćete li da vam kažem ko je jači od njega? Čovjek kojem neko nanese nepravdu i on zatomi i uguši svoju srdžbu i nadvlada i svog šejtana i šejtana svog protivnika.'"[187]

Istinska snaga je uspostavljanje kontrole nad svojim osjećajima, u srdžbi, i neće se govoriti ružno, neprimjereno, niti će sprovesti svoju srdžbu. Kao što je rekao Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam: "Nije snažan i žestok onaj ko je takav u hrvanju, nego je snažan i žestok onaj ko iskontroliše sebe u srdžbi."[188]

Sure'ah je u značenju: onaj ko savladava ljude i ko je jači od njih. Na ovakvog se odnosi hadis. Dok je *sur'ah* slabić kojeg svi ljudi savladavaju.[189]

Ostavljanje srdžbe je uzrok ulaska u Džennet

Bilježi se od Ebu Hurejrea: "Neki čovjek je pitao Poslanika, alejhissalatu vesselam: 'Kaži mi neko djelo koje će me uvesti u Džennet?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Nemoj se srditi i imaš Džennet.'"[190] I ovosvjetsko i ahiretsko dobro oslanjaju se na izbegavanje sržbe.[191] Nijedan

[187] Navodi Hafiz *Fethul-bari*, 10/519. i kaže da je dobar lanac prenosilaca.

[188] Buhari, 10/518, uz komentar; Muslim, 16/162, uz komentar Nevevija.

[189] *Vikajetul-insan minel-džinni veššejtan*.

[190] Ibn Ebi Dunja, Taberani, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*.

[191] *Fejdul-kadir*.

prosječan i normalan čovjek ne može se u cijelosti osloboditi nagona srdžbe, jer mu je u prirodi da je ima, međutim, treba da se oslobodi negativnih uticaja srdžbe: oholosti, odvratnosti i sličnog. Ali b. Zejd je rekao: "Neki čovjek iz Kurejša se jako žestoko obratio Omeru b. Abdilazizu, pa je Omer rekao: 'Hoćeš da me šejtan potakne i nagovori da iskoristim svoje vladarske ovlasti i titulu pa da ti se osvetim na onaj način na koji ćeš ti od mene sutra tražiti izmirenje? Idi, Allah ti se smilovao.'"[192]

Brate muslimane, kada se rasrdiš, treba da smiriš svoju ljutnju i da umiriš svoj bijes, a to češ postići sljedećim stvarima, koje spadaju u edebe srdžbe:

1. **Da zatražiš zaštitu Allahu od prokletog šejtana**

Od Sulejmana b. Sarda se prenosi da je rekao: "Neka dva čovjeka su se počela vrijeđati pred Poslanikom, alejhissalatu vesselam, pa se jedan žestoko rasrdio, tako da mu se lice zarumenilo i izobličilo. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Znam riječ, kada bi je ovaj izgovorio, nestalo bi onog što osjeća.' Neko je otišao do onog i rekao mu šta je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao i kazao mu: 'Zatraži kod Allaha zaštitu od šejtana.' Ovaj je rekao: 'Zar kod mene vidiš neki problem? Zar misliš da sam lud? Odlazi od mene.'"[193]

2. **Da se prisjetiš veličine nagrade za zatomljavanje srdžbe**

Ugušit ćeš bijes želeći ono što je Allah obećao. Od Ibn Omera se prenosi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema gutljaja za koji se može imati veća nagrada kod Allaha od gutljaja srdžbe koju čovjek proguta želeći Allahovo zadovoljstvo."[194]

3. **Da ušutiš jer je u takvom stanju manja vjerovatnoća da pogriješiš**

Šutnja je bolja i sigurnija, kao što se kaže:

Kada maloumnik govori, ne odgovaraj mu,
jer bolje je tada da prešutiš...
Prešutio sam maloumnom i on je pomislio
da ne znam šta reći, a nije tako.

---

[192] *Edebuddun-ja veddini*, 233.

[193] Buhari, uz *El-feth*, 10/519.

[194] Ibn Madže. Munziri kaže: "Prenosioci su valjani za vjerodostojnost." U *Ezzevaidu* stoji: "Lanac prenosilaca je vjerodostojan, a prenosioci su pouzdani."

4. Da sjedneš ili legneš

Ovo se preporučuje shodno predaji koju bilježi Ahmed, Ebu Davud, Ibn Hibban od Ebu Zerra, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se neko od vas naljuti, ako stoji, neka sjedne, a ako ga ne napusti ljutnja, neka legne."[195]

5. Da razmisliš o svom ružnom izgledu u srdžbi jer to pomaže u smirivanju

Što se tiče hadisa koji govore o uzimanju abdesta u srdžbi, od toga nije ništa vjerodostojno, a Allah najbolje zna. Međutim, pohvalno je razmisliti o tome u kakvom je stanju čovjek u srdžbi, i pogledati druge ljude u takvom stanju, što će biti dovoljan podstrek čovjeku u kontroliranju srdžbe i smirivanju.

6. Da se sjetiš koja je nagrada za praštanje kod Allaha

To će čovjeka navesti da istrpi neznanje i uvrede neznalica nastojeći da stekne Allahovo zadovoljstvo i nagradu. Uzvišeni, opisujući muttekije, kaže: *Koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju – a Allah voli one koji dobra djela čine...*(Ali Imran, 134) Musliman, kada zatomi svoju srdžbu, onda sebe stavlja među muttekije, a kada oprosti i zanemari, onda se uzdiže na stepen onih koji čine dobročinstva. Ibn Abbas, tumačeći riječi: *Zlo dobrim uzvrati..* (Fussilet, 34) kaže: "Sabur u srdžbi, praštanje kada se povrijedi, pa kada tako urade, Allah ih zaštiti i potčini im njihova neprijatelja." – Ovo navodi Buhari kao komentar, potvrđujući.[196]

7. Da sebe uzdigneš iznad psovanja, vrijeđanja i proklinjanja

Jer sve su to odlike i obilježja maloumnika, kao što se prenosi od Selmana da je rekao, kada ga je uvrijedio neki čovjek: "Ako mi vaga dobrih djela bude lahka, onda sam gori od toga što kažeš o meni, a ako mi vaga dobrih djela bude teška, onda me nimalo ne čudi to što govoriš o meni." Bilježi se da je neki čovjek vrijeđao i psovao Ebu Bekra, radijallahu anhu, pa mu je on rekao: "Ono što je Allah sakrio od tebe je mnogo veće." Bilježi se da je neka žena rekla Maliku b. Dinaru: "Ti koji se pretvaraš!" On

---

[195] Ebu Davud, 4/249, od Bukejra, da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, poslao Ebu Zerra... – pa navodi ostatak. I drugi prenosioci. Hafiz Iraki kaže da je lanac prenosilaca kod Ahmeda dobar.

[196] Buhari, *Kitabuttefsir* sure Fussilet.

joj je rekao: "Niko me drugi nije ni prepoznao osim tebe."

Allah se smilovao onom ko je rekao:

Blagošću se maloumnik odbija od uvrede,
a u povredi je zabluda pa ne vrijeđaj ti...
Kajat ćeš se kada kajanje ne bude vrijedno,
kao što se kaje prevareni kada se odvoji.

Znaj da postoje dvije vrste srdžbe. Srdžba može biti lična, i ona je pokudna, ali može biti i radi Allaha i ona je pohvalna, štaviše, poželjna je. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, koji je bio blag i milostiv, kada bi vidio nešto suprotno Šerijatu, srdio se i lice bi mu porumenilo i nije ušutio prije nego bi promijenio taj postupak. Bilježi se od Aiše da je rekla: "Ušao mi je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, a u kući sam imala zavjese na kojima su bili likovi. Lice mu je promijenilo boju, uzeo je zavjesu i strgnuo je, a zatim rekao: 'Među onima koji će biti najžešće kažnjeni na Kijametskom danu bit će oni koji su izrađivali ovakve likove.'"[197] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je vidio u pravcu kible, na zidu, ispljuvak. Očistio ga je rukom i srdito rekao: "Kada neko od vas bude u namazu, Allah je naspram njega i neka niko od vas ne pljuje prema Njemu na namazu."[198] Na osnovu ovoga je jasno da se Poslanik, alejhissalatu vesselam, srdio kada bi bile povrijeđene Allahove svetinje.[199]

8. Slijeđenje Poslanikovih, alejhissalatu vesselam, postupaka u srdžbi

Od Enesa se bilježi da je rekao: "Hodao sam sa Vjerovjesnikom, alejhissalatu vesselam, a na sebi je nosio nedžranijski grubi ogrtač. Došao je neki beduin i žestoko ga uhvatio za ovratnik i stegnuo. Pogledao sam u vrat Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i vidio sam tragove od stezanja. Beduin je rekao: 'Naredi da mi se dadne od Allahova dobra koje je kod tebe.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, se okrenuo prema njemu, nasmijao se i naredio da mu se dadne jedan dio."[200] Naše ugledanje na Vjerovjesnika,

---

[197] Buhari, 10/517, uz *Feth*, Muslim, 14/88, uz komentar Nevevija.

[198] Buhari, 1/509, uz *Feth*, Muslim, 5/38, uz komentar Nevevija.

[199] *Vikajetul-insan minel-džinni veššejtan.*

[200] Buhari i Muslim. Pogledaj *Fethul-bari*, 1/375.

alejhissalatu vesselam, jeste i da se srdimo radi Allaha, onda kada se povrijedi neka od Allahovih svetinja i to je pohvalna srdžba.

Događaj o srdžbi i kako je ashab postupio

Ebu Zerr je točio vodu na svom pojilu pa su došli ljudi i rekli: "Ko će od vas otići Ebu Zerru i iščupati mu nekoliko dlaka iz kose?" Neki čovjek je rekao: "Ja ću." Čovjek je došao, navalio na pojilište i razvalio ga (porušio ga je), a Ebu Zerr je očekivao da će mu čovjek pomoći u pojenju deva. Međutim, ovaj ga je povrijedio i razrušio pojilo. Ebu Zerr je stajao, pa je sjeo, a onda legao. Neko mu je rekao: "Ebu Zerre, zašto si sjeo, a onda legao?" On je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je rekao: 'Kada se neko od vas rasrdi, ako stoji, neka sjedne, a ako se ne smiri srdžba, neka legne.'"[201]

---

[201] Ahmed, 5/152, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim u *Sahihul-džami'iu*, 694.

Edebi šale i opuštanja

Šala ima značenje opuštanja.[202]

Stručno značenje jeste da je to opuštanje drugog u želji da se odobrovolji i privoli, a ne da se povrijedi.[203] Uzvišeni Allah je rekao: *Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?"* (El-A'raf, 32) Muslim u *Sahihu*[204] bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao Hanzali: "Hanzala, trenuci za ovo i trenuci za ono." Ali b. Ebi Talib je rekao: "Pridobijte ova srca i kažite im zanimljive i mudre stvari, jer i srcima dosadi kao što dosadi i tijelima."[205]

Brate, radi Allaha, znaj da je šala pohvalna među prijateljima i braćom. To je nešto čime se opušta, pod uvjetom da ne bude potvora, ogovaranje ili vrijeđanje nečije časti i čime se obezvrjeđuje nečiji ugled, da ne uzrokuje pretjerivanje i da ne bude lažna.[206] Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se šalio sa svojim ashabima, a nije govorio ništa drugo osim istine. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Rekli su: 'Allahov Poslaniče, ti se šališ s nama?' On je rekao: 'Ne govorim ništa osim istine.'"[207] Imam Hitabi[208] je rekao: "Jedan od selefa je bio upitan o Poslanikovoj, alejhissalatu vesselam, šali, pa je rekao: 'Imali su spram njega strahopoštovanje, pa je ljude opuštao šalom.'" Jedna od šala Poslanika, alejhissalatu vesselam, sa njegovim ashabima zabilježena je od Enesa b. Malika: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Vlasniče dva uha.'" Mahmud kaže: "Ebu Usame je rekao da je to bila šala."[209] Još jednu šalu Poslanika, alejhissalatu vesselam,

[202] *Lisanul-'arebi*, *El-kamusul-muhitu*, predmet *mezeha, fekehe, de'abe*.

[203] *El-mevsu'atul-fikhijjetul-kuvejtijjetu*, 13571.

[204] Muslim, 2750.

[205] *Revdatuddu'ati*, Sejjid b. Omer b. Abdillatif.

[206] *Muntekal-adabiššer'ijjeti*, 133.

[207] Tirmizi, 1990, i drugi, i kaže da je *hasenun sahih*.

[208] *Garibul-hadis*, 2/63.

[209] Tirmizi, 1992, i drugi. Lanac prenosilaca je vjerodostojan. Munavi kaže, kada komentariše ovaj hadis: "Imaoče dva uha koja čuju, pamte i znaju šta su čula. Opisuje ga ovako hvaleći ga zbog njegove pameti i promućurnosti. Onaj kome Allah da dva uha da čuju, bolje će pamtiti i shvatiti sve ono što čuje." Pošto ovo ne mora značiti šalu, Ebu Usame je rekao: "Znači da se šalio s njim. Šalio se jer je naveo nešto što je tačno, želeći ukazati na korist. Sami izraz *Imaoče dva uha*, opuštajući je jer ga doziva ne njegovim imenom, a to je način na koji se šalio i opuštao."

s njim, ispričao je Enes b. Malik: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio čovjek koji je imao najljepše ponašanje. Jednom me je poslao nekim poslom i ja sam rekao: 'Allaha mi, neću otići.' A u sebi sam donio odluku da ću otići gdje me pošalje Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam. Otišao sam i naišao na grupu dječaka koji su se igrali i odjednom me je Poslanik, alejhissalatu vesselam, uhvatio za ovratnik, iza leđa. Pogledao sam ga i vidio da se smije, pa mi je rekao: 'Enesiću, otiđe li gdje sam ti rekao?' Ja sam rekao: 'Da, idem, Allahov Poslaniče.'"[210] Kako je Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio opušten spram svog sluge i kako ga nije korio i ružio.

Neki je čovjek zatražio od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da mu dadne jahalicu, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: "Dat ću ti devino dijete pa jaši." Čovjek je pitao: "Allahov Poslaniče, šta da radim sa devinim djetetom?" "A da li deva rađa išta drugo osim devu?" – odgovorio mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam.[211] S obzirom na to da je bilo uobičajeno poimanje da se devino dijete ne može koristiti za jahanje, jer je mlado, nego se to govori za odraslu devu, čovjek nije dobro razumio značenje. Deve su, ma koliko odrasle, ipak djeca drugih deva, pa je ispravno da se kaže devino dijete i za veliku i za mladu devu.[212] Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se htio našaliti sa ovim čovjekom i oraspoložiti ga.

Još jedna od šala je kada se našalio sa nelijepim čovjekom zabilježena je od Enesa, radijallahu anhu: "Neki je čovjek, beduin, imao ime Zahir, i donio je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, poklon iz pustinje. Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi ga opremio kada bi htio izići. Rekao je: 'Zahir je nama prvi donio, a mi smo ga dočekali.' Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ga je puno volio, a bio je čovjek koji nije imao lijep izgled. Jednom mu je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, došao dok je prodavao svoje stvari i robu i zagrlio ga s leđa. Ovaj ga nije vidio, pa mu je rekao: 'Popusti me.' Okrenuo se i vidio Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa se nije htio odvojiti leđima od prsa Poslanika, alejhissalatu vesselam, kada ga je prepoznao. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je govorio: 'Ko će kupiti roba?' Zahir je rekao: 'Onda, Allahov Poslaniče, Allaha mi, nećeš na meni zaraditi.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ali kod Allaha ti nisi jeftin.' Ili je

[210] Muslim, 2310.

[211] Tirmizi, 1991, i drugi i kaže: *hasenun sahihun garibun.*

[212] *'Avnul-ma'bud šerhu suneni Ebi Davud*, 13/343.

rekao: 'Ali kod Allaha si skupocjen.'"[213] Ibn Tejmije kaže: "Zar ne vidiš da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao beduinu u šali: 'Ko će kupiti roba od mene?' A ovaj odgovorio: 'Vidjet ćeš da sam jeftin.' Pa je rekao: 'Ali si kod Allaha skupocjen.' Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, htio je ukazati na to da je Allahov rob i to što je pitao ne smeta, jer se šalio ali je i u šali govorio istinu."[214]

U Vjerovjesnikovu, alejhissalatu vesselam, šalu spada i njegov odnos sa djecom. Bilježi se od Enesa b. Malika: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zalazio među djecu, pa je rekao mom mlađem bratu: 'Umejrov babo, šta bi sa tvojom ptičicom?'"[215] Tirmizi kaže: "Iz ovog hadisa se da zaključiti da se Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, šalio, i da je dao nadimak dječaku, pa ga pozvao: 'Umejrov babo.' Također i to da nije dao dječaku pticu kako bi se igrao s njom, nego mu je rekao: 'Umejrov babo, šta ti bi sa ptičicom?' – jer je dječak imao ptičicu s kojom se igrao pa je ptica krepala i dječak se rastužio. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se našalio sa dječakom i pitao ga: 'Umejrov babo, šta bi sa tvojom ptičicom?'"[216] Munavi kaže: "Rekao mu je: 'Umejrov babo, šta bi sa tvojom ptičicom?' – jer je imao pticu s kojom se igrao i ptica je umrla. On se rastužio, pa se Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, našalio s njim kako bi ga oraspoložio, kao što se radi s djecom kada izgube neku svoju igračku. Dječak se obradovao tome što Poslanik, alejhissalatu vesselam, priča s njim i onda se time ponosio među ostalom djecom."[217] Kari[218] kaže: "U hadisu se može vidjeti opravdanost šaljenja sa djecom kako bi se ona oraspoložila i opustila." Poslanik se šalio i tako što je prskao vodom iz usta djecu, kao što je uradio i sa Mahmudom b. Rebi'om[219] kada je imao pet godina. U tome je bio i blagoslov, jer kada je odrastao, nije upamtio ništa drugo osim toga i na osnovu toga je uvršten među ashabe i prenosioce hadisa. Njegova životna dob je učinjena donjom granicom pamćenja i prenošenja hadisa.

[213] Ma'mer, 287, Abdurrezzak i drugi. Učenjaci kažu da su prenosioci pouzdani.

[214] *El-fetava*, 6/54.

[215] Buhari, 6129; Muslim, 2150, a *nugujr* je ptičica slična vrapcu, crvenog kljuna. Kažu da je to vrapčić. A kažu i da je to vrabac crvenog i malehnog kljuna i crvene glave. Pogledaj: *Lisanul-'areb*.

[216] *Eššemail*, 236.

[217] *Šerhuššemail*, 2/32.

[218] *Džem'ul-vesail*, 2/30.

[219] Pogledaj hadis kod Buharija, 77; i Muslima, 657.

Na osnovu ovoga se zaključuje da je šala Poslanika, alejhissalatu vesselam, sa njegovim ashabima bila istina i možemo vidjeti da sve predaje i šala koja se prenosi od njega su višeznačne ili u prenesenom značenju, a Allah najbolje zna.

Ashabi su se šalili sa Vjerovjesnikom, alejhissalatu vesselam. Imamo slučaj Avfa b. Malika Eždže'ija, koji kaže: "Došao sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i nazvao mu selam. On je pitao: 'Avf?' Ja sam rekao: 'Jeste.' 'Uđi.' – rekao je. Ja sam pitao: 'Čitav ili djelimično. On je rekao: 'Čitav ti.'"[220] Autor *Avnul-ma'bud* kaže: "U hadisu se može vidjeti da kako god se on, alejhissalatu vesselam, šalio sa ashabima, i oni su se šalili s njim."[221]

Također su se ashabi šalili i međusobno. Bekr b. Abdullah priča: "Ashabi su se međusobno gađali lubenicama, ali kada je bilo ozbiljno, onda su bili muškarci."[222]

Galib Kattan je ispričao priču koja je primjer šale među selefom: "Došao sam do Muhammeda b. Sirina, a on se volio šaliti, pa sam ga pitao za Hišama b. Hassana, a on mi je rekao: 'Umro je sinoć, zar ne znaš?' Ja sam rekao: 'Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo.' On se nasmijao i rekao: *Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju.*" (Ez-Zumer, 42)

Neki čovjek je došao Ebu Hanifi i pitao ga: "Ako skinem odjeću i uđem u rijeku da se okupam, na koju stranu da se okrenem, prema kibli ili na drugu stranu?" Ebu Hanife mu je rekao: "Najbolje je da licem budeš okrenut na onu stranu gdje si ostavio odjeću kako ti je ne bi ukrali."[223]

Ibn Ajjaš je rekao: "Vidio sam na A'amešu ogrtač čije je krzno bilo izvr-

[220] Ebu Davud, 5000; Ibn Madže, 4042, i lanac prenosilaca je vjerodostojan, *Musneduššamijjin*, 934.

[221] *Avnul-ma'bud šerhu suneni Ebi Davud*, 13/345.

[222] Buhari u *Edebul-mufred* sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, 266. Činjenica da su se ashabi gađali lubenicom ne znači da su se ismijavali i nipodaštavali blagodati. Daleko od toga da su bili takvi. Hoće se reći iz ove predaje da nema šale onda kada treba biti ozbiljan i preče je ostaviti šalu kako bi bili odlučniji, jer nije svaka situacija pogodna za šalu, niti se u svakom momentu treba ponašati ozbiljno.

[223] *El-merah fil-mizah*, 35.

nuto. Zadesila nas je kiša i naišli smo na jednog psa, pa se A'ameš izmakao u stranu i rekao: 'Može pas pomisliti da smo ovce.'"[224]

Brate dragi, kako je samo lijepo kada uspiješ objediniti humor i ozbiljnost. Da li će prava vjera i čisti islam dopustiti svojim sljedbenicima da se opuste u šali i da rade šta hoće i kako hoće? Nikako, nego i ova šala i humor imaju svoje norme ponašanja i propise koje treba svaki musliman da uvaži i da slijedi. Među ove edebe spada:

1. **Izbjegavanje šale sa vjerom**

Uzvišeni Allah je rekao: *Ne igrajte se Allahovim propisima* (El-Bekare, 231) *A ako ih zapitaš, oni će, sigurno, reći: "Mi smo samo razgovarali i zabavljali se." Reci: "Zar se niste Allahu i riječima Njegovim i Poslaniku Njegovom rugali? Ne ispričavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici." Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti zato što su krivci.* (Et-Tevba, 65-66) *A kada je Musa rekao narodu svome: "Allah vam naređuje da zakoljete kravu!" – oni upitaše: "Zbijaš li ti to s nama šalu?" "Ne dao mi Allah da budem neznalica!" – reče on.* (El-Bekare, 67) U navedenim ajetima je dokaz zabrane ismijavanja sa Allahovom vjerom i vjerom muslimana i obaveznost veličanja i uvažavanja vjere, a onaj ko se ismijava, neznalica je i zaslužuje da mu se zaprijeti i da bude kažnjen.

Šala i humor nisu ni nalik ismijavanju. Pogledajmo kako se šalio Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, i uglednici poslije njega.

Ibn Huvejz Mindad kaže: "Čuli smo da je neki čovjek došao Ubejdullahu b. Hasanu, koji je bio kadija u Kufi, i kadija se našalio s njim, pa ga pitao: 'Ovaj tvoj ogrtač, da li je od ovčije ili ovnujske vune?' Ovaj mu je rekao: 'Nemoj cirkuziti?' Kadija mu je rekao: 'A otkad je šala cirkuzanje.' Onda mu je proučio ovaj ajet. Abdullah je ostavio toga čovjeka jer je uvidio da on ne zna za šalu niti zna razlikovati ismijavanje od humora. Jedno drugom nije ni nalik.[225]

Munavi[226] kaže: "Ibn Arebi je rekao: 'Šala se ne upotrebljava u vjerskim propisima, jer to je neznanje.' Uzvišeni Allah kazuje: *A kada je Musa rekao narodu svome: "Allah vam naređuje da zakoljete kravu!" – oni upitaše: "Zbi-*

[224] Isto, 34.

[225] *Tefsirul-kurtubi*, 1/447.

[226] *Fejdul-kadir šerhul-džami'issagir*, 3/13.

jaš li ti to s nama šalu?" "Ne dao mi Allah da budem neznalica!" – reče on. (El-Bekare, 67) To znači: "Ja se ne šalim sa vjerskim propisima jer to rade maloumnici, nego zakoljite i uvidjet ćete istinitost."

Imam Ibn Kajjim kaže: "Na koncu, igranje, zabava i šala u Allahovim pravima nisu dopušteni, tako da se ne može reći da se šala i zbilja izjednačavaju, za razliku od odnosa spram robova – ljudi. Pogledaj kako se Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, šalio sa svojim ashabima dok je spram Allaha bio krajnje ozbiljan.[227]

Kada se muslimani igraju neke igre i ako neko od njih pobijedi, drugi kažu: *I neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati!* (El-Mutaffifun, 26), pa se nasmije, a nasmiju se i oni koji su ga čuli. Ovakvo nešto nije dopušteno.

Jednom sam pitao Stalno vijeće za fetve da li je kur'anske ajete, kao na primjer: *Držite ga i u okove okujte...* (El-Hakka, 30) *A na nekim licima toga Dana bit će prašina...* (Abese, 40) *Na licima su im znaci...* (El-Feth, 29), dozvoljeno upotrebljavati u šali među prijateljima? Odgovor je bio: "Nije dozvoljeno upotrebljavati kur'anske ajete u šali, kao kur'anske ajete, međutim, ako postoje uobičajene izreke među ljudima kojima se ne želi citirati Kur'an ili dio Kur'ana, onda je dopušteno."[228]

Uzvišeni je rekao: *On ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan Onaj koji bdije.* (Kaf, 18) *O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni!* (Et-Tevba, 119) Abdullah b. Mesud prenosi: "Laž nije dobra ni u zbilji ni u šali. Ako hoćete učite: *O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni!* (Et-Tevba, 119) U učenju Abdullaha je ovako, pa da li možete ikome dati olakšicu za laž?[229]

Ebu Hurejre prenosi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onaj ko vjeruje u Allaha i Ahiret neka govori dobro ili neka šuti."[230] Sehl b. Sa'd prenosi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko mi garantira za ono što mu je među vilicama i ono što mu je među nogama, ja mu garantiram Džennet."[231]

[227] *I'lamul-muvekki'in*, 3/125.

[228] Četvrto pitanje u *El-fetvau*, 6252.

[229] Ibn Ebi Hatim u *Ettefsiru*, a recenzent kaže da je lanac prenosilaca vjerodostojan.

[230] Buhari, 6475; Muslim, 74.

[231] Buhari, 6475.

Brate, treba da znaš da je svaka laž odvratna, svejedno da li je u šali ili je u zbilji, osim one koju i Šerijat izuzima, jer laž u šali navikava čovjeka na laž, a Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, upozorava na laž kojom se nasmijavaju drugi ljudi, pa kaže: "Teško se onom ko priča i laže kako bi time nasmijao ljude. Teško se njemu. Teško se njemu."[232]

Imam Munavi kaže: "Šafije smatraju ovu predaju i njoj slične da je većina priča kojima se uveseljava i nasmijava takva, kao i činjenje nekih trikova, nešto što šteti ugledu i što odbacuje svjedočenje. Neki od njih smatraju da je to zabranjeno. Drugi smatraju da je to veliki prijestup, uzimajući za dokaz ovu predaju. Neki tumače da se to odnosi na neku laž kojom se zasmijavaju neprijatelji, jer tada je u tome vrijeđanje što se odnosi na mnoge velike grijehe kako bi nasmijao druge ljude. Teško se njemu, teško se njemu. To Poslanik, alejhissalatu vesselam, ponavlja kako bi nam ukazao na težinu kazne i stradanja. Zato što je laž, sama po sebi, izvor svega pokuđenog i objedinjuje svaku sramotu, pa ako se tome doda i izazivanje smijeha u kojem je umrtvljavanje srca, nastojanje da se potakne na zaborav, što uzrokuje nemar, onda je to nešto najgore. Na osnovu svega, učeni su rekli: "Pričanje smiješnih stvari kao gluposti, krajnje je nedolično."[233]

2. Neuzimanje tuđih stvari radi šale

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Neka niko od vas ne uzima stvari svog prijatelja, svejedno da li u zbilji ili igrajući se s njim. A ako neko od vas nađe štap svog prijatelja, neka mu ga vrati."[234]

Iz ovoga hadisa može se vidjeti da je pokuđeno uzeti tuđe stvari u želji da se našali, a onda to ostaviti kod sebe i ne vratiti. Tada to postaje ozbiljno. Smisao zabrane da se uzme ozbiljno je očigledan, jer je to krađa. Što se tiče zabrane da se uzima u igri, ona je zbog toga što u tome nema nikakve koristi, nego može biti uzrok da se izazove ljutnja i da se uvrijedi vlasnik stvari.[235] U hadisu je, dakle, dokaz zabrane uzimanja nečije stvari u šali.

---

[232] Tirmizi i drugi, 2315, i kaže da je dobar.

[233] *Fejdul-kadir šerhul-džami'issagiri*, 6/480.

[234] Ahmed, 4/221, i drugi i kažu da je hadis vjerodostojnog lanca prenosilaca.

[235] *Nejlul-evtar*, Ševkani, 6/49.

3. Izbjegavanje da se neko preplaši u šali

Od Abdurrahmana b. Ebi Lejla se bilježi da su mu ispričali ashabi Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Putovali smo sa Allahovim Poslanikom, alejhissalatu vesselam, negdje. Jedan od njih je zaspao, a drugi mu je uzeo strelice. Kada se čovjek probudio, ustrašio se. Drugi su se smijali. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: 'Zašto se smijete?' Oni su rekli: 'Ni zbog čega naročitog, osim što smo mu uzeli strelice i on se preplašio.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Muslimanu nije dozvoljeno da zastraši drugog muslimana.'"[236]

Nesumnjivo će ovakav vid šale uzrokovati ljutnju i dovesti do toga da zastrašeni poželi vratiti istom mjerom, a onda dolazi do štete i za jednog i za drugog.

Ovome slično je da neko uzme petardu, naročito u danima ramazana, i onda ju upali i baci pod noge prolaznicima, ili pred ljude koji sjede. Na taj način kod njih uzrokuje neku vrstu straha. Tada im se ljudi smiju. Slično ovome ima dosta postupaka, a to je šala koja je zabranjena.

4. Da se ne izlazi iz granica dozvoljenog ili poželjnog

Šala koja je zabranjena je ona u kojoj se pretjeruje i u kojoj se ustrajava. Ovakva šala uzrokuje otvrdlost srca i nemar spram spominjanja Allaha, a vrlo često dovodi i do vrijeđanja i mržnje, narušava ugled i dostojanstvo. Ako nema ništa od ovoga, onda ne postoji zapreka. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je to činio ponekad radi opće koristi i opuštanja, a ovakvom načinu nema nikakve zabrane, nego je to nešto što je pohvalan sunnet, pod uvjetom da je na ovakav način.[237]

5. Da u šali ne bude podsmijeha ili ogovaranja

Jer je Uzvišeni Allah rekao: *O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju sami sebi nepravdu čine.* (El-Hudžurat, 11)

Musliman treba da u svojim šalama s drugim izbjegava podsmijeh, ili

---

[236] Ebu Davud, 5004, i drugi, a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[237] *El-ezkar*, od Nevevija, 343.

da ukazuje na neke nedostatke ne tako što će izazvati smijeh i porugu. Očiti primjer su riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam, koje je uputio Aiši, radijallahu anha, kada je za neku ženu rekla da je niska: "Rekla si nešto što bi opoganilo more kada bi se s njime izmiješalo."[238]

Neko ko je ogovarao na šaljiv način, može se pronaći u hadisu koji se prenosi od Ebu Hurejrea da je Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Znate li šta je gibet (ogovaranje)? Prisutni su rekli: "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Da spomeneš brata po nečemu što mu nije drago." Rekli su: "A šta ako je tačno o mom bratu ono što kažem?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ako je tačno o njemu ono što si rekao, onda si ga ogovorio, a ako nije, onda si ga potvorio.""[239]

6. Da se učeni ne šale pred običnim ljudima

Predaje koje su došle od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, ashaba i učenih selefa, kazuju da je njihova šala bila pojedinačna, sa naročitim društvom. Ova šala nije bila sa minbera niti na skupovima, kako bi se zaštitio njihov ugled i znanje. Imam ehli-sunneta Ahmed b. Hanbel je rekao: "Učenjak ne treba da se opušta pred običnim ljudima, iz obzira prema njima, a ako hoće da se opusti, neka im se skloni s očiju."[240] Ibn Dževzi je rekao: "A ako bi običan svijet vidio nekog učenjaka da je opušten po pitanju nečega običnog, on bi izgubio ugled kod njih." Jedan od selefa je rekao: "Šalili smo se i smijali, a ako bismo bili slijeđeni u tome i ako bi se u tome ljudi ugledali na nas, ne mislim da bi nam to koristilo."[241]

7. Da šala ne bude profesija

Ibn Hadžer je rekao: "Gazali kaže: 'Pogrešno je da čovjek uzme šalu kao stalno zanimanje i da se pravda time što se i Poslanik, alejhissalatu vesselam, šalio. To je kao neko ko posjećuje igraonice i gleda kako crnci plešu i igraju i pravda se time da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, dozvolio Aiši da gleda njihov ples.'"

---

[238] Ebu Davud, 4875, i drugi, a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[239] Muslim, 2589.

[240] *El-adabuššer'ijjetu*, 2/217.

[241] *Sajdul-hatir*, 183.

8. Umjerenost u šali, bez toga da ona bude stalna i da se u njoj pretjeruje

Brate, šala i humor, ako su umjereni, onda su pohvalni i dozvoljeni, a ako se pretjeruje, onda to uzrokuje besmisao, a srozava ugled. Ostavljanje toga umanjuje prijaznost i opuštenost. Teško je naći sredinu. Zbog toga je većina učenih ustala protiv toga, pa kažu: "Šala je nešto što ruši dostojanstvo, prekida prijateljstvo, nešto što uzrokuje loše posljedice."[242] Mubarekfuri[243] je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je to činio povremeno kako bi pridobio i opustio sagovornika. To je pohvalan sunnet i budi svjestan ovoga jer je to nešto što je jako potrebno."

Ebul-feth Besti je rekao:

Okoristi svoju tmurnu narav
tako što ćeš je nekada šalom opustiti.
Međutim, kada se šališ i opuštaš,
neka bude u mjeri koliko hrani stavljaš soli...

Znači, kada bi čovjek sjedio neko vrijeme pa ispričao jednu ili dvije anegdote, doskočice, nije problem, jer ne pretjeruje sa šalom i to neće uzrokovati da se promijeni o njemu stav i mišljenje, niti će njegov život pretvoriti u nešto što je neozbiljno. To neće odvesti ni u nemoral ni u laž, niti će oboriti njegov ugled. To je kao so u hrani: ako se doda više nego je potrebno, pretvori se u svoju suprotnost.[244]

---

[242] Pogledaj: *Fejdul-kadir šerhul-džami'issagir*, 3/14.

[243] *Tuhfetul-ahvezi šerhu sunenittirmizi*, 5/232.

[244] *Elmerah fil-mizah*, 8, i pogledaj: *El-mizahu, adabun ve ahkamun* od Ebu Abdullaha Sejjida b. Hammude.

Adabi smijanja

Časni islam svoju građevinu temelji, u cijelosti, na ljudskoj prirodi, sa svim njenim prednostima i mahanama, vrlinama i nedostacima. Čovjek je rob svojih prohtjeva ako im se prepusti, a gospodar ako pusti da razum vlada i ako se njemu prepusti. Zbog toga islam nije zabranio šalu i humor, niti je učinio pokudnim raspoloženje i razdraganost. Nije dokinuo ono što će život učiniti boljim, jer život iziskuje i raspoloženje kao što iziskuje i ozbiljnost. Duša osjeti zasićenje kao što to osjeti i tijelo. Zbog toga islam podstiče prilagođavanje svakoj prilici i da se čovjek trudi za Ahiret kao što se trudi za dunjaluk.[245]

Brate, znaj da je smijeh urođen čovjeku i ima veliku vrijednost u životu, kako pojedinca tako i zajednice. Arapi su voljeli smijeh i hvalili su čovjeka koji se volio smijati, a pokuđeno su se izražavali o namrštenom. Znaj da je Allah stvorio smijeh, pa kaže: *I da On na smijeh i na plač navodi...* (En-Nedžm, 43) Allah hvali ljude nasmijanih lica, pa kaže: *Neka lica bit će Toga dana blistava, nasmijana, radosna...* (Abese, 38-39)

Također, smijeh je i jedno od Allahovih svojstava. Postoje mnogi hadisi koji to potvrđuju, a jedan od njih je i hadis koji se prenosi od Džabira da je rekao: "Na Kijametski dan ćemo doći tako i tako, i pogledaj ko je iznad ljudi? Bit će prozvani narodi sa svojim idolima i onim što su obožavali, jedni za drugim, a onda će nam doći naš Gospodar i reći: 'Koga čekate?' 'Čekamo svog Gospodara.' – odgovorit će. On će reći: 'Ja sam vaš Gospodar.' Reći će: 'Daj da Te vidimo.' Onda će im se On otkriti nasmijan..."[246]

Bilježi se od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah se smije dvojici ljudi koji su ubili jedan drugog, a obojica će ući u Džennet. Jedan je bio nevjernik i ubio je muslimana, a onda je prihvatio islam prije smrti. Allah će ih obojicu uvesti u Džennet."[247]

---

[245] Pogledaj *Sikolodžijetuddahki*, Ahmeda Atijjetullaha, 338-339.

[246] Muslim, 316.

[247] Buhari, 2826; Muslim, 128.

Značenje Allahovog smijeha

Hatabi kaže: "Smijeh obuzima čovjeka kada je radostan ili raspoložan ili u naročitom raspoloženju. Buhari tumači smijeh kao milost i to je prihvatljivo, dok je tumačenje u značenju zadovoljstva bolje, jer smijeh ukazuje na zadovoljstvo.

Ibn Dževzi kaže: "Većina selefa izbjegavaju da tumače ovakvo što i ostavljaju ga onakvim kako je rečeno. U ovakvim stvarima treba da se vodi računa o tome da se zadrži uvjerenje da Allahova svojstva nisu ni nalik svojstvima stvorenja."

Ibn Hadžer je rekao: "Na to da smijeh ukazuje na zadovoljstvo, ukazuje upotreba priloga *ila*, pa će se reći da se nasmijao čovjek čovjeku ako se njemu okrene licem ozaren, pokazujući zadovoljstvo njime.[248]

Nevevi kaže: "Značenje smijeha od strane Allaha je zadovoljstvo i milost, ukazivanje dobra kome hoće svoju milost od svojih robova, a Allah najbolje zna."[249]

Begavi kaže: "Sve što u Kitabu i Sunnetu dolazi u ovom značenju Njegovih svojstava: nefes – dah, vedžh – lice, 'ajn – oko, isbe' – prst, jed – ruka, ridžl – noga, dolazak i prilazak, spuštanje – nuzul na nebo, istiva Arša, smijeh i radost, sve ovo i njima slična svojstva su Allahova svojstva koja su nam došla predajom i obaveza je vjerovati u to i ostaviti u izvornom obliku izostavljajući tumačenje kako se ne bi zašlo u poređenje s nečim, vjerujući da Uzvišeni nije ničemu sličan ni svojstvima ni Bićem." Uzvišeni je rekao: *Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi.* (Eš-Šura, 11)

Brate, znaj da je mnogo smijeha pokuđeno u Šerijatu, shodno riječima Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, u podužoj oporuci: "...i nemoj se puno smijati jer pretjeran smijeh umrtvljuje srce."[250] Još je rekao Poslanik, alejhissalatu vesselam: "Tako mi Onoga ko upravlja mojim životom, kada biste znali ono što ja znam, vrlo malo biste se smijali, a vrlo mnogo plakali."[251] I rekao je: "I dobro se čuvaj od mnogo smijeha, jer to umrtvlju-

[248] *Fethul-bari šerhu sahihil-buhari*, 6/48.

[249] Nevevijev komentar Muslima, 3/43.

[250] Tirmizi, 2306; Ibn Madže, 4217, i drugi, a Albani u *Essilsiletussahihatu*, 506, kaže da je vjerodostojan.

[251] *Essilsiletussahihatu*, 3194.

je srce."[252] Puno smijeha dovodi do toga da srce utone u tminu i da bude kao mrtvac koji niti može priskrbiti neku korist niti od sebe otkloniti neku nevolju. Međutim, malo smijeha je dozvoljeno, ako je u opću korist, dok je osmijeh i razdragano lice poželjno. Bilježi se od Ebu Zerra da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tvoj osmijeh u lice brata je sadaka."[253] Zehebi kaže: "Smijeh treba da bude umjeren, međutim, osmijeh je bolji." Pojašnjavajući stav učenjaka, on kaže: "Vrijedan je i pohvalan onaj ko ostavlja smijeh zbog edeba i straha od Allaha i iz žalosti nad svojom jadnom dušom. Pokuđen je onaj ko to čini iz oholosti ili gluposti. Isto tako, onaj ko se puno smije omalovažava sebe i nije vrijedan u očima drugih. Očito je da je smijeh u mladosti manje upadan nego ako dolazi od starijih i iskusnijih ljudi." Što se tiče osmijeha i razdraganog lica, to je na većem stepenu od svega spomenutog.

Džerir je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada god bi me vidio, osmjehnuo bi mi se. To je islamsko ponašanje. A jedno od najvećih postignuća je da čovjek plače noću, a da bude nasmijan danju.[254]

Način smijanja Poslanika, alejhissalatu vesselam

Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi se smijao, otvarao bi usta i razvlačio ih u osmijeh bez puštanja glasa. Zubi bi mu se ukazali kao zrna bisera.

Hind b. Ebi Hale[255] opisujući Poslanika, alejhissalatu vesselam, kaže: "Većina njegova smijeha je bio osmijeh kada bi se zubi ukazali kao komadići bijelog oblaka."[256] Iz ovoga hadisa možemo zaključiti da je osmijeh bolji od smijanja naglas, a to se vidi i kroz sljedeći hadis: Od Džabira b. Semureta se bilježi da je rekao: 'Na potkoljenicama Poslanika, alejhissalatu vesselam, bile su tanke tetive (nešto što je pohvalno kod čovjeka) i nije se smijao osim osmijehom...'"[257]

[252] *Sahihuttergibi*, 2233.

[253] Buhari u *Edebul-mufredu*, 891.

[254] *El-džami'u lil-adabil-islamijjeti*, Ebu Omer b. Abdilberr, 169.

[255] Brat Fatime, kćerke Poslanika, alejhissalatu vesselam, po majci.

[256] Tirmizi u *Eššemailu*, 217.

[257] Tirmizi u *Eššemailu*, 218, kaže: hasenun garib. Recenzent *Eššemail* kaže: "Lanac prenosilaca je slab zbog Hadždžadža b. Ertaeta koji je iskren, ali često griješi."

Majka pravovjernih Aiša, radijallahu anha, opisujući smijeh Poslanika, alejhissalatu vesselam, rekla je: "Nikada nisam vidjela Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da pretjeruje sa smijehom, tako da bih mu mogla vidjeti nepce, nego se samo smiješio."[258]

Bilježi se od Simaka b. Harba da je rekao: "Upitao sam Džabira b. Semurea: 'Da li si sjedio sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam?' On je rekao: 'Jesam, često. Ne bi ustajao sa svoga mjesta na kojem je klanjao sabah prije nego bi sunce izašlo. Kada bi sunce izašlo, ustajao bi i ljudi bi počinjali sa pričom. Spominjali su događaje iz džahilijeta i smijali se, a on bi se osmjehivao.'"[259]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, se smijao diveći se Allahovom odnosu spram Njegovih robova. Rekao je: "Uistinu mi je poznat onaj koji će posljednji izaći iz Džehennema. To je čovjek koji će izaći pužući. Reći će mu se: 'Idi u Džennet.' On će otići i ući u Džennet. Naći će ljude kako su zauzeli svoja mjesta, pa će mu biti rečeno: 'Sjećaš li se vremena koje si živio?' 'Da.' – reči će. Bit će mu naređeno da poželi nešto. On će poželjeti, a onda će biti rečeno: 'Imaš onoliko koliko si poželio i još deset puta više nego je dunjaluk.' 'Zar se ismijavaš sa mnom, a Ti si Vladar?' – začuđeno će upitati." Dalje prenosilac kaže: "I vidio sam Allahovog Poslanika, alejhissalatu vesselam, da se nasmijao tako da su mu se vidjeli kutnjaci."[260]

Iz ovoga hadisa možemo uvidjeti da Džennet ima toliko blagodati i ljepota koje se ne mogu zamisliti. Dakle, pogrešno je porediti dunjalučke blagodati sa ahiretskim jer nisu ni slične. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se nasmijao toliko da su mu se ukazali i kutnjaci, a smijao se samo kada se radilo o ahiretskim stvarima, dok je o dunjalučkim, pokazivao samo osmijeh.

Sa'd b. Ebi Vekkas je bio izuzetan strijelac i odapinjao je strjelice iz luka i nikada nije promašivao metu. Postojao je jedan nevjernik koji se krio iza štita i jako ružno govorio o Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i njegovim ashabima. Kada je podigao glavu iza štita i nije se vidjelo išta osim vrha glave, Sa'd b. Ebi Vekkas ga je pogodio. Nevjernik je pao na leđa i ono što je bilo gore postalo je dolje, podigao je i noge. Poslanik, alejhissalatu vesselam, se

[258] Buhari, 6092; Muslim, 16.

[259] Muslim, 65.

[260] Buhari, Muslim i Tirmizi u *Eššemailu*, 224.

nasmijao toliko da su mu se kutnjaci pokazali.[261] Ovaj hadis je još jedan primjer smijeha Poslanika, alehisselatu vesselam. Uzrok Poslanikovog, alejhissalatu vesselam, smijeha je Sa'dova preciznost u odapinjanju strjelica.

Ovako se smijao Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, pokazujući raspoloženje i sreću. Kada bi se smijao, ukazivali bi mu se zubi, ali nije puštao glasa. Tako su se smijali i ashabi Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam. Neha'i je bio upitan: "Da li su se ashabi smijali?" On je rekao: "Da, a vjera u njihovim srcima je bila poput planina. Nisu se grohotom smijehu, niti su podizali svoje glasove kao što to radi većina ljudi. Bilo je među njima i takvih koji su se ustručavali smijati se i sa svojom suprugom i djecom. Čudiš se ovim izuzetnim ljudima koji su se učili u vjerovjesničkoj školi. Jedan od njih, Hanzala Pisar, u trenucima opuštenosti sa svojom djecom, i kada se šali sa suprugom, pobojao se da je zaboravio Džennet i Džehennem pa je pomislio da mu se licemjerje, munafikluk, uvuklo u srce. On o tome priča, pa kaže: "Bili smo kod Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i on nam je pričao o Džennetu i Džehennemu na takav način da smo imali osjećaj kao da ih vidimo. Došao sam svojoj supruzi i djeci i smijao se s njima i igrao. Palo mi je na pamet šta sam slušao i kako smo se ponašali, pa sam izašao iz kuće i sreo Ebu Bekra. Rekao sam: 'Ja sam munafik. Ja sam munafik!' On je rekao: 'Provjerit ćemo to.' Otišli smo Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i ispričao sam mu to. On mi je rekao: 'Hanzala, kada biste bili stalno onakvi kakvi ste sa mnom, meleki bi se rukovali s vama u prolazu.' Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Nego, Hanzala, nekad ovako, a nekad onako.'"[262]

I pored ovoga, Poslanik, alejhissalatu vesselam, ih je upozoravao s vremena na vrijeme i ukazivao im na Ahiret. Ahiret nije nešto s čime se treba igrati i neozbiljno prihvatati, nego je nešto mnogo ozbiljnije, pa ih je Poslanik, alejhissalatu vesselam, savjetima i govorima opominjao. Jednom im je Poslanik, alejhissalatu vesselam, govorio: "Vidim ono što vi ne vidite, čujem što vi ne čujete. Nebesa stenju i treba da stenju. Na njima nema nijednog mjesta koliko je za četiri prsta, a da tu nije melek koji je na sedždi. Kada biste znali ono što ja znam, malo biste se smijali a mnogo biste plakali. Ne biste prilazili svojim ženama u posteljama i izlazili

---

[261] Slučaj navodi Tirmizi u *Eššemailu*, 226.

[262] Muslim, 13.

biste na uzvisine i predano se Allahu obraćali."[263] Bilježi se od Enesa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tako mi Onoga Koji upravlja Muhammedovim životom, kada biste vidjeli ono što sam ja vidio, malo biste se smijali, a mnogo biste plakali." Prisutni su upitali: "A šta si vidio, Allahov Poslaniče?" "Vidio sam Džennet i Džehennem." – odgovorio je on."[264]

Musliman treba da nastoji da se, u svom ponašanju, ugleda na Poslanika, alejhissalatu vesselam, i na njegove ashabe i da zna da nije stvoren radi smijeha i zabave. Uzvišeni Allah je rekao: *Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?"* (El-Mu'minun, 115) Zbog toga je Muaz b. Džebel rekao: "Tri su stvari koje čovjeka izlažu srdžbi: smijeh bez razloga, spavanje bez bdijenja i jedenje bez gladi. Učenjaci to smatraju prijestupom. Uzvišeni Allah je rekao: *One koji se klone velikih grijeha, naročito razvrata, a grijehe bezazlene On će oprostiti.* (En-Nedžm, 32)

Smijeh može biti i veliki grijeh ako obuhvata podsmijeh Kur'anu ili nečemu iz sunneta Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam. Takav je nalik nevjernicima koji se smiju i izigravaju se sa Allahovim Poslanikom, alejhissalatu vesselam. Jesi li čuo za one nevjernike iz Kurejša koji su se okupili kod Kabe dok je Poslanik, alejhissalatu vesselam, klanjao, pa je jedan od njih rekao: "Pogledajte samo ovoga kako se pretvara! Koji će od vas donijeti iznutrice od zaklanih životinja iz tog i tog plemena i sačekati da padne na sedždu, a onda su mu to staviti među pleća." Najgori među njima, Ukbe b. Ebi Mu'it, Allah ga ubio, javio se i kada je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, učinio sedždu, on je stavio devina crijeva među njegova pleća, dok je bio na sedždi. Svi su se smijali, tako da su neki padali od smijeha. Došla je Fatima, kćerka Poslanika, alejhissalatu vesselam, i sklonila ta crijeva sa njegovih leđa, a onda se okrenula prema njima i hrabro ih naružila uprkos svojoj mladosti.[265]

---

[263] Tirmizi i Ibn Madže, 4190, i drugi.

[264] Muslim, 112.

[265] Buhari.

Još neki edebi smijeha

1. Da musliman ne laže kako bi nasmijao ljude

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Teško se onom ko laže kako bi nasmijao ljude. Teško njemu. Teško njemu."[266]

Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Čovjek izgovori nešto kako bi zasmijao svoje društvo, a time padne dalje od Venere."[267]

Prenosi se da je Abdurrahman b. Ebi Lejl rekao: "Pričali su nam ashabi Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da su išli sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, na neko putovanje. Jedan od njih je zaspao, a drugi je otišao do strelica koje je spavač imao i uzeo ih. Kada se čovjek probudio, ustrašio se i ljudi su se nasmijali. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: 'Zašto se smijete?' Oni su rekli: 'Ni za šta drugo, nego smo uzeli strjelice ovog i on se ustrašio.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Muslimanu nije dopušteno da ustraši drugog muslimana.'"[268] Poslanik, alejhissalatu vesselam, ih je podučio tome da ne plaše muslimana pa da se tome smiju, kao što ih je podučio i da se ne smiju ismijavajući nekoga, nipodaštavajući ga ili se smijući nekom njegovom nedostatku. Kao što se bilježi od Abdullaha b. Mesuda da je htio odsjeći misvak od eraka. Imao je mršave noge i vjetar mu je zadizao odjeću, a noge bi mu se ukazale. Ljudi su se smijali tome, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, te noge su teže od Uhuda."[269]

2. Lijepo je igrati se i nasmijavati suprugu, naročito ako je djevojka

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam, Džabiru, kada je htio da oženi raspuštenicu: "Uzmi djevojku, da se igraš s njom i ona s tobom, da je nasmijavaš, a i ona tebe."[270]

3. Suzdržavanje od smijeha na ono što izađe iz čovjeka (gasovi)

[266] Ebu Davud, 4990; Tirmizi, 2315, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[267] Ahmed, *Musned*, 2/402.

[268] Ebu Davud, 5004.

[269] Ahmed, *El-musned*, 1/420-421.

[270] Buhari, 5367, Muslim, 715.

Vjerodostojna je predaja da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kazivao svojim ashabima i zabranjivao im i odvraćao ih od smijanja na ono što izlazi kao posljedica napuhanosti (gasovi), a to shodno hadisu koji se prenosi od Abdullaha b. Zem'ata da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, govorio i upozoravao na smijanje zbog gasova, pa je rekao: "Zašto se neko od vas smije nečemu što i sam radi?"[271] Nevevi kaže: "U ovom hadisu je odvraćanje od smijanja gasovima koji se čuju od nekoga drugog, štaviše, treba da se učini kao da nije ništa čuo i da nastavi sa svojom pričom i poslom kojim se bavio i da ne pridaje pažnju niti da drugom skreće pažnju na to.[272]

4. Smijanje prilikom igre i šale

Nije ozbiljnost ili dostojanstvo nikada se ne nasmijati. Poslanik, alejhissalatu vesselam, i njegovi ashabi su se smijali kada bi zajedno sjedili. Pričali su o čovjeku koji je napravio sebi boga od tijesta i hurmi. Nosio ga je sa sobom kuda god je išao, a ako bi ogladnio, jeo je komadić svoga božanstva. Ibn Kajjim kaže: "Smijeh ima svoje uzroke. Smijeh ako se nečemu divi i čudi. Smijeh od radosti kada čovjek ugleda nešto što mu je milo i drago. Smijeh zbog srdžbe, a to je da se srditi nasmije onom zbog čega se srdio i osjećaja da je jači od svoga protivnika, a moguće je i da se smije kako bi se lakše kontrolisao. Bilježi se da je Ka'b b. Malik rekao: "I kada me je vidio, nasmijao se smijehom srditog čovjeka." Općepoznato je da se i u srdžbi pojavi osmijeh.[273]

---

[271] Buhari, 6042, Muslim, 49.

[272] Nevevi, *Šerhu muslim,* 17/188.

[273] Pogledaj: *Zadul-me'ad fi hedji hajril-'ibadi*, Ibn Kajjim.

Edebi razilaženja (neslaganja) u islamu

Uzvišeni Allah je rekao: *I ne budite kao oni koji su se razjedinili i u mišljenju podvojili kada su im već jasni dokazi došli – njih čeka patnja velika.* (Ali Imran, 105) U značenju: čuvajte se, vjernici, toga da budete kao židovi ili kršćani koji su se razišli u stavovima, pa su im se i srca razjedinila, nakon što su im došli poslanici i nakon što su im objavljene Knjige. Zabludjeli su i odlutali od istine. Naknada takvima je velika kazna od Allaha, vječni boravak u Džehennemu i srdžba Njegova.

Uzvišeni je rekao: *I ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali...* (El-Enfal, 46) I nemojte se razilaziti kako bi vam oslabila snaga i kako biste izgubili. Ostanite postojani i ustrajni u nevolji i kušnji, jer Allah daje podršku ustrajnim i postojanim i daje im snagu svojom podrškom. Počastit će ih pobjedom. U ajetu vidimo da je pokornost i zajednica izvor snage i način da se pobjeda ostvari i uspije, a da je razilaženje i nejedinstvo uzrok poraza i neuspjeha.

I rekao je: *O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima svojim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u Onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše.* (En-Nisa, 59) U značenju: ako se budete razilazili u nečemu od vjerskih propisa, onda to izložite Allahovoj Knjizi i Sunnetu Poslanika, alejhissalatu vesselam, i u tome ćete naći presudu. Ako to, oko čega se sporite, vratite Allahu i Poslaniku, alejhissalatu vesselam, onda ste vjernici u Allaha i Onaj svijet i to je najbolje za vas, jer time ćete se dovesti do istine i zadovoljavajuće pravde, i nestat će spora i razilaženja koji dovode do sukoba i zablude.

Uzvišeni je rekao: *Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte!* (Ali Imran, 103) Dakle, držite se islama, Kur'ana i slijeđenja Poslanika, alejhissalatu vesselam, i nemojte se razilaziti kao što su se razišli oni prije vas – židovi i hrišćani.

Još je rekao: *Ma u čemu se razilazili, treba da presudu da Allah.* (Eš-Šura, 10) Znači, sve oko čega ste se razišli, od vjerskih stvari, Allah će presuditi.

Predanja o edebu razilaženja

Musa b. 'Ukbe u svojim *Megazi* kaže: "Vojni pohod Amra b. Asa bio je Gazvetu zatisselasil i polazio je sa istoka Šama. Amr se pobojao te strane, pa je zatražio od Poslanika, alejhissalatu vesselam, pomoć. Prijavili su se Ebu Bekr i Omer u jednoj četi muhadžira. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je postavio kao zapovjednika Ebu Ubejdea. Kada su došli do Amra b. Asa, on je rekao: 'Ja sam vam zapovjednik.' Muhadžiri su rekli: 'Ti si zapovjednik svojima, a naš zapovjednik je Ebu Ubejde.' Amr je rekao: 'Vi ste mi podrška koju sam tražio.' Kada je to Ebu Ubejde vidio, a bio je čovjek lijepa ponašanja i mudar, slijedio je naređenja Poslanika, alejhissalatu vesselam, predao je zapovjedništvo Amru.[274]

Vrijeme ispravnih halifa je bilo vrijeme najbolje generacije, ali svjedoči brojnim razilaženjima, kako ideološkim tako i pravnim. U tom vremenu su živjeli ashabi koji su učestvovali na Bedru i oni koji su dali prisegu *Bej'aturridvan*, oni koji su za života obradovani Džennetom, kao i ehlibejt. Nije nam poznato da je nijedan od halifa htio da pročisti ova mišljenja i stavove i da ih izbriše. Učenjaci među ashabima su često imali različite stavove, ali njihovo razilaženje i različiti stavovi su na kraju dovodili do jedinstvenog stava, zahvaljujući njihovom velikom znanju i povjerenju ljudi u njih i njihovo znanje, kao i njihovom slijeđenju Pravog puta u prihvatanju propisa i njihovog sprovođenja. Njihovi učenici među tabi'inima, u ovim razilaženjima su našli uvažavanje i milost za ummet i neprocjenjivo znanje.[275]

Junus Sudfi je rekao: "Nisam vidio nikoga pronicljivijeg od Šafije. Jednom sam s njim raspravljao o nekom pitanju i onda smo se razišli. Nakon nekog vremena me je sreo, uzeo me za ruku i rekao: 'Ebu Musa, zar nije bolje da budemo braća, makar se ne slagali po nekom pitanju?'" Zehebi, komentarišući, kaže: "Ovo ukazuje na bistrinu i promućurnost ovog imama i njegovu mudrost. Rasprave se i dalje vode i različiti stavovi iznose."[276]

Brate, znaj da muslimani ne mogu ostvariti dostojanstvo i ugled osim uz jedinstvo i zajedništvo i uzdizanje od banalnih stvari. Ako se i raziđu

[274] *Tuhfetul-'ulemai bi tertibi sijeri a'alaminnubela*, str. 839.

[275] *Edebul-ihtilaf fil-islam*, Medželletul-mennar, broj, 12, 27. zul-hidždže.

[276] *Tuhfetul-'ulemai bi tertibi sijeri a'alaminnubela.*

u nekim stavovima i mišljenjima, ne bi trebalo da dođe do razilaženja srcem. Kako da se srca razjedine kada nam je Allah dao toliko stvari koje ujedinjuju što nije dato nikome osim našem ummetu! Naš je Bog jedan, Vjerovjesnik nam je jedan, vjera nam je jedna, knjiga nam je jedna i ostalo nam je još samo da budemo složni. Postojalo je razilaženje među najboljim stvorenjima ali se nisu udaljavali međusobno i nisu se sukobljavali.

- **Bilo je razilaženja među halifama**

Nakon što je Ebu Bekr donio odluku da povede rat protiv onih koji su odbili dati zekat, došao mu je Omer b. Hattab i rekao: "Kako da se boriš sa ljudima, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne izgovore *la ilahe illellah* i onaj ko kaže *la ilahe illellah* zaštitio je od mene svoj imetak, život, osim ako pravda zahtijeva, a račun će polagati pred Allahom?'" Ebu Bekr je rekao: "Allaha mi, borit ću se protiv onoga ko pravi razliku između namaza i zekata, jer je zekat materijalna obaveza. Allaha mi, kada bi mi uskratili jarića, a davali su ga Poslaniku, alejhissalatu vesselam, borio bih se protiv onih koji su uskratili." Omer je rekao: "Allaha mi, shvatio sam da je Allah ukazao Ebu Bekru na potrebu borbe i spoznao sam da je u pravu."[277]

- **Bilo je razilaženja među ashabima**

Postojalo ih je više nego se može izbrojiti na jednom mjestu. Razišli su se po pitanju gubljenja abdesta spavanjem. Razišli su se o pravu djeda na nasljedstvo uz postojanje braće. Međutim, njihova srca su bila čista i njihovo razilaženje nije ostavljalo traga na njih.

Razišli su se i po pitanju smrti Poslanika, alejhissalatu vesselam, i tu je odlučan stav bio Ebu Bekrov kada je rekao: "Ko je obožavao Muhammeda, neka zna da je Muhammed mrtav. Onaj ko je obožavao i robovao Allahu, Allah je Onaj Koji vječno živi i ne umire. Onda je proučio riječi Uzvišenog: *Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo poslanika. Ako bi on umro ili ubijen bio, zar biste se stopama svojim vratili?* (Ali Imran, 144) Nakon ovoga nesporazuma, svi su se predali Allahovoj odredbi.

Imamo i slučaj Sekifa i spora među ashabima o tome ko će naslijediti Poslanika, alejhissalatu vesselam, u predvođenju muslimana. Spor se riješio tako što se došlo do jedinstvenog stava da se to preda Ebu Bekru.

[277] Buhari, 7284-7285; Muslim, 20.

Bilo je razilaženje i po pitanju vojske na čijem čelu je bio Usama, da li da se pošalje ili ne. Spor je riješen tako što je Ebu Bekr bio odlučan da se pošalje vojska.

Desilo se što se desilo na Siffinu i Oko deve, ali ni to nije razjedinilo muslimane i ashabe. Allah ih je ujedinio tako što se Hasan b. Ali odrekao hilafeta u korist Muavije (Godina jedinstva, 41. h.g.). Pobornici problema, i danas raspravljaju o ovom veličanstvenom sporazumu i iznose različit stav po pitanju oružanog otpora od strane Abdullaha b. Zubejra Hadžadžu, međutim, njihova srca su bila čista i nisu dopustila da se razjedine.

- **Bilo je razilaženja među učenjacima**

Očito je svakome, iole upućenom, razilaženje među Četvericom imama u mezhebima, o različitim sporednim vjerskim pitanjima, ali i pored toga, oni su se međusobno voljeli, uvažavali i molili jedan za drugog. Sjećam se rasprave i različitog stava između Šafije i Ahmeda, ali i pored toga, nimalo nisu umanjili međusobnu ljubav. Subki navodi u *Tabekatuššafi'ijjetiu* da su Šafija i Ahmed raspravljali o onom ko ostavlja namaz. Šafija je rekao: "Ahmede, zar kažeš da je on nevjernik?" Ovaj je rekao: "Naravno." Šafija je rekao: "Ako je nevjernik, čime će onda prihvatiti islam?" Ahmed je rekao: "Reći će *la ilahe illellah Muhammedun resulullah*." Šafija je rekao: "Čovjek stalno to ponavlja i nikada nije ni prestao?" Ahmed je rekao: "Prihvatit će islam tako što će klanjati." Šafija je rekao: "Međutim, namaz nevjernika nije valjan i ne možemo reći na osnovu toga da je musliman?" Imam Ahmed je zašutio. – Da im se Allah smiluje obojici.

I pored ovog razilaženja, možemo vidjeti veliko uvažavanje među njima, ljubav i dovu za drugog, jer njihova srca su bila čista i na njih nije negativno djelovalo razilaženje.

- **Bilo je razilaženja među poslanicima**

Desilo se razilaženje između Adema, alejhissalatu vesselam, i Musaa, alejhissalatu vesselam, kao što je potvrđeno u Buharijevom *Sahihu*, kada je Musa, alejhissalatu vesselam, rekao Ademu, alejhissalatu vesselam: "Ti si naš otac, koji nas je razočarao i izveo iz Dženneta." Adem mu je rekao: "Musa, Allah te odabrao za razgovor sa Sobom, Tevrat ti Svojom rukom nappisao, zar me ružiš za nešto što je Allah odredio četrdeset godina prije nego me stvorio?"[278]

---

[278] Buhari, 6614; Muslim, 2652.

Čak je postojalo i razilaženje između Musaa, alejhissalatu vesselam, i Haruna, alejhissalatu vesselam, kada je Musa otišao na susret sa Allahom, a Samirija napravio zlatno tele i pozvao Israelićane da ga obožavaju. Rekao im je: "Ovo je bog Musaov, međutim, on je zaboravio mjesto." – Ljudi su se podijelili na dvije skupine. Harun je čekao Musaov povratak kako ne bi dodatno zavadio ljude. Musa ga je ukorio zbog toga i žestoko mu se obratio: "Zašto mi nisi o ovome pričao čim se desilo?" Harun je odgovorio: "Bojao sam se da ih ostavim bez nadzora, i ako ti dođem, da će se zavaditi." *"O Harune," – povika Musa – "šta te je spriječilo, kad si ih vidio da su zalutali, da za mnom nisi pošao? Zašto nisi naređenje moje poslušao?" "O sine majke moje," – reče Harun – "ne hvataj me za bradu i za kosu moju! Ja sam se plašio da ti ne rekneš: 'Razdor si među sinovima Israilovim posijao i nisi postupio onako kako sam ti rekao.'"* (Ta Ha, 92-94)

- **Bilo je razilaženja i među plemenitim melekima**

U dva *Sahiha* stoji predaja koja se bilježi od Ebu Seida Hudrija o čovjeku koji je ubio devedeset i devet ljudi i nakon toga upotpunio stotinu. Meleki milosti i meleki kazne su se podijelili oko toga kome on pripada...[279]

Razilaženje se dešava među ljudima zbog različitog poimanja i razumijevanja, međutim, uz ljubav, iskrenost i odanost, razilaženje neće ostaviti traga na muslimane.

Uzroci razilaženja među muslimanima

1. Slijepo slijeđenje pojmova i ograničavanje vjere određenim pravilima, pa se onda svaka skupina okupi oko jednog stava i neprijateljski se ophodi spram svakoga ko se ne slaže s njom. Onaj ko je uz njih, taj je brat i prijatelj, a ko nije s njima, on im je neprijatelj.

2. Ispunjenost srca ostalim bolestima i nedostacima – mržnjom, varanjem, ohološću, prijezirom, istraživanjem grešaka. Ovo je očekivani plod kada je izvor razilaženja prohtjev i forsiranje ličnog stava. Kada se srce ispuni prohtjevima i strastima, potamni i postane osorno, onda je podložno da se u njemu razvije svaka bolest i nedostatak. Čudno je da neko traga za istinom kako bi je otkrio, ali ne želi da je prihvati osim od svoga učitelja

[279] Buhari, 3470, Muslim, 2766.

(šejha) ili od njemu sličnih iz svoje skupine. Ako to čuje od nekoga drugog ko ima različit pristup, odbacuje ga, zatvara uši i bježi od toga. Ovdje se jasno vidi da njegovo traganje nije bilo za istinom, niti je bilo da bi se istina prihvatila, bez obzira od koga dolazila ili ko je izrekao.

3. Gubljenje istine zbog podupiranja stava i ideje. Istina je sačuvana Allahovom pažnjom sve do Smaka svijeta, međutim, gubi se iz svakodnevnog života muslimana. Gubi se iz njihova života zbog njihova nemara i zaboravljanja. Ako se i ne izgubi u cijelosti, onda se pomiješa sa nečim drugim, ili bude prekrivena nečim, pa bolesne oči ne mogu da je uoče na najjasniji način. Sve je to rezultat slabog vjerovanja i takvaluka.

4. Nepostojanje razumijevanja i sloge među onima koji izlažu različite stavove, što dovodi do cijepanja i udaljavanja, a to je, opet, početak poraza: *I ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali...* (El-Enfal, 46) To je gorak plod koji udaljava srca jedna od drugih i koji sprječava dogovor i shvatanje koje je potrebno među vjernicima. Jasno je da treba da nestane ograda i prepreka među njima i da se dogovore, sporazumeju i da žive u ljubavi i slozi. Nema ništa djelotvornije za pobjedu i Allahovu pomoć od složnosti među srcima. Ono što to pokazuje je i predaja da je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, bilo dato znanje o Noći kadra, a kada je izašao među ashabe da im to kaže, rekao im je: "Dato mi je znanje o Noći kadra, a onda su se zavadili taj i taj, pa mi je to znanje oduzeto, nego tražite Noć kadra u poslednjih deset dana ramazana." Zavada i razilaženje su bili uzrok da se uzdigne znanje i da bude zaboravljeno. Međusobno razumijevanje i slaganje je nešto što je urođeno ovoj vjeri, dok je razilaženje i međusobna zavidnost i mržnja nešto što šejtan ubacuje među vjernike kako bi ih učinio nejedinstvenim i kako bi među njih posijao neprijateljstvo. Opametimo se![280]

---

[280] *El-furkatu vettemezzuku vel-ihtilaful-mezmum*, Salah Abdilma'bud, Medželletuttevhidi, broj 8, šaban, 14252, str. 62-63.

Kako da se ujedinimo i okupimo?

To je da se okupimo oko vječnog Ustava i pomagača koji ne izdaje – Allahove Knjige, te Knjige koja je odgojila generaciju ashaba i oni su proširili islam u sve oblasti Zemlje.

Šta je i ko je to ko je obične čobane učinio vođama? To je Kur'an: *Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu...* (El-Isra, 9)

Ko je taj ko je razjedinjene i zavađene učinio braćom koji se vole i koji su složni? To je Kur'an: *Da si ti potrošio sve ono što na Zemlji postoji, ti ne bi sjedinio srca njihova, ali ih je Allah sjedinio...* (El-Enfal, 63)

Ko je taj koji je ujedinio neprijatelje i učinio ih braćom koja se vole? To je Kur'an: *I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji...* (Ali Imran, 103)

Ko je taj koji je ujedinio različite rase i objedinio ih u jedno? To je Kur'an: *O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji.* (El-Hudžurat, 13)

Ko je ujedinio Selmana Farisija i Suhejba Rumija, Bilala Habešija i Ebu Bekra Kurejšiju? To je Kur'an: *I na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji ga se najviše boji, Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa.* (El-Hudžurat, 13)

Ujedinite se i nemojte se razilaziti jer je svako dobro u jedinstvu i zajednici, a svako zlo je u razjedinjenosti. Jedinstvo je milost, a razjedinjenost je kazna.

Uzvišeni je rekao: *I ispunit će se riječi Gospodara tvoga: "Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima – zajedno!"* (Hud, 119)

Oni kojima je milost ukazana su jedinstveni i ne razilaze se, a ako se i raziđu u stavovima, onda to ne dovodi do međusobne mržnje ili prekidanja saradnje. Uzvišeni Allah poručuje i preporučuje vjernicima jedinstvenost, a zabranjuje im i odvraća ih od nejedinstva i podijeljenosti. Poziva ih na ujedinjenje, a odvraća od podijeljenosti, pa kaže: *Svi se čvrsto Allahova*

užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! (Ali Imran, 103) I kaže: *I ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali.* (El-Enfal, 46)

Vidjeli smo da su muslimani bili neposlušni prema Allahu i Poslaniku, alejhissalatu vesselam, na Dan Uhuda i bili su poraženi, nestalo je njihove snage i neprijatelj ih je savladao. Uzvišeni kaže: *Allah je ispunio obećanje Svoje kada ste neprijatelje voljom Njegovom, nemilice ubijali. Ali kada ste duhom klonuli i o svom položaju se raspravljati počeli, kada niste poslušali, a On vam je već bio ukazao na ono što vam je drago – jedni od vas su željeli ovaj svijet, a drugi Onaj svijet – onda je On, da bi vas iskušao, učinio da uzmaknete ispred njih. I On vam je već oprostio, jer je Allah neizmjerno dobar prema vjernicima!* (Ali Imran, 152)

Desilo se to da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, na Dan Uhuda odredio grupu strijelaca da obezbjeđuju mjesto i postavio im zapovjednika. Naredio im je da se uspenju na uzvišicu i čuvaju leđa borcima, kako im neprijatelj ne bi došao iza leđa. Naredio im je da ne napuštaju svoj položaj bez obzira na okolnosti. Kada je došlo do sukoba, Allah je dao borcima da potisnu neprijatelje, pa su borci dobro bili pritisnuli nevjernike i oni su počeli da bježe s bojnog polja. Muslimani su krenuli za njima u potjeru i zarobljavali su one koji bi stigli i uzimali ratni plijen. Kada su stražari to vidjeli, rekli su: "Zašto da ostajemo kada je bitka završena i neprijatelj bježi?" Njihov zapovjednik je pokušao da ih zadrži na položajima kako im je naređeno, međutim, nije imao uspjeha u tome. Oni su sišli s uzvišice i kada je neprijatelj vidio da je brdo ostalo bez odbrane, jedna njihova skupina se okrenula i zauzela uzvišicu, odakle su počeli da gađaju muslimane. Onda se završilo kako se završilo i među muslimanima je bilo dosta poginulih i ranjenih. Sve to je bilo zbog razilaženja i sporenja među muslimanima. Zbog toga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, posavjetovao Muaza i Ebu Musaa, kada ih je slao u Jemen: "Budite složni, a nemojte se zavađati.", jer je razilaženje, u većini slučajeva, negativno. Razilaženje među daijama je još gore. Daije treba da ujedine svoje redove i da se objedine u stavovima. A ako se i raziđu po nekom pitanju, onda da svoje razilaženje stave pod sud Kitaba i Sunneta, kao što je Uzvišeni Allah naredio: *A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u Onaj svijet...* (En-Nisa, 59) Koliko je samo dobro jedinstvo i dogovor, a koliko je samo negativno razilaženje i zavada!

Kako bi se nadvladalo razilaženje i neslaganje među nama, nužno je da se slijede određeni adabi:

1. Nužno je iskreno se predati Allahu i biti oslobođen prohtjeva. Nužno je težiti istini. Ovo je, teoretski, lahko, ali je primjena ovoga teška. Koliko je samo ljudi koji tvrde kako pozivaju istini, teoretski, ali kada treba to u praksi primijeniti, uočimo da oni pozivaju sebi i traže podršku svojoj ličnoj ideji, ili slijeđenju svoga vođe i pravca?

2. Nužno je da postoji cjelovita sloboda u iznošenju stavova i mišljenja i obrazlaganja istih. Stvarni učenjak je onaj koji ne sprječava svom protivniku da iznosi dokaze i da poteže različita pitanja i ne sprječava svog sagovornika da iznosi svoje ubjeđenje, pa ili će ga ubijediti u ispravnost svoga stava ili će prihvatiti argumente sagovornika i odustati od svojeg mišljenja. Ovo je nešto najbitnije u sporovima. Sve to kako razilaženje ne bi preraslo u svađu ili međusobnu mržnju, a onda to dovelo do podijeljenosti među ummetom.

3. Nužno je ne slijediti lične stavove i nahođenja. Uzvišeni je rekao: *I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim...* (El-Maide, 49) Onaj ko ima neke lične ciljeve i prohtjeve, zaslijepljen je, i on je daleko od onoga čime su Allah i Njegov Poslanik, alejhissalatu vesselam, zadovoljni. Takvo stanje postaje uzrok odbacivanja istine, čak i onda kada se dođe do nje.

4. U pitanjima kod kojih postoji različit stav, nužno je vratiti se onom na šta Allah ukazuje riječima: *Ma u čemu se razilazili, treba da presudu da Allah.* (Eš-Šura, 10) Nužno je, dakle, vratiti se Allahu i Poslaniku, alejhissalatu vesselam, kod pitanja kod kojih postoje različiti stavovi, pa kada se dođe do dokaza, onda to uzeti bez obzira od koga došlo.

5. Dobro se čuvati slijepe privrženosti šejhu ili vlastitom stavu. Onaj ko se slijepo podržava šejha ili svog stava, taj je kao neko ko je zabludio, ko novotarije uvodi kroz slijepo slijeđenje i koji odbacuje sve ono što nije u skladu sa tim. Štaviše, takav stavove svojih učenjaka i mezheba uzimaju kao zakon i propis sam po sebi. Dešava se da svojim stavovima stave van snage ono što je došlo Šerijatom, da Allah sačuva toga.

6. Da se udaljiš od svega onoga što je diskutabilno. Učenjak kada bude upitan o nečemu, zna da li je to pitanje o kojem postoji razilaženje i da li bi takvo što moglo uzrokovati nejedinstvo među muslimanima, pa

će onome koji pita dati odgovor i ukazati mu na nešto što je preče od toga pitanja koje je on postavio. Zbog toga su učenjaci selefa vrlo često davali prednost nečemu što je manje vrijedno, a ostavljali bolje kako ne bi doveli do podjele i zavade. Ostavljali su ono što je pohvalno učiniti, a uzimali ono što je dozvoljeno samo kako bi očuvali jedinstvo.

7. Nužno je da se ne slijede pogreške u praksi učenjaka i da se ne slijede izuzeci u pravnim stavovima. Makar i ne želio takvo što, učenjak ima nagradu i opravdanje zbog toga. Ne treba ga slijediti u tome jer u tome je velika opasnost.

8. Islam te obavezuje da budeš pravedan i spram onih koji su ti dragi i spram onih koji to nisu i da pred Allahom budeš pravedan svjedok, pa makar se radilo o tebi samom i da ne dozvoliš sebi da te srdžba navede da ostaviš istinu i da te tvoje zadovoljstvo odvede u neistinu, niti da te tvoje nezadovoljstvo spriječi od nečega što je bolje i ispravnije. Uzvišeni je rekao: *O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rođaka...* (En-Nisa, 135)

9. Nužno je naučiti se spletkama neprijatelja islama, njihovim planovima koji imaju za cilj da unište vjernike koji pozivaju pravom putu, bez obzira kojoj skupini pripadao. Njima je najbitnije da stanu na kraj muslimanima, bez obzira na različitost pravaca. To podrazumijeva izazivanje bilo kakvoga sukoba među muslimanima. Zanemariti ovo je velika izdaja ciljeva ummeta i prijestup koji se ne može ničim opravdati.

10. Pridržavaj se islamskih adaba prilikom kritikovanja i razilaženja, biraj najbolje riječi, a izbjegavaj one koje bi mogle povrijediti, kao i izjave koje su neprilične.

Adabi pozivanja dobru a odvraćanju od negativnog

Preporučivanje dobra, a odvraćanje od hrđavog i negativnog je jedan od najvažnijih temelja vjere. To je zadatak s kojim je Allah poslao sve poslanike. Kada bi se zanemarilo znanje i djelovanje po ovom pitanju, onda bi vjerovjesništvo izgubilo svoju važnost i ulogu i vjera ne bi opstala. Zavladali bi neredi i proširilo bi se neznanje i zabluda. U svemu tome bi ljudi najviše stradali, a postali bi svjesni svoje propasti tek kada bi bilo kasno za popravljanje. Bilo bi ono čega se najviše pribojavamo. Mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo[281] ako nestane te osovine i njenog prakticiranja. Tada bi ljude obuzelo međusobno varanje i nestalo bi svijesti o Stvoritelju i ljudi bi se prepustili slijeđenju svojih strasti i prohtjeva i postali bi kao životinje u tom pogledu. Rijetko bi se na Zemlji mogao naći neki vjernik koji, zarad Allahova zadovoljstva, ne bi pridavao pažnju na kritike i ukore. Onaj ko hoće da se suprotstavi nečemu ovakvom i ko ne postavi branu ovoj pošasti, pa ili trudom, jer je svjestan njene važnosti, ili slijedeći druge kako bi to sproveo, nastojeći da obnovi ovu praksu, noseći teret toga i nastojeći da je oživi, bit će obilježen među ljudima kao neko ko nastoji oživiti praksu koju vrijeme hoće da uništi i ostvarit će blizinu od koje su svi ostali stepeni blizine daleko.[282]

Uzvišeni je rekao: *I neka među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvraćati – oni će šta žele postići.* (Ali Imran, 104) Znači, obavezni ste da među vama iznađete skupinu učenih i čestitih, podobnih za zadaću pozivanja Allahu, koji će podučavati ljude onom što im je korisno od vjere i dunjaluka, kako bi ljudima preporučivali svako dobro što je spomenuto kao takvo u Šerijatu i što su razumni ocijenili kao takvo – pozitivne postupke i djela. Također, kako bi mogli odvraćati ljude od svega negativnog i pokudnog što su Allah i Njegov Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranili i što su razumni ocijenili kao negativno. Onaj ko poziva dobru, nadajući se nagradi i imajući lijepo ophođenje u pozivanju, blagost i obzir, dostignut će najveće stepene. Njegova nagrada je uspjeh na Ahiretu i Allahovo zadovoljstvo.

[281] Izraz kojim se izražava saučešće prilikom smrti nekoga. Kao da autor hoće da kaže da nam samo smrt preostaje u toj situaciji. (op. prev.)

[282] Ihja ulumiddin.

Uzvišeni Allah je rekao: *Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćate, i u Allaha vjerujete.* (Ali Imran, 110)

Ummet Muhammeda, alejhissalatu vesselam, je najbolji ummet kod Allaha, jer je to ummet koji poziva na dobro, a odvraća od negativnog, nakon svog vjerovanja u Allaha i potvrđivanja poslanice Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam. Uzvišeni je rekao: *Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali – zato što su se bunili i uvijek granice zla prelazili: jedni druge nisu odvraćali od grješnih postupaka koje su radili. Ružno li je zaista to kako su postupali!* (El-Maide, 78-79) Oni su to zaslužili i Allah ih je prokleo u Zeburu koji je objavljen Davudu, alejhissalatu vesselam, i Indžilu koji je objavljen Isau, alejhissalatu vesselam, zbog njihova nevjerovanja i njihova negiranja i utjerivanja u laž njihovih poslanika i odbijanja pokoravanja Allahovoj naredbi. Oni nisu jedni druge odvraćali od negativnih postupaka niti od nereda. Šutjeli su na međusobne greške i time su zaslužili Allahovu srdžbu i progon iz Njegove milosti.

Primjeri iz Sunneta

Od Ebu Seida Hudrija se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko od vas vidi nešto negativno, neka to promijeni rukom, pa ako ne može, jezikom, a ako ne može, pa srcem, a to je najslabiji iman."[283]

Ovaj hadis ukazuje na to da nijekanje negativnog treba da bude u skladu sa sposobnošću. Srčano nijekanje i osuda je obavezna, pa ako ne može da zaniječe ni srcem, onda je to dokaz da je vjerovanje iščililo iz njega. Ibn Mesud je čuo nekog čovjeka da kaže: "Propao je onaj ko ne poziva na dobro i odvraća od negativnog." Pa je rekao: "Propao je onaj koji svojim srcem ne zna šta je dobro, a šta je hrđavo."

Nijekanje i osuda rukom i jezikom je shodno mogućnosti i sposobnosti, dok je poznavanje pozitivnog i negativnog vezano za srce i niko nije toga oslobođen. Onaj ko to ne zna i ne raspoznaje, taj je propao.

Od Ibn Mesuda se bilježi da je rekao: "Moguće je da će neko od vas doživjeti da vidi negativnu pojavu koju neće moći zanijekati na bilo koji drugi način osim da Allah zna da on srcem osjeća prijezir prema tome i da to osuđuje."

[283] Muslim, 49.

Poslanikove, alejhissalatu vesselam, riječi: "Ko od vas vidi negativno" – ukazuju na to da je nijekanje ograničeno na viđenje. Ako je sakriveno i nije se vidjelo, ali se zna za njega, prevladavajuće je mišljenje da se to ne treba izlagati i da se ne treba istraživati ono što se krije.

Neko je rekao Ibn Mesudu: "Taj i taj natapa bradu alkoholom." On je rekao: "Allah nam zabranjuje da špijuniramo."

Riječi: "I to je najslabiji iman" – ukazuju na to da je odvraćanje od negativnog i preporučivanje dobra sastavni dio vjerovanja. Ukazuju i na to da onaj ko može imati neki ogranak imana i sprovesti ga, bolji od onoga ko to nije u mogućnosti. Na to ukazuju i Poslanikove, alejhissalatu vesselam, riječi, kada govori o ženama: "A što se tiče njene nepotpune vjere, ta ona danima i noćima ne klanja."[284] Ovdje se ukazuje na hajz, mjesečni ciklus žene, mada joj je tada zabranjen namaz. Ipak je to učinjeno njenom falinkom u vjeri i to ukazuje na činjenicu da onaj ko može da sprovede neku obavezu je bolji od onoga ko to nije u mogućnosti i ko to ostavlja, makar imao i opravdanje za taj postupak.[285]

Šta se može zaključiti iz hadisa

1. To što srce ne prezire određenu negativnost ukazuje na nestanak imana iz njega
2. Zadovoljstvo negativnom pojavom je jedan od najgorih prijestupa
3. Obaveza prijezira spram negativnog, na bilo koji način, pod uvjetom da se kriticiranjem i mijenjanjem negativnog ne čini nešto što je gore od toga.[286]

Bilježi se od Huzejfe da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tako mi Onoga ko upravlja mojim životom, ili ćete naređivati i pozivati dobru i zabranjivati i odvraćati od negativnog, ili će vam Allah poslati svoju kaznu pa ćete Ga moliti, ali vam se neće udovoljiti."[287]

U ovom hadisu se Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kune Allahom

---

[284] Buhari, 304; Muslim, 79.

[285] *El-bahrurraiku fizzuhdi verrekaiki*, 185-186.

[286] *Behdžetunnazirine šerhu rijadissalihin*, 158.

[287] Tirmizi, 2169, i kaže da je dobar. Albani u *Sahihuttirmizi*, 1627, kaže da je vjerodostojan.

da je ljudima obaveza da pozivaju dobru i odvraćaju od negativnog. Ako to ljudi ne budu radili, Allah će im poslati kaznu: nepravdu vlasti, neprijateljsku vlast ili neku drugu nevolju, a onda će Ga ljudi moliti, ali im neće udovoljiti kao naknada za njihov propust pozivanja na dobro i odvraćanje od negativnog.

Iz ovoga hadisa možemo zaključiti sljedeće:

1. Ako se ne odvraća od negativnog, ono će se proširiti i uzrokovati nevolje

2. Obaveza pozivanja dobru i odvraćanja od negativnog i upozorenje na kaznu ako se to zanemari

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah obradovao čovjeka koji čuje šta sam rekao, to upamti i prenese onako kako je čuo."[288] Ovaj nas hadis podstiče na širenje znanja i pouzdanost u prenošenju.

Sufjan Sevri je rekao: "Naređuj i pozivaj dobru a odvraćaj i zabranjuj negativno i bit ćeš Allahov miljenik." Neki čovjek je došao Sufjanu i pitao ga: "Da li da čovjek preporučuje i nekome za koga zna da ga neće poslušati?" Rekao je: "Da, i neka mu to bude opravdanje kod Allaha."

Sufjan je još rekao: "Neće ljudi pozivati dobru i odvraćati od lošeg, osim onaj ko ima tri osobine: obziran je u svom pozivanju i naređivanju, obziran je u onom od čega odvraća i što zabranjuje i pravedan je u onom što naređuje i u onom što zabranjuje; dakle, jasno mu je šta je ono čemu poziva i šta je ono od čega odvraća.

Edebi pozivanja dobru i odvraćanju od lošeg

1. Onaj ko poziva dobru, a odvraća od lošeg treba da bude obziran, blag i strpljiv kada ga vrijeđaju, jer nužno je da će ga vrijeđati. Ako ne bude blag i strpljiv, ono što će pokvariti bit će mnogo veće nego ono što će popraviti. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uistinu je Allah blag i voli blagost. Za blagost će dati mnogo više nego što daje za žestinu i što

---

[288] Tirmizi, 2657, i kaže da je hasen sahih, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 6764.

daje za bilo šta drugo."[289] I kao što je Lukman rekao svom sinu: *I traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupiti.* (Lukman, 17)

2. Musliman treba da poziva dobru i odvraća od lošeg u onim stvarima gdje je jednak propis i za učenog i za neukog – blud, alkohol, želja za slavom i pokazivanjem, ogovaranje, prenošenje tuđih riječi, laž, zaklinjanje nečim drugim osim Allahom i Njegovim svojstvima, oslanjanje na nekog drugog osim na Opskrbitelja, vrijeđanje drugih ljudi, ostavljanje namaza, posta i hadža, pomaganje nepravednika i slične stvari koje su se proširile među ljudima, svejedno da li opomena imala koristi ili ne.

3. Onaj ko poziva dobru i odvraća od hrđavog treba da otrpi nepravdu vođa i da se ne bori protiv njih silom, dokle god oni obavljaju namaz, kao što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Spram njih ispunite svoje obaveze, a Allaha molite za svoja prava."[290]

4. Shodno onom što se navodi u knjigama i sunnetu o pozivanju na dobro i odvraćanju od negativnog, i shodno stavovima učenjaka selefa, ukoliko musliman ne bude osjećao bol zbog nekog propusta u vjeri, to znači da ga to zlo ne tišti. Mora se osjećati kao što bi osjetio bol kada bi izgubio imetak, dijete ili nekoga vrijednog i dragog. Svi oni koji nisu ovakvog osjećaja, da Allah sačuva, zadovoljni su negativnim i obuhvaćeni su kaznom.

5. Musliman treba da zna da u odvraćanje od negativnog spada i uspostavljanje kazne i njeno sprovođenje nad onim ko izlazi iz Allahova Šerijata, a onaj ko ima vlast obavezan je, bilo da je učenjak ili neko drugi, da poziva i naređuje ono čemu pozivaju i naređuju Allah i Njegov Poslanik, alejhissalatu vesselam.

6. Musliman treba da zna da je Allahova Knjiga ponudila, kroz nekolicinu ajeta (opće savjete), koji ukazuju svim daijama i onima koji pozivaju na dobro, a odvraćaju od negativnog, najbolji način i metod. I ako se njega pridržavaju u svom znanstvenom i praktičnom životu, uspjet će na najbolji

---

[289] Buhari, 6927; Muslim, 2165.

[290] Buhari, 7052.

način da dostave emanet kojim ih je Allah zadužio i obavezu koju im je On Uzvišeni odredio.

7. Musliman treba da zna, bez ikakve sumnje, da se na sve ono što je vezano za vjeru, a što je potrebno *mukellefu*, obavezno mora ukazati. Inače, problem i prijestup će samo narasti. Uzvišeni je rekao: *One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i Pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo da proklinju...* (El-Bekare, 159)

8. Onaj ko poziva dobru a odvraća od negativnog, treba da ima birane riječi i blag pristup, kako bi imao jači utisak na ljude i kako ga oni ne bi ostavili i razbježali se od njega. Uzvišeni je rekao: *Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine.* (Ali Imran, 159) *Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj!* (En-Nahl, 125)

9. Musliman koji poziva dobru a odvraća od negativnog obavezan je da primjenjuje ono čemu poziva i kloni se onoga od čega odvraća. Ako ne čini tako, onda on čini više štete nego što koristi. Neka zna da se ljudi ugledaju na njega, i da će zbog njegove pogreške ili zablude mnogi ljudi pogriješiti i u zabludu upasti. Neko je rekao: "Pogreška učenog uzrokuje pogrešku zajednice." Ebu Derda je rekao: "Teško se neznalici, jednom, a teško se učenom sedam puta."

Priče i događaji o naređivanju dobra, a odvraćanju od negativnog[291]

Ubade b. Samit je bio sa Muavijom b. Ebi Sufjanom i jednog dana je proučio ezan. Onda je hatib, na minberu, ustao i počeo hvaliti Muaviju. Ubade je ustao i šakom zemlje što je imao u ruci gađao u usta govornika. Muavija se naljutio, a Ubade mu je rekao: "Nisi bio s nama kada smo davali prisegu Poslaniku, alejhissalatu vesselam, na Akabi da ćemo biti poslušni i kada smo voljni i kada nismo voljni i kada nam nije drago, da ćemo dati prednost njemu nad nama, da se nećemo otimati za vlast, da ćemo spro-

[291] *Tuhfetul-ulema bi tertibi sejri a'alaminnubela*, 626, 628, 638.

voditi istinu ma gdje bili i da se nećemo, zarad Allaha, ničega ustručavati. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Kada vidite hvalitelje, bacite im prašine u lice.'"[292]

Bilježi se od Rejjaha b. Harisa da je Mugire bio u džamiji, a oko njega su se bili okupili Kufljani. Došao je neki čovjek iz Kufe i stao naspram Mugirea i počeo vrijeđati i psovati. Seid b. Zejd je rekao: "Koga ovaj vrijeđa i psuje, Mugire?" "Aliju b. Ebi Taliba." – odgovorio mu je. Seid je rekao: "Mugire b. Šu'be, Mugire b. Šu'be, zar dopuštaš da pred tobom vrijeđaju i psuju ashabe Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, a da ništa ne poduzimaš? Pred tobom uzimam za svjedoka Poslanika, alejhissalatu vesselam, za ono što sam čuo svojim ušima i što sam dobro upamtio od Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da ne prenosim lažno kada je rekao: 'Ebu Bekr je u Džennetu, Omer je u Džennetu, Alija je u Džennetu, Osman je u Džennetu, Talha je u Džennetu, Zubejr je u Džennetu, Abdurrahman je u Džennetu, Sa'd b. Malik je u Džennetu.' I deveti vjernik je u Džennetu, a ako hoćeš da ti ga imenujem, imenovat ću ti ga." – Onda su prisutni zatražili da im kaže ko je deveti: "Ashabu Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, reci nam ko je deveti?" Pa je rekao: "Tražili ste od mene zaklinjući me Allahom, a Allah je Veliki. Ja sam taj, a deseti je Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, i bolji su od nekog od vas, makar taj živio i Nuhova vijeka."

Bilježi se od Esme, kćeri Ebu Bekrove, da je vidjela Zejda b. Amra b. Nufejla kako stoji leđima oslonjen na Kabu i govori: "Kurejšije, Allaha mi, među vama nema nikoga ko je Ibrahimove vjere osim mene, a on je nastojao spasiti žensko dijete koje su htjeli živo ukopati. Kada bi neko htio da ubije svoju kćer, on bi govorio: 'Sačekaj, nemoj je ubijati, a ja ću snositi trošak za nju.' Uzimao bi ju i kada bi poodrasla, govorio bi njenom ocu: 'Ako hoćeš, vratit ću ti je, a ako hoćeš, nastavit ću se brinuti o njoj.'"

---

[292] Muslim, 3002: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je naredio da u lice hvalitelja bacimo prašinu."

Edeb muslimana sa Allahom

Allah je zaštitnik onih koji vjeruju... On je početak svega i o svemu vodi računa. On je Taj pred Kojim se glasovi utišavaju. Njemu pripada sva slava i veličina. Njegova je uznositost, vlast i moć, On sudi po znanju, prašta po blagosti, slavljen neka je prije svega. Svojim znanjem sve obuhvata i ništa Mu nije nedostižno, ni na nebesima ni na zemlji. Niko Mu ne zna stvarnu vrijednost, niko Mu ne zahvaljuje onako kako On zaslužuje. Slavljen neka je, pogledi ne mogu doprijeti do Njega i nijedno Ga oko nije vidjelo da bi kazalo kakav je On, niti Ga neko oko može dokučiti. Slavljen neka je, nije stvorio stvorenja zato što Mu trebaju, niti da bi se s njima družio u samoći, niti da bi imao više. Slavljen neka je, Njegovu vlast ne narušava onaj ko griješi, niti Njegovu vlast povećava onaj ko je pokoran. Svaki dan On sprovodi i određuje, prašta grijehe, oslobađa brige, uklanja nevolju, slomljenog podiže, siromašnog obogaćuje, podučava neznalicu, zabludjelog vraća na Pravi put, odaziva se nevoljniku, oblači golog, liječi bolesnog, popravlja propuste, neke ljude uzdiže a neke ponižava. Slavljen neka je, On je Vladar, Jedini, nema ortaka, niko Mu nije nalik, nema sudruga, nema potomstva. Slavljen neka, ne pokorava Mu se osim po Njegovoj dozvoli i milosti, ne griješi Mu se, a da On to ne zna. Griješi Mu se, a On prašta i dopušta. Svaka nevolja od Njega je pravda, a svaka blagodat od Njega je darovanje. Najbliži je svjedok i najbliži čuvar. Ono što je skriveno Njemu je očito. Njegovo davanje je riječ. Njegovo kažnjavanje je riječ. Kada On hoće da nešto bude, samo kaže *BUDI* i ono biva. Slavljen neka je Allah, Gospodar svih svjetova!

Kako da se musliman ponaša sa Allahom

Uzvišeni Allah je rekao: *O vjernici, molitvu obavljajte i Gospodaru svome se klanjajte, i dobra djela činite da biste postigli ono što želite.* (El-Hadž, 77) *A naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju, i da milostinju udjeljuju; a to je ispravna vjera.* (El-Bejjine, 5) *I kad je Gospodar tvoj iz kičmi Ademovih sinova izveo potomstvo njihovo i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: "Zar Ja nisam Gospodar vaš?" – oni su odgovarali: "Jesi, mi svjedočimo!" I to zato da na Sudnjem danu ne kažete: "Mi o ovome ništa nismo znali." Ili da*

ne kažete: "Naši preci su prije nas druge Allahu ravnim smatrali, a mi smo pokoljenje poslije njih. Zar ćeš nas kazniti za ono što su lažljivci činili?" (El-A'raf, 172-173)

Primjeri iz hadisa

Buhari i Muslim bilježe od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, alejhi-ssalatu vesselam, kazao o svom Gospodaru: "Uistinu Allah zapisuje i bilježi dobra i hrđava djela, a onda to pojasni, pa onaj ko naumi da uradi dobro djelo i ne uradi ga, Allah ga upiše kod sebe kao cjelovito dobro djelo. Ako taj naumi da uradi dobro i učini ga, Allah kod sebe upiše kao deset, do sedam stotina puta pa i mnogostruko više. A onaj ko naumi da uradi neko hrđavo djelo i ne učini ga, Allah ga kod sebe upiše kao cjelovito dobro djelo. A ako naumi da uradi hrđavo i uradi to, Allah mu piše kao jedan grijeh." – postoji i dodatak: "Ili ga izbriše. Sa Allahom može propasti i stradati samo nesretnik."[293]

Također hadis koji se prenosi od Ibn Mesuda da je rekao: "Pitao sam: 'Allahov Poslaniče, koji je grijeh najveći kod Allaha?' On je rekao: 'Da Allahu pridružiš druga, a On te je stvorio.'"[294]

Predaje od selefa

Malik b. Dinar je rekao: "Srce koje voli Allaha, voli i da se preda Allahu."[295]

Jedan od dobrih ljudi je rekao: "Dunjaluk me poziva strastima[296], a šejtan me poziva prijestupima, a vraćanje Allahu je bolje od svega toga."

Ebu Hazim je rekao: "Dvije osobine ko imadne, ja mu garantujem Džennet: da ostaviš ono što ti je drago i da podnosiš ono što ti je teško, ako je to drago Allahu."[297]

Jedan od dobrih ljudi je bio na samrti, pa mu je sin rekao: "Babo, ima li

---

[293] Buhari, 6491; Muslim, 131.

[294] Buhari, 4477; Muslim, 86.

[295] *Ettehzibul-mevdu'i li hil-jetil-evlija*, 716.

[296] *Revdatuddu'ati*, Sejjid b. Omer b. Abdillatif

[297] *Ettehzibul-mevdu'i li hil-jetil-evlija*, 716.

šta da bi želio?" On je rekao: "Sinko, priželjkujem samo da vidim Allaha."[298]

Malik b. Dinar, kada bi učio Kur'an nekim ljudima, govorio bi: "Poslušajte govor Onog ko govori istinu, iznad Arša."

Velid b. Muslim je rekao: "Malik, Evza'i, Lejs b. Sa'd i Sufjan Sevri su bili upitani o predajama koje govore o Svojstvima?" Svi su rekli: "Ostavite ih onako kako su kazana, bez tumačenja kako."[299]

Edeb muslimana sa Allahom

Musliman je prema Allahu dužan da razmišlja o onom što mu je On Uzvišeni dao – mnogobrojne blagodati koje ne može izbrojiti ili skupiti, na kojima ne može ni zahvaliti. Čovjek nije u stanju da u potpunosti zahvali Uzvišenom Allahu, jer je spram Njegove veličine kao zrno pijeska. Allah je čovjeka učinio da bude tek kapljica u utrobi svoje majke, pa ga je On obasuo Svojom pažnjom, čuvanjem, pa ga Svojom moći iz kapljice tekućine proizveo u zakvačak, pa zakvačak proizveo da bude zametak, a onda iz zametka učinio kosti i meso, a onda ga, u majčinoj utrobi, učinio da ima oslonac i na lijevoj i na desnoj strani, s desne strane je to jetra, a s lijeve je slezina. Allah mu je na licu učinio masku kako ne bi osjetio zadah hrane. U majčinoj utrobi se naučio i sjedenju i stojanju. Da li to iko može osim Allaha? Ne!

U edeb prema Allahu spada:

1. Da musliman stalno svoj jezik uposli zahvaljivanjem Allahu, a onda da svoje organe i udove potčini pokoravanju Njemu.

2. Da uviđa Njegove blagodati u svemu postojećem, da uviđa Njegovu milost prema njemu samom i prema svim stvorenjima i da teži da zadobije što više Allahovih blagodati. Molit će Ga krajnjom predanošću i iskrenošću, ulagat će u to svoje najljepše riječi i najbolja djela. Ovo je edeb sa Allahom, jer nije edeb u nečemu da se izgubi nada za još Allahove milosti. Njegova milost obuhvata svaku stvar, ili beznađe u dobročinstvo koje je sveobuhvatno i darovi koji upravljaju svime. Uzvišeni je rekao: *Allah je dobar prema robovima Svojim; On daje opskrbu kome hoće, i On je moćan i silan.* (Eš-Šura, 19) *I ne gubite nadu u milost Allahovu; samo nevjernici gube*

[298] *Revdatuddu'ati.*

[299] Isto.

nadu u Allahovu milost." (Jusuf, 87) *Reci: "O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti; On, doista, mnogo prašta i On je milostiv."* (Ez-Zumer, 53)

3. Da svoje ibadete učini samo Njemu, Jedinom koji nema ortaka. Uzvišeni je rekao: *Džine i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju, Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane, opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki!* (Ez-Zarijat, 56-58) Njegovo obećanje se ne krši. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uzvišeni Allah je rekao: 'Sine Ademov, predaj se ibadetu Meni i prsa ću ti ispuniti neovisnošću, riješit ću te siromaštva. Ako to ne učiniš, prsa ću ti ispuniti brigom i neću te osloboditi ovisnosti, siromaštva.'"[300]

4. Da razmisli o Njegovoj sili, kazni i brzini obračuna i svega toga da se zaštiti pokoravanjem Allahu, izbjegavanjem griješenja. Ne spada u edeb da se musliman izlaže grijehu i nanošenju nepravde, a on je samo jedan nemoćni rob spram Gospodara koji je Silan, Moćan, Koji sve potčinjava. On, Uzvišeni, kaže: *Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega – po Allahovu naređenju nad njim bdiju. Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni. A kad Allah hoće jedan narod kazniti, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitinika.* (Er-Ra'd, 11) *Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, užasna biti!* (El-Burudž, 12)

5. Da se stidi i ustručava svoga Gospodara u svakoj situaciji, shodno predaji koju bilježi Tirmizi od Abdullaha b. Mesuda da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ustručavajte se, stidite se, Allaha na pravi način." Mi smo rekli: "Allahov Poslaniče, mi se stidimo i neka je hvala Allahu na tome." On je rekao: "Nije tako. Stvarni stid od Allaha je da vodiš računa o glavi i onom što ona pamti, o trbuhu i šta stavljaš u njega i da ti je na umu smrt i nestanak. Onaj ko hoće Ahiret, ostavlja dunjalučki luksuz. Ko tako radi, taj se stidi Allaha na pravi način."[301]

Imam Munavi kaže: "Stidite se Allaha ostavljajući prohtjeve i strasti i opteretite nefs dok ne postane pitom. Tada će se pročistiti moral i odrazit će se svjetlo imana u vašim prsima, potvrdit će se i ustabiliti znanje o Allahu i živjet ćete obogaćeni Allahom dok vam bude suđeno da živite."[302]

---

[300] Ahmed, Tirmizi, Ibn Madže i drugi, od Ebu Hurejrea, a Albani kaže da je vjerodostojan, u *Sahihul-džami'u*, 1910.

[301] Ahmed, Tirmizi i drugi, a Albani kaže da je dobar u *Sahihul-džami'u*, 935.

[302] Pogledaj: *Fejdul-kadir šerhul-džami'issagir*, 1/629.

Vjernik, ako se boji nečega, bježi od toga. Međutim, ako se boji svoga Gospodara, onda Njemu bježi. Ebu Kasim Hakim je rekao: "Ko se nečega boji, od toga bježi, a ko se boji Allaha onda bježi Njemu."

Brate muslimane, znaj da je hrđav edeb sa Allahom da se ne stidiš i ne ustručavaš Njega, a On zna za tebe i vidi te. Kada bi čovjek ovoga bio svjestan, onda bi se i stidio Allaha. A kada bi se stidio Allaha, onda ne bi ni jednog momenta razmišljao o grijehu.

Neki čovjek je došao Ibrahimu b. Edhemu i rekao: "Oče Ishakov, pretjerao sam prema sebi u grijesima. Možeš li mi nešto reći što će me spriječiti od daljnjeg griješenja." Ibrahim mu je reče: "Ako od mene primiš pet stvari i ako ih sprovedeš, neće ti grijesi nimalo štetiti." "Daj prvu, oče Ishakov." – reče čovjek.

Ibrahim poče: "Prva stvar, kada htjedneš da počiniš grijeh Allahu, nemoj jesti ono čime te je On opskrbio." "Pa šta da onda jedem kada je sve što je na zemlji Njegova opskrba?" – upita čovjek. "A zar je lijepo od tebe da jedeš Njegovu opskrbu, a onda Mu griješiš?" – upita na to Ibrahim. Čovjek reče: "Nije, daj drugo." Ibrahim mu reče: "Kada hoćeš da Mu zgriješiš, nemoj nastanjivati nešto što nije Njegovo." "Ovo je još žešće nego prvo, Ibrahime!" – začuđeno će čovjek. "Ako su i istok i zapad i ono što je između njih Njegovi, gdje ću onda živjeti?" Ibrahim mu odgovori: "Čovječe, a zar je lijepo od tebe da se hraniš Njegovom opskrbom i živiš u Njegovoj zemlji i posjedu i da Mu griješiš." Čovjek kaza: "Nije, daj treće." Ibrahim nastavi: "Kada hoćeš da Mu zgriješiš, pogledaj neko mjesto gdje te neće vidjeti pa Mu zgriješi." "Ibrahime, šta je to? Kako da to učinim, a On zna šta je u mislima našim i zna šta se javno čini i ništa Mu ne promiče?" – opet začuđeno zapita čovjek. "Čovječe, a zar je lijepo od tebe da se hraniš Njegovom opskrbom i živiš u Njegovoj zemlji i posjedu i griješiš mu, a On te vidi i zna za tebe i zna šta tvoj nefs taji?" – upita ga Ibrahim. Čovjek će opet: "Nije, daj četvrto." Ibrahim kaza: "Kada ti dođe Melek smrti da ti uzme dušu, reci mu: 'Ostavi me kako bih se pokajao.'" "Neće pristati na to." – siguran bijaše čovjek. Ibrahim mu reče: "Ako ne možeš da od sebe usporiš smrt kako bi se pokajao i znaš da kada dođe nema odgađanja, kako se možeš nadati uspjehu i spasu?" Čovjek kaza: "Daj peto." "Kada ti dođu Zebanije na Kijametskom danu da te odvedu u Džehennem, nemoj ići s njima." – reče mu Ibrahim i petu stvar. "Neće me htjeti poslušati." – opet

bijaše siguran. Ibrahim ga upita: "Pa kako se onda možeš nadati uspjehu?" "Ibrahime, dosta mi je." – reče čovjek. "Dosta mi je. Kajem se Allahu i tražim da mi oprosti."

6. Da njegovo vjerovanje bude stvarno i istinsko, čvrsto vezano za Allaha, i da traži podršku od Njega Uzvišenog. Onaj ko je duboko svjestan ovoga, zna da je u stalnoj potrebi za Allahovom pomoći, predaje se Allahu, zadovoljan je Njegovom odredbom, što znači da je i svoju vanjštinu i svoju nutrinu predao Allahu, Gospodaru svjetova.

Uzvišeni Allah je rekao: *Onaj ko se sasvim preda Allahu, a uz to čini dobra djela, uhvatio se za najčvršću vezu.* (Lukman, 22) Znači, onaj ko pročisti svoje pokoravanje Allahu i ko samo Njega priznaje za boga, ko je iskren u svom govoru i predan u svom djelovanju i ko vodi računa o svom stanju, taj je uspostavio najčvršću vezu i najbolje sredstvo koje će ga odvesti Allahovom zadovoljstvu i milosti. Samo se Allahu vraća sve i On svime upravlja. Njemu se vraćaju svi ljudi i pokorni će biti nagrađeni, a grješni kažnjeni.[303]

U dva *Sahiha* se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allahu moj, Tebi se predajem, u Tebe vjerujem, na Tebe se oslanjam, Tebi se vraćam, radi Tebe se sporim i Tebi prepuštam sud."[304]

Kada vjernik počini neki prijestup, on se vraća Allahu i njegova jedina briga je Allahovo zadovoljstvo. On svim svojim djelima želi Allaha i on sprovodi ono čime ga je Allah obavezao, vodi računa o sunnetima i nafilama i time hoće da stekne Allahovu blizinu. On slijedi Allahove naredbe i izbjegava ono što mu je On zabranio, mnogo uči Kur'an i mnogo razmišlja o ajetima, staje na Allahovim granicama i kada voli, voli radi Allaha i za Njegovo zadovoljstvo, a kada mrzi, mrzi radi Allaha. Kada daje, to čini radi Allaha, a ako uskraćuje, to čini radi Allaha. Kada traži, traži od Allaha i vjeruje da sve što ga je zadesilo je Allahovo određenje.

7. Da ima lijep stav o Allahu, jer to nam je oporučio i Poslanik, alejhissalatu vesselam, pa kaže: "Nemojte da iko od vas umre, a da nema lijepo

[303] *Ettefsirul-mujesser*, 480.

[304] Buhari, 7383; Muslim, 2717.

mišljenje i stav o Allahu."[305] I rekao je: "Uzvišeni Allah je rekao: 'Ja sam onakav kakvim Me Moj rob doživljava...'"[306]

U drugom predanju: "Uzvišeni je rekao: 'Ja sam onakav kakvim Me doživljava Moj rob, ako o Meni ima lijep stav, to je dobro za njega, a ako o Meni ima hrđav stav i mišljenje, tako će mu i biti.'"[307]

Imam Munavi kaže: "Ophođenje je u skladu sa stavom i mišljenjem, pa ako čovjek ima lijep stav i mišljenje o svom Gospodaru, onda će i ispuniti ono čemu se nada i o čemu je izgradio stav. Uzimanje nekih loših predznaka je hrđavo mišljenje o Allahu i bježanje od Njegove odredbe. Takvom će stići brza kazna i zasigurno je Allah srdit na njega. Pogledaj samo kako je usmrćena ona skupina koja je bježala od kuge.[308]

Lijep stav spram Allaha je veličanstven edeb i vjernik treba da je uvijek svjestan toga. To je lijepo ispoljavanje pokornosti, i o tome kazuje neko ko ne govori po svom hiru, a to je Poslanik, alejhissalatu vesselam, pa kaže: "Lijep stav prema Allahu je pokazatelj pravilnog robovanja."[309] Ako je lijep stav prema Allahu jedan od pokazatelja ponašanja i ako upotpunjuje ibadet, onda je nesumnjivo da je hrđav stav o Allahu pokazatelj hrđavog ponašanja.

Imam Ibn Kajjim je rekao: "Jedan od najvećih prijestupa kod Allaha je imati hrđav stav o Njemu. Onaj ko ima hrđav stav o Njemu misli da je On drugačiji nego što zapravo jeste i što je suprotno Njegovim imenima i svojstvima. Zbog toga Allah Uzvišeni za takvo nešto prijeti žešće nego za nešto drugo, pa kaže: *Neka zlo njih snađe! Allah se na njih rasrdio i prokleo ih i pripremio na Džehennem, a grozno je on boravište!* (El-Feth, 6) *I to vaše uvjerenje koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je, i sada ste nastradali.* (Fussilet, 23)"

Allahov robe, zašto gubiš nadu u Allahovu milost? Zar nije On tvoj Gospodar, Koji ti je dao život? Zar te On ne drži na životu svojim blago-

[305] Muslim, 2877.

[306] Buhari, 7405; Muslim, 2675.

[307] Ahmed od Ebu Hurejrea, pogledaj *Sahihul-džami'*, 4191.

[308] *Fethul-kadir šerhul-džami'issagiri*, 4/491.

[309] Tirmizi, 3679, *Tuhfetul-ahvezi;* kaže recenzent: dobar, a Albani ga ocjenjuje kao slab u *Daifu sunen Ebi Davud,* 4993.

datima? Šta je s tobom pa Ga zanemaruješ kao da Ga nisi svjestan? A On, Milostivi, kaže ti: "Robe Moj. Ako Nam se obratiš i kreneš Nam, dočekat ćemo te, ako Nam se pokaješ, prihvatit ćemo te. Ako ti treba dokaz, pokazat ćemo ti ga. Ako plačeš zbog neke nedaće koja te je zadesila, izliječit ćemo te, a ako plačeš od straha, osigurat ćemo te."

Od Sehla Kati'ija se bilježi da je rekao: "Vidio sam Malika b. Dinara u snu i pitao sam ga: 'Ebu Jahja, volio bih znati kako si izašao pred Allaha?' On mi je rekao: 'Došao sam sa mnogim grijesima, ali ih je sve potrao moj lijep stav o Allahu.'"[310]

Allah neka se smiluje onom što je rekao:

Ja se davim u hrđavostima stalnim,
a Ti me dočekuješ praštanjem i milošću!
Nimalo mi ne umanjiš kad zgriješim, naprotiv,
griješenje mi dođe k'o dobročinstvo.
Vratiš mi lijepim sve moje hrđavo,
kao da si zadovoljan mojim prijestupom i greškom.[311]

8. Da vjeruje da su tevhid i ibadet nešto što je daleko najveće, najpotupnije, najvrednije i najpotrebije za dobrobit čovječanstva. To je nešto zbog čega je Allah stvorio stvorenja i zarad čijeg očuvanja je propisao džihad, a onom ko to sprovodi i ostvari, odredio i dunjalučku i ahiretsku nagradu, a kaznu onom ko to napusti. Na osnovu ovoga se zna razlika između sretnika i nesretnika. Čovjek treba da uloži svoj trud kako bi to spoznao, sproveo i ostvario, kako bi znao granice i tumačenja, kako bi znao propise i stepen. Kako bi znao rezultate i dokaze, šta ga jača i upotpunjuje, a šta ga narušava, jer to je temelj svemu i osnovni postulati su zasnovani na njemu, a šta je tek sa sporednima?[312]

Tevhid i ibadet je razlog zbog kojega je Allah stvorio džine i ljude, i sva ostala stvorenja. Allah je dao propise da bi se to održalo. Postojanjem tevhida i ibadeta postoji i dobrobit, a kada ih nema, onda vlada nered i smutnja. Svi kur'anski ajeti su ili naredba da se sprovode, ili odvraćanje od onoga što im je suprotno. Iznošenje dokaza ili pojašnjenje naknade i na dunjaluku i

[310] *Husnuzzann billahi,* Ibn Ebi Dunja, 96.

[311] Prethodni izvor.

[312] *El-hakkul-vadihul-mubinu fi tevhidil-enbijai vel-murseline,* 57.

na Ahiretu onim koji te dvije stvari imaju i prakticiraju, a nerijetko se ovim dvjema stvarima pojašnjava razlika između njih i mnogobožaca. Kažu za ovaj tevhid da je tevhid robovanja, shodno obavezi pokoravanja u svim njegovim značenjima, samo Allahu. To se pokazuje u čovjeku kroz njegovo znanje o svom Gospodaru, njegovu predanost u svim njegovim dobrim djelima samo Allahu, a to potvrđuje napuštanjem i malog i velikog širka.[313]

9. Da se Allahu vraća svojom stalnom teubom, da bude ustrajan, iskren, da ima stalnu svijest o Njemu, da bude bogobojazan, sa čvrstim ubjeđenjem, oslanjanjem na Njega, postojanošću, razmišljanjem o Allahovim ajetima i blagodatima i veličanstvenosti Njegova stvaranja.

10. Kada traži, ne traži ni od koga drugog osim od Njega, a na to ukazuje i dokaz. Poslanik, alejhissalatu vesselam, kaže: "A kada tražiš, traži od Allaha. On udovoljava ako Ga zamoliš, On daje ako zatražiš, On će ti oprostiti ako tražiš oprosta od Njega, On će ti pomoći ako pomoć zatražiš. Razmisli o ovom veličanstvenom kur'anskom ajetu, kada Allah kaže: *Onaj koji se nevoljniku, kad Mu se obrati, odaziva, i koji zlo otklanja i koji vas na Zemlji namjesnicima postavlja. Zar pored Allaha postoji drugi bog? Kako nikako pouku vi da primite!* (En-Neml, 62)

Ako Allah otklanja nevolju od tebe, zašto Ga napuštaš? Zašto Ga zaboravljaš i ostavljaš?

Ne pitaj ljude da ti udovolje
traži od Onog Čija se vrata ne zatvaraju.
Allah se srdi ako od Njega ne tražiš,
a čovjeka naljutiš ako od njega tražiš.

11. Da vjeruje da je viđenje Allaha na Kijametskom danu moguće i da to prihvati shodno i razumu i predaji. Tako je i sa ostalim svojstvima, da vjeruje u njih i potvrdi ih Allahu, a da ne traži tumačenje. Uzvišeni Allah nije ničemu sličan po svom *Zatu*, ali ni svojstvima niti postupcima. Njegovo Biće nije ni nalik ostalim bićima, a Njegova svojstva nisu ni nalik ostalim svojstvima. Musliman potvrđuje sva Njegova svojstva koja su spomenuta u Kur'anu i Sunnetu i vjeruje u njih prihvatajući ih onako kako su kazana, a ne u prenesenom značenju.[314]

[313] *El-kava'idul-hisan*, Sa'di, 192.

[314] *Tevhidussifati bejne i'itikadisselefi ve te-vilatil-halefi*, 34, Mahmud Abdurrezzak.

12. Djelovat će po Allahovoj Knjizi i suditi po onom što je Allah objavio Svom Poslaniku, alejhissalatu vesselam. Uzvišeni Allah je rekao:

13. *O vjernici, ne odlučujte se ni za što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna.* (El-Hudžurat, 1)

Znači, vi koji vjerujete u Allaha i Njegovog Poslanika, alejhissalatu vesselam, ne činite ništa od vjerskih stvari, osim po dozvoli Allaha i Njegovog Poslanika, alejhissalatu vesselam, tj. neka to bude u skladu sa Šerijatom i nemojte uvoditi novotarije. Nemojte suditi ni o čemu što su Allah i Poslanik, alejhissalatu vesselam, već odredili. Vodite računa o Allahu i onom što vam je naredio, a izbjegavajte ono što vam je zabranio. Allah čuje svaku riječ i zna svaki postupak i poznata mu je svaka skrivena stvar.[315]

Uzvišeni je rekao: *Knjigu ti objavljujemo zato da ljude, voljom njihova Gospodara, izvedeš iz tmina na svjetlo, na Put Silnoga i Hvaljenoga.* (Ibrahim, 1) Dok je suđenje po nečemu drugom osim što je Allah objavio, hrđav odnos spram Allaha.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Petero za petero..." – pa između ostalog kaže – "I neće suditi po nečemu drugom osim što je Allah odredio, a da se među njima neće proširiti siromaštvo."[316]

Uzvišeni je rekao: *A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici.* (El-Maide, 44) A Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kazna koja se sprovede na Zemlji bolja je za ljude nego da im četrdeset jutara kiša pada."[317]

14. Da njegovo vjerovanje u Allahova svojstva i imena bude kao što je bilo kod selefa. Vrijeme ashaba, tabi'ina, selefa i dobrih vođa, prošlo je u potpunom predavanju onom s čime su došli Kitab i Sunnet, kada se govori o Allahovim imenima i svojstvima. Nisu se sporili ni po jednom pitanju koje je vezano za Imena, Svojstva ili Djelovanje, nego su svi prihvatali i potvrđivali ono što kažu Kitab i Sunnet. Imali su jedinstven stav i nisu to nazivali ni tumačenjem niti su mijenjali izraz. Niko od njih nije rekao da je obavezno da se to protumači drugačije nego što jeste i da se kaže u pre-

[315] *Ettefsirul-mujesser*, 602.

[316] Taberani od Ibn Abbasa, pogledaj: *Sahihul-džami'*, 3235.

[317] Ibn Madže, Nesai, a Albani kaže da je dobar, *Sahihul-džami'*, 3125.

nesenom značenju, nego su to prihvatali zdušno i prema tome se odnosili s krajnjim poštovanjem.[318]

15. Stalna svijest o Allahu i u samoći. Ibn Dževzi je rekao: "Samoća ima uticaja koji se odražava, kasnije, u društvu. Koliko je samo vjernika u Allaha koji u samoći iskazuju potpuno poštovanje, pa ostavljaju nešto što žele iz straha od Njegove kazne i nadajući se Njegovoj nagradi ili iz strahopoštovanja prema Njemu. Takvi su, takvim svojim postupkom, nalik mirisnom štapiću koji se stavi na žar pa oko sebe širi lijep miris koji drugi udišu, a ne znaju odakle dolazi. Shodno naporu koji ulažu u opiranju svojim prohtjevima, jača njhova ljubav. Ili shodno koliko jače odbija to što želi od sebe, toliko se jače širi njegov miris i dobrota. Ljudi su različiti po ovom pitanju kao što su različiti i mirisni štapići. Tako vidiš da ljudi hvale nekog čovjeka, a ne znaju zbog čega. Ne mogu ga ni opisati jer ne poznaju njegovu bit ni suštinu. Nasuprot njemu je onaj ko ne uvažava stvorenja niti vodi računa o tome kakav je sa Allahom nasamo. Shodno svom griješenju, od njega se širi zadah tih grijeha i srca ga preziru. Što manje griješi, ljudi manje o njemu pričaju.[319]

Ebu Derda je rekao: "Čovjek se osami i griješi Allahu, pa Allah ubaci prezir prema njemu u srca vjernika i oni ga preziru, a on i ne zna zašto."

16. Spoznaja Allaha, i ona se dijeli na dvoje:

- Spoznaja potvrđivanjem, a to je zajedničko svim ljudima, čestitom i griješnom, pokornom i neposlušnom

- Spoznaja koja uzrokuje stid i ustručavanje od Allaha, ljubav i vezanost srca za Njega, čežnju za susretom s Njim, strahopoštovanje, stalno vraćanje Njemu, traženje pribježišta kod Njega od ljudi. Ovo je posebna spoznaja o kojoj ljudi govore. Ljudi se u ovoj spoznaji razlikuju i to ne može izbrojiti ni ograničiti niko osim Njega Jedinog, Ko je njihovim srcima otkrio ono što je drugima sakrivenim učinio. Svako o ovoj spoznaji govori shodno svom stepenu. Onaj koji je Allaha najbolje spoznao, Poslanik, alejhissalatu vesselam, kaže: "Ne mogu da Te nahvalim kao što Ti sam Sebe

[318] Pogledaj: *Ibn Tejmije ve kadijjetutte-vil*, dr. Muhammed Sejjid Džulejnid, 91.

[319] *Sajdul-hatir*, Ibn Dževzi

hvališ."[320] Kazuje da će mu Allah na Kijametskom danu pokazati načine zahvale i pohvale koji mu nisu poznati sada.[321]

Ova spoznaja ima dva veličanstvena metoda. Prvi je razmišljanje o svim kur'anskim ajetima i posebno razumijevanje Allaha i Njegova Poslanika, alejhissalatu vesselam. A drugi je razmišljanje o Njegovim pojavnim ajetima i znakovima, razmišljanje o svrsi toga, Njegovoj svemoći, obziru, blagodarnosti, pravdi, pravednosti spram stvorenja. Sve to se može naći u poimanju Njegovih lijepih imena i njihova savršenstva, Njegovoj izuzetnosti po njima i njihove vezanosti za stvaranje i upravljanje. Onaj ko dobro razumije ovo, on dobro razumije i Njegovo određenje, dobro razumije Njegova svojstva i imena i dobro shvata šerijatske zakone i zakone kosmosa: *To je Allahov dar, koji On daje kome hoće – a Allah je neizmjerno dobar i zna sve.* (El-Maide, 54)[322]

Vrste spoznaje Allaha:

Ima ljudi koji Allaha spoznaju kroz plemenitost, davanje i dobročinstvo. Ima onih koji Ga spoznaju kroz praštanje, blagost i nekažnjavanje. Ima i onih koji Ga spoznaju kroz žestinu i kažnjavanje. Ima onih koji Ga znaju kroz znanje i mudrost. Neki ljudi spoznaju Allaha kroz dostojanstvo i čast, neki kroz milost, blagost i dobročinstvo, a ima onih koji to znaju kroz potčinjavanje i vlast. Ima ljudi koji Allaha spoznaju kroz uslišavanje dova, pomaganje u nevolji i podmirenje želja. Bolje od svih nabrojanih, Allaha je spoznao onaj ko Ga je spoznao kroz Njegov govor, jer time su opisana i svojstva i nedostižnost, a On je daleko od toga da se bilo šta poredi s Njim. Savršen je i nema nikakva nedostatka. Njemu pripada svako lijepo ime i svaki lijep opis. Radi šta hoće i iznad svega je, ali i uz sve, sve može i održava sve. On naređuje i zabranjuje, veći je od svega i ljepši od svega, najmilostiviji milosnik, najmoćniji moćnik i najbolji vladar. Kur'an je objavio kako bi Svoje robove uputio na Sebe i na put koji vodi Njemu i kako bi kazao kakvo je stanje onih koji dođu do Njega.[323]

17. Da pred Allahom pokaže blagodati kojima ga je On Uzvišeni oba-

[320] Muslim, 486.

[321] Buhari, 7510; Muslim, 193.

[322] *El-Fevaid*, Ibn Kajjim, 201-202.

[323] Prethodni izvor.

suo. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uistinu Allah voli da vidi tragove Svojih blagodati na robu."[324]

Od Ahvesa el-Džešmija se bilježi da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, me je vidio u pohabanoj odjeći. Upitao me je: 'Imaš li imetka?' Ja sam rekao da imam. 'Kakvog imetka?' – upitao me je. Ja sam odgovorio: 'Svakojakog. Allah mi je dao i ovaca i kamila.' On mi na to reče: 'Pa neka se onda vide Allahove blagodati i plemenitost na tebi.'"[325]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allah je lijep i voli ljepotu."[326] Ovo podrazumijeva i ljepotu odjeće za koju će ljudi biti pitani, a o čemu se govori u istom hadisu. Odnosi se, općenito, na ljepotu svih stvari, kao što je u hadisu: "Allah je dobar i prima samo ono što je dobro."[327]

Hadis: "Uistinu Allah voli da vidi tragove Svojih blagodati na robu.", znači da Uzvišeni voli da se pokaže blagodat koju je ukazao Svom robu, jer to je ljepota koju On voli, a to je izraz zahvalnosti na Njegovim blagodatima. On voli da na Svom robu vidi ljepotu vanjštine kroz pokazivanje darovanih blagodati, ali i ljepotu nutrine kroz zahvaljivanje na njima. Zbog Njegove ljubavi prema lijepom, On je čovjeku dao odjeću i ukrase kako bi uljepšali svoju vanjštinu, i takvaluk kako bi uljepšali svoju nutrinu, pa kaže: *O sinovi Ademovi, dali smo vam odjeću koja će pokrivati stidna mjesta vaša, a i raskošna odijela, ali, odjeća čestitosti, to je ono najbolje.* (El-A'raf, 26)

O Džennetlijama On kaže: *I njih će Allah strahote Toga dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati i Džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi*: (Ed-Dehr, 12) Njihova lica je uljepšao ozarenošću, njihove nutrine srećom, a tijela svilom. On voli ljepotu i u postupcima i u riječima i u odijevanju i u izgledu. Ljepota u ovim stvarima je trovrsna: ona koja je pohvalna, ona koja je pokuđena i ona koja nije ni pohvalna ni pokuđena. Pohvalna je ona koja je radi Allaha, koja pomaže u pokornosti Allahu i sprovođenju Njegove naredbe i težnji da se Njemu Uzvišenom udovolji. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se uljepšavao za primanje delegacija.[328]

[324] Tirmizi, 2819, i kaže da je dobar; Ahmed, 2/182, i Ahmed Šakir kaže da je lanac prenosilaca vjerodostojan.

[325] Ahmed, 4/137, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[326] Muslim, 91.

[327] Muslim, 1015.

[328] Buhari, 886, Muslim, 2068.

Tome je slično oblačenje oklopa za rat, oblačenje svile ili uznosito držanje pred neprijateljem. Sve to je pohvalno ako podrazumijeva uzdizanje Allahove riječi i podržavanje Njegove vjere i razočarenje neprijatelja. Pokuđena je ona ljepota koja je radi dunjaluka, ugleda, oholosti, uzdizanja, ljepota kojom bi se udovoljilo prohtjevima, kao i to da ona sama bude krajnji cilj čovjeka. Mnogi ljudi nemaju nikakva drugog cilja osim toga. Ono što nije ni pohvalno ni pokuđeno je ono što izlazi iz okvira gorespomenutih i što se ne može svrstati ni na jednu ni na drugu stranu.

Što se tiče riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Allah ne gleda u vaše likove i vaš imetak, nego gleda u vaša srca i postupke." – to se odnosi na dvije veličanstvene stvari. Prvo je spoznaja, a drugo je praksa. Čovjek spozna Allaha po ljepoti kojoj nema ravne i robuje Mu ljepotom koju On voli: riječima, djelom i ponašanjem. Allah voli kada Njegov rob uljepša svoj jezik iskrenošću, srce predanošću, ljubavlju, kajanjem i oslanjanjem, svoje organe poslušnošću, a svoje tijelo pokazivanjem blagodati koje mu je Allah dao u odjeći i čišćenju od svega prljavog, nedoličnog i poganog, obrezivanjem i podsijecanjem noktiju. Spozna Ga kroz svojstva ljepote, a prizna Ga kroz postupke i riječi koji su pozitivni i lijepi. Spozna Ga kroz ljepotu koja je Njegov opis, a prizna Ga kroz ljepotu koja je Njegov propis i vjera. Hadis objedinjuje dvije stvari i pravila: spoznaju i nastojanje.[329]

18. Da Mu daje prednost u svakoj situaciji i u svakom stanju. Ako to čovjek uradi, Allah će mu, zasigurno, podići ugled. Onaj ko traži Allahovo zadovoljstvo time što će, ponekad, rasrditi ljude, Allah će zasigurno dati da ljudi budu zadovoljni njime. A onome ko teži da rasrdi Allaha udovoljavajući ljudima, Allah će dati da se ljudi rasrde na njega. Zajedno sa mnom pogledaj i razmisli o dva slučaja: slučaju Hasana Basrija i slučaju Amira b. Šurahbila, poznatijeg kao Ša'bi i o tome šta se s njima desilo.

Kada je umro halifa Omer b. Abdilaziz i kada je poslije njega hilafet preuzeo Jezid b. Abdilmelik, za namjesnika nad Irakom je postavio Omera b. Hubejru Fizarija. Halifa Jezid mu je slao pisma redovno i tražio je da izvrši ono što mu je napisano, makar i ne bilo najispravnije i makar bilo nepravedno. Jednom je Ibn Hubejre pozvao dvojicu vrsnih učenjaka Hasana i Ša'bija i rekao im: "Emirul-muminin Jezid, kojeg je Allah postavio

[329] *El-fevaid*, Ibn Kajjim, 217-219.

da upravlja Njegovim robovima i koji je obavezao ljude da mu budu poslušni, postavio me je, kao što vidite, da upravljam Irakom. S vremena na vrijeme mi šalje pismena naređenja i traži da ih sprovedem, mada nisam uvijek ubijeđen da su ona pravedna. Da li smatrate da treba da ih slijedim i izvršavam i da je to opravdano za moje vjerovanje?" Ša'bi mu je dao odgovor u kojem je bilo riječi utjehe za njega. Hasan je šutio. Omer se okrenuo Hasanu i rekao: "Šta ti kažeš, Ebu Seide?" On mu je rekao: "Ibn Hubejre, boj se Allaha spram Jezida, a nemoj se bojati Jezida spram Allaha. Znaj da će te Allah sačuvati od Jezida, a Jezid te ne može sačuvati od Allaha. Ibn Hubejre, samo što ti nije došao melek koji je žestok i koji ne odbija poslušnost Allahu u onom što mu naredi i on će te odvojiti od tog tvog položaja i prenijet će te iz širine tvog dvorca u tjeskobu kabura gdje nećeš naći Jezida, nego ćeš se sresti sa svojim djelima kojima si bio neposlušan Jezidovom Gospodaru. Ibn Hubejre, ako si s Allahom u pokornosti Njemu, On će te pošteditи Jezidove srdžbe i na dunjaluku i na Ahiretu, a ako si sa Jezidom u griješenju Allahu, Allah će te prepustiti Jezidu. Znaj, Ibn Hubejre, da nema pokoravanja stvorenju, bez obzira ko on bio, u griješenju Stvoritelju." Omer b. Hubejre je zaplakao toliko da su mu suze natopile bradu. Nagnuo se od Ša'bija prema Hasanu i iskazao mu naročito poštovanje i čast. Kada su otišli od njega, uputili su se džamiji. Oko njih su se okupili ljudi i počeli im postavljati pitanja o njihovom susretu sa namjesnikom Iraka. Ša'bi se okrenuo njima i rekao im: "Ljudi, ko od vas može da dadne prednost Allahu nad Njegovim stvorenjima, u svakoj situaciji, neka uradi tako. Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, ono što je Hasan rekao Ibn Hubejru i meni je poznato, ali ja sam htio naklonost Ibn Hubejra, a Hasan je svojim riječima htio Allahovo zadovoljstvo, pa mi je Allah vratio tako što me je udaljio od Ibn Hubejra, a dao je da on osjeti naklonost prema Hasanu."

Allahu ekber! Ko od vas može da dadne prednost Allahu nad Njegovim stvorenjima, u svakoj situaciji, neka uradi tako. Ovo je, tako mi Gospodara Kabe, pravi odnos prema Najuzvišenijem, Allahu, Gospodaru svih svjetova.[330]

Razmisli, zajedno sa mnom, o riječima koje je Hasan rekao Ibn Hubej-

[330] *Tenbihul-gafilin*, 137.

ri: "Boj se Allaha spram Jezida, a ne boj se Jezida spram Allaha." I riječi: "Znaj da nema pokornosti stvorenju, bez obzira o kome se radilo, u griješenju Stvoritelju." – u kojima je krajnji edeb prema Allahu.

19. Uvažavanje Allaha. Kako čovjek može očekivati da ga ljudi uvažavaju a njegovo srce nema uvažavanja prema Allahu?

Uzvišeni je rekao: *Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite.* (Nuh, 13) Znači, zašto se prema Njemu ne ophodite kao prema nekome ko zaslužuje puno uvažavanje? U tom značenju su i riječi: *I da ga veličate...* (El-Feth, 9)

Hasan kaže: "Šta vam je pa ne priznajete Allahovo pravo i ne zahvaljujete Mu?"

Mudžahid kaže: "Ne pridajete pažnju Allahovoj veličini."

Ibn Zejd kaže: "Ne smatrate da Allahu trebate biti pokorni."

Ibn Abbas kaže: "Ne znate stvarno Njegovu veličinu."

Sva ova tumačenja se svode na jedno značenje, a to je da, kada bi ljudi uvažavali Allaha, veličali Ga, pokoravali Mu se i zavhvaljivali Mu, onda bi i pokoravanje i bježanje od grijeha i ustručavanje od Njega, bili shodno uvažavanju koje je u srcu. Zbog ovoga je jedan od selefa rekao: "Jedan od najvećih pokazatelja uvažavanja Allaha u srcu je da se neko od vas stidi spomenuti Allaha uz nešto što je sramotno i spomenuti, kao da kažeš: 'Allah ponizio psa i svinju, ili neki smrad i slične stvari.'" Uvažavanje Allaha je da se ne spominje Njegovo ime uz ovakve pojmove. U uvažavanje spada i to da se ništa ne ravna s Njegovim imenom, kao na primjer: "Allaha mi i tvoga mi života." Ili: "Nemam nikoga osim Allaha i tebe." Ili: "Šta Allah i ti htjednete." Ne treba se u ljubavi, veličanju ili uvažavanju ili u pokornosti nešto izjednačiti s Njim, pa da se pokoravaš nekom stvorenju kao što se pokoravaš Allahu, štaviše, i bolje se pokoravaš i bolje slušaš neko stvorenje nego Allaha, kao što se dešava sa nekim nepravednicima i grješnicima. Niti u strahu ili nadi da ravnaš nekoga sa Allahom i da Allaha učiniš kao nekoga ko je manje vrijedan da Mu se nada. Ne smije se izigravati sa Njegovim pravom, pa reći nešto kao: "To se temelji na praštanju." Ne učiniti Ga takvim da se da prednost nekom stvorenju nad Njim, niti da Allah i Njegov Poslanik budu na jednoj strani, a ljudi na drugoj, pa da prava koja imaju ljudi budu veća nego što ih ima Allah i Njegov Poslanik, alejhissalatu vesse-

lam. Niti da dozvoli sebi da ljudima pokloni svoje srce i dušu, a Allahu preda tijelo i jezik. Ne treba da daje prednost ličnom prohtjevu nad onim što Allah želi. Sve ovo nije uvažavanje Allaha u srcu. Onaj ko je ovakav, Allah neće učiniti da ga ljudi poštuju i cijene, nego će i postojeće uvažavanje koje imaju spram njega otkloniti. Ako ga uvažavaju iz straha od njegova zla, onda je to uvažavanje mržnje, a ne ljubavi. Pokazatelj uvažavanja Allaha je vođenje računa o svojim mislima i tome da Allah u njima ne uoči nešto što nije lijepo. Također, pokazatelj je i to da se u samoći ustručava Allaha više nego se ustručava uglednika.

Riječi i fraze koje nisu u skladu sa ophođenjem prema Allahu

Nekada neko kaže: "Udjeljuje ne gledajući." To je ružna uzrečica ali se, nažalost, proširila među muslimanima, kao što se širi vatra suhom travom. Ova uzrečica ima značenje da Allah nije mudro odredio stvari. Daleko od toga da je Allah takav. U ovoj uzrečici je krajnje hrđav odnos prema Allahu i pobuna protiv Allahova davanja, pa kao da je onaj ko ovo kaže bolji poznavalac Allahovih stvorenja od samog Allaha. Kao da kaže: "Dato je nekom ko toga nije zaslužan, a uskraćeno je nekome ko je trebalo da dobije." Uzvišeni Allah je rekao: *Kako ne znaju da Allah daje obilje onome kome hoće, i da ga uskraćuje; to su, zaista, pouke narodu koji vjeruje.* (Ez-Zumer, 52) Onaj ko ovakvo što kaže, neka zna da je Allah odredio stvari kako pripadaju i On je Pravednik koji je sve odredio shodno svojoj Mudrosti i ne može se opisati nikako drugačije osim kao Apsolutno pravedni. Allah kažnjava čovjeka siromaštvom, bolešću, zbog nečega što je počinio od grijeha, kao što kaže: *Sreća koja ti se dogodi od Allaha je, a nesreću koja te zadesi sam si zaslužio.* (En-Nisa, 79)

Nema sumnje da čovjeku bude uskraćena opskrba zbog grijeha koji je počinio, ali je moguće da je to uskraćivanje zbog ispita i provjere da li će čovjek biti zahvalan ili ne, kao što Uzvišeni Allah kaže: *Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru i Nama ćete se vratiti.* (El-Enbija, 35)

Musliman treba da zna da sve što čovjek uradi, dobro ili hrđavo, Allahovo je određenje. Uzvišeni je rekao: *Mi sve s mjerom stvaramo...* (El-Kamer, 49) Allah je Taj Koji je odredio dobra djela i podržao čovjeka u tome da ih učini, ali nije dao svoju podršku grješnicima kako bi grijehe ostavili, iz svoje

beskrajne mudrosti i zbog stvari koje čovjek počini, a Allah najbolje zna.

Neki ljudi kažu: "Maloumnik daje luđacima." – a i ova uzrečica je hrđav odnos prema Allahu. Musliman vjeruje da je sva opskrba kod Allaha i od Allaha i On daje kome hoće od Svojih robova, a uskraćuje kome hoće od robova, a daje kome hoće bez ikakva računa. Uzvišeni je rekao: *A Allah daje kome hoće, bez računa.* (En-Nur, 38) Kao što ova uzrečica ukazuje i na to da onaj ko to kaže nije najispravnijeg vjerovanja, jer da je imao imalo ispravnog poimanja, znao bi da je opskrba i maloumnih i luđaka i razumnih samo od Allaha. Uzvišeni je rekao: *Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani.* (Hud, 6)

Neki ljudi kažu: "Misli da mu kamen pomaže." – to je uzrečica mnogobožaca. Zar ne vidiš da on poziva obožavanju kipova, a islam je došao da ih iskorijeni!? Također smatra dobrim dodirivanje kamenja na mezarima onih koji su umrli, a koje smo smatrali i smatramo pobožnim i dobrim. Allah će o tome svesti račun, jer ko smatra da će mu kamen koristiti, Allah će dati koristi u tome. Sve ovo je naopako i poziva širku Allahu. Smatram da na Zemlji nema kamena koji je na boljem položaju i cjenjeniji od Crnog kamena, Hadžerul-esveda, i Poslanik, alejhissalatu vesselam, kaže: "Hadžerul-esved je spušten iz Dženneta i on je bio bjelji od mlijeka, ali je potamnio od grijeha potomaka Ademovih."[331]

Pogledajmo i Omera, radijallahu anhu, kada kaže: "Znam da si kamen koji niti šteti niti koristi i da nisam vidio Poslanika, alejhissalatu vesselam, da te ljubi, ne bih te poljubio."

Ako je ovako sa kamenom za koji nam je Poslanik, alejhissalatu vesselam, naredio da ga ljubimo i da naišaretimo prema njemu, šta je sa ostalim kamenjem? Svi treba da znamo da ove riječi podstiču na širk i pozivaju u idolopoklonstvo.

Uzrečica koja ukazuje na hrđavo ponašanje prema Allahu svakako jeste kada neko kaže: "Uradio sam što je do mene, a ostalo je na našem Gospodaru." Jasno je da je sve samo Allahovo i On je Taj Koji olakšava i pomaže u svemu. Da nema Allahove pomoći i milosti niko od Njegovih stvorenja

[331] Ahmed i Tirmizi od Ebu Bekra, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim u *Sahihul-džami'u*, 3632.

ne bi mogao da uradi bilo šta. Uzvišeni je rekao: *I prije, i poslije, Allahova je odluka.* (Er-Rum, 4)

Što se tiče riječi: "Trenuci za Allaha i trenuci za tvoje srce", njihovom izgovaranju skloni su neki ljudi kada zgriješe, pa kada im odeš reći da nije dobro to što rade, oni kažu: "Brate, malo Allahu, malo meni." U tome pokušavaju rastumačiti hadis Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Međutim, Hanzala, učini da bude i za ovo i za ono vrrijeme." Ogromna je razlika između riječi koje je Poslanik, alejhissalatu vesselam, uputio ashabu i onoga što oni govore. Ono što je ashab naveo kao zabavljanje sa suprugom i djecom, to je nešto što je dopušteno i što Šerijat opravdava. Zbog toga mu je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Momenti za ovo i momenti za ono." Dakle, trenuci u kojima se čovjek okrene svojoj porodici i djeci, i trenuci kada se osami sa svojim Gospodarom i Njemu robuje. Na osnovu ovoga se jasno vidi razlika između hadisa i nekoga ko kaže: "Trenuci za Allaha i trenuci za tvoje potrebe." Ova uzrečica nosi u sebi i prijestupe i opravdanje griješenja koje samo Allah zna, a Allah najbolje zna.

Edebi muslimana sa Allahovim Poslanikom, alejhissalatu vesselam

On je naš Vjerovjesnik, naš miljenik, naš zagovornik, pečat vjerovjesnika! On je miljenik koji je ispred svih ostalih stvorenja, nosilac bajraka, izvora i hvale vrijednog mjesta. Predvodnik svih Vjerovjesnika i poslanika, pročelnik svih učenjaka i čestitih koje je Allah uputio na Pravi put i kojim je izliječio od bolesti zablude i neznanja mnoga srca i ljude, koji se zalagao radi Allaha na pravi način i koji je robovao Allahu dok mu noge ne bi natekle. On je onaj čije srce nije spavalo i kada bi mu oči bile sklopljene, onaj čiji je život bio odmjeren, čiji sunnet je uputa, govor presudan a upravljanje pravedno. Allah ga je poslao u periodu kada nije bilo poslanika. Ispunio je dunjaluk pravdom nakon što je bio pun nepravde. On je najpravedniji i najplemenitiji čovjek. Čovjek najiskrenijeg govora i najljepšeg povjerenja. To su priznali svi njegovi savremenici, pa čak i njegovi neprijatelji. Bio je najponizniji čovjek, koji je volio siromašne i nevoljnike i s njima se družio, s njima jeo, pio i vodio računa o njihovih interesima, nikada se nije oholio nad njima, niti je bogatim zavidio. Bio je u stalnom razmišljanju... Dugo bi šutio, a nije govorio ako nije bilo potrebe. Poštovao je blagodat makar i malehna bila. Volio je svoje ashabe i vodio računa o njihovom stanju. Njegovo ponašanje je bio toliko u skladu sa Kur'anom da, kada bi hodao putem, kao da bi Kur'an hodao po zemlji. Bio je čovjek prijatnog mirisa, prijatnog ponašanja i daha, stid mu je bila jedna od najizrazitijih vrlina. Bio je najpouzdaniji svjedok, muštulukdžija i opomenitelj. Svom ummetu je od Gospodara dostavio poslanicu, one koji vjeruju hrabrio je i radovao Džennetom, a opominjao i upozoravao onog ko ne vjeruje, podsjećajući ga na Džehennem... Allah ga tako i opisuje u Kur'anu: *O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje.* (El-Ahzab, 45)

Prema hadisu koji Buhari bilježi od Abdullaha b. Amra b. Asa, Poslanik je i u Tevratu opisan kao takav: "Allaha mi, opisan je u Tevratu sa nekim svojstvima koja su navedena i u Kur'anu: 'O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje, zaštitu nepismenih. Ti si Moj rob i poslanik. Nazvao sam te Mutevekkil (onaj koji se oslanja na Allaha) i koji nije ni grub ni osoran,

ne galami po vašarima i trgovima. Ne uzvraća na zlo hrđavim, nego prašta. Neće ga Allah usmrtiti prije nego popravi zabludjeli narod."[332]

U Kur'anu ga navodi kao "svjetiljku koja sija": *O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje, da – po Njegovom naređenju – pozivaš k Allahu, i kao svjetiljku koja sija.* (El-Ahzab, 45-46)

Postoji razlika između svjetiljke koja sija i upaljene svjetiljke. Upaljena svjetiljka ima toplotu i svjetlo, dok svjetiljka koja sija ima svjetlo ali nema vreline i toplote. Upaljena svjetiljka je Sunce u zenitu, a obasjana svjetiljka je naš vjerovjesnik Muhammed, alejhissalatu vesselam, u svojoj cjelovitosti, ljepoti i odličnosti. Sunce te može, ljeti, opeći svojom vrelinom, a svjetlo Miljenika te vodi i ljeti i zimi. Sunce, što mu se više primakneš, više si povrijeđen njegovom toplotom. A što si bliži Miljeniku, time si Allahu draži. Sunce noću zalazi, a svjetlo Miljenika nikada ne jenjava.

"Jedne noći je Džibril došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i zatekao ga da plače. Pitao ga je: 'Allahov Poslaniče, zašto plačeš?' Miljenik, alejhissalatu vesselam, je odgovorio: 'Učio sam Allahove riječi, koje je izgovorio Ibrahim, alejhissalatu vesselam: *Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio – moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao – pa, Ti, uistinu, praštaš i samilostan si.* (Ibrahim, 36) Učio sam i Allahove riječi koje je izgovorio Isa, alejhissalatu vesselam: *Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si.'* (El-Maide, 118) Onda je podigao ruke i rekao: 'Allahu, moj ummet, moj ummet!' Zaplakao je nakon toga, pa je Allah rekao: 'Džibrile, idi Muhammedu i pitaj ga zašto plače, a tvoj Gospodar najbolje zna?' Džibril mu je došao i pitao ga, pa mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao što je rekao, a On najbolje zna. Pa je tada Allah rekao: 'Džibrile, idi Muhammedu i reci: 'Mi ćemo te zadovoljiti tvojim ummetom i nećemo te rastužiti i razočarati.'"[333]

---

[332] Buhari, 2125.

[333] Muslim, 202.

Kako da se musliman ophodi prema Poslaniku, alejhissalatu vesselam?

Musliman će se sa Poslanikom, alejhisselatu vesselam, ophoditi tako što će slijediti njegov način života, prihvatati ono s čime je došao, prepuštat će sud njemu i pokoravati se njegovom Šerijatu. Onaj ko mu nije pokoran u njegovom zakonu i ko odbija da prihvati njegov sud, ko se ismijava Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, taj je nevjernik i sumnjivo je njegovo ubjeđenje.

Uzvišeni je rekao: *I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore.* (En-Nisa, 65)

Buhari bilježi od Ebu Hurejrea da je Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onaj ko se pokorava meni, taj se pokorava Allahu, a ko odbija pokornost meni, odbija pokornost Allahu. Onaj ko se pokorava mom emiru, taj je pokoran meni, a ko odbija pokornost mom emiru, taj odbija pokornost meni."[334]

Buhari i Muslim bilježe primjer koji meleki navode za Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Primjer njega je primjer čovjeka koji je izgradio kuću i napravio gozbu pa poslao glasnika da pozove goste. Onaj ko mu se odazove, ući će u kuću i jesti sa sofre, a onaj ko se ne odazove pozivu, neće ući u kuću, niti će jesti sa sofre. Rekli su: 'Rastumačite mu to.' Jedan od njih je rekao: 'On spava.' Neko je rekao: 'Oko spava, ali je srce budno.' Onda su rekli: 'Kuća je Džennet, pozivač je Muhammed, alejhissalatu vesselam, i onaj ko se pokori Muhammedu, alejhissalatu vesselam, taj je pokoran Allahu, a ko nije pokoran Muhammedu, alejhissalatu vesselam, taj nije pokoran Allahu, a Muhammed, alejhissalatu vesselam, je presudan za ljude.'"[335]

Selef navodi krasan primjer općeg slijeđenja Poslanika, alejhissalatu vesselam, i pokoravanja njemu u svemu. Muslimani iz prvih generacija su se pridržavali Allahove knjige, a pokoravanje Allahu je bila snaga koju nije imao niko pravo mijenjati ili popravljati. Oni nisu pridavali pažnju nekome ko je radio drugačije. Onaj ko to prihvata i to slijedi, taj je na pravom

[334] Buhari, Muslim, od Ebu Hurejrea, *Sahihul-džami'*, 6044.

[335] Buhari, *Kitabul-i'itisam*, 7281; Tirmizi, 2860.

putu, a onaj ko to pomaže, taj je potpomognut. Onaj ko radi drugačije i slijedi neki drugi način koji nije način vjernika, Allah će ga prepustiti tom njegovom pravcu i nastaniti ga u Džehennemu, a on je, doista, grozno boravište.[336]

Nema nikakve sumnje da je ummet, danas, u svakodnevnoj potrebi za povratkom Knjizi svoga Gospodara i sunnetu Miljenika, alejhissalatu vesselam, jer to je garant sigurnosti u društvu. Ljudi su sigurni od zla onoga ko se pokorava Allahu i Njegovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i ko se pravilno ophodi spram Allaha i spram Njegova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i od njega dolazi samo korist i dobro, njegove i riječi i praksa su samo pozitivni: *Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put.* (El-En'am, 90)

Allahu moj, proživi nas u društvu onih za koje si rekao: *Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divno društvo biti!* (En-Nisa, 69)

Stvari koje se tiču ophođenja muslimana prema Poslaniku, alejhissalatu vesselam

1. Vjerovanje u njega i potvrđivanje njegove Poslanice

Njegova najveća mudžiza, Kur'an, ukazuje na istinitost njegove poslanice i poslanstva. Zbog toga su ljudi obavezni da vjeruju u njega kao Poslanika i da potvrde ono s čime je došao njima, bilo da se radi o propisima ili ibadetima. Uzvišeni je rekao: *Reci: "O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik, Njegova vlast je na nebesima i na Zemlji; nema drugog boga osim Njega, On život i smrt daje, i zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, vjerovjesnika, koji ne zna čitati i pisati, koji vjeruje u Allaha i riječi Njegove; njega slijedite – da biste na Pravome putu bili!"* (El-A'raf, 158) Ovaj ajet znači: "Reci, Poslaniče, svim ljudima: 'Allah me je poslao i ljudima i džinima i cijelom čovječanstvu. Moj poziv je svim ljudima, a Allah Koji me je poslao je jedini dostojan da Mu se robuje, jer On je vladar nebesa i Zemlje i On upravlja njima i Njegovo je pravo da Mu se robuje. Obavezni ste da potvrdite ono što je Allah objavio i s čime je poslao poslanika kojeg je počastio vjerovjesništvom i kojeg je On Uzvišeni učinio nepismenim, pa niti

[336] *Šerhuššifa fi šemaili sahibil-istifa*, 3/510.

čita niti piše. Ovaj Vjerovjesnik koji potvrđuje šta mu je Allah objavio, i vi treba da potvrdite njega i pokorite se njegovim naredbama i da ga slijedite. To je uspjeh i na dunjaluku i na Ahiretu i stvarni uspjeh koji će vas dovesti do zadovoljstva Allahovog, Njegove milosti i Dženneta."

Ibn Kajjim je rekao: "Iman je suština koja je spoj poznavanja onoga s čime je došao Poslanik, alejhissalatu vesselam, znanjem, i potvrđivanje toga ubjeđenjem, potvrda toga riječima i predavanje tome ljubavlju i poniznošću, prakticiranje toga javno, tajno i sprovedbom i pozivanje tome koliko je ko u mogućnosti."

2. Pokoravati mu se u onom čemu poziva, a kloniti se onog od čega odvraća

Uzvišeni Allah je rekao: *O vjernici, pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, i ne napuštajte ga, ta vi slušate šta on govori, i ne budite kao oni koji govore: "Slušamo!" – a ne slušaju.* (El-Enfal, 20-21) Vjernik je obavezan da bude pokoran Allahu, a onda Njegovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam. Uzvišeni je rekao: *Pokoravajte se Allahu i Njegovom Poslaniku!* – a time se ukazuje na neodvojivost pokoravanja i međusobnu vezanost i jednog i drugog. Onaj ko se pokorava Poslaniku, alejhissalatu vesselam, pokorava se Allahu i ne može se pokoravati jednom a ne pokoravati se drugom. Allah, dželle šanuhu, je rekao: *I pokoravajte se Allahu i Poslaniku Njegovu; a ako leđa okrenete, pa – Poslanik Naš je jedino dužan da jasno objavljuje.* (Et-Tegabun, 12) Riječi: *I pokoravajte se Allahu i Poslaniku Njegovu* ukazuju na obaveznost pokoravanja Poslaniku, alejhissalatu vesselam, u onom što je potvrđeno od sunneta. Postoje stvari koje je Sunnet ozakonio, a Kur'an ne govori o njima. Zbog toga nam je Allah naredio da se pokoravamo Njegovom Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, u svemu o čemu je on rekao i prenio od svoga Gospodara, jer on je sačuvan od grijeha i ne govori po svome hiru i prohtjevu. Sve ono što je došlo od Poslanika, alejhissalatu vesselam, i što se vjerodostojno pripisuje njemu, to je njegov vjerozakon i obavezni smo da mu se pokorimo.

Bilježi se od Ibn Mesuda da je rekao: "Troje je u Kur'anu uporedo sa troma i ne može biti jedno bez drugog, a to su riječi Uzvišenog: *I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite.* (En-Nisa, 36) Riječi: *Molitvu obavljajte i zekat dajte.* (El-Bekare, 43)

Svi učenjaci ummeta su jedinstvenog stava da pokoravanje Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, znači pridržavanje i slijeđenje njegova sunneta, korak po korak, i da čovjek ne daje prednost svojim prohtjevima u odnosu na Poslanikov sunnet. Muslimani prvih generacija su slijedili Poslanika, alejhisselatu vesselam, i oponašali ga u svakom postupku pa makar i ne razumjeli zašto je nešto radio niti uzrok nečemu. Buhari i Muslim bilježe da je Omer b. Hattab došao do Hadžerul-esveda i poljubio ga, a onda rekao: "Znam da si kamen i da ne štetiš niti koristiš, i da nisam vidio Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da te ljubi, ne bih te poljubio."[337]

Imamo i Abdullaha b. Omera dok je bio na jednom putovanju i iznenada je zastao i okrenuo je devu na jednom mjestu. Pitali su ga zašto to radi, a on je rekao: "Ne znam, samo sam vidio Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je tako radio, pa i ja tako radim."[338]

Imamo i Ebu Bekra koji kaže: "Nisam ostavio išta što je radio Poslanik, alejhissalatu vesselam, a da ja to ne radim. Bojim se da ću zabludjeti ako išta od njegove prakse ostavim."

Omer b. Abdilaziz je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je uveo u praksu, a onda su i njegovi nasljednici uveli praksu. Ta praksa je potvrđivanje Sunneta."

Vjerovanje u Poslanika, alejhissalatu vesselam, je obaveza svakog pojedinca u ovom svijetu i čovjek ne može kompletirati svoje vjerovanje osim kroz to. Nije ispravan islam osim uz njega, alejhissalatu vesselam, i zbog toga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tako mi Onoga Ko upravlja Muhammedovim životom, niko iz ovog ummeta, bilo židov ili hrišćanin, neće čuti za mene, a onda umrijeti ne vjerujući u ono s čime sam poslan, a da neće u Džehennem."[339]

Iz ovog hadisa se može zaključiti:

- Vjerovjesnikova, alejhissalatu vesselam, poslanica je stavila van snage sve ostale vjere.
- Izdvaja židove i hršćane jer oni imaju objavu, pa ako je ovako s njima koji imaju Knjigu, onda je još preče onima koji nemaju Knjige i objave.

---

[337] Buhari, 1597; Muslim, 1270.

[338] *Vadžibatul-ummeti nahve kašifil-gummeti*, 23.

[339] Muslim, 153.

- Onaj do koga nije došla poruka islama, on ima opravdanje.[340]

Tako je Allah obavezao sve one koji su čuli za njega da vjeruju u njega i dao je uputu na ovom svijetu onima koji ga slijede i prakticiraju ono što je on ozakonio. Allah je osudio nevjernike, kao nekog ko je propao i kome prijeti Džehennemom, jer ne vjeruju u Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa kaže: *Onaj ko ne vjeruje u Allaha i Poslanika Njegova – pa, Mi smo za nevjernike razbuktali oganj pripremili!* (El-Feth, 13)

Uzvišeni je rekao: *Ono što vam Poslanik kao nagradu da, to uzmite, a ono što vam zabrani, ostavite; i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava.* (El-Hašr, 7) Znači, ono što vam Poslanik, alejhissalatu vesselam, dadne od imetka, ili vam propiše kao zakon, to prihvatite i prakticirajte, a ono od čega vas odvraća i zabranjuje vam da uzmete ili radite, to nemojte uzimati niti se tome približavati.

Uzvišeni je rekao: *Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti."* (Ali Imran, 31) *Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na Onome svijetu, i koji često Allaha spominje.* (El-Ahzab, 21)

Buhari bilježi od Ebu Hurejrea: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Sav moj ummet će ući u Džennet, osim ko odbije.' Prisutni upitaše: 'Allahov Poslaniče, a ko će to odbiti?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, odgovori: 'Onaj ko mi se pokorava, ući će u Džennet, a onaj ko mi se ne pokorava, taj odbija.'"[341] Dakle, sav Vjerovjesnikov, alejhissalatu vesselam, ummet će ući u Džennet, osim onaj ko odbija da uđe. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je precizirao da će onaj ko mu se pokorava i ko slijedi njegovu praksu ući u Džennet, a da je onaj ko mu je neposlušan taj koji odbija ulazak u Džennet i zaslužuje Džehennem.

Iz navedenog hasisa jasno se vidi važnost slijeđenja Poslanika, alejhissalatu vesselam, i kobnost neposlušnosti.

Buhari i Muslim bilježe od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ne pitajte me za ono što vam ja ne spomenem. Propali su oni prije vas što su mnogo pitali svoje vjerovjesnike i što su se razilazili sa njima. Ako vam nešto zabranim, to izbjegavajte, a ako vam

[340] Nevevi, *Šerhu muslim*, 1/438.

[341] Buhari, 7280.

nešto preporučim i naredim, onda to prakticirajte koliko možete."[342]

Hadis nam ukazuje na nekoliko stvari:

1. Zabrana razilaženja i čestog zapitkivanja, bez potrebe za tim, jer to je uzrok propasti.

2. Razilaženje je uzrok cijepanja jedinstva i slabljenja vjere.

3. Sve ono što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, prešutio, to se ne obračunava i to je Allahova milost.

4. Čovjek nije obavezan više nego može učiniti.

Uvažavanje Poslanika, alejhissalatu vesselam, dobročinstvo prema njemu i poštovanje

Uzvišeni je rekao: *Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju, a koji se, kad su s njim na kakvom odgovornom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju. Oni koji od tebe traže dopuštenje, u Allaha i Poslanika Njegova, doista, vjeruju. I kad oni zatraže dopuštenje od tebe zbog kakva posla svoga, dopusti kome hoćeš od njih, i zamoli Allaha da im oprosti jer Allah prašta i On je milostiv. Ne smatrajte Poslanikov poziv upućen vama kao poziv koji vi jedni drugima upućujete; Allah sigurno zna one među vama koji se kradom izvlače. Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju Njegovu, da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe. Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji, On sigurno zna kakvi ste vi, i On će ih obavijestiti o svemu što su radili na Dan kad se budu Njemu vratili. A Allah sve dobro zna!* (En-Nur, 62-64)

I kaže: *O vjernici, ne odlučujte se ni za što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna. O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njima glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovarate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne primijetite. One koji utišaju glasove svoje pred Allahovim Poslanikom – a to su oni čija je srca Allah prekalio u čestitosti – čeka oprost i nagrada velika. Većina onih koji te dozivaju ispred soba nije dovoljno pametna. A da su se oni strpjeli dok im ti sam iziđeš, bilo bi im bolje, a Allah prašta i samilostan je.* (El-Hudžurat, 1-5)

[342] Buhari, 7288; Muslim, 1337.

Svi ovi časni ajeti objedinjuju norme ponašanja spram Poslanika, alejhissalatu vesselam, i podrazumijevaju sredstva uvažavanja i dobročinstva spram njega. Ajeti, svojim sadržajem, podrazumijevaju usmjeravanja koja za cilj imaju, na prvom mjestu, upozoriti ashabe kako da se ophode sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, u njegovom životu. pokuđeno je napustiti sijelo sa njim, kradom, ne tražeći dozvolu za to. Ne treba izostaviti obzir u obraćanju njemu i razgovoru s njim, pa ga ne treba zvati samo imenom, kao što se međusobno zazivaju, niti dati prednost svom mišljenju ili sudu u odnosu na njegovo mišljenje ili sud. Ashabima je oporučeno da ne podižu svoje glasove kada su s Poslanikom niti da mu se grubo obraćaju, kao što rade međusobno. Ako su ovakve smjernice bile za ashabe Poslanika, alejhissalatu vesselam, također su takve i za sve pojedince u ummetu. Svaki musliman treba da vodi računa o svom ponašanju spram Poslanika, alejhissalatu vesselam, i da ga uvažava i poštuje i nakon njegove smrti kao što je to bilo potrebno i za njegova života.

Sehl b. Abdullah Tusteri je govorio o ajetu: *O vjernici, ne odlučujte se ni za što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova.* – rekao: "To znači: nemojte govoriti prije nego on progovori. A kada nešto govori, onda vi pažljivo slušajte i šutite."

Čovjek treba, kada ode u Poslanikovu, alejhissalatu vesselam, džamiju i stane pred njegov kabur da ga poselami, da snizi glas i obori pogled i da u srcu osjeti uvažavanje i poštovanje spram Poslanika, alejhissalatu vesselam, i da vodi računa o časti Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, pa da ne viče i ne podiže svoga glasa u Poslanikovoj, alejhissalatu vesselam, džamiji niti da vodi raspravu s nekim. Uzvišeni Allah nas upozorava na propast naših djela, ako ne postupimo tako, pa kaže: *Ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njima glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovarate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne primijetite.* (Navedeni ajet)

Ovi ajeti sure Hudžurat su opće smjernice ponašanja, svakom muslimanu i muslimanki, spram Poslanika, alejhisselatu vesselam, i poznavanja njegova mjesta. Svejedno da li je to bilo objavljeno u povodu delegacije Benu Temima, kada su došli Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i pozvali ga: "Muhammede! Muhammede! Izlazi među nas!" – pa su objavljeni ajeti koji ih kore i opisuju kao neznalice i nerazumne u svom ophođenju spram

Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, ili su objavljeni zbog Ebu Bekra i Omera kada su vodili dijalog pred Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i kada su se razišli u stavovima, pa su podigli svoje glasove pred Vjerovjesnikom, alejhissalatu vesselam, i onda je objavljen ajet, ili je povod objave ajeta bilo nešto drugo. Ebu Bekr i Omer su se toliko pobojali za sebe da su rekli, nakon objave ajeta: "Allaha nam, Allahov Poslaniče, nećemo ti se poslije ovoga obraćati, osim kao što braća razgovaraju jedan s drugim u povjerenju."

Dakle, ajeti ostaju općeniti u svom usmjeravanju za svakog pojedinca iz ummeta. Ashabi su, dakako, pokazali najbolji primjer ophođenja i uvažavanja Poslanika, alejhissalatu vesselam. Amr b. As je rekao: "Niko mi nije bio draži od Allahovog Poslanika, alejhissalatu vesselam, niti je iko bio ugledniji u mojim očima od njega. Nisam ga se mogao nagledati iz poštovanja spram njega i kada bi neko od mene tražio da ga opišem, ne bih mogao jer ga se moje oči nisu nagledale i zasitile." Berra b. Azib je rekao: "Htio sam pitati Poslanika, alejhissalatu vesselam, nešto, pa sam s pitanjem čekao nekoliko godina[343] iz poštovanja prema njemu." Sabit b. Kajs je sjedio u svojoj kući i rekao: "Ja sam Džehennemlija." Zatim je izostajao od odlaska Poslaniku, alejhissalatu vesselam. Poslanik, alejhissalatu vesselam, se raspitivao o njemu kod Sa'da b. Muaza, pa mu je rekao: " Ebu Amre, šta je sa Sabitom, je li bolestan?" On je odgovorio: "Komšija mi je, ali ne znam da je bolestan." Sa'd je otišao Sabitu i rekao mu šta je rekao Poslanik, alejhissalatu vesselam, pa je Sabit rekao: "Objavljen je ovaj ajet, a vi svi znate da ja imam najprodorniji glas spram Poslanika, alejhissalatu vesselam, i ja sam Džehennemlija." Sa'd je to ispričao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i on je rekao: "Naprotiv, on je Džennetlija."[344]

Muslimane, znaj da je uvažavanje Poslanika, alejhissalatu vesselam, ima svoje pokazatelje jer to nije samo prazna priča koju neko iskaže.

Prvi pokazatelj uvažavanja Poslanika, alejhisselatu vesselam, je uvažavanje njegove priče, hadisa, i vođenje računa o tome kako se hadis prenosi. Onaj ko slaže na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, neka sebi pripravi mjesto u Džehennemu. Kada bi ashabi ili tabi'ini prenosili hadis, bili bi krajnje precizni u tome. Pokazivali su krajnje uvažavanje i poštivanje hadi-

[343] *Eššifa bi ta'rifi hukukil-mustafa.*

[344] Muslim, 119.

sa, bilo da ga slušaju ili prenose i za to su se pripremali najbolje moguće, a sve iz poštivanja hadisa Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam. Takav je slučaj Malika b. Enesa koji nije prenosio hadis od Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, osim pod abdestom, a sve iz poštovanja prema njemu. Imamo Seida b. Musejjiba, pročelnika tabi'ina, kojeg je neki čovjek pitao za neki hadis, a Seid je bio nalakćen, pa se uspravio, sjeo i onda kazao hadis, jer mu je bilo mrsko da kazuje hadis Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, nalakćen. Kada bi ljudi došli do Malika, pred njih bi izlazila sluškinja i pitala ih zbog čega su došli. Ako bi došli da uče fikh od imama Malika, on bi izlazio među njih. Ako bi došli da uče hadis, onda bi ušao u kupatilo i okupao bi se, oblačio novu odjeću, zelenu kapu, a onda stavljao amamu i sjeo na stolicu. Kada bi sjeo na nju, među ljudima, na njemu se ogledala krajnja skrušenost i stalno bi koristio mirisni štapić dokle god je kazivao hadise Poslanika, alejhissalatu vesselam. Izbjegavao je da hadis kazuje na putu i u prolazima, ili dok je stajao ili nekuda žurio, da je Allah njime zadovoljan i ostalim ashabima i tabi'inima, koji su znali vrijednost Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa su ga tako i poštivali i koji su znali vrijednost hadisa pa su ga i uvažavali spram toga.

Drugi pokazatelj jeste dobročinstvo spram Vjerovjesnikove porodice, potomaka i supruga, da je Allah njima svima zadovoljan. Ukazivanje časti Poslaniku, alejhissalatu vesselam, podrazumijeva i ukazivanje časti onom što proističe od njega, kao što smo naveli. Uzvišeni, ukazujući na njihovu odliku, kaže: *Allah želi da od vas, o porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti.* (El-Ahzab, 33) Selefu je bila poznata njihova vrijednost kao ehlul-bejta, pa su ih voljeli, uvažavali i znali su njihovu čast i ugled koje su im dali Allah i Njegov Poslanik, alejhissalatu vesselam. Hakim bilježi od Ša'bija, a Bejheki ocjenjuje kao vjerodostojnu, predaju da je Zejd b. Sabit klanjao dženazu svojoj majci, a onda mu je dovedena mazga da je pojaše. Došao je Abdullah b. Abbas i uzeo je za povodac. Zejd je rekao: "Popusti, amidžiću Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam." Ibn Abbas je rekao: "Ovako nam je naređeno da postupamo sa našim učenim." Zejd ga je poljubio u ruku i rekao: "A ovako je naređeno da radimo sa ehlul-bejtom Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam." U dva *Sahiha* stoji da je Ebu Bekr govorio: "Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, krvna veza Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, draža mi je da

ju održavam nego svoju."[345] Ebu Bekr i Omer su posjećivali Umm Ejmen koja je bila štićenica Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i govorili su: "Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, ju je posjećivao." Kada je Halima Sa'dija otišla Poslaniku, alejhissalatu vesselam, on joj je prostro svoj ogrtač i udovoljio njenom traženju. Pošto je preselio Gospodaru, Ebu Bekr i Omer su, kada bi im ona dolazila, činili isto.

Treći pokazatelj uvažavanja Poslanika, alehisselatu vesselam, jeste uvažavanje ashaba, priznavanje njihova ugleda i mjesta, ugledanje na njih i lijepo izražavanje o njima. Traženje oprosta za njih i ustezanje od onoga što je dovelo do sukoba među njima, neprijateljstvo spram njihovih neprijatelja, a prijateljstvo spram onih koji su im odani i koji ih vole. Moraju se odbaciti one predaje koje narušavaju životopis Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, koje odbijaju ashabe i koje ih opisuju kao nepravedne, i to da je hilafet trebalo da pripadne Aliji nakon Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i ružno izražavanje o ashabima, koji Aliju uzdižu iznad svih ostalih ashaba. Štaviše, ima ljudi koji prelaze i tu granicu i uzdižu Aliju na stepen božanstva, da Allah sačuva od svega toga. Ispravno je da spominjemo i pričamo o njihovim odlikama i načinu života, a da ne govorimo o nečemu drugom. To, kao što kaže Poslanik, alejhissalatu vesselam: "Kada se spomenu moji ashabi, ustegnite se."[346]

Lijepo Allah o njima kaže: *Allah je zadovoljan onim vjernicima koji su ti se pod drvetom na vjernost zakleli. On je znao šta je u srcima njihovim, pa je spustio smirenost na njih, i nagradit će ih skorom pobjedom.* (El-Feth, 18) I kaže: *Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom; vidiš ih kako se klanjaju i licem na tlo padaju želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo – na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tlo. Tako su opisani u Tevratu. A u Indžilu: oni su kao biljka kad izdanak svoj izbaci pa ga onda učvrsti, i on ojača, i ispravi se na svojoj stabljici izazivajući divljenje sijača – da bi On s vjernicima najedio nevjernike. A onima koji vjeruju i dobra djela čine Allah obećava oprost i nagradu veliku.* (El-Feth, 29)

A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nemojte psovati i vrijeđati

[345] Buhari, *Kitabu fedaili ashabinnebijji sallellahu alejhi ve selleme*, 3712; Muslim, 1758.

[346] Taberani od Ibn Mesuda, a Albani kaže da je vjerodostojan, *Sahihul-džami'*, 545.

moje ashabe. Nemojte psovati i vrijeđati moje ashabe. Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, kada bi neko od vas podijelio koliko je brdo Uhud zlata, ne bi dokučio ni mudd njihova stepena, niti pola od toga."[347]

Allahu moj, mi volimo ashabe Tvoga Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, uvažavamo ih i priznajemo njihovu vrijednost, pa nas sačuvaj i pomozi nam da ih slijedimo, da lijepo o njima kazujemo i učini nas od onih za koje si rekao: *Oni koji poslije njih dolaze govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!"* (El-Hašr, 10)

Četvrti pokazatelj jeste govoriti o Poslaniku, alejhissalatu vesselam, ono što mu priliči. Najbolje je ono što Uzvišeni Allah govori o njemu i hvali ga, a to je salavat i selam na njega. Uzvišeni je rekao: *Allah i meleki Njegovi blagosilju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav!* (El-Ahzab, 56) Znači, Allah hvali Poslanika, alejhissalatu vesselam, u visokom društvu i spominje ga pred bliskim melekima, a časni i čisti meleki hvale Poslanika, alejhissalatu vesselam, i mole za njega. O vjernici, donosite što više salavata i selama na njega, u svakoj prilici i danju i noću. Najpotpuniji i najljepši salavat na njega je: "Allahu moj, neka je Tvoj salavat na Muhammeda i na Muhammedovu porodicu onako kao što si salavat učinio na Ibrahima i na Ibrahimovu porodicu, uistinu si Ti vrijedan svake hvale i Slavan si. Allahu moj, neka je Tvoj blagoslov na Muhammeda i na Muhammedovu porodicu onako kao što si blagoslov učinio na Ibrahima i na Ibrahimovu porodicu, uistinu si Ti vrijedan svake hvale i Slavan si."[348]

Salavat i selam na Poslanika, alejhissalatu vesselam, imaju veliku nagradu i kada bi ljudi znali njihovu pravu vrijednost, činili bi to u svakom momentu. Od Abdurrahmana b. Avfa se prenosi da je rekao: "Došao sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, a on je bio na sedždi. Dugo je ostao i rekao: 'Sreo sam Džibrila i on me je obradovao. Rekao mi je: 'Tvoj ti Gospodar kaže: 'Onaj ko na tebe donese salavat, Ja na njega salavat učinim, a onaj ko donese selam na tebe, Ja na njega selam učinim!" – pa sam

[347] Muslim od Ebu Hurejrea, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim, *Sahihul-džami'*, 2537.

[348] Muslim, *Kitabussalati, babussalati alennebijji sallellahu alejhi ve selleme,* 405.

pao na sedždu iz zahvalnosti Allahu.'"[349] Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko na mene donese jedan salavat, Allah na njega učini deset za taj."[350] Od Jakuba b. Zejda b. Talha Tejmi se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Došao mi je glasnik od mog Gospodara i rekao: 'Niko na tebe neće učiniti salavat, a da Allah neće na njega učiniti deset.' Neki je čovjek rekao: 'Allahov Poslaniče, a da učinim pola mojih dova salavatom na tebe?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ako hoćeš.' Čovjek je rekao: 'Sve svoje dove ću učiniti salavatom na tebe!' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Onda će te Allah pošteditи i dunjalučke i ahiretske brige.'"[351] Od Abdullaha b. Mesuda se prenosi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah ima meleke koji su zaduženi da hodaju zemljom i da mi dostavljaju selame od mog ummeta."[352] Od Ebu Hurejrea se prenosi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema skupa na kojem ljudi ne spomenu Allaha i ne donesu salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, a da im to neće biti mrlja na Kijametskom danu, pa ako hoće, Allah će im oprostiti, a ako hoće, kaznit će ih."[353]

Brate muslimane, budi željan ljubavi Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i neka ti je drago da donosiš salavat i selam na njega.

Postoje i vremena i mjesta gdje je poželjno donositi salavat i selam na Poslanika, alejhissalatu vesselam:

- Salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, na posljednjem sjedenju u namazu. Svi su muslimani jedinstvenog stava da je to potrebno, ali se razilaze o njegovoj obaveznosti.

- Dženaza-namaz, nakon drugog tekbira. Od Zuhrija se bilježi da je rekao: "Čuo sam Ebu Umamu b. Sehla b. Hunejfa da o tome kazuje Seid b. Musejjib i kaže: 'Sunnet je na dženazi proučiti Fatihu i donijeti salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, a onda učiti dovu za

[349] Hakim, 1/550, i Hakim kaže: "Vjerodostojnog lanca prenosilaca, ali ga Buhari i Muslim nisu zabilježili." Albani kaže: "Vjerodostojan na osnovu mnogih lanaca prenosilaca i onih hadisa koji ga potvrđuju."

[350] Muslim, 408.

[351] Džahdami, 29-28, Albani kaže: «Ovo je mursel vjerodostojnog lanca prenosilaca."

[352] Nesai, 1281, Albani kaže da je vjerodostojnog lanca prenosilaca i da su prenosioci vjerodostojni.

[353] Tirmizi, 3380, i kaže da je dobar.

umrlog do kraja. Ne učiti više od jednom, a onda predati selam u sebi.'"[354]

- Kada se pomene on, alejhissalatu vesselam. Postoji razilaženje o obaveznosti toga da se donese salavat kada god se spomene njegovo, alejhissalatu vesselam, ime. Tahavi i Hulejmi kažu: "Obavezan je salavat na njega, alejhissalatu vesselam, kada god se spomene." Drugi kažu: "To je pohvalno, a nije obavezno i nešto zbog čega bi bio grešan onaj ko ne donese salavat."

- Prilikom ulaska u džamiju i prilikom izlaska iz nje. Bilježi se od Abdullaha b. Hasana, a on od svoje majke Fatime, kćerke Hasanove, a ona od Fatime Velike da je rekla: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi ulazio u džamiju, izgovarao je salavat i selam na Muhammeda, a onda bi rekao: 'Gospodaru, oprosti mi grijehe i otvori mi kapije Svojeg davanja!'"[355]

- Nakon što se čuje ezan, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada čujete mujezina, izgovarajte što i on kaže, a onda donesite salavat na mene, jer onaj ko na mene donese jedan salavat, Allah na njega, zbog toga, donese deset, a onda od Allaha tražite za mene *vesilet* jer to je položaj u Džennetu koji ima samo neko od Allahovih robova, a ja se nadam da sam ja taj. Onaj ko bude za mene tražio vesilet, njemu je omogućen moj šefaat."[356]

- Prilikom dove, shodno hadisu Fedaleta b. Ubejda, ashaba Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, je čuo nekog čovjeka da uči dovu na namazu, ali nije slavio Allaha i nije donio salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, pa mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Požurio je ovaj.' Onda ga je pozvao i rekao mu (ili nekom drugom): 'Kada neko od vas dovi, neka počne sa slavljenjem Allaha i zahvalom Njemu, a onda neka donese salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, a onda neka poslije toga dovi šta hoće.'"

- Salavati na njega petkom, shodno hadisu Evsa b. Evsa, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Najbolji vam je dan petak; u njemu

[354] Nesai, 1940, Hakim kaže da je vjerodostojan po uvjetima Dvojice, a Zehebi i Albani se slažu s njegovom ocjenom.

[355] Tirmizi, 314; Ibn Madže, 778, vjerodostojan, osim riječi oprosta. (*Tahridžu fadlissalati alennebijji sallellahu alejhi ve selleme*, 82-84) i drugi, a Albani ocijenio kao vjerodostojan.

[356] *Sahihul-džami'*, 613.

je stvoren Adem, u njemu će biti Puhanje (Smak svijeta), u Njemu će biti proživljenje. Što više salavata na mene učite petkom, jer se vaši salavati meni izlažu. Neki čovjek je rekao: 'Allahov Poslaniče, kako da ti se naši salavati izlažu, a ti si mrtav?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je na to rekao: 'Allah je zabranio zemlji da uništi tijela vjerovjesnika.'"[357]

- U obraćanju, kao što je obraćanje za džumu, bajram ili kišnu dovu.
- Prilikom završetka sijela i napuštanja skupa.
- Prilikom zaručivanja žene.

Još neki od adaba muslimana spram Poslanika, alejhissalatu vesselam

Ljubav i čežnja za susretom s njim, alejhissalatu vesselam. Uzvišeni Allah je rekao: *Reci: "Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da prođe neće imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate – miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovu putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put."* (Et-Tevba, 24) Muslim bilježi od Enesa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neće vjerovati neko od vas sve dok mu ne budem draži od njegovih roditelja, djece i svih ljudi."[358] Ovdje spomenuta ljubav koja mora biti ispred svega ostalog, nije urođena ljubav, jer čovjek voli sebe više nego bilo koga drugog, a njegova ljubav spram roditelja i djece je veća od ljubavi prema ostalima. Ovo je urođena ljubav i čovjek je ne može otkloniti niti će biti pitan zbog toga. Štaviše, od njega se traži takvo što. Ljubav prema Allahu i Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i kojoj treba dati prednost nad svim ostalim, jeste ljubav razuma. To pojašnjava imam Nuruddin Kari, kada kaže: "To je davanje prednosti onom što razum podrazumijeva da prevlada, makar ne bilo u skladu s naravom. Pogledaj bolesnika kojem gorak lijek nije drag, ali i pored toga, on će ga uzeti i željeti da uzme jer mu razum nalaže to jer je u tome njegovo dobro." Tako je i sa vjernikom koji zna da Poslanik, alejhissalatu vesselam, ne naređuje niti zabranjuje išta u čemu nije korist: vjerska, svjetska, ahiretska. I on zna da je Poslanik,

---

[357] Ebu Davud, 1047, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[358] *Sahihul-džami'*, 7582.

alejhissalatu vesselam, najmilostiviji i najblaži prema njemu. Tada će dati prednost njegovoj naredbi nad ostalim naredbama, jer mu razum to nalaže. Ovo je prvi stepen vjerovanja.

Što se tiče upotpunjavanja, to je da i narav vjernika slijedi razum u ljubavi prema Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i da čini sve što može u pomaganju njegova sunneta i odbrani Šerijata, slijeđenju njegova načina života. Ovako je ljubav prema Poslaniku, alejhissalatu vesselam, objašnjena u predaji koju bilježi imam Ahmed u *Musnedu:* "Omer b. Hattab je rekao Poslaniku, alejhissalatu vesselam: 'Ti si mi draži od svega što postoji, osim od mene.' Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, mu na to reče: 'Ne, tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, sve dok ti ne budem draži i od tebe samog.' Omer mu je, nakon što je spoznao značenje ljubavi prema Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i pošto je shvatio da je to ljubav razumom, koji daje prednost pokoravanju Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, nad slijeđenjem svojih prohtjeva, rekao: 'A sada si mi, tako mi Allaha, draži i od mene samog.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Sada, Omere.' (znači, sada je upotpunjeno vjerovanje, Omere, i sada ti je cjelovito ubjeđenje)."

Selef je znao vrijednost Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i voljeli su velikom ljubavlju i ljubav prema njemu su učinili da bude zalog uspjeha na Kijametskom danu. Buhari bilježi od Salima b. Ebi Dža'da, a on od Enesa b. Malika: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je išao prema džamiji i kada je došao do nje, prišao mu je neki starac, ili neki čovjek i pitao: 'Kada je Smak svijeta, Allahov Poslaniče?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, ga je pitao: 'A šta si pripravio za njega?' 'Tako mi Onog Ko te je poslao s Istinom, nisam pripravio za to ni mnogo namaza, ni mnogo posta, ali ja volim Allaha i Njegova Poslanika.' – reče mu čevjek. 'Onda si s onim koga voliš.' – kaza mu Poslanik, alejhissalatu vesselam."[359]

Ako su ashabi, da je Allah svima njima zadovoljan, voljeli Poslanika, alejhissalatu vesselam, onda je to, hvala Allahu, blagodat, to je ljubav koja će trajati u ummetu do Kijametskog dana. Svaki vjernik koji je iskrenog vjerovanja voli Poslanika, alejhissalatu vesselam, bez obzira koliko vremena prošlo i gdje se nalazilo. Imam Muslim bilježi od Ebu Hurejrea: "Allahov

[359] Ahmed u *Musnedu, Kitabul-mehabbeti vessuhbeti, babu vudžubi mehabbetillahi ve resulihi, El-fethurrebbani*

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Najviše me iz ummeta vole oni ljudi koji će doći poslije mene i koji bi dali i imetak i porodicu samo da me vide.'"[360] Ali b. Ebi Talib je bio upitan: "Kako ste vi voljeli Poslanika, alejhissalatu vesselam?" Pa je rekao: "Bio nam je, Allaha mi, draži od našeg imetka, djece, roditelja i od hladne vode u vrelom danu." Bejheki bilježi od Urvea: "Kada su Mekkelije izveli Zejda b. Desineta iz Harema kako bi ga ubili, Ebu Sufjan ga je pitao: 'Tako ti Allaha, Zejde, bi li volio da je Muhammed kod nas, sada, na tvom mjestu da ga pogubimo, a da si ti sa svojom porodicom?' Zejd je rekao: 'Allaha mi, ne bi mi bilo drago da je Muhammed, alejhissalatu vesselam, na mjestu na kojem se može ubosti na trn, a da ja sjedim sa svojom porodicom.'" Ebu Sufjan je rekao: "Nisam vidio da iko ikoga voli toliko koliko vole ashabi Muhammeda."[361]

Slučaj čovjeka koji je posvjedočio u korist Poslanika, alejhissalatu vesselam

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je kupio konja od nekog beduina i rekao mu da ga slijedi do kuće gdje će mu dati novac. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je požurio, a beduin je zaostao za njim. Onda su ljudi počeli na putu da presreću beduina i da mu nude da kupe konja za kojeg se dogovorio sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam. Tako da su mu neki ljudi ponudili i veću cijenu nego što je bio dogovorio sa Poslanikom. Kada su dobro povećali cijenu, beduin je pozvao Poslanika, alejhissalatu vesselam, i rekao mu: "Ako kupuješ ovog konja, kupuj ga po ovoj cijeni, inače sam ga prodao." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je ustao i rekao: "Zar takvo što govoriš, a već sam kupio od tebe?" "Allaha mi, nisam ti ga prodao." – tvrdio je beduin. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Da, jesi." Beduin je nastavio tvrditi i rekao je: "Daj mi svjedoka." Huzejme b. Sabit je rekao: "Ja ću posvjedočiti da si prodao njemu." Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se okrenuo prema Huzejmeu i pitao ga: "Na osnovu čega ćeš posvjedočiti, a nisi bio prisutan?" Huzejme je rekao: "Time što potvrđujem tebe, Allahov Poslaniče." U drugom predanju: "Vjerujem ti da je istina ono što dolazi s neba, pa kako ne bih vjerovao u ono što kažeš?" Pa je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, učinio da Huzejmeovo svjedočenje bude snage svjedočenja dvojice ljudi. Sujuti kaže:

[360] Buhari, *Kitabul-ahkam.*

[361] Ove predaje su u *Kitabuššifau* od Kadi Ijada, 3/550-560.

"To je imalo i vjerski uticaj, jako bitan, nakon prvog skupljanja Kur'ana u jednu zbirku, kada je Ebu Bekr naredio da se objedini, a Zejd b. Sabit bio pisar. Ljudi su dolazili Zejdu, a on nije htio zapisati nijedan ajet ako nije imao dva pravedna svjedoka, a posljednji ajet sure Bekare nije mogao posvjedočiti niko osim Huzejmea b. Sabita, pa je rekao: 'Napišite kako on kaže jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, učinio njegovo svjedočenje kao svjedočenje dvojice ljudi.' I onda je i zapisano tako. Kažu da je Omer došao sa ajetom o kamenovanju, ali nije zapisan jer nije imao nikog drugog."

Hitabi kaže: "Ovaj hadis koriste novotari kada hoće da opravdaju svjedočenje jednog čovjeka koji je poznat po iskrenosti, u svemu što tvrdi. Značenje hadisa je da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao beduinu, a on posvjedočio na osnovu svog znanja, jer Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nije lagao i onda je Huzejmino svjedočenje bila samo potvrda riječi i potpora u sporu, pa je njegovo svjedočenje i potvrđivanje riječi postalo kao svjedočenje dvojice u ostalim slučajevima.

Ko li je taj ashab koji je imao ovako veličanstveno mjesto? On je Huzejme b. Sabit b. Fakih b. Sa'lebe b. Saide, Ebu Ammare Ensari. Učestvovao je na Uhudu i svim ostalim pohodima poslije njega. Bio je iz plemena Evs. Jedan od istaknutih u Alijinoj vojsci i poginuo je na njegovoj strani u Bici kod Siffina.

Bilježi se od Enesa da je rekao: "Dva plemena, Evs i Hazredž, su se nadmetala koje je od njih bolje, pa su iz Evsa rekli: 'Naš je onaj koga su meleki okupali poslije smrti, Hanzala b. Ebi Amir, od nas je onaj radi ćije smrti se zatresao Arš, Sa'd b. Muaz, i od nas je onaj koga su stršljeni čuvali, Asim b. Ebi Akleh, i naš je onaj čije svjedočenje je kao svjedočenje dvojice, Huzejme b. Sabit."

Pogledajte samo ljubav koju su ashabi imali spram Poslanika, alejhissalatu vesselam, i njihovo potvrđivanje njega bez toga da im je potreban dokaz. To je veličanstveno ophođenje prema Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam.

Na kraju, reci zajedno sa mnom, braći muslimanima:

Salavatite na najbolje stvorenje,

najčasnije i najuglednije, o muslimani!

On je probrani Vjerovjesnik, putokaz vjere,

najbolji koji poziva islamu i spasu...

Salavatite na najbolje stvorenje ikada

što je ikada se pojavilo na svijet.

Salavatite na pun mjesec kada se pojavi

u svoj svojoj ljepoti i odlici!

Milostivi nije stvorio ništa kao što je on

lijepo, odlikovano, cjelovito...

Salavatite na slavnog i uticajnog,

najbolje stvorenje odlikom i dobrotom

Došao je ljudima, a bili su zalutali

pa je pojasnio istinu dokazom i jasnoćom.

Spasio je ljude od otrovne vatre

i uveo ih u Džennete i zadovoljstvo.

Hvala Allahu ako smo mu sljedbenici,

Gospodar nas je dobro njime nagradio!

Neka su salavati i selami na tebe, prvaku naš, Ebu Kasime, Allahov Poslaniče, vjetrovi duvaju i nose ti selame i salavate onih koji te vole i koji su iskreni do Kijametskog dana.

Najljepši salavat i selam koji će na Dan žetve poboljšati moj prihod.

Edebi sa časnim Kur'anom[362]

Brate muslimane, znaj da je Kur'an Allahovo čvrsto uže, jasno svjetlo i ko ga se bude pridržavao, taj je spašen, a ko ga bude olahko držao, taj je zabludio. Njime Allah uzdiže Svoje dobre robove, a ponižava one koji su zalutali i koji su propali. Muslim bilježi od Omera b. Hattaba da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah ovom Knjigom uzdiže ljude i njome druge obara i ponižava."[363]

Ehlul-Kur'an su Allahovi i njegovi probranici, kao što je rekao povjerljivi Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam: "Allah ima dva ehla među ljudima." Neko je pitao: "A ko su oni, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Ehlul-Kur'an su Allahov ehl i Njegovi probranici." Štaviše, ehlul-Kur'an su najbolji ljudi i oni su najbliži Uzvišenom Allahu, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Najbolji među vama su oni koji se nauče Kur'anu i druge podučavaju njemu."[364] Nije samo visok položaj Kur'ana na dunjaluku, nego i na dunjaluku i na Ahiretu. Ahmed i drugi bilježe od Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Onome koji zna Kur'an će biti rečeno, kada uđe u Džennet: 'Uči i napreduj.' On će učiti i sa svakim proučenim ajetom će se uzdizati jedan stepen, sve dok ne prouči posljednje što zna od Kur'ana." U drugom predanju stoji: "Reći će se onome koji zna Kur'an: 'Uči i uzdiži se i uči kao što si učio na dunjaluku. Tvoj položaj i stepen je na posljednjem ajetu koji proučiš.'"[365]

Razmisli i o ovome! Kuran je najbolja trgovina sa Allahom, On je Taj Koji će učiniti čovjeka najboljim trgovcem na Kijametskom danu, na Dan kada svako bude se uzdao u svoju trgovinu. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kur'an će na Kijametski dan doći kao blijed čovjek i pitat će svoga znalca: 'Da li me poznaješ? Ja sam taj koji te noćima držao budnim, koji te ižednjavao. Svaki trgovac se uzda u svoju trgovinu, a ja

[362] Pogledaj: *Ettibjan fi adabi hameletil-kur'ani,* Nevevi, *Menzumetul-adabiššer'ijjeti*, Hadžavi, *Muhtesaru minhadžil-kasidine*, Ibn Kudame.

[363] Muslim, 817, pogledaj: *Sahihul-džami'*, Albani, 2161.

[364] Buhari, 5027.

[365] Ahmed, 3/40; Ibn Madže, 3780, i drugi. Pogledaj:*Sahihul-džami'*, 8122.

sam ti danas tvoja trgovina.' Bit će mu data vlast u desnu, a vječnost u lijevu ruku i bit će mu stavljena kruna dostojanstva, a roditeljima će biti data dva ogrtača koji se ne mogu platiti svim dunjalučkim bogatstvom i oni će reći: 'Gospodaru, odakle ovo?' Reći će im se: 'Od toga što ste svoje dijete podučili Kur'anu.'"[366] Od Ibn Mesuda se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko prouči harf iz Allahove Knjige, ima za to dobročinstvo, a jedno se dobročinstvo udesetostručuje. Ne kažem da je *elif lam mim* harf, nego je *elif* harf, *lam* je harf i *mim* je harf. Učenje napamet jednog ajeta dnevno, bolje je od krupne deve.[367] Muslim bilježi od Ukbea b. Amira da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko bi od vas volio da svaki dan ode u Buthan ili Akik i odatle dođe sa dvije krupne deve bez grijeha dobijene, ili bez prekidanja rodbinskih veza?" Mi smo rekli: "Allahov Poslaniče, bilo bi nam drago takvo što." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Zar neko od vas ne može poraniti u džamiju i naučiti ili proučiti dva ajeta iz Allahove Knjige. To mu je bolje od dvije krupne deve, tri ajeta su bolja od tri deve, a četiri bolje od četiri i koliko ajeta toliko je bolje od toliko deva."[368]

Tako, brate muslimane, znaj da je ljubav prema ehlullahu i uvažavanje i poštivanje, obaveza. Zbog toga je Onaj ko je poslat kao milost svim svjetovima, alejhissalatu vesselam, rekao: "Jedan od pokazatelja uvažavanja Allaha je i ukazivanje časti sijedom muslimanu, hafizu Kur'ana koji ne pretjeruje s njim niti ga zanemaruje, i ukazivanje časti pravednom vladaru."[369]

Muslimani su obavezni da uvažavaju one koji znaju Kur'an i da ih poštuju i cijene i obavezni su da poštuju njihov stepen i ugled i da im daju prednost u odnosu na sve ostale, kao što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ljude u namazu predvodi onaj ko najviše zna Kur'ana napamet."[370] Na Dan Uhuda je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ukopavao više od jednog čovjeka u jedan mezar i govorio je: "Ko je od njih znao više Kur'ana?" Ako bi mu pokazali na nekog, onda je njega stavljao

[366] Taberani u *Evsatu*, 5764, od Ibn Mesuda i drugih. Pogledaj: *Sahihul-džami'*, 2829.

[367] Tirmizi, 2910, i drugi, *Sahihul-džami'*, 6469.

[368] Muslim, 803.

[369] Pogledaj: *Sahih Ebu Davud*, 4053.

[370] Muslim, 1/673.

naprijed u usjek groba (prema strani kible) i govorio: 'Ja sam im svjedok na Sudnjem danu.'"[371]

Onaj ko uči Kur'an treba da se pridržava nekih edeba prilikom učenja i ne bi trebalo da zanemari nijedan od njih:

- Abdest. Pohvalno je biti pod abdestom ako čovjek uči napamet, a ako uči iz Mushafa, onda imamo dva stava; onih koji kažu da je obavezno imati abdest i onih koji kažu da nije obavezno. Oprez u vjeri čovjeka muslimana tjera da uzima ono što je preče i priličnije, a to je abdest za doticanje Mushafa. Nema sumnje da bi, i kada abdest ne bi bio obavezan, učenje Kur'ana pod abdestom bilo bolje od učenja Kur'ana bez abdesta, jer čovjek je učinio više dobra, učinio je nešto što je pohvalno, u najmanju ruku. To je slično onom što je rekao:

Ako je istina što kažete, ja ništa ne gubim,

a ako je tačno što kažem, vi gubite obojica!

- Okretanje ka kibli. Onaj ko uči Kur'an trebalo bi da se okrene prema kibli, jer to je pravac namaza, a okrenuti se njoj je jedan od edeba spram Allaha.

- Upotreba misvaka prilikom učenja. Na osnovu hadisa koji bilježi Bejheki od Semurea, a koji je šejh Albani ocijenio kao vjerodostojan, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Uljepšajte svoja usta misvakom, jer iz njih izlazi Kur'an."[372]

- Započeti učenje sa Euzom. Kada započne učenje, lijepo je i pohvalno da učač prouči Euzu, da zatraži zaštitu od prokletog šejtana, jer je Uzvišeni rekao: *Kada hoćeš učiti Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog.* (En-Nahl, 98) Na početku svake sure, osim sure Teube, treba proučiti i Bismilu, a onda neka uči Kur'an melodično i stajući na svakom ajetu, kao što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, radio. Njegova briga neka bude razmišljanje o značenju i pokušaj razumijevanja onog što uči. Uzvišeni Allah je rekao: *Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili.* (Sad, 29), a kori i kritikuje one koji ne razmišljaju, pa kaže: *Kako*

[371] Buhari, 1343.

[372] *Sahihul-džami'*, 3939.

oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima katanci! (Muhammed, 24)

- Uljepšavati svoj glas prilikom učenja. Svaki musliman treba uljepšavati svoj glas prilikom učenja Kur'ana, kako bi se pridržavao pravilnog učenja, shodno riječima Uzvišenog: *I izgovaraj Kur'an pažljivo.* (El-Muzemmil, 4) Buhari bilježi od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nije od nas onaj ko ne uljepšava svoj glas pri učenju Kur'ana."[373] Nevevi kaže: "Učenjaci smatraju da je pohvalno (mustehab) uljepšavanje glasa prilikom učenja sve dok se ne izlazi iz okvira dozvoljenog.

Vezano za uljepšavanje glasa prilikom učenja, Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ukrašavajte Kur'an svojim glasovima, jer lijep glas dodatno uljepšava Kur'an."[374] Još je rekao: "Uljepšavajte Kur'an svojim glasovima, jer lijep glas povećava kur'ansku ljepotu."[375] Lijep glas se ostvaruje poniznošću i strahopoštovanjem, i zbog toga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Čovjek najljepšeg glasa prilikom učenja Kur'ana je onaj kojeg, kada čujete, pomislite da se on boji Allaha."[376] Zbog toga bi učač Kur'ana trebalo da osjeća takvo strahopoštovanje spram Allaha, da će ga ono dovesti do suza iz straha od Allaha. Plač prilikom učenja Kur'ana je bio uobičajen kod Vjerovjesnika i kod Allahovih dobrih robova. Uzvišeni u suri Merjem, nakon što navodi nekolicinu vjerovjesnika, kaže: *To su ti vjerovjesnici koje je Allah milošću Svojom obasuo, potomci Ademovi i onih koje smo sa Nuhom nosili, i potomci Ibrahimovi i Israilovi, i onih koje smo uputili i odabrali. Kad bi im se ajeti Milostivog čitali, oni bi licem na to padali i plakali.* (Merjem, 58) I kaže: *I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo-pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo. Reci: "Vjerovali u njega ili nevjerovali, oni kojima je još prije objavljivanja njegova dato znanje padaju licem na tlo kad im se on čita, i govore: 'Hvaljen neka je Gospodar naš, obećanje Gospodara našeg se ispunilo!'"* (El-Isra, 106-108) Od Abdullaha b. Mesuda se bilježi da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, mi je rekao: 'Uči mi.' Ja sam rekao: 'Kako tebi da učim, a tebi se objavljuje?' On je rekao: 'Volim da ga čujem i od nekog drugog.' Proučio

[373] Buhari, 7527.

[374] *Sahihul-džami'*, 3575.

[375] Isto, 3140.

[376] Isto, 2198.

sam mu suru Nisa. Kada sam došao do: *A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakoga naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?* (En-Nisa, 41) – naredio mi je da prestanem, a oči su mu bile pune suza."[377] Od Mutarrefa b. Abdillaha b. Šihhira, a on od svog oca, se bilježi da je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da klanja, a iz prsa mu se od plača čula škripa kao škripa sedla."[378]

- Iskrenost u učenju. Iskrenost u učenju je uzrok primanja učenja. Učač ne bi smio svojim učenjem da traži slavu, popularnost ili zaradu, jer je učenje Kur'ana ibadet Allahu. On kaže: *A naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju, i da milostinju udjeljuju; a to je – ispravna vjera.* (El-Bejjine, 5) U hadisu koji je muttefek-alejhi, a bilježi se od Omera b. Hattaba stoji: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Sva djela su spram namjere i svakom čovjeku pripada ono što je naumio.'"[379]

- Učač Kur'ana treba što više da uči Kur'an i da ga što češće ponavlja kako bi ostao u njegovim prsima i kako ga ne bi zaboravio. U dva *Sahiha* stoji hadis od Ebu Musaa Eš'arija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Obnavljajte ovaj Kur'an, jer tako mi Onoga Ko upravlja Muhammedovim životom, brže se gubi nego odvezana deva."

- Da ne uči naglas kada ljudi klanjaju nafilu jer nema pravo da uči naglas i na taj način da ih ometa. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je izašao među svoje ashabe, koji su klanjali noćni namaz, i rekao im: "Neka se svako od vas obraća svom Gospodaru, i ne ometajte jedan drugog i ne budite glasni u učenju Kur'ana."[380] Ahmed bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio da čovjek podiže glas prilikom učenja Kur'ana, prije jacije i poslije jer je time ometao ashabe dok klanjaju.[381] Hafiz Ebu Musa i drugi navode da je jedan od edeba, normi, da čovjek ne uči naglas među klanjačima, spavačima ili učačima kako ih ne bi uznemiravao.[382]

[377] Buhari, 5050; Muslim, 800.

[378] Pogledaj: *Sahih Ebu Davud*, Albani, 799.

[379] Buhari, 1; Muslim, 1907.

[380] *Muvetta*, Malik, 1/80; *Musned*, Ahmed, 4/344, *Sunenul-kubra*; Nesai, 8091, i drugi.

[381] *Musned*, Ahmed, 1/87; Ebu Ja'la Mosuli, *Musned*; 497, i drugi od Alije b. Ebi Taliba.

[382] Šerhu menzumetil-adabiššer›ijjeti, Hadžavi, 286.

- Ako zaboravi neki ajet iz Kur'ana, ne treba reći: "Zaboravio sam." Nego neka kaže: "Dato mi je da zaboravim." Znači: "Nisam zaboravio svojom voljom, nego je šejtan učinio da zaboravim." Ili: "Allah mi je odredio da zaboravim." U dva *Sahiha* stoji: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je čuo nekog čovjeka da uči u džamiji pa je rekao: 'Da mu se Allah smiluje, podsjetio me je na toliko i toliko ajeta koje sam bio izostavio iz te i te sure.'" U drugom predanju: "Koji su mi se bili ukrali (iz sjećanja)." Također u dva *Sahiha* stoji: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ružno li je da neko kaže: 'Zaboravio sam taj i taj ajet.' Nego neka kaže: 'Učinjeno je da zaboravim.'"

- Učač ne treba da brza u učenju i da uči Kur'an za manje od tri noći, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onaj ko uči Kur'an u manje od tri noći, nije ga razumio."[383]

- Prilikom učenja, učač ne smije biti nemaran spram toga što uči, i treba da se drži onoga što je u Kur'anu, a ne da bude neko ko postupa drugačije nego je u njemu. Takvim ponašanjem čovjek može uzrokovati prokletstvo na sebe jer, ako prouči: *Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome! Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce"* (Hud, 18), a laže ili je nepravedan, onda sam sebe proklinje, a Allah najbolje zna.

- Učač će nastojati da stekne što više osobina učača Kur'ana koji su Allahov ehl i Njegovi izabranici. Nastojat će da bude takav kao što je rekao Ibn Mesud: "Učač Kur'ana treba da se izdvaja noću kada ljudi spavaju, danju kada ljudi pretjeruju, svojim plačom kada se ljudi smiju, svojom šutnjom kada ljudi raspravljaju, svojom skrušenošću kada se ljudi uznose, svojom tugom kada se ljudi raduju i ne bi trebalo da bude hladan, niti nemaran, bučan, niti osoran." Fudajl b. Ijad je rekao: "Hafiz Kur'ana je bajraktar islama i ne bi trebalo da besposliči sa onima koji besposliče, niti da uživa u luksuzu sa onima koji uživaju, niti da se zabavlja s onima koji se zabavljaju, iz obzira prema Allahu. Ne bi trebalo ni prema kome da iskazuje potrebu, nego ljudi treba da pokazuju potrebu za njim.[384] Muhammed

[383] Ahmed, 2/164, 193, 195, a bilježe ga i autori *Sunena*. Tirmizi kaže da je vjerodostojan.

[384] *Muhtesaru minhadžil-kasidine*, Ibn Kudame, 51.

b. Ka'b je rekao: "Znali smo ko je učač Kur'ana po njegovom bljedilu." Znači, bio je neispavan jer je bdio noću. Vuhejb b. Verd je rekao: "Neko je pitao nekog čovjeka: 'Zar ne spavaš?' On je rekao: 'Kur'anske ljepote su mi razbile san.'"

Zunnun je rekao:

Kur'an svojim prijetnjama i obećanjima
priječi oko da noću se odmori.
Razumjeli su od Vladara govor Njegov,
tako da su pred Njim ponizni i skrušeni...

Neki slučajevi dobrih ljudi prilikom učenja Kur'ana

Dobri Allahovi robovi kako su bili ispunjeni strahopoštovanjem dok su učili Allahovu Knjigu. Razmišljali bi o ajetima pa bi im se srca raznježila. Oni su bili isposnici noću, a vitezovi danju.

Ebu Bekr, radijallahu anhu, halifa Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, kojeg njegova plemenita kći i supruga Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, Aiša, opisuje: "Ebu Bekr je bio blag čovjek koji nije mogao susteći suze kada bi učio Kur'an.[385] Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio bolestan smrtnom bolešću, rekao je: 'Recite Ebu Bekru da klanja ljudima.' Ja sam rekla: 'Ako Ebu Bekr stane na tvoje mjesto u mihrabu, ljudi neće čuti ništa drugo osim plača.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, ponovi: 'Recite Ebu Bekru.' Ja sam rekla: 'Allahov Poslaniče, Ebu Bekr je čovjek nježna srca i kada bude učio Kur'an, neće se moći ustegnuti od suza.'" U drugom predanju: "Ebu Bekr neće moći učiti ljudima od plača."[386]

Omer, radijallahu anhu, je plakao iz strahopoštovanja prema Allahu. Bilježi se od Abdullaha b. Šeddada da je rekao: "Čuo sam Omerovo jecanje, a bio sam u zadnjim safovima, kada je učio: *Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim.* (Jusuf, 86)"[387]

---

[385] Buhari, 476.

[386] Buhari, 679-681; Muslim, 418.

[387] Buhari kao komentar, a Bejheki u cijelosti, 2/251, a bilježi ga i Ibn Kudame u *Errikkatu vel-bukau*. Albani kaže da je vjerodostojan u *Muhtesaru sahihil-buhariu*, 1/182.

Vlasnik dva svjetla, Osman b. Affan, učio je čitav Kur'an na jednom rekatu.[388]

O slučaju Fadla b. Harba, stoji u *Sejru a'alaminnubelau*: "Rekao je Ebu Nu'ajm Ubejdullah b. Ebi Haddad: 'Čuo sam jednog od Fadlovih komšija da kaže: 'Nije dao nikom od svojih komšija da spavaju, trideset godina, od svog plača i učenja.'"'[389]

Adabi slušanja Kur'ana

1. Treba slušati Kur'an skrušeno i razmišljajući, razumijevajući značenja ajeta i šta se njima hoće reći, a ne da mu glavni cilj bude uživanje u lijepom glasu učača. Kur'an je objavljen da bi se razmišljalo o njemu i da bi se pouka uzimala.

2. Slušalac treba da šuti i da ne ometa Kur'an govorom, kuckanjem i sličnim, osim ako je na to prisiljen. Uzvišeni je rekao: *A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite da biste bili pomilovani."* (El-A'raf, 204) Slušati i šutiti prilikom učenja je obaveza, shodno ovom ajetu, i kako bi se ukazalo poštovanje Kur'anu i kako bi se vodilo računa o svojoj obavezi prema njemu. Slušanje je u značenju srčane predanosti slušanju. A šutnja je u značenju šutnje kako bi se što bolje obratila pažnja na ono što se sluša.

3. Svi koji dođu i slušaju učenje Kur'ana, svejedno da li blizu ili daleko, pa makar i sa radija, treba da zastanu, a ako puše, da prestanu pušiti, jer to je nešto što ima neprijatan miris i ne bi trebalo time da se narušava mjesto gdje se Kur'an uči, naročito što ima mnogo ljudi kojima smeta ovaj dim. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je naredio da onaj ko jede bijeli luk ili luk ne dolazi u džemat kako ne bi druge ljude uznemiravao zadahom iz usta. Šta tek misliš o duhanu?

Preporuke za pamćenje Kur'ana

1. Da pročistiš svoj nijet za učenje Kur'ana napamet.

2. Treba da popraviš svoj izgovor pamteći pred učiteljem ili dobrim učačem.

---

[388] Vjerodostojno, Bejheki u *Sunenul-kubrau*, 3/25.

[389] *Sejru a'alaminnubela*, 19/41.

3. Treba da odrediš sebi koliko ćeš učiti napamet svakog dana. Najbolje je da učiš svaki dan po pet ajeta. Ebu Alije kaže: "Učite Kur'an po pet ajeta, jer tako vam bolje ostaje u pamćenju, a i Džibril je dolazio sa po pet ajeta."

4. Ne smiješ svoj dnevni dio preći prije nego ga dobro upamtiš.

5. Treba da vodiš računa i koristiš isti Mushaf za učenje, da ne mijenjaš štampu.

6. Treba da razumiješ i razmišljaš jer to je jedan od najkraćih puteva za pamćenje.

7. Treba da izabereš vrijeme u kojem ćeš učiti napamet, shodno svojem raspoloženju. Neka istraživanja su potvrdila da imaju ljudi koji su najaktivniji ujutru, i takvih je većina, ali ima i drugih koji su najaktivniji noću. Većinom, najbolje vrijeme za učenje napamet je vrijeme poslije sabah-namaza.

8. Treba što češće da se preslušavaš i ponavljaš tako što ćeš naučeno ponavljati uz ono što si novo naučio i tako će se postupno povećavati količina upamćenog.

9. Treba da stalno ponavljaš naučeno, učeći na namazima ono što si upamtio.

10. Jedan od najboljih metoda u pamćenju i očuvanju upamćenog je da vodiš računa o sličnim ajetima, jer u Kur'anu ima oko dvije hiljade sličnih ajeta.

11. Također treba, brate, da što više dova učiš i da se obraćaš što češće Uzvišenom Vladaru da ti olakša pamćenje.

Allah među nama učini svoju Knjigu.
Potrudite se njome protiv neprijatelja.
Možda će Gospodar Arša, braćo, da nas čuva,
od sve nevolje, nedaće i straha.
Učinit će nas od onih kojima je Knjiga
Zagovornik, ako zaborave da se podsjete.

Adabi urođenih stvari

Urođene stvari, osobine (hisalul-fitreh) su one koje, ako ih čovjek radi, sebe čini prirodnim, onakvim kakvim je Allah stvorio njega i sve ostale ljude i onakvim kakvim će ih proživiti. To su stvari koje je Uzvišeni Allah ljudima prijatnim i poželjnim učinio kako bi imali što cjelovitija i potpunija svojstva i izgled.[390] Islam je vjera koja daje prednost čistoti i čednosti, voli čistoću i podstiče na nju.

Što se tiče značenja *fitreta*, postoji razilaženje o tome. Ebu Sulejman Hitabi kaže: "Većina učenjaka smatra da je to sunnet." Sličan zastupaju i još neki učenjaci osim njega, pa kažu: "To je od sunneta vjerovjesnika, da je Allahov salavat na njih." Neki kažu da je to vjera.[391]

Edebi urođenih potreba su:

1. Istihdad
2. Obrezivanje
3. Kraćenje brkova
4. Brijanje pazuha
5. Obrezivanje noktiju

Istihdad

Od Ebu Hurejrea se prenosi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Petero je fitret: obrezivanje, istihdad, kraćenje brkova, podsijecanje noktiju i brijanje pazuha."[392] Značenje pojma *istihdad* jeste brijanje dlaka oko i iznad spolnog organa. Naziva se *istihdad* jer se upotrebljava britvica ili žilet. To je sunnet. Time se želi postići čistota tog mjesta. Najbolje je ako se obrije, a dozvoljeno je i da se počupaju te dlake, potkrate ili sprže. Pod pojmom *aneh* – mjesto oko spolnog organa i iznad njega, podrazumijeva se ono što je iznad spolnog organa muškarca i oko njega, a također i dlaka oko polnog organa žene. Bilježi se od Ebu Abbasa b. Surejdža da je rekao da je to dlaka koja raste oko čmara. Tako se može reći da je pohvalno da se

[390] Pogledaj: *Sahihu fikhissunneti*.

[391] Nevevi, *Šerhu muslim*, 2/150.

[392] Buhari, 5891, Muslim, 257.

obriju sve dlake sprijeda, pozadi i okolo njih.[393] Što se tiče vremena, jasno je da se ono određuje shodno potrebi i dužini dlaka. Ako narastu, obrijat će se. Tako je i sa potkresivanjem brkova, brijanjem pazuha i skraćivanjem noktiju. Međutim, postoji i hadis koji je zabilježen od Enesa, radijallahu anhu, koji kaže: "Određeno nam je vrijeme za kraćenje brkova, kraćenje noktiju, brijanje pazuha i brijanje dlaka oko spolnog organa, da ne bude više od četrdeset dana."[394] Dakle, to znači da ne treba to zapostaviti više od četrdeset dana, a ne to da je određeno vrijeme da prođe četrdeset dana.[395] A Allah najbolje zna.

Ibn Kudame je rekao: "Istihdad je brijanje dlaka oko spolnog organa i to je mustehab (pohvalno i poželjno), jer je od fitreta, a griješi onaj ko to zanemari. Pohvalno je da se one uklone i čime god da to čovjek ukloni nije sporno, jer je cilj da se one uklone. Ševkani kaže: "Istihdad je brijanje dlaka oko spolnog organa i zove se tako jer se za to upotrebljava britvica. To je sunnet i o tome ne postoji razilaženje. Uklanjanje dlaka može biti brijanjem, ali i kraćenjem, čupanjem ili voskom. Nevevi kaže: "Iz ovoga svega je jasno da treba ukloniti dlake oko spolnog organa, sa njega, sa čmara i okolo."

Hitan (obrezivanje)

Obrezivanje je za čovjeka, muškarca, odsijecanje kožice koja pokriva glavić spolnog organa kako se tu ne bi nakupljala nečist i kako bi se mogao bolje oprati od mokraće i kako ne bi bila umanjena slast snošaja.

Obrezivanje je stari sunnet. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ibrahim, alejhissalatu vesselam, prijatelj Svemilosnog, obrezao se nakon što je imao osamdeset godina."[396] Uzvišeni je rekao svom Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam: *Poslije smo tebi objavili: "Slijedi vjeru Ibrahimovu, vjeru pravu, on nije Allahu druge smatrao ravnim!"* (En-Nahl, 123)

[393] Nevevi, *Šerhu muslim.*

[394] Muslim, 258.

[395] Čovjek ne treba da brije svoje stidno mjesto pred drugim ljudima, isto tako ni žena ne treba da brije svoje stidno mjesto pred ženom, ili da joj dozvoli da ona to radi, jer otkrivanje golotinje nije dozvoljeno, po Šerijatu, a Allah najbolje zna.

[396] Buhari, 6289; Muslim, 370.

Kraćenje brkova

Kraćenje brkova je sunnet. Što se tiče ograničenja, to je da se krate dok se ukaže usna ali se ne briju. Što se tiče hadisa: "Sijecite brkove.", to znači da ih se siječe ako pređu preko usana[397], a Allah najbolje zna.

Ševkani[398] kaže: " Kraćenje brkova je sunnet i o tome nema podjele među učenjacima, a kadija je slobodan da to odluči da li će učiniti sam ili će nekoga zadužiti da to uradi kako bi se učinilo željeno, za razliku od brijanja pazuha ili dlaka oko spolnog organa." Stalno vijeće za fetve je dobilo ovo pitanje: "Da li je dozvoljeno obrijati brkove?" Odgovor je bio: "Brijanje brkova nije potvrđeno u sunnetu Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, niti jednog ashaba, koliko je nama poznato, nego je potvrđeno da se krate i podsijecaju." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Postupajte suprotno mušricima, puštajte brade, a kratite brkove."[399] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kratite brkove a puštajte brade, razlikujte se od medžusija (vatropoklonika)."[400] Nesai bilježi u svom *Sunenu* sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, od Zejda b. Erkama da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko ne krati svoje brkove nije naš."[401] Šejh Ibn Baz je rekao: "Veliki učenjak Ebu Muhammed b. Hazm je rekao: "Učenjaci su složni po pitanju kraćenja brkova, a puštanje brade je farz."

Hadisi koji govore o ovome, stavovi učenjaka po pitanju puštanja brade, a kraćenja brkova, mnogobrojni su i mnogo toga se ne može navesti u ovoj poslanici. Ono što je navedeno od hadisa i ono što se prenosi od Ibn Hazma o jednoglasju učenjaka, odgovor je na sva tri pitanja. Dalje kaže: "Tako, kraćenje brkova je obaveza, a skroz ih skratiti je bolje." Što se tiče puštanja brkova, to nije dozvoljeno jer nije u skladu sa riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Kratite brkove!" "Sijecite brkove!" "Uklanjajte brkove!" "Ko ne uzme od svojih brkova nije naš!" Sva četiri izraza dolaze u vjerodostojnim hadisima od Poslanika, alejhissalatu vesselam, a u posljednjem se kaže: "Ko ne uzme od svojih brkova nije naš!" To je žestoka

[397] Nevevi *Šerhu muslim*, 2/150-154.

[398] *Nejlul-evtar*, 1/141-146.

[399] Buhari, 5892, Muslim, 601.

[400] Muslim, 602.

[401] Tirmizi, 2761; Nesai, 1/15, 8/129-130; Ahmed, *Musned*, 4/366, 368.

prijetnja i upozorenje. Sve to obavezuje muslimana da bude na oprezu od onoga što zabranjuju Allah i Njegov Poslanik, a da pohitaju da izvrše ono što im se naređuje. Na osnovu toga se zna da je puštanje brkova grijeh. U ovim navedenim hadisima je dokaz da je puštanje brkova i brijanje brade i njeno kraćenje, oponašanje medžusija i mnogobožaca, a jasno je da je oponašanje njih nešto ogavno i nije dozvoljeno, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Ko oponaša neki narod, on je njihov."[402]

Brijanje pazuha

To je uklanjanje dlaka čupanjem, međutim, ako se ne mogu počupati, onda ih obrijati ili ih ukloniti voskom, ali je čupanje sunnet.

Nevevi[403] kaže: "Što se tiče čupanja dlaka ispod pazuha, to je sunnet i o tome ne postoji razilaženje. Bolje je čupati onom ko to može podnijeti, ali je dovoljno i obrijati ili voskom skinuti." Bilježi se od Junusa b. Abdila'ala da je rekao: "Ušao sam kod Šafije, a kod njega je bio brica koji mu je brijao pazuh. Šafija je rekao: 'Znam da je sunnet čupanje, ali ne mogu podnijeti bol.'" Ibn Kudame je rekao: "Što se tiče čupanja dlaka ispod pazuha, to je sunnet jer je od fitreta i čini prijestup ko to ne radi. Ako ukloni dlake brijanjem ili voskom, nije sporno, mada je čupanje bolje jer o tome postoji predaja." Harb je rekao: "Pitao sam Ishaka: 'Da li ti je čupanje draže ili upotreba voska?' On je rekao: 'Čupanje, ako je čovjek u mogućnosti.'"

Podrezivanje nokata

Podrezivanje nokata je sunnet i o tome nema razilaženja među učenjacima ummeta. Odsijecanje nokata nema određeno vrijeme, nego kada se ukaže potreba za tim, čovjek će ih i podrezati.

Nevevi[404] kaže: "Što se tiče podrezivanja noktiju, to je sunnet i nije obaveza."

Ibn Kudame[405] kaže: "Što se tiče podrezivanja noktiju, to je pohvalno, jer je od fitreta, a pokuđeno je to ostaviti. Moguće je da čovjek radi nešto

[402] Muslim, 2/64.

[403] Šerhu muslim, 2/150-154.

[404] Šerhu muslim, 2/125.

[405] *El-mugni*, 1/84,85.

prljavo pa se pod noktima nakupi prljavština i onda se smrad proširi preko prstiju i nokata, a moguće je i da spriječi da se opere ono što je ispod noktiju."

Pod adabe fitreta spada i upotreba misvaka, podapiranje vodom i pranje nabora. Bilježi se od Aiše da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Desetero je od fitreta: podrezivanje brkova, puštanje brade, misvak, ušmrkivanje vode, podrezivanje noktiju, pranje kožnih nabora, čupanje dlaka ispod pazuha, brijanje dlaka spolnog organa i podapiranje vodom." Mus'ab kaže: "Zaboravio sam deseto, ali je moguće da je to ispiranje usta."[406]

Misvak

Neki učenjaci kažu: "Misvak je štapić od drveta erak kojim se trljaju zubi i desni, koji je vlažan i nježan. Upotrebljava se radi čistoće i svježeg daha.[407]

Misvak je pohvalno upotrebljavati u većini slučajeva.[408] Ibn Hazm[409] kaže: "Misvak je pohvalno upotrebljavati i ako bi se bilo u mogućnosti za svaki namaz, to bi bilo najbolje."

Vrijeme u kojem je pohvalno upotrijebiti misvak:

- Prilikom abdesta. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada ne bih otežao svom ummetu, naredio bih im upotrebu misvaka prilikom svakog abdesta."[410]

- Prilikom namaza. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Kada ne bih otežao svom ummetu, naredio bih im upotrebu misvaka za svaki namaz."[411]

- Prilikom učenja Kur'ana. Alija je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je preporučio misvak i rekao: 'Čovjek kada ustane da klanja, dođe mu melek, stane iza njega, sluša Kur'an i primiče se. Nastavi slušati i

[406] Muslim, 261.

[407] *Hisalul-fitreh*, dr. Seid Numejr.

[408] Shodno hadisu od Aiše da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Misvak čisti usta i udovoljava Gospodaru." Hadis bilježi Nesai, 1/50, Ahmed, 6/47,62, i drugi.

[409] El-muhalla, 1/423, 424.

[410] Ahmed, a hadis je u *Sahihul-džami'u*, 5316.

[411] Buhari, 887; Muslim, 252.

približavati se sve dok ne stavi svoja usta na usta čovjeka, tako da čovjek ne prouči nijedan ajet, a da on ne završi u utrobi meleka."[412]

- Prilikom ulaska u kuću. Aiša je bila upitana: "Šta je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, prvo radio kada je ulazio u kuću?" Ona je rekla: "Upotrebljavao je misvak."

- Prilikom ustajanja na noćni namaz. Shodno hadisu od Huzejfea: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi protrljao usta[413] misvakom kada bi ustajao na noćni namaz."

Pranje kožnih nabora

To su ona mjesta u kojima se nakuplja nečist: naborana koža na prstima, iza ušiju i slično.

Hitabi[414] kaže: "Beradžim su mjesta gdje je koža naborana i nabrana na tijelu i gdje se nakuplja nečist." Nevevi u djelu *Šerhu muslim* kaže: "Pranje kožnih nabora je zaseban sunnet i nije vezan samo za abdest. Znači da ih je potrebno prati i prilikom abdesta i između abdesta ih čistiti i prati. U to spada i čišćenje nečisti iza ušiju i onoga što se nakuplja u ušnoj školjci. To se uklanja potiranjem mokrom rukom, jer moguće je da naškodi sluhu ako se ispira vodom."

Podapiranje vodom

To je pranje nakon velike nužde. Neki kažu i nakon male nužde. Prvo je ispravnije. To je uklanjanje onog što izlazi na jedan od dva otvora za nužnu. Može se obaviti i vodom i kamenom, ali i onim što je umjesto kamena: papir, list i slično, dok je *istidžmar* isključivo čišćenje kamenom.

Intidah je prskanje vodom spolnog organa nakon abdesta kako bi se uklonila sumnja.[415] Hadis o *istindža* je naveden na početku knjige i neka je hvala Allahu na tome.

---

[412] Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim, a bilježi ga Bejheki, 1/38, pogledaj: *Essahiha*, 3/12.

[413] Buhari, 245; Muslim, 255.

[414] Me'alimussuneni, 1/31.

[415] Pogledaj: *Sahihu vesajerresul linnisai*.

Češljanje kose

Od Ibn Abbasa se bilježi da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je volio da čini što čine i kitabije u onom što mu nije bilo naređeno. Kitabije su češljali kosu, a mušrici su je raščešljavali (pravili razdjeljak) pa je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, najprije češljao, a onda pravio razdjeljak."[416]

Brate muslimane, da te Allah blagoslovi, počni sa ovim adabima i njihovom primjenom kako bi stekao dobro na ovom i nagradu na Onom svijetu i neka je salavat, selam i blagoslov na Vjerovjesnika i njegovu porodicu.

Adabi *istindža* i obavljanja nužde

Istnidža je pojam koji je došao od[417] *nedževtuššedžereh (potkresao sam drvo)* i u značenju je ukloniti smetnju s njega. U stručnom značenju je: uklanjanje onog što izlazi na jedan od dva otvora – čmar i polni organ, vodom, kamenom, listom ili nečim sličnim. *Istindža* se još naziva i *istidžmar*, jer se upotrebljava sitno kamenje, ali se koristi i izraz *istitabeh*, jer uljepšava tijelo uklanjanjem nečisti s njega. *Istindža* ima i svoje adabe koje je islam uveo i koji treba da se sprovode kako bi se čovjek uzdigao iznad hrđavih običaja kojih se pridržava većina ljudi. Od toga su:

- Da se ne čisti desnom rukom. Shodno hadisu Ebu Katadea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemoj da neko od vas dotiče svoj spolni organ desnom rukom prilikom mokrenja, niti da se nakon obavljene nužde, čisti desnom rukom, niti da puše u posudu."[418] Bilježi se od Selmana da je rekao: "Vaš prijatelj vas podučava svemu, pa čak i obavljanju nužde. On je rekao: 'Naravno, zabranio nam je da se okrećemo prema kibli prilikom obavljanja velike ili male nužde, ili da se čistimo nakon nužde desnom rukom, ili da se čistimo sa manje od tri kamena.'"[419]

- Da ne dotiče svoj spolni organ desnicom shodno hadisu: "Nemoj da neko od vas dotiče svoj spolni organ desnom rukom prilikom mokrenja..."

---

[416] Buhari, 5917; Muslim, 2336.

[417] El-mugni, 1/205, uz male izmjene.

[418] Buhari, 153; Muslim, 267.

[419] Muslim, 262.

- Da protrlja ruku o zemlju, ili da je opere sapunom ili nečim sličnim nakon obavljene nužde i čišćenja. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Kada bi Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, otišao u zahod, odnio bih mu vode u posudi i on bi se time oprao, a onda bi ruku obrisao o zemlju." To potvrđuje i hadis Mejmune: "...a onda bi posuo svoj spolni organ vodom i oprao ga lijevom rukom, a onda bi rukom potrao o zemlju[420] i tako je očistio."[421]

- Da poprska spolni organ i veš vodom nakon mokrenja kako bi otklonio vesvese. Bilježi se od Ibn Abbasa: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, se jednom abdestio, a onda poprskao vodom spolni organ."[422]

- Da ne vrši čišćenje kostima ili balegom. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nemojte se čistiti nakon nužde balegom ili kostima, jer to je opskrba vaše braće među džinima."[423] Također ne treba se čistiti nečim što je cijenjeno kao hrana, jer u tome je uništavanje blagodati, a pokvariti korisno je zabranjeno.[424]

- Da čišćenje svede na neparan broj puta. Naprimjer da upotrijebi kamen tri puta. Ako se ne bi očistio, onda da to učini pet puta, shodno riječima Sulejmana: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je zabranio da se okrećemo prema kibli tokom obavljanja velike ili male nužde, da se čistimo desnom rukom, da se čistimo sa manje od tri kamena i da se čistimo balegom ili kostima."[425]

- Da se objedini i kamen i voda. Najprije da se očisti kamenom, a onda vodom, a ako se ograniči na jedno, dovoljno je, samo što je upotreba vode bolja i ljepša, shodno riječima majke vjernika Aiše: "Preporučite svojim supruzima da se čiste vodom jer ja se stidim od njih, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je tako radio."[426]

---

[420] Ibn Madže, 678, i drugi, a Albani kaže: U *Sahihu Nesai*, 1/12, i *Sahih Ibn Madže*, 358.

[421] Buhari, 266; Muslim, 371.

[422] Ebu Davud, 166; Nesai, 134, 135, i drugi. Albani u *Temamul-minnehu* kaže: "Lanac prenosilaca je ispravan, po uvjetima Dvojice." U *Sahihul-džami'*, 4697.

[423] Muslim, 450.

[424] Pogledaj djelo: *Elfu sunneti ve sunnetun fil-jevmi vellejleti*, Medždi Fethi Ali Kehil.

[425] Muslim, 262.

[426] Albani ga ocjenjuje kao vjerodostojan u *El-Irvau*, 42.

Adabi podmirenja potrebe (nužde)

Podmirenje potrebe je metafora kojom se ukazuje na mokrenje ili obavljanje velike nužde u WC-u ili na nekom mjestu koje je napravljeno za to. Islam je uspostavio neke adabe vezane za obavljanje nužde kojih se musliman treba pridržavati, a to su:

1. Da se udalji od ljudi i da se zakloni od njihova pogleda. Obavljanje nužde je ili u WC-u ili nužniku koji je napravljen za to. Ako hoćeš da obaviš nuždu vani, onda idi daleko od pogleda ljudi i zakloni se od njih tako da te niko ne vidi, i da niko ne osjeti ili čuje puštanje vjetra. Ovo je edeb. Od Džabira se bilježi da je rekao: "Izašli smo sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, na putovanje, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, ne bi obavljao nuždu dok se ne bi izgubio iz vida."[427] Od Mugirea b. Šu'bea se bilježi: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se udaljavao kada bi išao radi nužde."[428]

2. Nenošenje nečega na čemu je Allahovo ime. Musliman ne treba da nosi sa sobom bilo šta na čemu je Allahovo ime na mjesto gdje obavlja nuždu, kao što je Mushaf, prsten ili nešto slično, osim ako se boji da će mu to biti ukradeno ili da će to izgubiti. Musliman treba da poštuje i uvažava Allahovo ime, jer je veličanje i uvažavanje Allahova imena traženo vjerom, to je i pokazatelj naše bogobojaznosti. Bilježi se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi išao u zahod, skidao svoj prsten, međutim, u ovoj predaji ima određenih slabosti[429], a poznato je da je na Vjerovjesnikovom, alejhissalatu vesselam, bilo ugravirano *Muhammedun resulullah*.[430] Ako se radi o prstenu ili nečemu sličnom, dozvoljeno je s tim ući u WC. Ahmed b. Hanbel je rekao: "Ako hoće, onda će natpis okrenuti unutra, prema dlanu. A ako se boji da će ga izgubiti, ako ga ostavi vani, onda je dozvoljeno da uđe s tim prstenom, zbog nužde, a Allah najbolje zna."[431]

3. Bismilla i Euza prilikom ulaska. Ovo će čovjek reći ako ulazi u ku-

[427] Ibn Madže, 235, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihubnu madžeu*, 268.

[428] *Sahih sunen Ebi Davud*, 1; *Sahihu Nesai*, 17, *Sahihuttirmizi*, 20.

[429] Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, Ibn Madže, a Albani ga ocjenjuje slabim u *Da'ifu Ebi Davud,* 4, *Daifubnu madžeu,* 61.

[430] Buhari, 5872; Muslim, 2092.

[431] Pogledaj: *Sahihu fikhissunneh*.

patilo i to kada skida odjeću, ako se nalazi na otvorenom, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Zastor između džina i ljudske golotinje je, kada uđe u zahod, da kaže *bismillahi*."[432] Enes priča: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi, kada bi ulazio u zahod, izgovarao: "Allahu moj, štitim se Tobom od muškog i ženskog džinna. / Allahumme inni e'uzu bike minel-hubusi ve-l-habaisi."[433]

4. Zakoračiti lijevom nogom prilikom ulaska, a desnom prilikom izlaska. Ševkani[434] kaže: "Što se tiče davanja prednosti lijevoj nozi prilikom ulaska, a desnoj prilikom izlaska, ima opravdanje shodno tome da se daje prednost desnoj strani u svemu što je časno, a lijevoj u svemu što nije časno, a o tome, općenito, postoje i predaje.

5. Izbjegavanje priče, osim u nuždi i potrebi. Od Ibn Omera se prenosi da je rekao: "Neki čovjek je prolazio pored Poslanika, alejhissalatu vesselam, dok je mokrio i nazvao mu selam. Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu nije uzvratio."[435] Poznato je da je uzvratiti selam obaveza, a to što nije uzvratio u ovakvoj situaciji ukazuje na zabranu govora, naročito ako se spominje Allahovo ime. Međutim, ako postoji potreba da se progovori, kao da se nekome kaže put, ili da bi se zatražilo vode, i slično, onda nema zapreke, zbog opravdanosti, a Allah najbolje zna.

6. Da se nužda ne obavlja na putu, u hladovini ili prolazu. Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Izbjegavajte dvojicu prokletih!" Pitali su: "A ko su ta dva prokleta, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Onaj koji obavi nuždu na putu kojim ljudi prolaze ili ondje gdje ljudi hladuju." Imam Nevevi[436] kaže: "Riječi: 'Izbjegavajte dvojicu prokletih! Pitali su: 'A ko su to ta dva prokleta, Allahov Poslaniče?' On je rekao: 'Onaj koji obavi nuždu na putu kojim ljudi prolaze ili ondje gdje ljudi hladuju.' – tako stoji u Muslimovoj zbirci, a kod drugih je *proklinjača*, a obje predaje su vjerodostojne." Hitabi kaže: "Dvoje prokletih su stvari koje uzrokuju proklinjanje i koje ljude podstiču na proklinjanje i njih i

[432] Tirmizi i Ibn Madže, a u *Džami'ussahihu* je, 3611.

[433] Buhari, 142; Muslim, 375.

[434] *Essejlul-džerrar*, 1/74.

[435] Muslim, 370.

[436] Šerhu muslim, 2/162.

njihovih počinilaca. To je zbog toga što onaj ko ih čini povlači psovku i vrijeđanje. Pošto je to uzrok kletve, onda se kletva njima pripisuje. Nekada prokleto može imati i značenje takvo. Na osnovu ovoga, hadis je u značenju: 'Čuvajte se dvije stvari čiji su počinioci prokleti.' Shodno predaji koju bilježi Ebu Davud. Što se tiče predaje zabilježene kod Muslima, ona je u značenju, a Allah najbolje zna: 'Čuvajte se djela prokletih.' Dakle, dvojice koji imaju prokletstvo na sebi, jer ih ljudi proklinju, a Allah najbolje zna." Hitabi i drugi učenjaci kažu: "Pod hladovinom se hoće ono što ljudi uzimaju da bi odmorili na tom mjestu, a ne odnosi se na svaku hladovinu." Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je obavljao nuždu u palmoviku, a tamo ima hladovine i sjene. A Allah najbolje zna.

7. Neokretanje kibli prilikom obavljanja velike ili male nužde. Bilježi se od Ebu Ejjuba Ensarija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas hoće da obavi veliku nuždu, neka se ne okreće prema kibli, niti da joj okreće leđa, nego se okrenite istočno ili zapadno."[437] Od Selmana se bilježi da su mu rekli: "Vaš Vjerovjesnik vas je podučio svemu, pa čak i obavljanju nužde?" On je rekao: "Jeste. Zabranio nam je da se okrećemo kibli prilikom velike ili male nužde, da se očistimo nakon nužde desnom rukom, da se čistimo sa manje od tri kamena, ili da se čistimo balegom ili kostima."[438] Od Abdullaha b. Omera se bilježi da je govorio: "Ima ljudi koji kažu: 'Kada čučneš da obaviš nuždu, onda se nemoj okretati ni prema kibli ni prema Bejtul-makdisu.'"

8. Da ne mokri u stajaću vodu ili onu koja je pripravljena za kupanje. Bilježi se od Džabira da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se mokri u stajaću vodu[439] a voda pripravljena za kupanje je ona koja je ostavljena kako bi se njom moglo kupati, kao što je voda u banji i sličnom, a Allah najbolje zna.

9. Učenje dove prilikom ulaska i izlaska iz WC-a. Prilikom ulaska će reći: "Allahu moj, štitim se Tobom od nečisti i pogani. / Allahumme inni e'uzu bike minel-hubusi vel-habaisi."[440] A prilikom izlaska reći: "Gufrane-

[437] Buhari, 144.

[438] Muslim, 262.

[439] Muslim, 281.

[440] Buhari, 142; Muslim, 375.

ke. / Molim Te za oprost." Shodno predaji koja se bilježi od Aiše da je rekla: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi, kada bi izašao iz zahoda, govorio: "Gufraneke."[441]

Ševkani, u *Nejlul-evtaru*, 1/98, kaže: "A riječi *gufraneke* su ili objekat koji je u akuzativu zbog pretpostavljenog glagola, u značenju: 'Tražim Tvoga oprosta!', ili je opći objekat u značenju: 'Oprosti mi Svojim oprostom.'" Kažu: "Traži se oprosta zbog toga što se nije spominjalo Njegovo ime u tom stanju dok se nužda obavljala, jer se zna da Ga je spominjao u svakoj situaciji, osim kada bi obavljao nuždu. Stoga je smatrao da je njegovo izostavljanje zikra u ovoj situaciji nedostatak i tražio je da mu se oprosti zbog toga." Neko kaže: "Tražio je oprosta zbog njegove nemogućnosti da se zahvali na blagodati koja mu je dana da bude sposoban da izbaci izmet i to je u skladu sa sljedećim hadisom koji govori o zahvalnosti."

10. Čuvanje od kapljica mokraće. Musliman treba da vodi računa o mjestu gdje obavlja nuždu tako da ga od nečisti ništa ne dotakne. Neće mokriti na čvrstoj podlozi, niti će mokriti stojeći na način na koji nije siguran od kapljica mokraće. Čuvanje i vođenje računa o čistoći tijela i odjeće je obaveza, a nevođenje računa o mokraći uzrokuje kabursku patnju, kao što to jasno kazuju neki hadisi od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, kao što je hadis koji se prenosi od Ibn Abbasa: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je prolazio pored dva kabura u kojima se odvijalo kažnjavanje, pa je rekao: 'Njih dvojica su izvrgnuti kazni, a ne zbog velike stvari. Jedan od njih se nije čuvao mokraće, a drugi je prenosio tuđe riječi.' Onda je uzeo svježu granu, prepolovio je i u svaki kabur stavio polovicu. Neko je rekao: 'Allahov Poslaniče, zašto si to uradio?' On je rekao: 'Kako bi im se umanjilo kažnjavanje dok se grane ne osuše.'"[442] U većini predaja stoji: "nije se čuvao od mokraće", mada u nekim stoji: "nije se čistio", ili: "nije se branio". Shodno većini predaja, nalazimo da je značenje da nije činio između sebe i mokraće ikakva zastora i brane i nije vodio računa o tome da ga zadesi koja kapljica, a Allah najbolje zna.

11. Izbjegavanje jazbina prilikom mokrenja. Ako si na otvorenom, ili si u pustinji ili u brdima i primoran si da obaviš nuždu, izbjegavaj rupe i jazbine i nemoj mokriti u njih, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam,

[441] *Sahih Ebu Davud,* 30; Tirmizi, 7, Ibn Madže, 300, Musannef Ibn Ebi Šejbe, 7.

[442] Buhari, 2/119; Muslim, 3/200.

zabranio da se mokri u rupe. Bilježi se od Abdullaha b. Serdžisa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se mokri u rupe.[443] Katade je bio upitan za razlog tome, pa je rekao: "Govorilo se da su to staništa."[444] A Allah najbolje zna.

12. Nemoj podizati ili skidati odjeću dok se ne primakneš tlu. Bilježi se od Ibn Omera da Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada je htio obaviti nuždu nije podizao odjeću sve dok se ne primakne tlu.[445]

Edebi abdesta

Namaz nije ispravan bez abdesta... Uzvišeni je rekao: *O vjernici, kad hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite – a dio glava svojih potarite – i noge svoje do iza članaka.* (El-Maide, 6) Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Namaz se ne prima bez abdesta, niti se zekat prima iz ukradenog imetka."[446] Abdest je nešto što nam pribavlja ljubav Uzvišenog Allaha i zbog čega će nam Allah dati džennetska prostranstva, uzdići naše stepene. Uzvišeni je rekao: *Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.* (El-Bekare, 222) Abdest je pola vjere, u Muslimovom *Sahihu* stoji hadis od Ebu Malika Eš'arija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Abdest je pola vjere." Kazuje da je pola, kako bi ukazao na njegovu čast. Abdest je ključ namaza, štaviše, namaz, koji je stub vjere, ne prima se ni od koga, ako pokvari abdest, dok ga ponovo ne uzme. Bilježi se od Alije b. Ebi Taliba da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ključ namaza je abdest, početak namaza je početni tekbir, a kraj namaza je predaja selama."[447] Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ne prima se namaz ni od koga od vas, ako pokvari abdest, prije nego se abdesti ponovo."

---

[443] Ahmed i drugi, i u *Sahihu* je. Pogledaj: *Sahihu vesajerresuli linnisai.*

[444] Moguće je da se hoće reći da su to staništa džina, ili staništa zmija, škorpija i drugih životinja, a Allah najbolje zna.

[445] *Sahihu sunen Tirmizi*, 11.

[446] Muslim, 225, onog koji je ukraden iz ratnog plijena prije njegove podjele.

[447] Ebu Davud, 61; Tirmizi, 3, a naš šejh kaže da ima dobre potvrde.

O abdestu vodi računa samo vjernik

Bilježi se od Sevbana da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nastojte da budete što bolji i znajte da vam je, među najboljim djelima namaz, a o abdestu vodi računa i čuva ga samo vjernik."[448]

Znaj da je abdest u hladnom danu i zbog bolesti ili nelagode koju čovjek osjeća zbog hladne vode, uzrok podizanja na viši stepen i brisanja grijeha i prijestupa. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Hoćete li da vam ukažem na ono čime Allah briše grijehe i podiže vas na više stepene?" Ashabi su rekli: "Hoćemo, Allahov Poslaniče." On je rekao: "Uzimanje abdesta kada je neprijatno, mnogo koraka ka džamiji i iščekivanje namaza poslije namaza. To je bdijenje."[449]

U Muslimovom *Sahihu* stoji hadis da je Osman b. Affan rekao da mu se donese voda za abdest, pa kada se abdestio, rekao je: "Vidio sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da se abdesti ovako." A onda je rekao: "Ko se abdesti ovako kao ja, a onda ustane i klanja dva rekata, ne govoreći sa sobom[450], oprošteni su mu prijašnji grijesi."[451]

Ebu Davud i drugi, bilježe hadis Ubadeta b. Samita da je rekao: "Svjedočim da sam čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Ko klanja pet namaza koje je Allah propisao Svojim robovima, uz to uljepša svoj abdest i klanja namaze u njihovom vremenu, upotpunjavajući ruku', sedždu i bude skrušen, kod Allaha ima obećanje da će mu oprostiti. Onaj ko to ne čini, Allah prema njemu nema obaveze. Ako bude htio, oprostit će mu, a ako bude htio, kaznit će ga."[452]

Štaviše, grijesi spadaju sa abdestskom vodom. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se musliman (ili

[448] Ahmed, 5/282, a naš šejh Mustafa Adevi kaže: "Vjerodostojan sa svim lancima predaje ovog hadisa."

[449] Muslim, 251.

[450] Hoće se reći da ne razmišlja o dunjalučkim stvarima i onom što nije vezano za namaz. Ako bi mu nešto naumpalo i on to zanemario, oprošteno mu je i steći će ovu nagradu, inšallah, jer takvo što nije njegovom voljom, a ovom ummetu je oprošteno ono što naumpadne i na čemu se ne zadržava s razmišljanjem.

[451] Muslim, 226.

[452] Ebu Davud, 2/93.

vjernik) abdesti, pa opere svoje lice, sa njegovog lica spadne svaki grijeh u koji je pogledao očima, sa vodom (ili sa posljednjom kapi vode), a kada opere ruke, sa ruku spadne svaki grijeh koji je počinio rukama, sa vodom (ili sa posljednjom kapi vode). Kada opere noge, sa njih spadne svaki grijeh u koji su ga noge odnijele, sa vodom (ili sa posljednjom kapi vode) pa izađe čist od grijeha."[453]

Ovaj je hadis podsticaj na često uzimanje abdesta, jer se muslimanu, kada se abdesti, praštaju mali grijesi koji su vezani za obaveze prema Allahu. Što se tiče velikih grijeha i onih koji su vezani za prava drugih ljudi, oni se ne praštaju osim uz teubu i oslobođenje od obaveze prema ljudima.

Znaj da se šejtanski uzlovi razbijaju i raspetljavaju abdestom. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Šejtan, nekome od vas, na potiljku zaveže tri čvora, kada spava. Na svaki čvor izgovori: 'Spavaj, duga je noć.' Kada se čovjek probudi i spomene Allaha, odveže se jedan čvor. Ako se abdesti, razveže se i drugi čvor. Ako klanja, razveže se i treći čvor i čovjek osvane raspoložan i nagodan, inače, osvane nevoljan i lijen."[454]

Kako nam je naš voljeni Poslanik, alehisselatu vesselam, rekao, šejtan na potiljku čovjeka sveže tri čvora, kao što su čvorovi sihra, kako bi ga spriječio od ustajanja i kako bi uticao na spavača, kao što sihr može uticati. On, vežući svaki čvor, izgovori: "Dugo spavaj i počivaj." Međutim, kada se čovjek probudi i spomene Allaha prilikom svog buđenja, razveže se prvi čvor. Kada se abdesti, Allahovom, dželle šanuhu, voljom, razveže se i drugi, a kada klanja namaz, razveže se i treći čvor. Čovjek tada osvane raspoložan, jer ga je Allah Uzvišeni podržao. Ako ne učini ništa od ovoga, osvanut će neraspoložen i lijen, jer ostaje uticaj šejtanskog djelovanja, šejtan ga je savladao i udaljio od namaza.[455]

Od Ukbea b. Amira se bilježi da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Dvojica iz moga ummeta su takvi da jedan od njih ustane na noćni namaz i natjera sebe na abdest. Na njemu je čvor, a kada se on abdesti i opere ruke, razveže se taj čvor. A kada opere lice, odveže se još jedan čvor. Kada potare glavu, razveže se još jedan čvor,

[453] Muslim, 244.

[454] Buhari uz *Fethul-bari*, 3/24, Muslim uz Nevevijev komentar, 6/65.

[455] Behdžetunnazirin, 642.

kada opere noge, odveže se još jedan čvor i Allah kaže onim melekima koji su Mu blizu: 'Pogledajte Mog roba kako se bori protiv sebe. Sve što ovaj Moj rob zatraži, dat ću mu.'"[456]

Svjetlost i bjelina abdesta na Kijametskom danu će, kod vjernika, biti onoliko koliko je abdest dostizao

Bilježi se od Ebu Hazima da je rekao: "Bio sam iza Ebu Hurejrea dok se abdestio za namaz. Rukom je potirao drugu ruku do pazuha. Pitao sam ga: 'Ebu Hurejre, kakav je to abdest?' On mi je rekao: 'Djeco, zar ste i vi tu?' Da sam znao da ste vi tu, ne bih se abdestio na ovakav način. Čuo sam svoga prijatelja, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Nakit će se vjerniku davati onoliko dokle je dopirao njegov abdest.'"[457]

Oni koji su uzimali abdest i vodili računa o njemu će na Kijametskom danu biti poznati kao "gurrul-muhadžželin"

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Moj ummet će biti prozivan na Kijametskom danu *gurrul-muhadžželin* zbog tragova abdesta, pa onaj ko može da poveća svoju bjelinu i svjetlost, neka to uradi."[458]

Jedna od naročitosti ovog ummeta je da čovjek, kada se abdesti, lice i organe mu prekrije svjetlost zbog tog abdesta, a to je obilježje ummeta Muhammeda, alejhissalatu vesselam, na Kijametskom danu gdje će biti prepoznavani i prozivani po tome, pa onaj ko može da poveća ovo svjetlo tako što će češće uzimati abdest i uzimati više nego je farz pranja lica, ruku i nogu, neka to učini.

Poželjno je da se opere više nego je samo lice, dohvatiti i vrat do ušiju. Poželjno je da se obaveznost pranja ruku poveća pa da se uzme i nadlaktica i potkoljenica.[459]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, došao

[456] Ahmed, 4/201, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[457] Muslim, 250. Ovakav postupak Ebu Hurejrea je naročit za njega. Ne postoji predaja da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, tako činio niti ijedan drugi ashab osim Ebu Hurejrea.

[458] Buhari, 136; Muslim, 246.

[459] *Behdžetunnazirin šerhu rijadissalihin*, 590.

na mezarje i rekao: "Es-selamu alejkum, boravište vjernika. Mi ćemo vam se priključiti, uz Allahovu pomoć. Htio sam da vidimo braću." Neko je rekao: "Zar mi nismo tvoja braća, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Vi ste moji ashabi, a naša braća još nisu pristigla." Neko je upitao: "Kako znaš za nekoga ko još nije došao iz tvoga ummeta, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Pogledajte nekog čovjeka koji ima konje čije su potkoljenice bijele među tamnim konjima, zar ih ne biste poznali?" "Bismo, Allahov Poslaniče", odgovoriše ashabi. On reče: "Oni će doći svijetlih lica i udova od abdesta, a ja ću ih dočekivati pored Izvora."[460]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, priželjkuje susret sa svojom braćom koju neće vidjeti do Kijametskog dana, jer još nije došlo njihovo vrijeme, a on će ih dočekivati kod Izvora kako bi ih lično napojio. Prepoznavat će ih po svjetlosti njihovih lica i udova preko kojih su uzimali abdest.

Bilježi se od Ibn Mesuda da je Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio upitan: "Kako ćeš prepoznati nekoga ko te nije vidio iz tvog ummeta?" On je rekao: "Njihovi organi će zračiti svjetlošću od vode kojom su se abdestili."[461]

Brate muslimane, znaš li da se osam džennetskih kapija pootvara onom ko se abdesti i izgovori Šehadet? Bilježi se od Omera b. Hattaba da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema nikoga među vama ko se abdesti i upotpuni svoj abdest, a onda kaže: *Ešhedu en la ilahe illallah Muhammedun resulullah / Svjedočim da nema božanstva osim Allaha i da je Muhammed Allahov rob i Poslanik*, a da mu se ne pootvara osam džennetskih kapija da izabere na koju će ući."[462] Znaj da su abdest i klanjanje poslije njega uzrok da se prednjači u Džennetu. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao Bilalu, na sabahu: "Bilale, pričaj mi o onom za šta se najviše nadaš da ćeš biti nagrađen u islamu. Čuo sam klepet tvojih nanula ispred sebe u Džennetu." Bilal je rekao: "Ne znam da sam išta uradio za šta se više nadam, osim da kada god se abdestim, bilo noću, bilo danju, klanjam s tim abdestom ono što mi je propisano da klanjam."[463] Učenjaci kažu: "Znaj kada se abdestiš, posjetit ćeš svoga Gos-

---

[460] Muslim, 249.

[461] Ahmed, 3820, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca

[462] Muslim, 234.

[463] Buhari, 1149, Muslim, 2458.

podara i treba da Mu se pokaješ, jer je učinio da pranje organa bude uvod sapiranju grijeha." Berekul-ezdi je rekao: "Pomagao sam Mekhulu prilikom abdesta i donio sam peškir da se obriše i posuši, a on je odbio. Obrisao je lice krajem odjeće i rekao: 'Abdest je blagoslov i drago mi je da ne silazi sa mene i moje odjeće.'"[464] Jedan učenjak je rekao: "Abdest je spoljno čišćenje, a čišćenje ima četiri svoja stepena. Prvo je čišćenje tijela od nečisti i nepoželjnih stvari. Drugo je čišćenje udova od grijeha. Uzvišeni je rekao: *I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati.* (El-Isra, 36) Treće je čišćenje srca od negativnih osobina – pohlepe, mržnje, zavidnosti. Četvrto jeste čišćenje duše od svega drugog osim Allaha, i to je najveći stepen.

Brate muslimane, kako god vodiš računa o čistoći vanjštine abdestom i kupanjem, tako vodi i računa o čistoći nutrine. Allah kaže: *I haljine svoje očisti!* (El-Muddessir, 4) On Uzvišeni hvali vjernike i kaže: *"Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima...* (El-Hašr, 10) Čovjek je izvrgnut kazni u mezaru jer se nije čuvao mokraće[465], a drugi je izvrgnut kazni jer je prenosio tuđe riječi. Kako god se tijela čiste vodom tako se i srca čiste istigfarom i izvinjenjem onom koga smo uvrijedili. Očistimo svoja srca i tijela!

Allahu moj, učini nas od onih koji se kaju i učini nas od onih koji se čiste.

Edebi abdesta su sljedeći:

1. Upotpunjavanje abdesta. Upotpunjavanje abdesta znači to da treba svaki dio tijela koji se abdesti pravilno oprati i svakom od njih dati njegovo pravo. Čovjek treba da bude svjestan da je nužno, ako prilikom uzimanja abdesta ima na ruci sahat, prsten ili nešto drugo, omogućiti vodi da dođe do tog dijela. Buhari bilježi u svom *Sahihu* od Aiše da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Teško se petama od Džehennema. Upotpunite svoj abdest."[466] Neki čovjek se abdestio i ostavio je dio pete suhim. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je to vidio i rekao: "Vrati se i uljepšaj svoj abdest." Čovjek se vratio i uradio kako mu je rečeno.

[464] *Hil-jetul-evlija,* 932.

[465] Buhari, 1378; Muslim, 292.

[466] Buhari, 241.

2. Misvak. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada ne bih opteretio svoj ummet, naredio bih im misvak prilikom svakog abdesta."[467]

3. Spominjanje Allaha na početku abdesta. Bismilla je sama po sebi lijepa stvar u svemu. O Bismilli prilikom abdesta postoje hadisi koji se mogu kritikovati, mada ih neki učenjaci ocjenjuju kao vjerodostojne. Među tim hadisima je i: "Nema abdesta ko ne spomene Allahovo ime."[468] Međutim, nema nikakve smetnje da se ona prouči na početku, zbog blagoslova, a Allah najbolje zna.

4. Davanje prednosti desnoj nad lijevom stranom. U hadisu od Ibn Abbasa, kada opisuje abdest Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, stoji: "A onda bi uzeo pregršt vode i njome oprao lijevu ruku, pa onda potrao glavu. Onda bi uzeo pregršt vode i njome poprskao desnu nogu kako bi je oprao, a onda bi uzeo drugi pregršt i njome oprao lijevu nogu."[469] Od Aiše se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, davao prednost desnoj strani u obuvanju obuće, odjeće, abdesta i svega ostalog.[470]

5. Trljanje dijelova tijela koji se prilikom abdesta peru. Da je pohvalno tako postupati prilikom uzimanja abdesta zaključujemo na osnovu hadisa koji se bilježi od Abdullaha b. Zejda da je rekao: "Vidio sam Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, kako uzima abdest. Trljao je svoje podlaktice."[471]

6. Ne treba pretjerivati sa ispiranjem nosa prilikom posta. Ovaj zaključak izveden je shodno hadisu Lekita b. Sabureta: "I dobro isperi nos, osim kada postiš."[472]

7. Umjerenost u upotrebi vode. Enes, radijallahu anhu, prenosi: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se kupao sa sa'om vode do pet

---

[467] Ahmed, a zabilježen je u *Sahihul-džami'*, 5316.

[468] Ebu Davud, 101; Tirmizi, 25, Ahmed, 2/418, i drugi. Ebu Malik kaže: "Prevladavajući stav je da je hadis slab." Albani smatra da je hadis dobar u *Irvau*, 1/122, a šejh Ebu Ishak Huvejni ga djelomice smatra vjerodostojnim, a Allah najbolje zna. – *Sahihu fikhissunneti*.

[469] Buhari, 140.

[470] Buhari, 168; Muslim, 268.

[471] Ibn Hibban, 1082; Bejheki, 1/196, vjerodostojan.

[472] *Sahih* Ebu Davud, 142; Nesai, 1/66; Ibn Madže, 407; Ahmed, 4/33.

muddova[473], a abdestio se sa jednim muddom vode."[474] Čovjek treba da prilikom abdesta koristi onoliko vode koliko je potrebno, a ne da pretjeruje i rasipa, a Allah najbolje zna.

8. Ne treba prskati lice vodom prilikom abdesta. To nije u skladu sa adabima abdesta, a u tome je i oponašanje hrđavog običaja koji imaju neke žene kada izgube nekoga dragog, a Allah najbolje zna.

9. Ne treba uzimati abdest na nečistom mjestu. Takav postupak dozvoljen je jedino u nuždi i ako je čovjek siguran da neće biti isprskan vodom koja se odbija od tla. U ovome je olakšica onom ko nije u svojoj kući odredio posebno mjesto za abdest, osim u kupatilu. Islam je obziran u svojim naredbama i zabranama.

10. Dova nakon abdesta. Od Omera se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema nikoga među vama ko se abdesti i upotpuni svoj abdest, a onda kaže: "Svjedočim da nema božanstva osim Allaha i da je Muhammed Allahov rob i Poslanik." – a da mu se ne pootvara osam džennetskih kapija da može izabrati na koju će ući." Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko se abdesti i kaže: 'Slavljen neka si, Allahu moj, Tebi svaka hvala, svjedočim da nema božanstva osim Tebe, tražim oprosta od Tebe i kajem Ti se.' – to se upiše u zapisnik i zapečati i taj se pečat neće otvarati do Kijametskog dana."[475]

11. Klanjanje dva rekata nakon abdesta. Osman, radijallahu anhu, prenosi hadis: "Vidio sam Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, kako se abdesti slično kao što ja sada radim, a onda kaže: 'Ko se abdesti ovako kao ja, a onda ustane i klanja dva rekata na kojima neće razmišljati o nečemu drugom, oprošteni su mu prijašnji grijesi.'"[476] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao Bilalu na sabahu: "Bilale, pričaj mi o onom za šta se najviše nadaš da ćeš biti nagrađen u islamu? Čuo sam klepet tvojih nanula ispred sebe u Džennetu." Bilal je rekao:

[473] Sa' i mudd su mjere u arapskom jeziku. Jedan sa' iznosi približno 3 litre, a mudd 0,75 litara. (Napomena urednika)

[474] Buhari, 198; Muslim, 325; mudd je, otprilike, 400 g.

[475] Nesai u *Kubra*, 9909; Hakim, 1/564. Autor *Sahihu fikhissunneh* kaže: "Vjerodostojan, i ovome imaju potvrde."

[476] Buhari, 6433; Muslim, 226.

"Ne znam da sam išta uradio za šta se više nadam, osim da kada god se abdestim, bilo noću, bilo danju, klanjam s tim abdestom ono što mi je propisano da klanjam."

12. Upotpunjavanje pranja ruku do lakata. Obaveza je da se ruke operu od vrhova prstiju pa do lakata, jer i šake spadaju u nešto što se zove rukom. Na to upozoravaju neki savremeni učenjaci. Šejh Ibn Usejmin, kada govori o načinu abdesta i pranja ruku do lakata, kaže da to ide od početka prstiju do lakta jednom. Onaj ko uzima abdest treba da vodi računa i o svojim šakama, kada hoće da opere podlaktice i laktove i da i njih opere. Neki ljudi ne vode računa o ovome i ne peru ništa drugo osim podlaktica i laktova, a to je greška.[477]

13. Potiranje čitave glave. Buhari i Muslim bilježe od Abdullaha b. Zejda b. Asima da je rekao: "A onda je potirao čitavu glavu rukama. Potrao bi njima u jednom pravcu, a onda ih povratio. Počinjao bi od početka glave dok bi rukama stigao do potiljka, a onda bi ih vratio na mjesto odakle je i počeo. A onda bi oprao noge."[478]

---

[477] *Eddijaullami'u fil-hutabi vel-dževami'i*, 2/52.

[478] Buhari, 185; Muslim, 235.

Adabi puta[479]

Uzvišeni Allah je rekao: *I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog. U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; ta najneprijatniji glas je revanje magarca!"* (Lukman, 18-19)

Riječi *ne okreći od ljudi lice svoje* znače: ne okreći svoga lica nipodaštavajući ljude i oholeći se nad njima, nego ih rado dočekuj i budi nasmijan. Allah nam želi ukazati da treba biti blag prema Allahovim robovima i po zemlji ne hodati oholo i uznosito. Treba spustiti svoj glas pri razgovoru, jer to je lijep edeb i znak zdravog razuma, a ne da ljudski glas liči na glas magarca kada njače.[480]

Još je rekao: *Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade.* (En-Nur, 30) Ovo je Allahova naredba Njegovim robovima vjernicima, kada hodaju putem ili su na bilo kojem drugom mjestu, da obore poglede svoje i da ne gledaju ono što im je zabranjeno. Treba da gledaju samo ono što je dozvoljeno gledati i da spuste svoje poglede od onoga što je zabranjeno. Ako se desi da čovjeku pogled padne na nešto što je zabranjeno, bez namjere da se to vidi, neka svoj pogled što prije skrene s toga.[481]

Iz sunneta Allahovog Poslanika, alejhisselatu vesselam, možemo uvidjeti neke od edeba puta. Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Dobro se čuvajte sjedenja i zadržavanja na putevima." Ashabi upitaše: "Allahov Poslaniče, nekada moramo sjesti da bismo popričali." "Ako već morate sjesti, onda putu dajte njegovo pravo." – kaza im Poslanik, alejhissalatu vesselam. Pošto su ashabi upitali šta je to pravo puta, Poslanik, alejhisselatu vesselam, im objasni: "Obaranje pogleda, izbjegavanje uvreda, odvraćanje na selam, preporučivanje dobra i odvraćanje od zla."[482]

---

[479] Put je mjesto kojim ljudi prolaze i koji su učinili da im bude prolaz i kojim dolaze do svojih kuća i pijaca i do svojih radnih mjesta.

[480] *Ettefsirul-mujesser*, dr. Aid Karni, 410.

[481] *Muhtesaru tefsiribni Kesir*, 2/133.

[482] Buhari, 2465; Muslim, 2121.

Edebi puta su:

1. Izbjegavanje sjedenja na putevima. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, upozorava muslimane na to da izbjegavaju sjedenje po putevima. A ako već moraju sjesti, onda treba da uvažavaju pravo puta, kao što je navedeno u prethodnom hadisu.[483]

2. Obaveza sprovođenja prava puteva. Obaranje pogleda, nevrijeđanje, uzvraćanje na pozdrav, naređivanje i preporučivanje dobra, odvraćanje od zla, i druge slične stvari, ako je nužno da se sjedne na neki prolaz, kao što to pojašnjava prethodni hadis. Nevevi kaže: "Ovaj hadis sadrži mnogobrojne koristi i to je jedan od onih hadisa koji su općeniti i čiji su propisi jasni. Treba da se izbjegava sjedenje u prolazima, shodno ovom hadisu, a u to spada i izbjegavanje svega što vrijeđa i smeta – izbjegavanje ogovaranja i hrđavog stava i mišljenja, nipodaštavanje prolaznika i stješnjavanje prolaza."[484]

3. Pokazati put onom ko pita za to. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "I pokazati put je sadaka."[485] To znači da se pokaže mjesto ili pravac onom ko to zatraži od nas.

4. Ukloniti smetnju sa puta. Islam je učinio da i uklanjanje smetnje s puta bude jedan od ogranaka vjerovanja, pa Poslanik, alejhissalatu vesselam, kaže: "Iman se sastoji od sedamdeset i nekoliko (ili: šezdeset i nekoliko) ogranaka. Najbolji od njih je izgovor *la ilahe illellah*, a najmanji je ukloniti smetnju s puta. I stid je ogranak vjerovanja."[486]

Iman se, dakle, sastoji od nekih svojstava kojih je više od sedamdeset, i to su stepeni. Najbolji je izgovor *la ilahe illellah*, a najniži je ukloniti smetnju s puta. Brojnost pozitivnih osobina i sve one spadaju pod vjerovanje, štaviše, islam je učinio da se uklanjanje smetnje s puta ubroji u sadaku. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Na svaki zglob u tijelu čovjeka treba dati sadaku, svaki dan u kojem Sunce izađe. Izmiriti dvojicu je sadaka, pomoći čovjeku da natovari jahalicu je sadaka, pomoći mu oko jahalice je sadaka, lijepa riječ je sadaka, svaki korak koji se učini prema džamiji je sadaka, ukloniti smetnju s puta je sadaka."[487]

[483] Šerhu rijadissalihin od Ibn Usejmina, 4/541.

[484] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/330.

[485] Buhari, 1891.

[486] Buhari, 9; Muslim, 35.

[487] Buhari, 2707, 2989; Muslim, 1009.

Štaviše, ukloniti smetnju s puta je uzrok spašavanja od Džehennema. Muslim bilježi hadis od Aiše da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "...i ukloniti kamen s puta, ili trn, ili kost s puta kojim ljudi prolaze, preporučivanje dobra ili odvraćanje od zla. Broj toga je tristo šezdeset članaka. Tada može hodati a sebe je udaljio od Džehennema."[488]

5. Ne činiti nešto što je nepoželjno u današnje vrijeme. Na primjer, parkirati kola, postavljati stolice, izlagati trgovačku robu na mjesta gdje ljudi prolaze i tako im stješnjavati put. Bacati otpatke i prosipati tečnosti po putu pa tako se uzrokuju padovi prolaznika i spoticanja.

6. Vođenje računa o čistoći puta. To će se postići na taj način što se neće mokriti ili obavljati velika nužda na mjestima kojima ljudi prolaze ili na javnim mjestima, shodno zabrani takvih postupaka. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Izbjegavajte dvojicu prokletih!" Pitali su: "A ko su ta dva prokleta, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Onaj koji obavi nuždu na putu kojim ljudi prolaze ili ondje gdje ljudi hladuju."[489]

Zabrana izrečena u hadisu je u značenju pokuđenosti, ali je ipak prevladavajuće mišljenje da je takav postupak zabranjen, jer u njemu ima vrijeđanja muslimana, štaviše, prenosi se od nekih učenjaka da je to jedan od velikih grijeha, jer uzrokuje prokletstvo na počinioca.[490]

7. Ako žena izađe na put, treba da se pridržava edeba islama. Ona će voditi računa o svojoj odjeći i hodu, o tome da ne prolazi namirisana pored mjesta na kojima se sjedi, da ne koketira govorom i slično. Obavezna je da se, kada hoda putem, ne miješa sa muškarcima, nego da ide desnom ili lijevom stranom puta. Ova obaveza žena potkrepljena je hadisom od Ebu Usejjida Ensarija da je čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, kada je izlazio iz džamije pa se izmiješali muškarci i žene na putu, da kaže ženama: "Ostanite zadnje, jer ne treba da idete sredinom puta, nego se držite njegovih krajeva. Poslije toga su neke žene toliko išle uz zid da bi im se odjeća trljala o zid koliko je bila uz njega."[491]

8. Mladići, kada idu putem, treba da imaju što ljepše ponašanje.

---

[488] Muslim, 1007.

[489] Muslim, 269.

[490] *Behdžetunnazirine šerhu rijadissalihine*, 894.

[491] Ebu Davud, 5272.

Treba da se okane psovke, proklinjanja i obraćanja ružnim riječima. Da ne pojačavaju kasetofon ili cd-plejer u svojim kolima slušajući muziku. Pokuđeno je igranje loptom na putu kada većina ljudi odmara, a da ne govorimo o tome da takvim svojim ponašanjem uznemiravaju bolesne. Ima mladića koji do kasnih sati šetaju sa djevojkama, a da nisu ni svjesni koliko je samo u tome negativnih stvari i pojava.[492]

Priča o čovjeku koji je ožednio hodajući putem

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Dok je čovjek putovao, žestoko je ožednio i naišao je na bunar. Pošto se napio vode iz bunara, vidio je psa koji je kopao zemlju od žestoke žeđi, pa je rekao sebi: "Ovaj pas je ožednio kao što sam i ja bio ožednio." Sišao je ponovo u bunar i napunio svoju obuću vodom, ispeo se i napojio psa. Allah je bio zadovoljan tim njegovim postupkom i oprostio mu je. Neko je pitao: "Allahov Poslaniče, zar imamo nagradu i za ove životinje?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je odgovorio: "Za svako živo biće koje ima jetru ima se nagrada." U predaji koju bilježi Buhari stoji: "Pa je Allah bio zadovoljan njime i uveo ga u Džennet."[493]

U predaji koju bilježe Buhari i Muslim stoji: "Dok je pas kopao šapama kod bunara, od žeđi, naišla je neka prostitutka od Israelićana, izula svoju papuču i iz nje napojila psa, zbog čega joj je bilo oprošteno."[494]

Prva predaja koju bilježe Buhari i Muslim kazuje nam o čovjeku kojeg je zadesila žestoka žeđ dok je bio na putovanju, pa je naišao na bunar i sišao u njega kako bi se napio. Kada je izašao, naišao je na psa koji je grizao vlažnu zemlju od žestine žeđi, te je sišao u bunar po drugi put i punio je svoje čizme vodom, a onda ih stegao kako bi se ispeo i napojio psa. Allah je primio djelo tog čovjeka i oprostio mu grijehe kao nagradu za postupak. Neko je pitao Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam: "A da li sljeduje nagrada za dobro koje učinimo životinjama?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Da, za svaku živu životinju se ima nagrada ako joj se učini dobro."

U drugom predanju koju bilježe dvojica imama također je priča o psu

---

[492] *El-džami'u li adabil-islam*, 574.

[493] Buhari, 173, 2363, 2466, 6009; Muslim, 2244.

[494] Buhari, 3321; Muslim, 2245.

koji je kružio oko bunara, a koji je bio žestoko ožednio. Kada ga je vidjela israelićanska prostitutka, sažalila se na njega, skinula je svoju papuču, napunila je vodom i iz nje napojila psa, pa joj je Allah oprostio grijehe zbog tog njenog postupka.

Allah će nagraditi za dobročinstvo prema životinjama, a još je preče dobročinstvo prema čovjeku.

Mnogo je načina da se dobro učini i time stekne Džennet.

Adabi muslimanke na putu

Šerijat, iako dozvoljava ženi da napusti svoju kuću i ide putem radi neke koristi ili nužde, nije zapostavio ovaj izlazak, a da ne ukaže na pravila ponašanja. Ukazao je na to na poseban način jer takvo što može uzrokovati nerede.[495]

Uzvišeni je rekao: *O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastvovane biti. A Allah prašta i samilostan je.* (El-Ahzab, 59) *Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade. A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje.* (En-Nur, 30-31) *Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo po svome nahođenju postupiti. A ko Allaha i Njegova Poslanika ne posluša taj je sigurno skrenuo s Pravoga puta.* (El-Ahzab, 36)

I kroz hadise je došlo o edebima žena na putu. Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Bilo koja žena koja se namiriše, prođe pored ljudi, a oni osjete njen miris, bludnica je."[496]

Od Džabira b. Abdullaha se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Žena kada prilazi, prilazi u šejtanskom liku, i kada neko od vas vidi neku ženu i ona mu se dopadne, neka ode svojoj supruzi i zadovolji se kod nje, jer ona ima isto što ima i ona žena."[497]

---

[495] *El-adabuššer'ijjetu linnisa*, 24.

[496] Ebu Davud, 4173, Tirmizi, 2786, i drugi, a Albani ga ocjenjuje kao dobar, *Sahihul-džami'*, 2701.

[497] Muslim, 2181.

Adabi žene na putu su sljedeći:

1. Nekorišćenje mirisa. Kada žena muslimanka hoće da izađe iz kuće, neće se namirisati, a to shodno hadisu koji bilježi Muslim od Zejnebe Sekafije da je prenijela od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Kada neka od vas htjedne da ide na jaciju, neka se ne miriše te noći."[498]

Muslim bilježi i hadis od Ebu Hurejre da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Koja god se žena namiriše, neka ne prisustvuje s nama na jaciji."[499]

U predaji koju bilježi imam Ahmed, sa dobrim lancem prenosilaca, od Ebu Musaa Eš'arija, stoji da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Bilo koja žena koja se namiriše i prođe pored ljudi pa oni osjete njen miris, bludnica je."[500]

2. Hodanje uz kraj puta. Shodno hadisu koji bilježi Ibn Hibban i drugi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ne priliči ženama sredina puta."[501]

3. Vođenje računa o pokrivanju, ako ulazi u kuću u kojoj ima muškaraca. Taj je edeb shodno hadisu koji bilježi Ibn Madže i drugi od Aiše da je rekla ženama iz Himsa: "Vjerovatno ste vi od onih žena koje ulaze u javna kupatila? Čula sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Koja god žena skine svoju odjeću u nekoj drugoj, osim u kući svoga muža, porušila je vezu između sebe i Allaha.'"[502]

4. Obavezna je da izađe pokrivena. Žena će oblačiti onu odjeću koja neće isticati njene obline niti ukazivati na njena stidna mjesta, nego će je pokriti čitavu, jer je cijelo tijelo žene stidno mjesto, kao što kazuje Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam.

5. Obavezna je da se pridržava edeba koji su navedeni u riječima Uzvišenog: *A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje;*

[498] Muslim, 443.

[499] Muslim, 444.

[500] Ahmed, 4/414.

[501] Hadis je dobar uz sve svoje predaje i načine, pogledaj: *Mevariduzzam-an*, 1969.

[502] Ibn Madže sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, 3750.

neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih, ili prijateljicama svojim, ili robinjama svojim, ili muškarcima kojima nisu potrebne žene, ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena; i neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju. I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite. (Nur, 31)

Ovaj časni ajet je sljedećeg značenja (kaže Allah): "I reci, Vjerovjesniče, vjernicama da obore poglede svoje i da ne gledaju u ono što im je zabranjeno gledati i neka čuvaju svoje spolne organe od harama. Neka ne pokazuju svoje ukrase muškarcima, nego neka se prekriju odjećom: mahramom, ogrtačem i sličnim, što će prikriti njihovu ljepotu. Treba da spuste vela sa glave na svoja prsa, uključujući i lice, kako bi imale zastor."[503] Znači, neće pokazivati svoju ljepotu nikom osim svojim muževima, jer muž ima pravo da od svoje supruge vidi ono što ne vide ostali. Neki dijelovi tijela žene – lice, vrat, ruke, podlaktice, dozvoljeni su i da ih vide, osim muževa i svekrovi, muževljevi sinovi, njeni sinovi, njena braća, bratići, sestrići, sestre muslimanke, ali ne i nevjernice, oni koji su u njihovoj vlasti, ili stari i nemoćni muškarci koji nemaju nikakve sklonosti i potrebe za ženama, kao i lutalice koji ulaze u kuću samo radi hrane i pića, ili malehna djeca koja ne obraćaju pažnju na žensku ljepotu niti imaju nagona i strasti. Žena ne treba da korača kako bi se čulo zveckanje njenog nakita, halhale i sličnog. Vjernici, navikavajte se na pokoravanje Allahu i sprovođenje Njegove naredbe i bježanje od Njegove zabrane. Nastojte da imate lijepe osobine i izbjegavajte pokuđeno ponašanje i odvratnost kako biste zadobili Allahovo zadovoljstvo i Njegov Džennet i kako bi vas opskrbio Svojom milošću.[504] Žena treba da izbjegava privlačenje pažnje muškarca spram onoga što je skriveno od njenih ukrasa; bilo da se radi o mirisu ili nakitu, ili da odlučnim korakom stupa kada hoda.

Iz ovog ajeta se mogu izvesti sljedeći zaključci:

- obaveznost obaranja pogleda i čuvanja spolnog organa;

[503] Nećemo se složiti sa ovakvim tumačenjem ajeta jer postoji i hadis koji govori o tome da žena je čitava stidno mjesto osim lica, ruku do članaka i stopala. (op. prev.)

[504] *Ettefsirul-mujesser*, 410.

- obaveznost toga da žena pokrije svoje ukrase i mjesta osim onih koja se ne mogu pokriti zbog izuzetnog razloga;
- nabrajanje onih pred kojima vjernica može pokazati svoje ukrase bez problema;
- olakšavajuća okolnost pokazivanja ukrasa starcima i malehnim dječacima koji nisu svjesni ženskog tijela.

6. Neće oblačiti odjeću kojom će privlačiti poglede drugih. Uz to će još i orijediti izlaženje, osim kada je primorana, shodno riječima Uzvišenog Poslanikovim, alejhissalatu vesselam, ženama: *U kućama svojim boravite i ljepotu svoju, kao u davno pagansko doba, ne pokazujte.* (El-Ahzab, 33) i riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Žena je *avret*[505] i kada izađe, šejtan je okupira."

7. Obavezna je da ne sjedi sa onim muškarcima koji joj nisu halal. Svejedno da li je to na putu, u parku ili na fakultetu, uz opravdanje da su joj to kolege ili prijatelji. U islamu nema kolegijalnosti ili prijateljstva između čovjeka i žene.

---

[505] Ono što se ne pokazuje drugom. (op. prev.)

Edebi mujezina

Prije nego počnemo priču o mujezinu, smatram da je dobro navesti neke od odlika ezana i mujezina.

1. Od Muavije se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Mujezini će imati najduže vratove na Kijametskom danu."[506] Ševkani kaže: "Selef i potonji učenjaci se razilaze po pitanju značenja ovoga, pa neki kažu: ‹Bit će najželjniji Allahove milosti, jer onaj ko nešto priželjkuje isteže svoj vrat kako bi bolje to vidio. A jedno od značenja je da će vidjeti mnoštvo svojih nagrada.'" Nadr b. Šemil je rekao: "Kada se ljudi budu gušili u svom znoju, na Kijametskom danu, njihovi vratovi će se izdužiti kako ih ne bi dohvatila ta nevolja i teškoća." Treći kažu da je značenje: "Oni su pročelnici i vođe, a Arapi svoje vođe i pročelnike opisuju kao imaoce dugih vratova." U Ibn Hibbanovom *Sahihu* stoji hadis Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Bit će prepoznavani po dužini svojih vratova na Kijametskom danu." Siradž bilježi dodatak: "zbog izgovaranja *la ilahe illellah*". Očito je da se radi o stvarnom izduživanju vratova i nije dozvoljeno tumačiti i odstupati od toga navodeći nešto drugo, osim u potrebi za tim. Hadis ukazuje na bitnost ezana i da će se onaj ko ga uči na Kijametskom danu isticati od ostalih.[507]

2. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se pozove na namaz, šejtan se okrene kako ne bi čuo ezana. Kada se završi ezan, on ponovo navali. Zatim, kada se počne sa ikametom, on opet bježi, a kada se završi ikamet, navali kako bi se umiješao čovjeku u misli. Govori mu: 'Sjeti se toga. Sjeti se toga.' Nečega čega se nije mogao sjetiti sve dok ne omete čovjeka toliko da ne zna koliko je klanjao."[508] Hitabi kaže: "*Tesvib* u ovom hadisu je u značenju ikameta, a malo je običnih ljudi koji znaju da se pojmom *tesvib* označavaju riječi mujezina na sabahskom ezanu: *essalatu hajrumminennevm* / *namaz je bolji od spavanja.*

[506] Muslim, 387. – Ezan ima značenje obavještenja. Uzvišeni je rekao: *I oglasi ljudima hadž! – dolazit će ti pješke i na kamilama iznurenim; dolazit će iz mjesta dalekih.* (El-Hadž, 27) Stručno značenje je: pokoravanje Allahu kroz obavještenje da je nastupilo namasko vrijeme.

[507] *Nejlul-evtar*, 2/43.

[508] Buhari, 608, Muslim, 389.

Značenje *tesviba* je da se upozori na nešto i da se o nečemu obavijesti, a ikamet se tako naziva jer označava početak namaza.

3. Od Ebu Seida Hudrija se bilježi da je Ibn Sa'sa'atu rekao: "Vidim da voliš ovce i pustinju, pa kada budeš sa svojim ovcama, ili u pustinji, pa proučiš ezan, podigni svoj glas u ezanu, jer: 'Neće čuti glas mujezina ni džin ni čovjek, ni bilo šta drugo, a da neće svjedočiti u njegovu korist na Kijametskom danu.'" Ebu Seid kaže: "Ovo sam čuo od Poslanika, alejhissalatu vesselam."[509]

4. Bilježi se od Ukbea b. Amira da je čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: "Allah se divi ovčaru, čobaninu, koji se nađe na uzvisini i koji uči ezan za namaz, pa klanja. Allah kaže: 'Pogledajte Mog roba kako uči ezan i klanja namaz, boji se Mene. Ovom Svom robu sam oprostio i uvest ću ga u Džennet.'"[510] Ševkani[511] kaže: "Hadis ukazuje na to da se ezan može učiti i kada čovjek klanja sam i ovim se može odgovoriti onom ko kaže da je ezan za džemat. Također u hadisu imamo i to da je ezan jedan od uzroka za oprost grijeha."

5. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada bi ljudi znali kolika je vrijednost ezana i prvog safa i kada ne bi imali drugog načina osim da tučom do toga dođu, potukli bi se. Kada bi znali koliko je nagrade u podnevu, nadmetali bi se oko toga, a kada bi znali kolika je vrijednost jacije i sabaha, dolazili bi na njih pa makar pužući četveronoške."[512]

6. Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Imam je garant, a mujezin je povjerenik. Allahu moj, uputi imame, a oprosti mujezinima."[513] Hadis ukazuje na vrijednost i odličnost mujezina jer Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, moli za oprost njemu i nije samo to, nego ga opisuje kao povjerenika.

[509] Buhari, 609.

[510] Hadis je vjerodostojnog lanca prenosilaca. Bilježi ga Ebu Davud, 1203; Nesai, 2/20; Ahmed, 4/158.

[511] *Nejlul-evtar*, 2/46.

[512] Buhari, 615; Muslim, 437.

[513] Ebu Davud, 517; Tirmizi, 207, i drugi. Pogledaj: *El-irva*, 1/231, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

Još neki od adaba mujezina

1. Da ima lijep glas. Mujezin treba da ima lijep glas, a na to ukazuje hadis: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao Abdullahu b. Zejdu, koji je sanjao ezan: 'Poduči tome Bilala, jer on ima bolji glas od tebe."[514] Na osnovu ovog hadisa je dozvoljeno koristiti tehnička sredstva koja pomažu mujezinu da uljepša svoj glas i da se što dalje glas ezana čuje.

2. Mujezin će staviti prste u uši kada uči ezan i okrenut će glavu na jednu i na drugu stranu kada izgovara *hajja alessalah* i *hajja alel-felah*, ali se neće okretati čitavim tijelom.

Shodno hadisu koji se bilježi od Ebu Džuhajfe: "I Bilal je učio ezan i pratio sam njegova usta, pa je na desnoj strani izgovarao *hajja alessalah*, a na lijevoj *hajja alel-felah*."[515] U predaji koju, sa dobrim lancem prenosilaca, bilježi Ebu Davud stoji: "Vidio sam Bilala da je izašao u Ebtah i učio je ezan. Kada je došao do *hajja alessalah* i *hajja ale-l-felah*, zakrenuo je glavu, na desnu i na lijevu stranu, ali se nije okretao tijelom. U drugom predanju, pak, stoji: "Vidio sam Bilala da uči ezan i okreće se. Slijedio sam pokret njegovih usta i ovdje i ondje, a prste je bio stavio u uši. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio na crvenom naslonjaču, mislim da je bio od štavljene kože. Bilal je izašao pred njega sa kratkim kopljem i ubo ga ispred njega, a onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, predvodio namaz. Imao je crveni ogrtač i kao da sada gledam u bjelinu njegovih potkoljenica." Hadis ukazuje na mogućnost toga da se mujezin okreće lijevo i desno i da prste stavi u uši dok uči ezan. Okretanje je vezano samo kada se dođe do dva *haj'aleta*. Ibn Huzejme u svojoj zbirci je dao i naslov: *Babu inhirafil-muezzini inde kavlihi hajja alessalah hajja alel-felah bi femihi la bi bedenihi kullihi* (Poglavlje o tome da se mujezin zakrene prilikom izgovora *hajja*... ustima a ne čitavim tijelom), a moguće je zakrenuti se ustima samo ako se glava okrene. Ibn Dekik 'Id kaže: "U ovome je dokaz da se mujezin može zakrenuti kada izgovara dva *haj'aleta*. Razilaze se po pitanju da li se treba zakrenuti čitavim tijelom ili samo licem, a da mu noge ostanu na mjestu. Postoji razilaženje i da li se treba okrenuti samo prilikom prvog izgovora, pa vratiti u osnovni položaj i onda to ponoviti, ili oba puta izgovoriti na

[514] Ebu Davud, 499; Tirmizi, 189, Ibn Madže, 706 i drugi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[515] Buhari i Muslim.

jednu stranu. Ili će reći *hajja alessalah* na desnu stranu, pa *hajja alel-felah* na lijevu, pa to ponoviti? Prevladalo je mišljenje da svaka strana ima svoje pravo u izgovaranju, mada je prvo bliže onom što hadis navodi." Ovo je ukratko iznesen njegov stav.

Bilježi se od Ahmeda da je kružio munarom kako bi ga svi jednako čuli. Ovaj stav ima i Ebu Hanife, Ishak, Neha'i, Sevri, Evza'i, Šafija, Ebu Sevr i to se prenosi i kao jedan od stavova Ahmeda: "Lijepo je da se okrene na desnu i na lijevu stranu prilikom izgovora dva haj'aleta i neće se okretati i kružiti svejedno da li bio na zemlji ili na munari." Malik kaže: "Neće kružiti niti se okretati, osim ako želi da ga što više ljudi čuje. Istina je da je poželjno da se okrene glavom tokom ezana, bez ograničavanja."[516] Iz hadisa ćemo uzeti stavljanje prstiju u uši prilikom učenja ezana i to ima dvije koristi. Prva je da to pojačava mujezinov glas, a druga je da ga se na takav način može poznati i onaj iz daljine, ili ko je gluh, pa će znati da on uči ezan. Ne postoji hadis koji govori koji tačno prst treba da se stavi u uho. Nevevi tvrdi da je to kažiprst, a prstom se naziva i jagodica prsta.[517]

3. Lijepo je da mujezin bude pod abdestom. Postoje hadisi koji su preneseni od Poslanika, alejhissalatu vesselam, u kojima on zabranjuje da se uči ezan bez abdesta. Međutim, za ove hadise učenjaci kažu da su slabi i da ništa od njih nije vjerodostojno. Među te hadise spada i: "Neće učiti ezan osim onaj ko ima abdest." Ni ovaj hadis nije vjerodostojan. Učenjaci ipak poželjnost učenja ezana pod abdestom zaključuju analogno hadisu koji se prenosi od Muhadžira b. Ebi Kunfuda: "Neki je čovjek došao Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, dok je mokrio, i nazvao mu selam. Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu nije uzvratio sve dok nije uzeo abdest. Onda mu se izvinio i rekao: 'Mrsko mi je da spominjem Allaha bez abdesta.'"[518]

Ezan je zikr, štaviše jedan od najboljih vidova zikra[519], i čovjek ako hoće da uči ezan bez abdesta, njegov ezan je ispravan i neće biti grešan, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, spominjao Allaha u svakom momentu i stanju.[520]

---

[516] *Džami'u ahkamissalati*, Muhammed Bejjumi.

[517] *Nejlul-evtar*, 2/61-62, uz skraćeni oblik i neke izmjene.

[518] Ahmed, Ebu Davud, Nesai, Ibn Madže, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[519] *Džami'u ahkamissalati.*

[520] Muslim.

Štaviše, postoji i mišljenje da je ezan džunuba ispravan, jer ne postoji dokaz koji tvrdi suprotno i zbog toga što džunub nije nečist. Ahmed i Ishak kažu da takav ne može učiti ezan.[521]

Nevevi[522] kaže: "Naš stav je da je ezan džunuba i nekoga bez abdesta, i njihovo učenje ikameta, ispravno, mada postoji *kerahet* (pokuđenost u tome)." Ovaj stav imaju i Hasan Basri, Katade, Hammad b. Ebi Sulejman, Ebu Hanife i drugi. Druga grupa kaže: "Nije dozvoljeno da takav uči ezan niti ikamet." Među njih spadaju: Ata, Mudžahid, Evza'i, Ishak. "Dozvoljeno je da uči ezan, a ikamet može učiti samo neko ko ima abdest."

4. Mujezin treba da vodi računa o namaskom vremenu. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Imam je garant, a mujezin je povjerenik. Allahu moj, uputi imame i oprosti mujezinima." Značenje riječi da je imam garant jeste da on vodi računa o namazu i broju rekata za one koji klanjaju za njim. Garancija (daman) znači: čuvanje. Drugi kažu da je to dova i da on dovom obuhvaća sve prisutne, a ne traži samo za sebe. Neki tumače da on preuzima učenje ljudi na sebe u određenim situacijama. Također se kaže i da on preuzima na sebe ispravnost onoga koji je zakasnio i ko je prispio na ruku.[523]

A što se tiče toga da je mujezin povjerenik, Ali Kari[524] kaže: "On je povjerenik za namaz ljudi, njihov post i iftar, njihov sehur i za ono što se krije u avlijama, jer on to vidi kada uči ezan."

5. Da se okrene prema kibli u toku ezana. Učenjaci su jednoglasni po pitanju toga da je sunnet okrenuti se prema kibli za vrijeme ezana.[525] Albani[526] kaže: "Potvrđeno je okretanje prema kibli za vrijeme ezana od meleka kojeg je Abdullah b. Zejd Ensari usnio. Ishak b. Rahivejh u svom *Musnedu* kaže: 'Abdullah b. Zejd je došao i rekao: 'Allahov Poslaniče, usnio sam nekog čovjeka da silazi sa nebesa, koji je stao na zid i okrenuo se prema kibli..." Prenosioci su svi pouzdani, međutim predaja je mursel, ali je vjerodostojna i kada se veže za Poslanika, alejhissalatu vesselam. – hoće se reći ova predaja od Abdullaha b. Zejda.

521 *El-evset*, 3/28.

522 *El-medžmu'*, 3/113,114.

523 Šerhussunneti, Begavi, 3/113,114.

524 *Merkatul-mefatih*, 1/427.

525 *El-evsat*, 1/28, *Idžma'*, Ibn Munzir, 38.

526 *Irvaul-galil*, 1/250.

6. Izbjegavanje pretjeranog otezanja i izvijanja melodija u ezanu kako se ne bi promašio cilj. Također treba voditi računa da se ne ubacuje nešto što je neispravno. Ovakvo nešto je oprečno pravilima arapskog jezika. Šejh Ibn Usejmin[527] je rekao: "Lahn (jezička greška) može biti dvojak. Jedan je onaj uz koji je moguć i ispravan ezan, uz pokuđenost. Dakle, onaj koji ne mijenja značenje. Međutim, kada bi mujezin rekao *Allahu ekbar*, to je nešto što nije ispravno, jer se time mijenja značenje, jer je *ekbar* množina od *keber*, a to je bubanj. Ako bi rekao *Allahu vekber*, dozvoljeno je u arapskom jeziku da se *hemze*, ako dođe poslije *damme* izgovori kao *vav*. Ako bi rekao: *ešhedu enne muhammeden resulellah*, to je nesumnjivo greška koja nije uobičajena u jeziku, jer nije izgovorio predikat na pravi način, međutim, postoji narječje gdje je predikat *inne* u akuzativu, pa se ovo može prihvatiti.

Omer b. Ebi Rebi'a, jedan od izvornih Arapa, je rekao:

Kada noć potamni, onda dođi i neka ti koraci
budu lahki jer stražar i čuvar je lav.

Tako je mujezin ubijeđen da je *resulellah* predikat. Tako i ako kaže *hajja alessala*. Poznato je da se počinilac radnje ne mora određivati oznakom i ovo ne mijenja značenje. Tako je ezan ispravan, jer je zadovoljio *fethu* tako što ju je učinio *elifom*. Drugi dio je onaj koji nije ispravan, a to je onda kada se mijenja značenje.

7. Pokudnost uzimanja naknade za učenje ezana. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam, Osmanu b. Ebi Asu: "...i uzmi mujezina koji neće uzimati naknadu za svoj ezan."[528]

San'ani kaže: "Jedno od svojstava mujezina je da ne uzima naknadu za svoje učenje ezana i nije mu preporučeno da ju uzima, ali da li mu je dozvoljeno uzeti? Šafije smatraju da je dozvoljeno da uzme naknadu, uz pokuđenost. Hanefije smatraju da mu je zabranjeno uzimati shodno ovom hadisu. Očito je da hadis ne ukazuje na zabranu. Kažu: "Dozvoljeno je uzeti naknadu ako je zadužen za određeno mjesto, jer tada ne uzima naknadu za ezan, nego za njegovu vezanost i obavezu da bude na jednom određenom mjestu."

8. Sjedenje između ezana i ikameta. Mujezinu je pohvalno da sjedne

[527] *Eššerhul-mumti'u*, 3/62-63.

[528] Ebu Davud, 531; Nesai, 672; Tirmizi, 209; Ibn Madže, 714, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

između ezana i ikameta kako bi sačekao da se sakupi džemat i kako bi onaj ko obavlja neku nafilu imao vremena da završi sa njom, shodno hadisu Abdullaha b. Mugaffela Mizenija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Između svakog ezana i ikameta je namaz – tri puta – onom ko hoće."[529] Ovaj hadis obuhvata sve namaze pa i akšam, jer ima učenjaka koji smatraju da akšamski farz treba klanjati odmah po ezanu, međutim, ovaj hadis to pobija. Štaviše, u Buharijevom *Sahihu* stoji da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Klanjajte prije akšama. Klanjajte prije akšama. Klanjajte prije akšama." A onda dodao: "Ko hoće." U dva *Sahiha* se bilježi da su ashabi, kada bi čuli ezan za akšam, ustajali i klanjali, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, ih je gledao i nije ih odvraćao od toga. Ovo je potvrda ovakvog klanjanja od njega, alejhissalatu vesselam. Bilježi se od Enesa b. Malika da je rekao: "Mujezin, kada bi proučio ezan, ashabi Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, bi ustali i pohitali zidovima, a također i Poslanik, alejhissalatu vesselam, i klanjali bi dva rekata prije akšama, a između ezana i ikameta ne bi bilo ništa."[530] Riječi: "a između njih ne bi bilo ništa" znače da između ezana i ikameta nije bilo dužeg vremenskog razdoblja. Nevevi kaže: "Onaj ko kaže da su dva rekata uzrok da se odgodi akšam od njegova prvog vremena, nepromišljeno govori i to je u suprotnosti sa sunnetom. I pored toga, za to treba malo vremena i neće se odstupiti od namaza u njegovom prvom vremenu."[531] Hafiz Ibn Hadžer je rekao: "Svi dokazi ukazuju na pohvalnost da se ta dva rekata skrate, kao što je i sa sabahskim sunnetom." Neko kaže: "Svrha ta dva rekata je da se nada primljenosti dove, jer je dova između ezana i ikameta primljena, i što je vrijeme časnije i izuzetnije, to je nagrada za ibadet u tom vremenu bolja i veća."[532]

Edebi hodanja radi namaza u džamiju

1. Da čovjek ide smireno i dostojanstveno. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Kada nastane vrijeme namaza, nemojte ići na namaz trčeći. Idite hodajući, smireno. Ono što stignete klanjajte, a ono što okasnite nadoknadite."[533]

---

[529] Muttefek alejhi.

[530] Buhari, 625.

[531] *Nevevi šerhu Muslim*.

[532] *Fethul-bari šerhu sahihil-buhari*, 2/128.

[533] Buhari i Muslim.

U predaji koju bilježi Muslim stoji: "Kada čujete ezan za namaz, idite na namaz hodajući. Budite smireni i što stignete klanjajte, a što okasnite nadoknadite." U drugom predanju koju on bilježi stoji: "Kada čujete ezan za namaz, nemojte trčati na njega, nego idite na namaz smireno. Ono što stignete klanjajte, a ono što okasnite nadoknadite, jer onaj od vas ko naumi da obavi namaz, smatra se da je u namazu." U još jednom predanju, također kod njega, stoji: "Kada se označi početak namaza, nemojte da hitate na njega, nego hodajte smireno i dostojanstveno. Klanjaj što stigneš, a nadoknadi što okasniš." Buhari i Muslim bilježe od Ebu Katadea da je rekao: "Dok smo klanjali sa Vjerovjesnikom, alejhissalatu vesselam, začula se trka ljudi. Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, završio sa namazom, rekao je: 'Šta je s vama?' Oni su rekli: 'Požurili smo na namaz.' 'Nemojte tako raditi,' – reče im Poslanik, alejhissalatu vesselam – 'već kada dolazite na namaz, budite smireni. Ono što stignete klanjajte, a ono što ste okasnili nadoknadite.'" Imam Muslim navodi na više mjesta: "Ono što ste propustili upotpunite." A u jednoj predaji: "Naknadi što si okasnio." Učenjaci se razilaze po ovom pitanju. Šafija i većina učenjaka selefa i potonjih kažu: "Ono što je zakašnjeli prispio sa imamom od početka namaza i ono što će naklanjati poslije njihova predavanja selama." Nasuprot tome je Ebu Hanife i skupina učenjaka. Od Malika i njegovih učenika stoje dva odgovora. Dokaz ovima su riječi: "i naknadi ono što nisi prispio". A dokaz većine je većina predaja koje kažu: "a ono što ste propustili upotpunite". Na predaju: "i naknadi propušteno" – oni odgovaraju: "Hoće se pod izrazom *naknadi* ukazati na postupak, a ne na *kada* (naklanjavanje) koje je u rječniku *fekiha*." Vrlo često se naknada uzima u značenju postupka. U tu upotrebu spadaju i riječi Uzvišenog: *Pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti.* (Fussilet, 12) *A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite!* (El-Bekare, 200) Kaže se: "Izmirio sam njegovu obavezu." A sve ima značenje postupka, djela, a Allah najbolje zna. Riječi: "a kada neko od vas naumi namaz, on je u namazu" – dokazuju da je pohvalno, kada se krene na namaz, ne igrati se rukama, pričati ružne stvari, nekoga vrijeđati ili gledati u nešto što je zabranjeno. Nevevi kaže: "Riječi: 'Kada se označi početak namaza, nemojte ići na njega hitajući, nego dođite na njega hodajući. Smireni budite i ono što stignete klanjajte a ono što vam je promaklo upotpunite.' – sadrže podsticaj da se na namaz dolazi

smireno i dostojanstveno, a odvraćaju od toga da se na namaz dolazi žureći ili trčeći, svejedno da li se radi o džumi ili nekom drugom namazu, svejedno da li postoji bojazan da će mu promaći početni tekbir ili neće. Ono što Allah kaže: *O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite molitvu obaviti; to vam je bolje, neka znate!* (El-Džumu'a, 9) – podrazumijeva da se ode na džumu. Na isti način se tumači i ajet: *I da je čovjekovo samo ono što sam uradi...* (En-Nedžm, 39) Učenjaci kažu da je svrha naredbe smirenog dolaska na namaz i zabrana trčanja u tome da onaj ko hoće da obavi namaz i stekne nagradu za njega, treba da se ponaša shodno edebima namaza i što ljepšeg ponašanja. To potvrđuje i predaja: "Jer onaj od vas ko naumi da obavi namaz, smatra se da je u namazu." O smirenosti i dostojanstvenosti imam Nevevi kaže: "To je u istom značenju, a to što se oboje spominje je kako bi se naročito istakla važnost toga." Jasno je da između ovoga postoji razlika: smirenost je odmjereno kretanje i izbjegavanje poigravanja i sličnog, a dostojanstvenost je u samom stavu, obaranje pogleda, spuštanje glasa, predanost putu, neobaziranje na stranu i slične stvari, a Allah najbolje zna.

Prva korist

Kada se klanjač uputi džamiji kako bi obavio namaz u džematu, ne želeći da okasni, i kada dođe do džamije i vidi da su ljudi završili sa namazom, on je u toj situaciji kao neko ko je prispio na zajednički namaz. Dokaz tome su riječi Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam: "Ko se abdesti i uljepša svoj abdest, a onda krene i vidi da su ljudi obavili namaz, Allah mu dadne nagradu kao da je klanjao namaz u džematu, ili kao da mu je prisustvovao, i to ništa neće umanjiti njihovu nagradu."[534]

Sujuti u *Hašije ala suneninnesaiu* kaže: "Jasno je da postizanje nagrade za zajednički namaz zavisi od toga da čovjek želi da ga obavi. Allah Uzvišeni takvog čovjeka neće uskratiti u tome, svejedno da li stigao u džemat ili ne. Onaj ko prispije na dio zajedničkog namaza, makar i na posljednje sjedenje, on je prispio." U hadisu je odgovor onima koji trče na namaz, kada vide da su ljudi na posljednjem rekatu, ili na posljednjem sjedenju u namazu, kako bi dostigli nagradu namaza u džematu.[535]

---

[534] Ebu Davud, Nesai, i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Albani to smatra vjerodostojnim u *Sahihul-džami'u*, 6164.

[535] *Džami'u ahkamil-musalline.*

Druga korist

Neki ulaze u džamiju i vide da su ljudi na posljednjem sjedenju namaza, pa sačekaju da ljudi predaju selam i ne žele da pristupe džematu tvrdeći da hoće započeti namaz u drugom džematu. Ovo je oprečno ispravnom stavu. Ono što klanjač treba da uradi, u ovoj situaciji, jeste da pristupi sa džematom namazu, a onda da upotpuni svoj namaz nakon što imam preda selam. To zbog toga što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada dođete na namaz, a mi smo na sedždi, i vi učinite sedždu i nemojte propuštati ništa. Onaj ko dospije na jedan rekat, dospio je na namaz."[536] Ali b. Ebi Talib i Muaz b. Džebel prenose da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas dođe na namaz i zatekne imama, neka radi kao što radi imam."[537] Prema mišljenju Ševkanija, riječi: "neka čini kao što imam čini" su riječi koje ukazuju na dozvoljenost i opravdanost da se onaj ko kasni priključi imamu i džematu u bilo kojem dijelu namaza, bez razlike da li se radi o rukuu, sedždi ili sjedenju. To se može zaključiti shodno riječima: "a imam je u nekom postupku", i riječima: "i ko prispije na rekat, prispio je na namaz". Dakle, onaj ko stigne imama na rukuu prije nego on podigne glavu sa rukua, smatra se da je prispio na taj rekat i to mu se broji.[538]

2. Zabrana ukršatanja i preplitanja prstiju kada se ide u džamiju. Ovo je jedan od edeba na koje onaj ko ide u džamiju treba da pazi, i neće preplitati prste kada odlazi u džamiju na namaz, jer je i tada u namazu. Bilježi se od Ebu Sumameta Hannata da je Ka'b b. 'Adžre stigao ga dok je išao u džamiju. Priča: "Zatekao me je kako sam isprepleo prste jedne ruke sa prstima druge. Razdvojio mi je ruke i odvratio me od toga. Rekao je: 'Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Kada neko od vas uzme abdest i uljepša svoj abdest, a onda izađe kako bi otišao u džamiju, neka ne prepliće prste svojih ruku jer je u namazu.'"[539]

Od Ka'ba b. Adžreta se bilježi da mu je Vjerovjesnik, alejhissalatu ve-

[536] Ebu Davud i Hakim sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, i drugi, Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 468.

[537] Tirmizi, sa dobrim lancem prenosilaca. Albani ga ocjenjuje kao vjerodostojan u *Essahihatu*, 1188.

[538] *Nejlul-evtar*, 3/191.

[539] Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. U *Sahihu Ebi Davud* je 562; *Tirmiziji*, 386, *Darimiju*, 1405; *Irvau*, 100.

sselam, rekao: "Kada se abdestiš i uljepšaš svoj abdest, a onda izađeš u džamiju, nemoj preplitati svoje prste jer si u namazu."[540]

Ševkani[541] kaže: "Iz hadisa se može zaključiti pokuđenost preplitanja prstiju od momenta polaska u džamiju."

U *Medžmu'u šerhil-muhezzebu* stoji[542]: "Pokuđeno je i pucketanje prstima i preplitanje među njima u namazu. Onaj ko ide u džamiju, pohvalno mu je da bude smiren." Buhari bilježi od Ibn Omera: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je preplitao prste."

Ovi hadisi su tačniji od hadisa u poglavlju. Moguće je pomiriti sve ove hadise tako da se kaže da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, preplitao prste nehotice, shodno trenutnom nemaru koji je osjetio. Zbog toga je zastao kao da je srdit. Njegovo preplitanje prstiju u hadisu koji se bilježi od Ebu Musaa je da bi se pokazalo kako vjernici treba da budu jedinstveni i povezani jedni s drugima, kao što je građevina međusobno vezana i naslonjena dijelovima jednog na drugi. Što se tiče hadisa u poglavlju, može se tumačiti kao preplitanje prstiju zbog besposlice, a to je pokuđeno i nepoželjno u namazu, kao i ono što mu prethodi i što dolazi poslije namaza, kao što je sjedenje u džamiji ili hodanje prema njoj. Ili objedinjuje sve ono što autor navodi od postupaka Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, koje je on rijetko činio. Zbog toga se neće reći da je zabranjeno nego će se reći da je pokuđeno. Međutim, teško je prihvatiti da je on, alejhissalatu vesselam, činio nešto pokuđeno. Bolje je reći: "Zabrana da se prepliću prsti je izrečena na način koji je naročit za ummet, a njegov, alejhissalatu vesselam, postupak nije u suprotnosti sa onim što je naročito za njih rekao, kao što je poznato u usulu."[543]

[540] Ibn Hibban sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Albani ocjenjuje kao vjerodostojan u *Sahihuttergib*, 292, *Essilsiletussahihatu*, 1294.

[541] *Nejlul-evtar*, 2/434.

[542] 4/38.

[543] *Nejlul-evtar*, 2/387-388; *El-fikhul-mujesser*, 1/534-535.

Adabi džamije

Džamije su Allahove kuće na Zemlji, štaviše, to su najdraža mjesta Allahu. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nam o tome kazuje: "Najdraža mjesta Allahu su džamije, a najmrža mjesta Allahu su pijace, tržnice."[544]

Uzvišeni Allah je naredio da se grade džamije, da se u njima slavi i veliča Njegovo ime, da se u njima ne obraća nikome osim Njemu i da se one očiste od svega što je prljavo, nepoželjno i pogano. Uzvišeni je rekao: *U džamijama koje se Allahovom voljom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime – hvale Njega, ujutro i navečer, ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji molitvu obavljaju i milostinju udjeljuju, i koji strepe od Dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni, da bi ih Allah lijepom nagradom za djela njihova nagradio i da bi im od dobrote Svoje i više dao. A Allah daje kome hoće, bez računa.* (EnNur, 36-38) *Džamije su Allaha radi, i ne molite se, pored Allaha, nikome!* (El-Džinn, 18)

Allah obećava onom ko gradi džamiju ili učestvuje u njenoj gradnji, bilo lično, bilo imetkom, veličanstvenu nagradu i svjedoči im da su takvi ljudi vjernici. Kaže: *Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruju i koji molitvu obavljaju i zekat daju i koji se nikoga osim Allaha ne boje; oni su, nadati se je, na Pravome putu.* (Et-Tevba, 18)

Gradnja džamije se ne može ograničiti samo na gradnju i zidanje građevine, prostirku ili uređenje, nego je to i gradnja i održavanje džamije i posjeta njoj i boravak u njoj, iščekivanje namaza, učenje Kur'ana i vođenje računa o čistoći džamije i vezanost srca za nju.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko napravi džamiju radi Allaha (Bukejr misli da je rekao: želeći Allahovo zadovoljstvo), Allah mu sagradi kuću u Džennetu."[545]

Allahove kuće imaju i svoje edebe kojih se treba pridržavati onaj ko ih gradi i dolazi u njih, i to:

1. Spominjanje Allaha prilikom ulaska i prilikom izlaska iz džamije. Bilježi se od Ebu Humejda ili Ebu Usejjida da je Poslanik, alejhissalatu

[544] Muslim, 671.

[545] Buhari, 450; Muslim, 533.

vesselam, rekao: "Kada neko od vas uđe u džamiju, neka kaže: 'Allahu moj, otvori mi vrata Svoje milosti.' A kada izlazi, neka kaže: 'Allahu, podari mi Tvojih blagodati.'"[546] Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada je ušao u džamiju, rekao: "Štitim se Allahom Velikim, Njegovim Plemenitim Licem i Njegovom trajnom vlašću od prokletog šejtana."[547]

2. Spominjanje Allaha prilikom izlaska iz džamije. Bilježi se od Enesa b. Malika da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada čovjek izađe iz kuće i kaže: 'Sa Allahovim imenom, na Allaha se oslanjam, nema promjene ni sile osim s Allahom.' – tada mu bude rečeno: 'Upućen si, dovoljno ti je i zaštićen si.' Šejtan se od njega odmakne, a drugi mu šejtan kaže: 'Kako se možeš boriti protiv čovjeka koji je na Pravom putu, dovoljno mu je i zaštićen je?'"[548] Bilježi se od Ummu Seleme da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi izlazio iz kuće, govorio: "Allahu moj, štitim se Tobom od toga da zabludim ili drugog u zabludu odvedem, od toga da zgriješim ili drugog na grijeh navedem, od toga da budem neznalica ili da se neznalicom učinim, ili da mi se nepravda nanese ili drugom nepravdu nanesem."[549]

3. Dova prilikom izlaska iz džamije. Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Jednom sam noćio kod svoje tetke Mejmune, pa je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ustao i obavio svoju potrebu, oprao je svoje lice i ruke, a onda zaspao. Potom je ustao i uzeo mijeh s vodom, otvorio ga i abdestio se, abdestom između dva abdesta, nije pretjerivao, ali je upotpunio. Onda je ustao i klanjao. Ustao sam i teturao se kako ne bi primijetio da sam se probudio zbog njega. Abdestio sam se i on je ustao da klanja, a ja sam stao s njegove lijeve strane. Uzeo me je za ruku i premjestio na desnu stranu. Poslanikov, alejhissalatu vesselam, noćni namaz je imao trinaest rekata. Onda je legao i spavao dok nije počeo duboko disati. Kada bi spavao, disao je duboko, pa je došao Bilal i obavijestio ga o namazu. Ustao je i klanjao, ali se nije abdestio. Učio je dovu: "Allahu moj, učini u mom srcu nur (svjetlo), u mom vidu nur, u mom sluhu nur, s moje desne strane neka

[546] Muslim, 713.

[547] *Sahih Ebu Davud*, 466, šejh Mustafa Adevi ocjenjuje kao dobar, *Sahihul-ezkar*, 41.

[548] *Sahih Ebu Davud*, 5095.

[549] *Sunenun-Nesai*, 5486, *Sunenut-Tirmizi*, 3427, *Sahih Ebu Davud*, 5094.

bude nur, s moje lijeve strane neka bude nur, i neka je iznad mene nur i ispod mene nur, neka je ispred mene nur i iza mene nur, i povećaj mi nur."[550]

Ovo je dova koju je Poslanik, alejhissalatu vesselam, učio kada je išao na sabah.[551]

4. Čišćenje i mirisanje džamije je jedan od najboljih vidova ibadeta kojim se može musliman približiti Allahu. Za vrijeme Poslanika, alejhissalatu vesselam, bila je neka žena koja je čistila i sređivala džamiju. Umrla je, a da Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije znao za to. Kada je saznao za njenu smrt, otišao je na njen mezar i klanjao joj dženazu, kako bi njegov namaz bio milost za nju.[552] Bilježi se od Aiše da je rekla: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je naredio da se izgradi džamija među kućama i da se očisti i namiriše."[553] Džamija se može namirisati mirisnim štapićima, dezodoransima i sličnim, a Allah najbolje zna. Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je rekao: "Dok je Poslanik, alejhissalatu vesselam, držao hutbu, vidio je ispljuvak u džamiji. Rasrdio se na ljude, to je obrisao, pozvao je da se donese šafran i time je to poprskao, a onda je rekao: "Allah je naspram nekoga od vas kada klanja i neka ne pljuje pred Njega."[554] U predaji stoji: "Zabranio je da čovjek pljuje pred sebe ili na desnu stranu, nego neka pljuje na lijevu stranu ili pod lijevu nogu."[555] Bilježi se od Enesa b. Malika da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Pljuvanje u džamiji je prijestup, a iskup za taj prijestup je prekriti (ukloniti) taj ispljuvak."[556] Neki učenjaci kažu da su hadisi u kojima se jasno kaže da se treba pljunuti na lijevu stranu ili pod lijevu nogu oprečni hadisu u kojem stoji: "Pljuvanje u džamiji je grijeh, a iskup za taj grijeh je zakopati (očistiti) pljuvačku." Na to je odgovor da je to stav nekih učenjaka.[557]

Riječi: "nego neka pljuje na lijevu stranu ili pod lijevu nogu" odnose se na izvan džamije, a što se tiče džamije, klanjač može pljunuti samo u

[550] Buhari, 6316; Muslim, 736.

[551] Iz *Fethul-barija*, 11/121.

[552] Buhari, 460; Muslim, 956.

[553] Ebu Davud, 455, Tirmizi, 594, Ibn Madže sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[554] Buhari, 406; Muslim, 547.

[555] Buhari, 408; Muslim, 548.

[556] Buhari, 415; Muslim, 552.

[557] Nevevi u *Šerhu muslimu*, 3/46, Ebu Avane, 1196.

svoju odjeću, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselem: "Pljuvanje u džamiji je grijeh.", pa kako da Poslanik, alejhissalatu vesselam, dozvoli da se grijeh čini u džamiji?

Kadi Ijad je rekao: "Pljuvanje u džamiji, ako se nema namjera da se očisti i pokrije,[558] grijeh je, ali ako se ima namjera da se to zagrne ili očisti, onda nije." San'ani kaže: "Ovaj stav zauzimaju i učenjaci hadisa. Na to ukazuje i hadis koji bilježe Ahmed i Taberani sa dobrim lancem prenosilaca od Ebu Umamea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko pljune u džamiji i ne zagrne to, učinio je grijeh, a ako zagrne učinio je dobro." Nije rekao da je grijeh osim ako se ostavi ispljuvak. Slično tome je i hadis Ebu Zerra koji bilježi Muslim da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Među hrđave postupke moga ummeta sam našao i to da neko pljune u džamiji i ne zagrne to." Ovako je to razumijevao selef. U *Sunenu* Seida b. Mensura je zabilježeno da je Ebu Ubejde b. Džerrah pljunuo u džamiji, jedne noći, i zaboravio je da to zagrne pa kad je došao kući, to mu je palo na pamet. Uzeo je baklju i vratio se u džamiju. Tražio je taj ispljuvak i kada ga je našao, zagrnuo ga je. Onda je rekao: "Hvala Allahu kada mi noćas nije upisan grijeh."

Ovo ukazuje na to da je razumio da je grijeh ograničen na to da se ostavi ispljuvak. Već smo ponudili jednu mogućnost usklađivanja predaja, a to je da je grijeh ako se pljune u pravcu kible ili na desnu stranu, a ne ako se pljune na lijevu ili pod lijevu nogu. Ovaj hadis je vezan i uvjetovan time. Većina učenjaka smatra da se pod zagrtanjem misli na prekrivanje zemljom, kamenčićima ili prašinom koja je u džamiji. Oni koji kažu: "Hoće se reći da treba taj ispljuvak iznijeti iz džamije i pokopati." Taj stav je daleko od prihvatljivog.[559]

Razlog zabrane da se pljuje ispred sebe ili u pravcu kible je u tome što je Allah naspram klanjača. Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, volio imati granu (poput metlice) u ruci. Jednom je ušao u džamiju i nosio je jednu takvu granu. Vidio je ispljuvke u pravcu kible i očistio ih njome. Okrenuo se ljudima, ljutit, i rekao: "Da li bi neko od vas volio da mu priđe, licem u lice, neki čovjek i pljune prema njemu?

[558] Zato što u džamijama nije bilo prostirki kao što je slučaj danas, nego se klanjalo na goloj zemlji, spominje se zagrtanje, pokapanje i slični izrazi. (op. prev.)

[559] *Subulusselam*, 1/263-264.

Neko od vas kada ustane da obavi namaz, postavi se naspram svoga Gospodara, a melek mu bude na desnoj strani, pa neka ne pljuje pred sebe niti na svoju desnu stranu."[560] U predaji koju bilježi Muslim, stoji: "...jer je Allah naspram njega i neka ne pljuje ispred sebe niti sa svoje desne strane, neka pljuje na lijevu stranu ispod lijeve noge."[561]

Grijeh pljuvanja prema kibli

Bilježi se od Huzejfea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onaj ko pljune u pravcu kible na Kijametski dan će doći, a njegov ispljuvak će mu biti među očima."[562]

Od Ebu Sehla Saiba b. Hallada, jednog od ashaba Poslanika, alejhissalatu vesselam, se bilježi: "Neki je čovjek predvodio ljude u namazu i pljunuo u pravcu kible. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je to gledao, pa je rekao, nakon završenog namaza: 'Neka vas više ne predvodi u namazu.' Nakon toga, taj je čovjek htio ljude predvoditi u namazu, ali su mu oni zabranili i rekli su mu šta je rekao Poslanik, alejhissalatu vesselam. On je to rekao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, a on mu je rekao: 'Da.' Mislim da je još rekao: 'Ti si uvrijedio Allaha i Njegova Poslanika, alejhissalatu vesselam.'"[563]

Izbjegavanje neprijatnih mirisa

Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Malo nakon oslobođenja Hajbera, mi smo došli do te biljke (misleći na luk), a ljudi su bili gladni. Jeli smo toga mnogo, a onda smo otišli u džamiju. Poslanik, alejhissalatu

[560] Ibn Huzejme u *Sahihu* sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[561] Riječi: "jer je Allah pred njim" nisu u suprotnosti s činjenicom da je Uzvišeni iznad Arša, iznad svih svojih stvorenja, kao što o tome postoje mnogobrojne predaje i kao što Kur'an o tome kazuje, kao što kazuju ashabi i selef, a mi ih slijedimo. Uzvišeni, i pored toga, obuhvata sve stvoreno. On nam kazuje da gdje god se ljudi okrenu, tamo nađu Allaha. Štaviše, ovo se odnosi i na stvorenja koja nisu ljudi. Svaka linija koja izlazi iz centra prema kružnici, naići će na tu kružnu crtu. Ako viša stvorenja dočekuju ona na nižem stepenu licem u lice, sa svih strana, šta je tek sa Onim koji sve obuhvata? On sve obuhvata a Njega ništa obuhvatiti ne može.

[562] Ebu Davud, Ibn Huzejme, Ibn Hibban, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, i Albani ocjenjuje kao vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 6160.

[563] Ebu Davud, 481; Ahmed, 16561, sa dobrim lancem prenosilaca.

vesselam, je osjetio zadah, pa je rekao: 'Ko je jeo od ove odvratne biljke išta neka nam se ne približava u džamiji.' Pa su ljudi rekli: 'Zabranjeno je to. Zabranjeno je.' To je čuo Poslanik, alejhissalatu vesselam, pa je rekao: 'Ljudi, nemam pravo zabraniti nešto što je Allah dozvoljenim učinio, međutim, to je biljka čiji mi miris nije drag.'"[564]

Od Džabira se bilježi da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je odvraćao od toga da se jede luk i srijemoš (prasa). Nas je nužda natjerala i pojeli smo od toga. Onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Ko je jeo od ove smrdljive biljke neka se ne primiče našoj džamiji, jer melekima smeta što smeta i ljudima.'"[565]

Onome ko jede luk, bijeli luk ili srijemoš (prasu) i slično što ima neugodan miris, nije dozvoljeno doći u džamiju u džemat i na taj način je sebi uskratio nagradu zajedničkog klanjanja namaza. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je pojasnio razlog tome, a to je da se ne bi uznemiravali meleki i klanjači neugodnim mirisom. Učenjaci kažu: "Ne samo bijeli luk, luk i prasa, već i sve što ima neugodan miris, bilo da je jelo ili nešto drugo."

Također se tu može uvrstiti i duhan, a on je od poganih stvari. Ako melekima i klanjačima smeta zadah luka, bijelog luka i prase, kako im ne bi smetao zadah duhana. Na osnovu ovoga je izrečen stav i o svemu ostalom što ima neprijatan miris: rotkva ili neko ko ima zadah iz usta, ko ima upaljenu i smrdljivu ranu, ili neko ko ima prljavu odjeću, ili smrdljive čarape, jer uznemiravati ljude je zabranjeno (Nema štete niti nanošenja štete). Ovo ne znači da je luk ili bijeli luk zabranjen, nego je zabranjeno ulaziti u džamiju onima koji su ga jeli sirove, zbog neugodna zadaha. Što se tiče njihova jela u vrijeme kada se ne ide u džamiju, dozvoljeno je, a Allah najbolje zna.

5. Klanjanje dva rekata prilikom ulaska u džamiju. Lijepo je da osoba koja uđe u džamiju radi namaza, boravka u džamiji, itikafa, klanja dva rekata prije nego sjedne, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Kada neko od vas uđe u džamiju, neka klanja dva rekata prije nego sjedne."[566] Ova dva rekata su oni za koje učenjaci kažu da se zovu *tehijjetul-mesdžid* (pozdrav džamiji). Ovo ime je uzeto iz hadisa koji bilježi Ibn Hibban i Ebu Nuajm u *El-hil-jeu*: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam,

[564] Muslim, 565.

[565] Muslim, 564.

[566] Buhari, 444; Muslim, 714.

je rekao Ebu Zerru: 'Ebu Zerre, džamija ima svoj pozdrav, a njen pozdrav su dva rekata, pa ustani i klanjaj ih.'" Ovaj hadis je jako slabog lanca prenosilaca u kojem je Ibrahim b. Hišam b. Jahja Gassani, a on je odbačen. Hakim bilježi ovaj hadis s drugim, slabim, lancem prenosilaca.[567] Imam Nevevi[568] kaže: "Učenjaci su jedinstvenog stava da je lijepo klanjati *tehijjetul-mesdžid*." Na jednom mjestu, u komentaru Muslima, kaže se: "To je sunnet, po jedinstvenom stavu muslimana." Ibn Tejmije[569] kaže: "Učenjaci sva četiri mezheba su jedinstvenog stava, pa i zahirije i drugi, da klanjanje dva rekata *tehijjetul-mesdžida* nije farz niti vadžib, nego je nafila i za njih se ne uspostavlja džemat.

6. Netraženje izgubljenog u džamiji. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko čuje nekog čovjeka da traži nešto izgubljeno u džamiji, neka kaže: 'Allah ti to ne povratio, džamije nisu pravljene radi toga.'"[570] Bilježi se od Sulejmana b. Burejdeta, a on od svoga oca: "Neki je čovjek u džamiji govorio: ‹Ko će mi ukazati na rumenu devu?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ne našao je! Džamije su napravljene radi čega su napravljene.'"[571] Nevevi kaže: "Kada Poslanik kaže: 'Džamije su napravljene radi čega su napravljene.' – znači da su džamije pravljene da bi se Allah spominjao, tražilo znanje, podsjećalo na dobro i zbog drugih sličnih stvari. Hadis je dokaz zabrane traženja zalutale životinje u džamiji. Da li se ovdje može ubrojati i traženje bilo čega drugog izgubljenog u džamiji? Kažu: "Može se tome pripisati i sve ostalo, shodno razlogu, a to su riječi: 'Džamije nisu pravljene zbog toga. Onaj ko je nešto izgubio, stat će na izlaznim vratima i pitati one koji ulaze i izlaze iz džamije o tome.'"[572] Ševkani kaže: "Ibn Ruslan je rekao: 'Riječi: 'Allah ti to ne vratio' – sadrže dokaz da je dozvoljeno prokleti onog ko traži nešto izgubljeno u džamiji tako da se poželi da to ne nađe, kao vid kazne njemu u njegovom imetku zbog činjenja suprotnog od onog što se traži u džamiji da se čini.'"

7. Zabrana prodaje i kupovine u džamiji. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada vidite da neko kupuje

[567] Pogledaj: *Džami'u ahkamil-musalline*.

[568] *El-medžmu'*, 3/52.

[569] *Medžmu'ul-fetava*, 23/413.

[570] Muslim, 568.

[571] Muslim, 569.

[572] *Subulusselam*, 1/259. Muslim, 568.

ili prodaje u džamiji, recite: 'Allah ti ne dao zarade u tvojoj trgovini.'"[573] San'ani[574] kaže: "U ovom hadisu je dokaz da je zabranjeno kupovati i prodavati u džamiji i da je obaveza onom ko to vidi reći i kupcu i prodavcu: 'Allah ti ne dao zarade u tvojoj trgovini.' To reći naglas, kudeći počinioce. Razlog tome je u riječima: 'Džamije su napravljene radi čega su napravljene.'" Međutim, da li se može zaključiti trgovina u džamiji? Maverdi kaže: "Može se završiti i o tome je jednistven stav."

8. Nerecitovanje poezije u kojoj je isticanje ili blaćenje nekoga u džamiji. Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je odvraćao od kupovine i prodaje u džamiji, od toga da se recituje poezija u džamiji, da se u džamiji traže izgubljene stvari, da se brije petkom, prije namaza."[575] Ovaj hadis je u neskladu s onim što je u dva *Sahiha*: "Omer b. Hattab je prolazio pored Hassana koji je recitovao u džamiji, pa mu je prigovorio. Ovaj mu je rekao: 'Recitovao sam u džamiji kada je u njoj bio onaj koji je bolji od tebe, alejhissalatu vesselam.' Onda se okrenuo Ebu Hurejreu i rekao: 'Kunem te Allahom da kažeš, da li si čuo Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Odgovori za mene, Allahu moj, podrži ga Ruhul-kudusom?" Ebu Hurejre je rekao: 'Bilo je tako.'" Također nije u skladu sa hadisom Džabira b. Semureta da je rekao: "Vidio sam Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, više od stotinu puta u džamiji, a ashabi su recitovali poeziju ili su govorili neke stvari iz džahilijeta. Dešavalo se i da se nasmije s njima."[576] Učenjaci nalaze zajedničko u ovim hadisima, pa Ševkani[577] kaže: "Moguće je uskladiti ove hadise na dva načina. Jedan je odvraćanje zbog pokudnosti i predostrožnosti, a olakšica je da bi se ukazalo na dozvoljenost. Drugi je uzeti hadise koji to dozvoljavaju da se odnose na lijepu poeziju, koja je dozvoljena, kao što je bilo odgovaranje Hassana mušricima i njegovo hvaljenje Poslanika, alejhissalatu vesselam, i slične stvari. A zabrana da se uzme da se odnosi na napadanje i kuđenje i isticanje negativnog.

Ova dva načina navodi i Iraki u *Šerhuttirmizi*. Nesai naslovljava po-

[573] Tirmizi, 1321, i drugi i kažu da je hasen garib, a Hakim kaže: "Vjerodostojnog lanca prenosilaca."

[574] *Subulusselam*, 1/260.

[575] Tirmizi, 322, i kaže da je dobar, Ibn Madže, 749, i drugi.

[576] Ahmed, Tirmizi, i kaže: hasenun sahih.

[577] *Nejlul-evtar*, 2/206.

glavlje o slučaju Hassana sa Omerom, pa kaže: *Baburruhsati fi inšadišši'ri-l-hasen* (Poglavlje o opravdanosti recitovanja lijepe poezije). Šafija kaže: "Poezija je govor, i ono što je dobro, dobro je, a ono što je ružno ružno je." Ovakvo što se može naći u više hadisa. Bilježi se od Urvea, a on od svoga oca, a on od Aiše da je rekla: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio upitan o poeziji, pa je rekao: 'To je govor, i što je dobro od toga, dobro je, a što je hrđavo, to je hrđavo.'" Iraki kaže: "Lanac prenosilaca je dobar."

9. Nepodizanje glasa u džamiji. Bilježi se od Saiba b. Jezida da je rekao: "Stajao sam u džamiji i neko me zgrabio. Pogledao sam i vidio da je to Omer b. Hattab. Rekao je: 'Idi i dovedi mi onu dvojicu.' Doveo sam mu ih i on je pitao: 'Ko ste vi?' (ili: Odakle ste vas dvojica?) 'Iz Taifa.' – odgovorili su. Omer je rekao: 'Da ste odavde, kaznio bih vas. Zar da podižete glas u džamiji Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam?[578] Iz navedenog hadisa i više je nego jasna pokudnost dizanja glasa u džamiji.

Kadi kaže: "Malik i grupa učenjaka kažu: 'Mekruh je podići glas u džamiji, bilo da se kazuje znanje ili iz nekog drugog razloga.'" Imam Ebu Hanife, Muhammed b. Mesleme, jedan od Malikovih učenika, dopuštaju da se podigne glas kada se kazuje znanje ili vodi polemika i radi drugih stvari koje su potrebne ljudima, jer za većinu toga je nužno podići glas.[579]

10. Neukrašavanje džamija i nekićenje. Kićenje i ukrašavanje džamija ometa klanjača i čini da ne bude predan namazu, a Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je odvraćao od toga. Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nije mi naređeno da ukrašavam džamije." Ibn Abbas kaže: "Uistinu ćete ih ukrašavati kao što to čine židovi i hrišćani sa svojim bogomoljama."[580] Imam San'ani[581], tumačeći Ibn Abbasove riječi o ukrašavanju, kaže: "Ovo je dodatak i komentar Ibn Abbasa, kao da je on tako razumio iz riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam, da će ovaj ummet

---

[578] Buhari, 470, a hafiz Ibn Hadžer kaže u *Fethul-bariju*: "Hadis ima svojstvo kao da ga je rekao Poslanik, alejhissalatu vesselam, jer Omer im ne bi prijetio bičevanjem osim ako rade nešto što je u suprotnosti sa nečim naređenim."

[579] Navodi Nevevi u Šerhu Muslimu, 3/60-61.

[580] U ovo se može ubrojati i pisanje ajeta naspram kible. Malik je bio upitan o pisanju ajeta iz Allahove knjige naspram kible u džamiji, pa je rekao: "Smatram nepoželjnim da išta bude napisano naspram kible, iz Kur'ana ili neka dekoracija, jer to ometa klanjača."

[581] *Subulusselam*, 1/265.

slijediti židove i hrišćane u njihovom običaju. Hadis jasno ukazuje na pokudnost ili čak zabranu, shodno riječima Ibn Abbasa: 'Kao što ukrašavaju židovi i hrišćani.' A oponašati njih je zabranjeno. To zbog toga što je cilj gradnje džamije samo to da zaštiti ljude od vrućine ili hladnoće, a ukrašavanje ometa od skrušenosti koja je srž ibadeta."

U riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Nije mi naređeno..." – ukaz je da to nije lijepo, jer da je takvo što lijepo i pohvalno, Allah bi mu naredio da to učini.[582] Od Enesa b. Malika se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neće nastupiti Smak svijeta prije nego se ljudi počnu nadmetati u ukrašavanju džamija."[583] Riječi: "prije nego se ljudi počnu nadmetati u ukrašavanju džamija", znače prije nego se počnu ponositi i uznositi gradnjom džamija i hvalisati se time.[584] Imam San'ani (Subulusselam, 1/264) kaže: "U ovome je dokaz pokuđenosti takvog čega i da je to jedan od predznaka Smaka svijeta i da Allah ne voli ukrašavanje džamija niti njihove gradnje osim radi robovanja.

11. Spominjanje Allaha u džamijama. Pohvalno je da čovjek što više Allaha spominje u džamijama: tesbihom, tehlilom, tahmidom i tekbirom i drugim načinima zikra. Također je pohvalno da uči Kur'an, čita hadis Poslanika, alejhissalatu vesselam, izučava fikh i druge znanosti. Uzvišeni je rekao: *U džamijama koje se Allahovom voljom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime – hvale Njega, ujutro i navečer.* (En-Nur, 36) *Eto toliko! A ko poštuje Allahove svetinje, uživat će milost Gospodara svoga a dozvoljena vam je stoka, osim one o kojoj vam je rečeno, pa budite što dalje od kumira poganih i izbjegavajte što više govor neistiniti.* (El-Hadž, 30) *Eto toliko! Pa ko poštiva Allahove propise – znak je čestita srca.* (El-Hadž, 32) Muslim u svom *Sahihu* bilježi od Burejde da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Džamije su građene radi čega su građene." Nevevi u djelu *Ezkar*, na strani 30, kaže: "Onaj ko sjedi u džamiji trebalo bi da preporučuje što smatra da je dobro, a da odvraća od onoga što primijeti da je neprikladno. To je čovjeku naređeno i izvan džamije, samo što je u džamiji još potrebnije kako bi se iskazalo poštovanje džamiji i kako bi se ona sačuvala od negativnih pojava."

[582] *Subulusselam.*

[583] Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madže, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Pogledaj: *Sahihul-džami'*, 7421, i *Sahihu Ebi Davud*, 475.

[584] *Nejlul-evtar*, 2/197.

12. Nepuštanje vjetra u džamiji namjerno. Iz uvažavanja prema džamiji i poštede od toga da u njoj bude neugodnih mirisa, kao i to što bi se povrijedili oni koji su unutra, a i zbog toga što meleki traže oprosta za onog ko sjedi u džamiji čekajući sljedeći namaz dokle god je on pod abdestom. Ako izgubi abdest, oni prestaju da traže oprost za njega. Zbog toga neki učenjaci smatraju nepoželjnim sjedenje u džamiji bez abdesta.[585] Buhari i Muslim bilježe od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Meleki čine dove za nekog od vas sve dokle god je na mjestu gdje je klanjao, dok ne izgubi abdest. Govore: 'Allahu moj, oprosti mu. Allahu moj, smiluj mu se.'" Muslim bilježi od Ebu Hurejrea: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Čovjek je u namazu sve dokle god je na mjestu gdje je klanjao i iščekuje namaz. Meleki govore: 'Allahu moj, oprosti mu. Allahu moj, smiluj mu se.' Sve dok ne izađe ili izgubi abdest.' Pitao sam: 'Kako izgubi abdest?' Rekao je: 'Nečujno pusti vjetar.'"

13. Neimanje snošaja u džamiji. Snošaj u džamiji nije dozvoljen ni u kojoj situaciji, shodno riječima Uzvišenog: *Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približavajte im se!* (El-Bekare, 187) Međutim, ako postoji izdvojena prostorija i ljudima nije dozvoljen ulazak u nju, tako što je to naročita prostorija za nekog od službenika džamije, ili je napravljen iznad džamije stan, onda nije zabranjeno imati snošaj u toj prostoriji ili stanu.[586] A Allah najbolje zna.

---

[585] *El-fikhul-vadihu.*

[586] Prethodno, 1/356.

Adabi namaza

Namaz u jeziku ima značenje dove, molbe. U šerijatu je to ibadet koji sadrži naročite riječi i postupke i koji počinje tekbirom, a završava se selamom.

Vrijednost i bitnost namaza je više nego očigledna, jer je namaz jedan od najčvršćih stubova islama, odmah nakon Šehadeta. Štaviše, to je osnov i temelj islama. Allah ga je propisao svom Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, u Noći israa i miradža, iznad sedmog neba. To je dokaz njegove važnosti u životu muslimana. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je, kada bi ga snašla neka nevolja, utjehu tražio u namazu.

O vrijednosti namaza i podsticanju na njega postoje mnogobrojni hadisi od kojih su:

Riječi: "Pet namaza, džuma do džume, ramazan do ramazana, potiru ono što se između njih počini, ako se izbjegavaju veliki grijesi."[587]

Riječi: "Šta mislite kada bi rijeka proticala ispred nečije od vaših kuća i kada bi se on u njoj kupao svaki dan pet puta? Šta mislite, da li bi na njemu bilo prljavštine?" Ashabi su rekli: "Na njemu ne bi ostalo ništa od nečisti." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Tako je i sa pet dnevnih namaza, Allah njima briše grijehe."[588]

Obaveznost namaza je jasna iz Kitaba i Sunneta i idžma'a i jasna je kao vjerska obaveza. Uzvišeni je rekao: *Molitvu obavljajte...* (El-Bekare, 43) u mnogobrojnim ajetima Knjige našeg Gospodara. Još je rekao: *Reci vjernicima, robovima Mojim, da molitvu obavljaju.* (Ibrahim, 31)

Iz Sunneta je tu hadis miradža u kojem stoji: "pet, ali je pedeset".[589] U značenju da je pet namaza u broju i djelu, ali je pedeset u nagradi i vrednovanju.

Buhari i Muslim bilježe riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam, koje je uputio onom koji ga je pitao o šerijatskim obavezama: "Pet namaza u toku dana i noći." Čovjek je pitao: "Jesam li obavezan išta drugo?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: "Ne, osim dobrovoljno."[590]

[587] Muslim, 233.

[588] Buhari, 528; Muslim, 667.

[589] Buhari, 349.

[590] Buhari, 46; Muslim, 11.

Namaz je obaveza punoljetnom i pametnom (razumnom) muslimanu, a nije obaveza nevjerniku, malodobniku ili nerazumnom čovjeku, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Pero je uzdignuto od trojice: spavača do buđenja, nerazumnom dok razum ne stekne i malodobnom prije punodobnosti." Međutim, treba naređivati djeci obavljanje namaza sa napunjenih sedam godina, a treba da se udare ako ne klanjaju sa navršenih deset godina. Onaj ko zaniječe obaveznost namaza, ili ga potpuno izostavlja, taj je zanijekao i odbacio vjeru islam, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Između nas i nevjernika je ostavljanje namaza, pa ko ga ostavi, taj je počinio nevjerstvo."[591]

Šta su adabi namaza

1. Neostavljanje bilo kojeg namaskog sunneta. A namaski sunneti su:

- Podizanje ruku prilikom početnog tekbira
- Podizanje ruku prije rukua
- Podizanje ruku po povratku sa rukua

Od Nafi'a se bilježi da je Ibn Omer, kada bi započinjao namaz, izgovarao tekbir i podizao ruke, kada bi išao na ruku, podizao bi ruke, kada bi rekao: *semi'allahu limen hamidehu* podizao bi ruke, kada bi ustao poslije dva rekata, podizao bi ruke i to je pripisivao Poslaniku, alejhissalatu vesselam.[592]

2. Postavljanje ruku do ramena ili do ušiju. Potvrđeno je od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da je podizao ruke nekada, uz tekbir, a nekada nakon tekbira. Podizao ih je ispruženih prstiju i postavljao ih do ramena, a nekada ih je podizao do ušnih resica. (*Sifetu salatinnebijji* šejh Albani)

3. Stavljanje desne preko lijeve ruke na prsima. Bilježi se od Sehla b. Sa'da da je rekao: "Ljudima je bilo naređeno da stavljaju svoju desnu preko lijeve ruke na prsa, u namazu."

[591] Muslim, 134.

[592] Buhari, 397, Muslim, 390. – Ovo su četiri mjesta gdje se podižu ruke u namazu, međutim, nekada je sunnet podići ruke prilikom svakog podizanja i spuštanja, shodno hadisu Malika b. Huvejrisa da je vidio Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da podiže ruke u svom namazu i prilikom ruku'a, i kada se podigne sa ruku'a, i kada ide na sedždu i po povratku sa sedžde, tako da bi doticao krajeve ušiju. – Nesai, 20612, Ahmed, 493, i *Sahihu fikhissunneti*.

Bilježi se od Vaila b. Hudžra da je rekao: "Klanjao sam s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i on je desnu ruku stavljao preko lijeve i na prsa."[593]

4. Gledanje u mjesto sedžde. Bilježi se od Aiše da je rekla: "Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, ušao u Kabu, njegov pogled se nije podizao sa mjesta sedžde sve dok nije izašao iz nje."[594]

5. Početna dova. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, bi pravio kratku stanku između početnog tekbira i učenja, pa sam ga upitao: 'Žrtvovao bih za tebe i oca i majku, Allahov Poslaniče, kada šutiš između tekbira i učenja, šta učiš?' On odgovori: 'Kažem: 'Allahu moj, udalji me od mojih grešaka kao što si daleko učinio istok od zapada. Allahu moj, očisti me od mojih grešaka kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine. Allahu moj, operi moje greške vodom, snijegom i ledom.'"[595]

Bilježi se od Enesa: "Neki je čovjek ušao i stao u saff. Oduševljen je rekao: 'Hvala Allahu mnogim hvalama, blagoslovljenim i lijepim.' Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, završio sa namazom, pitao je: 'Ko je od vas izgovorio riječi?' Ljudi su bili pokunjeni, pa je ponovio: 'Ko je od vas progovorio one riječi? Nije rekao ništa loše.' Onda je čovjek rekao: 'Došao sam i zahvatilo me oduševljenje pa sam to izgovorio.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Vidio sam dvanaest meleka kako se nadmeću oko toga ko će ih zapisati.'"[596]

Bilježi se od Ibn Omera da je rekao: "Dok smo klanjali sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, neki čovjek je rekao: 'Allah je najveći uistinu, neka je hvala Allahu mnoga i neka je slavljen Allah jutrom i večerom.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: 'Ko je izgovorio to?' 'Ja, Allahov Poslaniče', rekao je čovjek. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Divim se tim riječima, pred njima su se nebesa otvorila.'"[597] Ibn Omer kaže: "Otkako sam čuo da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, to rekao, nisam izostavio da izgovaram te riječi." Nevevi[598] kaže: "U tome je dokaz Šafiji, Ebu Hanifi, Ahmedu i većini učenjaka da je pohvalno učiti početnu dovu, a o tome postoji mnogo vjerodostojnih predaja."

[593] Ibn Huzejme, 479, a Albani kaže da je vjerodostojan u *El-irvau*, 352.

[594] Hakim, 47911, Albani kaže da je vjerodostojan.

[595] Buhari, 744, Muslim, 489.

[596] Muslim, 600.

[597] Muslim, 601.

[598] Šerhu muslim, 3/160.

6. Učenje euze prije učenja Kur'ana. Uzvišeni je rekao: *Kada hoćeš učiti Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog.* (En-Nahl, 98) Postoji razilaženje oko toga da li je učenje euze jedan od namaskih sunneta ili obaveznih radnji. Većina učenjaka smatra da je to sunnet u namazu i da nije obaveza. Za dokaz uzimaju hadis čovjeka koji je griješio u namazu, a koga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, podučavao namazu, a da mu pritom nije naredio da uči euzu. Nije dopušteno i prihvatljivo da se odgađa pojašnjenje onda kada je ono potrebno. Neki učenjaci smatraju da je euza obavezna i njihov dokaz je spomenuti ajet. Lično smatram da je u pravu većina učenjaka, a Allah najbolje zna.

7. Učenje sure nakon Fatihe. Sunnet je da se, nakon učenja Fatihe, na prva dva rekata, po jednoglasnom stavu učenjaka, uči sura, a također se, ponekad, uči i na trećem i četvrtom rekatu.

Bilježi se od Ebu Katadea da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, bi na prva dva rekata podne i ikindije namaza učio Fatihu i suru, a nekada bismo čuli i ajet, a na posljednja dva rekata je učio suru Fatihu."[599] Što se tiče učenja na trećem i na četvrtom rekatu, to je shodno hadisu koji se bilježi od Ebu Seida: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je učio na podne-namazu, na prva dva rekata koliko bi se moglo proučiti trideset rekata, a na posljednja dva rekata učio koliko bi se moglo proučiti deset ajeta."[600]

8. Glasno učenje kada treba, jer je glasnost svojstvo učenja.

9. U sebi učenje kada je potrebno.

10. Izgovaranje amin i to učiniti naglas. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada imam izgovori amin, i vi izgovorite, jer čije se amin poklopi sa aminovanjem meleka, oproste mu se prijašnji grijesi."[601] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je izgovarao amin, naglas i otežući. U predaji od Ebu Hurejrea stoji da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada učač kaže: *A ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, niti onih koji su zalutali!* (El-Fatiha, 7) pa onaj iza njega kaže: *Amin!* – pa se njegove riječi poklope sa riječima nebeslija, budu mu

[599] Muslim, 421, a slično je i kod Buharija, 160.

[600] Muslim, 452.

[601] Buhari, 780; Muslim, 410.

oprošteni prethodno počinjeni grijesi."[602] Nevevi kaže: "U ovim hadisima je podsticanje na aminovanje nakon Fatihe, i imamu i muktediji i onome ko sam klanja. Potrebno je da aminovanje muktedije bude sa imamovim, ni prije ni poslije njegovog, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "A kada kaže: *A ne zalutalih*, vi recite: *Amin!*" Što se tiče riječi: "Kada izgovori amin i vi izgovorite amin." – to znači: kada htjedne da kaže amin.[603]

Ata kaže: "Amin je dova. Ibn Zubejr je aminovao i oni iza njega tako da se mislilo da je u džamiji pobuna."[604] Ebu Hurejre je opominjao imama: "Nemoj da propustim amin." Nafi' je rekao: "Ibn Omer nije nikada izostavljao aminovanje i na to je podsticao druge, od njega sam o tome mnogo dobro čuo." Ibn Kudame[605] je rekao: "Sunnet je da imam naglas izgovori amin, a s njim i muktedije, na onim namazima gdje se naglas uči, a da to učini u sebi u onim namazima gdje se uči u sebi.

11. Postavljanje ruku na koljena prilikom rukua. Bilježi se od Ebu Humejda da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, činio ruku i da je ruke stavio na koljena, kao da ih stišće. Opuštao bi ruke i držao ih obješene niz bokove,[606] nakon toga. U predaji koju bilježi Ibn Huzejme: "A ruke bi opustio uz slabine."[607]

12. Poravnjanje leđa na rukuu i nedizanje glave ili nespuštanje, obuhvatanje koljena rukom uz raširene prste i udaljavanje nadlaktica od slabina. Bilježi se od Ebu Humejda, kada opisuje Poslanikov, alejhissalatu vesselam, namaz, da je rekao: "A kada bi činio ruku, učvrstio bi ruke na koljenima, a onda bi poravnao leđa i smirio se, tako da ne bi ostalo nikakve neravnine."[608]

Bilježi se od Aiše da je rekla: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi činio ruku, ne bi izdizao glave, niti bi je poginjao, nego između toga.[609] U

[602] Buhari, 782; Muslim, 410.

[603] Šerhu muslim, 2/366.

[604] *Fethul-bari*, 2/306,307.

[605] El-mugni, 1/345.

[606] *Sahihu sunenittirmizi*, 260, *Sahihu Ebi Davud*, 734, a hafiz se o tome nije izjasnio u *Ettelhis*, 1/590.

[607] Ibn Huzejme, 608.

[608] Buhari, 828.

[609] Muslim, 498.

hadisu od Ebi Humejda stoji: "A onda je učinio ruku' i stavio bi ruke na koljena kao da ih stišće, i opustio bi ruke odmičući ih od slabina.[610]

Od Vaila b. Hudžra se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi činio ruku razmicao prste.[611] Nije činio više od jednog tesbiha na ruku'u i na sedždi.

13. *Iftiraš* na prvom sjedenju i *teverruk* na drugom. *Iftiraš* je da desno stopalo usadi a lijevo stopalo položi i sjedne na njega. *Teverruk* je da desno stopalo usadi, lijevo stopalo podvuče pod desnu potkoljenicu i sjedne stražnjicom na tlo. U hadisu Ebi Humejda stoji: "A kada bi sjeo na dva rekata sjedio bi na lijevu nogu, a desno stopalo bi usadio, a kada bi sjedio na posljednja dva rekata, lijevo bi stopalo isturio, a desno bi usadio i sjedio bi na stražnjici.[612]

14. Podizanje kažiprsta na sjedenju od početka do kraja radi dove i gledanje u prst. Bilježi se od Ibn Omera da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi sjedio na namazu, stavljao ruke na koljena i podizao desni kažiprst i tako dovio (i gledao bi u njega), a lijeva ruka mu je bila na lijevom koljenu i opružena.[613]

Shodno prethodnom hadisu koji bilježi Muslim (580): "A Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi podizao prst, postavljao bi palac na srednji prst. A nekada je pravio krug prstima."[614]

[610] Ebu Davud, 720; Tirmizi, 295. – i kaže da je vjerodostojan.

[611] Ibn Huzejme, 594, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[612] Buhari, 1/357.

Opaska: "Ako se namaz sastoji samo od dva rekata, u smislu da ima samo jedno sjedenje, onda je sunnet da se učini *iftiraš*, shodno hadisu od Aiše, kada opisuje namaz Poslanika, alejhissalatu vesselam: 'I govorio bi na svakom rekatu Ettehijjatu i sjedao na lijevu nogu a desnu uspravljao.'" (Muslim, 1/357)

[613] Muslim, 580. Opaska: "Nije dozvoljeno da se podiže neki drugi prst osim desnog kažiprsta. Bilježi se od Sa'da b. Ebi Vekkasa da je rekao: 'Poslanik, alejhissalatu vesselam, je prolazio pored mene koji sam podigao dva prsta. Rekao je: 'Jedan. Jedan!' i pokazao je kažiprst.' – Ebu Davud, 2/80, Nesai, 3/38. Ako je desni kažiprst odsječen, onda je prevladavajuće mišljenje da taj čovjek nije obavezan podići prst, niti je njemu dopušteno da to čini nekim drugim prstom.

[614] Ebu Davud, Nesai, Ibn Džarud u *El-muntekiji*, 208, Ibn Huzejme, 1/86/2001, Ibn Hibban u *Sahihu*, 485, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Ibn Mulekkan ocjenjuje kao vjerodostojan, 2/28, i ima i potvrda ovome kod Ibn Adijja, 1/287,

Albani kaže: "U ovome je dokaz da je sunnet da se nastavi sa dignutim prstom i pomicanjem prsta sve do selama, jer je dova prije njega." To je stav Malika i drugih. Imam Ahmed je bio upitan: "Da li će muškarac da podiže prst u namazu?" On je rekao: "Da." Ovo navodi Ibn Hani u *Mesailu* od imama Ahmeda.[615]

Iz priloženog se jasno vidi da je pomicanje prsta na sjedenju potvrđeni sunnet od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i to je prakticirao i Ahmed i drugi od imama sunneta. (Sifetu salatinnebijji)

15. Okretanje glave na desnu i na lijevu stranu prilikom predaje selama. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je na desnu stranu predavao selam: *es-selamu alejkum ve rahmetullahi*, pa bi se vidjela bjelina njegova desnog obraza i predavao je selam na lijevu stranu: *es-selamu alejkum ve rahmetullahi* i vidjela bi mu se bjelina lijevog obraza.[616]

16. Traženje zaštite od džehennemske patnje, kaburske patnje, kušnji života i smrti, Dedžalovih kušnji i predaja selama. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je govorio: "Kada neko od vas završi sa tešehhudom (posljednjim sjedenjem) neka zatraži zaštitu kod Allaha od četiri stvari: džehennemske patnje, kaburske patnje, životne i smrtne muke i od zla Dedžala, a onda neka traži za sebe šta hoće."[617]

17. Ne treba se okretati u namazu bez potrebe. Klanjaču je pokuđeno da se okreće bez potrebe, jer Uzvišeni Allah je naspram Svojih robova kada klanjaju, pa kada se rob okrene i Allah se okrene od njega.

Bilježi se od Harisa Eš'arija da mu je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, pričao da je Allah naredio Jahji b. Zekerijji pet riječi koje treba da prakticira i da ih preporuči i naredi Israelićanima da ih prakticiraju. On je govorio ljudima, a onda je rekao: "Allah vam naređuje namaz, pa kada svoja lica upravite na namazu, nemojte se okretati jer Allah je naspram Svog roba dok je u namazu i neće se okrenuti od njega sve dok se rob prvi ne okrene."[618]

---

[615] *Sifetu salatinnebijji*, 1/80.

[616] Ebu Davud, Nesai, Tirmizi i Albani ocjenjuje kao vjerodostojan, Sifetu salatinnebijji, alejhissalatu vesselam.

[617] Ahmed, Ebu Davud, Bejheki, od Ebu Hurejrea, a ovaj hadis je u *Sahihul-džami'u*, 319.

[618] Ibn Huzejme, Tirmizi, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Pogledaj: *Sahihul-džami'*, 1724.

Od Aiše se bilježi da je rekla: "Pitala sam Poslanika, alejhissalatu vesselam, o okretanju u namazu, pa je rekao: 'To je potkradanje. Tada šejtan krade od namaza čovjeka.'"[619]

Hafiz Ibn Hadžer[620] je rekao: " Riječi: 'to je potkradanje' znače brzo otimanje. Pošto šejtan zauzme klanjača od njegova namaza tako što se on okrene nečemu bez potrebe, to se onda naziva potkradanjem." Ibn Buzejze kaže: "Pripisuje se šejtanu jer je u tome prekidanje svijesti o vezanosti sa Gospodarom." Tibi kaže: "Nazvano je potkradanjem kako bi se dočarala i poistovjetila ta ogavna radnja sa istinskim potkradanjem, jer se klanjaču okreće Gospodar, a šejtan u zasjedi čeka da mu to promakne, pa kada se čovjek okrene, šejtan ugrabi priliku i ošteti ga za momenat Allahova gledanja u njega."

Zabranjeno je ono okretanje u kojem se klanjač okrene licem i prsima, ili u cijelosti okrene glavu. Što se tiče onog okretanja kada klanjač ne uvija vratom, kako bi vidio nešto u namazu, ili kako bi sa lijeve strane puhnuo da otjera šejtana, u tome nema ništa sporno. Na osnovu ovoga će se tumačiti oni hadisi koji govore o tome da se Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, okretao u namazu svojim ashabima, kao što nam je došlo u hadisu od Džabira: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio obolio pa smo klanjali iza njega, a on je sjedio. Ebu Bekr je prenosio njegov tekbir. Okrenuo se prema nama i vidio nas da stojimo, pa nam je pokazao rukom da sjednemo. Mi smo sjeli i klanjali sjedeći. Kada je predao selam, rekao je: 'Maloprije ste činili što čine Perzijanci i Romejci sa svojim kraljevima, oni ustaju svojim kraljevima, a kraljevi sjede. Nemojte tako činiti. Slijedite svoje imame pa ako on klanja stojeći i vi klanjajte stojeći, a ako on klanja sjedeći i vi klanjajte sjedeći.'"[621]

Ili kao što je došlo u hadisu od Ibn Abbasa: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, se okretao u namazu lijevo i desno, ali nije okretao vratom."[622] Misli se da je okom gledao lijevo i desno. Na osnovu ovoga će se gledati i hadis Muavije b. Hakema Sulemija: "Dok sam klanjao sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, neki čovjek, od prisutnih, kihnuo je. Ja sam rekao:

[619] Buhari, 751.

[620] *Fethul-bari*, 2/274.

[621] Muslim, 413.

[622] Ibn Huzejme i Tirmizi, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

'Allah ti se smilovao!' Ljudi su me čudno pogledali. Ja sam pitao: ‹Nemala vas majka! Šta je s vama? Gledate me čudno?' Oni su počeli pljeskati rukama po svojim stegnima. Kada sam vidio da me ušutkuju, zašutio sam. Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, završio sa namazom, za njega bih dao i oca i majku, nisam vidio nikada boljeg učitelja od njega. Allaha mi, nije me ni prekorio, ni udario, niti ružio. Rekao je: 'Ovom namazu ne priliči ništa od ljudskog govora. To je tesbih, tekbir i učenje Kur'ana.'"[623]

18. Ne treba dizati pogled prema nebu u namazu. Od Enesa b. Malika se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Šta misle oni ljudi koji podižu poglede u nebo tokom svog namaza?" O tome je oštro govorio, a onda je rekao: "Ili će ostaviti to ili će im vid biti oštećen."[624]

Od Džabira b. Semureta se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ili će ljudi prestati da dižu poglede nebu u namazu ili će im se desiti da vid izgube."[625]

Nevevi[626] kaže: "U tome je sigurna zabrana i žestoka prijetnja zbog takvog postupka. Zabilježen je i idžma po tom pitanju."

Kadi Ijad kaže: "Postoji razilaženje po pitanju podizanja pogleda u dovi koja nije vezana za namaz. Šurejh i drugi smatraju to pokudnim, dok većina smatra dozvoljenim. Oni kažu: 'Nebesa su kibla – pravac dove, kao što je Kaba namaska kibla, stoga nije pokuđeno podizati pogled nebu niti podizati ruke u dovi. Uzvišeni je rekao: *A na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava.* (Ez-Zarijat, 22)"

Ne treba stavljati ruke na hasireh. Hasr znači da klanjač ne stavlja ruke na svoje slabine (hasireh je prostor između donjeg rebra i kuka), a to je sredina čovjekovog tijela. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je to zabranio. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da čovjek klanja na ovakav način. U predaji od Ebu Bekra stoji: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio."[627] Nevevi u Šerhu Muslim kaže: "Učenjaci se razilaze po pitanju značenja. Istina je ono što kažu učenjaci i

[623] Muslim, 1/537/381.

[624] Buhari, 750; Muslim, 429.

[625] Muslim, 428.

[626] Šerhu muslim, 2/505-506.

[627] Buhari, 1220; Muslim, 545.

većina lingvista i muhaddisi. Takvo isto tvrde i naši učitelji u mezhebskim knjigama: *muhtesir* je onaj ko stavi ruku na slabinu u toku namaza."

19. Ne treba preplitati prste i pucketati njima. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se neko od vas abdesti u kući, a onda krene u džamiju, on je u namazu sve do povratka i neka ne čini ovako (pa je isprepletao prste)."[628]

Šejh Muhammed b. Usejmin u *Šerhul-mumti'u*[629] kaže: "Ako ima namjeru da ode u džamiju, onda mu je zabranjeno da prepliće prste. Onaj ko je u toku namaza, još je preče da to ne čini."

Također je pokuđeno da čovjek pucketa prstima, jer to je poigravanje, a u tome je i ometanje onih koji su oko njega, ako klanja u džematu. Ako to čini poslije namaza, onda ništa od toga nije pokuđeno, ni pucketanje prstima niti preplitanje prstiju, jer je potvrđeno da je i Poslanik, alejhissalatu vesselam, preplitao prste, i to u hadisu *Zul-jedejna*: "Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, klanjao jedan od dva noćna namaza i predao selam na dva rekata, ustao je i naslonio se na jedno drvo koje je bilo u džamiji i prepleo je prste."[630] Što se tiče pucketanja prstima, to je kako se ne bi smetalo drugima koji su u džamiji i ne treba se raditi.

Bilježi se od Ismaila b. Umejjeta da je rekao: "Pitao sam Nafi'a o čovjeku koji klanja prepletinih ruku, pa je rekao: 'Pitao sam Ibn Omera o tome i rekao je: 'To je namaz onih na koje se rasrdilo.'"'[631]

20. Ne treba spuštati laktove na sedždi. Takvo što je pokuđeno, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Budite umjereni na sedždi i nemojte da neko od vas spušta laktove kao što to pas čini."[632] U *Šerhul-mumti'u*[633] stoji: "Obaveza je da klanjač, u toku sedžde, podigne ruke od tla." Postoje neki fekihi koji kažu: "Ako se sedžda oduljila i ako mu je teško da drži podignute laktove, ima pravo da laktove nasloni na stegna, jer to je nešto što olakšava, a šerijat od nas traži lahkoću."

[628] Hakim u *Mustedreku* od Ebu Hurejrea, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim u *Sahihul-džami'u*, 445.

[629] 3/324-325.

[630] Darimi i Hakim i kaže da je vjerodostojan, a s njim se složio i Zehebi.

[631] *Sahih Ebu Davud*, 993; *Irva'*, 380.

[632] Buhari, 823; Muslim, 493.

[633] 3/320.

21. Ne treba se poigravati u namazu. Poigravanje u namazu je pokudno, jer iz toga se mnogo toga može negativno izroditi, kao na primjer:

- Obuzetost srca. Kretanje tijelom je zbog obuzetosti srca i nemoguće je da tijelo učini neki pokret, a da to nije u srcu prethodilo. Ako se tijelo pokrene, znači da je srce nemirno i u tome je odvraćanje pažnje od namaza. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je, kada mu je pogled pao na šareni ogrtač, rekao: "Nosite ovaj moj ogrtač Ebu Džehmu, a meni donesite jednobojni grubi ogrtač od Ebu Džehma, jer me je maloprije ovaj šareni odvratio od namaza."[634] Na osnovu ovog hadisa, treba izbjegavati sve ono što odvraća od namaza.

- Urušava se ozbiljnost koja se traži od čovjeka u toku namaza, što dovodi do nesklada u ophođenju prema Allahu.

- Kretanje udovima i slično je nešto što se pridodaje namazu, jer namaz ima svoje određene kretnje na kijamu, rukuu i sedždi.[635]

- Pljuvanje u pravcu kible ili na desnu stranu, što je vrlo pokuđeno, shodno hadisu Džabira da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "I kada neko od vas ustane da klanja, Allah je naspram njega. Neka nipošto ne pljuje pred sebe niti na svoju desnu stranu. Neka pljune na lijevu, pod lijevu nogu. Ako baš mora da pljune, neka to učini u odjeću ovako." – a onda je previo odjeću.[636] Na kraju, Allah neka se smiluje onom što je rekao:

U namazu nam je svako dobro i čast,
jer se u njemu vratovi Allahu pokoravaju.
I to je prva obaveza u Allahovom Zakonu
i posljednje što će ostati kad vjere nestane...

I neka je salavat i blagoslov na Učitelja ljudi i njegovu časnu porodicu i ashabe... Amin!

---

[634] Buhari, 752; Muslim, 62-556.

[635] Šerhul-mumti›, 3/321,322, Ibn Usejmin.

[636] Muslim, 3008.

Adabi petka

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite molitvu obaviti; to vam je bolje, neka znate!* (El-Džumu'a, 9) U ovom časnom ajetu Uzvišeni Allah sugerira vjernicima vrijednost džuma-namaza i njegovu odličnost u odnosu na sve druge dunjalučke stvari, da kada mujezin prouči ezan za džumu, pohitaju da čuju hutbu i da prisustvuju namazu, a ostave kupovinu i prodaju i sve ono što vas obuzima. To što vam Allah naređuje je bolje za vas jer sadrži veću nagradu i oprost vaših grijeha, ako ste svjesni toga i znate šta vam je bolje i korisnije, i kao što je pristustvovanje džumi vaša obaveza.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Najbolji dan u kojem Sunce izlazi je petak (dan džume): u njemu je stvoren Adem, u njemu je uveden u Džennet, u njemu je izveden iz Dženneta."[637] Još je rekao: "Ko se abdesti i uljepša svoj abdest, a onda ode na džumu, sluša i šuti, oprošteno mu je ono što je između njega i prošle džume i još tri dana. A onaj ko se igra kamenčićima, taj besposliči."[638]

Ukbe b. Amir je rekao: "Onaj ko izađe iz svoje kuće prema džamiji, njegovi pisari mu pišu za svaki napravljeni korak deset dobrih djela. Onaj ko sjedi i čeka namaz, taj je kao neko ko ibadeti predano i zapisan je kao klanjač sve do povratka svojoj kući." Seid b. Musejjib je rekao: "Ko sjedi u džamiji, taj je u društvu svoga Gospodara i neka ne priča osim dobro."

Adabi džume su sljedeći:

1. Da prouči suru Sedžde i suru Insan (Dehr) u petak ujutro. Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, učio ove dvije sure petkom ujutro[639], a to zbog toga što one sadrže ono što jeste u petak i što će biti. Sadrže stvaranje Adema, proživljenje, okupljanje. To će sve biti u petak. Također u učenju je podsjećanje ummeta na ono što je bilo i što će biti u petak.[640]

2. Da učini što više dobrih djela u ovaj dan. Petak je pročelnik sedmičnih dana i najbolji od njih. To je zbog toga što su se u njemu dešava-

[637] Muslim, 854.

[638] Muslim, 857.

[639] Buhari, 891; Muslim, 880.

[640] *Zadul-me'ad*, 1/343-344.

le veličanstvene stvari: stvaranje Adema, njegovo izvođenje iz Dženneta, njegovo spuštanje na Zemlju, Allah mu je taj dan primio pokajanje, u tom danu je Adem usmrćen... A također će se i desiti velike stvari kao na primjer Smak svijeta. Stoga je potrebno da se naročito vodi računa o ovom danu i da se čini što više dobrih djela kako bi se stekla Allahova milost i kako bi se otklonila Njegova kazna. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Najbolji dan koji je Sunce obasjalo je petak. U njemu je Adem stvoren, u njemu na zemlju spušten, u njemu mu je teuba primljena, u njemu je usmrćen, u njemu će biti Smak svijeta. Nema životinje koja nije klonula u petak, od svanuća do izlaska Sunca, zbog brige za Smak, osim džina i ljudi. U taj dan će biti Smak svijeta i neće zadesiti roba muslimana koji klanja, traži od Allaha, a da mu Allah neće dati to što traži."[641] Na osnovu ovoga je obaveza muslimanu da se potrudi da učini što više dobrih djela na ovaj dan, a da ostavi što više grijeha i udalji se od grijeha.

3. Da ima lijepu namjeru u ovaj dan. Neka svojim odlaskom na džumu naumi trenutno odazivanje Allahovoj naredbi, jer On kaže: *O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite molitvu obaviti; to vam je bolje, neka znate!* (El-Džumu'a, 9) Također, neka mu namjera bude da ostvari veličanstvenu nagradu koju je Allah obećao za džuma-namaz.

4. Da porani sa odlaskom na namaz. Jer je u tome velika nagrada. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko se okupa u petak, onako kako se kupa poslije spolnog čina, a onda krene u džamiju u prvom jutarnjem satu, računa mu se nagrada kao da je žrtvovao devu za kurban. Ko ode u džamiju u drugom satu, kao da je žrtvovao kravu. Ko ode u trećem satu, kao da je žrtvovao rogata ovna. Ko ode u četvrtom satu, kao da je žrtvovao kokoš. Ko ode u petom satu, kao da je žrtvovao jaje. A kada se imam pojavi, i meleki se okupe i slušaju hutbu."[642] Sati su različiti shodno različitosti dužine dana i njegove kratkoće. Dan se dijeli na dvanaest sati svejedno da li je dan dug ili nije. Bitno je da se podijeli između izlaska Sunca pa do imamovog ispinjanja na mimber na pet dijelova. Može se desiti da bude normalan sat, a može biti da je to vrijeme duže ili kraće.[643]

[641] Ebu Davud, 1046; Nesai, 3/90/114; i drugi, a također je i u *Sahihul-džami'u*, 3334.

[642] Buhari, 881; Muslim, 850.

[643] Šerhu rijadissalihine, Ibn Usejmin, 427.

U ovome hadisu je podsticaj na ranjenje u džamiju na džumu, a vrjednovanje ljudi po pitanju džume je kao i u ostalim djelima, shodno njihovom djelovanju.

5. Da se okupa za džuma namaz. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Kada neko od vas hoće da ode na džumu, neka se okupa."[644] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je još rekao: "Kupanje petkom je obaveza svakog punoljetnog." Nevevi kaže: "Hoće se reći odraslog. Pod obavezom se podrazumijeva ona obaveza koja je stvar izbora, kao što je u slučaju kada čovjek kaže prijatelju: 'Tvoje pravo je moja obaveza, jer se pod obavezom podrazumijeva i kazna, a ako čovjek nije u mogućnosti da se okupa, neka se abdesti.'" U hadisu stoji da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko se abdesti u petak, za džumu, to je lijepo, a ko se okupa, pa kupanje je bolje."[645] U hadisu je dokaz da kupanje petkom nije stroga obaveza zbog dvije stvari. Prva je ta što Poslanik hvali onoga ko uzme abdest, a ne okupa se, a onaj ko ostavlja obavezu ne hvali se. A druga stvar se ogleda u riječima: "a kupanje je bolje", kojima se ukazuje na pohvalnost i veću nagradu nego što se ima za abdest, ali ne i grijeh ako se izostavi, što je dokaz da kupanje nije stroga obaveza.

6. Da na taj dan uči što više dova. Jer u ovom danu je jedan momenat i kome se, od Allahovih robova, posreći da taj trenutak bude dok uči dovu i zamoli Allaha neko dobro koje hoće, Allah će mu to dati. U hadisu od Ebu Hurejrea stoji da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, govorio o petku, pa je rekao: "U njemu postoji jedan momenat, pa ako se desi da u tom trenutku neki rob musliman, uči dovu, i zatraži od Allaha, Allah će mu dati to što traži."[646] Bilježi se od Ebu Berdeta b. Ebi Musa Ešarija da ga je upitao Abdullah b. Omer: "Jesi li čuo od svoga oca da je prenio od Poslanika, alejhissalatu vesselam, po pitanju petka i momenta u tom danu?" "Jesam," – rekao sam mu – "čuo sam da kaže kako je čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da govori: 'To je između onog trenutka kada imam sjedne pa do završetka namaza.'"[647]

[644] Buhari, 877; Muslim, 844.

[645] Ebu Davud, 354; Tirmizi, 497, i drugi, a Nevevi kaže da je dobar, u Šerhu Muslim, 3/76.

[646] Buhari, 935; Muslim, 852.

[647] Muslim, 853.

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "A u petak ima jedan trenutak, i neće se desiti da rob musliman i zatražiti neko dobro u njemu, a da mu Allah to neće dati. A to je poslije ikindije."[648] Bilježi se od Abdullaha b. Avfa da je rekao: "Čuo sam Abdullaha b. Selama da kaže: 'Dan je dvanaest sati, a sat koji se navodi za petak je od posljednjih dnevnih sati.'" Kaže: "Pričao mi je Musa: 'Neki čovjek je rekao nekom čovjeku: 'Kako mogu tvrditi da je to tako, kada čovjek ne klanja u tim trenucima?' Pa je drugi rekao: 'Ebu Hurejre je rekao: 'Čovjek je u namazu sve dok ne ustane sa svog mjesta ili izgubi abdest.'"[649] Učenjaci se razilaze po pitanju određivanja tačnog vremena u petak i postoje mnogi stavovi. Sve ove stavove i razilaženja navodi Ibn Kajjim u *Zadu*, a onda kaže: "Najbliža su dva stava koji podrazumijevaju vjerodostojne hadise, a jedan stav je bolji od drugog. Prvi je da je to od onog trenutka kada imam sjedne na mimber, pa do kraja namaza. Dokazi ovom stavu su... (pa navodi hadis Ebu Burdeta b. Ebi Musaa). Drugi je da je to nakon ikindije. Ovo je prihvatljivije mišljenje i taj stav imaju Ebu Hurejre i Abdullah b. Selam, Imam Ahmed. Dokaz ovom stavu je hadis koji bilježi Ahmed u svom *Musnedu* od Ebu Seida i Ebu Hurejrea."

On navodi hadis onako kako smo i mi citirali. Zaključak je da čovjek treba da što više dova uči petkom, od izlaska Sunca pa do njegova zalaska, kako bi ga Allah počastio primanjem dove.

7. Da se dotjera i uljepša za petak. Odlazak u kuću Jedinog Allaha i susret s Njim, nužno iziskuje da čovjek bude dotjeran i čist. Uzvišeni je rekao: *O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete molitvu obaviti!* (El-A'raf, 31) Tavus kaže: "To je odjeća i nešto nakita."[650] Bilježi se od Mudžahida da je rekao: "Obuci najbolju odjeću na dan džume i namiriši se najljepšim što imaš."[651] Ibn Omer je kadio svoju odjeću mirisom svaki petak.[652]

Ibn Kattan kaže: "Učenjaci su složni da je upotreba misvaka, osim postaču, pohvalna i dobra."[653] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik,

648 Abdurrezzak u *El-musannefu*, 5061.

649 Abdurrezzak u *El-musannefu*, 5596, Ibn Ebi Šejbe, 5460. i drugi.

650 Bilježi Abdurrezzak, 3/204, i vjerodostojno je.

651 Ibn Ebi Šejbe sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

652 Ibn Ebi Šejbe, 2/156.

653 *El-ikna'*, 1/161, br. 856.

alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada ne bih otežao svom ummetu, naredio bih im upotrebu misvaka za svaki namaz."[654] Od Ibn Vedi'ata, a on od Selmana Farisija, bilježi se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neće se čovjek okupati u petak i očistiti koliko je u mogućnosti, namirisati svojim mirisom, ili uzeti neki miris od svoje čeljadi, a onda izaći u džamiju i ne razdvajati dvojicu, pa klanjati što mu je propisano, a onda biti miran dok imam govori, a da mu neće biti oprošteno između te i druge džume."[655] Bilježi se od Ebu Seida da je rekao: "Svjedočim da sam čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Kupanje petkom je obaveza svakom punoljetnom, da upotrijebi misvak i da se namiriše ako ima mirisa.'"[656] Bilježi se od Ebu Seida Hudrija, a on od svoga oca, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kupanje petkom je za svakog punoljetnog, misvak i da se namiriše koliko je u mogućnosti."[657] Na potvrdu upotrebe mirisa muškarcu na ovaj dan ukazuje predaja: "Makar i od mirisa supruge."[658]

Bilježi se od Ibn Mesuda da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Uzvišeni Allah je Lijep i voli ljepotu."[659] Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko se okupa u petak i namiriše se, pa makar i mirisom svoje supruge, ako ga ona ima, i obuče svoju najbolju odjeću..."[660] Bilježi se od Abdullaha b. Selama da je čuo Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže sa minbera u petak: "Što neko od vas ne bi imao dvije odjeće, jednu za petak i džumu a jednu radnu?"[661]

8. Da donosi što više salavata na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, uoči petka i petkom. Muslimanu je poželjno da što više salavata uči i donosi na Poslanika, alejhissalatu vesselam, uoči petka i petkom. Bilježi se od Evsa b. Evsa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, mi je rekao: 'Jedan od najboljih dana vam je petak. U njemu je stvoren Adem, u

[654] Buhari, 887; Muslim, 42.

[655] Buhari, 883.

[656] Buhari, 880.

[657] Muslim, 846.

[658] Buhari, 880.

[659] Muslim, 147.

[660] Muslim, Ebu Davud, 347, i drugi sa dobrim lancem prenosilaca.

[661] Ibn Madže, 1095, a recenzent kaže da je vjerodostojan.

njemu će biti puhanje u Sur, u njemu će biti Smak svijeta. Donosite što više salavata na mene u tom danu, jer se vaši salavati meni izlažu." Neki čovjek je rekao: "Allahov Poslaniče, kako da ti se izlažu naši salavati, a ti si otišao?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allah je zabranio zemlji da proguta tijela vjerovjesnika."[662]

9. Da skrati i očisti nokte u petak. Ibn Kattan kaže: "Ne postoji razilaženje među učenjacima po pitanju rezanja noktiju, brijanju pazuha, ili čupanja za onog kome je teško da brije. Ibn Ebi Šejbe[663] bilježi od Ibn Humejda, a ovaj od svoga oca, da je za onoga ko krati nokte petkom rekao: "Allah će u njih uvesti lijek, a riješit će ih bolesti." Ibn Muflih kaže: "Sunnet je da podrezuje nokte, na preskok, svakog petka." Neki dodaju: "prije podne" – shodno hadisu u kojem stoji da onaj ko podreže nokte petkom, u njih ulazi lijek, a izlazi bolest.[664]

10. Da prouči suru El-Kehf u petak ili uoči petka. Shodno predaji od Ebu Seida da je rekao: "Ko prouči suru El-Kehf u petak, bude obasjan svjetlom između dvije džume."[665] U drugom predanju: "Ko uči suru El-Kehf u petak, ima svjetlo između njega i Kabe."[666]

11. Da ostavi kupovinu i prodaju kada čuje ezan za džumu. Ovo je obaveza svakom muslimanu. Uzvišeni Allah naređuje Svojim robovima vjernicima to, pa kaže: *O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite molitvu obaviti; to vam je bolje, neka znate!* (El-Džumu'a, 9) Međutim, na veliku žalost, mnogi trgovci muslimani, dućandžije, ne obraćaju pažnju kada čuju ezan, niti se odazivaju. Oni nastavljaju sa svojom trgovinom i kupovinom tokom čitave hutbe, a kada začuju ikamet za namaz, onda ulaze u džamije. Ima i onih koji ni namaz ne obave. Nema nikakvog čuda što im je Allah zapečatio srca i učinio ih nemarnim, jer su oni dali prednost nečemu što je prolazno u odnosu na nešto što je vječno.

[662] *Sahih Ibn Huzejme*, 1733; *Sahih Ebu Davud*, 1047.

[663] *Musannef*, 2/159, a recenzent kaže da je dobar.

[664] *El-adabuššer'ijjetu*, 3/330.

[665] Hafiz u *Ettelhis*, 2/175, kaže: "Bilježi Darimi i Seid b. Mesur kao mevkuf." Šejh Mustafa Adevi kaže: "Vjerodostojno je da u tome ima vakf, ali je na stepenu ref'a."

[666] *Darimi*, 7/34, a šejh Mustafa Adevi ga ocjenjuje kao vjerodostojan u vakfu, a ima stepen ref'a.

12. Da na džumu ode pješice. Ovo važi ako u pješačenju nema poteškoće za njega. Potvrđeno je od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, nekoliko hadisa koji govore o vrijednosti pješačenja na namaz. Među tim hadisima je i onaj koji se bilježi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko se abdesti u svojoj kući, a onda otpješači u jednu od Allahovih kuća kako bi obavio jedan od Allahovih farzova, svi njegovi koraci su ibadet – jedan briše grijeh, a jedan mu podiže stepen."[667] Bilježi se od Džabira da je rekao: "Naše kuće su bile podalje od džamije pa smo htjeli prodati kuće i biti bliže džamiji, ali nas je Poslanik, alejhissalatu vesselam, odvratio od toga i rekao: 'Svaki od vas za svaki svoj korak ima jedan stepen više.'"[668] Tome treba dodati i naročite hadise koji govore o vrijednosti pješačenja na džumu, od kojih je onaj koji bilježi Buhari od Abajeta b. Rifa'ata da je rekao: "Sustigao sam Ebu Abesa na svom putu do džamije na džumu, pa mi je rekao: 'Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Onaj ko upraši svoja stopala na Allahovom putu Allah će ih zabraniti Džehennemu.'"[669]

Bilježi se od Evsa b. Evsa Sekafija da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Ko se okupa u petak i potakne drugog na kupanje, porani i drugog potakne na ranjenje, pješači, a ne jaše, primakne se imamu i sluša, ne besposliči, za svaki korak koji učini ima nagradu kao da je godinu dana postio i noću klanjao."[670] Međutim, ako postoji poteškoća u tome da čovjek pješači do džamije, jer postoje prepreke na putu, bilo da je velika hladnoća ili velika toplota ili nije u mogućnosti da pješači jer mu je džamija dosta udaljena, onda nema smetnje da na džumu ode vozilom.

13. Da ne prekoračuje ljude u safovima. Zato što je u takvom nečemu povreda drugog. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je vidio nekog čovjeka kako prekoračuje preko ljudi u petak, dok je držao hutbu, pa mu je rekao: "Sjedi, jer povrijedio si druge."[671] Međutim, ako postoji potreba za tim, onda to nije sporno, shodno predaji koja se bilježi od Ibn Mulejkeha, a on od Ukbeta da je rekao: "Klanjao sam iza Vjerovjesnika, alejhissalatu

[667] Muslim od Ebu Hurejre, *Sahihul-džami'*, 2046.

[668] Muslim

[669] Buhari, 907.

[670] Ebu Davud, 345, i drugi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[671] *Sahih Ebu Davud*, 1118; *Sahih Ibn Madže*, 1115; *Sahih Ibn Huzejme*, 1811.

vesselam, u Medini, ikindiju, pa je predao selam, a onda je hitro ustao i prekoračio preko ljudi do jedne od odaja svojih supruga. Ljudi su se uplašili zbog njegove žurbe, a onda je on izašao među njih i vidio da su iznenađeni njegovom žurbom, pa je rekao: 'Palo mi je na pamet da imamo nešto srebra u kući pa mi je bilo mrsko da to ostane kod nas i naredio sam da se to podijeli.'"[672]

Šafija[673]kaže: "Smatram nedoličnim prekoračivanje preko ljudi, prije i poslije izlaska imama, jer je u tome povreda i hrđavo ponašanje." On navodi spomenuti hadis, a onda kaže: "A ako ispred sebe vidi prazninu u safu, i treba da prekorači jednog ili dvojicu, onda može to učiniti. Ako ima više od toliko, onda nije dobro da to čini, osim ako nema drugog načina da obavi džuma-namaz. Tada će prekoračiti, uz Allahovu pomoć." Ibn Kasim bilježi od Malika da je rekao: "Smatram nepoželjnim da se prekoračuje kada imam sjedne na minber, ali ne vidim ikakve smetnje da to učini prije toga, ako pred sobom vidi prazninu u safu."[674] Ibn Abdil-Berr u *El-istizkaru* kaže: "Jedinstvenog su stava da prekoračivanje ne šteti ispravnosti namaza."

14. Da klanja nafilu petkom. Shodno predaji od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Ko se okupa, a onda ode na džumu pa klanja koliko može, a onda šuti i sluša hutbu do kraja, a onda klanja za imamom, prašta mu se ono što je počinio između dvije džume i još tri dana više."[675]

15. Da klanja dva rekata tehijjetul-mesdžida. A kada uđe u džamiju i vidi da je imam na minberu i drži hutbu, ima pravo da klanja dva rekata i da ih skrati, bez duljenja. Bilježi se od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Kada neko od vas dođe u petak u džamiju, a imam drži hutbu, neka klanja dva rekata i neka ih skrati."[676]

16. Da ni od koga ne traži da ustane i ustupi mu mjesto. Ali će tražiti od svojih prijatelja da se razmaknu kako bi stao između njih, shodno predaji od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Neka niko od vas petkom ne podiže svoga brata kako bi on sjeo na njegovo mjesto, nego neka kaže: 'Zbijte se.'"[677] Bilježi se od Džabira da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesse-

[672] Buhari, 851.

[673] Pogledaj djelo *El-umm*, 1/340.

[674] *El-istizkar*, Ibn Abdil-Berr, 2/50.

[675] Muslim, 857.

[676] Buhari, 1166; Muslim, 875.

[677] Muslim, 2178.

lam, rekao: "Kada neko od vas dođe na džumu, neka nikoga ne podiže sa njegova mjesta da bi sjeo na njegovo mjesto."[678]

17. Da ne sjeda između dvojice osim ako mu oni dozvole. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Ko se okupa u petak i to upotpuni, onda se očisti i upotpuni svoje čišćenje, i obuče najljepšu odjeću, uzme koliko mu je Allah propisao mirisa, ili čak od svoje supruge, onda ode na džuma-namaz, ne besposliči i ne razdvaja dvojicu, oprošteno mu je što je počinio između te i prethodne džume."[679]

18. Da ne formira halku prije namaza. Halka je u značenju da se okupi nekoliko osoba ukrug i pričaju o nekim stvarima, makar se radilo i o znanju i podsjećanju, unutar džamije, a prije džume. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio takvo što. Bilježi se od Ibn Omera da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio kružok u džamiji u petak prije namaza[680], a to kako bi se moglo predati hutbi i zikru. Poslije džume namaza okupljanje i priča su dozvoljeni, a Allah najbolje zna.

19. Da se primakne imamu koliko je moguće. Zbog toga što je u tome velika nagrada. Bilježi se od Semureta da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Prisustvujte zikru i primaknite se imamu, jer čovjek se udaljava pa će biti udaljen i u Džennetu, makar i ušao u njega."[681] Na osnovu ovoga jasna je greška nekih ljudi koji ulaze u džamiju u petak i mogu se primaknuti imamu, ali zbog nedostatka znanja, draže im je da sjede u zadnjim safovima u džamiji.

20. Da nastoji da bude u prvom safu koliko je moguće, i da ne vrijeđa ikoga. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uzvišeni Allah i Njegovi meleki donose salavat na prve safove." U drugom predanju: "na prvi saf".[682]

21. Da klanja sunnet nakon farza. Ako hoće dva rekata, a ako hoće četiri. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas klanja džumu, neka poslije nje klanja četiri rekata."[683]

[678] *Sahihul-džami'*, Albani, 457.

[679] Ibn Madže, 900.

[680] *Sahih Ebu Davud*, 956; *Sahih Ibn Madže*, 929.

[681] *Sahih Ebu Davud*, 980.

[682] *Sahihul-džami'*, 1842.

[683] Muslim, 881.

Bilježi se od Nafi'a, a on od Abdullaha da je klanjao džumu i poslije farza odlazio kući gdje bi klanjao dva rekata, a onda je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je ovako radio.[684] Prenosi se od Salima, a on od svoga oca, da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nakon farza džume klanjao dva rekata.[685] Nevevi kaže: "U ovim hadisima je pohvalnost i podsticanje da se klanja džumanski sunnet nakon farza. Najmanje se mogu klanjati dva rekata, a potpuno i cjelovito je da se klanjaju četiri." Još je rekao: "Navode se četiri rekata zbog njihove vrednote, a nekada je Poslanik klanjao dva da bi ukazao na to da je potrebno klanjati najmanje dva rekata. Jasno je da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, klanjao u većini slučajeva četiri rekata jer nam je to preporučio i podstakao nas na to i to je priličnije nagradi i preče je da bude nagrađeno."[686]

22. Da ne prolazi ispred klanjača. Jer je u tome veliki grijeh. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada bi onaj ko prolazi ispred klanjača znao koliko je grešan, bolje bi mu bilo da stoji četrdeset nego da prođe ispred klanjača." Ebu Mensur kaže: "Ne znam da li je rekao četrdeset dana, mjeseci ili godina."[687]

Iz hadisa se jasno vidi zabrana prolaženja ispred klanjača svejedno da li on klanjao farz ili nafilu. Kada klanja, treba postaviti nešto ispred sebe što će ga zakloniti. A ako ne može, onda treba stati iza drugog klanjača. A ako ni to ne može, onda treba povući crtu ispred sebe. Između njega i tog zaklona treba biti tri lakta, kao što je to pojašnjeno Sunnetom.

23. Da imam nazove selam ljudima kada se popne na mimber. Od Džabira se prenosi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi se popeo na minber, nazivao selam.[688]

24. Da ljudi uprave lica prema hatibu. To je upečatljivije i tako se bolje pamti. Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je jednom sjedio na minberu, a mi smo posijedali oko njega."[689] Bilježi se od Enesa da je rekao: "Kada bi imam petkom počeo sa svojim govorom, upravljao bih lice prema njemu i ne bih se okretao do kraja govo-

[684] Muslim, 882.

[685] Muslim, 882.

[686] *Nevevi šerhu muslim*, 3/437.

[687] Buhari, 510; Muslim, 507.

[688] *Sahih Ibn Madže*, 910.

[689] Buhari, 921.

ra." Ibn Munzir ovo bilježi sa drugačijim sadržajem od Enesa, da je došao u petak i naslonio se na zid i okrenuo ljudima. Ibn Munzir kaže: "Ne znam da po ovom pitanju postoji razilaženje među učenjacima."[690]

25. Obaveza slušanja hutbe i ostavljanje besposlice. Jer je slušanje hutbe u petak jedna od najvažnijih stvari. Ibn Abdilberr kaže: "Ne postoji razilaženje, koliko je meni poznato, o obaveznosti slušanja hutbe."[691] Bilježi se od Selmana Farisija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko se okupa u petak i to upotpuni, onda se očisti i upotpuni svoje čišćenje, i obuče najbolju odjeću, uzme koliko mu je Allah propisao mirisa, ili čak od svoje supruge, onda ode na džumu namaz i ne besposliči i ne razdvaja dvojicu, oprošteno mu je što je počinio između te i prethodne džume."[692] Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Džumi prisustvuju trojica. Čovjek koji besposliči i to je njegov dio od džume. Čovjek koji moli Allaha i to je čovjek koji moli i Allah ako hoće, dat će mu, a ako hoće uskratit će mu. I čovjek koji prisustvuje džumi i sluša i šuti i ne prekoračuje preko ramena drugim muslimanima, nikoga ne uznemirava. To je iskupljenje do sljedeće džume i još tri dana više, a to zbog toga što Allah kaže: *Ko uradi dobro djelo, bit će desetorostruko nagrađen.* (El-En'am, 160)"[693]

Ebu Muhammed b. Hazm kaže: "Nije dozvoljeno nikome da nekome ko priča kaže: 'Šuti!' Nego će mu pokazati prstom ili će ga gurnuti ili štipnuti. Onaj ko priča, a svjestan je i zna za zabranu, taj nema džume i nije dozvoljeno da se poigrava kamenčićima za vrijeme džume."[694] Iraki kaže: " Mislim da učenjaci smatraju da takav nema džume u cijelosti." Ibn Bettal kaže: "Skupina učenjaka smatra da je njemu džuma prošla i da ne treba klanjati četiri rekata poslije farza.

Ibn Vehb kaže: "Onaj ko se poigrava, njegova džuma je podne. On nema džume i uskraćena mu je nagrada za džumu."[695] Ibn Abdil-Berr kaže: "A onaj ko kaže: 'Šuti!', dok imam drži hutbu, taj besposliči, a onaj ko besposliči nema džume." Želi se reći da nema džume u cijelosti kao onaj ko

[690] *Fethul-bari*, 2/467.

[691] *El- istizkar*, 5/48.

[692] Buhari, 910.

[693] Ebu Davud, 113, sa dobrim lancem prenosilaca.

[694] *El-muhalla*, 5/62.

[695] *Tarhuttesrib*, 3/202.

šuti. Jedinstven je stav da onaj ko priča i poigrava se da nema džume.[696]

26. Da imam sjedne na minber prije hutbe i između dvije hutbe. Tevatur su predaje od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je sjedio na hutbi za džumu, prije samog govora i da je sjedio između dvije hutbe. Buhari[697] bilježi od Saiba b. Jezida da je učenje ezana za džumu onda kada imam sjedne. U drugom predanju[698] stoji: "U petak je ezan za džumu bio kada imam sjedne na minber, za vrijeme Poslanika, alejhissalatu vesselam." Imam Malik kaže: "Imam treba da sjedne dva puta, jednom prije hutbe."[699] Svrha toga je da se pripravi i opomene na šutnju, a i da se bolje skoncentriše.[700] Bejheki u svom *Sunenu* bilježi od Ibn Omera da je rekao: "Kada bi Poslanik, alejhissalatu vesselam, izašao u petak i sjeo na minber, Bilal bi zaučio ezan.[701]

27. Da imam ponavlja za mujezinom ezan na minberu. Bilježi se od Ebu Umamea Sehla b. Hunejfa da je rekao: "Čuo sam Muaviju b. Ebi Sufjana, dok je sjedio na minberu i kad je mujezin, učeći, rekao: 'Allahu ekber, Allahu ekber.' Muavija je rekao: 'I ja.' Mujezin je rekao: 'Ešhedu enne muhammederresulullah.' Muavija je rekao: 'I ja.' Kada je mujezin završio, on je rekao: 'Ljudi, čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da na ovakvom mjestu, kada mujezin uči ezan, kaže ono što ste čuli da ja kažem.'"[702]

28. Da se skrati hutba a oduži namaz. Ibn Mesud kaže: "Kratka hutba i dug namaz je jedna od osobina i pokazatelja čovjekove mudrosti i znanja."[703] Bilježi se od Džabira b. Semureta da je rekao: "Klanjao sam sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i njegov namaz je bio umjeren i njegova hutba je bila umjerena."[704] (Znači: između očite dužine i pretjerane kratkoće)[705]

Bilježi se od Vasila b. Hajjana da je Ebu Vail rekao: "Ammar nam je držao hutbu pa ju je skratio ali je bio upečatljiv. Kada je završio, rekli smo:

[696] *El-istizkar*, 5/48.

[697] Broj, 915.

[698] Broj, 912.

[699] *El-istizkar*, 5/125.

[700] Navodi hafiz u *El-fethu*.

[701] Broj, 3/205, a recenzent kaže da je lanac prenosilaca dobar.

[702] Humejdi, 606; Ahmed, 4/93-98, i drugi a recenzent kaže da je vjerodostojan.

[703] Ibn Ebi Šejbe, 2/114, a prenosioci su pouzdani.

[704] Muslim, 866.

[705] *Nevevi šerhu muslim*, 3/401.

'Ebu Jakzane, bio si upečatljiv i kratak, da si malo oduljio?' On nam je odgovorio kako je čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže sljedeće: 'Dug namaz je namaz muškarca, a kratkoća hutbe je pokazatelj njegova znanja, pa oduljite namaz a skratite hutbu, jer u rječitosti je čarolija.'"[706] Hatib neka vodi računa o tome da njegova hutba bude jezgrovita i sadržajna, bez ikakvih propusta. Ovakva hutba ukazuje na spremnost hatiba. S druge strane, neka odulji namaz. Ne želi se reći da naročito odulji sa namazom tako da klanjačima bude teško, nego neka se ugleda na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, u njegovom učenju na džumi namazu.

29. Nepoigravanje dok hatib drži hutbu. Svako ko prisustvuje džumi, od onih kojima je ona obavezna, ili kome i nije obavezna, kao što su žene, treba da bude na svom mjestu smiren i da šuti. Neće se poigravati kamenčićima ili nekim pokretima koji nisu korisni. Neće sjediti na mjestu na kojem će lakše zadrijemati. Bilježi se od Zejda b. Savhana da je rekao: "Kada odeš na džumu, onda slušaj i ne poigravaj se kamenčićima."[707] Bilježi se od Ataa da je smatrao pokuđenim u petak da se neko poigrava, pomiče i zijeva dok imam drži hutbu.[708]

30. Da imam drži hutbu stojeći. Uzvišeni je rekao: *Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš.* (El-Džumu'a, 11) Od Ibn Omera se prenosi da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je držao hutbu stojeći, a onda bi sjeo, pa ustao, kao što vi sada činite."[709] Bilježi se od Džabira da je držao hutbu stojeći, a onda bi sjeo, a zatim ustao i držao govor stojeći. Ko ti je rekao da je sjedio, slagao ti je. Allaha mi, klanjao sam s njim više od dvije hiljade namaza.[710] Nevevi kaže: "U ovoj predaji je dokaz koji je u prilog šafijskom mezhebu i većini drugih, da džumanska hutba nije ispravna onom ko je u stanju da stoji, osim da stoji na dvije hutbe.[711]

Ibn Abdil-Berr je u *El-istizkaru* rekao: "Jedinstvenog su stava da hutba može biti samo stojeći svakom onome ko je u stanju da stoji.[712] Bilježi se

[706] Muslim, 869.

[707] Abdurrezzak, 3/214, a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[708] Abdurrezzak sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[709] Buhari, 920.

[710] Muslim, 862.

[711] *Nevevi šerhu muslim*, 3/394.

[712] 5/129.

od Ka'ba b. Udžreta da je rekao: "Ušao je u džamiju i vidio Abdurrahmana b. Ummil-Hakema kako drži hutbu sjedeći, pa je rekao: 'Pogledajte ovog nepristojnika kako drži hutbu sjedeći, a Allah je rekao: *Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili veselje ugledaju, pohrle mu i tebe ostave sama da stojiš.* (El-Džumu'a, 11)'

Nevevi kaže: "Ovo podrazumijeva kritikovanje negativnih stvari i kritikovanje onih koji su na vlasti, a koji rade suprotno Sunnetu. Primjerenost dokazivanja je u tome što Uzvišeni Allah kaže: *Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor.* (El-Ahzab, 21)"

31. Da imam drži hutbu s minbera. Bilježi se od Džabira b. Abdullaha da je neka žena od ensarija rekla Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam: "Allahov Poslaniče, zar ne mogu nešto da ti napravim kako bi sjedio na tome? Imam slugu drvodjelju.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, joj je rekao: 'Ako hoćeš.' Ona je napravila minber i kada je došao petak, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je sjeo na minber koji mu je napravljen. Palmin panj, na kojem je Poslanik, alejhissalatu vesselam, držao hutbu, zavapio je toliko da se htio rascijepiti. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je sišao i uzeo ga, prigrlio i panj je počeo uzdisati kao što uzdiše dijete kada se tješi, dok se smirio. Kaže: 'Plakao je zbog toga što na njemu više nije bilo zikra.'"

32. Da imam drži dvije hutbe. I to zbog toga što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, tako radio. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je držao dvije hutbe i sjedio bi kada bi se popeo na minber dok mujezin završi sa ezanom, a onda bi ustao i održao govor, zatim bi sjeo i ne bi ništa govorio, a onda bi ustao i držao govor. U ovome je dokaz da je džumanska hutba iz dva dijela, a između njih je sjedenje.[713]

33. Da imam svoju hutbu otpočne hutbom potrebe. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je to radio i podučavao je ashabe hutbi potrebe. Nesai bilježi od Ibn Mesuda: "Vjerovjesnik je, alejhissalatu vesselam, time počinjao hutbu: 'Hvala Allahu, od Njega pomoć tražimo i od Njega tražimo da nam oprosti. Štitimo se Allahom od zla nas samih. Koga Allah uputi niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga Allah u zabludi ostavi, niko na pravi put uputiti ne može. I svjedočim da nema božanstva osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Poslanik.'"

Onda treba proučiti tri ajeta: *O vjernici, bojte se Allaha onako kako se*

---

[713] *Sahih Ebu Davud*, Albani, 967.

treba bojati i umirite samo kao muslimani! (Ali Imran, 102) *O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s Čijim imenom jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.* (En-Nisa, 1) *O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će ono što bude želio.* (Ahzab, 70-71)

34. Da imam povisi ton tokom hutbe. To je potpunije i uticajnije u privlačenju pažnje slušalaca. Bilježi se od Džabira da je rekao: "Poslaniku, alejhissalatu vesselam bi, kada bi držao hutbu, oči pocrvenjele, podigao bi glas, srdžba bi se pojačala, kao da je neko ko upozorava na vojsku. Govorio bi: 'Osvanulo vam i omrknulo.' I govorio je: 'Smak svijeta i ja smo ovako zajedno.'"[714] Bilježi se od Semmaka b. Harba da je čuo Numana b. Bešira kada je na hutbi rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da drži hutbu i kaže: 'Upozoravam vas na Džehennem. Upozoravam vas na Džehennem.' To bi izgovarao tako glasno da ga je mogao čuti sa ovog mog mjesta čovjek koji je bio na tržnici, i tako glasno da bi mu ogrtač koji mu je bio na ramenima pao pod noge."[715]

35. Da imam prouči nešto iz Kur'ana na hutbi, pa onda da govori. Od Džabira b. Semurea se bilježi da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je imao dvije hutbe i između njih je sjedio, učio Kur'an, podsjećao i opominjao ljude."[716] Nevevi kaže: "U tome je dokaz Šafiji kada uslovljava za hutbu da sadrži govor i Kur'an." Šafija kaže: "Dvije hutbe se ne mogu početi bez zahvale Allahu i salavata na Poslanika, alejhissalatu vesselam. Ovo je obavezno u dvije hutbe i obaveza je učenje ajeta iz Kur'ana na jednoj od njih, kako je najispravnije."[717] Imam Ahmed je, pošto je bio upitan da li je dovoljno da se prouči sura Hadždž na minberu, rekao: "Ne. Ljudi su uvijek držali hutbu tako što su zahvaljivali Allahu i donosili salavat na Poslanika, alejhissalatu vesselam." Još je rekao: "Hutba se ne može drugačije činiti osim kao što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, radio, pa ako bi proučio ajete u kojima su zahvala Allahu, poduka i salavat

[714] Muslim, 867.

[715] Ahmed, 18358, i drugi, a recenzent kaže da je dobar.

[716] Muslim, 862.

[717] Nevevi u *Šerhu muslim*, 32/394.

na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, onda je ispravna i u tome nema razilaženja."[718]

Imamo Ammara b. Jasira koji je na minberu učio, na džumanski dan: *Kada se nebo rascijepi...* (El-Inšikak, 1)[719] Ali b. Ebi Talib je učio na minberu, petkom suru Kafirun.[720] Omer b. Hattab je volio učiti suru Ali Imran na džumi, nakon što bi držao hutbu.[721]

36. Da hatib što češće uči suru Kaf na minberu. Bilježi se od kćeri Harisea b. Nu'mana da je rekla: "Naučila sam suru Kaf samo iz usta Poslanika, alejhissalatu vesselam, tako što ju je učio na hutbi svakog petka." Kaže: "Naše i Poslanikovo, alejhissalatu vesselam, ognjište je bilo zajedničko."[722]

Učenjaci kažu: "Razlog što je izabrana sura Kaf je u tome što ona sadrži kazivanje o smrti i proživljenju, savjete i prijetnje. – U hadisu imamo dokaz da se može učiti Kur'an na mimberi i da je pohvalno učiti suru Kaf ili dio nje svake džumanske hutbe.[723]

37. Da hatib prekine hutbu zbog nečega što je iskrslo. Kao primjerice da podsjeti nekog ko je ušao u džamiju da klanja dva rekata. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je čovjeka koji je ušao u džamiju u petak, dok je on držao hutbu, upitao: "Da li si klanjao?" Pošto je odgovorio da nije, Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: "Ustani i klanjaj dva rekata."[724]

Isto tako, kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zauzeo mjesto u petak, rekao je: "Sjedite." To je čuo i Ibn Mesud i sjeo je na džamijska vrata. Poslanik, alejhissalatu vesselam, ga je vidio i rekao je: "Dođi, Abdullahu b. Mesude."[725]

Omer b. Hattab je stojao na mimberu i držao hutbu, a neki od muhadžira je došao, među prvim od Poslanikovih, alejhissalatu vesselam, ashaba, pa ga je Omer prozvao: "Zar u ovo vrijeme dolaziš?" Čovjek je rekao: "Bio sam

---

[718] *El-mugni*, 3/180.

[719] Ibn Ebi Šejbe, 2/115, a lanac prenosilaca je dobar.

[720] Ibn Ebi Šejbe, 2/115.

[721] Ibn Ebi Šejbe, 2/115, i dobar lanac prenosilaca

[722] Muslim, 873.

[723] *Nevevi šerhu muslim*, 3/408.

[724] Buhari, 931.

[725] *Sahih Ebu Davud*, 966.

zauzet poslom, pa kada sam čuo učenje ezana, uzeo sam abdest a nisam ni svraćao ukućanima." "Samo abdest?" – reče mu Omer – "A znaš da je Poslanik naređivao i kupanje."[726]

38. Da klanjač promijeni mjesto na kojem je klanjao farz kako bi klanjao sunnet. Ibn Omer bi se, kada bi klanjao džumu, malo pomicao sa mjesta na kojem je klanjao džumanski farz, a onda bi klanjao dva rekata.[727]

39. Da se ne poigrava sa džumom ili s nje izostane bez razloga. Imam Ibn Hadžer Hejsemi smatra da onaj ko ostavi džumu čini veliki grijeh, pa kaže: "Stotinu drugih velikih grijeha jednako je tome da se ostavi džuma-namaz." Ovim hadisima koje navodi prijeti onom ko ostavi džumu namaz bez razloga. Muslim i drugi bilježe da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao onima koji su izostavili džumu: "Bio sam pomislio da ostavim nekoga ko će predvoditi ljude u namazu, a onda da spalim kuće onima koji nisu klanjali džumu."[728] Muslim i drugi bilježe od Ebu Hurejrea i Ibn Omera da su čuli Poslanika, alejhissalatu vesselam, da govori sa stepenica minbera: "Ili će ljudi prestati izbjegavati džuma-namaz, ili će im Allah zapečatiti srca, pa onda neka budu nemarni."[729] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko bez razloga ostavi tri džume, Allah zapečati njegovo srce."[730]

U drugom predanju je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko ostavi tri džume bez razloga, on je munafik."[731] U drugom predanju: "Ko ostavi tri puta džumu bez nužde, bude mu zapečaćeno srce."[732] Musliman treba dobro da vodi računa o tome da ne izostavi džuma-namaz bez razloga. Iz navedenih primjera se može vidjeti šta je Allah pripremio za one koji se poigravaju ili izostavljaju džumu. Allahu, molimo Te da nam oprostiš i smiluješ se.

40. Nakon džume se rasuti po zemlji i tražiti blagodati. Uzvišeni je rekao: *A kad se molitva obavi, onda se po zemlji raziđite i Allahovu blagodat tražite i Allaha mnogo spominjite, da biste postigli što želite* (El-Džumu'a, 10)

[726] Buhari, 878.

[727] *Sahih Ebu Davud*, 1003.

[728] Muslim, 652.

[729] Muslim, 865.

[730] Ebu Davud, 1052, Albani kaže: hasen sahih, kao što je u *Sahih Ebu Davud*.

[731] Ibn Hibban, 258, a Arnaut kaže da je lanac prenosilaca vjerodostojan.

[732] Ibn Madže, 1126, a Albani kaže da je hasen sahih, kao što je u *Sahih Ibn Madže*.

Znači, kada saslušate hutbu i obavite namaz, onda se raziđite po zemlji i stičite zaradu, što više Allaha spominjite u svakom vremenu i na svakom mjestu, jer je u tome uspjeh i na dunjaluku i na Ahiretu.

41. Neizdvajanje petka za post ili uoči petka za dodatni namaz. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte noć uoči džume izdvajati dodatnim bdijenjem u odnosu na ostale noći, niti džumu izdvajajte dodatnim postom u odnosu na ostale dane, osim ako se radi o redovnom postu nekoga od vas."[733] Od Muhammeda b. Abbada se bilježi da je rekao: "Pitao sam Džabira da li je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se posti petak? Odgovorio mi je: 'Jeste, tako mi Gospodara ove građevine.'"[734]

Bilježi se od Ummul-muminin Džuvejrije, kćeri Harisove, da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ušao kod nje u petak, a ona je postila, pa je rekao: "Da li si postila jučer?" Ona je rekla: "Nisam." Pitao je: "A da li ćeš sutra postiti?" Pošto je odgovorila da neće, Poslanik, alejhissalatu vesselam, joj je rekao: "Onda prekini post."

Citirani hadis je jasan dokaz da je pokuđeno izdvajati noć uoči petka za noćni namaz. Također je pokuđeno da se petak izdvaja za post, ako se tome ne dodaje dan prije ili dan poslije, osim ako petak pada u ono vrijeme koje je neko uobičajio da posti. To kao da se zavjetuje da će postiti dan kada se sreo sa nekim dragim, pa se poklopi da taj datum pada u petak.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se izdvoji petak kako se ne bi oponašalo židove i kršćane, jer oni izdvajaju subotu i nedjelju za post i dodatno bdijenje tvrdeći da su to najbolji dani u sedmici. Pohvalno je da postupamo drugačije nego oni u načinu veličanja nečega što je najcjenjenije, a to je petak. Može se postiti petak ako se ima namjera postiti i subotu, makar i ne postio subotu zbog nekog iznenadnog slučaja ili drugog opravdanog razloga.[735]

---

[733] Buhari, 1985, Muslim, 1144.

[734] Buhari, 1984, Muslim, 1143.

[735] Behdžetunnazirine šerhu rijadissalihine, 890,891.

Adabi dva bajrama[736]

Osnov klanjanju bajram-namaza su Kur'an, Sunnet i Idžma'. Uzvišeni je rekao: *Mi smo ti, uistinu, mnogo dobro dali...* (El-Kevser, 1)

Bilježi se od Ummu Atijje da je rekla: "Bilo nam je naređeno da na bajram izlazimo, pa su čak i djevojke izlazile, pa i žene sa mjesečnicom, i išle su iza muškaraca, a oni su učili tekbire, a žene su ponavljale i ponavljale su njihove dove i nadale se blagoslovu toga dana i njegove čistote."[737]

Učenjaci po pitanju bajram-namaza imaju tri stava:

1. Da je to stroga obaveza (farzi ajn) svim muslimanima i onaj ko ga izostavi namjerno, grešan je. Njihov dokaz je spomenuti ajet i hadis od Ummu Atijje gdje stoji: "Bilo nam je naređeno.", a naredba podrazumijeva obavezu. Također, za dokaz uzimaju i to što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, naredio ženama, među kojima je bilo i onih sa mjesečnicom, da prisustvuju bajram-namazu. Da je to farz kifaje ili sunnet, ne bi im naredio da izlaze. Ovo je stav Ebu Hanife i jedan od stavova imama Ahmeda i izbor Šejhul-islama.

2. Da je to farzi kifaje. Za dokaz uzimaju isti hadis od Ummu Atijje i kažu: "To je jedan od pokazatelja vjere, kao što je i ezan i ikamet. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je pozivao da se obavlja i ustrajavao je u tome. To je drugi stav imama Ahmeda.

3. Da je sunnet. Dokaz ovoj skupini je da Allah nije stavio u obavezu muslimanima ništa drugo osim pet namaza. Za dokaz uzimaju hadis beduina koji je došao i pitao Poslanika, alejhissalatu vesselam, o islamu, pa mu je rekao: "Pet namaza u danu i noći." Čovjek je rekao: "Da li imam ikakvu drugu obavezu?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nemaš, osim ako hoćeš dobrovoljno." Hadis je *muttefek alejhi* i to je stav Malika i Šafije.

[736] Bajram ('id) znači, prema mišljenju imama Nevevija: "Id je izvedenica od '*ud* a to znači *povratak*, jer se on ponavlja. To je jedna od onih riječi u kojima se *vav* pretvorilo u *ja*, kao što je i u riječima *mikat* i *mizan*." (*El-medžmu'*, 515) A Ibn A'arabi kaže: "Naziva se 'id jer se vraća svake godine sa novom radošću." (*Lisanul-areb*, 3/319)

[737] Buhari, 971; Muslim, 890.

Adabi dva bajrama su sljedeći:

1. **Urediti se za Bajram**

Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je rekao: "Omer je uzeo džube od svile koje se prodavalo na pijaci. Donio ga je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'Allahov Poslaniče, uzmi ovo i uljepšaj se za bajram i delegacije.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'To je odjeća onih koji nemaju obzira.' Omer je ostao koliko je ostao, a onda mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, poslao ogrtač od kadife. Omer ga je gledao, a onda je otišao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, s tim i rekao: 'Allahov Poslaniče, rekao si da je to odjeća onih koji nemaju obzira?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Prodaj ga ili iskoristi za svoje potrebe.'"[738]

Sindi kaže: "Na osnovu ovoga se zaključilo da je dotjerivanje za bajram bilo uobičajeno među ashabima i Poslanik, alejhissalatu vesselam, to nije osuđivao, nego je ostalo tako."[739] Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Ibn Ebi Dunja i Bejheki, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, bilježe od Ibn Omera da je oblačio najbolju odjeću koju je imao za bajram."[740] Ibn Ahmer u *El-'idejn vel-džum'au* bilježi sa svojim lancem prenosilaca od Ibn Abbasa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je za bajram oblačio crni ogrtač."[741] Malik kaže: "Čuo sam učenjake kako podstiču da se namiriše i dotjera za bilo koji praznik, a imam je najpreči da tako postupi, jer u njega se gleda."[742]

2. **Pohvalno je okupati se prije izlaska na bajram-namaz**

Potvrđeno je od Ibn Omera da se kupao na Ramazanski bajram prije nego bi izašao na musallu.[743]

Ali b. Ebi Talib je bio upitan o kupanju, pa je rekao: "Na dan džume, Dan Arefata, Ramazanski bajram i Kurban-bajram."[744]

---

[738] Buhari, 948.

[739] *Hašijetu Senedi alennesai*, 3/181.

[740] *Fethul-bari*, 1/510.

[741] Navodi Sa'ati u *Bedai'ul-minenu*, 484.

[742] *El-mugni*, 2/233.

[743] Malik, 426, a od njega Šafija, 73, Abdurrezzak, 5754, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[744] Šafija, 114, a njegovim prenosiocima i Bejheki, 3, 278, a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

Imam Seid b. Musejjib je rekao: "Sunnet Ramazanskog bajrama je troje: pješačiti do musalle, pojesti nešto prije izlaska iz kuće i kupanje."[745]

Ibn Kudame[746] kaže: "Pohvalno je da se čovjek okupa za bajram. Ibn Omer se kupao na Ramazanski bajram. To se prenosi i da je činio Ali b. Ebi Talib." Ovo je stav Alkamea, Urvea, Ataa, Neha'ija, Ša'bija, Katadea, Ebu Zinada, Malika, Šafije, Ibn Munzira. I kaže: "Zato što je to kao džumanski dan, ljudi se okupljaju radi namaza, pa je pohvalno da se okupa kao što je kupanje za džumu. Ako se ograniči samo na abdest, dovoljno mu je, jer nije obavezno kupanje ni za džumu, mada je sama džuma naređena. Tako je još preče da ne bude obaveza za nešto drugo."

3. Pojesti nešto prije izlaska na Ramazanski bajram, a ne i na Kurban-bajram

Bilježi se od Enesa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, ne bi izlazio na Ramazanski bajram prije nego pojede nekoliko hurmi."[747]

Bilježi se od Burejdea da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, ne bi izlazio na Ramazanski bajram prije nego bi nešto pojeo, a za Kurban-bajram ne bi ništa jeo prije povratka, a onda bi pojeo nešto od svoga kurbana."[748]

Svrha toga da pojede nešto prije izlaska na Ramazanski bajram je kako neko ne bi pomislio da se treba postiti do kraja klanjanja. Kao da je htio da ukloni ovakvo što, a za Kurban-bajram je odgađao jelo kako bi prvo što pojede bilo od kurbanskog mesa.

Ševkani kaže: "Što se tiče riječi: "...a nije jeo za vrijeme Kurban-bajrama do povratka", Ahmed b. Hanbel ukazuje da je pohvalno onom ko ima kurban da ne jede prije nego se kurban zakolje, na Kurban-bajram. Svrha toga je u tome što je to dan kada se kolju kurbani i kada se jede od njih. Stoga je bolje za njega da prvo što pojede bude od kurbana. Ovakav stav ima Ibn Kudame."[749]

---

[745] Bilježi Ferjabi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, kao što je u *El-irva*, 2/104.

[746] *El-mugni*, 2/370.

[747] Buhari, 953.

[748] Tirmizi, 542; Ibn Madže, 1756, Ahmed, 5/352, sa dobrim lancem prenosilaca.

[749] *Fethul-bari*, 2/517-518; *Nejlul-evtar*, 3/356.

4. Tekbiri za vrijeme bajrama od izlaska iz kuće

Uzvišeni je rekao: ...*da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na Pravi put, i da zahvalni budete.* (El-Bekare, 185)

Bilježi se od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da je izlazio na Ramazanski bajram i da je učio tekbire sve do musalle i do završetka bajram-namaza, a onda bi prekidao učenje tekbira.[750]

Bilježi se od Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, izlazio na bajram sa Fadlom b. Abbasom i Abdullahom, Abbasom, Alijom, Džaferom, Hasanom, Husejnom, Usamom b. Zejdom i Zejdom b. Hariseom i Ejmenom b. Ummu Ejmen i da je podizao glas učeći tekbir i *la ilahe illellah.*[751]

Sva četverica imama se slažu da je pohvalno da se uči tekbir prilikom izlaska na bajram-namaz, međutim, neki učenjaci smatraju da nije obavezno da se tekbiri uče zajednički, kao što to ljudi danas čine.[752] Za zajedničko učenje tekbira uzima se dokaz hadis koji bilježi Buhari kao komentar: "Ibn Omer je učio tekbir u svom šatoru na Mini i čuli su ga oni u džamiji, pa su i oni tekbir učili, a onda bi učili i oni na tržnicama, tako da je Mina ječala od tekbira." Žene su učile tekbir iza Ebana b. Osmana i Omera b. Abdilaziza u noćima Kurban-bajrama, zajedno s ljudima u džamiji. Pitanje dopušta dodatno istraživanje i lični stav i ne bi trebalo da se oko toga spori i da se zbog toga zavađa.[753]

Što se tiče načina učenja tekbira, od Poslanika, alejhissalatu vesselam, se ništa ne prenosi vjerodostojno o njegovoj samoj formi, međutim, potvrđuje se od Ibn Mesuda da je govorio: *Allahu ekber, Allahu ekber, la ilahe illellahu vallahu ekber, Allahu ekberu ve lillahil-hamdu* (Allah je najveći, Allah je najveći. Nema božanstva osim Allaha, Allah je najveći. Allah je najveći i Allahu cjelokupna hvala.)[754] Ibn Abbas je govorio: *Allahu ekber,*

[750] Hadis je mursel, ali ima potvrdu: bilježi Ibn Ebi Šejbe, 1/487, a pogledaj i *Essahiha*, 170.

[751] Albani ocjenjuje kao dobar. Bilježi Bejheki, 3/279, pogledaj: *El-irva*, 3/123.

[752] Ovaj stav zauzima Albani, kao što je u njegovom *Essahihu*, 1/121, i Abdulaziz b. Baz i Muhammed b. Usejmin.

[753] Sahihu fikhissunneti, Ebu Malika Kemalussejjida Salima.

[754] Ibn Ebi Šejbe, 2/168, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber, ve lillahil-hamdu. Allahu ekberu ve edžellu, Allahu ekber ala ma hedana. (Allah je najveći, Allah je najveći, Allah je najveći, Allah je najveći, i neka je Allahu sva hvala. Allah je najveći i najizuzetniji. Allah je najveći zbog toga što nas je uputio.)[755] Selman je govorio: *Kebbiru, Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber kebiren.* (Učite tekbir. Allah je najveći, Allah je najveći, Allah je najveći veličinom.)[756]

A što se tiče vremena tekbira za vrijeme Kurban-bajrama, ono je od zore Dana Arefata pa do posljednjeg dana klanja. Ovaj stav ima većina učenjaka selefa i fekiha, među ashabima i tabi'inima.[757] Neki učenjaci ograničavaju učenje tekbira nakon namaza, ali nema dokaza tome. Buhari kao komentar navodi: "Ibn Omer je učio tekbire u tim danima i nakon namaza, na postelji, u šatoru, u sijelu, ali i kada bi hodao. Tokom svih tih dana."[758]

5. Izlazak žena, pa i onih u hajzu, i djece na musallu

Od Ummu Atijje se bilježi da je rekla: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je naredio da izvedemo žene na Ramazanski i Kurban-bajram, slobodne žene, one koje imaju hajz i koje nose veo. Što se tiče onih koje su u hajzu, one ne bi učestvovale u namazu, ali bi slušale govor i dove muslimana. Rekla sam: 'Allahov Poslaniče, neka od nas nema ogrtača.' On je rekao: 'Neka posudi ogrtač svoje sestre muslimanke.'"[759]

Kada izađu na musallu, treba da se pridržavaju edeba izlaženja – da ne budu namirisane, da ne nose nakit i slične stvari koje su poznate. Što se tiče djece, Ibn Abbas je bio upitan: "Da li si i ti išao na bajram s Poslanikom, alejhissalatu vesselam?" Pa je rekao: "Jesam, i da nisam imao svoje mjesto zbog mladosti, ne bih prisustvovao."[760] Samo što djecu, kada izađu na musallu, treba neko držati pod kontrolom i ne dopustiti da se igraju, prave nered i slično.

---

[755] Bejheki, 3/315, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[756] Bejheki, 3/316, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[757] *Medžmu'ul-fetava*, 24/220, pogledaj: *Irvau-l-galil*, 3/125.

[758] Buhari, 2/461, preneseno iz *Sahihu fikhissunneh*.

[759] Buhari, 971; Muslim, 890.

[760] Buhari, 977.

6. Različitost puta do musalle

Shodno hadisu koji se bilježi od Džabira da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je, na bajram, birao drugi put."[761]

I shodno hadisu koji se bilježi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi izašao na bajram-namaz, vraćao se drugim putem od onog kojim je otišao.[762]

7. Obavljanje namaza na musalli

Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi na Ramazanski i Kurban bajram izlazio na musallu. Prvo čime bi počeo bio je namaz. Onda bi se okrenuo spram ljudi. Ljudi bi sjedili u svojim safovima i on bi im govorio, savjetovao, naređivao. Ako bi htio da prekine govor, prekidao bi, a ako je htio nešto da naredi, naređivao bi. Onda bi otišao."[763]

Malik kaže: "Bajrami ne treba da se klanjaju na dva mjesta, niti se klanjaju u džamiji, nego treba izaći kao što je izlazio Poslanik, alejhissalatu vesselam." Ibn Vehb prenosi od Junusa b. Šihaba: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi izlazio na musallu, a onda su to izuzele neke oblasti."[764] Šafija kaže: "Čuli smo da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, izlazio na Bajram na musallu u Medini.[765] Također su postupali i oni poslije njega i većina stanovnika u oblastima islamske države, osim Mekkelija. Ne znamo da je iko od njih i selefa, predvodio bajram osim u njihovoj džamiji. Smatram, a Allah najbolje zna, da je to zbog toga što je Mesdžidul-haram najbolje mjesto na svijetu i nije im bilo drago da obavljaju namaz i na kojem drugom mjestu osim tu.[766]

Ibn Usejmin kaže: "Sunnet je bajram-namaz obaviti i u pustinji, nenaseljenom mjestu, koje je izvan mjesta stanovanja, ali bi trebalo da bude

---

[761] Buhari, 986, Birao drugi put – otišao bi na musallu jednim putem, a vratio se drugim.

[762] *Sahihubnu Madže*, 1301, *Sahihuttirmizi*, 541, Ibn Huzejme, 468.

[763] Buhari, 956, Muslim, 889.

[764] *El-mudevveneh*, 1/248.

[765] *El-fikhul-mujesser*.

[766] El-umm, 1/389.

blizu kako ne bi ljudima bilo otežano. Dokaz za to je postupak Poslanika, alejhissalatu vesselam, i njegovih halifa. Oni su klanjali bajrame u pustinji. Da ovakvo nešto nije poželjno, oni se ne bi opterećivali, a ni druge ljude da izađu izvan mjesta stanovanja.[767]

8. **Izaći na bajram namaz pješice**

Bilježi se od Ibn Omera da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je na bajram-namaz išao pješice.[768] Od Alije se bilježi da je rekao: "Od sunneta je da se na bajram-namaz izađe pješice."[769] Ševkani kaže: "Riječi: 'od sunneta je da izađe pješice' – sadrže opravdanost izlaska radi bajram-namaza i to da se treba pješačiti, a ne jahati. Tirmizi navodi to od većine učenjaka. Iraki za dokaz pješačenja do musalle i klanjanje bajram-namaza uzima općenitost hadisa koji se bilježi od Ebu Hurejrea, a koji je muttefek alejhi: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Kada se pozove na namaz, otiđite pješice.'" Ovo je općenito za svaki namaz u kojem je džemat, kao što je to pet namaza, džuma, dva bajram-namaza, namaz pomračenja, namaz za kišu...[770] Većina učenjaka smatra da je pohvalno da se na bajram-namaz ide pješice. Među ashabima su to: Omer b. Hattab, Ali b. Ebi Talib. Među tabi'inima: Ibrahim Neha'i, Omer b. Abdilaziz. Među imamima: Sufjan Sevri, Ahmed, Šafija i drugi. Bilježi se od Hasana Basrija da je išao na bajram-namaz jašući.[771]

9. **Čestitanje** - da musliman bratu muslimanu kaže: "Allah primio od nas i od tebe!", shodno predaji da su Vjerovjesnikovi, alejhissalatu vesselam, ashabi, kada bi se međusobno sretali na bajram, govorili: "Allah primio i od nas i od vas!"[772] Ahmed kaže: "Nije sporno ako čovjek kaže drugom, na bajram: 'Allah primio i od nas i od tebe!'" Harb kaže: "Ahmed je bio upitan o tome što ljudi kazuju jedan drugom na bajram: 'Allah pri-

[767] *Eššerhul-mumti'*, 5/157.

[768] *Sahihubnu madže*, 1071, i ocjenjuje ga kao dobar.

[769] *Sahihuttirmizi*, 1/164, od Albanija i ocjenjuje ga kao dobar.

[770] Šejh Muhammed Bejjumi kaže: "U ovom dokazivanju ima kritike i prigovora, jer hadis je došao kako bi ukazao na odlazak na namaz bude smiren i dostojanstven i da odlazak na namaz treba da bude pješice i ovo treba da bude način."

[771] *Nejlul-evtar*, 3/361,362.

[772] Bejheki u *Essunenu*, 3/319, Ibn Hadžer navodi u *Fethul-bariju*, 4/446, i kaže da je dobar lanac prenosilaca.

mio od nas i od vas!' – pa je rekao: 'U tome nema ništa sporno.'" Šejh Selman Avde kaže: "Nema sumnje da ovo čestitanje je od lijepih osobina i društvenih pojava među muslimanima. To ostavlja lijep dojam u jačanju veza i širenju ljubavi i pažnje među muslimanima. Najmanje što treba učiniti je da čestitaš onom ko je tebi čestitao, a da prešutiš ko je tebi prešutio."

Ibn Akil o bajramskom čestitanju navodi nekoliko hadisa. Muhammed b. Zijad je rekao: "Bio sam sa Ebu Umamom Bahilijem i drugim ashabima Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i kada bi se vraćali sa bajrama, jedni drugim su govorili: 'Allah primio od nas i od vas!'" Ahmed je rekao: "Lanac prenosilaca hadisa Ebu Umamea je dobar."

Ali b. Sabit je rekao: "Pitao sam Malika b. Enesa prije trideset i pet godina i on mi je rekao: 'Još uvijek je to poznato u Medini.'"[773]

Ibn Tejmije je bio upitan o čestitanju, pa je rekao: "Što se tiče čestitanja na bajram riječima, nakon klanjanog bajram-namaza i kada se sretnu: 'Allah primio od nas i od vas! Allah te poživio!' – i slično tome, bilježi se od nekolicine ashaba da su tako radili. U tome imami odvajaju, međutim, Ahmed kaže: 'Nikom prvi ne čestitam, ali ko mi čestita, uzvratim mu.' To zbog toga što je odgovoriti na pozdrav obaveza, a prvi čestitati nije sunnet koji je preporučen. Onaj ko to učini, ima opravdanje, a ko ne učini, ima opravdanje, a Allah najbolje zna.'"[774]

---

[773] *El-mugni*, Ibn Kudame, 2/399.

[774] *Medžmu'ul-fetava*, 24/253.

Adabi selama i rukovanja

Uzvišeni je rekao: *Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite.* (En-Nisa, 86)

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Musliman prema muslimanu je obavezan šestero..." – pa je između ostalog rekao i: "A kada ga sretneš, nazovi mu selam."[775] Još je rekao: "Nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se ne zavolite. Zar nećete da vam ukažem na ono što ako budete radili, zavoljet ćete se? Širite selam među sobom."[776]

Selam je pozdrav i dova za spas i sigurnost od svih nevolja, kako u vjeri tako i uopće za čovjeka. Kada musliman kaže bratu muslimanu: *Es-selamu alejkum!* – na taj način ga je pozdravio, počastio, ukazao poštovanje i zamolio Allaha da mu da lijep život. Pozdrav / *tehhijjeh* jezički znači: *dova za život*.[777]

Sve ovo uz postojanje adaba selama koje musliman treba da primijeni, a to su:

1. **Počinjanje sa selamom prije govora**

Kada neko uđe kod ljudi, nije dobro da započne razgovor prije nego ih poselami. Prema onome ko uđe kod ljudi i počne razgovor s njima prije nego ih poselami, ljudi nemaju obavezu ni da razgovaraju sa njim, kao što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao.[778]

2. **Mlađi prvi naziva selam starijem, konjanik pješaku, prolaznik onom ko sjedi**

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Mlađi naziva selam starijem, prolaznik onom ko sjedi, manja skupina većoj."[779]

3. **Nenazivanje pozdrava kao prvi židovima i hrišćanima**

[775] Muslim, 2126.

[776] Muslim, 54.

[777] *El-fikhul-vadihu*

[778] *Sahihul-džami'*, 5998.

[779] Buhari, 11/14.

4. Neprekidanje odnosa iznad tri dana

Shodno hadisu od Ebu Ejjuba da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Muslimanu nije dopušteno da napusti svoga brata više od tri dana, da se sretnu i ovaj se okrene od ovoga, a ovaj od ovoga, bolji od njih dvojice je onaj ko prvi nazove selam." Sufjan kaže da je ovo čuo od njega tri puta.[780]

5. Neuzvraćanje selama grešnicima ako se ne boji nereda[781]

Shodno hadisu Abdullaha b. Ka'ba kada je rekao: "Čuo sam Ka'ba b. Malika kako govori, kada je izostao sa Tebuka: 'Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio zabranio da se razgovara s nama. Ja bih došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i nazvao mu selam i pitao bih se u sebi: 'Da li je pomaknuo usnama da primi selam ili nije?' Tako je bilo dok se upotpunilo pedeset dana, a Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je obznanio da nam je primljeno pokajanje kada je klanjao sabah.'"[782]

Bilježi se od Ammara b. Jasira da je rekao: "Jednom sam došao svojoj čeljadi po noći. Ruke su mi bile ispucale, pa su ih namazali šafranom. Ujutro sam otišao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i nazvao mu selam, ali mi nije uzvratio, niti mi je ukazao dobrodošlicu, nego je rekao: 'Idi i isperi to.'"[783]

Haluk je miris od šafrana i nečeg drugog. Prevladava crvena ili žuta

[780] Buhari, 11/21; Muslim, 16/117.

[781] Neki učenjaci smatraju da nije dozvoljeno obzirno se obraćati i uzvraćati im na selam i za to uzimaju dokaz hadis koji bilježi Buhari i Muslim od Aiše: "Neki je čovjek zatražio dozvolu kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, a kada ga je Poslanik vidio, rekao je: 'Ružan li je to sudrug. Ružan li je to prijatelj.' Kada je sjeo, Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu se ljubazno obratio. Kada je čovjek otišao, Aiša mu je rekla: 'Allahov Poslaniče, kada si ugledao čovjeka, rekao si tako i tako, a onda si ga ljubazno dočekao?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Aiša, kada si me vidjela da činim ružno? Najgori položaj kod Allaha na Kijametskom danu će imati onaj čovjek od kojeg su ljudi prezali, bojeći se njegova zla.'"

[782] Buhari, 11/40; Muslim, 17/87. Hafiz Ibn Hadžer u *El-fethu*, 8/124, kaže: "U ovome je dokaz da ne mora uzvratiti na selam griješniku i da ga je dozvoljeno napustiti više od tri dana. Što se tiče zabrane preko tri dana, to se odnosi na onoga za koga ne postoji vjerski opravdan razlog za to.

[783] Ebu Davud, 5/8, pogledaj: *Musned imam Ahmed*, 4/111,171,173, a naš šejh Ebu Abdullah Mustafa Adevi kaže: "Hadis je dobar zbog onog poslije." *Essahihul-musned*, 237.

boja. Nekada se može naći da je dozvoljen a nekada da je zabranjen, jer je to ženski miris. Jasno je da su hadisi koji to brane dokidajući. (Nushatu avnil-ma'bud, recenzija Abdurrahman Osman, 1/233)

6. Neuzvraćanje na hrđav način

Uzvišeni je rekao: *A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!"* (El-Furkan, 63)

Bilježi se od Aiše da je rekla: "Neka skupina židova je došla kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, i rekla mu: *Essammu alejkum!* (Otrov na vas!) Razumjela sam to i rekla sam: 'I na vas otrov i prokletstvo!' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mi je rekao: 'Polahko, Aiša. Allah voli blagost i obzir u svemu.' Ja sam rekla: "Allahov Poslaniče, zar nisi čuo šta su rekli?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'A ja sam rekao: 'I na vas.'"'[784]

7. Neuzvraćanje selama u WC-u

Bilježi se od Nafi'a, a on od Ibn Omera, da je neki čovjek nazvao selam Poslaniku, alejhissalatu vesselam, dok je mokrio, pa mu nije uzvratio.[785]

8. Uzimanje tejemmuma za uzvraćanje selama

Shodno hadisu Ebu Džuhejma b. Harisa b. Sammeh Ensarija da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je dolazio iz pravca Biru džemel i neki čovjek ga je sreo i poselamio. Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu nije uzvratio na selam sve dok nije došao do nekog zida. Tu je potrao lice i ruke, a onda uzvratio selam."[786]

9. Uzvraćanje selama dok se sjedi na putu

Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Čuvajte se da sjedite na putevima." Rekli su: "Allahov Poslaniče, moramo sjesti i popričati, pa i na putu." On je rekao: "Ako već morate sjediti, onda dadnite putu njegovo pravo." Pitali su: "A šta je pravo puta, Allahov Poslaniče?" Rekao je (između ostalog): "...i uzvratiti na selam."[787]

---

[784] Buhari, 6024.

[785] Muslim, 4/64.

[786] Buhari, 1/441; Muslim, kao komentar, 4/64.

[787] Buhari, 11/8; Muslim, 4/102.

10. **Uzvratiti na pozdrav boljim**

Uzvišeni je rekao: *Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite, jer će Allah za sve obračun tražiti.* (En-Nisa, 86)

Znači, treba uzvratiti na pozdrav na isti način ili boljim od toga. Onaj ko kaže nekome: *Es-selamu alejkum*, neka on njemu odgovori: *Ve alejkumusselam ve rahmetullahi*, kako bi tako odgovorio na bolji način.[788]

11. **Širiti selam**

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite; to vam je bolje, poučite se!* (En-Nur, 27) Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je neki čovjek pitao Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam: "Koji je islam najbolji?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: "Nahraniti gladnog, nazvati selam onom koga znaš i koga ne znaš."[789] Od Berra b. Aziba se bilježi da je rekao: "Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, naredio nam je sedmero..." – pa je između ostalog rekao: "...i širenje selama."[790] Širenje selama znači da se on što češće naziva, što većem broju ljudi i svakom muslimanu, svejedno poznatom ili ne.

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se ne zavolite. Zar nećete da vam ukažem na ono što ako budete radili, zavoljet ćete se? Širite selam među sobom."

Rukovanje

Rukovanje je jedan vid pozdrava i počasti, a to je stiskanje desnom rukom pružene desne ruke, kao što je poznato. Rukovanje jezički potiče od riječi *dlan*, jer time se ostvaruje i pokazuje dlan, u značenju da i jedna i druga strana stavlja svoj desni dlan u desni dlan drugog. Rukovanje se spominje u hadisu Ka'ba b. Malika. Ka'b je rekao: "Sve do mog ulaska u džamiju i tamo sam zatekao Poslanika, alejhissalatu vesselam, da sjedi, a oko njega su bili neki ljudi. Prema meni je ustao Talha b. Ubejdullah i rukovao

[788] *El-adabul-islamijjetu fil-kura'anl-kerim*, 311.

[789] Buhari, 12; Muslim, 39.

[790] Buhari, 1239; Muslim, 2066.

se sa mnom i čestitao mi."[791] Također i hadis Ibn Mesuda kada Poslanik, alejhissalatu vesselam, podučava sjedenju u namazu, pa on kaže: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, me podučio sjedenju u namazu i sklopio je šake."[792]

Od Katadea se bilježi da je rekao: "Pitao sam Enesa: 'Da li je bilo rukovanja među ashabima Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam?' On je rekao: 'Jeste.'"[793]

Neki od edeba rukovanja

1. Ozarenost i dova prilikom rukovanja

Imam Nevevi u *El-ezkaru* (str. 342) kaže: "Pohvalno je da se uz rukovanje pokaže i ozareno lice, dova za oprost i slično." Bilježi se u Muslimovom *Sahihu* od Ebu Bekra da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, mi je rekao: 'Nemoj omalovažavati ništa od dobra, pa makar da sretneš brata muslimana sa ozarenim licem.'"[794] Ibn Sunni bilježi od Berraa b. Aziba da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se dva muslimana sretnu i rukuju, srdačno i radosno se obrate, s njih spadaju grijesi."[795] U drugom predanju: "Kada se dva muslimana sretnu i rukuju, zahvale se Allahu i zatraže oprosta od Njega, bude im oprošteno."

2. Izbjegavanje rukovanja sa ženama

Rukovati se sa ženama je haram, osim ako je u pitanju supruga ili bliska rodbina (mahrem), jer je u rukovanju neskrivena kušnja i izazov. Ne postoji vjerodostojan hadis koji ukazuje da se Poslanik, alejhissalatu vesselam, rukovao sa ženama bez neke prepreke ili zastora.

U djelu *Muvetta* imama Malika, Tirmizijinom *Sahihu*, zabilježeno je da su žene, kada su davale prisegu Poslaniku, alejhissalatu vesselam, rekle: "Hoćemo da ti damo prisegu, Allahov Poslaniče." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ja se ne rukujem sa ženama. Moja riječ data stotini

---

[791] Buhari uz *El-feth*, 8/116.

[792] Buhari, 11/56.

[793] Buhari, 4/339.

[794] Muslim, *Sahihul-džami'*, 7245, pogledaj: Muhtesaru muslim, 1782.

[795] Slab, Albani ga ocjenjuje slabim u *Da'iful-džami'u*.

žena je kao da sam dao i jednoj, ili je kao da sam rekao jednoj ženi."[796]

Buhari u *Sahihu* bilježi od Aiše da je rekla: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je uzimao prisegu od žena riječima ovog ajeta: *O vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu.* (El-Mumtehine, 12)[797] A Poslanikova, alejhissalatu vesselam, ruka nije dotakla ruku ijedne žene, osim one s kojom je živio."

3. Nerukovanje poslije namaza

Imam Nevevi[798] kaže: "Znaj da je rukovanje pohvalno prilikom svakog susreta. Što se tiče rukovanja ljudi poslije klanjanog sabaha ili ikindije, a koje su uobičajili, tome nema osnove, na ovakav način. Međutim, ne postoji smetnja da se to čini. Temelj rukovanja je sunnet, a to što ljudi to sprovode u nekim situacijama, a u nekim pretjeruju ili više i češće čine, ne znači da se odstupa od osnove rukovanja o kojem postoji hadis."

Šejh Ebu Muhammed Abdusselam, u svom djelu *El-kava'id*, kaže: "Novotarija (bid'at) se dijeli na petero: obavezna, zabranjena, pokuđena, pohvalna i dozvoljena. Jedan od primjera dozvoljene novotarije je rukovanje nakon sabaha i ikindije namaza. A Allah najbolje zna."

Kažem: "Kod mene je najispravnije, a Allah najbolje zna, da je rukovanje poslije namaza pokuđeno jer ne postoji predaja da su ashabi tako radili, koliko je meni poznato."

Ne postoji obavezna novotarija, ili neka koja je pohvalna, pa do kraja njegovih riječi.[799]

4. Ozarenost lica i lijepe riječi prilikom susreta

Vjernik, se prilikom susreta sa bratom muslimanom neće ograničiti samo na pozdrav i rukovanje, nego treba i da ga sretne sa ozarenim licem

[796] Tirmizi, Nesai, Bejheki. Albani kaže da je vjerodostojan, *Sahihul-džami'*, 2513.

[797] Misli na ajet sure Mumtehine: *O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: da neće Allahu nikoga ravnim smatrati, i da neće krasti, i da neće bludničiti, i da neće djecu svoju ubijati, i da neće muževima tuđu djecu podmetati i da neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati – ti prisegu njihovu prihvati i moli Allaha da im oprosti; Allah, zaista, mnogo prašta, i On je milostiv.* (El-Mumtehine, 12)

[798] *El-ezkar*, 341.

[799] Pogledaj: *El-fikhul-vadihu*.

i lijepim riječima i iskrenom dovom. Buhari i Muslim bilježe od Adijja b. Hatima da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Štitite se od vatre makar sa polovicom hurme. Onaj ko ni to nema, neka to čini sa lijepom riječju."[800]

Muslim u svom *Sahihu* bilježi od Ebu Zerra da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemoj omalovažavati ništa od dobročinstva, pa makar to bilo da sretneš brata sa ozarenim licem."[801]

5. Grljenje i ljubljenje

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Među nas je izašao Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, u jednom dijelu dana. Nije mi se obratio niti sam ja njemu sve do tržnice Benu Kajnuka. Sjeo je u Fatiminu avliju i rekao: 'Ima li mališana? Ima li mališana?' Fatima ga je (Husejna) nešto zadržala, pa sam pomislio da mu stavlja ogrlicu, ili da ga kupa. Došao mu je i zagrlio ga i poljubio, a onda rekao: 'Allahu moj, voli ga i voli onog ko njega voli.'"[802]

---

[800] *Sahihul-džami'*, 115, pogledaj: *Muhtesaru muslim*, 535.

[801] Muslim, *Sahihul-džami'*, 7245.

[802] Odnosi se na Hasana, sina Alijinog i Fatiminog, kao što je u Buhariji sa *El-feth*, 10/332, od Ebu Hurejrea.

Adabi bratstva[803]

Musliman treba u potpunosti da prihvati obaveze koje ima spram svoga brata i poštuje prava koja on ima kod njega. Treba da ih se pridržava i sprovodi i da bude ubijeđen da tako čini ibadet Allahu i nešto što će ga primaći Njegovoj milosti, jer ova prava i edebe je Allah odredio muslimanima, i naredio da se sprovode. Dakle, sprovođenje ovih edeba je ibadet i pokoravanje Allahu i nesumnjivo dobro djelo koje primiče Njemu. Od ovih adaba su:

1. **Kada sretne brata na putu da ga poselami i rukuje se s njim**

Reći će: "Es-selamu alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu." A onaj kome bude upućen selam će reći: "Ve alejkumusselam ve rahmetullahi ve berekatuhu." To shodno riječima Uzvišenog: *Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite, jer će Allah za sve obračun tražiti.* (En-Nisa, 86) I shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Onaj ko jaše nazvat će selam onom što hoda, onaj koji hoda će nazvati selam onom što sjedi. Manja skupina će nazvati selam većoj skupini."[804]

Bilježi se od Imrana b. Husajna: "Neki čovjek je došao Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'Es-selamu alejkum.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je odgovorio na selam, a onda je čovjek sjeo i Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Deset.' Došao je drugi i rekao: 'Es-selamu alejkum ve rahmetullahi.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je odgovorio na selam i čovjek je sjeo, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Dvadeset.' Onda je došao još jedan i rekao: 'Es-selamu alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je odgovorio na selam i čovjek je sjeo, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Trideset.'"[805]

Bilježi se od Aiše da joj je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Aiša, ovo je Džibril koji ti naziva selam." Onaj je rekla: "Neka je i na njega selam, Allahova milost i blagoslov."[806] Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam,

[803] *Minhadžul-muslim*, Džezairi, str. 82, i *Šerhu rijadissalihin*, od Ibn Usejmina.

[804] Buhari, 1/36.

[805] Ebu Davud, 5195; Tirmizi, 2690.

[806] Buhari, 3768; Muslim, 2447.

je rekao: "Nema dva muslimana koji se sretnu i rukuju, a da im se ne oprosti prije nego se rastanu."[807] Bilježi se od Katadea da je rekao: "Pitao sam Enesa: 'Da li je rukovanje bilo među ashabima Poslanika, alejhissalatu vesselam?' On je rekao: 'Jeste.'"[808]

2. Kada musliman kihne i zahvali Allahu, da mu se nazdravi

To jest da mu se kaže: "Allah ti se smilovao (jerhamukellahu)." A onaj koji je kihnuo da kaže: "Allah vas uputio i stanje vam popravio (jehdikumullahu ve juslihu balekum)." Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Kada neko od vas kihne, neka kaže: 'Elhamdulillahi.' Neka mu njegov brat ili prijatelj na to kaže: 'Jerhamukellahu!', a on neka kaže: 'Jehdikumullahu ve juslihu balekum.'"[809] Još je rekao: "Kada neko od vas kihne i zahvali Allahu, nazdravite mu, a ako se ne zahvali Allahu, ne nazdravljajte mu."[810] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi kihnuo stavljao ruku ili kraj odjeće na usta i smanjivao, ili utišavao glas pri tome. – Prenosilac nije najsigurniji.[811]

3. Da obiđe brata muslimana kada se razboli i moli Allaha za njegovo ozdravljenje

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Obaveza muslimana prema muslimanu je petero: uzvratiti na selam, obići bolesnika, ispratiti dženazu, odgovoriti na poziv i nazdraviti onom ko kihne."[812]

Od Berraa b. Aziba se bilježi da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je preporučio da obilazimo bolesnika i ispratimo dženazu."[813]

Bilježi se od Ebu Musaa Ešarija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Obilazite bolesnike, nahranite gladne i oslobodite roba."[814]

Bilježi se od Alije b. Ebi Taliba da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Nema muslimana koji obiđe musli-

[807] Ebu Davud, 5212.

[808] Buhari, 6263.

[809] Buhari, 6224.

[810] Muslim, 2992.

[811] Ebu Davud, 5029; Tirmizi, 2740.

[812] Buhari, 1240; Muslim, 2162.

[813] Buhari, 1239; Muslim, 2066.

[814] Buhari, 5649.

mana ujutro, a da za njega sedamdeset hiljada ne moli Allaha do mraka. Ako ga obiđe naveče, sedamdeset hiljada meleka za njega moli do jutra i ima plodove Dženneta.'"[815]

Bilježi se od Aiše da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, obilazio jednu od svojih supruga i potirao bi je desnom rukom i govorio: "Allahu moj, Gospodaru ljudi, odnesi nevolju i izliječi, jer Ti si Liječnik, nema lijeka osim Tvoga lijeka, lijekom koji neće ostaviti bolesti."[816]

Bilježi se od Sa'da b. Ebi Vekkasa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, me je obišao kao bolesnika i rekao: 'Allahu, ozdravi Sa'da. Allahu, ozdravi Sa'da. Allahu, ozdravi Sa'da.'"[817]

4. Da musliman prisustvuje dženazi umrlom bratu muslimanu

A to shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Obaveza muslimana prema muslimanu je petero: uzvratiti na selam, obići bolesnika, ispratiti dženazu, odgovoriti na poziv i nazdraviti onom ko kihne."

5. Da opravda zavjet svoga brata muslimana ako se pozvao na njega

Ovaj edeb se treba prakticirati, osim u slučaju da u tome ima nešto što je zabranjeno. Treba da učini ono za šta ga je musliman zakleo da učini kako ne bi poništio zakletvu, shodno hadisu koji se prenosi od Berraa b. Aziba da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je naredio sedmero: naredio nam je da obiđemo bolesnika, prisustvujemo dženazi, pomognemo mazlumu (kome se nevolja nanosi), da se ispuni zakletva, nazdravi onom ko kihne, uzvrati na poziv i širi selam."[818]

6. Da posavjetuje brata kada ovaj zatraži savjet od njega po bilo kojem pitanju i da mu pruži savjet kako misli da je najbolje

To stoga što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Prava brata muslimana kod vas je šest: kada ga sretneš, da ga poselamiš, kada te pozove, odazovi mu se, kada zatraži savjeta od tebe, posavjetuj ga, kada kihne i zahvali Allahu, nazdravi mu, kada se razboli, obiđi ga, i kada umre, isprati mu dženazu."[819]

---

[815] Tirmizi, 696, a Šu'ajb Arnaut kaže da je vjerodostojan u *Rijadussalihinu*.

[816] Buhari, 5743; Muslim, 2190.

[817] Muslim, 1628.

[818] Buhari, 1239; Muslim, 2066.

[819] Buhari, 1240; Muslim, 2662.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je još rekao: "Vjera je dobrohotnost." Mi smo pitali: "Kome, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Allahu, Njegovom Poslaniku, muslimanskim vođama i svim muslimanima."[820]

7. Da mu pomogne, svejedno da li je u pravu ili nije

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Pomozi bratu svejedno da li nanosi nepravdu ili mu se nanosi nepravda." Neki čovjek je rekao: "Allahov Poslaniče, pomoći mu kada mu se nanosi nepravda, ali kada on nanosi nepravdu, kako da mu pomognem?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: "Da ga spriječiš ili odvratiš od nepravde. To je pomaganje."[821]

8. Da se potrudi da, koliko može, podmiri potrebu bratu muslimanu

Shodno riječima Uzvišenog: *...i dobra djela činite da biste postigli ono što želite.* (El-Hadždž, 77)

I shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Musliman je muslimanu brat; ne nanosi mu nepravdu niti ga izdaje. Onaj ko je na pomoći svom bratu u nekoj potrebi, Allah je njemu pomoć u njegovoj potrebi. Onaj ko od muslimana otkloni neku nevolju, Allah će otkloniti od njega neku od nevolja Kijametskog dana. Ko pokrije muslimanu sramotu, Allah će pokriti njegovu sramotu na Kijametskom danu."[822] Potvrda ovom hadisu je i hadis: "A ko bude u potrebi svom bratu pri ruci, Allah će biti uz njega u njegovoj potrebi."

9. Da pokrije njegovu sramotu i čuva tajnu

Uzvišeni Allah je rekao: *One koji vole da se o vjernicama šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovome i na Onome svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate.* (En-Nur, 19) Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "...a ko pokrije muslimana, Allah će pokriti njega na Kijametskom danu." Još je rekao: "Čovjek neće sakriti nečiju mahanu na dunjaluku a da Allah neće sakriti njegovu mahanu na Kijametskom danu."[823] Bilježi se od Sabita, da mu je ispričao Enes, radijallahu anhu: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, me je poslao da se igram se djecom. Onda nam je nazvao selam i poslao

[820] Muslim, 23.

[821] Muslim, 2443.

[822] Buhari, 2442; Muslim, 2580.

[823] Muslim, 2590.

me da mu nešto učinim. Poslije sam otišao svojoj majci. Kada sam došao, rekla je: 'Zbog čega si zakasnio?' Rekao sam: 'Poslanik, alejhissalatu vesselam, me je poslao da mu nešto učinim.' Ona je pitala: 'Zašto te je poslao?' 'To je tajna.' – rekao sam joj, a ona je rekla: 'Ne kazuj o Poslanikovoj, alejhissalatu vesselam, tajni nikome.' 'Allaha mi, da sam ikome pričao o tome, rekao bih tebi, Sabite.'" Osnova u hadisu je: "To je tajna."

Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Jedno od najgorih mjesta kod Allaha, na Kijametskom danu, ima onaj čovjek koji nešto povjeri svojoj supruzi ili ona njemu, a onda tu tajnu kazuje drugima."[824]

Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je Omer, kada je Hafsa, njegova kćerka, obudovjela od Ibn Huzafeta Sehmija, koji je bio jedan od Poslanikovih, alejhissalatu vesselam, ashaba, učesnik Bedra i koji je umro u Medini, Omer je rekao: "Sreo sam Osmana b. Affana i ponudio mu: 'Ako hoćeš, oženit ću te svojom kćerkom Hafsom.' On je rekao: 'Razmislit ću.' Prošlo je nekoliko noći i on se sreo sa mnom i rekao: 'Smatram da ne bi trebalo da se ženim danas.' Sreo sam Ebu Bekra i rekao: 'Ako hoćeš, oženit ću te svojom kćerom Hafsom?' Prošlo je nekoliko noći i onda ju je zaprosio Poslanik, alejhissalatu vesselam. Ebu Bekr me je sreo i rekao: 'Ništa me nije sprječavalo da prihvatim tvoj prijedlog osim što sam znao da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, spomenuo tvoju kćer. Nisam htio da kazujem tajnu Poslanika, alejhissalatu vesselam, a da on nije htio, ja bih se njome oženio.'"[825]

Bit je u tome što je rekao: "I nisam htio da kazujem tajnu Poslanika, alejhissalatu vesselam."

10. Da ispuni povjerenje i dato obećanje

Shodno riječima Uzvišenog: *I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu zaista odgovarati!* (El-Isra, 34) Znači da je ispunjavanje obaveze nešto za šta će čovjek biti pitan na Kijametskom danu, bit će pitan da li je ispunio obavezu ili nije. Uzvišeni je rekao: *I ispunjavajte obaveze na koje ste se*

[824] Muslim, 1437. Širi tajnu, znači kazuje pojedinosti onog što se desilo među njima tokom snošaja, prije njega ili poslije njega. To je jedan od velikih grijeha, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio takvo što na više mjesta.

[825] Buhari, 4005.

Allahovim imenom obavezali[826] *i ne kršite zakletve kad ste ih tvrdo dali.* (En-Nahl, 91) Dakle, nemojte kršiti obaveze.

Čovjek, kada se nešto obaveže pa ne ispuni obećanje i obavezu, onda je rekao nešto što nije praksom potvrdio. Primjerice, kada bi čovjek nekom rekao: "Obavezujem ti se da neću nikome kazati tajnu koja je među nama dvojicom.", ili: "Obećavam ti da neću nikome kazati šta si uradio tada i tada.", a onda prekrši obećanje i obavezu, to je onda riječ koja nije praćena praksom. *O kako je Allahu mrsko kada govorite riječi koje djela ne prate!* (Es-Saff, 3) Znači, jako je mrsko Allahu da govorite ono što ne prakticirate, jer Allah mrzi takvo što, a voli one koji ispunjavaju obaveze i obećanja.[827]

I shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Tri su obilježja munafika (licemjera): kada govori – laže, kada obeća – ne ispuni obećanje i kada mu se nešto povjeri – iznevjeri povjerenje." Muslim bilježi i dodatak: "Pa makar postio, klanjao i tvrdio da je musliman."[828] Iz hadisa se zaključuje da je neispunjavanje obaveze prema muslimanu haram. Obaveza je da se ispuni obaveza, svejedno da li je obećan imetak, pomoć da se ostvari nešto, ili bilo šta drugo. Ako je obećanje dato, onda je obaveza da se to obećanje i ispuni. Poslanik, alejhissala tu vesselam, je rekao: "Kod koga se nađe četvero, on je čisti munafik, a ko bude imao jedno od toga, onda ima jednu od munafičkih osobina, sve dok to ostavi: kada govori – laže, kada napravi sporazum – prekrši ga, kada obeća – ne ispuni obećanje, i kada se svađa – vrijeđa."[829]

[826] Obaveza je ono na šta se čovjek obaveže prema drugom. Postoje dvije vrste: obaveza prema Allahu i obaveza prema ljudima. Uzvišeni Allah kaže u Svojoj Knjizi: *I kad je Gospodar tvoj iz kičmi Ademovih sinova izveo potomstvo njihovo i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: "Zar Ja nisam Gospodar vaš?" – oni su odgovarali: "Jesi, mi svjedočimo" – i to zato da na Sudnjem danu ne reknete: "Mi o ovome ništa nismo znali."* (El-A'raf, 172) Allah je ljudima odredio obavezu da Ga obožavaju i da Mu ne pripisuju druga, jer je On njihov Stvoritelj. A što se tiče obaveza prema ljudima, u to spada i ugovor koji ljudi sklapaju međusobno, ugovori između dvojice muslimana, ugovori između muslimana i nemuslimana i druge vrste sporazuma i ugovora koji su poznati i ustaljeni. Uzvišeni Allah naređuje ispunjenje obaveze, pa kaže: *I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu, zaista, odgovarati!* (El-Isra, 34) Na ovo drugo se odnosi hadis.

[827] Šerhu Rijadissalihin, Ibn Usejmin.

[828] Buhari, 33; Muslim, 59.

[829] Buhari, 34; Muslim, 58.

11. Da voli njemu što voli i sebi i da ne želi njemu što ne bi želio sebi

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Niko od vas neće imati istinsko vjerovanje dok ne bude želio i volio svom bratu ono što želi sebi."[830] Ahmed bilježi: "...i da voliš ljudima što voliš sebi, a da mrziš njima ono što mrziš sebi."[831]

12. Da se uzajamno pomažu u dobru i čestitosti

Uzvišeni je rekao: *Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha.* (El-Maide, 2) Dakle, Allah naređuje da vjernici jedni drugima pomažu u činjenju dobra i robovanju. Ovaj časni ajet je zajednički u pozivu na dobro i međusobno pomaganje, u svim vjerama i zakonima koji pozivaju na zajedničko pomaganje, tokom hiljada godina i neka je Allahu neizmjerna hvala na tome.

Uzvišeni je rekao: *Tako mi vremena, čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine,*[832] *i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje.* (El-Asr, 1-3) Allah u ovim ajetima oporučuje vjernicima da se međusobno pozivaju na vjerovanje, a oporučuje im i ustrajnost u dobrim djelima i ustrajnost u klonjenju od grijeha.

13. Da ga ne vrijeđa ni riječima ni postupkom

To zbog toga što Uzvišeni kaže: *A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju, tovare na sebe klevetu i pravi grijeh.* (El-Ahzab, 58) Znači, oni koji sramote vjernike i vjernice i hoće da ih povrijede time što će im pripisati nešto što nisu uradili, tovare na sebe veliki grijeh i potvoru.[833] I zbog riječi Uzvišenog: *Zato siroče ne ucvili, a na prosjaka ne podvikni.*

[830] Buhari, 13; Muslim, 45.

[831] *Musned* Ahmed, 5/247.

[832] Dobra djela su sva ona koja približavaju Allahu. Dobro djelo može biti samo uz dva uvjeta: da je čisto radi Allaha, u značenju da čovjek svojim djelom ne želi i nema za cilj pokazati se pred drugim ljudima niti time želi išta osim Allahova zadovoljstva i Ahireta. Drugi je slijeđenje, a to je slijeđenje Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i neće činiti nikakvu novotariju, nego će slijediti sunnet.

[833] Muhtesaru tefsirittaberi. Povreda (ezijet) je da pokušaš uvrijediti nekoga tako što će on osjetiti bol, ili moralnu, srčanu, ili tjelesnu, svejedno da li je ta bol uzrokovana psovanjem, vrijeđanjem, izmišljotinom, iz zavidnosti ili na neki drugi način koji može povrijediti muslimana. – Ovako to tumači Ibn Usejmin.

(Ed-Duha, 9-10) Znači, nemoj uzimati njegova prava zato što si jači od njega. Ako od tebe zatraži nešto, nemoj ga koriti nego je tvoja obaveza da mu pomogneš i nahraniš ga.

A i zbog riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Ko Mi povrijedi prijatelja, Ja mu objavljujem rat."[834] Dakle, ko povrijedi i neprijateljski se odnosi spram nekog čovjeka koji je blizak Allahu svojim djelima i ibadetima, tome je Poslanik protivnik. I shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam, koje je rekao Ebu Bekru: "Ebu Bekre, možda ih rasrdiš, pa ako ih rasrdiš, rasrdio si i svog Gospodara."[835] Iz ovog hadisa se uzima da je rasrditi i naljutiti siromaha i slabog jedan od uzroka Allahove ljutnje. Ovako to smatra Šuajb Arnaut u svom komentaru na *Rijadussalihin.*

14. Da se zauzme za njega kod nekoga ko je potreban bratu muslimanu

Uzvišeni je rekao: *Onaj ko se bude za dobro zalagao*[836]*, bit će i njemu udio u nagradi, a onaj ko se bude za zlo zauzimao, bit će i njemu udio u kazni. A Allah nad svim bdi.* (En-Nisa, 85)

Od Ebu Musaa Eš'arija se bilježi da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, bi se, kada bi mu neko došao, tražeći nešto, okretao spram svojih sugovornika i govorio: 'Zauzmite se, bit ćete nagrađeni, a Allah će preko svog Vjerovjesnika podmiriti šta hoće.'"[837] Bilježi se od Ibn Abbasa, u slu-

[834] Buhari, 6552.

[835] Muslim, 2504.

[836] Šefaat je posredništvo kod drugog da bi se ostvarila korist ili otklonila šteta. Primjer toga jeste da čovjek posreduje za nekoga kod drugog čovjeka da mu pomogne u nečemu ili da mu oprosti i zanemari njegov prijestup, kako bi na taj način otklonio moguću štetu, osim ako je zagovorništvo po pitanju šerijatske kazne. Ako je takvo što u pitanju, onda je zagovorništvo zabranjeno.

[837] Buhari, 1432; Muslim, 2627. Znači, Poslanik savjetuje da se ljudi založe kod njega kada neki potrebnik iznese svoju potrebu, ili nešto traži, i da traže da on podmiri njegovu potrebu. Ako budu zagovornici, ostvarit će nagradu, svejedno da li se njihovo zagovorništvo uvažilo ili ne. Allah će preko svog Poslanika uraditi šta hoće, svejedno da li će se potreba ostvariti ili neće. Ako i Poslanik ispuni potrebu ili je ne ispuni, to je prema Allahovoj odredbi.

Iz hadisa se može zaključiti pohvaljenost zagovorništva kod utjecajnijeg u otklanjanju štete ili nevolje i pomaganje slabom, jer nije svako u stanju da dođe do vlasti i onih koji su jaki, i ni je svako sposoban pojasniti potrebu čovjeka, jer inače Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije bio nedostupan drugima.

Ljad kaže: "Iz zagovorništva se isključuje samo ako se radi o nekom prijestupu za koji

čaju Burejre i njenog muža, da joj je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Možda je bolje da mu se vratiš jer je on otac tvojeg djeteta?" Ona je rekla: "Allahov Poslaniče, da li mi to naređuješ?" "Ja samo posredujem." – kaza joj Poslanik, a ona mu reče: "Nemam nikakve potrebe za njim."[838] Iz navedenog hadisa se može zaključiti pohvalnost zagovorništva, ali i to da zagovorništvo nije obavezujuće da se ispuni.

15. Da ga ne povrijedi niti učini nešto ružno

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Svaki musliman je drugom muslimanu haram, krvlju, imetkom i čašću."[839] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao još i: "Musliman je onaj od čijeg jezika i ruke su pošteđeni muslimani."[840] "Muslimanu nije dozvoljeno da zaplaši muslimana."[841] "Vjernik je onaj od koga su vjernici sigurni za svoj imetak i život."[842]

16. Da bude ponizan spram svoga brata i da se ne uzdiže nad njim niti da ga podiže sa mjesta kako bi sjeo na njegovo mjesto

Shodno riječima Uzvišenog: *I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog.* (Lukman, 18)

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uzvišeni Allah mi je objavio: 'Budite ponizni tako da niko se ne uzdiže ni nad kim, niti da se iko uznosi nad ikim.'"[843] Još je rekao: "Neka niko od vas nipošto ne podiže nekoga sa njegova mjesta u sijelu kako bi sjeo na njegovo mjesto, nego se zbijte i napravite mjesto."[844]

17. Da ne prekida odnos sa bratom više od tri dana

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Muslimanu nije dopušteno da napusti svoga brata više od tri dana, sretnu se i ovaj se okreće

sljeduje šerijatska kazna. Što se tiče onih koji ustrajavaju u svojim prijestupima i koji su poznati po svojem kriminalu, za njih nema zauzimanja." (El-feth, 10/451)

[838] Buhari, 2583.

[839] Muslim, 15.

[840] Buhari, 1/9, 8/127; Muslim, 65.

[841] Ahmed, 5/362; Ebu Davud, 5004.

[842] Ahmed, 2/379; Tirmizi, 2627; Hakim, 1/11, i kaže da je vjerodostojan.

[843] Ebu Davud, 4895; Ibn Madže, 4178.

[844] Muslim, 11.

od onoga, a onaj od ovoga. Bolji od njih dvojice je onaj koji prvi nazove selam."[845]

Još je rekao: "...i ne okrećite se jedan od drugog, ne nadmećite se u trgovini jedan s drugim, nego budite, Allahovi robovi, braća..."[846]

18. Da bude uz njega u nevolji i da mu je olakša koliko god je u mogućnosti

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko otkloni neku nevolju od vjernika, od dunjalučkih nevolja, Allah će otkloniti od njega neku od nevolja Kijametskog dana. Ko olakša onom ko je u teškoj situaciji, Allah će njemu olakšati i na dunjaluku i na Ahiretu. Ko pokrije muslimana, Allah će ga pokriti i na dunjaluku i na Ahiretu. Allah je na pomoći Svom robu dokle god je rob na pomoći svom bratu..."[847]

19. Da ga ne ogovara, ne omalovažava, ne ismijava, da ga ne prezire i da ne prenosi njegove riječi kako bi napravio smutnju

Shodno riječima Uzvišenog: *O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekome od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga – a vama je to odvratno – zato se bojte Allaha, Allah, zaista, prima pokajanje i samilostan je.* (El-Hudžurat, 12)

Znači: O vjernici, klonite se i udaljite od mnogih hrđavih stavova i sumnjičenja onih koji čine dobro. Neki hrđavi stavovi i mišljenja su grijeh koji zaslužuje da bude kažnjen. Nemojte istraživati mahane muslimana i nemojte govoriti jedni o drugima ono što bi vam bilo mrsko čuti, u odstustvu. Zar bi nekom od vas bilo drago da jede lešinu svog brata, a mrsko vam je to! Tako neka vam bude mrsko i ogovaranje, jer ono je slično tome. Čuvajte se Allahove kazne time što ćete se pokoravati Njegovim naredbama, a kloniti Njegovih zabrana. Allah je veličanstven u primanju pokajanja pokajnika i neizmjerno milostiv spram svih svjetova.

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se*

[845] Buhari i Muslim od Ebu Ejjuba. Pogledaj: *Sahihul-džami'*, 7660.

[846] Muslim, 2564.

[847] Muslim, 2699.

ne pokaju sami sebi čine nepravdu. (El-Hudžurat, 11)

Znači: Vjernici, nemojte da se ljudi ismijavaju sa ljudima, jer su možda oni kod Allaha bolji od njih. Nemojte da se vjernice ismijavaju sa drugim vjernicama, možda su one kod Allaha bolje od njih. Nemojte da mahanišete jedni drugima i nemojte da neko od vas proziva svog brata nekim nadimkom ili imenom koje mu nije drago čuti. Ružno je da se vjernici prozivaju griješnim nakon što su vjernici postali. Oni koji ne ostave ono što je Allah zabranio, takvi su, i samo takvi, oni koji nanose nepravdu i sebi i drugima.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Znate li šta je gibet (ogovaranje)?" Prisutni su rekli: "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Da spomeneš svog brata po nečemu što on ne voli da čuje." Neko je rekao: "A šta ako je onako kako ja govorim o svom bratu?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ako je istina ono što kažeš, onda si ga ogovorio, a ako nije, onda si ga potvorio."[848]

Još je rekao: "Svaki musliman je muslimanu zabranjen: krvlju, imetkom i čašću."[849] "U Džennet neće ući nemmam (onaj ko prenosi tuđe riječi kako bi zavadio)."[850] "Dovoljno je čovjeku zla da nipodaštava brata muslimana."[851] Na Oprosnom hadžu je rekao: "Uistinu, vaši životi i vaši imeci su vam zabranjeni."[852]

20. Da ga ne vrijeđa nepravedno, svejedno da li je on živ ili ne

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Psovati i vrijeđati muslimana je grijeh, a ubiti ga nevjerstvo je."[853] Još je rekao: "Onaj koji je prvi započeo psovku ima grijeh i onog koga vrijeđa."[854] "Ne psujte i ne vrijeđajte umrle jer oni su prepušteni onom što su uradili."[855] Još je rekao: "Jedan od najvećih grijeha je da čovjek proklinje svoje roditelje." Neko je rekao: "Allahov Poslaniče, kako čovjek može proklinjati svoje roditelje?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "On opsuje i uvrijedi nekom čovjeku

[848] Muslim, 2589.

[849] Muslim, 2564.

[850] Buhari, 6005;Muslim, 105.

[851] Muslim, 32.

[852] Buhari, 105; Muslim, 1679.

[853] Buhari, 36; Muslim, 1.

[854] *Elluluu vel-merdžanu fimettefeka 'alejhiššejhan*, 1/24.

[855] Buhari, 3/304.

oca, a ovaj opsuje njemu i oca i majku."[856] "Allahovi robovi, Allah je uzdigao teškoću osim od onog ko povrijedi čast nekog muslimana, nepravedno. Taj je neko ko je u nevolji i propao."[857]

21. Da mu ne zavidi ili o njemu ružno misli, da ga ne mrzi ili uhodi

Shodno riječima Uzvišenog: *O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekome od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga – a vama je to odvratno – zato se bojte Allaha, Allah, zaista, prima pokajanje i samilostan je.* (El-Hudžurat, 12)

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nemojte zaviditi jedni drugima, nemojte se nadmetati, nemojte se mrziti, nemojte se okretati jedni od drugih, nemojte praviti konkurenciju u trgovini, i budite, Allahovi robovi, braća."[858] "Dobro se čuvajte sumnjičenja, jer je sumnjičenje najlažljiviji govor."[859]

22. Da ne vara svoga brata

Shodno riječima Uzvišenog: *A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju, tovare na sebe klevetu i pravi grijeh.* (El-Ahzab, 58)

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko na nas podigne oružje, nije naš, a ko nas vara, nije naš."[860] "Nema roba kojeg Allah postavi na čelo nekome, pa umre onda kada umre, a varao je podanike, a da mu Allah neće zabraniti Džennet."[861] "Ko zavede (prevari) suprugu nekog čovjeka ili njegovu podanicu, taj nije od nas."[862]

23. Da se spram njega odnosi na lijep način, da ga susreće raspoložan i ozaren i da od njega prima dobročinstvo, a prašta mu pogreške

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Ustručavaj se Allaha ma gdje bio. Hrđav postupak proprati dobrim djelom i spram ljudi se ophodi na lijep način."[863]

---

[856] Buhari, 78; Muslim, 3.

[857] Ebu Davud, a Albani kaže da je vjerodostojan, *Sahihul-džami'*, 2973.

[858] Muslim, 9.

[859] Buhari, 4/5; 7/29.

[860] Muslim, 22.

[861] Muslim, 21.

[862] Ebu Davud, 4883.

[863] Ebu Davud sa dobrim lancem prenosilaca, 4843.

Adabi sa komšijama

Ko je komšija? Neki učenjaci objašnjavaju ko može biti komšija? Mi izdvajamo iz tih tumačenja, pa kažemo: "Komšija je onaj ko stanuje u tvojoj blizini, uz tebe."

Tri su vrste komšije

a. Komšija koji ima jedno pravo – to je nemusliman, i on ima pravo komšiluka.

b. Komšija koji ima dva prava – to je musliman, a njegova prava su pravo komšiluka i pravo islama.

c. Komšija koji ima tri prava – to je musliman rođak, a njegova prava su pravo komšiluka, pravo islama i pravo rodbine.

A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama, bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima, i onima koji su u vašem posjedu. (En-Nisa, 36)

Komšija rođak je onaj s kojim si u srodstvu.[864] Daljnji komšija je onaj s kojim nisi u srodstvu.[865]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Džibril mi je toliko preporučivao komšiju da sam pomislio da će komšija učestvovati u nasljedstvu."[866]

Abdullah b. Amr b. As, kada bi zaklao ovcu, govorio je: "Podajte od ove ovce i komšiji židovu." To bi ponovio tri puta, a onda bi rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Džibril mi je toliko preporučivao komšiju da sam pomislio da će komšija učestvovati u nasljedstvu.'"

Mervezi kaže: "Rekao sam Ebu Abdullahu, Ahmedu b. Hanbelu: 'Ču-

[864] Ovaj ima pravo rodbinstva i pravo komšiluka, da se prema njemu lijepo odnosi i da ga se ne uznemirava.

[865] To je onaj s kojim te ne veže rodbinska veza i on ima pravo na komšiluk. Njegovo pravo je da budeš obziran prema njemu, da si blag i da od tebe doživi samo dobro i pažnju.

[866] Buhari, 6014; Muslim, 2624.

jem prosjaka na putu da govori: 'Ja sam gladan.' On je rekao: 'Moguće je da govori istinu, a moguće je i da ne govori.' Ja sam rekao: 'Ako imam komšiju za kojeg znam da je gladan.' On je rekao: 'Daj mu prednost.' 'A ako imam samo dvije pogače?' – upitao sam. 'Daj mu nešto od toga.' – rekao je, a zatim dodao: 'Ono što se spominje u hadisu je komšija.'"

Još čudnije od ovoga je slučaj koji se desio sa Ebu Hanifom. On nije htio sjediti u hladovini komšije kojem je pozajmio novac jer je to smatrao kamatom.

Neki od edeba sa komšijom

1. Musliman treba da vodi računa o tome da poštuje komšiju

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Najbolji prijatelji i drugovi kod Allaha su oni koji su najbolji svojim prijateljima. A najbolje komšije kod Allaha su oni koji su najbolji svojim komšijama."[867]

2. Da mu želi dobro i da ga savjetuje na najljepši način

Da moli da ga Allah uputi, da mu ukaže na propise preporučivanja na dobro a odvraćanja od zla, i ako zatraži pomoć, da mu pomogne, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Muslimanke, nemojte omalovažavati komšinicu zbog njenog komšiluka, makar i zbog ovčijeg papka."[868]

3. Da se prema njemu ne odnosi neprijateljski

Dobro je poznata zabrana uznemiravanja komšije i zabrana loše ophođenja prema njemu, svejedno da li to bilo učinjeno riječju ili djelom, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka ne uznemirava komšiju."[869]

Još je rekao: "Allaha mi, ne vjeruje, Allaha mi, ne vjeruje, Allaha mi, ne vjeruje!" Neko je upitao: "A ko, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Onaj od čijeg zla nije siguran njegov komšija."[870]

4. Da ukazuje čast komšijama shodno njihovoj blizini

[867] Tirmizi, 1944.

[868] Buhari, 2566; Muslim, 1030.

[869] Buhari, 6018; Muslim, 47.

[870] Buhari, 6016.

Aiša, radijallahu anha, je upitala Allahovog Poslanika, alejhisselatu vesselam: "Allahov Poslaniče, imam dve komšije, pa kome prvo da poklonim nešto?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, joj je rekao: "Onom čija su ti vrata bliža."[871]

5. **Musliman treba da zna da je grijeh veći ako se čini spram komšije**

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao svojim ashabima: "Da čovjek počini blud sa deset žena, lakši mu je prijestup nego da počini blud sa suprugom svog komšije. Da čovjek pokrade deset kuća, lakše mu je nego da pokrade kuću svog komšije." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Neće ući u Džennet ona od čijeg zla nije siguran njegov komšija."

6. **Musliman ne treba sprečavati komšiju da zasadi drvo uz njegov zid**

A to zbog toga kako bi napravio neku sobu ili nešto slično, a to zbog riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Komšija neće uskratiti svom komšiji da zasadi drvo uz njegov zid."[872] Ali da se ne nanosi šteta time, ili da ne postoji nikakav drugi način. Onda je Ebu Hurejre rekao: "Šta je to pa vas vidim da to ne prihvatate. Allaha mi, zasigurno ću to baciti među vas."

7. **Musliman treba da udijeli svom komšiji ako vidi da je on u potrebi**

Kako je samo divan islam i kako je samo veličanstven Poslanik islama i kako divno on savjetuje, kada kaže: "Nije vjernik onaj ko je sit, a njegov komšija gladan."[873]

Prema mišljenju imama Semerkandija, potpunost komšijskog adaba je u četiri stvari:

- da ga počasti onim što ima
- da ne žudi za onim što komšija ima
- da sprečava i ne vrijeđa komšije

---

[871] Buhari, 6020.

[872] Buhari, 2463; Muslim, 1609.

[873] Buhari u *Edebul-mufredu*, 112, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim.

- da otrpi njegove uvrede[874]

8. **Da ne gradi višu kuću od njegove kako mu ne bi zaklonio svjetlost**

Da se ne uzdiže nad njim, bilo uklanjanjem ili mijenjanjem jer bi ga i time mogao uvrijediti.

9. **Da podnosi uznemiravanja komšije, što je veličanstvena osobina draga Allahu**

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Uzvišeni Allah voli troje i mrzi troje..." Pa spominje: "...i čovjeka kojeg uznemirava njegov komšija, a on otrpi njegove uvrede i predaje se Allahu zbog toga, sve dok ga Allah ne poštedi tog komšije bilo da ga usmrti ili popravi."[875]

10. **Da svoja vrata zatvara i da ne gleda u komšijinu avliju**

Bilježi se od Ibn Omera da je rekao: "Bilo nam je vrijeme kada niko nije imao veće pravo na svoj dinar ili dirhem od prava nekog muslimana. Danas je dinar i dirhem draži nekome od nas nego njegov brat musliman. Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Koliko je samo komšija koji će biti obješeni o svog komšiju na Kijametskom danu i govoriti: 'Gospodaru, ovaj je zatvorio svoja vrata preda mnom i zabranio mi od svoga dobra.'"'[876]

11. **Da čuva njegovu tajnu i ne gleda u njegovu žensku čeljad**

Da se odazove njemu tako što će mu odnijeti poklon, shodno predaji: "Međusobno poklanjajte pa ćete se voljeti."

12. **Ako musliman bude iskušan hrđavim komšijom, treba da otrpi njegove uvrede**

Trpljenje uvreda bit će uzrok da ga se, uz Allahovu pomoć, riješi. "Neki čovjek je došao Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i požalio se na svog komšiju. Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je tri puta rekao: 'Osaburi.' Četvrti put mu je rekao: 'Izbaci svoje stvari na put.' Čovjek je tako uradio. Ljudi su prolazili pored njega i pitali ga šta je sa njim, a on je odgovarao

[874] *Tenbihul-gafilin*, 107.

[875] Albani ocjenjuje kao vjerodostojan u Sahihuttergib, 2569.

[876] Buhari u *Edebul-mufredu*, 111; *Essilsiletussahihatu*, 2646.

da ga je vrijeđao komšija, pa su oni govorili: 'Allah ga prokleo.' Malo zatim njegov komšija mu je došao i rekao: 'Vrati svoje stvari u kuću, a Allaha mi, nikada te više neću uznemiravati.'"[877]

13. Ako je u mogućnosti, musliman treba da bira dobrog komšiju

Treba da se potrudi da prije nego se nastani u nekoj kući, provjeri komšiluk, pa ako vidi da su pristojni i dobri, onda nije sporno da se nastani među njima, jer čovjek treba nekoga u svom komšiluku. Ako je komšija pozitivan, onda će se imati koristi od njegove dobrote, a ako nije, onda može biti uzrok nevolje i brige. Hrđav komšija, čak, može uzrokovati i propast svom komšiji. Bilježi se od Sa'da b. Ebi Vekkasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Četvero čini sreću: dobra i čestita žena, prostrano stanište, dobar komšija i ugodna jahalica. Četvero čini nesreću: hrđav komšija, hrđava supruga, tijesan i neudoban stan i hrđava jahalica."[878]

14. Da voli komšiji što voli sebi

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, neće čovjek vjerovati dok ne poželi svoj komšiji (ili je rekao: svom bratu) što želi sebi."[879]

Ovo je Poslanikova, alejhissalatu vesselam, poruka kojom i upozorava i raduje. Upozorava na izostanak kompletnog vjerovanja kod onoga ko ne želi dobro svom komšiji kao što ga ne želi samom sebi, pa i ako ovaj komšija nije musliman, a raduje cjelovitim vjerovanjem onoga ko voli svom komšiji dobro koliko i samom sebi.

15. Da mu trajno čini dobro

A to u onolikoj mjeri koliko je čovjek sposoban i odlučan. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka čini dobro svom komšiji. Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka ugosti svoga gosta. Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka govori dobro ili neka šuti."[880]

16. Da ne prekida s njim odnose

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Muslimanu nije dopušteno

---

[877] *Sahihu Ebu Davud*, 53/5, i Albani kaže da je hasenun sahih.

[878] *Sahihul-džami'*, 887.

[879] Muslim, 45.

[880] Muslim, 48.

da napusti svoga brata više od tri dana, sretnu se i ovaj se okreće od onoga a onaj od ovoga. Bolji od njih dvojice je onaj koji prvi nazove selam."[881]

17. Da ispunjava ove obaveze prema komšiji

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Musliman prema muslimanu ima šest obaveza." Neko je pitao: "A koje su to, Allahov Poslaniče?" – On je rekao: "Kada ga sretneš, da mu nazoveš selam. Kada te pozove, odazovi mu se. Kada zatraži savjeta od tebe, posavjetuj ga. Kada kihne i zahvali se Allahu, nazdravi mu. Kada se razboli, obiđi ga. I kada umre, isprati mu dženazu."[882]

18. Da ne škrtariš prema njemu s onim što imaš

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao Ebu Zerru: "Ebu Zerre, kada kuhaš nešto u loncu, dodaj vode i podijeli i komšijama od toga."[883]

Jedinstveno ophođenje prema komšiji od strane Alije b. Ebi Taliba

Kaže: "Obaveza je muslimanu da oprosti njegovu pogrešku i da se smiluje na njegove suze, da pokrije njegovu sramotu, da pređe preko njegovog hrđavog postupka, da prihvati njegovo izvinjenje, da mu povrati izgubljenu stvar koju nađe, da se druži s njim, da čuva njegovu čast, da vodi računa o njegovim ukućanima, da obilazi njegove bolesne, da prisustvuje njegovoj dženazi, da se odazove njegovom pozivu, da podmiri njegove potrebe, da prihvati njegovo zauzimanje za nekoga, da ne iznevjeri njegovo povjerenje, da mu nazdravi kada kihne, da ukaže na njega onom ko ga traži, da primi njegov poklon, da mu uzvrati na dobročinstvo, da mu se zahvali na dobru, da ga pomaže, da čuva njegov ugled, da mu uzvrati na selam, da uljepšava njegove riječi, da opravda njegovu zakletvu, da mu pomogne kada nanosi nepravdu tako što će ga odvratiti od nje, kao i onog kome se nanosi nepravda tako što će mu pomoći da ostvari svoje pravo, da sa njim prijateljuje a ne da pokazuje neprijateljstvo, da ga ne psuje, ne grdi, da mu želi dobro kao što želi dobro samom sebi, da mu ne želi ono što ne bi želio ni samom sebi.

---

[881] Ahmed u Musned, 1589; a Ahmed Šakir kaže da je vjerodostojan.

[882] *Sahihul-džami'*, 3151.

[883] Muslim, 2625.

Ebu Hanife i komšija obućar

Abdullah b. Redža priča: "Ebu Hanife je u Kufi imao komšiju obućara koji je čitav dan radio, a kada bi se zanoćilo, vraćao se kući noseći meso koje bi kuhao ili ribu koju bi pekao. Onda bi pio i kada bi ga piće obuzelo, glasno bi pjevao:

Uništavaju me, a kakvog momka uništavaju,
za dosadan dan i rupe koje treba puniti!

Pio je i ponavljao ove stihove dok ga san ne savlada. Ebu Hanife je ovo slušao svaku noć. Ebu Hanife je klanjao po čitavu noć. Jedne noći ga nije čuo, pa se raspitao za njega: "Ne čujem više komšiju da pjeva, već nekoliko noći." Rekli su mu: "Policija ga je pokupila jednu noć i on je u zatvoru." Ebu Hanife je klanjao sabah, pojahao svoju mazgu i zatražio da ga primi namjesnik Kufe. Namjesnik je rekao: "Pustite ga. Dovedite ga jašući i ne dozvolite mu da sjaše prije nego pređe preko tepiha na svojoj mazgi." Namjesnik je napravio mjesto Ebu Hanifi, a onda ga pitao: "Šta ti treba?" Ebu Hanife mu je rekao: "Imam komšiju obućara a policija ga je odvela prije nekoliko noći, pa može li namjesnik narediti da ga se oslobodi?" Namjesnik je rekao da to nije problem i da će osloboditi sve one koji su tu noć uhapšeni, pa do toga dana. Naredio je da svi budu oslobođeni. Ebu Hanife je pojahao svoju mazgu, a obućar je išao za njim. Kada je Ebu Hanife sjahao, otišao je obućaru i rekao mu: "Mladiću, da li smo te zanemarili?" Obućar je rekao: "Ne, nego si me sačuvao i pripazio, da te Allah nagradi svakim dobrom, za čuvanje komšije i istine." Obućar se potom pokajao i više nikada nije činio što je činio.[884]

---

[884] *El-eimmetu'l-erbe'atu, hajatuhum ve mevakifuhum ve arauhum,* Abdulaziz Šennavi.

Adabi traženja dozvole

Gledano sa jezičke strane, pod ovim pojmom se podrazumijeva općenito traženje dozvole. Kaže se: "Tražio sam od njega dozvolu, pa mi je dozvolio da uradim to i to." Znači, tražio je dopuštenje, koje je dobio. Fakihi kažu da je traženje dozvole u značenju traženja dopuštenja i kažu: "Ovo je nešto što je dopušteno po Šerijatu," – Što znači da se može činiti ili ostaviti.[885]

Ono što ukazuje na propisnost traženja dozvole su riječi Uzvišenog: *O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite.* (En-Nur, 27) *A kada djeca vaša dostignu spolnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih.* (En-Nur, 59)

Bilježi se od Ebu Musaa Eš'arija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Traženje dozvole je tri puta, pa ako ti se dozvoli, uđi, a ako ne dozvoli, vrati se."[886] Bilježi se od Sehla b. Sa'da da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Traženje dozvole je propisano zbog pogleda."[887]

Od istog prenosioca je došlo da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, htio da izbije oko onom ko je provirivao u jednu od njegovih odaja i rekao je: "Traženje dozvole je propisano i zbog pogleda."[888] A što se tiče javnih mjesta gdje je sve vidljivo, ne treba tražiti dozvolu.

Bilježi se od Mudžahida da je rekao: "Ibn Omer nije tražio dopuštenje da ulazi u dućane."[889]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada bi neki čovjek gledao u tebe, bez dozvole (u tvojoj kući ili avliji) pa ga ti pogodio kamenom i izbio mu oko, ne bi za to odgovarao."[890]

Bilježi se od istog da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko

[885] *El-fikhu'l-vadihu*, dr. Muhammed Bekr Ismail.

[886] Buhari, 6245'; Muslim, 2153.

[887] Buhari, 6241'; Muslim, 2156.

[888] Buhari, 6241, Muslim, 2153.

[889] *Sahihul-edeb*, 3/835.

[890] Buhari, 6902; Muslim, 3/1699, br.44.

bez dozvole zagleda u nečiju kuću, vlasnici imaju pravo oko mu izbiti."[891]

Bilježi se od istog da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko zagleda u nečiju kuću, bez dozvole vlasnika, pa mu izbiju oko, nema pravo na naknadu ili krvarinu."

Nevevi kaže: "Učenjaci su jedinstvenog stava da je traženje dozvole propisano. To potvrđuju dokazi iz Kur'ana, Sunneta i jednoglasnog stava učenjaka. Sve to jeste zbog toga što islam toliko vodi računa o čuvanju tuđih tajni i privatnosti. Allah je propisao traženje dozvole zbog pogleda, jer kada bi ljudi ulazili u tuđe kuće bez dozvole, mogli bi vidjeti nešto što im se ne bi svidjelo kod domaćina ili što domaćin ne bi volio da se vidi. Stoga je traženje dozvole propisano svakome, pa čak i onima koji su mahremi, kako se ne bi vidjelo nešto što treba da bude pokriveno.

Brate muslimane, znaj da traženje dozvole ima i svoje edebe o kojima treba voditi računa, treba ih naučiti i druge tome podučiti, kako bi se očuvala privatnost i čast muslimana i kako se ljudi ne bi mijenjali u svom ophođenju jednih spram drugih, a i kako bi se očuvao sunnet Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam.

Traženje dozvole tuđina, izvan kuće, da uđe unutra

Uzvišeni Allah je rekao: *O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite; to vam je bolje, poučite se! A ako u njima nikoga ne nađete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti; a ako vam se kaže: "Vratite se!" – vi se vratite, bolje vam je, a Allah zna ono što radite. Nije vam grijeh da ulazite u nenastanjene zgrade, u kojima se nalaze stvari vaše, a Allah zna ono što javno pokazujete i ono što krijete.* (En-Nur, 27-29) U ovim ajetima, Allah govori o edebima traženja dozvole i o principima i temeljima na kojima se gradi ovo pitanje. Ulazak u kuće bez ovih edeba i bez vođenja računa o ovim principima uzrokuje na stvari koje nagone na sumnju.[892]

U džahilijjetu je čovjek pozdravljao tako što je govorio: "Bio mi živ i zdrav ujutro i navečer bio živ!" – i to je bio njihov način pozdravljanja. Neko od njih bi odlazio do prijatelja i ne bi tražio dopuštenja, pa kada bi

[891] Muslim, 2158.

[892] *El-adabul-islamijjetu fil-kur'anil-kerimi.*

ušao u kuću, rekao bi: "Ušao sam.", i slično. Takav način bi bio neprijatan za domaćina. Dešavalo se da bude u intimnim odnosima sa suprugom, pa je Allah sve to promijenio i zaklonio, te učinio da bude čisto od bilo kakve sumnje ili neprijatnosti.

Ibn Kesir kaže: "*Dok dozvolu ne zatraže* – znači da zatraže dopuštenje od ukućana za ulazak i da nakon toga nazovu selam."[893]

Hafiz Ibn Hadžer[894] kaže: "Riječi: *dok dozvolu ne zatraže* – znače da to može biti i nakašljavanjem i sličnim postupcima, i to je stav većine učenjaka.

Autor djela *Advaul-bejan*[895] kaže: "Traženje dozvole, a u ajetu se to kaže da je traženje dopuštenja i nazivanje selama, ne ide više od tri puta. Traženje dozvole u ajetu, je traženje dopuštenja do tri puta, jer najbolje što tumači Allahovu Knjigu, nakon Allahove Knjige je sunnet Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam. Na osnovu toga se može zaključiti da je ono što Ibn Hadžer kaže u *Fethul-bariju* da se traženje dozvole i dopuštenja, koje je spomenuto u ajetu, može ispoljiti nakašljavanjem i sličnim postupcima i da je to stav većine učenjaka, neispravno. Ono što on uzima kao dokaz je predaja koju bilježi Taberi preko Mudžahida u tumačenju ovog ajeta, i gdje navodi stav i tumačenje i druge dokaze, ne rješava slučaj. Ispravno je ono što se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam, o tome da se dozvola traži do tri puta i da se naziva selam. Istina je ono što Ibn Hadžer prenosi od Taberija, a on od Katadea: "Traženje dopuštenja je traženje dozvole tri puta...", pa do kraja navoda, i vjerodostojna predaja od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Traženje dozvole je tri puta." To potvrđuje i činjenica da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, tako radio, pa do kraja ostalih navoda i dokaza.

Ajet navodi još jedan edeb, a to je da se vrati ako se ne dobije dozvola od domaćina za ulazak: *A ako vam se rekne: "Vratite se!" – vi se vratite, bolje vam je, a Allah zna ono što radite.* Onaj kome je rečeno da se vrati, nema pravo da se ljuti na domaćina, ili da osjeti tjeskobu zbog toga, jer vjernik se prepušta Allahovoj naredbi u svim svojim postupcima, i u svim svojim nesporazumima sa drugim ljudima, a onda ne osjeti ikakve tjeskobe u prsima zbog onoga što su Allah i Njegov Poslanik, alejhissalatu vesselam, odredili.

[893] Dopušteno je da najprije nazove selam, a onda upita: "Mogu li ući?"

[894] *Fethul-bari*, 11/8.

[895] 6/171.

Nazivanje selama tri puta

Bilježi se od Enesa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi govorio, ponavljao rečenice i do tri puta kako bi se što bolje razumjelo šta govori. Kada bi došao do neke skupine ljudi, nazvao bi im selam, i selamio bi ih do tri puta.[896]

Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Sjedio sam na jednom druženju ensarija kada je došao Ebu Musa uspaničen. Rekao je: 'Zatražio sam dozvolu od Omera tri puta i nije mi dopustio, pa sam se vratio.' On me pitao: 'Šta te spriječilo?' Ja sam rekao: 'Tražio sam dopuštenje tri puta i nije mi dopušteno, pa sam se vratio. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Kada neko od vas traži dopuštenje tri puta, pa mu se ne dozvoli, neka se vrati." Omer je rekao: 'Allaha mi, za to ćeš mi morati naći dokaz. Ima li iko među vama da je čuo Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da to kaže?' Ubejj b. Ka'b je rekao: 'Allaha mi, s tobom će otići najmlađi od nas.' Ja sam bio najmlađi i otišao sam s njim. Rekao sam Omeru da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao to.[897]

Bilježi se od Mensura, a on od Rib'ija da je rekao: "Pričao nam je neki čovjek iz Benu Amira da je zatražio od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, dopuštenje, dok je bio u kući, riječima: 'Da li da upadnem?' Pa je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao svom slugi: 'Izađi do ovoga i poduči ga načinu traženja dopuštenja. Reci mu: 'Es-selamu alejkum. Da li da uđem?" To je čovjek čuo, pa je rekao: 'Es-selamu alejkum, da li da uđem?'

[896] Buhari, 1/188; Ibn Hadžer kaže: "Riječi: 'nazvao bi im selam', predstavljaju upotpunjavanje uvjeta. A riječi: 'poselamio bi ih' udovoljenje su."

Ismaili kaže: "To je najpriličnije da se dešavalo kada bi nazivao selam za traženje dozvole, shodno predaji koja se prenosi od Ebu Musaa i drugih. Jasno je da kada prolazi pored skupine muslimana nema potrebe da se ponavlja pozdrav.

Autor je ovo shvatio kako treba pa ovaj hadis navodi uz hadis Ebu Musaa u događaju sa Omerom, što će biti navedeno u traženju dozvole, međutim, moguće je da se ovo odnosi i na onu situaciju kada postoji bojazan da ljudi nisu čuli nazivanje selama. Ono što Keremani tvrdi, da spomenuta predaja hoće da ukaže na ponavljanje ako postoji sumnja, a Allah najbolje zna. – Pogledaj *Sahihul-musnedfi ezkaril-jevmi vellejleti* od Mustafe Adevija.

[897] Buhari, 11/26.

– pa mu je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, dopustio i on je ušao."[898]

Dopuštenje ulaska u kuću

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenje da vam uđu oni koji su u posjedu vašem i koji još nisu spolno zreli: prije jutarnje molitve i kad u podne odložite odjeću svoju, i poslije obavaljanja noćne molitve. To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh, ta vi jedni drugima morate ulaziti. Tako vam Allah objašnjava propise! A Allah sve zna i mudar je. A kada djeca vaša dostignu spolnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih; tako vam Allah objašnjava propise Svoje! A Allah sve zna i (mudar je.* (En-Nur, 58-59

U ovome časnom ajetu Uzvišeni Allah poziva Svoje robove vjernike da onima koji su pod njihovom kontrolom i njihovoj djeci, prije punoljetstva, narede da traže dopuštenje kada hoće da uđu kod njih u tri razdoblja dana kada su raskomoćeni. Prije sabaha, jer to je vrijeme kada se bude i kada se oblači odjeća. U vrijeme podnevnog odmora – kajlule, kada skidaju sa sebe odjeću radi komocije. I nakon jacije namaza, jer to je vrijeme kada se ide na spavanje. Ovo su tri dnevna perioda kada malo ko vodi računa o tome da bude obazriv i da se zaklanja i pokriva. Što se tiče ostalih dijelova dana, nisu griješni ako uđu bez dopuštenja, jer i njima je potrebno da ulaze u kuću kako bi se uslužili. Kako god Allah pokazuje i objašnjava propise traženja dozvole, tako ukazuje i na opravdanost i vjerske opravdanosti toga. Allah najbolje zna šta je dobro za Njegove robove, šta im koristi i šta im šteti. Mudar je u upravljanju stvarima svojih stvorenja i propisuje im ono što će im učiniti život što boljim. Obaveza je djece, kada dožive punoljetstvo, da traže dopuštenje u bilo kojem vremenu, kao što to čine i odrasli. Kako god Allah ukazuje na adabe u Svojoj Knjizi, traženja dozvole, tako i ukazuje na one ajete u kojima je dobro. Jer On najbolje zna šta je korisno za ljude. Mudar je u Svom određivanju i upravljanju.[899]

Iz navedenog ajeta se može zaključiti sljedeće:

- Jedan od edeba je da je obaveza da se poduče roditelji, vlasnici, djeca i sluge načinu traženja dozvole u spomenuta tri dnevna perioda o kojima se kaže da su vremena otkrivenosti.

[898] Ebu Davud, 5/369; Buhari u *Edebul-mufredu*, 1084, a šejh Mustafa Adevi kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-musned fil-ezkaril-jevmi vellejletiju*.

[899] *Ettefsirul-mujesseru*, 414.

- Obaveza da djeca, kada postanu punoljetna, traže dopuštenje.
- Traženje dozvole onih koji hoće da uđu u kuću domaćina, jer su postali ljudi koji imaju zaduženja.

Buhari bilježi u *Edebul-mufredu* od Ataa da je rekao: "Pitao sam Ibn Abbasa: 'Da li da tražim dopuštenje za ulazak kod sestre?' On je rekao: 'Da.' Ja sam ponovio pitanje: 'Dvije sestre stanuju kod mene, ja ih izdržavam a i brinem o njima, da li da od njih tražim dozvolu?' On je rekao: 'Da, zar bi volio da ih zatekneš razotkrivene?'" Onda je Ibn Abbas rekao: "Dopuštenje je obaveza." Ibn Džurejdž dodaje: "Za sve ljude."[900]

Bilježi se od Alkamea da je rekao: "Neki čovjek je došao Abdullahu i upitao: 'Da li da tražim dopuštenje od svoje majke?' On je rekao: 'Nije ona voljna da je vidiš u svakoj situaciji.'"[901]

Bilježi se od Ibn Omera da je izuzeo jednog od svojih sinova kada je doživio punoljetstvo, tako da je mogao ući kod njega samo nakon traženja dozvole i dopuštenja.[902]

Bilježi se od Munzira b. Nezira da je rekao: "Neki čovjek je pitao Huzejfea: 'Da li da tražim dopuštenje od svoje majke?' On mu je rekao: 'Ako ne tražiš dopuštenje, možeš vidjeti nešto što ti ne bi bilo drago.'"[903] A u drugom predanju: "Ako ne zatražiš dopuštenje, možeš vidjeti nešto što će te ražalostiti."[904]

Edebi traženja dozvole za ulazak u kuću

1. Obzirnost u traženju dozvole

Tako što će pokucati na vrata lagahno, ili toliko da ga domaćin može čuti, a da ne uznemiri ni ukućane ni komšiluk.

Bilježi se od Enesa b. Malika: "Na Poslanikova, alejhissalatu vesselam, vrata, kucalo se noktima."[905]

Hafiz navodi da su ashabi tako radili iz uvažavanja i poštivanja. Jasno je

[900] Šerhu sahihil-edebil-mufredi, Buhari, 3/1063.

[901] Isto, 3/1059.

[902] Isto, 3/1058.

[903] Isto, 3/1060.

[904] Isto, 3/1090.

[905] Isto, 1080.

da učenjacima ne treba kucati na vrata, prilikom traženja dopuštenja, osim lagahno i postepeno, najprije noktima, pa kucanjem, pa onda zvekirom.[906]

2. Neokretanje prema vratima

Ako je kuća otvorena, ili zatvorena, stat će s desne strane, ili s lijeve strane vrata, kako, kada se vrata otvore, ne bi mogao vidjeti nešto što ne bi trebalo vidjeti.

Buhari bilježi u *Edebul-mufredu* od Abdullaha b. Bisra, jednog od Poslanikovih, alejhissalatu vesselam, ashaba, da Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi došao pred vrata nekome i htio da uđe, ne bi stajao direktno pred vrata, nego bi stajao desno ili lijevo od ulaza, pa ako bi mu bilo dopušteno, ulazio bi, inače bi odlazio.[907]

3. Nazvati selam pa zatražiti dopuštenje

Shodno hadisu Keldeta b. Hanbela, ashaba, koji kaže: "Došao sam do Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i ušao kod njega, ne nazivajući selam i ne tražeći dopuštenje, pa mi je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao da se vratim i kažem: 'Es-selamu alejkum. Da li da uđem?'"[908]

Rib'i b. Harraš, cijenjeni tabi'in, kaže: "Pričao nam je jedan čovjek iz Benu Amira da je tražio dopuštenje kod Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, dok je bio u kući: 'Da li da upadnem?' – pa je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao svom slugi: 'Izađi do ovoga i poduči ga načinu traženja dopuštenja. Reci mu: 'Es-selamu alejkum. Da li da uđem?" To je čovjek čuo, pa je rekao: 'Es-selamu alejkum, da li da uđem?' – pa mu je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, dopustio i on je ušao."[909]

Nevevi kaže: "Sunnet je da se nazove selam, a onda zatraži dopuštenje, da stane kod vrata tako da ne gleda u unutrašnjost, a onda da kaže: 'Es-selamu alejkum. Da li da uđem?' Ako mu niko ne odvrati, neka to kaže i drugi put i treći put. Ako mu niko ne odgovori, neka se vrati."[910] Onda

[906] Isto, 3/207.

[907] Isto, 3/513, br.1078.

[908] Ebu Davud, 5176; Tirmizi, 2710, i kaže da je dobar, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim.

[909] Ebu Davud, 5177; Nevevi kaže da je lanac prenosilaca vjerodostojan, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim u *Essahihu*, 819.

[910] *El-ezkar*, Nevevi, 292.

Nevevi, nakon što je naveo hadise koji ukazuju na to da treba najprije nazvati selam, kaže: "Sve ovo što smo naveli o tome da najprije treba nazvati selam pa zatražiti dopuštenje, vjerodostojno je."

Ibn Kajjim kaže: "Vjerodostojno je od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da se nazove selam prije traženja dozvole, postupkom i podučavanjem." Navodi hadise od kojih su: "Omer b. Hattab je, kada je zatražio od Poslanika, alejhissalatu vesselam, dok je bio sa svojim suprugama, rekao: 'Es-selamu alejke, Allahov Poslaniče. Da li da Omer uđe?'[911]

4. Nepodizanje glasa prilikom traženja dozvole

Ovaj edeb je preoručen kako se ne bi pravila pometnja kod ukućana. Treba zatražiti dopuštenje smirenim glasom, blago, na način kojim će se ostvariti opuštenost kod domaćina. Ako čovjek zna da u kući ima spavača, spustit će glas toliko da ga čuje onaj ko je budan, a da ne probudi onoga ko spava. Ovo je jedan od sunneta o kojima treba voditi računa.

Bilježi se od Mikdada da je rekao: "Davali smo Poslaniku, alejhissalatu vesselam, njegov dio mlijeka. On bi dolazio noću i nazivao bi selam na takav način da ne probudi spavača, a da ga čuje budan. Jednom nisam mogao zaspati, a moja dvojica prijatelja su zaspala. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je došao i nazvao selam kao što mu je bio običaj da poselami."[912]

5. Opuštenost, a to je dodatno na traženje dozvole

Zbog ovoga Allah kaže: *O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite; to vam je bolje, poučite se!* (En-Nur, 27)

Istina je traženje opuštenosti uz smirenost srca i duše i izostajanje bilo kakve neprijatnosti. Kažu: "To je obavijest." Shodno izreci: "Opustio se." – kada ugleda nešto otkriveno i jasno. U tom značenju je i ajet kada Allah govori o Musau, alejhissalatu vesselam: *Kada je vatru ugledao pa čeljadi svojoj rekao: "Ostanite vi tu, ja sam vatru vidio, možda ću vam nekakvu glavnju donijeti ili ću pored vatre naći nekoga ko će mi put pokazati."* (Ta Ha, 10) I ajet o siročadi: *I provjeravajte siročad dok ne stasaju za brak; pa ako ocijenite da su zreli, uručite im imetke njihove.* (En-Nisa, 6) Znači (kaže Allah):

[911] Buhari, 4913; Muslim, 2/1111, br. 34.

[912] Muslim, 255.

"Kada uočite i uvjerite se da su sposobni da čuvaju i vode računa o svojim imecima." Na osnovu ovoga, značenje ajeta: ...*dok dopuštenje ne zatražite i nazovete selam* jeste – Dok se ne uvjerite da li ukućani žele da im se uđe ili ne. A Allah najbolje zna.

6. Potrebno je da se predstavi prilikom traženja dozvole

Ako domaćin upita ko je na vratima, posetilac neće reći "ja" – jer takvo što je pokuđeno. Time što će dati takav odgovor ne postiže se išta, niti se zna o kome se radi.[913] A i zbog hadisa koji se prenosi od Džabira da je rekao: "Došao sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, zbog duga koji je imao moj otac, pa sam pokucao na vrata i on je pitao: 'Ko je?' Ja sam rekao: 'Ja.' A on je rekao: 'Ja! Ja!' – na način kao da to osuđuje."[914]

Bilježi se od Enesa, u poznatom hadisu o Israu, da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'A onda smo krenuli i stigli do neba koje je bilo najbliže zemlji. Džibril je zatražio da se otvori kapija, pa je upitan: 'Ko je to?' On je rekao: 'Džibril.' Upitan je: 'A ko je s tobom?' ' Muhammed, alejhissalatu vesselam.' – odgovorio je, a onda se uzdigao do drugog neba, trećeg, četvrtog i ostalih nebesa, a na vratima svakog neba je bio upitan: 'Ko je to?' I odgovarao je: 'Džibril.'"[915]

Bilježi se od Ebu Musaa da je rekao: "Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, sjeo u bašču *Birul-bustan*, došao je Ebu Bekr i zatražio dozvolu. Poslanik je pitao: 'Ko je?' Ebu Bekr je rekao: 'Ebu Bekr.' Onda je došao Omer i zatražio dopuštenje, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, pitao: 'Ko je?' Omer je rekao: 'Omer.' Onda je došao Osman i bilo je isto..."[916]

Nije sporno ako onaj ko traži dozvolu o sebi kaže neko svojstvo po kojem je prepoznatljiv, ako ga domaćin ne zna drugačije i ne zna ga po imenu, ili ako to ima formu isticanja, pa da za sebe kaže: "Ja sam taj i taj muftija." Ili: "Taj i taj kadija.", ili slične stvari.[917] Dokaz za to je u hadisu od Ummu Hani u kojem stoji: "Otišla sam Allahovu Poslaniku, alejhissalatu vesselam, u godini Oslobođenja i našla ga da se kupa, a Fatima ga je zastirala, pa je pitao: 'Ko je to?' Ja sam rekla: 'Ummu Hani.'"[918]

[913] *El-fikhul-vadihu*, dr. Muhammed Bekr Ismail.

[914] Buhari, 6250; Muslim, 2155.

[915] Buhari, 3887; Muslim, 162.

[916] Buhari, 369; Muslim, 2403.

[917] *El-ezkar*, 294.

[918] Buhari, 280; Muslim, 336.

Bilježi se od Ebu Katadea Harisa b. Rib'ija u hadisu o abdestu, a koji ističe mnoge mudžize Poslanika, alejhissalatu vesselam, i mnoge znanosti, u kojem Ebu Katade kaže: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je podigao glavu i rekao: 'Ko je to?' Ja sam rekao: 'Ebu Katade.'"

Na osnovu ovoga je onom ko traži dozvolu dozvoljeno da domaćinu kaže svoj nadimak ili titulu, ako za to ima potrebe, i ako to nije zbog uzdizanja i oholosti. Slično ovome je predaja koju bilježi Muslim od Ebu Hurejre da je rekao: "Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da uputi na Pravi put majku Ebu Hurejrea...' pa navodi hadis do riječi: 'I vratio sam se pa rekao: 'Allahov Poslaniče, Allah je primio tvoju dovu i uputio Ebu Hurejreovu majku.'"[919]

7. Obaranje pogleda prilikom traženja dozvole

Uzvišeni Allah je rekao: *Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade.* (En-Nur, 30) Gledati u nečiju kuću prije nego se zatraži dozvola za ulazak je vrsta prevare. Uzvišeni Allah je rekao: *On zna poglede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju.*(El-Mu'min, 19)

Bilježi se od Sehla b. Sa'da da je neki čovjek provirivao kroz vrata u Poslanikovu, alejhissalatu vesselam, odaju. Poslanik, alejhissalatu vesselam, imao je šnalu[920] kojom se češljao. Kada ga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, uočio, rekao je: "Kada bih znao da si došao radi nečega drugog, a ne da mene gledaš, ubo bih te u oko. Dozvola je propisana radi pogleda."[921]

8. Ako mu se kaže da se vrati, neka se vrati bez ikakve srdžbe

I da ne osjeti nikakve neugode zbog toga, jer je to Allahova odredba i mudrost. Uzvišeni je rekao: *A ako u njima nikoga ne nađete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti; a ako vam se rekne: "Vratite se!" – vi se vratite, bolje vam je, a Allah zna ono što radite.* (En-Nur, 28) Znači: Nisu vam dopustili zbog neke svoje aktivnosti i potrebe, jer kuće su tajne, pa se vratite.

Također je od edeba da osoba zatraži dozvolu tri puta i ako mu se ne dopusti, da se vrati, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, to naredio. A Allah najbolje zna.

---

[919] Muslim, 2491.

[920] Drveni štapić kojim žene stežu kosu i povezuju ju međusobno.

[921] Buhari, 19; Muslim, 38.

Edebi siromaha u njegovom siromaštvu

Značenje siromaštva i njegova suština

Siromaštvom označavamo nedostatak potrepština, a nedostatak onoga što nije potrebno i neophodno ne može se nazivati siromaštvom. Ako je potrepštine moguće priuštiti, pa makar u određenom momentu i ne bile kod čovjeka, takav se ne može nazvati siromahom. Sve što postoji, osim Allaha, je siromah, potrebnik, jer Njega treba sve što postoji. To je Allahova blagodat. Ako u kosmosu postoji neko čije postojanje nije vezano i uvjetovano za bilo koga drugog, onda se to naziva potpuna neovisnost. Nemoguće je zamisliti da ovakvo postojanje može imati više od Jednog i u svemu postoji samo Jedan Neovisni, a sve ostalo ovisi od Njega kako bi moglo opstati. Na ovo ukazuju i riječi Uzvišenog: *Jer Allah je bogat, a vi ste siromašni.* (Muhammed, 38) Ovo je općenito značenje potrebe, zavisnosti i siromaštva. Međutim, mi ne želimo da objašnjavamo opće siromaštvo, nego siromaštvo u imetku. Inače, siromaštvo i potrebe čovjeka, shodno onom što mu treba, mnogobrojno je, jer njegove potrebe su mnogobrojne. Općenito, sve ono do čega se dolazi novcem, a to će dodatno pojasniti, i svaki onaj koji nema imetka, naziva se siromahom, ako je ono što mu nedostaje potreba i neophodnost.

Siromah ima pet stanja u svom siromaštvu:

- Da bude takav da kada bi stekao imetak, ne bi ga volio i to mu ne bi pričinjavalo zadovoljstvo. Bježao bi od toga jer ga mrzi i jer želi da bude čist od zla koje bogatstvo nosi sa sobom. Ovakav se naziva *zahidom*.

- Da je takav da ne žudi za njim, ako ga ima zadovoljan je, a ne mrzi ga toliko da ga vrijeđa imetak. Ovakav se naziva zadovoljnim.

- Da mu je imanje draže od nemanja, jer on želi imetak, međutim, njegova želja ga ne nagoni da hlepi za njim i njegovim sticanjem, nego, ako nešto dobije, uzima to i raduje se tome, a ako je potrebno da se potrudi da bi ga stekao, on ne želi to. Ovakav se naziva *kani'* (zadovoljan onim što ima).

- Onaj koji ostavlja sticanje imetka zbog toga što to nije u stanju,

inače voli imetak i kada bi imao načina da ga stekne, makar i trudom, on bi to učinio. Ovakav se naziva pohlepnim.

- Da bude prisiljen na štednju pa bilo da gladuje, ili da mu nedostaje odjeće ili da nema šta da jede ili oblači. Ovakav se naziva onaj ko je u nužd, potrebnikom, svejedno da li je njegova želja za imetkom jaka ili slaba.

Najbolji od ovih peterice je onaj prvi – zahid. Onda je sljedeći do njega, a to je da mu je svejedno da li imao ili ne. Ako ga ima, ne raduje mu se pretjerano, a ako ga nema, nije razočaran. Ovakav, kada bi imao čitav dunjaluk u svom posjedu, ne bi mu to naškodilo, jer on smatra da je to sve Allahovo a ne njegovo.

Odličnost siromaštva i siromašnih

Uzvišeni je rekao: *I siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu, i Allaha i Poslanika Njegova pomognu – to su, zaista, pravi vjernici.* (El-Hašr, 8) *I to siromasima koji, zauzeti na Allahovom putu, nemaju vremena zarađivati pa onaj koji nije u to upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni; poznat ćeš ih po izgledu njihovu, oni proseći ne dodijavaju ljudima. A ono što od imetka drugima date – Allah, sigurno, za to zna.* (El-Bekare, 273)

Imam Gazali kaže: "Sve je kako bi se pohvalilo, a onda ističe njihovo siromaštvo u odnosu na njihovo iseljenje ili zauzeće na Allahovom putu. U tome je jasan dokaz pohvale siromaštvu."

Što se tiče hadisa, njih je mnogo, a neki od njih su:

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Stao sam na vrata Dženneta i vidio da su većina onih koji su u njemu siromasi, samo što su trudbenici zaustavljeni..."[922]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allahu moj, neka opskrba Muhammedove porodice bude samo svakodnevna potrebno."[923]

Kada su čelnici arapskih plemena i bogataši tražili od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da udalji iz svog društva siromašne ashabe, jer im je

[922] Buhari, 6527; Muslim, 2736.

[923] Buhari, 6460; Muslim, 1055.

bilo poniženje da s njima sjede kada dođu na sijelo, objavljene su riječi Uzvišenog: *Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i navečer u želji da naklonost Njegovu zasluže, i ne skidaj očiju svojih s njih* (misli se na siromahe) *iz želje za sjajem u životu na ovome svijetu, i ne slušaj onoga čije smo srce nehajnim prema Nama ostavili* (misli se na bogataše) *koji strast svoju slijedi i čiji su postupci daleko od razboritosti.* (El-Kehf, 28)

Ibn Ummu Mektum je zatražio dozvolu kod Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, a kod njega su bili neki plemići Kurejšija, a to je bilo neugodno Poslaniku, alejhissalatu vesselam, pa je Allah objavio: *On se namrštio i okrenuo zato što je slijepac njemu prišao, a šta ti znaš, možda on želi da se očisti.* (Abese, 1-4) – odnosi se na Ibn Ummu Mektuma. A: *Onoga koji je bogat, ti njega savjetuješ.* (Abese, 5-6) – odnosi se na plemića.[924]

Jahja b. Muaz je rekao: "Tvoja ljubav prema siromašnim je moralna osobina poslanika, tvoje druženje i sjedenje s njima je obilježje dobrih ljudi, a tvoje bježanje od njih je obilježje munafika."

Da li je siromah bolji od bogataša?

Ibn Kudame kaže: "Što se tiče vrednovanja bogataša i siromaha, jasno je iz hadisa da je siromah bolji, međutim, nužno je pojašnjenje, pa kažemo da se sumnja javlja kada imamo siromaha koji je strpljiv i koji nije pohlepan i imamo bogataša koji je zahvalan i koji udjeljuje i troši svoj imetak u dobročinstvu, i imamo siromaha koji je pohlepan i pohlepnog bogataša. Jasno je da je strpljivi i zadovoljni siromah bolji od pohlepnog bogataša škrtice, a da je zahvalni bogataš dobročinitelj bolji od pohlepnog siromaha. Ako bogataš svojim imetkom želi luksuz, onda je strpljivi i zadovoljni siromah bolji od njega. Dunjaluk sam po sebi nije zabranjen, ali onda kada priječi da se dođe Allahu Uzvišenom, on odvodi u grijeh. Siromaštvo nije cilj samo po sebi, nego zbog toga što ono ne predstavlja kočnicu prema Allahu i što ne odvodi od Njega. Koliko je samo bogataša koje njihovo bogatstvo ne odvodi od Allaha, kao što je bio Sulejman, alejhissalatu vesselam, a kasnije Osman b. Affan, Abdurrahman b. Avf. A koliko je samo siromaha koje njihovo siromaštvo toliko obuzme pa ne stižu Allahu. Ono ih odvodi od Njegove ljubavi i zadovoljstva. Njih pritišće i koči ljubav prema dunjaluku, jer uz ljubav i želju za dunjalukom ne ide ljubav prema

[924] Tirmizi, 3331.

Allahu. Onaj ko voli nešto, on se tome i predaje, svejedno da li je to kada se to nešto ima ili kada se nema. Štaviše, u nedostatku to može biti još izraženije. Siromah je dalje od opasnosti jer iskušenje bogatstva i luksuza je veće i teže od kušnje siromaštva. Pošteđen je onaj kod koga nije ovako. Pošto je to urođena osobina ljudi, Šerijat je došao kudeći bogatstvo i ističući siromaštvo, a već smo naveli ono što govori o njegovoj odličnosti.'"[925]

O stanju prosjaka

Bišr Hafi je govorio: "Tri su vrste siromaha. Siromah koji ne prosi i ako mu se da, on ne uzima. Ovakav je od produhovljenih ljudi. Siromah koji ne prosi ali ako mu se nešto da, on to uzme. Ovakav je od pobožnih i zadovoljnih. I siromah koji, kada mu nešto treba, prosi. Iskupljenje za njegovu prošnju je da mu se dadne sadaka."

Šejh Džemaluddin je rekao: "Konačno ćemo reći da onda kada je siromah u stanju da podmiri potrebu bez prošnje, nije mu dopušteno da prosi. Ako može otrpiti, onda neka razmisli, a ako ne može podnijeti i boji se propasti, onda mu je dopušteno da prosi, mada je bolje da ne prosi. Ako nije u stanju podnijeti tegobu, onda je obavezan zatražiti i prositi."

Sufjan Sevri je rekao: "Onaj ko je gladan, a ne zatraži da ga se nahrani, pa zbog toga umre, ući će u Džehennem."[926]

Opravdanost uzimanja imetka ako dođe bez traženja

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kome, od njegova brata, dođe neko dobročinstvo, bez traženja i iskanja, neka ga prihvati i neka ne vraća, jer to je opskrba koju mu je Allah dao."[927]

Odvraćanje od toga da se od ljudi traži materijalna pomoć bez nužde

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Čovjek koij neprestano traži milostinju od svijeta, doći će na Sudnjem danu, a onda na njegovom licu

---

[925] *Muhtesaru minhadžil-kasidine*, 291.

[926] *Muhtesaru minhadžil-kasidine*, 295.

[927] Ahmed, 4/220-221, a Albani kaže da je vjerodostojan, *Essahiha*, 1005.

neće biti ni trunka mesa."[928] Iz ovoga hadisa se može zaključiti da će takav čovjek na Kijametski dan će doći ponižen i neće imati nikakva ugleda kod Allaha. Kažu: "Ovaj hadis treba uzeti kako je rečeno. Čovjek će biti proživljen sa lobanjom na kojoj neće biti mesa i to će biti kazna za njega i pokazatelj njegova prijestupa jer je tražio i prosio zalažući svoj obraz. Ovo je za onoga ko traži od drugih, a nije u nuždi, pridobija imetak na zabranjen način i ustrajava u tome, kao što stoji u drugom predanju: 'Onaj ko od ljudi prosi kako bi se obogatio, taj prosi žeravicu, pa neka traži više ili manje.'"[929]

Slučajevi selefa u siromaštvu

Bilježi se od Sa'da b. Ibrahima da je čuo svog oca da kaže: "Abdurrahmanu b. Avfu je bila iznesena hrana, a on je počeo plakati i rekao je: 'Hamza je poginuo a nije imao za ćefine ništa osim jednog ogrtača.' Mus'ab b. Umejr je poginuo, a nije imao od čega da mu se naprave ćefini osim jednog ogrtača. Bojim se da nama nije dato bogatstvo i luksuz na ovom dunjaluku, a da će nam biti uskraćeno na Onom svijetu', pa je plakao."[930]

Ebu Abbas Džurdžani, kadija, je rekao: "Ebu Ishak Širazi nije imao išta. Njegovo siromaštvo je bilo toliko da nije imao šta jesti ili šta obući. Dolazili smo mu, a on je stanovao u nekoj kolibi. Ustajao bi da nas dočeka, podižući se samo do pola, kako ne bismo vidjeli njegovo siromaštvo i golotinju. S njim sam hodao i uhvatio ga je bakalnik i rekao: 'Starče, osiromašio si me.' Pitao sam: 'A koliko ti je dužan?' On je rekao: 'Dva zlatna zrna' ili je rekao: 'Dva i pol zlatna zrna.'"

Ibn Mubarek je rekao:

Ti koji kudiš siromaštvo, zar ne vidiš
bogatstvo je gore ako bolje razmisliš.
Odličnost i prednost siromaštva
nad bogatstvom očita je ako promisliš.
Ti grijeh činiš da bi se obogatio,
a ne griješiš Allahu da bi osiromašio...

---

[928] Buhari, 1474;Muslim, 1040.

[929] Muslim, 1041.

[930] *Tuhfetul-ulemai bi tertibi sejri a'alaminnubela*

Edebi čovjeka koji se nađe u siromaštvu

1. Ne smije mrziti ono čime ga je Allah iskušao od siromaštva.

2. Siromah ne bi trebalo da pokazuje žaljenje, nego treba da pokazuje zadovoljstvo, jer Allah kaže: *Pa onaj koji nije u to upućen misli da su, zbog skromnosti, imućni...* (El-Bekare, 273)

3. Siromah ne bi trebalo da traži, osim onoliko koliko mu je potrebno za kuću i stan, odjeću koja će ga pokriti i hranu koja će ga održati živim i sposobnim.

4. Siromah treba da bude zadovoljan svojim iskušenjem i treba da se oslanja na Allaha. Onda kada se situacija okrene i kada počne da se žali ljudima na svoje stanje, a ne Gospodaru ljudi, onda je siromaštvo kazna za njega.

5. Siromah ne bi trebalo da posustane u ibadetima Allahu zbog svoga siromaštva.

6. Siromah treba da traži od svoga oca, brata, rođaka ili prijatelja kod kojih neće izgubiti ugled zbog takvog postupka.

7. Ako uzme pomoć od nekoga za koga zna da mu je to dao iz obzira i stida, ne bi trebalo to da prihvati, nego treba vratiti vlasniku.

8. Siromah treba da otrpi svoje siromaštvo i da zna da je nagrada za trpnju Džennet. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko se ustegne, Allah će ga pošteditи, ko ne prihvati, Allah će ga neovisnim učiniti. Ko otrpi, Allah će ga trpnje pošteditи. Nemate boljeg poklona od sabura."[931] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je još rekao: "Stao sam pred džennetskom kapijom, a većina onih koji će ući u Džennet su siromasi, dok će bogati biti zadržani, samo što će za Džehennemlije biti naređeno da budu bačeni u Džehennem."[932]

Rekli su:

Nemoj paničiti makar ti bilo teško neki dan,
jer bilo ti je dugo vremena lahko.
Nemoj gubiti nadu i činiti nevjerstvo,

---

[931] Buhari, 1469; Muslim, 1053.

[932] Buhari, 5196; Muslim, 2736.

jer Allah zbog malo može obogatiti.
Uz teškoću uvijek ide olakšica,
a Allahova riječ je najistinitija.
Nemoj o svom Gospodaru ružno misliti,
jer Allah je najpreči lijepom mišljenju.
Kada bi pamet mogla da se proda,
najbogatiji bi bili oni što su najpametniji!

Imamo i Ebu Hurejrea, časnog ashaba, koji nam navodi jedan od najljepših primjera trpljenja siromaštva. On kaže: "Tako mi Allaha, osim Kojeg drugog boga nema, kupio sam se po zemlji i previjao, vezao sam kamenje na stomak i želudac zbog gladi. Jednom sam sjedio na prolazu kojim su ljudi hodali. Naišao je Ebu Bekr i pitao sam ga o jednom ajetu iz Allahove Knjige. Nisam ga pitao ni iz kojeg drugog razloga nego da mi dadne nešto za jelo, ali on to nije učinio. Naišao je Omer i njega sam pitao o nekom ajetu iz Allahove Knjige. Nisam ga pitao ni iz kojeg drugog razloga nego da mi dadne nešto za jelo, ali on to nije učinio. Naišao je Kasimov otac, alejhissalatu vesselam, i nasmiješio mi se kada me vidio. Shvatio je šta me muči pa je rekao: 'Ebu Hirre.' Ja sam rekao: 'Odazivam ti se i hrlim, Allahov Poslaniče.' On je rekao: 'Za mnom.' Krenuo je, a ja sam išao za njim. Ušao je u svoju odaju, a ja sam zatražio dozvolu, pa mi je dopustio. Našao je mlijeka u jednom lončiću i pitao je: 'Odakle je ovo mlijeko?' Rekli su mu: 'Poklonio ti taj i taj.' On je rekao: 'Ebu Hirre.' 'Odazivam ti se i hrlim ti, Allahov Poslaniče!' – kazao sam. 'Otiđi do onih sa sofe i pozovi ih meni.' – rekao mi je. Ebu Hurejre priča: 'Oni sa sofe su bili gosti islama, nisu imali ni porodica ni imetka niti se ko za njih starao. Ako bi Poslaniku, alejhissalatu vesselam, neko poslao sadake, on bi slao onima sa sofe, a sam ne bi uzimao ništa od toga. Ako bi mu došao poklon, poslao bi i njima ali bi i on uzimao od toga i s njima jeo. Meni to nije bilo drago, što je rekao, i rekao sam u sebi: 'Šta je ovo mlijeka za one sa sofe? Meni je najpreče da od toga popijem koji gutljaj kako bih povratio snagu. Kada dođu, on će narediti meni i ja ću im morati davati, a možda meni neće ništa ostati.' Međutim, Allah i Poslanik, alejhissalatu vesselam, se morao slušati. Otišao sam do njih i pozvao ih i oni su svi krenuli. Zatražili su dozvolu i on im je dopustio. Posijedali su po kući, a on je rekao: 'Ebu Hirre.' Ja sam rekao: 'Odazivam ti se i hrlim ti, Allahov Poslaniče.' On je rekao: 'Uzmi i podijeli im.' Uzeo sam posudu i dao sam čovjeku. On je pio iz nje do za-

sićenja. Onda bi mi vratio posudu, a ja sam davao drugom. I on bi pio do zasićenja, pa bi mi vratio i ja sam davao sljedećem i on je pio do zasićenja. Tako je išlo do Poslanika, alejhissalatu vesselam, a svi su se bili napili do sitosti. On je uzeo posudu u ruku i pogledao me. Nasmiješio se i rekao: 'Ebu Hirre.' Ja sam rekao: 'Odazivam ti se i hrlim, Allahov Poslaniče.' On je rekao: 'Ostali smo ti i ja.' Ja sam rekao: 'Tačno kažeš, Allahov Poslaniče.' On je rekao: 'Sjedi i pij.' Ja sam sjeo i pio. Opet je rekao: 'Pij.' Ja sam pio. On je stalno govorio: 'Pij.', sve dok nisam rekao: 'Ne mogu više, tako mi Onoga ko te je poslao s Istinom. Ne mogu više ni kapi.' On je rekao: 'Daj meni.' Dao sam mu posudu i on se zahvalio Allahu, proučio Bismillu i popio ono što je ostalo."[933]

[933] Buhari, 6452.

Edebi muslimana sa nevjernikom

Ko je kafir (nevjernik) o kojem ćemo govoriti?

Kafir, to je onaj ko zaniječe Allaha. To je onaj koji ne vjeruje u poslanice poslanika. To je onaj koji kaže: "Allah je treći od trojice." To je onaj koji Allahu pripisuje dijete. To je onaj koji obožava kipove, idole, vatru, zvijezde i druga božanstva osim Allaha.

Židovi su zanijekali Allaha, jer oni kažu: *Uzejr je Allahov sin.* (Et-Tevbe, 30) i kažu: *Mi smo djeca Božija i miljenici Njegovi.* (El-Maide, 18) A hrišćani su nevjernici jer kažu: *Mesih je Allahov sin.* (Tevba, 30) *Nevjernici su oni koji govore: "Bog je Mesih, sin Merjemin!"* (El-Maide, 17) I Uzvišeni za njih kaže: *Nevjernici su oni koji govore: "Allah je jedan od trojice!"* (El-Maide, 73)

Sabejci su ljudi koji obožavaju zvijezde. Neki učenjaci kažu: "To su ljudi koji obožavaju meleke." Razi kaže: "Sabejci su ljudi koji obožavaju zvijezde." Medžusije su oni koji obožavaju vatru i zvijezde. Zbog toga oni potvrđuju postojanje dva boga: boga dobra i boga zla. To su stari Perzijanci i najstarija zabludjela vjera je medžusijska. Mušrici su, također, nevjernici jer oni obožavaju kamenje, idole i kipove. Ako ih neko upita: "Zašto obožavate to, uz Allaha?" – oni kažu: *"Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili."* (Ez-Zumer, 3)

Što se tiče vjernika i muslimana, to su oni koji vjeruju u Allaha Jedincatog, slijede Njegova Poslanika časnog, alejhissalatu vesselam, i to su oni koje je Allah uputio i koje čeka lijepa nagrada kod Njega. Uzvišeni je rekao: *Allah će na Sudnjem danu odvojiti vjernike od jevreja, sabijaca, hrišćana, poklonika vatre i mnogobožaca. Allah je, zaista, o svemu obaviješten.* (El-Hadždž, 17)

Musliman je onaj kome je Allah osvijetlio razum i rasuđivanje. To je onaj koji sigurno zna da su ostale vjere i ideologije neispravne i da su sljedbenici istih nevjernici, osim sljedbenici islama, to je prava vjera, a oni koji su je prihvatili, to su vjernici, muslimani, shodno riječima Uzvišenog: *Allahu je prava vjera jedino – islam.* (Ali Imran, 19) I riječima: *A onaj koji želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na Onome*

svijetu nastradati. (Ali Imran, 85) I riječima: *Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera.* (El-Maide, 3)

Na osnovu ovih božanskih istinitih riječi, musliman zna da su sve ostale vjere koje su bile prije islama, poništene islamom, i da je islam vjera za čitavo čovječanstvo, i da Allah neće ni od koga primiti nikakvu drugu vjeru osim te, niti će biti zadovoljan ikakvim drugim vjerozakonom osim toga. Na osnovu ovoga, musliman shvata da je svaki ko ne vjeruje i ne robuje Allahu kroz islam nevjernik. S takvim treba da postupa na osnovu sljedećih adaba:

1. **Sloboda ispoljavanja vjere bez prisiljavanja da prihvati islam**

Islam štiti, između ostalih, prava nemuslimana u islamskoj državi, i pravo na slobodu. Prva od ovih sloboda je sloboda ubjeđenja i obožavanja. Svako ima pravo na svoju vjeru i ideologiju i ne treba biti prisiljen da to ostavi i prihvati nešto drugo. Temelj ovog prava je u riječima Uzvišenog: *U vjeru nema prisiljavanja – Pravi put se jasno razlikuje od zablude!* (El-Bekare, 256)

Ibn Kesir kaže: "Nemojte nikoga prisiljavati da prihvati islam, jer on je jasan i njegovi dokazi su očiti. Nema potrebe da se iko prisiljava da prihvati islam. Onaj koga Allah uputi na islam, otvori mu prsa za islam i prosvijetli mu razum, taj će prihvatiti islam zbog njegove jasnoće. Onome čije je srce Allah ostavio slijepim i kome je zapečatio sluh i vid nema koristi i ako na silu primi islam. Uzrok objavi ovog ajeta je neka žena kojoj djeca nisu živjela dugo. Ona se zarekla da, ako joj dijete poživi, da će ga požidoviti. Kada je Benu Nedir protjeran, među njima je bilo hrišćanske djece i oni su govorili: "Ne damo našu djecu i sinove!" – pa je Allah objavio: *U vjeru nema prisiljavanja – Pravi put se jasno razlikuje od zablude!* (El-Bekare, 256)[934]

Također, islam čuva i nemuslimanima njihove hramove, vodi računa o njihovim osjećajima. Štaviše, Kur'an daje pravo na borbu onima koji čuvaju svoju slobodu vjerovanja. To nalazimo u riječima Uzvišenog: *Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini – a Allah ih je, doista, kadar pomoći onima koji su ni krivi ni dužni iz zavičaja svoga prognani samo zato što su govorili: "Gospodar naš je Allah!" A da Allah ne*

[934] *Tefsiru sahihibni kesir*, šejh Mustafa el-Adevi, 1/289-290.

suzbija neke ljude drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri, i crkve, i havre, a i džamije u kojime se često spominje Allahovo ime. A Allah će, sigurno, pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu – ta Allah je zaista moćan i silan. (El-Hadždž, 40)

Vidimo kako Poslanikov, alejhissalatu vesselam, sporazum s stanovnicima Nedžrana, njima garantira Allahovu zaštitu i zaštitu Njegova Poslanika, alejhissalatu vesselam, po pitanju njihova imetka, vjere i sljedbe. Za vrijeme Omera b. Hattaba sporazum sa stanovnicima Kudsa (Jerusalema) im je garantirao vjersku slobodu, slobodu njihovih bogomolja i slavlja: "Ovo daje Allahov rob (Omer b. Hattab), emir vjernika stanovnicima, Ejle (Jerusalema) od garancija." Dao im je sigurnost za njihove živote, imetak, crkve, krstove i vjeru. Njihove crkve i manastiri se ne smiju naseljavati, ne smiju se rušiti, ne smiju se oštetiti, ne smiju se prisvojiti, niti njihovi krstovi, niti išta od njihova imetka. Neće se prisiljavati da ostave vjeru niti će se ikome od njih nanositi šteta. S njima u Ejli neće stanovati nijedan židov. – Ovako prenosi Taberi.[935]

2. Raspravljanje s njima na najljepši način

Kur'an potvrđuje ovaj veličanstveni edeb riječima Uzvišenog: *Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na Pravome putu.* (En-Nahl, 125) Ovim ajetom Uzvišeni Allah savjetuje Poslanika da zajedno sa svojim sljedbenicima poziva u islam, da poziva njegovim propisima i njegovom moralu na najljepši način i da koristi najblaže metode, kroz blago obraćanje i blag govor. Kao što kaže Uzvišeni, obraćajući se Svojim robovima vjernicima: *I sa sljedbenicima Knjige raspravljajte na najljepši način.* (El-Ankebut, 46) Dakle, da vjernici sa židovima i hrišćanima ne raspravljaju osim blagim riječima i blagošću u pozivanju, kako bi prihvatili Istinu i popustili pred dokazima.

3. Nemanje prisnog prijateljstva i naklonosti prema njima

Jer Uzvišeni kaže: *Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve!* (Ali

[935] *Tarihu Taberi*, 3/105, uz neke izmjene. Omer b. Hattab je bio drugi halifa. Str. 206-207, prenijeto iz *Semahatul-islama*, Omera b. Abdilaziza Kurejšija, str. 99-100.

Imran, 28) Znači, vjernici ne treba prisno da prijateljuju sa nevjernicima i da ih uzimaju za braću, ahbabe i pomagače pored vjernika. Ako tako urade, uzimaju za prisne prijatelje Allahove neprijatelje i zanemaruju Allahove prijatelje, onda nisu pravi Allahovi robovi niti Njegovi istinski štićenici. Tvrdnja da vjeruju nije istinita i to što kažu da su muslimani je laž. Ako smatraju da mogu doživjeti štetu od njih, onda neka im se lijepo obraćaju, ali neka ljubav i odanost prema Allahu ostane u srcima. Takav odnos bi bio samo kurtoazija i lijepo obraćanje. Onaj ko očekuje od nevjernika nevolju, dozvoljeno mu je da pokazuje ono što oni vole. Bojte se Allahove srdžbe jer vas On upozorava i zabranjuje vam od onoga što uzrokuje Njegovu srdžbu i kaznu. Vratit ćete se Njemu, zasigurno, i tada će svako naplatiti svoj odnos prema Njemu, pa onaj ko bude imao lijep odnos, njemu pripada nagrada, a onaj ko je imao hrđav odnos, njemu je kazna u Džehennemu.

4. Pravda prema njima, dobar odnos, osim u ratu

Uzvišeni je rekao: *Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični.* (El-Mumtehine, 8) Znači, Allah vam ne zabranjuje da počastite one koji se ne bore protiv islama i koji vas nisu protjerali iz vaših domova, nego s njima se ophodite pravedno i uz dobročinstvo, jer Allah voli onog ko je pravedan u svom ophođenju i suđenju. U ovome je razlika između odnosa spram nevjernika koji je u miru i onog nevjernika s kojim se u ratu.

Bilježi se od Esme, kćerke Ebu Bekra, da je rekla: "Moja mati je došla kao mušrikinja, za vrijeme dok je trajao sporazum između Kurejša i Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, sa svojim sinom i pitala sam Poslanika, alejhissalatu vesselam: 'Majka mi dolazi želeći (održavanje veze), pa da li da je primim i imam lijep odnos s njom?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Da, lijepo postupaj sa svojom majkom.'"[936] Nevevi kaže: "U ovom hadisu je dokaz da se može održavati rodbinska veza sa rođakom koji je mušrik."[937] Hafiz Ibn Hadžer je rekao: "Dalje, održavanje lijepih odnosa i dobročinstvo ne znači nužno i naklonost i ljubav, što je zabranjeno."[938]

Omer b. Hattab je vidio nekog starca od nemuslimana pa ga je pitao:

[936] Buhari, 2620, 3183, 5978, Muslim, 1003.

[937] *Nevevi šerhu muslim*, 4/118.

[938] *Fethul-bari šerhu sahihil-buhari*, 5/275.

"Šta je s tobom?" Starac je rekao: "Nemam ništa, a džizja koju sam davao me osiromašila." U drugom predanju stoji da je rekao: "Koje si ti vjere?" Ovaj mu je rekao: "Židov." Pitao ga je: "Šta te je dovelo do toga što vidim?" Onaj je odgovorio: "Tražena mi je džizja, druge potrebe i starost." Omer ga je uzeo za ruku i odveo svojoj kući i dao mu ono što je imao, a onda je poslao tog čovjeka do haznadara Bejtul-mala i rekao: "Pogledaj i pripazi na ovoga i njemu slične. Allaha mi, nismo pravedni prema njemu ako smo uzimali od njega dok je bio u snazi, a zanemarili ga kada je ostario." Ili: "Da od njega uzimamo džizju u starosti."[939]

U pismu Halida b. Velida, kada daje garanciju nemuslimanima Hajre, stoji: "I obećao sam im da je bilo koji starac koji ne može raditi, ili ima neku nevolju, ili je bio bogat pa je osiromašio pa mu njegovi suvjernici daju sadaku, oslobođen džizje i davat će se pomoć iz Bejtul-mala muslimana i njemu i njegovoj čeljadi."[940]

Kada je Omer b. Hattab išao u Damask, naredio je da se za stare i nemoćne nemuslimane izdvaja pomoć iz Bejtul-mala.[941]

5. Samilosnost prema njima

Nahranit će ga kad je gladan, napojiti ako je žedan, liječiti ako je bolestan, spasiti ako je izložen opasnosti i neće ga vrijeđati. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Smiluj se onima na Zemlji i tebi će se smilovati Onaj koji je na nebu."[942]

Pogledaj kako je Omer postupio i vidi kolika je to ljudska veličina. Jednom je držao govor i rekao: "Ljudi, Allaha mi, ne šaljem vam namjesnike kako bi vas kažnjavali i uzimali vaš imetak, nego ih vam šaljem kako bi vas podučili vašoj vjeri i sunnetu. Ko uradi nešto ružno prema vama, pošaljite ga meni. Tako mi Onoga ko upravlja Omerovim životom, ja ću spram njega oštro postupiti." Amr b. As je ustao i rekao: "Emirul-muminine, a šta misliš ako neki od muslimanskih namjesnika hoće da poduči nekog od podanika oštrije, hoćeš li i tada ti njega kazniti?" Omer je rekao: "Tako mi Onoga ko upravlja Omerovim životom, kaznit ću ga. Kako ga ne bih

[939] Pogledaj: *Semahatul-islam*, Omera b. Abdilaziza Kurešija, str. 292.

[940] Isto.

[941] Isto.

[942] Taberani u *El-mu'džemul-kebiru*, 10/183.

kaznio kada sam vidio Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da oštro postupa sam prema sebi? Nemojte tući ljude pa da ih tako ponižavate i nemojte ih na duži period udaljavati od njihovih kuća i čeljadi, pa da ih tako dovedete u situaciju da zgriješe, i nemojte im uskraćivati njihova prava pa da ih tako učinite nevjernicima."[943] On ovdje nije pravio razliku između muslimana i nevjernika.

6. Nenanošenje nepravde

Pravi i istinski musliman vjeruje da Allah naređuje pravdu i voli pravednost i da poziva plemenitim moralnim osobinama, pa makar i u odnosu sa mnogobošcima, a da ne voli nepravdu i da kažnjava nepravednike, pa makar ta nepravda bila od muslimana prema nevjerniku. Uzvišeni kaže: *Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti.* (El-Maide, 8)

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, upozorava na kletvu onog kome je nepravda učinjena, mazluma, pa makar se radilo i o nevjerniku. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Boj se kletve mazluma, makar bio i nevjernik, jer između nje i Allaha nema zastora."[944]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je još rekao: "Robovi moji, zabranio sam nepravdu Sebi i između vas sam je učinio zabranjenom i nemojte nepravedni biti jedni prema drugima."[945]

7. Opravdanost davanja poklona nevjernicima i primanja njihovih poklona, jedenja njihove hrane, ako se radi o židovu ili hrišćaninu

Uzvišeni je rekao: *Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su njima dozvoljena.* (El-Maide, 5)

Vjerodostojna predaja je od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je bio pozivan za sofru medinskih židova i da se odazivao na poziv i jeo je od one hrane koju bi mu oni ponudili. Postoje mnogobrojni hadisi koji ukazuju da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, primao poklone od Kitabija. Onaj

[943] *El-harradž*, Ebu Jusuf, str. 115, preuzeto iz *Semahatul-islama*.

[944] Ahmed, 3/153, Hejsemi navodi u *Medžme'uzzevaidu*, 10/152, i kaže: u lancu prenosilaca je Abdulah el-Esedi, a njega ne poznajem, dok su ostali prenosioci vjerodostojni.

[945] Tirmizi, 2490.

koji bilježi Muslim od Alije b. Ebi Taliba da je Ukejder, zapovjednik Devmetul-dženđela, poklonio Poslaniku, alejhissalatu vesselam, odjeću od svile, a on ju je predao Aliji. Ahmed bilježi od Enesa da Mukavkes poklonio Poslaniku, alejhissalatu vesselam, ćup meda, pa ga je on podijelio među ashabima.

8. Nevrijeđanje nevjernika u imetku, časti ili životu, osim u ratu

Bilježi se od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Ko povrijedi nemuslimana (zimmiju), ja sam mu parničar, a kome sam ja parničar, dobit ću ga na Kijametskom danu."[946]

9. Da musliman ne računa nevjerniku njegovo nevjerstvo

Jer takvom čemu nije mjesto dunjaluk (ovaj svijet), nego je obračun prepušten Allahu na Ahiretu i naknada za to je samo Allahova. Uzvišeni je rekao: *A ako se oni budu s tobom prepirali, reci: "Allah dobro zna ono što vi radite!" Allah će vam na Sudnjem danu presuditi o onome u čemu se razilazite.* (El-Hadž, 68-69)

Uzvišeni, obraćajući se Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, po pitanju Kitabija, kaže: *Zato ti pozivaj i budi ustrajan, onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za prohtjevima njihovim, i reci: "Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio, i naređeno mi je da vam pravedno sudim; Allah je i naš i vaš Gospodar, nama naša, a vama vaša djela; nema potrebe da jedni drugima dokaze iznosimo; Allah će nas sve sabrati, i Njemu će se svi vratiti."* (Eš-Šura, 15)

Uz ovo je mirna savjest muslimanima i neće osjetiti nikakve tjeskobe zbog svoga vjerovanja i nevjerovanja nevjernika, niti zbog toga što se od njega traži da bude pravedan prema njima i da prihvati njihovo uvjerenje i vjerovanje.

10. Ispunjavanje obaveze prema nevjernicima i zaštita

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko nanese nepravdu onom s kim se ima sporazum, ili ga zaduži više nego može podnijeti, ja ću biti njegov parničar na Kijametskom danu." U historiji islama možemo naći dva slična slučaja koji potvrđuju ovu preporuku. Ono što je uradio Salahuddin Ejjubi na dan Oslobođenja Jerusalema. Tu je bilo na stotine

[946] U *El-mevdu'atu*, Ibn Dževzija, 2/236, a Albani ga ocjenjuje slabim u *Da'iful-džami'u*, 5314.

hiljada htišćana i on im je dao garanciju od četrdeset dana da se isele iz Jerusalema. Iselilo se osamdeset i četiri hiljade hrišćana i otišli su svojoj rodbini u Akku. Od sebe je oslobodio nekoliko hiljada, a Adil je oslobodio hiljadu ljudi i nije htio da s njima postupi kao što su hrišćani postupili sa muslimanima devedeset godina ranije.

Za vrijeme Oslobođenja Kostantinopolja, sultan Mehmed Fatih je dao garanciju hrišćanima na slobodu ispoljavanja vjere i obreda i s njima je podijelio radost proslave toga, na isti način.

Slično ovome je uradio i Amr b. As u Egiptu, kada je dao garanciju hrišćanskom pročelniku, koji se bio sakrio, i dozvolio mu povratak i nastavak djelovanja.

Gdje je ovakvo postupanje a gdje postupak krstaša kada su zavladali Konstantinopoljem 1204. g. i kada su porušili i obeščastili stanovnike koji su bili hrišćani kao i oni? Gdje je ovakav postupak i postupak hrišćana u Endelusu kada su ga zauzeli i kada su muslimanima nudili sporazume i obećanja o slobodi vjere, pa su ih poslije malo vremena opljačkali i protjerali?

11. Neudavanje vjernice za njih, a opravdanost i dozvoljenost da se oženi Kitabijka

Uzvišeni zabranjuje da se vjernica uda za nevjernika: *One njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni.* (El-Mumtehine, 10) I kaže: *Ne udavajte vjernice za mnogobošce dok ne postanu vjernici.* (El-Bekare, 221) A dozvoljavajući brak muslimanu sa Kitabijkom, kaže: *I čestite vjernice su vam dozvoljene, i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas, kad im vjenčane darove njihove dadete s namjerom da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za prilježnice uzimate.* (El-Maide, 5)

12. Neuzimanje nevjernika za prisnog prijatelja makar se radilo i o rođacima

Uzvišeni kaže: *O vjernici, ne prijateljujte ni sa očevima vašim ni sa braćom vašom ako više vole nevjerovanje od vjerovanja. Onaj od vas koji budu s njima prijateljevao, on se doista prema sebi ogriješio.* (Et-Tevba, 2) Prisni prijatelj (evlija) jesu oni od kojih se pomoć traži i kojima se pomaže. Zulum je postaviti nešto na neodgovarajuće mjesto. Onaj ko

uzima za evliju nekoga ko je izabrao nevjerstvo umjesto vjere u Allaha, učinio je nepravdu prema sebi.

Ovaj časni ajet podrazumijeva zabranu vjernicima da prisno prijateljuju sa nevjernicima, pa makar se radilo o njihovim očevima ili braći, sve dokle god oni vole i biraju nevjerovanje ispred vjerovanja. Na osnovu ovoga, Allah je vjerovanje u Allaha i Poslanika, alejhissalatu vesselam, učinio mjerilom i standardom na kojem počivaju rodbinski odnosi.[947]

Iz ajeta se može zaključiti

a. Zabrana prisnog prijateljstva sa nevjernicima makar bili naši očevi ili braća.

b. Žestoka prijetnja onome ko dadne prednost rodbinstvu sa ovakvim.

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i hrišćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah uistinu neće ukazati na Pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine.* (El-Maide, 51)

Huzejfe b. Jeman je rekao, tumačeći ovaj ajet: "Neka svaki od vas dobro vodi računa o tome da bude židov ili hrišćanin, a da i ne bude svjestan toga, na osnovu ovog ajeta."

Ibn Džerir Taberi je rekao: "Onaj ko je s njima u prisnim odnosima i ko ih pomaže protiv vjernika, on pripada njihovoj vjeri."

Kurtubi kaže, tumačeći riječi: *A njihov je onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati.* Onaj ko ih pomaže protiv muslimana, prema njemu se odnosi kao i prema nevjernicima.

Neki slučajevi naklonosti spram mušrika i nevjernika[948]

a. Zadovoljstvo nevjerstvom nevjernika i neuzimanje toga kao nevjerovanja, sumnja u njihovo nevjerstvo, ili smatranje ispravnim bilo kojeg od njihovih pravaca.

b. Ljubav prema njima i naklonost, a Allah takvo što zabranjuje riječima: *Ne treba da ljudi koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruju budu u ljubavi*

[947] *Nusus muhtareh minel-kur'anil-kerimi*, str. 40.

[948] *El-bera minel-kuffari vel-mušrikine*, Seid Abdilgani.

sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. (El-Mudžadele, 22)

c. Podrška njima: *I ne držite stranu onih koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače, nema vam pomoći!* (Hud, 113)

d. Učestvovanje u njihovim vjerskim praznicima i njihovo potvrđivanje, kao što je praznovanje Uskrsa i slično.

e. Sjedenje s njima kada se ismijavaju sa Allahovim ajetima. Dokaz tome su riječi Uzvišenog: *On vam je već u Knjizi objavio: kad čujete da Allahove riječi poriču i da im se izruguju, ne sjedite s onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bit ćete kao i oni. Allah će, sigurno, zajedno sastaviti u Džehennemu licemjere i nevjernike.* (En-Nisa, 140)

f. Stanovanje u njihovim kućama i povećavanje njihove brojnosti. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko se ujedini s mušrikom i stanuje s njim, on je kao i on."[949]

Šejhul-islam Ibn Tejmije je, govoreći ukratko o ubjeđenju ehli-suneta po pitanju odanosti Allahu, Njegovoj vjeri, vjernicima, dobročinstvu i naprijateljstvu spram nevjernika i mnogobožaca, rekao: "Neka se zna da je obavezno biti lojalan vjerniku makar ti nanio nepravdu ili bio neprijateljski nastrojen prema tebi. Nevjerniku si obavezan da budeš negativno nastrojen makar ti davao i činio ti dobročinstvo, jer Allah je poslao Poslanike i objavio Objave kako bi sva vjera bila samo Allahu, pa bi onda ljubav bila Njegovim evlijama, a poniženje neprijateljima, nagrada bi bila Njegovim prijateljima, a kazna neprijateljima."[950]

13. Postupanje suprotno nevjerniku i neoponašanje njega osim u nuždi

Kao što je pitanje puštanja brade kada je on brije, ili knijenje kada on ne knije svoju. Također i postupanje suprotno njima po pitanju odijevanja, bilo amame, bilo kape i sličnog, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "A onaj ko oponaša neke ljude, njima i pripada."[951] I hadisu: "Postupajte suprotno mušricima, kratite brkove, a puštajte brade."[952] I

[949] Ebu Davud, 7872, a Albani kaže da je dobar.

[950] *Medžmu'ul-fetava*, Ibn Tejmije, 28/209.

[951] Ebu Davud; 4031, i drugi.

[952] Buhari, 206; Muslim, 16.

hadisu: "Židovi i hrišćani ne kniju svoje brade, pa postupajte suprotno njima."[953] Misli se na knijenje brade ili kose knom, ali crvenom ili žutom, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od knijenja crnom, shodno predaji koju bilježi Muslim da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Promijenite ovo (sijedu kosu) nečim, ali izbjegavajte crno."

14. Ne pozdravljati prvi selamom, a ako oni prvi poselame, odvratiti riječima *ve alejkum*

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada vas poselami neko od Kitabija, vi recite: *Ve alejkum* (i vama)."[954]

15. Nazdraviti mu ako kihne i zahvali se Allahu

Tako što će im se reći: *jehdikumullahu ve juslihu balekum* (Allah vas uputio i popravio vaše stanje), jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada su kod njega kihali židovi, želeći da im Poslanik, alejhissalatu vesselam, kaže: *jerhamukumullahu* (Allah vam se smilovao), on bi im rekao: *jehdikumullahu ve juslihu balekum.*

16. Nevjerniku ponuditi islam

"Neki židovski mladić je služio Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa se razbolio. Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je otišao u posjetu, sjeo mu uz glavu i rekao: 'Primi islam.' Mladić je pogledao svog oca i otac mu je rekao: 'Pokori se Kasimovom ocu, alejhissalatu vesselam.' Mladić je primio islam. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je, pošto je izašao od njega, rekao: 'Hvala Allahu, Koji ga je spasio Džehennema.'"[955]

17. Pružiti mu zaštitu i pomoć ako to zatraži

Jer je Uzvišeni rekao: *Ako te neki od mnogobožaca zamoli za zaštitu, ti ga zaštiti da bi saslušao Allahove riječi, a potom ga otpremi na mjesto pouzdano za njega. To zato što oni pripadaju narodu koji ne zna.* (Et-Tevba, 6) Znači, ako neki mušrik zatraži od tebe sigurnost, ti mu je pruži sve dok ne čuje nešto od Kur'ana i to razumije, a onda ga skloni na mjesto gdje će biti siguran, jer nevjernici ne znaju šta je za njih korisno i u čemu im je dobro. Oni nemaju dovoljno informacija i saznanja koje bi ih potakle da prigrle islam.

[953] Buhari, 207; Muslim, 80.

[954] Tirmizi, 3301; Ibn Madže, 3697.

[955] *Sahihu sunen ebi davud*, Albani, 3095.

Pogledaj samo kolika je Allahova milost, čak i prema mnogobošcima kada traže sigurnost![956]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko ima neki sporazum s nekim ljudima, neka ne prekida i ne krši taj sporazum prije naznačenog roka trajanja sporazuma, ili neka uzvrati istom mjerom."[957]

Cijenjeni i istaknuti ashab Amr b. As je u svom tekstu sporazuma koji je izdiktirao za Egipćane izrekao sljedeće: "Ovo je nešto na šta se obavezuje Amr b. As Egipćanima: od sigurnosti za njihove živote, imetak, vjeru, crkve, kipove, njihovo kopno i njihovo more – ništa im se od toga neće oduzimati niti oštetiti."

Učenjaci ukazuju na uvjete pod kojima nevjernici zaslužuju da se obaveza prema njima ispuni i da im se pruži sigurnost, od kojih su:

a. Da ne govore o Allahovoj Knjizi ružno niti da je mijenjaju.

b. Da ne govore za Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je lažljivac ili da ga vrijeđaju.

c. Da ne govore o islamu ružno i da se ne izruguju s njim.

d. Da ne bludniče sa muslimankom niti da je tjeraju na brak s njima.

e. Da ne pomažu one s kojima su muslimani u ratu.

f. Da ne zavode muslimane od njihove vjere ili napadaju njihov imetak ili život.

To su uvjeti i ako se njih pridržavaju, imaju pravo na ispunjenje obaveza od strane muslimana i imaju pravo na slobodan život u islamskoj državi, a ako prekrše ove uvjete, onda niti imaju pravo na zaštitu niti pravo da se sporazum ispuni prema njima.

18. Neuzimanje njih za prijatelje

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, za prisne prijatelje uzimajte samo svoje, ostali vam samo propast žele: jedva čekaju da muka dopadnete, mržnja izbija iz njihovih usta, a još je gore ono što kriju njihova prsa.* (Ali Imran, 118)

[956] Ettefsirul-mujesser, str. 229.

[957] *Sahihu sunen ebi davud*, 1580.

Edebi dobrohotnosti (nesiha)

Dobrohotnost, takva kakva je, ima veličanstveno mjesto u vjeri Uzvišenog Allaha, zbog svih društvenih koristi, čistoće društva koji iz nje proizilaze. Jasno je da je dobrohotnost jedan od najjačih i najvažnijih poticaja za učvršćivanje islamskog bratstva u muslimanskoj sredini, naročito ako je ona radi Allaha, ako je rezultat samilosti i saosjećajnosti i na način koji čovjeku pokazuje da njegova braća vode računa o tome da do njega dopre dobro. Zbog mjesta koje dobrohotnost ima u islamu, Poslanik, alejhissalatu vesselam, ju je učinio jednim od vjerskih stupova, pa kaže: "Vjera je dobrohotnost."[958]

Ibn Menzur kaže: "*Nashuššeji* znači čistoća nečega. *Nasih* znači pročišćen. *Nash* je čistoća, iskrenost u djelu i savjetovanju."

Ibn Esir je rekao: "*Nesiha* je riječ kojom se hoće izraziti želja za dobrim onom kome se upućuje."

Što se tiče ovog izraza u struci, to je opća riječ koja podrazumijeva da se onaj ko ukazuje nesihat postavlja naspram onoga kome ga upućuje kao neko ko hoće da mu pomogne i riječju i djelom. Ona podrazumijeva dobrohotnost prema Allahu, Njegovom poslaniku, Knjizi, muslimanskim vođama i svim muslimanima.

Džurdžani kaže: "Nesihat je poziv na sve u čemu je korist i odvraćanje od svega u čemu je šteta."[959]

Prvi korak u dobrohotnosti jeste biti takav prema samom sebi. Ko izda na ovom polju, malo kome će moći biti dobrohotan.

Uzvišeni je rekao: *Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete?* (El-Bekare, 44)

Adžurri kaže: "Ne može biti dobrohotan spram Allaha, Njegova Poslanika, muslimanskih vođa i svih muslimana, osim onaj ko je počeo s tim od samog sebe, koji se potrudio da stekne znanje kako bi znao koje su njegove obaveze i kako bi znao na koji način šejtan djeluje protiv njega, kako da se

[958] Muslim, 55.

[959] *Etta'rifat*, 360.

zaštiti od njega i bude na oprezu, kako bi znao negativne stvari kojima je nefs sklon i kako bi im se mogao oduprijeti."[960]

Dobrohotnost je osobina vjerovjesnika i poslanika

Allahovi vjerovjesnici su bili dobrohotni svojim narodima, kako bi ih poveli Allahu, Neizmjerno darežljivom. Uzvišeni kazuje jezikom Svoga vjerovjesnika Nuha, alejhissalatu vesselam, da je rekao njegovom narodu: *Poslanice Gospodara svoga vam dostavljam i savjete vam upućujem; a ja od Allaha znam ono što vi ne znate.* (El-A'raf, 62) Kaže da je Njegov Vjerovjesnik Salih, alejhissalatu vesselam, govorio svom narodu: *A on ih je već bio napustio i rekao: "O narode moj, prenio sam vam poslanicu Gospodara svoga i opominjao sam vas, ali vi ne volite one koji opominju."* (El-A'raf, 79) Kaže da je Njegov vjerovjesnik Šuajb, alejhissalatu vesselam, govorio svom narodu: *A on ih je već bio napustio i rekao: "O narode moj, prenio sam vam poslanice Gospodara svoga, i savjetovao vas, pa zašto da tugujem za narodom nevjerničkim!?"* (El-A'raf, 93) Ibrahim, alejhissalatu vesselam, je oporučio svojim sinovima da umru samo kao muslimani. Uzvišeni kaže: *I Ibrahim ostavi u amanet sinovima svojim a i Jakub: "Sinovi moji, Allah vam je odabrao pravu vjeru, i nipošto ne umirite drugačije nego kao muslimani!"* (El-Bekare, 132)

Također su i dobri ljudi vodili računa o tome da budu dobrohotni. Pogledajmo čovjeka koji je došao sa drugog kraja grada kako bi posavjetovao Allahova vjerovjesnika Musaa, alejhissalatu vesselam, kao što ga opisuje naš Gospodar, pa kaže: *I jedan čovjek s kraja grada dotrča: "O Musa," – reče – "glavešine se dogovaraju da te ubiju; zato bježi, ja sam ti zbilja iskren savjetnik."* (El-Kasas, 20)

Vjerovjesnik daje naročiti savjet ovom ummetu

Bilježi se od Sulejmana b. Burejdeta, a on od svoga oca da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi naročito pozivao na takvaluk zapovjednika, kada bi ga postavljao na čelo vojne jedinice, ili čete, a sve muslimanime koji su bili s njim da čine dobro. A onda bi rekao: 'Krenite u borbu sa Allahovim imenom na Allahovom putu. Borite se protiv onih koji niječu Allaha. Borite se, ali ne potkradajte ratni plijen, nemojte biti

[960] *Fejruzabadi*, 5/67.

izdajnici, nemojte mrcvariti neprijatelje i nemojte ubijati djecu...'"[961] Tako je Voljeni, alejhissalatu vesselam, savjetovao njih. Štaviše, jednom je pitao svoje ashabe, na Oprosnom hadždžu: "A vi ćete biti pitani za mene i šta ćete reći?" Oni su rekli: "Posvjedočit ćemo da si dostavio, ispunio i posavjetovao."[962] Ashabi su posvjedočili da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, dostavio, sproveo i savjetovao i njih i čitav ummet poslije njih. A mi, Gospodara mi Kabe, svjedočimo svjedočanstvom u koje nema sumnje da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, dostavio, sproveo ono što je trebao i da je savjetovao nas. Nije ostavio nikakva dobra, a da nam nije na njega ukazao, i nije ostavio ništa hrđavo, a da nas nije na to upozorio.

Imamo Poslanika, alejhissalatu vesselam, koji podučava ashabe kako da budu dobrohotni. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Musliman prema muslimanu ima šest obaveza." Neko je pitao: "A koje su to, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Kada ga sretneš, da mu nazoveš selam, kada te pozove, odazovi mu se, kada zatraži savjeta od tebe, posavjetuj ga, kada kihne i zahvali se Allahu, nazdravi mu, kada se razboli, obiđi ga i kada umre, isprati mu dženazu."[963]

Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada rob posavjetuje svog gazdu i sprovodi svoj ibadet Allahu, on ima dvostruku nagradu."[964]

U drugom predanju kaže: "Uznik koji sprovodi ibadete svom Gospodaru i koji obavlja obaveze spram svog vlasnika, koji je dobrohotan i pokoran, ima dvije nagrade."[965]

Davanje obaveze na dobrohotnost spram svakog muslimana

Na osnovu hadisa koji se bilježi od Džerira b. Abdillaha da je, na dan kada je umro Mugire b. Šu'beh, ustao i zahvalio se Allahu, a onda rekao: "Obavezni ste na takvaluk jedinom Allahu, Koji ortaka nema, na dostojanstvo, smirenost, dok vam dođe novi emir, a on će vam ubrzo doći." "Oprostite svom emiru (umrlom) jer on je volio praštati." – rekao je, a

[961] Muslim, 1731.

[962] Ebu Davud, 1905, i drugi od Džabira b. Abdillaha, *Sahihu Ebi Davud*, a hadis je u osnovi zabilježen kod Muslima, 1218.

[963] Muslim, 2162.

[964] Buhari, 2550; Muslim, 1664.

[965] Buhari, 2551; Muslim, 154.

zatim nastavio: "došao sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'Dajem ti prisegu na islam.' A on me je uvjetovao na dobrohotnost svakom muslimanu, pa sam mu i na to dao prisegu. Tako mi Gospodara ove džamije, želim vam dobro." Onda je zatražio oprosta od Allaha i sišao.[966]

Imam Nevevi kaže: "Ono što je vezano za Džerirov hadis je odlika samog Džerira." To bilježi hafiz Ebu Kasim Taberani sa svojim lancem prenosilaca u skraćenoj verziji: "Džerir je naredio svom štićeniku da mu kupi konja. Ovaj mu je kupio konja za tristo dirhema i došao je vlasnik konja da preuzme novac. Džerir je pitao vlasnika: 'Tvoj konj je bolji od toga i više vrijedi. Prihvataš li da ti platim četiristo dirhema?' Ovaj je rekao: 'To ovisi o tebi, Ebu Abdullahu.' Onda je Džerir rekao: 'Konj ti je bolji od toga, hoćeš li ga dati za petsto dirhema?' Zatim je stalno povećavao po stotinu, a vlasnik je to prihvatao, sve dok nije došao do osamsto dirhema i kupio konja po toj cijeni. Neko ga je pitao za razlog takvog postupanja, pa je rekao: 'Dao sam prisegu Poslaniku, alejhissalatu vesselam, da ću biti dobrohotan spram svakog muslimana.'"[967]

Razuman vjernik će biti najprije spram sebe dobrohotan

Prva dobrohotnost je da bude dobrohotan spram samog sebe, jer onaj ko vara sebe, rijetko će uspjeti spram drugog biti dobrohotan. Pravo onog ko traži savjeta je da se učini sve što je moguće da mu se on i pruži, makar to bilo nešto što će mu uditi. Neka se vodi riječima Uzvišenog: *O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu.* (En-Nisa, 135) Još je rekao: *I kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika.* (El-En'am, 152) Uzvišeni Allah kudi one koji druge pozivaju na dobro a sami ga ne čine, pa kaže: *Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete?* (El-Bekare, 44)

Vjera je dobrohotnost

Muslim bilježi od Temima b. Evsa Darija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Vjera je nesihat." Mi smo pitali: "Kome?" On je rekao: "Allahu, Njegovoj Knjizi, Njegovom Poslaniku, vođama muslimana

[966] Buhari, 58; Muslim, 56.

[967] Nevevi, Šerhu Muslim, 2/53.

i svim muslimanima.“[968] Nevevi kaže: “Značenje hadisa je da je stup vjere i njegova osnova, nesihat, kao što stoji u hadisu: ‘Hadždž je Arefat.’, u značenju da je suština hadždža stajanje na Arefatu. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, u prethodnom hadisu, poredi nesihat sa vjerom.

Nevevi kaže: “Ibn Bettal je rekao: ‘U ovom hadisu je nesihat nazvan vjerom, a vjera se jednako odnosi i na djelovanje i na riječi. Nesihat je obavezan u onolikoj mjeri koliko je neko u mogućnosti, ako onaj koji daje nesihat zna da se njegovi savjeti i dobrohotnost prihvataju i ako se pokorava njegovim preporukama i ako je siguran za sebe i svoj život od nevolja i problema. Ako se boji da bi ga mogli povrijediti, onda neka postupi kako misli da je potrebno.’“[969]

Nesihat Allahu

Nevevi kaže: “Rekli su: ‘Što se tiče nesihata Allahu, to se odnosi na vjerovanje u Njega i nijekanje širka, ostavljanje zablude po pitanju Njegovih svojstava i pripisivanje svih svojstava savršenstva Njemu, a odbacivanje bilo kakvog nedostatka. Obavljanje Njegovih naredbi i klonjenje Njegovih zabrana i griješenja prema Njemu jeste nesihat Allahu. Voliti nekoga radi Njega i mrziti nekoga radi Njega, prijateljevati s onim ko Mu je pokoran, a izbjegavati onog ko Mu je nepokoran. Boriti se protiv onih koji Ga niječu i priznati Njegove blagodati, zahvaljavati Mu na njima. Biti iskreno Njemu predan u svim postupcima i moliti Ga svim za sve spomenuto. Podsticati na to i druge pozivati tome, biti obziran prema svim ljudima ili sa onim koji su u stanju da to prihvate i sprovedu – sve su to primjeri nesihata prema Allahu.’“

Hitabi kaže: “Suština ovog pripisivanja Allahu odnosi se na čovjeka roba u njegovoj dobrohotnosti spram sebe samog, jer Allahu ne treba ničija dobrohotnost.“[970]

Hafiz Ibn Hadžer je rekao: “Nesihat Allahu znači da se On Uzvišeni opisuje i prihvata onako kako Njemu priliči i da Mu se pokorava i javno i tajno, da se priželjkuje i teži Njegovoj ljubavi kroz pokoravanje, da se

[968] Muslim, 55.

[969] Nevevi, Šerhu Muslim, 2/52.

[970] Isto, 2/501.

strahuje od Njegove kazne kroz ostavljanje grijeha i da se bori i zauzima da se griješnici Njemu vrate."[971]

Nesihat Allahovoj Knjizi

Nevevi kaže: "Nesihat Allahovoj Knjizi se ogleda u tome da se vjeruje da je Allahova Knjiga i Njegova Objava nešto što nije slično ničemu od onoga što ljudi kazuju i da niko nije u stanju da takvo nešto učini. Uvažavanje i poštivanje toga, učenje na pravi način, izgovaranje harfova prilikom učenja na pravi način, zaštita Knjige na svaki način i čuvanje od bilo kakvih izmjena u njoj, kritikovanje onih koji je napadaju i potvrđivanje svega što je u njoj. Sprovođenje propisa u njoj sadržanih, razumijevanje njenih primjera i lekcija, uzimanje pouke iz kazivanja i razmišljanje o njenim čudesima. Sprovođenje propisa iz nje i prihvatanje manje jasnih ajeta, a istraživanje onih koji su jasni, traganje za onim ajetima koji su općeniti i onim koji su posebni i odnose se na određene stvari, onih ajeta koji su derogirani i onih koji su derogirajući, širenje znanja koje je u njoj i pozivanje njoj i onom što smo naveli. Sve su to stvari u kojima se ogleda nesihat Allahovoj Knjizi."[972]

Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Nesihat Allahovoj Knjizi jeste da čovjek nauči nju, pa zatim druge podučava njoj, da ispravno izgovara slova koja su u njoj, da s ispravno prepisuje ajete iz nje, da razumijeva njeno značenje, da vodi računa o ograničenjima u njoj postavljenim, da se prakticira ono što ona naređuje i da je štiti od bilo kakvih izmjena."[973]

Nesihat Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam

Što se tiče nesihata Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, to znači da se potvrdi istinitost njegova poslanstva i poslanice, da se vjeruje u sve ono s čime je došao, da mu se pokorava u onom što je naredio i čemu poziva, a da se izbjegava ono što je zabranio. Da se opire onom ko ga napada, a da se prijateljuje i bude odan onom ko ga voli, da se cijeni i uvažava njegovo mjesto i pravo, da se oživljava njegov način života, da se širi njegova riječ i njegov Šerijat. Da se odbacuju optužbe i da se daje pred-

[971] *Fethul-bari*, 1/167.

[972] *Nevevi šerhu Muslim*, 2/50,51.

[973] *Fethul-bari*, 1/167.

nost onom čemu njegov Šerijat uči i da se razumijeva ono čemu on poziva. Da se poziva Šerijatu i da se bude obziran u podučavanju njemu i učenju o njemu, da ga se uvažava i cijeni. Da se vodi računa o edebima prilikom učenja i da se uzdrži od komentarisanja nečega o čemu se nema znanja. Da se uvažavaju učeni i oni koji mu pripadaju. Da se nastoje primijeniti njegove moralne osobine i da se nastoji imati njegov edeb, da se vole njegova porodica i ashabi, da se izbjegavaju oni koji uvode novotarije u njegov sunnet ili oni koji napadaju i kritikuju njegove ashabe i slične stvari."[974]

Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Nesihat Poslaniku, alejhissalatu vesselam, je uvažavanje njega, pomaganje i stajanje na njegovoj strani i u životu i poslije smrti, oživljavanje njegova sunneta podučavanje drugih tome, ugledanje na njega u riječima i postupcima i ljubav prema njemu i njegovim sljedbenicima."[975]

Nesihat vođama muslimana

Što se tiče nesihata vođama muslimana, on se ogleda u tome da se vođe muslimana pomognu u istini i da im se pokorava u tome, da ih muslimani podsjećaju i preporučuju im obzir i blagost, da im ukažu na nešto čega nisu svjesni ili što su zanemarili i da im se skrene pažnja na ono što ne znaju o stanju muslimana, a da se ostavi pobuna protiv.

Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Nesihat muslimanskim vođama jeste pomoći im u onom što su ponijeli na svojim leđima da to što bolje obavljaju, upozoriti ih na ono čega nisu svjesni, nastojati da se popravi njihov propust, pridobijati ljude da budu jedinstveni u svom pokoravanju njima, a kritikovati one koji odbijaju poslušnost. Jedno od najboljih djela u nesihatu njima jeste da se otkloni nepravda tako što će se učiniti nešto bolje. Među muslimanske vođe spadaju i oni koji su bili vođe u idžtihadu. Nesihat prema njima jeste širiti njihovo znanje i učenje, govoriti o njihovim lijepim osobinama, odlikama i popravljati stav koji se ima o njima."[976]

Jedan od nesihata muslimanskim vođama je da im se pruži savjet u osami, kao što kaže *Hibrul-ummeh* i *Terdžumanul-Kur'an* Abdullah b. Abbas,

[974] *Nevevi šerhu Muslim*, 2/51.

[975] *Fethul-bari*, 1/167.

[976] Isto.

kada je došao neki čovjek i rekao mu: "Abdullahu, sine Abbasov, hoću da posavjetujem sultana." Ovaj mu je rekao: "Ako hoćeš takvo što, onda učini to nasamo."

Nesihat svim muslimanima

Što se tiče nesihata svim muslimanima, on se ispoljava ukazivanjem na ono što im je korisno za njihov dunjaluk i njihov Ahiret, ali treba paziti da se ukazivanjem ne povrijede. Treba podučavati muslimane onome što oni ne znaju od vjere i pomagati im u tome, riječju i djelom, pokrivati njihove sramote i ispravljati njihove pogreške, otklanjati od njih štetu i nastojati im biti od koristi. Preporučivati im i naređivati dobro, a odvraćati ih od zla na lijep i obziran način, iskreno i iz saosjećajnosti prema njima, uvažavati i poštivati starije, a biti milostivan prema mlađima. Opominjati ih lijepim savjetima, a truditi se da ne budu prevareni i da im se ne zavidi, pokazati im da im se želi ono što se želi i samom sebi od dobra, a da im se ne želi ono što se ne želi ni samom sebi. Braniti njihov imetak ili slično i riječju i djelom i podsticati ih da se okite svim pohvalnim osobinama koje smo naveli kada smo govorili o nesihatu, podsticati ih na ibadete. Selef se toliko trudi u nesihatu da su često gubili materijalna dobra.[977] A Allah najbolje zna.

Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Nesihat svim muslimanima jeste biti obziran i saosjećajan prema njima i nastojati da im bude dobro, podučiti ih onom što će im koristiti, a izbjeći bilo koji način na koji bi oni mogli biti povrijeđeni. Čovjek treba pokazati da im želi što želi sebi i da im ne želi što mrzi i samom sebi."[978]

Što se tiče edeba nesihata, oni su:

1. **Da nesihat bude čisto radi Allaha i da u tome čovjek nema nikakve zadivljenosti sobom ili želje za samoisticanjem**

Dakle, on ne treba da očekuje od onog koga savjetuje ili za svoju dobrohotnost ništa drugo osim Allahova zadovoljstva i dobra na Ahiretu, da to ne čini zbog nekog ovosvjetskog razloga ili da bi stekao popularnost i ugled.

[977] *Nevevi šerhu Muslim*, 2/51-52.

[978] *Fethul-bari*, 1/167.

2. Da to čini na osnovu znanja

Jer čovjek koji nema dovoljno znanja i spoznaje može pozivati na nešto negativno, a odvraćati od dobrog. Nužno je da bude učen i da zna o onom čemu poziva i na šta ukazuje. Da bi bio učen, nije obavezno da bude hafiz Kur'ana ili da bude hafiz sva *Sahiha*. Ne, nego se hoće kazati da poznaje ono o čemu kazuje i čemu poziva.

3. Da onaj koji daje nesihat ima lijepe osobine i blagost

To jest da njegov nesihat bude na blag i obziran način. Uzvišeni Allah naređuje blagost i obzirnost sa onim koji je bio najveći nevjernik na Zemlji, u svoje vrijeme, a to je bio Faraon, pa kaže svom Vjerovjesniku Musau, alejhissalatu vesselam, i Harunu, alejhissalatu vesselam, kada im naređuje da odu Faraonu: *Pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojao!* (Ta-Ha, 44)

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Obzirnost i blagost (rifk) u čemu god se nađu, to i uljepšaju, a iz čega god budu izuzeti, to će biti nagrđeno."[979] Štaviše, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kome je uskraćen rifk, uskraćeno mu je svako dobro."[980]

Naš Gospodar je rekao: *Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega.* (Ali Imran, 159) I još je rekao: *Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj!* (En-Nahl, 125) Ono što je neophodno da bi davao nesihat je da budeš blag i milostivan u svojoj dobrohotnosti.

4. Izbor odgovarajuće metode i načina u nesihatu

Ovo je različito shodno različitosti situacija i osoba. Neke ljude treba posavjetovati direktno, nekima treba ukazati na posredan način, kao što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, govorio: "Šta je sa onim ljudima koji govore tako i tako?" Ili: "...čine tako i tako?" Štaviše, u većini situacija, ljudi uzimaju pouku iz osobina i ponašanja onog ko ih savjetuje i ko im ukazuje na pogreške. Ne smijemo zaboraviti, također, da savjetovanje mladog nije

[979] Muslim, 2594.

[980] Muslim, 2592.

isto kao savjetovanje zrelog i odraslog. Također, nije isto savjetovati nekoga ko ima visok položaj u društvu i nekoga ko je običan čovjek. Jasno je da onaj ko hoće da čini nesihat, treba da bude oštrouman, da poznaje psihologiju kako bi znao kada progovoriti i o čemu govoriti, kada je bolje da šuti, a kada je bolje da posavjetuje, posredno ili neposredno.

5. **Da cilj nesihata ne bude slava**

Obaveza onog ko savjetuje jeste da učini savjetovanog da osjeća da mu se želi dobro i da u tom savjetovanju nema ništa skriveno. Da u savjetovanju nema nikakve druge želje ili namjere osim sticanja Allahovog zadovoljstva i koristi za braću muslimanime, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam, koje bilježi Muslim: "Neće niko od vas biti istinski vjernik sve dok ne bude želio svom bratu što želi sebi."[981]

6. **Da se nesihat odnosi i na dunjaluk i na Ahiret**

Kada vidiš brata da zapostavlja pokoravanje Allahu, ili da čini grijehe, onda treba da ga posavjetuješ sa krajnjim obzirom i milošću. Također, ako ga vidiš da se posvetio nečemu dunjalučkom, a znaš da je za njega bolje da to ostavi, onda ga posavjetuj po tom pitanju, jer je obaveza muslimana da voli i želi svom bratu muslimanu ono što želi sebi od dobra, bilo da se radi o dunjaluku ili o ahiretu.

7. **Brata savjetuj samo nasamo**

Ibn Redžeb je rekao: "Onaj ko savjetuje nema za cilj širiti nedostatke onog koga savjetuje, nego je njegov cilj da otkloni ono što šteti. Zbog toga je potrebno da to čini nasamo sa onim koga savjetuje. Širenje tajni i nedostataka je nešto što je Allah zabranio i što je zabranio Poslanik, alejhissalatu vesselam, i pokazatelj želje da se o vjernicima priča ružno."[982]

Zbog toga je Šafija rekao:

Navikni me na savjet kada smo nasamo,
a ne savjetuj me u skupini.
Jer savjet pred drugim je nalik
kritici koju meni nije drago čuti.
Ako me ne slušaš i ne želiš čuti,
ne čudi se ako ti se ne pokorim savjetu.

---

981 Muttefek alejhi, Buhari, 13, Muslim, 45.

982 *El-ferku bejnennesihati vetta'bir*, 36.

Još je rekao: "Onaj ko svom bratu kazuje nasamo, taj je posavjetovao i okitio ga je, a ko ga savjetuje među ljudima, onda ga je ocrnio i oštetio."[983] Zbog toga je potrebno da se vodi računa o tome da se savjet drugom daje nasamo, kako se ne bi povrijedili njegovi osjećaji i kako ne bi to postala prepreka između njega i prihvatanja savjeta i koristi od toga.

8. Savjetnik treba da bude obdaren ustrajnošću i strpljivošću

Na kraju, onaj ko savjetuje ljude treba da bude ustrajan i strpljiv jer većina ljudi ne prihvata trenutno, već neki od njih čuju savjet, a počnu ga primjenjivati tek nakon nekoliko godina. Zbog toga je obaveza savjetnika da bude ubijeđen da on nema nikakva drugog zadatka osim da obavijesti i dostavi, dok uputu on ne posjeduje niti je ona ičija odgovornost. Uputu ima samo Allah. Uzvišeni je rekao svom miljeniku Muhammedu, alejhissalatu vesselam: *Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš uputiti, Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće, i On dobro zna one koji će Pravim putem poći.* (El-Kasas, 56) Mi znamo da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, imao priliku vidjeti narode, kao što je zabilježeno u dva Sahiha, pa je vidio nekog Poslanika uz koga je bila skupina, a vidio je i Poslanika koji je imao samo jednog čovjeka uz sebe, a vidio je i Poslanika uz koga nije bilo nikoga.[984] U značenju da niko nije povjerovao iz njegova naroda.

I mi znamo koliko je samo truda uložio i muke vidio Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, sa mušricima Kurejša i drugim i kako su pravili različite spletke kako bi ubili Miljenika Muhammeda, alejhissalatu vesselam, a on je, i pored toga, govorio: "Allahu moj, oprosti mom narodu jer oni ne znaju."[985]

Štaviše, kada je bio dan Oslobođenja Mekke, Poslanik, alejhissalatu vesselam, se nije nikome svetio, niti je ubijao, nije postavio vješala, nego im je rekao riječi milosti i blagosti: "Idite, slobodni ste."[986] Allahu ekber, kako si samo veličanstven vjerovjesnik, Allahov miljeniče!

---

[983] *Mukadimmetul-medžmu' šerhil-muhezzeb*, 1/31.

[984] Buhari, 5752, Muslim, 220.

[985] Buhari, 3477, Muslim, 220, od Abdullaha b. Mesuda.

[986] Bejheki u *El-kubra*, 9/118, a Albani kaže da je slab u *Essilsiletudda'ifetu*, 1163.

Neke od koristi nesihata

Na kraju, završit ću ovo o nesihatu i adabima nesihata, ovim mirisnim buketom. Koristi koje su vezane za nesihat su:

- Nesihat je srž vjere i dragulj vjerovanja
- Dokaz želje za dobrim svim koji su dobri i otklanjanje zla od njih
- Povećanje broja prijatelja čime se umanjuje broj zavidnika
- Popravljanje društva jer se u njemu širi ono što je dobro a izbjegava ružno
- Zauzetost sobom, kako bismo sami sebe popravili
- Ukazivanje na grešku onog koji griješi po nekom pitanju i kritika je nešto što je obaveza, a ne zabranjeno ogovaranje
- Ko to sprovodi na pravi način, zaslužuje da bude uvažavan, a ne pokuđen i kritikovan[987]

Ovim završavam i molim plemenitog Allaha, Gospodara Arša, da nas sve opskrbi blagošću, milošću u našoj dobrohotnosti ljudima i da nas počasti iskrenošću u svim stvarima. On to može. Neka je salavat i selam i blagoslov na učitelja ljudi Muhammeda b. Abdillaha i na njegovu porodicu i ashabe.

---

[987] Pogledaj *Nadretunne'im*

Edebi zikra

Zikr je pokazatelj naklonosti. Onaj ko ima zikr taj ima i vezu, a onaj ko nema zikra, taj je otuđen. To je srčana hrana, a teško onima koji ga napuste, njihova tijela postaju šuplja, neispunjena i njihov život gubi smisao.

Zikr je veza ljudi sa Znalcem skrivenog, njihovo oružje kojim se bore protiv svih nedaća u životu, on je lijek za sve njihove bolesti. Kada ga ostave, onda njihova srca obole. Zikr je glačalo srca, njegov lijek i pomoć u svakoj teškoći. Koliko se god onaj koji zikr čini više utapa u njega, toliko se povećava ljubav za Spominjanim i jača želja za susretom s Njim. Zikrom se skidaju koprene sluha, zanijemjelost jezika, vid postaje jasniji. Njime Allah uljepšava jezik onih koji Ga spominju i sjećaju Ga se. Zikr je Allahova najveličanstvenija kapija koja je otvorena između Njega i Njegova roba sve dokle god je rob ne zatvori svojim nemarom. Zikr je duh i duša dobrih djela, pa kada u nekom našem djelu nema zikra, onda je kao tijelo u kojem nema duše.

Zunnun je rekao: "Dunjaluk se uljepša spominjanjem Uzvišenog Allaha, i ozari se Njegovim oprostom, a Džennet je lijep samo zato što će se iz njega moći vidjeti Allah Uzvišeni."

Zikr je džennetska sadnica. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko izgovori: *Suhanellahi ve bihamdihi* (Slavljen neka je Allah i Njemu svaka hvala), bude mu usađena palma u Džennetu."[988] Zikr je uzrok spuštanja milosti. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ne okupe se ljudi u nekoj od Allahovih kuća da bi učili Kur'an, da bi ga međusobno izučavali, a da se na njih ne spusti smirenost, prekrije ih milost i natkrile ih meleki i Allah ih spomene kod onih koji su kod Njega."[989] Zikr je lijek srcima. Neki čovjek je rekao Hasanu Basriju: "Ebu Seide, žalim ti se na tvrdoću srca." On mu je rekao: "Istopi je zikrom." Hasan Basri je rekao još i: "Tražite slast u trima stvarima: namazu, zikru i učenju Kur'ana. Ako možete osjetiti u jednom od ovoga, dobro i jeste, a ako ne možete, to znači da su vrata zatvorena."[990]

---

988 *Sahihul-džami'*, 6429.

989 Muslim, *Sahihul-džami'*, 5509.

990 *Medaridžussalikin i Risale kušejrije*, 315.

Brate, znaš li da sijela na kojima se zikr čini čine srca mekšim. Uzvišeni je rekao: *One koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah spomene, smiruju – a srca se doista, kad se Allah spomene smiruju!* (Er-Ra'd, 28) I kaže: *A radosnom viješću obraduj poslušne, čija srca, kad se Allah spomene, strah obuzme.* (El-Hadž, 34-35)

Zikr je ibadet svih stvorenja i svega postojećeg. Uzvišeni je rekao: *Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo. On je doista blag i mnogo prašta.* (El-Isra, 44.) Grom spominje Allaha, a također i meleki. Uzvišeni je rekao: *I grmljavina veliča i hvali Njega, a i meleki, iz strahopoštovanja prema Njemu.* (Er-Ra'd, 13) Čak i mrav slavi i spominje Allaha. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Mrav je bocnuo nekog od Vjerovjesnika, pa je on naredio da se spali mravinjak. Mravinjak je bio spaljen, a Allah mu je objavio: 'Zbog jednog mravljeg uboda ti si spalio jedan narod koji slavi i veliča?!'"[991]

Ptice Ga slave a zvijeri veličaju,
talasi veličaju, a ribe dozivaju.
Mravi pod mračnim kamenjem uzdižu,
pčele u satici hvalu šapuću.
Ljudi Mu griješe javno pa ih štiti,
rob zaboravlja a moj Gospodar nikoga ne zaboravlja!

Čak i džini spominju Allaha. Kada su čuli Poslanika, alejhissalatu vesselam, da uči Kur'an, suru Er-Rahman i kada god bi došao do riječi: *Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete!* (Er-Rahman, 18), oni bi rekli: "Nijednu od Tvojih blagodati, Gospodaru naš, ne poričemo i Tebi svaka hvala." Njihov odgovor je bio bolji i ljepši nego odgovor ljudi na ove ajete.

Podsticaj na zikr iz Kur'ana i sunneta

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, i ujutro i navečer Ga veličajte.* (El-Ahzab, 41-42) Znači, vjernici, koji ste iskreni u svom vjerovanju, što više Allaha spominjite, jezicima i srcima i svim svojim organima. Ispunite time svoje noći i dane i to što više činite početkom dana i na njegovom kraju, kada osvanete i kada omrknete. Spominjite

[991] Buhari, 3019, Muslim, 2241.

Allaha u svakoj prilici i svakim povodom. Sa zikrullahom ćete preteći ostale i dostići najuzvišenije stepene kod svoga Gospodara, jer je zikr najbolje djelo poslije farzova.

Uzvišeni je rekao: *Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti.* (El-Bekare, 152) Onaj ko spominje Allaha u sebi, Allah njega spominje u sebi, a ko Allaha spominje u društvu, Allah ga spominje u društvu boljem od njegovog. Kada zikr ne bi imao nikakve druge časti osim ove, bilo bi dovoljno. U to spada i spominjanje u ibadetu kako bi njega Allah spomenuo nagradom, spominjanje u opuštenosti kako bi se Allah njega sjetio u teškoći.

Seid b. Džubejr je rekao: "*Sjećajte se vi Mene,* svojim pokoravanjem *i Ja ću se vas sjetiti,* svojim oprostom i milošću." Ibn Abbas je rekao: "Allahovo sjećanje njih je veće nego njihovo sjećanje i spominjanje Njega."

Ko smo mi da nas Allah spominje? Ko si ti da te spominje Allah i to u najčasnijem društvu, kod svojih plemenitih meleka, spominje te pred Džibrilom i Mikailom i Israfilom, pred Nosačima Arša? Zar ne znaš šta je rekao Jahja b. Muaz Razi? On je rekao: "Nemarniče, neznalico! Da čuješ škripu pera kada u Levhi mahfuzu ispisuje tvoje ime, kada ti spominješ svoga Gospodara, umro bi od čežnje za svojim Gospodarom." Razmisli o tome šta je Allah pripravio onima koji Ga spominju puno i često. Uzvišeni je rekao: *I muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha — Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.* (El-Ahzab, 35)

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah ima meleke koji nadgledaju puteve i traže one koji zikr čine. Kada nađu ljude koji spominju Allaha, poviču: 'Pohitite onom što tražite!' Onda ih natkrile do zemlji najbližeg neba. Njihov Gospodar ih upita, a On zna bolje od njih: 'Šta govore Moji robovi?' 'Govore tesbih, veličaju Te, zahvaljuju Ti, slave Te', odgovore Mu oni. On ih pita: 'A jesu li Me vidjeli?' Oni kažu: 'Nisu, Allaha nam, nisu Te vidjeli.' 'A da su Me vidjeli?' upita Uzvišeni. 'Da su Te vidjeli još bi bili posvećeniji ibadetu, još bi Te bolje veličali i još bolje slavili', odgovore meleki, a Allah upita opet: 'A šta traže od Mene?' 'Traže od Tebe Džennet, Gospodaru', odgovore. 'A jesu li njega vidjeli? Upita Allah. Oni kažu: 'Nisu, Allaha nam, Gospodaru, nisu ga vidjeli.' On upita: 'A da su ga vidjeli?' 'Da su ga vidjeli, još bi ga gorljivije tražili, još bi više za njim žudjeli', kažu oni. Gospodar ih upita: 'A od čega traže zaštitu?'

Od Džehennema, kažu meleki, a Allah ih upita opet: 'A jesu li ga vidjeli?' Oni ogovore: 'Nisu, Allaha nam, Gospodaru, nisu ga vidjeli.' On ih upita: 'A da su ga vidjeli?' Oni kažu: 'Da su ga vidjeli, još bi žešće od njega bježali, još prilježnije od njega strahovali.' 'Budite Mi svjedoci da sam im oprostio', kaže Milostivi Gospodar, a jedan od meleka upita: 'Među njima ima neki koji nije od njih, nego je došao radi neke svoje potrebe?' On kaže: 'To je društvo gdje nije nesretan ko god s njima sjedi.'"[992]

Bilježi se od Muaza b. Džebela da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Da umreš, a da ti jezik bude vlažan od zikrullaha jedno je od Allahu najdražih djela."[993]

Uzmi ovaj muštuluk od Poslanika, alejhissalatu vesselam, kada kaže: "Hoćete li da vam kažem šta vam je najbolje djelo i šta vas podiže na najviše stepene? Šta vam je bolje od toga da dijelite zlato i srebro i bolje od toga da se sretnete sa neprijateljem sutra i da ga tučete po vratu i oni da vas tuku po vratovima?" Prisutni su rekli: "Naravno da hoćemo, Allahov Poslaniče." On je rekao: "Zikrullah."[994]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ja sam onakav kakvim Me predstavlja Moj rob, i sa njim sam kada Me spomene. Pa ako Me spomene u sebi, spomenem ga u sebi, a ako Me spomene u društvu, spomenem ga u društvu koje je bolje od njegovog. Ako Mi se približi pedalj, Ja se njemu približim lakat, a ako se on Meni približi lakat, Ja se njemu primaknem hvat, a ako on Meni ide, ja njemu hrlim."[995]

Brate, ako hoćeš uspjeh i spas, onda čini zikrullah. Bilježi se od Muaza b. Džebela da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Čovjek nije učinio ništa spasonosnije za sebe i što će ga bolje zaštiti od Džehennema od zikrullaha."[996]

Muslimane, znaj da kada spomeneš Allaha jezikom, otvore ti se lanci koji su na tvom srcu, a ako Ga spomeneš srcem, On te primakne sebi, primakne ti Džennet i svoju milost.

[992] Buhari, 6408., Muslim, 779.

[993] Sahihu-l-džami', 165.

[994] Tirmizi, 3376., a Albani kaže da je dobar u *Sahihu-l-džami'*.

[995] Buhari, 7405, Muslim, 2675.

[996] Albani kaže da je dobar u *Sahihuttergibi*, 1497.

Šta su adabi zikra?

1. Pročišćavanje nijeta samo radi Allaha Jedinog

Onaj koji spominje Allaha treba da teži nagradi zbog toga. Uzvišeni je rekao: *A naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni,* (El-Bejjine, 5) Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Sva djela se cijene prema namjeri, i svakom čovjeku pripada ono što je naumio."[997]

2. Abdest

Onom ko hoće da čini zikrullah je lijepo da bude pod abdestom, ili da bude čist prije činjenja zikra. Omer b. Hattab je rekao: - Ispravan i valjan abdest odgoni šejtana od tebe.

3. Okrenuti se prema kibli uz skrušenost, smirenost i strahopoštovanje

Edeb je i da čovjek, kada hoće zikriti, bude ispunjen strahopoštovanjem, ponizan pred Allahom, okrenut prema kibli. Na ovakav način treba da bude njegovo obraćanje Allahu.

4. Onaj ko spominje Allaha treba očistiti sebe

To će čovjek ostvariti kroz istigfar, pokajanje Allahu od grijeha i svijest o tome da ga Allah gleda. Uzvišeni je rekao: *I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju.* (Ali Imran, 135)

5. Onaj ko Allaha spominje treba da vodi računa o odgovarajućem vremenu za zikr

Čovjek treba da izabere vrijeme u kojem će zikr činiti i da gleda kada je slobodan od aktivnosti koje bi ga mogle pometati. Takvo je vrijeme zore, kada je nefs pročišćen i kada čovjek nije zauzet nikakvim drugim poslovima. Također i sumrak, kao i poslije propisanih namaza, u blagoslovljenim noćima i pohvalnim danima. Uzvišeni je rekao: *I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predvečer.* (Ed-Dehr, 25) Dakle, spominji Allaha, jutrom i večerom, jer to je početak i kraj dana. U početku dana je snaga i pomoć, a krajem dana je traženje oprosta i pokajanje. Uzvišeni je rekao: *I u jednom*

[997] Buhari, 2529., Muslim, 1907.

dijelu noći radi njega molitvu obavljaj, i dugo ga noću hvali... (Ed-Dehr, 26) Znači, klanjaj se svom Gospodaru i obavljaj dobrovoljni namaz, puno Ga spominji noću. Dobrovoljni ibadet noću je bolji od dnevnog dobrovoljnog ibadeta. To je opskrba i pomoć na putu koji je ispunjen teškoćama. Uzvišeni je rekao: *Oni koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i oni koji budu milostinju udjeljivali, i koji se budu u posljednjim satima noći za oprost molili."* (Ali Imran, 17)

Tirmizi bilježi od Omera b. Anbeseta da je čuo Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: "Najbliže što Gospodar bude čovjeku – robu je u zadnjoj trećini noći, pa ako možeš biti od onih koji Allaha spominju u to vrijeme, onda budi."[998]

6. Pohvalno je da onaj ko spominje Allaha plače kada spominje svoga Gospodara

U hadisu o sedmerici koje će Allah staviti u hladovinu kada ne bude druge hladovine osim Njegove, stoji: "...i čovjek koji spominje Allaha u samoći, pa mu oči zasuze."

Muslimani iz prvih generacija su puno plakali kada bi spominjali Allaha, moleći Ga, osjećajući strahopoštovanje prema Njemu. Imamo Ibn Abbasa na čijim obrazima su bile brazde od mnoštva plača i suza. Na licu Omera b. Hattaba bila su dva tamna traga od suza. Alkame b. Vekkas kaže: "Klanjao sam za Omerom i učio je suru Jusuf i kada bi došao do Jusufova imena, čuo bih kako uzdiše i nekoliko safova daleko od njega."[999] U *Sifetussafveh* od Ibn Dževzija stoji da je Rebi' b. Hajsem plakao da bi mu se brada natopila suzama, a onda bi govorio: "Upoznali smo ljude spram kojih smo kao lopovi."[1000] Imamo i Sabita Bennanija koji se žalio na bolove u očima, pa mu je doktor rekao: "Obećaj mi nešto i ozdravit će ti oči." Ovaj je pitao: "A šta to?" On je rekao: "Nemoj plakati." Sabit je pitao: "A koja je korist od očiju koje ne plaču?"[1001]

7. Tražiti od nefsa plodove zikra nakon što se završi s njim

A to tako što će se voditi računa o ibadetima i udaljiti se od svega što bi

[998] Tirmizi i drugi, 3579, i kaže da je *hasenun sahih*.

[999] *El-musannef*, Ibn Ebi Šejbe, 14/8.

[1000] Sifetussafveh, 3/33.

[1001] Errikkatu ve-l-bukau, 165.

moglo odvesti od ibadeta, ili bi moglo biti uzrok činjenja nekog prijestupa, te voditi računa o doslijednosti u riječima, djelima i postupcima.

8. **Onaj ko spominje Allaha treba da bude svjestan Njegove veličine**

Trreba da razmišlja o onom što izgovara i da Allaha spominje po Njegovim lijepim imenima i svojstvima. Čovjek će time doći do poniznosti i skrušenosti i stvarnog robovanja Allahu. Tada će se srce smiriti. Uzvišeni kaže: *Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene.* (El-Enfal, 2)

Edebi dove[1002]

Kako je samo lijepo da slomljeni rob podigne ruke Allahu Velikom i moli Ga ponizno, predano i skrušeno traži da mu On Uzvišeni podmiri potrebu. Doziva Ga imenom Allah, ili Ga moli i traži od Njega bilo kojim Njegovim svojstvom. Uzvišeni je rekao: *Allah ima najljepša imena i vi Ga zovite njima, a klonite se onih koji iskreću Njegova imena – kako budu radili, onako će biti kažnjeni!* (El-A'raf, 180) I rekao je: *Reci: "Zovite: 'Allah', ili zovite: 'Milostivi', a kako god Ga budete zvali, Njegova su imena najljepša. Ne izgovaraj na sav glas Kur'an kad molitvu obavljaš, a i ne prigušuj ga; traži sredinu između toga"* (El-Isra, 110)

Od Numana b. Bešira se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Dova je ibadet."[1003] Bilježi se od Aiše da je rekla: "Njemu su se dopadale općenite dove, a ostale nije često činio."

Pored ovoga, dova ima i svoje edebe koje molilac treba da poštuje i vodi računa o njima, ako hoće i nada se da će mu Allah primiti dovu, a to su:

1. **Da bude odlučan u dovi u bude ubijeđen da će mu biti primljena**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Molite Allaha ubijeđeni da će vam udovoljiti i znajte da Allah ne prima dove iz onog srca koje je

[1002] Pogledaj *El-bahrurraiku* dr. Ahmeda Ferida, *Fikhuddu'a* Mustafe Adevija.

[1003] *El-džami'u lil-muhimmati vel-metalibi.*

nemarno i koje se poigrava."[1004] Sufjan b. Ujejne je rekao: "Neka nikoga od vas ne sprečava od dove ono što zna o sebi, jer Allah je udovoljio dovi najgoreg stvorenja Iblisa: *Gospodaru moj, – reče on –daj mi vremena do dana kada će oni biti oživljeni!*" (El-Hidžr, 36) Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Neka niko od vas ne kaže: 'Allahu moj, oprosti mi ako hoćeš. Allahu moj, smiluj mi se ako hoćeš. Nego neka odlučno traži jer Njega ne može iko natjerati na nešto.'"[1005]

2. Iskrenost i predanost u dovi

Uzvišeni je rekao: *Klanjate se zato Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru – pa makar to nevjernicima bilo mrsko.* (El-Mu'min, 14) I još je rekao: *On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kad ste u lađama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana, i oni se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!" A kad ih On izbavi, oni odjednom bez ikakva osnova čine nered na Zemlji! O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovome svijetu uživali – samo vama šteti; nama ćete se poslije vratiti i Mi ćemo vas o onom što ste radili obavijestiti!* (Junus, 22-23) Iskrenost i predanost u dovu su uzrok da se otkloni nevolja i da dova bude primljena i napokon, ko je taj ko će udovoljiti dovi nevoljnika. Uzvišeni je rekao: *Onaj koji se nevoljniku, kad mu se obrati, odaziva, i koji zlo otklanja i koji vas na Zemlji namjesnicima postavlja. – Zar pored Allaha postoji drugi bog? Kako nikako pouku vi da primite!* – (En-Neml, 62)

Nevoljnik je onaj koga je pritisnula bolest ili neka druga nevolja pa je prisiljen da zatraži pomoć i preda se Allahu. Ovakav nevoljnik je najiskreniji i najpredaniji Allahu. Njegova želja je mnogo jača nego želja nekog drugog i zbog toga je njegova dova i preča da bude primljena nego dova nekoga drugog.

Pogledaj samo koliko je bitan ihlas – iskrenost i predanost u dovi. To se vidi iz hadisa koji bilježi Muslim od Enesa b. Malika da je Poslanik,

[1004] Tirmizi, 13/22, a u lancu prenosilaca je Salih b. Bešir a on je slab. Munziri ga smatra dobrim. Hakim bilježi ovaj hadis, 1/493, i kaže: "Ispravnog lanca prenosilaca." Albani ga ocjenjuje dobrim zbog drugog hadisa u istom značenju koji bilježi Ahmed, 2/177.

[1005] Buhari, 11/139, Muslim, 17/6.

alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko traži šehadet (šehidsku nagradu) iskreno, dobit će je makar i ne poginuo."[1006] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko traži od Allaha šehadet iskreno, Allah će mu dati stepen šehida makar umro na svojoj postelji."[1007]

3. Da ustrajava u dovi i da je ponavlja po tri puta

Ibn Mesud kaže: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi učio dovu, ponavljao ju je po tri puta, a kada bi tražio, tražio bi po tri puta."[1008]

4. Da ne požuruje i kaže: "Molio sam ali mi nije uslišano"

Shodno hadisu koji se bilježi od Ebu Hurejre da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nekome od vas će biti uslišano ako ne bude požurivao pa da kaže: 'Molio sam ali mi nije uslišano.'"[1009]

Ibn Bettal kaže: "U ovom je hadisu savjet da čovjek ne izgubi volju pa da ostavi upućivanje dove. Onda bi bio kao neko ko prigovara na svoju dovu, ili je učinio dovu koja zaslužuje da bude primljena, pa je onda kao neko ko smatra škrtim svoga Gospodara kojeg nimalo neće umanjiti i oštetiti dova niti će Mu umanjiti udovoljenje dovi. U hadisu je jedan od edeba dove, a to je da ustrajno traži i da ne gubi nadu da će mu biti udovoljeno, jer u takvom postupku je predanost, pokoravanje i pokazivanje ovisnosti.

5. Da za svoju dovu bira posebno vrijeme

Kao što je Dan Arefata, u godini, ramazan, među mjesecima, džuma, u sedmici, zora, u noći i krajem noći. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Naš Gospodar spušta svake noći do zemlji najbližeg neba, kada ostane zadnja trećina noći i kaže: 'Ko će Me moliti pa da mu udovoljim? Ko će zatražiti od Mene pa da mu dam? Ko će zatražiti oprosta od Mene pa da mu oprostim?'"[1010]

6. Da koristi posebna stanja prilikom sukoba u bici

Tako je primjerice prilikom kiše, jer se kiša naziva milošću. Uzvišeni je rekao: *On šalje kišu kad oni izgube svaku nadu i rasprostire blagoslov Svoj;*

[1006] Muslim, 13/55.

[1007] Isto

[1008] Ebu Davud, 1510, i ocijenjen je kao dobar u *Džami'ul-usuli*, 4/63.

[1009] Buhari, 11/140, Muslim, 17/51.

[1010] Buhari, 13/464, Muslim, 6/38-39.

On je zaštitnik pravi i jedini dostojan hvale. (Eš-Šura, 28) Isto tako i na sedždi, jer se bilježi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Najbliže što čovjek može biti svom Gospodaru je na sedždi, pa što više dova tada učite."[1011]

7. Da dovu počinje sa zahvalom Allahu i pohvalom spominjući Njegova lijepa imena

Poslije toga da donese salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i da završi svoju dovu sa salavatom na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam. Tako je u hadisu: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je čuo nekog čovjeka da uči dovu u svom namazu, ali nije zahvalio Allahu niti je donio salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, pa mu je rekao: 'Ovaj je požurio. Kada neko od vas klanja, neka počne sa slavljenjem svoga Gospodara i pohvalom Njemu, a onda neka donese salavat na Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, a onda neka traži šta hoće.'"[1012]

8. Da gleda da mu hrana bude halal

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah je dobar i ne prima osim dobro i Allah je naredio vjernicima što je naredio i poslanicima, pa kaže: *O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite!* (El-Mu'minun, 51) I rekao je: *O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili* (El-Bekare, 172) Onda je spomenuo nekog čovjeka koji dugo putuje, koji je začupavio i uprašen i koji pruži ruke nebu: 'Gospodaru, Gospodaru' – a njegova hrana je haram, piće mu je haram, odjeća mu je haram, hranjen je haramom, pa kako da takvom dova bude uslišana?"[1013]

Postoje četiri slučaja u kojima je primarnije primanje dove, a to su:

Kada se čovjeku odulji putovanje – tada je preče da dova bude primljena, jer postoji mogućnost da čovjek bude ponizan zbog duge odvojenosti od staništa i otuđenosti, podnošenja teškoća. Poniznost je jedan od najvećih uzroka primanja dove.

Slučaj čovjeka koji je prašnjav i čupav – predanost onda kada je potrošena odjeća i kada je promijenjeno držanje, kada je čovjek čupav i prašnjav, je veće, te je zato priličnije da se takvom udovolji.

[1011] Muslim, 4/200.

[1012] Tirmizi, 11/21, Ebu Davud, 1468, Nesai, 3/44, a Tirmizi kaže da je *hasenun sahih*.

[1013] Buhari, 11/187, Muslim, 17/25-26.

Kada čovjek pruži ruke nebesima – postoje *mutevatir* predaje koje govore o podizanju ruku u dovi. Od tih je i predaja koja se bilježi od Selmana da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah je stidan i plemenit i ustručava se toga da kada Mu čovjek podigne ruke da ih vrati prazne i razočarane."[1014]

Kada čovjek zavapi: "Gospodaru, Gospodaru!" Takav ustrajava u dovi i preklinje Allaha ponavljanjem Njegovog gospodarskog položaja i to je nešto najveće čime se može tražiti udovoljenje dovi.

Uz postojanje ovih uvjeta za primanje dove, Poslanik, alejhissalatu vesselam, kaže: "Pa kako da se takvom udovolji?" Zapreka udovoljenju dovi je u tome što je njegova hrana haram, njegovo piće je haram, njegova odjeća je haram i hranjen je haramom.

9. Još jedan edeb

To je unutarnji edeb i to je temelj udovoljenju dove, a to je tevba, vraćanje onog čime je neko oštetio drugog, predanost Allahu i udovoljenje Njemu. Uzvišeni je rekao: *A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravome putu.* (El-Bekare, 186.) Predanost Allahu je uzrok da On primi dovu svoga roba, kao što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao, prenoseći od svoga Gospodara, kada govori o evliji koji se Allahu približava dobrovoljnim ibadetima dok ga On zavoli: "A ako zatraži nešto od Mene, dat ću mu sigurno."[1015]

10. Skrivanje dove

Općenito, pohvalno je sakriti dovu, osim na mjestima i situacijama u kojima je i Poslanik, alejhissalatu vesselam, javno učio dovu[1016], ili onda kada potreba iziskuje da se dova javno uči.

Što se tiče tajenja dove, postoji mnoštvo dokaza. Riječi Uzvišenog

---

[1014] *El-bahrurraiku*, 110.

[1015] Buhari, 11/340-341.

[1016] To je kao, a Allah najbolje zna, kunut dova na namazima, dove prilikom nedaća, za kišu, prilikom džumanske hutbe, Bajrama, reći *amin* na namazima i dovama i sve što se slično prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam. Ono što je dobrovoljno se obično krije, a farzovi se čine javno. Nafila u kući je bolja, a farz namaz je bolji u džamiji i preči.

Allaha: *Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, ne voli On one koji se previše glasno mole.* (El-A'raf, 55) Uzvišeni Allah spominje svog plemenitog Vjerovjesnika čijim je postupcima bio zadovoljan i koga hvali, a to je Zekerijja, alejhissalatu vesselam, pa kaže: *Kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo.* (Merjem, 3) Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je ustajao noću, kada bi pomislio da Aiša spava, i predavao se namazu, tražeći od svoga Gospodara, moleći za oprost i išao bi u Beki'ul-garkad moleći tamo za umrle. Imam Muslim bilježi u svom *Sahih* od Aiše da je rekla: "Jednom sam potražila Poslanika, alejhissalatu vesselam, u postelji, ali ga nije bilo. Pipala sam okolo i ruka mi je pala na njegov taban, a bio je na sedždi i stopala su mu bila uspravljena. Govori je: 'Allahu moj, štitim se Tvojim zadovoljstvom od Tvoje srdžbe. Tvojim oprostom od Tvoje kazne. Štitim se Tobom od Tebe. Ne mogu izbrojati zahvale i pohvale Tebi, kao što Ti Sebe hvališ.'"[1017] Muslim bilježi, također, od Aiše da je rekla: "Kada je bila noć u kojoj bi Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, bivao kod mene, prevrnuo bi se i postavio svoj ogrtač, izuo bi svoju obuću i postavio je niže nogu. Kraj svog ogrtača bi prostro na postelju i legao. Ostao bi tako dok bi pomislio da sam zaspala, a onda bi uzeo svoj ogrtač, polahko bi se obuo, otvorio vrata i izašao. Ja bih ga polahko pratila i pokrivala bih glavu i zaklanjala lice, a ogrtač bih nabrala oko tijela, a onda išla za njim. On bi došao do Beki'e i tamo bi stajao i oduljio bi stajanje, a onda bi podizao ruke tri puta. Onda bi krenuo, pa bih i ja krenula. On bi požurio pa bih i ja požurila. Potrčao bi i ja bih potrčala. Prije njega bih stigla i ušla. Samo što bih legla, on bi ušao i pitao: 'Šta je s tobom, Aiša, ubrzano dišeš?' Ja bih rekla: 'Nije ništa.' 'Ili ćeš mi reći ili će mi reći Onaj koji je blag i o svemu obaviješten, rekao bi, a ja bih rekla: "Allahov Poslaniče, za tebe bih dala i oca i majku', pa bih mu ispričala. On bi rekao: 'Ti si ta sjena koju sam vidio ispred sebe?' 'Jesam', rekla bih. On bi me gurnuo u prsa i to bi me malo zaboljelo."

U skrivanju dove ima nekoliko koristi koje navodi Ibn Kajjim.[1018] Jedna od njih je da je to pokazatelj većeg vjerovanja, jer onaj ko uči dovu na ovakav način, zna da Allah čuje njegovu skrivenu dovu i nije kao onaj koji kaže: "Allah čuje naše učenje na glas ali ne čuje kada u sebi molimo." Druga je pokazatelj poštovanja i veličanja. Iz toga razloga se ne traži od

[1017] Muslim, 486.

[1018] *Ettefsir*, Ibn Kajjim

kraljeva povišenim tonom, nego se kod njih glasovi utišavaju i razgovara se tek toliko glasno da te mogu čuti. Onaj ko kod njih povisi glas, oni ga smatraju prezrenim, a Allah je od sviju najbolji. Pa ako naš Gospodar čuje tajnu dovu, onda ne priliči drugačijem ponašanju pred Njim osim da se spusti i utiša glas. Treća korist jeste pokazatelj poniznosti i predanosti, a poniznost i predanost su suština dove. Njegovo srce traži usrdno a njegov jezik, zbog velike poniznosti i predanosti, šuti. Ovo je stanje u kojem ne priliči da se podiže glas. Četvrta je potpuniji pokazatelj iskrenosti – ihlasa. Peta je pokazatelj potpunije predanosti srcem Allahu, jer podizanje glasa odvlači pažnju. Kada god se spusti glas, to je cjelovitije u hvaljenju Allaha i predanosti Allahu. Šesta korist je jedna od duhovnih tačaka koja ukazuje na blizinu onoga koji uči dovu i Uzvišenog Allaha. On, zbog svoje blizine Allahu, traži i uči na način koji je najdraži Allahu, kao što traži neko ko je nekome blizu, a ne da doziva kao što se doziva neko ko je daleko. Zbog ovoga Allah hvali svoga roba Zekerijjaa, alejhissalatu vesselam, riječima: *Kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo.* (Merjem, 3)

Što se god čovjek više veže srcem, to je bliži Allahu, a On mu je bliži od svega. Kada čovjek sebi dozove ovo u svijest, onda taji svoju dovu koliko god je to moguće i ne podiže svoga glasa nego smatra da takvo što nije dobro. To je kao neko ko se povišenim tonom obraća sugovorniku koji čuje i njegov šapat. Onda će ga sagovornik izbjegavati. A Allah je daleko od toga da se poredi sa bilo čim ili sa bilo kim. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ukazuje na ovo značenje riječima u vjerodostojnom hadisu, kada su ashabi povisili svoj ton u izgovaranju tekbira s njim na putovanju, pa im je rekao: "Ljudi, kontrolišite se. Vi ne dozivate gluhog niti nekoga ko je daleko, nego dozivate i obraćate se nekome ko sve čuje i sve vidi. Onaj koga dozivate i kome se molite, bliži je nekome od vas nego vrat njegove jahalice."[1019]

Uzvišeni je rekao: *A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravome putu.* (El-Bekare, 186) Povod objave ovog ajeta je da su ashabi rekli: "Allahov Poslaniče, naš Gospodar je blizu, pa da šapućemo, ili je daleko pa da Ga dozivamo?" Ovo ukazuje na ukazivanje da treba biti tih kada se dova uči, a ne da se doziva povišenim tonom. Zbog ovoga su pitali i odgovoreno im je da je

[1019] Ahmed, 4/402, Muslim, 2704.

njihov Gospodar blizu i da nema potrebe, kada se od Njega traži i moli, da se povisi ton, nego da se od Njega traži kao od Onoga ko je blizu, a ne kao od nekoga ko je daleko i ko se doziva. Ova blizina onog ko moli je naročita blizina i nije općenita za svakoga, jer je On blizu onih koji Ga mole i blizu je svog roba: "Najbliže što čovjek može biti svom Gospodaru je kada je na sedždi, pa što više dova tada učite." To je veća blizina nego je blizina vraćanja i blizina udovoljenja, kada većina govornika ne zna ni za koga drugog osim Njega. To je naročita blizina onom ko moli i ko robuje, kao što kaže Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, prenoseći od svoga Gospodara da je rekao: "...a onaj ko Mi se primakne pedalj, Ja mu se primaknem lakat, a ko Mi se primakne lakat, Ja mu se primaknem hvat..." i ovo ukazuje na Njegovu blizinu robovima. Što se tiče Njegove blizine onima koji mole od Njega i koji traže, Uzvišeni kaže: *A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravome putu.* (El-Bekare, 186) *Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, ne voli On one koji se previše glasno mole.* (El-A'raf, 55) I ovo sadrži dokaz ove blizine.

Što se tiče Njegove blizine onima koje voli, to je posebna vrsta blizine i nešto sasvim drugo, kao što smo naveli u djelu *Ettuhfetul-mekkijjetu.* O tome se govori ali se u srcu nikada ne ostvari i potvrdi suština toga značenja, međutim, shodno snazi ove ljubavi ili njene slabosti, potvrđuje se i ubjeđenje roba u ovu blizinu. Dobro se čuvaj, i dobro se čuvaj da o tome se izražavaš drugačije nego se izrazio Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ili da u srcu pomisliš nešto drugo nego ima značenje i što se hoće time pa da skreneš s pravog puta nakon što si na pravom putu bio. Ovo je slabost kojom se odvajaju ljudi na ovom stepenu. Neki se ne znaju izraziti pa zapadaju u različite zablude. Na drugoj strani su oni koji imaju koprenu na srcu pa niječu postojanje bilo kakve ljubavi između roba i Gospodara i postojanje bilo kakve blizine. To se vraća na stvorenu nagradu i takav je kod Njega blizu. Odgovarajući ovakvima, naveli smo u *Ettuhfe* više od stotinu načina, a ovdje govorimo o ovom ajetu.

Sedma korist u skrivanju dove koju navodo Ibn Kajjim jeste ta što je takvo upućivanje dove upečatljivije i vodi trajnom traženju i ustrajavanju u dovi. U tajnom, prigušenom upućivanju dove je manja šansa da jeziku i ostalim organima dojadi upućivanje dove, i da se izgubi volja, za razliku od podignutog glasa. Ovo je slično onom ko nešto uči i ponavlja podignutog

glasa, jer će mu to dojaditi za razliku od onoga ko to čini tiho. Osma korist ogleda se u činjenici da je tajnu dovu teže omesti i prekinuti, jer onaj ko dovi i taji svoju dovu ne upada u oči bilo kome i onda ga niko i ne ometa. Ako to čini naglas, onda se na njega okome hrđavi ljudi i džini i pokušavaju ga omesti i spriječiti. Da od toga nema išta drugo osim ometanja i odvođenja pažnje, to bi bilo dovoljno da oslabi njegovu dovu i predanost. Onaj ko je ovo iskusio zna o čemu se radi. Što je dova tiša i neprimjetnija to je preče da će se izbjeći ovakve stvari. Deveta je jedna od najvećih blagodati a to je predanost Allahu i robovanje Njemu, predavanje i poniznost Njemu. Svaka blagodat ima i svoje zavidnike, shodno njenoj veličini, pa je i zavist jača ili slabija. Nema veće blagodati od ove i duše zavidnika su vezane za nju. Onaj kome se zavidi, nema sigurnijeg načina osim da sakrije svoju blagodat od zavidnika, i da ne nastoji da je pokaže. Jakub je rekao svom sinu Jusufu: *On reče: "O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj.* (Jusuf, 5)

Koliko je samo onih koji su imali naročit odnos sa Allahom, a koji su pričali o tome, pa im je to izuzeto. Zbog toga učeni savjetuju da se čuva tajna koja je između čovjeka i Allaha i da ju se ne kazuje nikome i da se dobro vodi računa o tome da to ostane skriveno, kao što je neko o tome rekao:

Kome se nešto povjeri u tajnosti, pa on obznani,
nikad mu više tajnu niko povjeriti neće.
Udaljit će ga od sebe i nikad se zbližiti
i umjesto povjerenja, nepovjerenje steći će.
Niko nije siguran od onoga ko obznani tajnu,
teško da će sklonost ikada steći, to je nemoguće.

Ljudi treba naročito da se čuvaju otkrivanja svog stanja i ljubavi sa Allahom, onog što im je Allah poklonio i njihove bliskosti s Njim. Ako neko od njih postane postojan i ako je njegovo drvo postojanog korijena u srcu, tako da se ne boji bilo kakvih emocija, onda on otkriva svoj odnos sa Allahom kako bi se ugledalo na njega i ne pridaje pažnju onima koji to pokušavaju ometati. Ovo je nešto veličanstveno i korisno i to je poznato onima koji su to iskusili. Ako je dova naređena da se sakrije, onda to podrazumijeva i dovu traženja, pohvale, ljubavi i predanosti Allahu. To je jedna od najdragocjenijih riznica koje je najpreče čuvati od zavidnika. Deseta jeste to što je dova spominjanje onoga kome se obraća i podrazumijeva da se

On spominje po Njegovim lijepim imenima i svojstvima. To je zikr i više od toga, kao što se i sami zikr naziva dovom, jer podrazumijeva traženje. Kao što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Najbolja dova je *el-hamdulillahi*" pa je zahvalu Allahu nazvao dovom, a to je čisto hvaljenje i pohvala. Zahvala podrazumijeva i ljubav i pohvalu, a ljubav je najbolja vrsta traženja voljenog. Onaj ko zahvaljuje traži voljenog i preči je da bude nazvan moliocem, od onoga ko traži neku potrebu od svoga Gospodara.

Razmisli o ovome i kada dobro razmisliš, neće ti trebati objašnjenje. Onaj ko spominje Allaha iznosi svoja stanja, makar ih ne morao imenovati. On moli za ono što podrazumijeva pohvala i zahvala, kao što je rekao Umejje b. Ebi Salt:

Da li da spominjem svoju potrebu
ili mi je dovoljna Tvoja ljubav?
Tvoja osobina je ljubav!
Kada Ti se čovjek jednom zahvali,
dovoljno je iznio svojih potreba.

Na način koji smo naveli, sama zahvala podrazumijeva najveće traženje, a to je traženje Voljenog i to je suštinska dova i najpreče je da se nazove dovom, za razliku od svih ostalih načina i traženja koji su na nižem stepenu od toga. Hoće se reći da i dova i zikr jedno drugo podrazumijevaju i međusobno se prepliću. Uzvišeni je rekao: *I spominji Gospodara svoga ujutro i navečer u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas, i ne budi bezbrižan.* (El-A'raf, 205) Uzvišeni naređuje svom Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, da Ga spominje u sebi. Mudžahid i Ibn Džurejdž kažu: "Naredio je da spominje u prsima, predano i smireno, bez podizanja glasa ili vikanja." Već smo navodili hadis Ebu Musaa: "Bili smo s Vjerovjesnikom, alejhissalatu vesselam, na putovanju i podigli smo glasove učeći tekbir, pa je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Ljudi, kontrolišite se. Vi ne dozivate gluhog niti nekoga ko je daleko, nego dozivate i obraćate se nekome Ko sve čuje i sve vidi. Onaj koga dozivate i kome se molite, bliži je nekome od vas nego vrat njegove jahalice.'"

Razmisli o riječima u ajetu, kada Allah govori o zikru: *I spominji Gospodara svoga ujutro i navečer u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem.* (El-A'raf, 205) I kada govori o dovi: *Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, ne voli On one koji se previše glasno mole.* (El-A'raf, 55) Spominje poniznost i u

jednom i u drugom ajetu. To je slomljenost i smirenost, a to je srž i zikra i dove. Izdvaja dovu da se uči tiho zbog različitih stvari koje smo nabrojali, a i drugih koje nismo, a zikr treba činiti tiho jer je potrebno da onaj ko zikri osjeća strah. Zikr iziskuje ljubav, a onaj ko puno Allaha spominje to njegovo spominjanje će iznjedriti ljubav. Ljubav ako nije uparena sa strahom, rijetko će koristiti svom imaocu, štaviše, naštetit će mu, jer ljubav uzrokuje razmaženost i opuštenost. Mnoge neznalice će ljubav zavesti pa će pomisliti da ne moraju ispunjavati obaveze. Oni govore: "Svrha ibadeta je srčani ibadet i predanost Allahu srcem i ljubav prema njemu. Ako se ostvari željeno i ako se ostvari svrha, onda nema potrebe da se predaje sredstvu." Neki čovjek mi je pričao da je kritikovao jednog od ovakvih zbog toga što nije dolazio na džumu, pa mu je taj rekao: "Zar nisu učenjaci rekli: 'Kad se neko boji za svoj imetak, onda obaveza džume spada sa njega?'" Ovaj je rekao: "Jesu." Onda je taj nastavio: "Srce želioca mu je najdragocjeniji imetak i više mu je do toga stalo nego kada bi izgubio deset dirhema. I ako bi izašao, onda bi izgubio svoje srce." Njegovo čuvanje srca i onoga što je u njemu mu daje opravdanje da ne ide na džumu. "To je zabluda, štaviše, obaveza je da ispunjavaš Allahove naredbe i da čuvaš svoje srce uz Allaha", rekao mu je čovjek.

Onaj ko odgaja i podučava druge, naredit će svojim učenicima da ispunjavaju Allahove naredbe i da čuvaju svoje srce. Razmisli samo o ovoj zabludi, kako je ovakve dovela do toga da ostave islam. Onaj ko slijedi ovakvo razmišljanje, napušta islam kao što zmija mijenja košuljicu, a misli da je od probranika. Uzrok ovome je činjenica da on nije isprepleo strah i ljubav. Zbog toga je jedan od selefa rekao: "Ko robuje Allahu samo ljubavlju, taj je nevjernik, ko Mu robuje samo strahom, taj je fatalista, ko Mu robuje samo nadom, taj je murdžija, a ko Mu robuje ljubavlju, strahom i nadom, taj je vjernik." Allah ova tri stepena objedinjuje u ajetu: *Oni kojima se oni mole sami traže načina kako će se što više Gospodaru svome približiti, i nadaju se milosti Njegovoj i plaše se kazne Njegove. A kazne Gospodara tvoga svako se treba čuvati.* (El-Isra, 57)

Traženje načina je njegova ljubav koja ga potiče da Mu se približi. Nakon toga se navodi nada i strah i to je način koji slijede Njegovi evlije i robovi. Može se desiti da onaj ko Mu robuje samo ljubavlju, dođe u tu situaciju da dozvoli nešto što je zabranjeno i kaže: "Onome ko voli ne smeta grijeh." Neki su o tome i pisali knjige i tu su naveli lažnu predaju: "Kada

Allah zavoli roba, onda tome ne škodi grijeh." To je laž koja se ubraja u nešto što je oprečno islamu. Grijesi škode svima kao što je i otrov štetan za tijelo. Kada bismo uzeli da je ovo ispravna izjava nekih učitelja, mogli bismo nekako povjerovati, ali da je takvo što došlo od Poslanika, alejhissalatu vesselam – da Allah sačuva takvog čega. Ove riječi se mogu tumačiti tako da se kaže: "Kada zavoli nekoga, onda ta ljubav neće dozvoliti da se ustrajava u grijehu, nego će potaći da se što prije iskreno pokaje. Tako će potrati štetan uticaj grijeha i on neće ostaviti traga na njemu. Kada god zgriješi i pokaje se Allahu, pobriše mu se to njegovo griješenje. To je ispravno značenje ove izreke.

Hoće se reći da izdvajanje i odvajanje ljubavi i zikra od straha, dovodi u ovakve zablude. Ako se spletu sa strahom, onda će ga to vraćati pravom putu kada god odluta. Kao da je strah bič kojim se bičuje životinja kako ne bi odlutala. Nada je kao nešto što čini putovanje i hodanje udobnijim, a ljubav je vodič i uzde koje vode tu životinju.Ako životinji nema biča ili štapa koji će je opominjati i vraćati na put kada skrene, i ako ju se pusti da ide kako hoće, onda će skrenuti s puta i zalutati. Neće voditi računa o Allahovim granicama i zabranama i neće doći na cilj kao što će doći oni koji su imali i strah i nadu i ljubav. Kada u srcu nema ovoga troga, onda se ono iskvari na način koji je teško ikada više popraviti. Ako nešto od ovoga troga oslabi, u tolikoj mjeri oslabi i njegovo vjerovanje. Razmisli o tajnama Kur'ana i njegovoj mudrosti u kojoj je tajnost usko povezana sa zikrom i s dovom. Uz uporedno spominjanje tihe dove i zikra, On kaže: *I spominji Gospodara svoga ujutro i navečer u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas, i ne budi bezbrižan.* (El-A'raf, 205) A za dovu kaže: *A Njemu se molite sa strahom i nadom.*(El-A'raf, 56) I kaže: *Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome.* (El-A'raf, 55) I jedan i drugi ajet nose značenje i preporuku da se to čini tiho i sa strahom i prilježnošću i to je najljepše rečeno i ukazuje na isprepletanost na najbolji način. Uzvišeni Allah navodi i nadu, u ajetu o dovi, jer dova je utemeljena na nadi. Onaj ko uči dovu ako se ne nada da će mu biti udovoljeno traženju, neće osjetiti ni poticaja u sebi da dovu čini, jer tražiti nešto čemu se ne nada je van pameti. Navodi strah u ajetu o zikru jer onaj ko je uplašen ima prijeku potrebu za Gospodarom. Neka je slavljen Onaj koji je svoje riječi objavio kao lijek za ono što je u prsima, kao uputu i kao milost vjernicima.

11. Okretanje kibli prilikom dove

Pohvalno je da osoba se okrene kibli prilikom upućivanja dove. Ovaj edeb utemeljen je raznim dokazima. Muslim bilježi od Omera b. Hattaba: "Pa se Poslanik, alejhissalatu vesselam, okrenuo kibli, a onda je ispružio ruke i šaputao je svom Gospodaru..."[1020] U dva Sahiha stoji da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, izašao na musallu, učio dovu za kišu i okrenuo se kibli.[1021]

12. Podizanje ruku u dovi

Podizanje ruku je pohvalno u mnogim situacijama. Već smo naveli da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ispružio ruke i šaputao svom Gospodaru. Tirmizi[1022] sa dobrim lancem prenosilaca, bilježi od Selmana da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah je stidan i plemenit i ustručava se toga da kada Mu čovjek podigne ruke da ih vrati prazne i razočarane." Muslim bilježi od Ebu Hurejrea hadis u kojem stoji: "...i neki čovjek odulji putovanje, prašnjav i čupav, podigne ruke nebesima..."[1023]

13. Što više učenja dove

Musliman treba da što više dova čini i da pokaže veliku želju za onim što je kod Allaha, a to shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Nema muslimana koji uputi dovu u kojoj nema grijeha, prekidanja rodbinskih odnosa, a da mu Allah neće dati jedno od troga: ili će mu primiti dovu odmah, ili će je ostaviti za Ahiret, ili će od njega otkloniti nešto negativno koliko dova vrijedi. Pitali su: 'A ako traži više?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Allah daje još.'"[1024]

Ne spori naš stav da treba što češće učiti dovu hadis koji se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao Musau, alejhissalatu vesselam, kada mu je savjetovao: "Vrati se svom Gospodaru i traži da ti smanji." Pa mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Stidim se svoga Gospodara." To zbog toga što je stvar bila riješena, jer je Allah rekao: "To je pet a pedeset ih je i Moja se riječ ne mijenja."[1025]

[1020] Muslim, 12/84, br. 1763.

[1021] Buhari, 1025, Muslim, 894.

[1022] Tirmizi uz *Tuhfeh*, 9/544.

[1023] Muslim uz Nevevija, 7/99, br. 1015.

[1024] Ahmed, 3/18, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1025] Muslim, 162.

Također, mnogo traženja nije u neskladu sa općenitošću na koju Poslanik, alejhissalatu vesselam, ukazuje riječima: "Budite općeniti u traženju dunjaluka, jer svi su pripravljeni za ono za što su stvoreni."[1026] Neko može u svom traženju biti općenit i ponavljati svoju općenitu dovu, pa je onda njegova dova obuhvatna i ponavlja je mnogo puta. Zbog svoje kratkoće, osobi je lakše da je ponavlja. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je volio općenite dove, a ostavljao je ostalo.[1027] Jedna od dova koju je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, često učio je: "Allahu moj, uputi me na one koje si uputio."[1028] Ona može odmijeniti stotine dova.

14. Pohvalnost dove za nekoga ko ti je učinio dobro

Bilježi se od Usame b. Zejda da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kome bude učinjeno dobro, pa kaže počiniocu: 'Allah te nagradio dobrim' – on je posve lijepo zahvalio."[1029]

15. Dova u odsustvu

Uzvišeni je rekao: *Oni koji poslije njih dolaze – govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!"* (El-Hašr, 10) I kaže: *Znaj da nema božanstva osim Allaha! Traži oprosta za svoje grijehe i za vjernike i za vjernice! Allah zna kud se krećete i gdje boravite.* (Muhammed, 19) Kada kazuje o svom Vjerovjesniku Ibrahimu, alejhissalatu vesselam, Uzvišeni kaže: *Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim, i svim vjernicima – na Dan kad se bude polagao račun!"* (Ibrahim, 41)

Bilježi se od Ebu Derdaa[1030] da je čuo Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: "Dova čovjeka muslimana za svoga brata u odsustvu, primljena je kod Allaha. Kod njegove glave je melek koji je zadužen da, kada god moli za svoga brata dobro, kaže: 'Amin i tebi isto tako.'"

Imam Ebu Hamid Gazali u *El-ihja* navodi deset adaba dove i to:

[1026] Hakim u *El-mustedrek*, 2/3, i kaže da je vjerodostojan.

[1027] Ahmed, 6/148/189, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1028] Ahmed, 1/199, i drugi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1029] Tirmizi, 2035, i kaže da je *hasen sahih*, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[1030] Muslim, 2732.

a. Voditi računa o pohvalnim vremenima – Dan Arefata, ramazan, džuma, zadnja trećina noći, zora.

b. Koristiti pohvalna stanja i situacije – prilikom sedžde, sukoba na bojnom polju, spuštanja kiše, kada je ikamet za namaz i poslije njega

c. Okretanje prema kibli, podizanje ruku i potiranje lica njima na kraju dove[1031]

d. Spuštanje glasa između šapata i glasnog učenja

e. Ne pretjetivati s tim da bude rimovano, jer to bi moglo biti pretjerivanje u dovi. Preče je da ograničiti se na dove koje se prenose od Poslanika, alejhissalatu vesselam, jer ne zna svako ni uputiti dove pa može da mu se vrati ružno

f. Predanost, strahopoštovanje i usrdnost. Uzvišeni je rekao: *Odazvasmo i, izliječivši mu ženu, Jahjaa mu poklonismo. Oni su se trudili da što više dobra učine i molili su Nam se u nadi i strahu, i bili su prema Nama ponizni.* (El-Enbija, 90) I rekao je: *Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, ne voli On one koji se previše glasno mole.* (El-A'raf, 55)

g. Odlučno tražiti i biti ubijeđen da će dova biti primljena i iskreno se nadati tome. Sufjan b. Ujejne je rekao: "Neka nikoga od vas ne sprječava od dove ono što zna o sebi, jer Allah je udovoljio dovi najgoreg stvorenja Iblisa: *"Daj mi vremena do Dana njihova oživljenja!" – zamoli on. "Daje ti se vremena!" – reče On.* (El-A'raf, 14-15)

h. Ustrajavati u dovi spominjući Allaha. Kažem[1032]: "I također salavatom na Poslanika, alejhissalatu vesselam, nakon zahvale Allahu i neka završi svoje traženje istim tim."

i. Otpočeti dovu spominjanjem Allaha, ali ne počinjati traženjem. Seleme b. Ekve' je rekao: "Nisam čuo da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, ikada započinjao dovu, a da je nije započeo riječima: *Subhane rabbije-l-'alijji-l-a'ale-l-vehhab* (Slavljen neka je moj Gospodar, cijenjeni, nedostižni, koji puno daruje).

j. Ono što je najbitnije i što je temelj primanja dove jeste tevba, pokajati se i vratiti onima koji su oštećeni i biti predan Allahu.[1033]

[1031] Hadis o potiranju lica rukama, nakom dove je zabilježen kod Tirmizija, 3386, a Albani ga ocjenjuje slabim.

[1032] Govori Nevevi u *El-ezkar*.

[1033] *El-ezkar*, Nevevi, str. 459-460, recenzija Abdulganija Zajida.

Edebi braka

Brate muslimane, znaj da brak jača i pomaže vjeru, a slabi šejtana. To je tvrđava pred Allahovim neprijateljem i uzrok mnoštva kojim će se ponositi Pročelnik vjerovjesnika i poslanika pred svim poslanicima.[1034]

Uzvišeni je rekao: *O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi.* (En-Nisa, 1)

I rekao je: *Ne smetajte im da se ponovo udaju za svoje muževe.* (El-Bekare, 232) Uzvišeni Allah zabranjuje neudavanje, u ovom ajetu, a to je da žena izbjegava brak s onim ko hoće da se ženi i ko hoće brak, ako se za to nema šerijatskog opravdanja. Štaviše, Allah dozvoljava svojim robovima da traže to od Njega u svojim dovama, pa kaže: *I oni koji govore: "Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!'"* (El-Furkan, 74)

Islam podstiče na brak na naročit način, pa kaže Uzvišeni Allah: *Onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene.* (En-Nisa, 3)

Imam Buhari je u svom *Sahihu* jedno poglavlje naslovio kao *Poglavlje o podsticanju na brak*, shodno Allahovim riječima: *Onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene...* Kao opravdanje za to on uzima da je ajet došao u zapovjednom načinu, a najmanji stepen zapovjedanja je pohvala, te je stoga opravdano podsticanje.[1035]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Momci, onaj ko od vas može[1036], neka se oženi, a ko ne može neka posti, jer to mu je uškop."[1037]

[1034] *Ihja ulumiddini*, Gazali, 2/31.

[1035] Hafiz Ibn Hadžer kaže, kada tumači opravdanost i korištenje ajeta za dokaz, ovaj stav, *Fethul-bari*, 9/104.

[1036] Učenjaci se razilaze po pitanju značenja riječi *ba-eh* i postoje dva stava koji se svode na isto značenje. Jezičko i ispravnije značenje ovog izraza je snošaj, pa bi značenje bilo: "Ko od vas je sposoban da ima snošaj i da svede bračne troškove, neka se ženi. A onaj ko nije sposoban da ima snošaj, neka posti i time umanji svoju strast." *Nevevi šerhu muslim*, 9/137.

[1037] Vedža je uškopljenje, kada se podvežu muda. Ovdje je značenje da post ukida strast kao što to radi i uškopljavanje, *Nevevi šerhu muslim*.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se naročito obraća momcima i mladićima jer kod njih prevladava poriv za snošajem, za razliku od staraca, mada se značenje odnosi i na sredovječne i stare ljude, također.[1038]

Uzvišeni je rekao: *I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.* (Er-Rum, 21) Allah je učinio između muškarca i žene ljubav i samilost i u tome je jasan dokaz Allahove izuzetnosti, božanstvenosti i Njegove svemoći. To je za onoga ko razmišlja o Allahovim dokazima. Abdurrezzak bilježi od Aiše da je rekla: "Supruga Osmana b. Maz'una je došla, mislim da joj je ime Havla, kćerka Hakimova, kod Aiše, neraspoložna i ona ju je pitala: 'Šta je s tobom?' Ona je rekla: 'Moj muž noću klanja, a danju posti.' Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je ušao i Aiša mu je to rekla. Poslanik, alejhissalatu vesselam, se sreo sa Osmanom i rekao mu: 'Osmane, isposništvo (celibat) nam nije propisano. Zar u meni nemaš uzor. Allaha mi, među vama se najviše Allaha bojim i najviše vodim računa o Njegovim granicama.'"[1039]

Buhari bilježi preko Seida b. Džubejra da je rekao: "Ibn Abbas mi je rekao: 'Jesi li se oženio?' Ja sam rekao da nisam. On je rekao: 'Onda se ženi, jer među najbolje u ummetu spadaju oni koji imaju najviše supruga.'"[1040]

Značenje braka (nikah)

U Šerijatu se to odnosi na ugovor o ženidbi, jer izraz *nikah* u Kur'anu se u većini odnosi na bračni ugovor, kako smatra većina učenjaka, osim na dva mjesta. Jedno je: *I provjeravajte siročad dok ne stasaju za brak.* (En-Nisa, 6) A drugo je: *Što se neće za drugoga muža udati.* (El-Bekare, 230) O tome neki učenjaci kažu: "Ovdje se hoće reći snošaj, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: '...dok ti osjetiš njegovu slast i on osjeti tvoju slast.'"[1041] Neki učenjaci smatraju da se ovim ajetom ukazuje na ugovor, međutim, a da se odnosi na snošaj pojasnio je hadis.[1042]

[1038] Pogledaj *Fethul-bari*, 9/108.

[1039] Abdurrezzak, Musannef, 6/167, i drugi, a Albani kaže da je lanac prenosilaca vjerodostojan.

[1040] Buhari, 5069.

[1041] Buhari, 2639; Muslim, 1433.

[1042] *Ahkamunnikah vezzefaf*, Mustafa Adevi, 6.

Brak je od prakse poslanika

Islam podstiče na brak jer potvrđuje da je brak praksa poslanika i sunnet, praksa posjednjeg Poslanika Muhammeda, alejhissalatu vesselam. Uzvišeni kaže: *I prije tebe smo poslanike slali i žene i porod im davali.* (Er-Ra'd, 38) Ovaj ajet jasno ukazuje na podsticaj i pohvalnost braka, a odvraća i brani celibat, ostavljanje braka. To je praksa Poslanika, kao što to ajet i kazuje[1043], štaviše, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Brak je moj sunnet i onaj ko ne prakticira moj sunnet nije moj."[1044] U drugom hadisu je rekao: "...a onaj ko ne želi moj sunnet nije moj."[1045] Poslanik, alejhissalatu vesselam, hoće da nam kaže da onaj ko ostavlja njegov način življenja i praksu, ko je sklon celibatu i neženstvu, taj izlazi iz okvira sljedbe u okvire novotarije.[1046]

Ako je brak praksa prijašnjih Poslanika, štaviše, i praksa pročelnika svih poslanika Muhammeda, alejhissalatu vesselam, nama je naređeno da ih slijedimo i na njih se ugledamo: *Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put.* (El-En'am, 90) Allah o svom Miljeniku, alejhissalatu vesselam, kaže: *Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na Onome svijetu, i koji često Allaha spominje.* (El-Ahzab, 21)

Brate, ubrzaj svoje korake da se zaštitiš i da zaštitiš svoju sestru muslimanku, uzmi je za ruku i izvedi iz tog opasnog okruženja i neka svako od vas bude onom drugom kao u ajetu: *"Evo ide za mnom," – odgovori on – "a požurio sam k Tebi, Gospodaru moj, da budeš zadovoljan."* (Ta Ha, 84)[1047]

Koristi braka

Ibn Kudame Makdisi[1048] kaže da se učenjaci ne razilaze po pitanju toga da je brak pohvalan i poželjan, da ima mnoge koristi, a one su:

- Potomstvo – jer je cilj braka da se produži vrsta i u tome je korist i Allahove ljubavi kroz nastojanje da opstane ljudski rod.

[1043] *Tefsirul-kurtubi*, 9/327.

[1044] Ibn Madže, 1946, *Sahihul-džami'*, 6808.

[1045] Buhari, 5063.

[1046] *Nejlul-evtar*, 6/117.

[1047] *Essilsiletuzzehebijjetu*, Mahmud Misri, 1/51,52.

[1048] *Muhtesaru minhadžil-kasidine*, 66.

- Traženje Poslanikove, alejhissalatu vesselam, ljubavi kroz mnoštvo kojim će se on ponositi.
- Traženje blagoslova kroz dobro odgojeno dijete i traženje zagovorništva ako dijete rano umre.
- Zaštita od šejtana, jer se odbijaju strasni prohtjevi.
- Opuštanje i uživanje uz suprugu.
- Rasterećenost srca od uređenja kuće, poslova kuhanja, metenja, posteljine, čišćenja posuđa i obezbjeđivanja sredstava za život. Većinu ovoga čovjek ne želi raditi kada sam živi, a ako bi se tome posvetio, gubio bi većinu svoga vremena i ne bi imao vremena za traženje znanja i prakticiranje vjere. Dobra žena mu je pomoć u vjeri na ovakav način, jer ove stvari mogu obuzeti srce.
- Opiranje svome nefsu, njegovo treniranje kroz čuvanje i zaduženja, sprovođenje porodičnih obaveza, podnošenje ženkih emocija, njihovih uvreda i nastojanje da ih popravi i ukaže im na vjeru i propise, nastojanje da se stekne halal zarada za izdržavanje supruga i odgoj djece.

Sve ovo je jako važno, a vođenje računa o supruzi i djeci je jednako džihadu na Allahovom putu.

Muslim bilježi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Dinar koji potrošiš na Allahovom putu, dinar koji potrošiš za oslobođenje iz ropstva, dinar koji udijeliš kao sadaku siromahu i dinar koji potrošiš na svoju porodicu – najveću nagradu imaš za ono što potrošiš na svoju porodicu."[1049]

Zanimljiv slučaj jednog Allahovog roba

Priča se da je jedan od dobrih Allahovih robova bio ponuđen da se oženi, ali nije prihvatio dugo vremena. Jednom se probudio iz sna i rekao: "Oženite me. Oženite me." Oženili su ga i pitali ga za razlog toj promjeni. On je rekao: "Možda mi Allah dadne dijete i uzme ga rano, pa mi ono bude prethodnica na Ahiretu." Onda je rekao: "Usnio sam kao da je Kijametski dan nastupio i kao da sam bio među ljudima na Stajalištu. Bio sam toliko žedan da mi je vrat pucao, a tako je bilo i sa ostalim stvorenjima, i oni su

[1049] Muslim, 995/39.

bili žedni i trpili su muku. Dok smo bili tako, pojavila su se dva dječaka među ljudima i imali su ogrtače od svjetlosti. Nosili su ibrike od srebra i čaše od zlata. Pojili su jednog po jednog čovjeka, probijajući se između ljudi i bili su obišli većinu ljudi. Pružio sam ruku jednom od njih i rekao: 'Daj i meni da pijem. Žeđ me je smorila.' On je rekao: 'Ti među nama nemaš poroda, a mi pojimo naše roditelje.' 'A ko ste vi?' – upitao sam. Oni su rekli: 'Mi smo od one djece muslimana koja su pomrla u djetinjstvu.'"[1050]

Brak je uzrok bogatstva

Da, Allah je učinio da brak bude uzrok toga, a to kako čovjek ne bi pomislio da je brak težak teret i da je to opterećenje koje se ne može podnijeti. Uzvišeni je rekao: *Udavajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati. Allah je neizmjerno dobar i sve zna.* (En-Nur, 32) Onaj ko hoće obilnu opskrbu neka se oženi, jer onaj ko će ti pomoći u tome je Allah, Koji daje opskrbu i Koji je plemenit.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Trojica imaju pravo i Allah se obavezuje da će ih pomoći... pa spominje od njih i onoga ko se oženi želeći da se zaštiti i ostane čedan."[1051] Znači, ženite one koji hoće brak, bilo da su slobodni ili robovi, i dobre i čestite od štićenica i sluškinja. Ako neko od njih hoće brakom da zaštiti sebe i svoju čednost, Allah će ga bogatim i neovisnim učiniti, jer Allah je neizmjerno darežljiv i zna šta se dešava i šta je u dušama.[1052]

Brak je pola vjere

U *Tuhfetul-arusu* stoji: "U braku se potvrđuje pola muslimanovog nastojanja što ga nagoni da povede računa o izboru supruge, da dobro promisli i istraži, i poslije toga da zatraži dobro i to tako što će klanjati dva rekata, a onda proučiti dovu koja se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam, i što bude poslije toga, dobro je."

Bilježi se da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se

[1050] *Ihja ulumiddin*, 2/72.

[1051] Tirmizi, 1655, i drugi, a Albani kaže da je dobar u *Sahihul-džami'u*, 3050.

[1052] *Ettefsirul-mujesser*, Aid Karni, sura Nur.

čovjek oženi, onda upotpuni pola vjere, a neka vodi računa o Allahu za drugu polovinu."[1053] To znači da brak štiti od bluda, a čestitost i čednost je jedna od dvije osobine za koje Poslanik, alejhissalatu vesselam, garantuje Džennet onom ko ih sačuva, pa kaže: "Ko mi garantuje za ono što mu je među vilicama i ono što mu je među nogama, ja mu garantujem Džennet."[1054] Jasno je da su najpodložniji grijehu jezik i spolni organ. Brakom se štiti i čuva spolni organ i na taj način je čovjek upotpunio pola svoje vjere i ostalo mu je da vodi računa o jeziku u svemu onom što bi ga moglo odvesti u Džehennem, osim zikrullaha, učenja Kur'ana, naređivanja dobra i odvraćanja od zla, izmirivanja posvađanih, podsjećanje ljudi na Allaha. Zbog toga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko šuti, spašen je."[1055] Miljenik, alejhissalatu vesselam, u ovoj izjavi je ukazao na jedan od najbitnijih uzroka spasa i uspjeha, a to je šutnja. Bilježi se da je jedan od prijašnjih dobrih robova, od prijašnjih naroda, bio daleko iznad svojih sunarodnika u ibadetu. Pričali su vjerovjesniku toga doba o njegovoj pobožnosti i ibadetu, pa ga je on pohvalio, samo što je rekao za njega da je izostavio jedan od sunneta. To je zabrinulo pobožnjaka i htio je znati o čemu se radi i onda mu je taj vjerovjesnik rekao: "To je brak, a ti si ga izostavio." Onda je taj rekao: "Nije da to ne želim, ali sam siromašan i o meni se drugi brinu." Vjerovjesnik je rekao: "Ja ću te oženiti svojom kćerkom." Pa ga je oženio svojom kćerkom.

Kažu da se imam Ahmed oženio drugi dan poslije smrti svoje supruge, a majke sina mu Abdullaha i rekao: "Nije mi drago da zanoćim kao neoženjen."

Sufjan b. Ujejne je rekao: "Mnoštvo žena nije dunjalučko, jer je Alija bio jedan od najskromnijih ashaba Poslanika, alejhissalatu vesselam, ali je imao četiri supruge i sedamnaest naložnica. Brak je sunnet i jedna od moralnih osobina vjerovjesnika."[1056]

[1053] Bejheki u *Šu›abul-imanu*, od Enesa i drugi, a Albani kaže da je dobar u *Sahihul-džami'u,* 430.

[1054] Buhari, 6474, i pogledaj Tefsir Kurtubi, 9/327.

[1055] Tirmizi, 2501, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Essilsiletussahihatu*, 536.

[1056] *Ezzevadžul-islami*, Ebu Hamid Gazali, 17-19, uz neke korekcije.

Odličnost dobre supruge

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Žena se uzima radi četiri stvari: zbog njenog imetka, njenog porijekla, njene ljepote ili njene vjere. Uzmi onu koja je vjernica i usrećit ćeš se."[1057]

Neko je rekao Poslaniku, alejhissalatu vesselam: "Koja je žena najbolja?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ona koju kad muž pogleda oraspoloži ga, koja se pokorava kada joj se naredi i koja ne čini nešto ni u svom imetku ni sa sobom što njemu nije drago."[1058]

Allah se smilovao onom ko je rekao:

Najbolje što čovjek može uzeti na dunjaluku
jeste ono što će vjeru čuvati:
zahvalno srce, jezik koji zikiri
i dobra supruga koja mu pomaže.
U komentaru na Menzumetul-adab kaže:
Najbolja žena je koja oraspoloži muža pojavom
koja čuva čast mu i kad je tu i kad nije
Uzmi vjernicu i uspio si u svemu
ljupka, rodilja, svemu temelj je pobožna.[1059]
Adabi braka i ono što se podrazumijeva

Svaki musliman treba da prizna adabe koji su međusobni i za muža i za suprugu, a to je pravo svakog od njih spram sudruga. To zbog riječi Uzvišenog: *Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u maternicama njihovim, ako u Allaha i u Onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu, samo muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar.* (El-Bekare, 228)

Ovaj ajet potvrđuje i jednom i drugom supružniku prava kod onog drugog. Muškarcima je dat jedan stepen više shodno naročitom poimanju. Postoje opći edebi među njima, kao što su: obzirnost u ophođenju,

[1057] Buhari, 5090; Muslim, 1466.

[1058] Nesai, 3231, a Albani kaže da je dobar u *Essilsiletussahihatu*, 1838.

[1059] Gizaul-elbab šerhu menzumeti-l-adab, 2/342-350.

ozarenost lica, lijep govor, uvažavanje i poštivanje, a to je lijep odnos koji je Allah naredio u riječima: *S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.* (En-Nisa, 19) To je pozivanje na dobro koje naređuje Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada kaže: "I preporučujte ženama dobro."[1060]

Ovo su neki od zajedničkih adaba u braku i koje treba da ispunjavaju obje strane. Počet ćemo sa adabima supruga spram supruge.

Muž treba da sprovede ove adabe prve bračne noći, spram svoje supruge.

1. **Poselamiti mladu**

Jer ovakav način će ukloniti strah od mlade. Bilježi se od Ummu Seleme da joj je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada ju je oženio i htio u đerdek kod nje, nazvao selam.[1061]

2. **Da je opusti time što će joj ponuditi nešto za piće ili neki slatkiš**

Bilježi se od Esme, kćerke Jezidove, da je rekla: "Kitila sam i opremala Aišu za Poslanika, alejhissalatu vesselam, a onda sam mu otišla i pozvala ga da je vidi okićenu. On je došao i sjeo uz nju, dodao joj vrč mlijeka, malo otpio, a onda dao njoj da pije. Ona je stidno oborila glavu. Ja sam je protresla i rekla: 'Uzmi iz ruku Poslanika, alejhissalatu vesselam.' Onda je ona uzela vrč i popila nekoliko gutljaja..."[1062]

3. **Da joj stavi ruku na glavu i uputi dovu za nju**

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se neko od vas oženi nekom ženom ili kupi robinju (naložnicu), neka joj stavi ruku na tjeme, neka traži blagoslov od Allaha i neka kaže: "Allahu moj, molim Te za dobro ove žene i dobro koje si joj učinio urođenim, a štitim se Tobom od njenog zla i zla koje si joj učinio urođenim."[1063]

[1060] Buhari, *Kitabul-enbija*, 1.

[1061] Ahlakunnebijji , alejhissalatu vesselam, Ebu Šejh, 199, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca

[1062] Autor *Sahihu fikhissunnetija kaže*: Bilježi Ahmed, 6/452, a lanac prenosilaca je blizak da se ocijeni kao dobar.

[1063] Ebu Davud, 2160, Nesai u *Amelul-jevmi vellejletiju*, 241-264; Ibn Madže, 1918, sa dobrim lancem prenosilaca

4. Da s njom klanja dva rekata

O tome govori i hadis koji se prenosi od Ebu Seida, štićenika Ebu Usejjida, koji kaže: "Oženio sam se, a bio sam u ropstvu. Pozvao sam neke od ashaba Poslanika, alejhissalatu vesselam, među kojima su bili: Ibn Mesud, Ebu Zerr i Huzejfe. Proučen je ikamet za namaz i Ebu Zerr je istupio da predvodi, pa su rekli: 'Je li ti rečeno ili da taj?' Rekli su: 'Dobro.' Prošao sam ispred njih, a bio sam rob. Podučili su me i rekli: 'Kada ti dođe mlada, klanjaj dva rekata, a onda zatraži od Allaha dobro one što ti dolazi, a traži zaštitu od zla one koja ti dolazi, a onda čini s njom što se čini sa suprugom.'"[1064]

5. Prije nego joj pristupi, lijepo je da opere usta misvakom, da ih očisti

Ili da upotrijebi nešto drugo osim misvaka, kao što je četkica za zube i pasta, primjerice, jer je to bolje i ljepše. Na taj način će se pojačati njihova sloga i ljubav između njih. Bilježi se od Šurejha b. Hanija da je rekao: "Pitao sam Aišu: 'Šta je Poslanik, alejhissalatu vesselam, prvo radio kada je ulazio u kuću?' Ona je rekla: 'Upotrebljavao misvak.'"[1065]

6. Spominjanje Allaha i dova prije snošaja

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada bi neko od vas rekao, kada hoće da ima snošaj sa suprugom: *Bismillahi, Allahumme džennibniššejtane ve džennibiššejtane ma rezaktena* (*Bismillahi, Allahu moj, zakloni me od šejtana i šejtana ukloni od onog čime si nas opskrbio*), a onda bude snošaj među njima ili bude određeno da ona zanese dijete, šejtan mu nikada ne može nauditi."[1066]

7. Pohvalno je da se poigra sa suprugom prije samog snošaja

Kada se Džabir oženio, pitao ga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam: "Kakvom si se oženio?" On je rekao: "Oženio sam se razvedenom." Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: "Zašto se nisi oženio mladom devojkom, pa da se sa njom zabavljaš i da se ona zabavlja sa tobom?"[1067]

[1064] Albani ga pripisuje Ibn Ebi Šejbeu sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, a postoje i druge predaje o adabima prve bračne noći, 94.

[1065] Muslim, 253.

[1066] Buhari, 5165; Muslim, 1434.

[1067] Buhari, 5080.

Također je pohvalno da kada čovjek podmiri svoj prohtjev, ne ostavlja ženu prije nego i ona bude zadovoljena, jer to osigurava ljubav i naklonost jednog prema drugom.

8. **Dozvoljenost da bude bilo koja poza**

Bilježi se od Džabira da je rekao: "Židovi su rekli muslimanima: 'Ko priđe ženi s leđa, dijete će se roditi razroko." Pa je Allah objavio: *Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete, a pripremite što i za duše svoje. I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati. A ti obraduj prave vjernike!* (El-Bekare, 223) Onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Priđi joj i sprijeda i s pozada, ako je to u vaginu."[1068]

9. **Čovjeku je dozvoljeno čitavo tijelo žene osim** anusa

Bilježi se od Ibn Mesuda da je neki čovjek mu rekao: "Da li da priđem ženi kako hoću, kada hoću i gdje hoću?" On je rekao: "Da." Čovjek ga je pogledao i rekao da želi anus. Abdullah je rekao: "Anus vaših supruga vam je haram (zabranjen)."[1069]

10. **Izbjegavanje snošaja sa ženom u mjesečnici**

Imati snošaj za vrijeme mjesečnice nije dopušteno. Čovjek može sa ženom činiti sve, za vrijeme mjesečnice, osim snošaja. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se mazio sa svojim suprugama za vrijeme njihove mjesečnice, ali nije imao snošaja, a Allah najbolje zna.

11. **Ako hoće da ponovi snošaj, treba da se abdesti**

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada neko od vas ima snošaj sa suprugom, pa hoće da to ponovi, neka se prije toga abdesti."[1070]

12. **Dozvoljeno je i muškarcu i ženi da sa sebe skinu odjeću prilikom snošaja**

I da i jedno i drugo vidi golotinju drugog, jer nema ograničenja iz-

[1068] Hadis je u osnovi u Buhariji i Muslim, a ova predaja je u *Šerhul-me›aniju* od Tahavija, 3/41, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1069] Ibn Ebi Šejbe, 3/530; Darimi, 1/259; Tahavi u *Šerhul-me›aniju*, 3/46, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Zabranjeno je da se ima snošaj u anus žene, a što se tiče poigravanja i maženja, bez snošaja u dubur, dozvoljeno je i nema ništa sporno u tome, a Allah najbolje zna. *Sahihu Fikhissunneh.*

[1070] Muslim, 308.

među supružnika. Nije vjerodostojna predaja od Poslanika, alejhissalatu vesselam, o zabrani da se gleda u golotinju. Što se tiče predaje: "Kada neko od vas prilazi supruzi, neka pokrije svoju i njenu golotinju i neka se ne razgolićuju kao deve.", to je neprihvatljiva hadis i ni u kom slučaju se ne može uzeti kao vjerodostojan.[1071]

13. Ako čovjek vidi neku ženu i dopadne mu se, neka ima snošaj sa svojom suprugom

Bilježi se od Džabira da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, vidio neku ženu, pa je imao snošaj sa svojom suprugom Zejnebom, a onda je pripremala kožu za štavljenje. Podmirio je svoju potrebu, a onda je izašao među svoje ashabe i rekao: "Žena prilazi u liku šejtana i odlazi u liku šejtana. Kada neko od vas vidi neku ženu, neka ode svojoj supruzi i to će smiriti ono što osjeti u prsima."[1072] U drugom predanju: "Jer i ona ima što i ona druga ima."

14. Zabrana širenja tajni snošaja

Nije dopušteno muškarcu da govori o tajnama svoje supruge kada se s njom osami radi snošaja. Ako tako šta uradi, onda je od najgorih stvorenja na Kijametskom danu. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Među najgore ljude, kod Allaha, po položaju na Kijametskom danu, spada onaj čovjek koji legne uz ženu i ona uz njega, a onda on kazuje njene tajne."[1073]

15. Ako dolazi sa putovanja, neka ne iznenadi ženu nego neka najavi dolazak

Kako bi se supruga mogla pripremiti za njegov doček, očistiti se i uljepšati. Na osnovu ovoga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas dolazi noću, neka ne dolazi iznenada, kako bi se nespremna mogla spremiti, a čupava iščešljati."[1074]

[1071] Nesai u *El-ušrehu*, 243, i kaže da je munker-neprihvatljiv.

[1072] Muslim, 1403.

[1073] Muslim, 1437, međutim, ako postoji vjerska opravdanost i korist, onda je dopušteno. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je kazivao o tome kako bi ukazao na ispravan način i podučio. Ovako kaže autor *Fikhussunneha*.

[1074] Muslim, 715.

16. Dozvoljenost da se ima snošaj sa dojiljom

Bilježi se od Aiše da je prenijela od Džudame, kćerke Vehba, Esedijje da je čula Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: "Htio sam da zabranim da se ima snošaj sa dojiljama, pa sam čuo da to rade Romejci i Perzijanci i da im to ne škodi porodu."[1075]

17. Da se lijepo ophodi sa suprugom

Jer je Uzvišeni rekao: *S njima lijepo živite!* (En-Nisa, 19)

Pa će je hraniti onim čime se i sam hrani, odijevati kada sebi odjeću kupuje i opominjati je kada se poboji za njenu neposlušnost onako kako Allah naređuje da se opominju. Savjetovat će je bez psovke i vrijeđanja, pa ako posluša, dobro je, a ako ne htjedne poslušati, onda će je izbjegavati u postelji. Ako posluša, dobro je, a ako ne, onda će je ćušnuti, ali ne u lice da ne bi ostala masnica, potekla krv ili ostao neki ožiljak, ili da ošteti neki od njenih organa i stavi ga van funkcije. Uzvišeni je rekao: *A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! – Allah je, zaista, uzvišen i velik!* (En-Nisa, 34)

A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je, kada je bio upitan šta je neko obavezan spram svoje supruge, rekao: "Da je nahrani kada i sam jede, da je obuče kada se i sam oblači i da je ne udara po licu, da je ne ponižava niti napušta osim u kući."[1076] I hadis: "Vjernik neće mrziti vjernicu, ako mu se nešto ne sviđa od nje, sviđa mu se nešto drugo."[1077]

18. Da poduči suprugu neophodnim vjerskim propisima

Ako nije u stanju da je poduči, onda će joj dozvoliti da ide na predavanja gdje će to naučiti. Potreba žene za popravljanjem svoje vjere i odgoja nije nimalo manja od njene potrebe za hranom i pićem. Shodno riječima Uzvišenog: *O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti.* (Et-Tahrim, 6) Žena će se zaštiti od Džehennema ispravnim vjerovanjem u Allaha, dobrim djelima. Da bi to ostvarila, potrebno je da zna svoje

[1075] Muslim, 1442.

[1076] Ebu Davud, 2142, sa dobrim lancem prenosilaca.

[1077] Muslim, 1469.

obaveze i kako ih sprovesti na vjerski ispravan način. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Prema ženama budite obzirni i pažljivi, jer su one stvorene od rebra. Najveća krivulja na rebru je na njegovu vrhu, pa ako kreneš da ga ispraviš na silu, slomit ćeš ga, a ako ga ostaviš takvim, ono će se kriviti sve više i više. Budite obzirni prema ženama."[1078] Jedan od pokazatelja obzirnosti jeste to da je poduči onom što će popraviti njeno vjerovanje i da joj da zaduženje onim što će joj omogućiti da ustraje i bude pozitivna.

19. **Da bude uporan u podučavanju supruge vjeri i edebima i da ne odustaje od toga**

Pa će je spriječiti od toga da putuje ili da se razotkriva i zabranit će joj da sjedi sa muškarcima koji joj nisu mahremi, kao što je obavezan da joj obezbijedi punu zaštitu i pažnju. Neće joj dozvoliti da se iskvari moralno ili vjerski i neće joj omogućiti da se ogriješi o Allahove naredbe i naredbe Njegova poslanika, alejhissalatu vesselam, ili da javno zgriješi, jer on je pastir koji je odgovoran za nju i koji je zadužen da je čuva i pazi, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "A muškarac je pastir za svoju porodicu i bit će pitan za svoje stado."[1079]

20. **Da bude pravedan među suprugama ako ih ima više**

Pravda se odnosi na hranu, piće, odjeću, stan i dijeljenje postelje. Ne smije biti nepravedan u ovim stvarima, jer Allah je to zabranio u Svojim riječima: *Ako se bojite da prema ženama sirotama nećete biti pravedni, onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene, sa po dvije, sa po tri i sa po četiri. A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom; ili eto vam onih koje posjedujete. Tako ćete se najlakše nepravde sačuvati.* (En-Nisa, 3)

Ovo su adabi koje suprug treba da ima spram svoje supruge, a što se tiče edeba koje supruga treba da ima spram svoga muža, to su:

1. **Da mu se pokorava u svemu što nije grijeh Allahu**

Uzvišeni Allah je rekao: *A kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! – Allah je, zaista, uzvišen i velik!* (En-Nisa, 34) Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada čovjek pozove ženu da podijele postelju i ona odbije, pa on bude srdit na nju, proklinju je meleki sve do svanuća."[1080]

[1078] Buhari, 5186; Muslim, 1468.

[1079] Buhari, 2/6; 3/196.

[1080] Muslim, 122.

2. Da vodi računa o časti svoga muža i da čuva svoju čast i muževljev imetak i djecu

Uzvišeni je rekao: *Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu trebaju brigu voditi, jer i Allah njih štiti.* (En-Nisa, 34) Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "A žena je pastir u kući svoga muža i za njegovu djecu."

3. Da boravi u kući svoga muža

I neće izlaziti iz kuće osim po njegovom odobrenju i želji, oborenog pogleda i tihog glasa. Ustegnut će svoju ruku od nečega hrđavog, a svoj jezik od toga da govori prostote. Muževljeve rođake će s dobročinstvom dočekivati onako kako se on ophodi prema njima. O svemu tome postoje dokazi. Uzvišeni je rekao: *U kućama svojim boravite i ljepotu svoju, kao u davno pagansko doba, ne pokazujte.* (El-Ahzab, 33) I rekao je: *O žene Vjerovjesnikove, vi niste kao druge žene! Ako se Allaha bojite, na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da u napast dođe onaj čije je srce bolesno, i neusiljeno govorite!* (El-Ahzab, 32) I: *Allah ne voli da se o nepravdi glasno govori, to može samo onaj kome je učinjena nepravda. – A Allah sve čuje i sve zna.* (En-Nisa, 148)

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Najbolja žena je ona koju, kada pogledaš, razveseli te i obraduje, a kada joj naredi**š**, pokori ti se, a ako si odsutan od nje, čuva tvoju čast samom sobom i svojim imetkom."[1081] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je još rekao: "Nemojte Allahovim robinjama uskraćivati Allahove džamije." I rekao je: "Kada supruga nekog od vas zatraži da ode u džamiju, nemojte joj zabranjivati."[1082]

Ibn Tejmije kaže: "Supruzi nije dozvoljeno da izlazi iz kuće svoga muža osim po njegovom odobrenju, a ako izađe, onda je neposlušna Allahu i Njegovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i zaslužuje kaznu."[1083]

4. Da mu se pokorava u onom što joj naredi

Bilježi se od Husajna b. Mihsana da je njegova tetka po ocu otišla Poslaniku, alejhissalatu vesselam, zbog nečega i ostvarila je svoj cilj. Poslanik, alejhissalatu vesselam, ju je pitao: "Imaš li ti muža?" Pošto je rekla da ima, Poslanik je upitao: "A kakav ti je?" Ona je rekla: "Zadovoljava." "A

[1081] Kurtubi, 5/170; Taberi, 5/39.

[1082] Muslim, 30.

[1083] *Medžmu'ul-fetava*, 32/281.

kakva si ti s njim?“ – upitao je. Ona je rekla: “Ispunjavam spram njega sve osim onog što nisam u mogućnosti.“ Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: “Dobro razmisli kako ćeš se s njim ponašati jer ti je on i Džennet i Džehennem.”[1084]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio upitan o tome koja je žena najbolja, pa je rekao: “Ona koja obraduje kada se pogleda, koja mu se pokorava kad joj naredi i koja ne čini nešto čime je on nezadovoljan sobom ni svojim imetkom.”[1085]

5. **Da nikome ne dozvoljava ulazak u kuću bez njegove dozvole**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: “...a vi imate da one ne smiju da dopuste postelju bilo kome s kim niste zadovoljni.”[1086] Još je rekao: “Žena neće dopustiti ulazak u kuću svoga muža, u njegovom prisustvu, nikome bez njegove dozvole.”[1087] Ovo se odnosi na one za koje žena nije sigurna da li muž bio zadovoljan da oni uđu. Međutim, ako zna da je on zadovoljan tim ljudima, onda nije problem da im dopusti ulazak, a Allah najbolje zna.

6. **Da ne posti dobrovoljni post u muževljevom prisustvu osim po njegovom odobrenju**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: “Ženi nije dopušteno da posti dok je muž prisutan, osim po njegovom odobrenju, niti će dopustiti da iko uđe u kuću osim po njegovom odobrenju.”[1088]

7. **Da ne troši njegov imetak osim uz njegovo odobrenje**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: “Žena neće trošiti ništa od imetka svoga muža osim po njegovom odobrenju.”[1089]

8. **Da bude zahvalna svom mužu i da ne niječe njegovo dobročinstvo njoj**

Bilježi se od Abdullaha b. Amra da je Poslanik, alejhissalatu vesselam,

---

[1084] Nesai u *El-ušrehu*; 106, Hakim, 2/189; Bejheki, 7/291; Ahmed, 4/341, a autor *Sahihu fikhissunneh*, kaže da je dobar.

[1085] Nesai, 6/68.

[1086] Muslim, 12128.

[1087] Muslim, 1026.

[1088] Buhari, 5195.

[1089] Ebu Davud, 3565; Tirmizi, 670; Ibn Madže, 2295, sa dobrim lancem prenosilaca.

rekao: "Allah neće pogledati ženu koja nije zahvalna svom mužu, a ne može bez njega."[1090]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "...i vidio sam Džehennem. Nisam vidio išta takvo kao taj dan i vidio sam da su većina njegovih stanovnika žene." Prisutni su upitali: "A zašto je to tako, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Zbog njihove nezahvalnosti." Pitali su: "Zbog nezahvalnosti Allahu?" On je rekao: "One niječu dobročinstvo svog supruga. Nezahvalne su na njegovom dobročinstvu. Kada bi se nekoj od njih činilo dobro sve vrijeme, a onda kada bi vidjela nešto što joj se ne dopada, rekla bi: 'Nikada od tebe nisam vidjela nikakva dobra.'"[1091] Zahvalnost ne podrazumijeva samo da zahvali jezikom, nego se hoće reći i pokazivanje zadovoljstva i opuštenosti zbog života s njim i toga što se brine o njegovoj djeci, što mu služi i što se ne odriče njega,[1092] što se ne žali na njega i slično.

9. Da mu ne prigovara ako nešto potroši na njega i djecu od svoga imetka

Jer je prigovor i pogovor nešto što kvari nagradu, kao što Uzvišeni kaže: *O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama, kao što to čine oni koji troše imetak svoj da bi se ljudima pokazali, a ne vjeruju ni u Allaha ni u Onaj svijet.* (El-Bekare, 264)

10. Da bude zadovoljna onim što je malo i da muža ne opterećuje iznad njegovih mogućnosti

Uzvišeni je rekao: *Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici – prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikoga ne zadužuje više nego što mu je dao; Allah će, sigurno, poslije tegobe last dati.* (Et-Talak, 7)

11. Da ne čini nešto što će ga povrijediti ili rasrditi

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Žena na ovom svijetu neće povrijediti svoga supruga a da njegova supruga, od hurija, ne kaže: 'Nemoj ga vrijeđati, Allah te usmrtio. On je kod tebe privremeno i samo što te nije napustio i došao nama.'"[1093]

[1090] Nesai u *El-ušrehu*, 249, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1091] Buhari, 29; Muslim, 884.

[1092] *El-adabuššer'ijjetu fil-mu'ašeretizzevdžijjeti*, Amr Abdulmun'im Selim, 24.

[1093] Tirmizi, 1184; Ibn Madže, 2014, sa dobrim lancem prenosilaca.

12. **Da vodi računa o životu s njim i da ne traži razvod bez opravdanog razloga**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Koja god supruga zatraži od svoga muža razvod, bez opravdanog razloga, njoj se zabranjuje miris Dženneta."[1094]

13. **Da nakon smrti muža počeka četiri mjeseca i deset dana**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Žena neće žaliti za umrlim više od tri dana, osim za svojim mužem; za njim će žaliti četiri mjeseca i deset dana."[1095]

Skupocjeni poklon supružnicima

Dobra djela su mehr hurijama

Uzvišeni je rekao: *I Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti.* (Ed-Duhan, 54)

Brate muslimane, na dunjaluku, ako hoćeš uzeti neku ženu, onda nastojiš da priboreš imetak i u tome provedeš dobar dio svog života, kako bi mogao zaručiti i oženiti ženu. Što se tiče ahiretske žene, hurije, nju ćeš zaručiti i dobiti za suprugu ako provodiš noćni ibadet i ako činiš dobra djela.

Jedan od selefa je noći provodio u ibadetu, pa mu je dojadilo i odustao je. Jedne noći je usnio da mu neko kaže: "Ti si bio pristupio zaruci i prošnji, pa šta te od toga spriječilo?" On je pitao: "A o čemu se radi?" Rečeno mu je: "Provodio si noćni ibadet, a zar nisi znao da onaj ko ustane na noćni namaz, meleki kažu: 'Ustao je kako bi zaprosio mladu.'"[1096]

Ti koji prosiš lijepu huriju
i koji žudiš za vječnim Džennetom,
Kada bi znao koga prosiš i šta tražiš
za to bi se tružio na glavi dubeći
Kada bi znao gdje one žive i borave
za to bi potrošio sve što posjeduješ

[1094] Tirmizi, 1199; Ebu Davud, 2209; Ibn Madže, 2055.

[1095] Muslim, 9.

[1096] *Sijeru a'alaminnubela*, 1/359.

Ko su hurije?

Množina riječi *hurija*, a to je mlada djevojka, neopisive ljepote, svijetle puti i izrazito crnih očiju.

Mudžahid kaže: "Hurija je ona koja raspamećuje zbog svjetline puti i boje. Pod njom se podrazumijevaju izrazito bijele bionjače i crne zenice. Uzvišeni je rekao: *Pored njih bit će hurije, istih godina, koje će preda se gledati.* (Sad, 52) Znači, one će gledati u svoje supruge i neće svoj pogled upirati nikome drugom. Ibn Abbas kaže: "Jednakih godina i rođenja, djevojke od trideset i tri godine."

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada bi se jedna žena stanovnika Dženneta pojavila na Zemlji, zasijenila bi ovaj svijet i ispunila ga mirisom. Nakit koji ima na glavi, bolji je od čitavog dunjaluka i svega na njemu."[1097] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Prva skupina koja će ući u Džennet je kao pun Mjesec. Ona iza nje je svijetla kao zvijezda Danica na nebesima. Svaki čovjek od tih skupina ima dvije hurije kojima se koštana srž vidi kroz meso, a u Džennetu nema neženja."[1098]

Čežnja selefa za hurijama

Ata Sulemi je rekao Maliku b. Dinaru: "Ebu Jahja, čeznemo!" On je rekao: "Ata, u Džennetu postoje hurije, a Džennetlije se ponose njima i njihovom ljepotom. Da Allah nije odredio da su Džennetlije besmrtni, umrli bi od njihove ljepote." Ata je pokazao žalost zbog riječi Malika.

Jezid Rekaši je rekao: "Čuo sam da se svjetlo pojavilo u Džennetu i da nije bilo nijednog mjesta u Džennetu a da ga to svjetlo nije obasjalo." Neko je pitao: "A šta je to?" Rekao je: "Hurija koja se smije svom mužu." Salih Merri je rekao: "Neki je čovjek uzdahnuo, ukraj džamije, i uzdisao je toliko da je umro."

Pričali smo da je svjetlo obasjalo,
pa Džennetlije upitaše: a šta je to?
Rekoše da je to svjetlo od osmijeha,
u krasnom Džennetu, kao što ćeš vidjeti...

[1097] Buhari, 2796; Muslim, 1880.

[1098] Muslim, 2834.

Ako osjećaš čežnju za hurijama, onda to pokaži stanjem a ne riječima. Zar ne znaš da hurije uče dove. One su u čežnji i žudnji i neka od njih moli za tebe prije nego joj dođeš, dok si još na dunjaluku. Ona kaže: "Allahu moj, pomozi ga u njegovoj vjeri i okreni njegovo srce pokornosti Tebi i dopusti mu Džennet, tako Ti Tvoje veličanstvenosti, Najmilostiviji."

Ebu Sulejman Darani je rekao Ahmedu b. Ebi Havariju: "Dok sam bio na sedždi, obuzeo meje drijemež. Vidio sam huriju koja me uspavljuje na nogama i govori mi: 'Dragi moj, zar si zaspao, a Vladar je budan i gleda ko Mu robuje noćnim ibadetom? Hrđavog li oka koje spava i daje prednost snu u odnosu na obraćanje Uznositom. Ustaj, primakao se čas završetka i susreta onih koji se vole. Kakav je to san, radosti mojih očiju? Zar ti oči spavaju, a ja se pripremam za tebe toliko godina?' Probudio sam se uplašen i oznojen od njene opomene i ukora a milozvuk njena glasa još mi odzvanja u ušima i srcu."

Zar tražiš ovakvu kao ja, a oči ti spavaju,
oni koji nas vole spavati ne mogu.
Jer smo stvorene svakom čovjeku,
koji puno klanja i to noću čini.[1099]

Allahu moj, nagradi nas Džennetom, njegovim blagodatima i oženi nas hurijama i daj da uživamo s njima, amin!

[1099] *A'alenne'imišševk ilellahi ve ru-jeti vedžhihil-kerimi*, Affani, 54-56.

Adabi kupoprodaje

Trgovina jezički podrazumijeva razmjenu, uzimanje nečega i davanje nečega. Sa vjerske strane, to je razmjena materijalnih dobara, pa makar i uz garanciju, ili dozvoljena korist na odgodu u kojoj nema kamate ili kredita – pozajmice.

Što se tiče propisa vezanog za trgovinu, kupoprodaju, ona je dozvoljena, jer Uzvišeni Allah kaže: *A Allah je dozvolio trgovinu.* (El-Bekare, 275) I shodno hadisu koji se bilježi od Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada dvojica ljudi trguju, obojica imaju izbora sve dok se ne rastanu."[1100]

Što se tiče idžmaa (jednoglasja učenjaka), muslimanski učenjaci su složni da je trgovina općenito dozvoljena. Potreba ljudi uzrokuje postojanje kupovine i prodaje, jer čovjek treba ono što drugi posjeduje i njegov napredak i korist je vezana za to, a nema načina da to ostvari i postigne na ispravan način osim trgovinom.

Kroz trgovinu ljudi razmjenjuju ono što im koristi i na taj način novac kruži, i to je njena svrha. Uzvišeni Allah je rekao: *Ali, ako je riječ o robi koju iz ruke u ruku obrćete.* (El-Bekare, 282) Allah je Svojim robovima vjernicima zabranio da koriste međusobni imetak kroz kamatu, kocku, otimačinu ili podmićivanje, međutim, imaju pravo da se koriste međusobnim imetkom na dozvoljen način, kao što je u trgovini. Uzvišeni je rekao: *O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak.* (En-Nisa, 29)

Ugovor podrazumijeva i kupca i prodavca, a spomenuto u ugovoru podrazumijeva ono što se prodaje. Sami sadržaj ugovora podrazumijeva ponudu i pristanak. Ponuda je, primjerice, da prodavač kaže da nešto prodaje, a prihvatanje je da kupac kaže da kupuje. Ovo je riječima. A što se tiče praktičnog sadržaja, on podrazumijeva da dođe do razmjene, da kupac plati cijenu robe prodavcu, a da mu ovaj da robu. Pohvalno je da bude i neko svjedočanstvo prodaje, shodno riječima Uzvišenog: *Navedite svjedoke i kada kupoprodajne ugovore zaključujete.* (El-Bekare, 282) Uzvišeni Allah preporučuje svjedočenje prilikom kupovine, samo što je ova preporuka u

[1100] Buhari, 2112; Muslim, 1531.

smislu pohvalnosti i poticaja. Za to je dokaz riječi Uzvišenog: *A ako jedan kod drugog nešto pohranite, neka onaj opravda ukazano mu povjerenje.* (El-Bekare, 283) To ukazuje na činjenicu da je naredba u značenju ukazivanja na povjerenje i korist.

Bilježi se od Ammareta b. Huzejmeta da mu je njegov amidža, koji je bio jedan od ashaba, pričao da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kupio konja od jednog beduina i ovaj je tražio novac. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je požurio kući, a beduin je kasnio za njim. Ljudi su navalili na beduina i ponudili mu veću svotu, ne znajući da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, već sklopio dogovor.[1101] Znači, Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je kupio konja od beduina, a nisu imali ugovora. Da je ugovor obavezan prilikom kupovine, Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ne bi kupovao prije nego uzme svjedoke. Ashabi su međusobno trgovali na tržnicama, a ne bilježi se da im je Poslanik, alejhissalatu vesselam, naredio da uzimaju svjedoka niti se bilježi da je on to sam lično činio. A i zbog toga što je kupoprodaja raširena među ljudima na tržnicama u njihovom svakodnevnom životu i kada bi pozivali svjedoke za sve što kupuju i prodaju, to bi uzrokovalo teškoće. Međutim, ako je ono oko čega se sklapa dogovor nešto skupocjeno i na odgođeno vrijeme, a potrebno je da se ima neka potvrda za to, onda treba takvo što zapisati i potvrditi svjedocima, kako bi se moglo pozvati na priznanicu i dogovor ukoliko bi došlo do spora između dvije strane.

Uvjeti trgovine

Da bi trgovina bila ispravna, postoje sljedeći uvjeti:

- **Zadovoljstvo i pristanak i kupca i prodavca**

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, ali dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak.* (En-Nisa, 29) Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Trgovina je uz obostrano zadovoljstvo."[1102] Trgovina nije valjana ukoliko je jedna od strana prisiljena na to neopravdano. Ako je

[1101] Ahmed, 5/215, i drugi a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihu suneninnesai*, 4332.

[1102] Ibn Madže, 2185, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan. Pogledaj: *Irvaul-galil*, 5/125.

prisila opravdana, kao da sudija prisili nekoga na prodaju nečega kako bi izmirio dug, onda je valjana.

- **Da je onaj koji dogovara sposoban za ugovor**

To podrazumijeva da je punoljetan, razuman i sposoban.

- **Da prodavac posjeduje ono što nudi ili zastupa vlasnika**

Kao što je opunomoćenik, ili nasljednik, ili zastupnik ili posrednik. Nije dopušteno da neko nešto prodaje, a to nije u njegovom vlasništvu, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam, koje je uputio Hakimu b. Hazzamu: "Ne prodaj nešto što ne posjeduješ."[1103]

- **Da ono što se prodaje bude nešto što je dopušteno koristiti i kao luksuz**

Kao što je hrana, piće, odjeća, jahalica, namještaj i slično. Nije dopušteno prodavati nešto što je zabranjeno koristiti: alkohol, svinjsko meso, leš, alatke za zabavu i besposlicu, muzičke instrumente, shodno hadisu koji se bilježi od Džabira da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah je zabranio prodavanje i trgovinu alkoholom, lešinom, svinjom i idolima."[1104]

- **Da ono oko čega se dogovorilo se može i preuzeti**

Jer je ono što je nemoguće preuzeti kao nešto nepostojeće i nije dopušteno to prodavati, jer to spada u prodaju varkom. Kupac može dati novac, a nikada ne dobiti ono što je platio. Nije dopušteno prodavati ribu koja je još u vodi, niti prodavati košpice koje su u hurmi, niti pticu koja je u zraku, niti mlijeko koje je još u vimenu, niti odbjeglu životinju, shodno hadisu koji se bilježi od Ebu Hurejrea, da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio prodaju varkom (prodaju onoga što je odsutno).[1105]

- **Da ono što se prodaje bude poznato i jednoj i drugoj strani**

Tako da se može vidjeti i posvjedočiti prilikom ugovora, ili da se opiše na takav način koji će ga učiniti prepoznatljivim u odnosu na ostale stvari. Nepoznavanje nečega je varka, a varka je zabranjena. Nije dopušteno kupovati nešto što se nije vidjelo, nešto čemu se ne znaju svojstva ili nije očito prilikom sklapanja ugovora.

[1103] Ahmed, 3/402, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Irvaul-galil*, 5/132.

[1104] Buhari, 2236; Muslim, 1581.

[1105] Muslim, 1513.

- **Da bude određena cijena**

Tako što će se reći cijena robe i znati njena vrijednost. Kako bi trgovina bila ispravna, musliman treba da njeguje njene edebe. Jedan od edeba trgovine je da se izbjegavaju sljedeće vrste trgovine:

1. **Kupovina robe prije nego se primi**

Musliman ne trebao da kupuje robu, a onda da je prodaje prije nego je dobije u posjed. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je takvo što zabranio riječima: "A kada nešto kupiš, nemoj to prodavati prije nego ti dođe u posjed."[1106] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je još rekao: "Kada neko prodaje hranu, neka je ne prodaje dalje prije nego je imadne."[1107]

2. **Prodaja muslimana preko brata muslimana**

Ovakva trgovina nije dopuštena. To je kao da neki musliman kupi nešto za deset dinara, naprimjer, i kaže: "Vrati to vlasniku, a ja ću ti takvo što prodati za devet dinara." Ovakvo što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio i rekao: "I neka neko od vas ne prodaje preko drugog."[1108]

3. **Preterano se zaklinjati prilikom trgovine**

Jer preterano se zaklinjati, bez potrebe, pokuđeno je, a i zbog toga što će kupac biti zaveden zakletvom prodavca i povjerovati mu, a moguće je da se prodavac lažno zakune. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Zakletva će prodati robu ali ona neće biti blagoslovljena zbog toga." U drugom predanju od Muslima se bilježi: "Dobro se čuvajte čestog zaklinjanja prilikom trgovine, jer to prodaje robu, a onda je uništava."[1109]

4. **Gomilanje zaliha i monopol**

To znači da se nešto kupuje i zadrži od ljudi kako bi došlo do nestašice, a onda se tome poveća cijena i zbog toga im se nanese šteta. Ovakav postupak Šerijat zabranjuje, jer u tome je pohlepa i uzrokovanje krize među ljudima. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Onaj ko gomila griješnik je." Seidu je bilo rečeno: "Ali i ti gomilaš." On je rekao: "Ma'mer,

[1106] Ahmed, 3/402, i drugi i vjerodostojan je.

[1107] Buhari, 224.

[1108] Buhari, 2165; Muslim, 1412.

[1109] Muslim, 3/1228.

koji mi je prenio ovaj hadis gomilao je."[1110] U drugom predanju kod Muslima: "Gomila samo griješnik."

Nevevi kaže: "Ovaj hadis jasno ukazuje na zabranu gomilanja. Međutim, koje gomilanje Šerijat zabranjuje? To je da neko kupi hranu u vrijeme skupoće i ne prodaje je odmah, nego se nada većem poskupljenju i zaradi."

Međutim, ako tu robu čovjek dobavlja iz svog sela, ili ju je kupio kada je bila jeftina i ostavio u skladištu, ali ne iz razloga da bi je prodao kada poskupi, ili je kupio kada je bila skupa, a onda prodao kako bi se prehranio, ili je uopšte kupio kako bi je prodao kada dođe vrijeme, to nije gomilanje i monopol. Ako se gomilanje ostvaruje u nečemu što nije hrana, onda nema zabrane za to, kao što kažu učenjaci. Nevevi kaže: "Svrha zabrane gomilanja i monopola je da bi se otklonila šteta od ostalih muslimana. Učenjaci se slažu da će čovjek, kada bi imao hranu u svom posjedu, a drugi ljudi bili prinuđeni i dovedeni u nuždu zbog nestašice, jer ne mogu naći tu hranu na drugom mjestu osim kod njega, biti prisiljen da je proda kako bi se otklonila nevolja od ljudi."

Što se tiče predaje vezane za Seida b. Musejjiba i Ma'mera da su skladištili robu, Ibn Abdilberr i drugi kažu: "Oni su skladištili ulje, a shvatili su da se zabrana odnosi na skladištenje hrane u vrijeme nestašice, skupoće i krize. Ovako su shvatili i Šafija i drugi, i to je ispravno."[1111]

5. Bej'unnedžš

Trgovina na način da se povećava cijena robi bez namjere da se ona kupi, nego kako bi se privukla mušterija i kupila tu robu. Ovakvo što nije dozvoljeno shodno riječima Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio nedžš, i hadisa: "I nemojte se nadmetati u kupoprodaji."[1112]

6. Trgovina zabranjenim i nečistim

Čovjeku nije dozvoljeno da prodaje nešto što je zabranjeno i što je nečisto i ono što vodi zabranjenom. Tako nije dozvoljeno prodavati alkohol, svinju, kipove, lešinu, idole, grožđe onom ko će od njega praviti vino, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah i Njegov Poslanik su zabranili prodaju alkohola, leša, svinje i kipova." Neko je rekao: "Allahov

[1110] Muslim, 3/1228.

[1111] *Nevevi šerhu Muslim*, 1/49.

[1112] Ebu Davud, 3438; Tirmizi, 1304; Nesai, 4506; Ibn Madže, 2174.

Poslaniče, a šta je sa lojem crknute životinje, jer njime se mažu brodovi, koristi se za štavljenje kože i za svjetiljke?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ne, to je zabranjeno." Onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah uništio židove! Kada je Allah zabranio crijeva životinja, oni su ih čistili pa onda prodavali i koristili novac od prodaje."[1113]

Bilježi se od Avna b. Ebi Džuhajfeta, a on od svoga oca da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je prokleo onog ko tetovira i onog što traži tetoviranje, korisnika kamate i njegovog povjerenika. Zabranio je da se uzima zarada od psa, zaradu od prostitucije i prokleo je izrađivače kipova."[1114] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko napravi neki lik, Allah će ga mučiti toliko dok ne udahne u njega dušu, a on nikada neće moći oživjeti to što je napravio."[1115]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko ostavi grožđe, u vrijeme berbe, kako bi ga prodao židovu, hrišćaninu ili onom ko od njega pravi vino, taj je raspalio vatru naočigled."[1116]

7. Bej'ul-garer

To je zabranjeno jer je nepoznato i kupcu i prodavcu to što se prodaje, pa onda dolazi do štete. Jedan od njih je zaradio dok je drugi propao. Tako nije dozvoljeno prodavati vunu koja je još na ovci, ili mlijeko koje je u vimenu, ili plod prije berbe ili prije nego uzreli, ili sjemenje prije nego se povadi, ili robu prije nego se pogleda i pregleda, ako je prisutna. Ili prodavati prije nego se opiše kakva je i koje je vrste, koliko je ima, ako nije na mjestu. Za sve postoje dokazi i Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se prodaje plod steonih ili nosećih i rekao je: "Neka ne prodaje onaj ko je prisutan onom ko je daleko, niti da se ovce ne muzu kako bi se mislilo da one daju više mlijeka nego što daju."[1117] Da čovjek ne pomuze svoju životinju i vime joj se napuni mlijekom, a onda je ponudi kupcu koji pomisli da ta životinja inače daje puno mlijeka pa plati više nego ona vrijedi. Ovo je varanje kupca i namjerno zavođenje.

[1113] Buhari, 2236.

[1114] Buhari, 5347.

[1115] Buhari, 2225.

[1116] Hafiz kaže da je dobar u *Bulugul-meramu*, a bilježi ga Hejsemi u *Medžme'uzzevaidu*, 90.

[1117] Buhari, 2148.

8. Prodaja onog ko je u stalnom mjestu boravka nekome ko dolazi izdaleka

Kao na primjer da dođe neki stranac sa robom s namjerom da je proda po trenutnoj cijeni, pa da mu domaći kaže: "Ostavi kod mene tu robu i ja ću je pomalo rasprodavati po većoj cijeni." To je zabranjeno, jer on zna njenu vrijednost i neće ništa ostati kupcima da se okoriste. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ostavite ljude da zarađuju jedni od drugih."[1118] Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se prodaju plodovi prije nego uzrele i zabranio je i prodavaču i kupcu.[1119] Bilježi se od Enesa da je zabranio da se prodaju plodovi prije nego uzrele, a od palme (hurme) prije nego zarude. Neko je pitao: "A šta znači zarude?" Rekao je: "Porumene ili požute." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Šta mislite o tome da Allah ne dadne uroda, na koji način bi uzeli novac od vašeg brata?"[1120] Bilježi se od Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se prodaju hurme prije nego zarude, a ono što je u klasju prije nego pobijeli i bude sigurno od nedostataka, zabranio je i kupcu i prodavcu.[1121] Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, *mulameseh* i *munabezeh*.[1122] *Mulameseh* je da čovjek dotakne odjeću drugog, danju ili noću i ne pogledavši ga. *Munabezeh* je da čovjek dotakne odjeću drugog a drugi uzvrati svoju odjeću i to bude njihova trgovina a da niti pogledaju robu, niti je provjere.

9. Prodaja onečišćenog

A to je sve ono što se ne može očistiti, kao što je: ulje, tečne masnoće, med i slično, ako u to upadne nešto od nečistoća.

10. Prodaja psa

Pravnici se razilaze po pitanju prodaje pasa. Prema mišljenju imama Šafije, nije uopće dozvoljeno trgovati psima. Ebu Hanife kaže: "Dozvoljeno je prodavati psa i koristiti se zaradom, ali to je pokuđeno ako se za tim nema potrebe." Malikije prave razliku između onih pasa koji su dozvoljeni da se koristi njima, a to su oni koji čuvaju njive, stada i oni koji čuvaju

---

[1118] Muslim, 1522.

[1119] Buhari, 2194.

[1120] Buhari, 197.

[1121] Muslim, 3/1165.

[1122] Buhari, 2207.

imovinu od krađe i lopova, i onih koji nisu dozvoljeni da se imaju, kao što su psi za igru i slično. Oni kažu: "Dozvoljeno je prodavanje i kupovina prve vrste, a nije dozvoljena trgovina drugom vrstom. Sve ono što nije dopušteno imati i posjedovati, nije dozvoljeno ni trgovati time." Šafija za dokaz zabrane trgovine psima uzima njegovu nečistoću, tj. činjenicu da je pas nečist sam po sebi, a jasno je da je prodaja i trgovina nečistim stvarima nedozvoljena u Šerijatu. Također, dokaz mu je i postojanje zabrane da se uzima zarada od trgovine psima, što se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam. Mnogi prenose i bilježe od Ebu Mesuda Ukbea b. Amra ensarije da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se uzima zarada od trgovine psima, od mehra za prostitutku[1123] i zarada vračara."

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se prodaje alkohol, da se uzima novac za podvođenje, zarada od prodaje psa i rekao je: "Kada neko dođe da naplati psa, napuni mu šake zemljom."[1124]

Oni koji dozvoljavaju trgovinu ovčarskim psom, lovačkim i slično, za dokaz ovome uzimaju predaju koju bilježi Nesai od Džabira da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio trgovinu psima osim ako se radi o lovačkom psu, jer on je po sebi čist, kako oni smatraju." Oni koji dozvoljavaju trgovinu psima, smatraju da je zabrana u hadisima da bi se ukazalo na pokuđenost toga.[1125]

11. Prodaja zabavnih instrumenata

Nije dozvoljeno prodavanje bubnjeva, svirala, šaha, tavle i drugih stvari od kojih se ne može okoristiti. Ovo prenosi imam Nevevi od mnogih učenjaka.[1126]

Autor *Kutul-kuluba* kaže: "Sve što je uzrok da se grijeh počini, bilo da

[1123] Pod mehrom prostitutke se podrazumijeva najam ili naknada za njene usluge. Neki ljudi su u džahilijetu iznajmljivali robinje za prostituciju i otvarali im posebne kuće za to. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se one iznajmljuju u ovu svrhu. Onaj ko uzme naknadu za prostituciju, neka ju podijeli kao sadaku, kao što kaže Ibn Kajjim, a neće se vraćati onom ko je platio, niti će se nagraditi grešnik tako što je ostvario svoju potrebu i još mu se novac vraća. Onaj ko se pokaje, Allah će mu pokajanje primiti.

[1124] Ahmed, Ebu Davud.

[1125] *El-fikhul-vadihu.*

[1126] *El-medžmu'*, 9/872.

je alatka ili izvedba, i samo je grijeh i ne treba ga ni praviti ni prodavati, jer to je pomaganje u činjenju grijeha.[1127]

12. Prodaja srećki i loza

Srećke ili loz su listići koji se prodaju sa različitim cijenama i za svaki listić postoji redni broj. Obavi se izvlačenje kako bi se znalo koji je listić dobitni. Svaki od listića ima i određenu naknadu, zaradu, pa neko može za listić koji je platio vrlo malo ostvariti veliku zaradu, dok je većina listića ništavna i imalac ne ostvari ništa od zarade. Dešava se da čovjek danima i godinama kupuje ove listiće stalno se nadajući ali se njegova nada nikada ne ostvari. Nema sumnje da je ovo vrsta kocke i da je veliki grijeh. To spada u kocku koju je Allah učinio jednaku alkoholu, pa kaže: *O vjernici, vino i kocka i kumiri i strjelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite.* (El-Maide, 90)

Egipatsko vijeće za fetve je izdalo odluku: "Prodaja stvari kroz listiće i srećke je zabranjena i u to nema nikakve sumnje, jer to je ništavna prodaja jer ne sadrži poznatu stvar i postoji rizik, jer ko god plati srećku, ne zna šta će dobiti i hoće li dobiti išta, niti da li će mu biti vraćeno nečim u vrijednosti uplaćene srećke, pa je to kao i kocka, a Allah najbolje zna."[1128]

13. Prodaja i kupovina u džamijama

Trgovina na ovom mjestu je zaranjena jer Allahove kuće su pripravljene za ibadet u njima. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada vidite nekoga da prodaje ili kupuje u džamiji, recite: 'Allah ti ne dao nikakve zarade u toj trgovini.'"[1129]

14. Prodaja slabije za bolju hranu

Shodno riječima Ebu Seida Hudrija: "Bilal je donio Poslaniku, alejhissalatu vesselam, kvalitetne hurme. Poslanik, alejhissalatu vesselam, ga je pitao: 'Odakle ti to?' Bilal je rekao: 'Imali smo loših hurmi, pa sam zamijenio dva sa'a za sa' kvalitetnih kako bih dao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, da jede.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ah, ah! To je prava kamata! Prava kamata! Nemoj to raditi, međutim, ako hoćeš da

---

[1127] *El-fikhul-vadihu.*

[1128] 3/798.

[1129] Tirmizi, 3/602, i kaže: hasenun garib.

kupiš, onda prodaj hurme za nešto drugo, pa zatim kupi hurme.'"[1130] Iz hadisa se jasno vidi zabrana kamate viškom hurmi, a to je da se proda jedna vrsta uz više nego se dobije druge vrste.

15. Prodaja zlata za zlato i srebra za srebro, osim ako je ista količina

Jer i ovo se smatra kamatom. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nemojte prodavati zlato za zlato, osim u istoj količini. Nemojte povećavati jedno nad drugim. Nemojte prodavati srebro za srebro, osim u istoj količini i nemojte povećevati jedno nad drugim i nemojte prodavati ono što imate za ono što nije tu."[1131]

U ovom hadisu Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranjuje kamatu u dva oblika – viškom i odgodom. On zabranjuje da se prodaje zlato za zlato, svejedno da li je obrađeno ili nije, osim ako se radi o istoj količini, ista težina za istu težinu i pod uvjetom da se to obavi na jednom mjestu međusobnom razmjenom. Jer nije dozvoljeno da se jedno proda na licu mjesta a drugo da bude odsutno, kao što je zabranio i da se srebro prodaje za srebro, svejedno da li je obrađeno ili nije, osim ako je iste količine i težine i da se razmjena obavi na jednom mjestu, i nije dopušteno da jednog bude više od drugog niti da se raziđu dvojica prije nego dođe do razmjene.

16. Prodaja *muzabeneh* ili *muhakaleh*

Muslimanu nije dozvoljeno da prodaje grožđe koje je u grozdu za osušeno po istoj težini, niti da prodaje pšenicu u snopu za ovrhlu pšenicu po istoj težini, niti svježu hurmu za osušenu po istoj težini. Osim u slučaju da prijatelj pokloni prijatelju jednu ili dvije palme gdje težina hurmi ne prelazi pet evsuka, jer je to Poslanik, alejhissalatu vesselam, dozvolio i to se zove prodaja *araja*, zatim mu bude teško da to pokupi, pa onda on od njega to otkupi tako što će mu dati gotova ploda. Prvi dokaz su riječi Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio *muzabeneh,* a to je da se proda hurma iz palmovika, ako se radi o hurmi, za ubranu hurmu po istoj težini, a ako se radi o grožđu da ga proda za suho grožđe po istoj težini, a ako se radi o poljoprivrednim dobrima da ih proda za hranu u istoj težini. Sve

[1130] Buhari i Muslim, od Ebu Seida Hudrija. Pogledaj: *Sahihul-džami'*, 7211.

[1131] Buhari, 2177.

to je zabranio.[1132] Drugi dokaz su riječi Zejda b. Sabita da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, dozvolio onom ko je iznajmio palme da ih prodaje u plodu.[1133]

17. Prodaja *ineh*

A to je da musliman proda nekome na određeni rok, a onda kupi od onog kome je prodao za manji iznos, jer ako proda nešto za deset a onda od njega kupi za pet, to je kao da je dao pet na određeno vrijeme da bi mu se vratilo deset. Ovo je očita kamata (bej'unnesieh) koja je zabranjena i Kitabom i Sunnetom i idžmaom. Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Kada ljudi počnu škrtariti dinarom i dirhemom, kada budu prodavali *'ineh*, kada budu išli za kravljim repovima, Allah će im poslati poniženje koje neće uzdići sve dok se ne povrate svojoj vjeri."[1134]

18. Prodaja nakon ezana za džumu

Muslimanu nije dopušteno da prodaje ili kupuje išta nakon ezana za džumu, odnosi se na drugi ezan s kojim je imam na mimberi, a to shodno riječima Uzvišenog Allaha: *O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite molitvu obaviti; to vam je bolje, neka znate!* (El-Džumu'a, 9)

[1132] Nesai, 7/270; Ibn Madže, 2265.

[1133] Buhari, 2173.

[1134] Ahmed, 2/28, a imam Ibn Hadžer kaže da su prenosioci pouzdani.

Adabi gostoprimstva

Ukazati čast gostima je jedan od edeba kojim se opisuje časni Šerijat, štaviše, islam je potvrdio već postojeći običaj gostoprimstva kod Arapa, jer ugošćavanje privlači srca ljudi domaćinu. Nekada ih čini i da budu njegovi najbolji prijatelji i pomagači. Oni nastoje i pohrle da se odazovu svakom pozivu domaćina. Ako je to već tako, teško da ćeš naći plemenitog i gostoprimljivog a da nije omiljen, ili ćeš teško naći škrticu da je omiljen među ljudima. Škrtac je prezren čak i kod njemu najbližih ljudi, dok je darežljivac omiljen i kod rodbine i kod onih s kojima nije ni u kakvom srodstvu.

Pjesnik je rekao:

A gosta počasti jer je njegov boravak obaveza,
a nemoj dopustiti prokletstvu da te stigne.[1135]

Prvi koji je pružio gostoprimstvo gostima

Gostoprimstvo je praksa vjerovjesnika i poslanika. Historijske knjige nam navode, kao što se navodi i u Sunnetu, da je Allahov prijatelj, Ibrahim, alejhissalatu vesselam, bio prvi koji je pružio gostoprimstvo i koji ih je počastio za vrijeme njihova boravka kod njega. Uzvišeni o njemu kaže: *Da li je doprla do tebe vijest o uvaženim gostima Ibrahimovim kada mu oni uđoše i rekoše: "Mir vama!", i on reče: "Mir vama, ljudi neznani!" I on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese debelo tele, i primače im ga: "Zar nećete da jedete?" – upita...* (Ez-Zarijat, 24-27)

Zar ti nije došla vijest o Ibrahimovim gostima, melekima, koji su ušli kod njega i rekli: "Selamun alejke!" – a on je rekao: "Selamun alejkum, ljudi koje ne poznajemo." Onda je kradomice otišao svojoj čeljadi kako bi pripravio hranu za njih i iznio im je debelo i pečeno tele da jedu. Ibrahim, alejhissalatu vesselam, kada bi htio objedovati, izlazio bi milju ili dvije izvan svoje kuće, tražeći nekoga s kim bi podijelio obrok. Njegov nadimak je bio *Ebuddajfan* (Skrbnik gostiju).[1136]

Nema sumnje da ga Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, opisuje kao plemenita. O tome postoji hadis koji bilježi Ahmed od Poslanika,

[1135] *Muhadaratul-udeba ve muhaveratuššu'arai vel-bulegai*, Asfehani, 2/86.

[1136] *Ihja ulumiddin*, 2/17.

alejhissalatu vesselam, gdje je rekao: "Plemenit, sin plemenitog, unuk plemenitog, praunuk plemenitog, Jusuf, sin Jakubov, unuk Ishakov, praunuk Ibrahimov."[1137]

Imamo i Allahova vjerovjesnika Luta, alejhissalatu vesselam, kojeg je Ibrahim, alejhissalatu vesselam, podučio kako da dočekuje goste. Njegov narod mu je došao hitajući, želeći zlo njegovim gostima, pa je rekao: "Narode moj, evo mojih kćeri pa se ženite njima, a ostavite se mojih gostiju! Moje kćeri su vam bolje za brak od braka sa muškarcima. Bojte se Allaha i nemojte me sramotiti pred gostima. Zar među vama nema čestitog i razumnog čovjeka koji bi vas ukorio i odvratio!?" Kur'an ovaj prizor između Luta i njegovih sunarodnika iznosi, pa Uzvišeni kaže: *I narod njegov pohrli njemu – a i prije su radili sramotna djela. "O narode moj," – reče on – "eto mojih kćeri, one su vam čistije! Bojte se Allaha i pred gostima mojim me ne sramotite! Zar među vama nema razumna čovjeka?"* (Hud, 78)

Uzvišeni Gospodar kazuje da su ga oni htjeli prevariti po pitanju njegovih gostiju, ali im je Allah stavio koprenu na oči i oslijepio ih, a onda ih kamenovao. To ukazuje, ako se može tako reći, na opasnost vrijeđanja gosta. Uzvišeni Allah kazuje i o njegovoj supruzi, starici, koja je kazivala prijestupnicima kako da dođu do gostiju, pa kaže: *I Mi smo njega i porodicu njegovu spasili, osim žene njegove; ona je ostala sa onima koji su kaznu iskusili.* (El-A'raf, 83)

Brate muslimane, došlo je vrijeme da nešto kažemo o najplemenitijem čovjeku, štaviše, čovjeku koji je najviše vodio računa o gostoprimstvu, to je plemeniti poslanik Muhammed, alejhissalatu vesselam, kojeg naša voljena majka, čista i u džahilijetu i u islamu, Hatidža, da je Allah zadovoljan njome, opisuje. Onog dana kada je došao iz pećine Hira, dršćući, rekla mu je: "Allaha mi, Allah te neće osramotiti nikada! Ti održavaš rodbinsku vezu, podnosiš teškoće, brineš se o siromahu, pružaš gostoprimstvo gostu i pomažeš nevoljnicima."[1138]

Pogledajmo čovjeka koji je došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, proseći, pa mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, dao stado ovaca između dva brda. Taj čovjek se vratio u svoje pleme i vikao: "Primite islam jer

[1137] Ahmed, 8373, a Albani ga navodi u *Sahihul-džami'u*, 1686, i *Essilsiletussahihatu*, 1617.

[1138] Buhari, 4956; Muslim, 160.

Muhammed toliko daje da se ne treba bojati nestašice.“ Tako nam Poslanik, alejhissalatu vesselam, daje najbolji i najljepši primjer u svom pružanju gostoprimstva. Ovakvih i sličnih primjera je teško izbrojiti. Ograničit ćemo se na ovo kako bismo mogli nešto kazati o vrijednosti i odličnosti pružanja gostoprimstva i vrijednosti toga da se neko nahrani. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: “Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka počasti gosta...”[1139] U ovom hadisu vidimo da je pružanje gostoprimstva pokazatelj cjelovitog vjerovanja. Bilježi se od Ukbea b. Amira da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: “Nema dobra u onom ko ne pruža gostoprimstvo.”[1140] Bilježi se od Abdullaha b. Amra da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, bio upitan: “Šta je najbolje od islama?“ On je rekao: “Nahraniti gladnog i nazvati selam i onom koga poznaješ i onom koga ne poznaješ.“[1141] Hakim i Ahmed bilježe od Suhejba da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: “Najbolji među vama je onaj ko nahrani hranom.”[1142]

Gazali kaže: “Ponuditi hranu prijateljima nosi u sebi mnoge koristi.“ Džafer b. Muhammed je rekao: “Kada sa svojim prijateljima sjednete za sofru, ostanite što duže jer to su trenuci koji vam se ne uzimaju od života.“ Hasan je rekao: “Sve što čovjek potroši na sebe, roditelje i druge, bit će mu obračunato, osim ono što potroši na hranu za svoje prijatelje, jer Allah je iznad toga da bi o tome pitao Svoga roba.“ Alija je rekao: “Da okupim prijatelje na sa’ hrane, draže mi je nego da oslobodim roba.“ Ibn Omer je govorio: “U plemenitost čovjeka spada i to da ponese miris na putovanje pa ga podijeli sa svojim prijateljima.“

Ashabi su govorili: “Zajedničko objedovanje je pokazatelj plemenitog morala.“ Oni su se okupljali radi učenja Kur’ana i ne bi se razilazili prije nego bi nešto pojeli.[1143]

[1139] Buhari, 5185; Muslim, 47.

[1140] Ahmed, 4/155, a Arnaut kaže da je dobar u svom komentaru na *Musned*, 17419.

[1141] Buhari, 12; Muslim, 39.

[1142] Albani kaže da je dobar u *Sahihul-džami’u*, 3318.

[1143] *Ihja ulumiddin*, 2/11-12.

Propis gostoprimstva u islamu

Ima učenjaka koji kažu da je ono obavezno, a ima i onih koji kažu da je to sunnet i pohvalna stvar. Iznijet ćemo dokaze, a onda navesti stavove učenjaka o tome.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet neka ugosti gosta. Ispunio je gostoprimstvo kroz jednu noć i dan, a gostovanje je tri dana, sve poslije toga je sadaka."[1144]

Od Šurejha Huvejlida b. Amra Huza'ija se bilježi da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: "Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka ugosti gosta kako zaslužuje." Pitali su: "A šta je njegova zasluga, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Njegova je noć i dan. Gostovanje je tri dana, a sve preko toga je sadaka." U predaji koju bilježi Muslim: "Gostovanje je tri dana, a pravo je dan i noć. Muslimanu nije dozvoljeno da ostane kod čovjeka toliko da ga navede na grijeh." Pitali su: "Allahov Poslaniče, a kako ga može navesti na grijeh?" On je rekao: "Ostane kod njega toliko da ovaj nemadne ništa čime bi ga ugostio." Ovo su Poslanikove, alejhissalatu vesselam, riječi koje nam kazuju kakav je propis po pitanju gostoprimstva.

Imam Nevevi kaže: "Ovi hadisi naizgled ukazuju na naredbu da se ugosti gost i da se o gostoprimstvu dobro povede računa i kazuje o vrijednosti toga. Muslimani su jedinstvenog stava da je gostoprimstvo važno i da je to jedna od islamskih parola i načela. Šafija, Malik i Ebu Hanife, kao i većina učenjaka, kažu: 'To je sunnet a nije obaveza.'" Lejs b. Sa'd i Ahmed kažu: "Gostoprimstvo je obaveza za dan i noć."

Većina ove hadise i njima slične tumači i shvata kao da su kazani radi pohvale i ističući pohvalne moralne osobine, kao i da bi se potvrdilo pravo gosta, kao što je i hadis: "Kupanje petkom je obaveza svakom punoljetnom."[1145]

Ono u šta nema nikakve sumnje jeste da je gostoprimstvo pokazatelj plemenitog morala i lijepog ophođenja s ljudima. Većina koristi kao dokaz riječi *i neka ugosti,* jer je ugošćavanje nešto što je pohvalno a nije obavezno, kao što to navodi Ibnul-Arebi u *Ahkamul-Kur'anu.*

[1144] Buhari, 6019; Muslim, 48.

[1145] *Nevevi šerhu Muslim*, 6/21.

Brate muslimane, znaj da gostoprimstvo ima svoju važnost i zbog toga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, dozvolio da se ima posebna posteljina za gosta, pa kaže: "Postelja za muškarca, postelja za njegovu ženu, treća je za gosta, a četvrta je za šejtana."[1146] Poslanik, alejhissalatu vesselam, navodi postelju i za gosta kao što navodi onu za čovjeka.

Na važnost gostoprimstva ukazuje i postupak Ibrahima, alejhissalatu vesselam, sa njegovim gostima:

- Oni su njega poselamili u akuzativu i rekli: "Selama", a on je njima vratio u nominativu i rekao: "Selam." A u nominativu je potpunije, zašto? Zato što je akuzativ došao kao objekat za prikriveni glagol u značenju: "Selamimo te selamom." Međutim, u nominativu je subjekat imeničke rečenice što ukazuje na postojanost i trajnost, za razliku od glagolske rečenice, pa ih je on pozdravio bolje nego oni njega.

- Riječi: *i on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese* ukazuju na njegovu gostoprimljivost i obzir prema gostima, tako da im se donese hrana pred njih, a da se ne povrijede njihovi osjećaji.

- Ibrahim, alejhissalatu vesselam, je otišao svojoj čeljadi, odmah, kako bi pripravio hranu svojim gostima, a nije išao komšijama da od njih pozajmi hranu, ili na pijacu kako bi je kupio, nego je bio u stalnoj pripravnosti za doček gostiju, što ukazuje na njegovu plemenitost.

- Ajet ukazuje i na brzinu pripremanja hrane i neoklijevanje s tim. Na to ukazuje povezanost dva glagola, *potajice otišao* i glagola *došao* sa harfom *fa* koji ukazuje na redoslijed, pa kaže: *I on neprimijetno ode ukućanima svojim i donese* (Ez-Zarijat, 26), a nije rečeno: "pa donese".

- Riječi: *i donese debelo tele* ukazuju na krajnju plemenitost, jer je on taj koji je lično donio tele, a nije neki sluga ili kuhar, nego on lično. To je krajnja plemenitost i primjećujemo da je donio čitavo tele, a nije donio isparčano, ili dio od njega, kao što je but, plećka i slično. Pred njih je stavio čitavo tele i tele nije bilo staro nego je bilo mlado i debelo, što također ukazuje na plemenitost, jer mlado tele se obično ostavlja da poraste, međutim, on ga je ponudio gostima.

- Lično ga je poslužio, a nije zapovijedio ni slugi ni slugama, nego je lično poslužio, što je počast gostu.

[1146] *Sahih Ebu Davud*, Albani, 4142.

- Ponudio je njima, a nije njih primakao teletu, što je također čast. Da gost sjedi i da domaćin dođe s hranom pred njega, a ne da postavlja hranu na neko mjesto a onda traži od njega da priđe hrani. Danas je ovakvo nešto otežano i moguće je da se odredi posebna prostorija u kući, kao što je kod većine ljudi, za hranu i sofru, pa se hrana postavi na sofru a onda se kaže gostima da pristupe. Ni ovo nije u suprotnosti sa gostoprimstvom i svako postupa spram svoga običaja.

- Rekao je: *"Zar nećete da jedete?" – upita.* I Ibrahim, alejhissalatu vesselam, upotrebljava zaobilazni način kojim podstiče i to je bolje nego da im je rekao: "Jedite! Pružite ruke!" Jasno je da je posluživanje hrane gostu dozvola da jede, međutim, kada je vidio da ne jedu, pitao ih je: "Zar nećete da jedete?" jer se pobojao od njih. Osjetio je strah ali im ga nije pokazivao, jer Kur'an kaže: *Osjetivši od njih u duši zebnju...* ali je Allah podučio meleke pa su mu rekli: *"Ne boj se!" – rekoše, i obradovaše ga dječakom koji će učen biti.* (Ez-Zarijat, 28)

Na kraju, ovi ajeti objedinjuju najčasnije edebe gostoprimstva i zbog toga Ibn Kajjim kaže: "To nije bilo za njega obavezujuće i opterećujuće, nego je to bio njegov običaj i nešto što mu je urođeno."[1147]

Ebu Hilde kaže: "Ušli smo kod Ibn Sirina, Abdullah b. Avf i ja. On nam je iskazao dobrodošlicu i rekao: 'Ne znam kako da vas dočekam? Svaki od vas u kući ima i mesa i hljeba, međutim, donijet ću vam nešto što nisam vidio da imate.' Iznio je med u saću i isjekao ga nožem pred nama a onda nas time nahranio."

Bilježi se da je abbasijski halifa Harun Rešid pozvao Ebu Muaviju Darira (Slijepac) pa kada je ovaj završio s jelom, Harun mu je posuo vodu da opere ruke. Kada je završio, neko je upitao: "Ebu Muavija, znaš li ko ti je posuo ruke da opereš?" On je rekao: "Ne znam." Rekli su: "Emirul-muminin." On je rekao: "Emirul-muminine, počastio si znanje i ukazao mu čast, pa neka Allah počasti tebe i uvaži te kao što si ti uvažio znanje i učene."

[1147] *Minhadžussalihin*, 536-537.

Što se tiče adaba gostoprimstva u islamu, dijele se na četiri dijela:

1. Edebi vezani za domaćina kuće
2. Edebi vezani za gosta
3. Edebi vezani za pripremanje hrane
4. Edebi vezani za odlazak

Edebi vezani za domaćina

1. **Kada ti dođe gost, dočekaj ga otvorenih vrata, sa dobrodošlicom i veseljem na licu zbog njegova dolaska**

Uzvišeni Allah pojašnjava i ukazuje na posljedicu onih koji se boje svoga Gospodara, jer ih dočekuje sa boravištem u kojem su trajni gosti i počasti i Njegovo gostoprimstvo, a to je Džennet: *A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu – a kapije njegove već širom otvorene – čuvari njegovi će im reći: "Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u njega, u njemu ćete vječno boraviti!"* (Ez-Zumer, 73) Znači, oni će zateći vrata otvorenim prije nego dođu do njih iz počasti prema njima. Još je rekao: *edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene.* (Sad, 50) – pootvarane prije nego su došli do njih što ukazuje na čast koja im se ukazuje.

2. **Da u goste pozivaš dobre ljude, a ne griješnike i prijestupnike**[1148]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ne druži se osim s vjernikom i nemoj da ti hranu jede osim muttekija."[1149]

3. **Da ne probireš za goste samo bogataše a ne i siromahe**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Najgora hrana je hrana na gozbama, pozivaju se bogati, a odbijaju se od nje siromašni."[1150]

4. **Da se ne uznosi i hvališe svojom gostoprimljivošću**

Nego se time hoće slijediti sunnet Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i vjerovjesnika prije njega, kao što je Ibrahim, alejhissalatu vesse-

[1148] Osim ako se od toga poziva nadaš da ćeš ih pridobiti i da će se oni popraviti i pokajati.

[1149] Darimi, 3/103.

[1150] Muslim, 108-109.

lam, koji je imao nadimak Ebuddifan, kao i da time naumiš raspoložiti vjernike i oraspoložiti i uveseliti srca prisutnih.

5. **Da se ukaže prednost gostu i počasti**

Pogledaj kako Allah hvali one ljude koji su davali prednost drugima nad sobom mada im je i samima bila itekako potrebna. Uzvišeni kaže: *I više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno.* (El-Hašr, 9)

U dva *Sahiha* stoji zabilježeno od Ebu Hurejrea da je rekao: "Neki čovjek je došao Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'U nevolji sam.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je nekoga poslao jednoj od svojih žena, a ona je rekla: 'Tako mi Onoga Ko te s Istinom poslao, nemam išta osim vode.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, ga je poslao drugoj, a ona je rekla kao i prva. Sve su tako odgovorile: 'Ne, tako mi Onoga Ko te poslao s Istinom, nemam išta osim vode.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: 'Ko će ovoga ugostiti večeras, Allah mu se smilovao?' Neki čovjek od ensarija je ustao i rekao: 'Ja, Allahov Poslaniče.' Otišao je svojoj kući i pitao svoju suprugu: ' Imaš li išta u kući?' Ona je rekla: 'Nemam, osim ono što sam ostavila za djecu.' Čovjek je rekao: 'Zavaraj ih nečim. Kada dođe naš gost, ugasi svijeću i načini se kao da jedeš, pa kada počne jesti, ti ustani i ugasi svijeću.' Onda su sjeli i gost je jeo. Kada je svanulo, on je otišao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Allah se divi vašem postupku od sinoć sa vašim gostom.'"[1151]

Iz navedenog hadisa se može zaključiti da je čast gosta čast njegova domaćina, a jasno se može vidjeti i značaj davanja prednosti drugom.

Tako ti Allaha, da li na dunjaluku možemo vidjeti danas ovakve ljude? To je veličanstven slučaj davanja prednosti drugom.

6. **Da požuri sa posluživanjem hrane gostu**

Jer je požuriti s hranom počast gostu, a Šerijat poziva da se gost počasti. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka počasti gosta."

7. **Da domaćin ne gleda, za vrijeme jela, u goste i ne gleda koliko su pojeli**

Jer se na takav način gosti mogu postidjeti. Nego treba oboriti pogled i baviti se nečim drugim, osim ako nužda traži da se prati gost.

[1151] Buhari, 3798; Muslim, 2054.

8. **Da domaćin, ako je u stanju, priča neke dogodovštine i anegdote koje će opustiti gosta**

Treba voditi računa da na taj način ne povrijedi gosta ili nekoga drugog. Ovo zasigurno unosi raspoloženje kod gosta i smanjuje njegovo ustručavanje i stid.

9. **Da bude naročito obziran prema gostu prvu noć i dan**

Ostala dva dana koja su pravo gosta neka ga gosti ali koliko je u mogućnosti i neka ne pretjeruje s tim.

10. **Ugostiti gosta onim što se ima, a ne opterećivati se dodatno**

Fudajl b. Ijad je rekao: "Ljudi se udaljavaju jedni od drugih zbog pretjeranog opterećenja, pa neko zovne sebi gosta, a onda se optereti time da ga ugosti."

11. **Da gostima pokažeš raspoloženje i dobrodošlicu**

Autor *Mustatref* kaže: "Zbog toga su Arapi rekli: 'Pravo gostoprimstvo je raspoloženost prilikom prvog susreta i dobrodošlica, a onda priča prilikom jela.'"

Bilježi se od Šemsuddina Budejvija da je rekao:

Kada čovjek hoće da ti kuću pohodi,
hoće da te posjeti i kod tebe provede vrijeme,
budi nasmijan i raspoložan,
pokaži mu da je dobrodošao.
Posluži ga onim čime si u stanju,
požuri i ne žali za onim što si mu ponudio
Jer su rekli: "Prednost li je onoj kući
koju pohodiše i Zejd i Amr i Malik!"
Ozarenost lica bolja je od čašćenja
a šta je tek s onim ko te dočeka nasmijan!"[1152]

12. **Da opustiš goste i sa svakom skupinom se ophodiš kako njima dolikuje**

Ibn Muflih je rekao: "Pohvalno je da domaćin opusti svoje goste pričom i dogodovštinama koje priliče stanju, ako su oni nečim opterećeni."

[1152] *El-mustatref fi kulli fennin mustazref*, 202.

Memun kaže: "Sedam stvari ne mogu dojaditi: pšenični hljeb, sok od grožđa, jesti jaretinu, udobna odjeća, lijep miris, udobna postelja, pogled u sve što je lijepo." Pa mu je Hasan b. Sehl rekao: "A šta je sa razgovorom s prijateljima, Emirul-muminin?" On je rekao: "To je osma stvar ali je najpreča od svega. Jesti i piti sa dunjalučarima na pristojan način, a sa siromasima dajući im prednost, a sa prijateljima opušteno, a sa učenim uz učenje od njih i slijeđenje." Imam Ahmed je rekao: "Radosno će dijeliti sofru s prijateljima, davati prednost u hrani siromasima, a biti obziran sa dunjalučarima." Imam Ahmed je ugostio Muhammeda b. Džafera Kati'ija i njegova oca, pa je Muhammed rekao: "Jeo sam, ali sam se osjećao neprijatno zbog ugleda koji je imao Ahmed, pa mi je rekao: 'Nemoj se stiditi i ustručavati.' Ja sam jeo, a on je te riječi ponovio dva ili tri puta, a onda je rekao: 'Sinko, jedi, jer će se hrana lakše podnijeti ako se tjera na nju.'"[1153]

13. Da naročito vodiš računa o onim gostima koji su došli radi vjere

To su oni koji dolaze da nešto nauče. Ako ti dodje neko od njih, onda vodi računa o tome da ga ugostiš. "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je vodio naročito računa o ugošćavanju Ehlu-soffe, pa kada bi mu nešto došlo kao poklon, on bi govorio nekom od svojih ashaba: "Idi do Ehlu-soffe i pozovi ih meni." Ehlu-soffe, kao što je poznato, bili su gosti islama, jer nisu imali ni čeljadi ni imetka niti ikoga svog. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi mu donijeli sadaku, slao ju je njima.[1154] Znaj da su ashabi, da je Allah njima zadovoljan, ukazivali naročitu čast učenjacima i učenicima ako bi kod njih odsijedali kao gosti.

Imamo Malika b. Huzejmea koji kaže: "Sjedio sam sa izuzetnim ashabom Ebu Hurejreom u dolini Akik kada su došli neki Medinelije na jahalicama i sjahali kod njega, kako bi od njega čuli neki hadis od Poslanika, alejhissalatu vesselam. Ebu Hurejre je rekao nekom čovjeku kod sebe: 'Idi mojoj majci i reci joj da je njen sin poselamio i poručio da nam nešto spremi za jelo.' Ona je pripremila tri lepinje, nešto maslinova ulja i soli i to sam stavio na glavu. Odnio sam im i kada sam stavio pred njih, Ebu Hurejre je izgovorio tekbir i rekao: 'Hvala Allahu, Koji nas je zasitio hljebom nakon što nam je hrana bila dvoje mrkog (voda i hurma).' Ljudi nisu ništa uzeli

[1153] *El-adabuššer'ijjeti vel-minehul-mer'ijjetu*, str.1191.

[1154] Pogledaj ovaj slučaj u *Sahihul-buhari*.

od hrane, pa kada su otišli, rekli su: 'Dobar si svojim ovcama, ali one i dalje bleje.'" Ovo može da znači da su oni došli do njega da nauče nešto, a to što ih je počastio onim što je imao, bila je počast i gostoprimstvo. Tekbir je u značenju zikra i zahvale Allahu, a koliko je samo on puta bio gladan.

14. Prije spavanja domaćin bi trebalo da vodi računa o potrebama svoga gosta

Ako je došao sa puta ili ako ima običaj da ranije legne, neće ga opteretiti sijelom dugo nakon jacije. Nastojat će ga poštediti dječije galame koliko god je to moguće. I jedan i drugi treba da vode računa o tome da ustanu na sabah-namaz. Ovako se musliman ponaša u svakoj situaciji.

Ovdje se nameće jedno nužno pitanje: da li je dopušteno muslimanu da ugosti nevjernika?

U Muslimovom *Sahihu* stoji hadis od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, ugostio nekog čovjeka koji je bio nevjernik. Naredio je da se pomuze ovca i da mu se donese da pije. Čovjek je popio što mu je doneseno, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao da se još donese. Donijeli su drugu posudu i to je popio, pa treću i tako do sedam posuda. Kada je osvanuo, prihvatio je islam. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je naredio da se pomuze ovca i da se donese da čovjek pije. On je popio a onda je naredio da se donese i druga posuda. Čovjek nije mogao ispiti drugu do kraja. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Vjernik pije u jedno crijevo, a nevjernik pije u sedam crijeva."[1155]

Nevevi kaže: "Prema medicinarima, svaki čovjek ima sedam crijeva – želudac, tri tanka crijeva vezana za želudac i tri debela. Nevjernik, zbog svoga nevjerstva i nespominjanja Allahova imena, ne može se zasititi osim da napuni svih sedam. Vjernik, zbog svog obzira i umjerenosti i svoga spominjanja Allaha, zasiti se sa jednim." Kažu: "Hoće se kazati sedam svojstava: pohlepa, proždrljivost, dugoročna nada, požudnost, hrđava narav, zavist i debljina." Zatim Nevevi kaže: "Učenjaci kažu: 'Hadisom se želi ukazati na umanjivanje želje za dunjalukom, podsticaj da čovjek prema njemu bude nemaran i zadovoljstvo onim što se ima.'"[1156]

[1155] Muslim, 2063; Malik, 1648; Tirmizi, 1819, i drugi.

[1156] *Nevevi šerhu Muslim*, 253.

Iz navedenog hadisa se može uvidjeti dozvoljenost da se ugosti nevjernik, nadajući se njegovom primanju islama, kao što je uradio Poslanik, alejhissalatu vesselam.

Edebi vezani za gosta

1. Gost ne treba da prednjači

Da ne zauzima najbolje mjesto, jer on ne zna kakav je njegov stepen kod domaćina, ili ko će još doći i prisustvovati, nego će sjesti ondje gdje mu domaćin kaže.

2. Gost neće tražiti određeno jelo

Ibn Dževzi kaže: "Jedan od adaba gosta jeste da ne predlaže određeno jelo, a ako mu se ponude dva jela, izabrat će ono koje je lakše da se napravi, osim ako zna da će obradovati svoga domaćina svojim prijedlogom, ali neće ustrajavati da mu se to i obezbijedi. Treba da mu odazivanje na poziv ne bude isključivo radi jela, nego da mu primarno bude slijeđenje sunneta, da ukaže počast svom bratu muslimanu i da se sačuva od hrđavog mišljenja o sebi, jer se može desiti da, ukoliko odbije poziv, kažu za njega da je ohol. Ne treba ni da često gleda na onu stranu odakle dolazi hrana, jer to je dokaz njegove proždrljivosti, kao i to da ne jede više nego je uobičajeno u vremenu u kojem živi." Zbog toga je šejh Tekijjuddin, kada bi ga pozvali negdje, jeo kod svoje kuće da podmiri potrebu, a onda u gostima jeo malo. Bilježi se da je Ibn Abdilberr jeo kod svoje kuće prije nego bi otišao negdje i govorio je: "Hrđav li je čovjek koji pokazuje svoj apetit na hrani drugog." Ovo se, a Allah najbolje zna, razlikuje od osobe do osobe i od situacije do situacije.[1157]

3. Gost treba da bude svjestan stanja svoga domaćina

Tako što će mu olakšati i neće ga dovesti i navesti na grijeh zbog toga što je on ispustio neku od svojih obaveza prema gostu.

4. Da se gost ne ustručava zato što je postač

Ako bi obradovao svoga domaćina time što će jesti i prekinuti svoj dobrovoljni post, neka prekine post i neka to smatra svojim dobročinstvom prema domaćinu, jer ga je obradovao, i neka smatra da mu je to bolje

---

[1157] *El-adabuššer'ijjetu*, Ibn Muflih, 3/1193, i pogledaj: *Mev'izatul-muminin*, iz *Ihja ulumiddina*, od Kasimija, 153.

dobro djelo od dobrovoljnog posta. Ako je to naporno za njega, onda neka nađe neko opravdanje. Ibn Abbas je rekao: "Jedno od najboljih dobrih djela je počastiti sugovornike iftarom." Ako je domaćin zapostio dobrovoljni post a došao mu je gost, onda je pohvalno da domaćin prekine post radi gosta.[1158]

Ata je rekao: "Pitao sam Selmana b. Musaa: 'Da li je čovjek prekidao dobrovoljni post radi gosta?' – On je rekao: 'Jeste.'"

Hasan je rekao: "Dozvoljeno je čovjeku koji posti dobrovoljni post da prekine post kada mu dođe gost i da to nadoknadi postom nekog drugog dana."

Nevevi je rekao: "Kada čovjek zaposti dobrovoljni post, lijepo je i da ga dovrši, jer je Allah rekao: *I ne uništite djela svoja!* (Muhammed, 33) Međutim, ako je njegovom gostu neprijatno zbog toga što on posti, onda je pohvalno da prekine svoj post, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "A i tvoj posjetitelj ima pravo na tebe." I još je rekao: "Ko vjeruje u Allaha i u Onaj svijet neka počasti gosta." Međutim, ako to ne predstavlja smetnju njegovom gostu, dobrovoljni post domaćina, onda je bolje da isposti do kraja taj dan. A Allah najbolje zna.

5. Domaćin je preči od gosta da predvodi namaz

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je odvraćao od toga. Bilježi se od Ibn Mesuda da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "I neka ne osigurava čovjek čovjeka u njegovoj oblasti, i neka ne sjedi u njegovoj kući počasno osim uz njegovu dozvolu."[1159]

Nevevi je rekao: "Onaj ko je sjedio na nekom mjestu, najpreči je tom mjestu, pa ako hoće da istupi da predvodi namaz, a ako hoće dat će prednost nekom drugom kome želi, makar taj kome se nudi bio i nižeg položaja od ostalih prisutnih, jer to je njegova nadležnost i on se tu ponaša kako hoće." Onda je rekao: "Rekli su: 'Pohvalno je da domaćin dopusti onom ko je bolji od njega.'"[1160]

6. Gost ne treba ispitivati domaćina o kućnim stvarima

Osim da ga pita za pravac kible i WC. Ne bi trebalo da gleda u pravcu

[1158] *Mev'izatul-muminine*, Kasimi, 152.

[1159] Muslim, 673.

[1160] *Nevevi šerhu muslim*, 3/183.

ženskih prostorija i da mu se opire kada ga domaćin stavi na neko mjesto, ukazujući mu čast time, niti da odbije pranje ruku.[1161]

7. **Da ne puši u kući domaćina**

Jer to šteti i zdravstveno i odgojno porodici domaćina. Također ni domaćin neće pušiti pred gostima, jer to je hrđava i štetna navika.

Dragi gostu, ukoliko nisi kod rođaka ili prijatelja, budi obziran i nagodan. Vodi računa o onom čije si vrijeme okupirao i nastoj da što kraće budeš u gostima. Svaki čovjek ima svoje odgovornosti i obaveze, vidljive i nevidljive, i nastoj da svom domaćinu budeš olakšica a ne teret.

Edebi vezani za posluživanje hrane

1. **Požurivanje s hranom**

Ovakav postupak predstavlja počast gostu. Ako je pozvano više gostiju, pa većina od njih dođe u zakazano vrijeme, a okasne jedan ili dvojica, preče je da se usluže ti koji su došli na vrijeme nego da se čekaju oni koji kasne, shodno riječima Uzvišenog: *Da li je doprla do tebe vijest o uvaženim gostima Ibrahimovim?* (Ez-Zarijat, 24) Njih su počastili tako što su požurili s hranom pred njih. Na to ukazuju i riječi Uzvišenog: *I ubrzo im donese pečeno tele.* (Hud, 69) I riječi: *I on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese debelo tele.* (Ez-Zarijat, 26)

Hatim Esamm je rekao: "Žurba je šejtanska, osim u pet situacija, u kojima je sunnet Poslanika, alejhissalatu vesselam: požuriti s hranom gostu, požuriti s opremanjem umrlog, udati djevojku, izmiriti dug i pokajati se od grijeha."

2. **Redoslijed hrane tako da se najprije posluži voće**

Tako je u skladu s medicinom, jer ju je lakše svariti i treba da dođe na dno želuca. U Kur'anu imamo ukaz na davanje prednosti voću u riječima Uzvišenog: *...i voćem koje će sami birati.* (El-Vaki'a, 20), a onda kaže: *...i mesom ptičijim kakvo budu željeli.* (El-Vaki'a, 21)

Ibn Dževzi kaže: "Jedan od edeba pripravljanja hrane je da se požuri s njom i da se najprije ponudi voće, jer je to bolje za organizam." A kao dokaz za to navodi citirani ajet. Ebu Sulejman Darani kaže: "Jedenje voća

---

[1161] *El-mustatref fi kulli fennin mustazref*, 205.

uzrokuje zadovoljstvo Allahom, a ovo se završava sa pijenjem hladne vode i polijevanje vode na ruke, prilikom pranja." Memun je rekao: "Popiti hladne vode iščišćava zahvalu." Neko je rekao: "Slast nakon hrane bolja je nego mnoge vrste jela."

3. **Da se ne požuri s uklanjanjem jela prije nego se gosti zadovolje njime**

Sve dok se ne izmaknu od posluženog jela. Moguće je da se nekom od njih više sviđa to jelo nego ostala, ili još se nije nahranio pa će biti nezadovoljan ako se požuri s uklanjanjem jela.

4. **Domaćin treba da pomogne svom gostu u jelu**

Indijski kraljevi su jeli zajedno s gostima, a perzijski kraljevi su jeli nakon gostiju.

Rekli su:

Kada čovjek jede s svojim gostom poručuje,
da se gost opusti i da mu je drago što je tu.
Ako ne jede s njima, to ukazuje
gostu da je on škrtica.[1162]

Edebi vezani za odlazak i opraštanje

1. **Gost ne bi trebalo napuštati kuću domaćina prije nego mu on dozvoli**

2. **Domaćin treba da izađe s gostom do ulaznih vrata**

Ako je u mogućnosti, inače treba doći makar do sobnih vrata. Potpuna čast je pokazati raspoloženje i lijepo razgovarati prilikom dočeka, jela i ispraćaja.

3. **Da gost ode zadovoljan**

Ako je i bilo nekih propusta, neka to opravda svom domaćinu i neka mu ne zamjeri, jer plemenit je onaj ko oprosti.

4. **Da moli za njega u odsustvu**

Tražeći od Allaha da mu poveća opskrbu i da mu pruženo gostoprimstvo učini na vagi njegovih dobrih djela.

[1162] *Muhadaratul-udebai ve muhaveretuššu'arai vel-bulegai*, 2/585.

Bilježi se od Abdullaha b. Bisra da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio gost kod mog oca i poslužili smo ga hranom i posudom. Jeo je iz nje, a onda mu je izneseno hurmi. Jeo je od njih, a košpice je odbacivao s dva prsta. Onda mu je izneseno piće, pa je pio. Onda je uzeo ono što mu je s desne strane i otac je ustao i uzeo za uzde njegovu jahalicu i rekao: 'Zamoli Allaha za nas.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: ' Allahu, blagoslovi ih u onome čime si ih opskrbio i oprosti im i smiluj im se.'"[1163] Nevevi kaže: "U ovom je podsticaj gostu da traži od Allaha povećanje opskrbe domaćinu, oprost i milost za njih."[1164]

Bilježi se od Enesa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, došao Sa'du b. Ubadetu i ovaj mu je iznio hljeba i maslinova ulja. On je jeo, a onda je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neka kod vas iftare postači i vašu hranu neka jedu čestiti i neka na vas meleki salavat donose."[1165] Njegove riječi želje podrazumijevaju da je to dova i podsticaj svima koji jedu kod njega da mole za njega. Također se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Ko vam učini dobro, uzvratite mu, a ako nemate čime, onda molite za njega."[1166]

Priče i pouke o plemenitosti i plemenitim

Džabir b. Abdullah priča: "Kada je kopan rov (hendek), vidio sam Poslanika, alejhissalatu vesselam, izgladnjelog. Otišao sam svojoj supruzi i pitao je: 'Imamo li išta od hrane? Vidio sam Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je gladan.' Ona je iznijela vrećicu u kojoj je bilo sa' ječma, a imali smo i kokošku, koju sam zaklao, i samljeo sam ječam. Ona je rekla: 'Nemoj me sramotiti pred Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i onim koji su s njim.' Ja sam otišao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i nasamo mu rekao: 'Allahov Poslaniče, zaklali smo kokoš i samljeli smo sa' ječma, to smo imali. Dođi i povedi nekoga sa sobom.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je povikao: 'Vi koji kopate hendek, Džabir vam je pripravio objed, pa požurite.' Onda je

[1163] Muslim, 2042.

[1164] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/227.

[1165] Ebu Davud, 3854; Ibn Madže, 1747, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[1166] Ovako se bilježi, od Esedija, u *Ihja ulumiddinu*, 1/312, a hafiz Iraki komentariše riječima: "Bilježe Ebu Davud, Nesai od Ibn Omera sa vjerodostojnim lancem prenosilaca sljedeći sadržaj: 'Ko vam napravi dobro...' Hadis je i u izrazu: ko vam dođe s dobrim, ko vam obavi dobro, ko vam učini dobro. I hadis je vjerodostojan."

Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Nemojte iznositi hranu i nemojte peći tijesto prije nego ja dođem.' Ja sam otišao, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je došao za mnom idući ispred ljudi. Ja sam došao do svoje žene i ona je rekla: 'Ti k'o ti.' Ja sam rekao: 'Uradio sam onako kako si mi rekla. Iznio sam mu naše tijesto, a on je pljucnuo u njega i blagoslovio ga, a onda je uzeo ćup s mesom i pljucnuo u njega i blagoslovio. Onda je rekao: 'Pozovi još nekoga ko će s tobom mijesiti i peći tijesto i vadi iz lonca, ali ga ne skidaj s vatre." Bilo ih je hiljadu. Kunem se Allahom, svi su jeli i zasitili se, a u našem loncu je bilo mesa kao što je i stavljeno u njega, a naše tijesto je ostalo (kako Dahhak kaže i prenosi) koliko ga je i bilo."[1167]

Ebu Hazim prenosi da je Ebu Hurejre rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je jednom izašao i naišao na Ebu Bekra i Omera, pa je rekao: 'Šta je vas izvelo iz vaših kuća u ovo doba?' Oni su rekli: 'Glad, Allahov Poslaniče.' On je rekao: 'I mene isto, tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, istjeralo je isto što i vas. Pođite.' Oni su krenuli s njim i došli su do jednog ensarije. Njega nisu zatekli kod kuće. Kada ih je vidjela njegova žena, rekla je: 'Dobro mi došli.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, ju je pitao: 'Gdje je taj i taj?' Ona je rekla: 'Otišao je da nam donese svježe vode.' Utom je došao ensarija i pogledao je Poslanika, alejhissalatu vesselam, i njegovu dvojicu prijatelja, a onda rekao: 'Hvala Allahu, danas niko nema boljih gostiju od mene.' Onda je otišao i donio im posudu sa svježim i suhim hurmama i rekao: 'Jedite.' Onda je uzeo nož, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Nemoj slučajno onu što se muze.' On im je zaklao ovcu i oni su jeli ovčijeg mesa i tog voća i napili se. Kada su se nahranili i napojili, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao Ebu Bekru i Omeru: 'Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, bit ćete pitani o ovoj blagodati na Kijametskom danu. Iz kuća vas je istjerala glad, a onda se niste vratili kućama prije nego vas je stigla ova blagodat.'"[1168]

Neke od koristi hadisa

Možemo vidjeti koliko su Poslanik, alejhissalatu vesselam, i njegovi istaknuti ashabi imali malo od dunjaluka i kako su, u određenim danima, bili i gladni i siromašni. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je do svog pre-

[1167] Buhari, 3070, 4102; Muslim, 2039.

[1168] Muslim, 2038.

seljenja bio siromašan. Nekada je imao, a nekada je bio bez ičega, jer bi davao sve što je imao, želeći Allahovo zadovoljstvo, potrebnicima i siromasima i da bi ugostio prolaznike, opremio vojne jedinice i slično. Tako su radili i njegova dvojica prijatelja, da je Allah zadovoljan njima, štaviše, većina ashaba je tako postupala. Njihove riječi: "Istjerala nas je glad.", i njegove riječi: "Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, i mene je istjeralo što je istjeralo i vas dvojicu.", znače da, pošto su bili u trajnoj svijesti o Allahovom sveprisustvu i što su stalno ibadetili, bili su izloženi ovakvoj gladi koja ih je morila i priječila od toga da se predaju ibadetu i da uživaju u tome. Oni su izašli kako bi potražili nešto čime bi utolili tu glad. Ovakvo što je cjeloviti iman i jedan od najboljih pokazatelja svijesti o Allahu.[1169]

Čovjek koji je ugostio Poslanika, alejhissalatu vesselam, bio je: Ebu Hejsem Malik b. Tihan. Tako kaže Nevevi.

Plemenitost Hasana b. Alija

Ebu Esved je rekao: "Kod Hasana b. Alija je došla grupa Kufljana i zatekla ga da jede. Nazvali su mu selam i sjeli. On im je rekao: 'Hrana je bolja nego da se za nju navaljuje. Kada uđete kod nekog čovjeka u kuću i on jede, jedite s njim i nemojte oklijevati. Oni su se primakli sofri i jeli s njim, a onda ga pitali za svoju potrebu i otišli, nakon što im je udovoljio."[1170]

Pitali su Hasana b. Alija: "Zbog čega te vidimo da ne odbijaš prosjaka mada si i sam siromašan?" On je rekao: "Ja od Allaha tražim i Njemu se nadam, a stid me je da sam tražim a da odbijam prosjaka koji traži. Allah me je naučio nečemu, naučio me je da će me darovati, a ja sam Mu pokazao da ću davati Njegove blagodati ljudima, pa se bojim da ako ja prekinem svoj običaj da će i On uskratiti ono što je uobičajio meni." Onda je rekao:

Kada mi dođe prosjak, kažem mu:
"Dobrodošao je onaj kome sam obavezan pomoći!"
Od Njegove blagodati je blagodat svim dobrima,
a najbolji dani su čovjeku oni u kojima od njega traže.

Ibn Asakir bilježi u *Ettarihul-kebiru* da je neki prosjak hodao sokacima Medine i došao je na vrata Husejnova, pokucao na njih i rekao:

[1169] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/217-219.

[1170] *Mekarimul-ahlak*.

Danas se nada tvom dobru onaj ko ti dođe,
i halku na tvojim vratima protrese.
Ti si plemenit i izvor plemenitosti,
a tvoj otac se borio protiv griješnika.

Imam Husejn je klanjao nafilu, pa je skratio svoj namaz i izašao do prosjaka. Vidio je na njemu tragove nemaštine i siromaštva. Pozvao ga je unutra i pozvao blagajnika. Ovaj je rekao: "Odazivam ti se i hrlim, sine Poslanikove, alejhissalatu vesselam, kćeri." On ga je pitao: "Koliko ti je ostalo od naših prihoda?" Ovaj je rekao: "Dvjesto dirhema koje si mi naredio da utrošim na potrebe tvoje čeljadi." Husejn je rekao: "Donesi mi to. Došao mi je neko ko je preči tome od njih." Uzeo je taj iznos i predao ga prosjaku, izvinio mu se i s njim postupio na krajnje obziran i lijep način.

Plemenitost Aiše, radijallahu anha, da je Allah njome zadovoljan

Aiša je imala običaj da sakuplja određene stvari pa kada bi sakupila dovoljno, podijelila bi potrebnicima, dok Esma nije zadržavala ništa do sutra, nego je odmah dijelila.[1171]

Bilježi se od Muhammeda b. Munkedira, a on od Ummu Zerreh, koja je brinula o Aiši, da je rekla: "Ibn Zubejr joj je poslao novac u dvije vrećice, mislim da je bilo osamdeset ili stotinu hiljada, pa je rekla da joj se donese tacna. Taj dan je postila. Sjela je i podijelila taj novac ljudima. Kada je omrklo, od tog novca joj nije ništa ostalo. Rekla je: 'Sluškinjo, daj mi moj iftar.' Sluškinja je donijela hljeb i maslinovo ulje. Ummu Zerreh joj je rekla: 'Zar nisi mogla od sveg onog novca danas ostaviti nešto da kupimo mesa za iftar?' Aiša je rekla: 'Nemoj me grditi, da si mi rekla da tako uradim prije, ostavila bih.'"[1172]

Plemenitost Ibn Amira

Bilježi se da je Ibn Amir kupio neku kuću za devedeset hiljada dirhema. Kada je pala noć, čuo je plač čeljadi, pa je pitao zašto plaču. Rekli su mu da plaču žaleći za kućom. On je rekao: "Momče, idi i reci im da su i novac i kuća njihovi."[1173]

[1171] *Ahkamunnisa*, Ibn Dževzijj, 125.

[1172] Bilježi Ibn Sa'd u *Tabekat*, 8/46; Ebu Nu'ajm u *El-hil-jehu*, 2/47.

[1173] *Mev'izatul-muminin min lhja ulumiddin*, Kasimi, 344.

Plemenitost Hammada b. Sulejmana

Šafija prenosi da je Hammad b. Ebi Sulejman jahao i otpalo mu je dugme. Naišao je pored krojača i htio sjahati, ali mu krojač nije dopustio nego mu je popravio dugme dok je on sjedio u sedlu. Ovaj je izvadio kesu s novcem u kojoj je bilo deset zlatnika i platio mu uz izvinjenje što nema više. Šafija kaže: "Volim Hammada otkako sam o njemu čuo ovo."

Šafija je rekao:

Kako bih želio novac kojim bih dobro činio
onim koji nemaju, a pošteni su!
Izvinjavam se onim što od mene traže
nemam ni sam ništa što bi im pomoglo.[1174]

Plemenitost Salahuddina Ejjubija

Salahuddin Ejjubi je bio odlikovan mnogim viteškim osobinama, darežljive ruke, stidan, raspoložan spram svojih gostiju i nije dopuštao da gost od njega ode prije nego ga posluži hranom, ne bi mu se obratio ni za šta, a da to ne bi i ispunio. Častio je izaslanika koji mu dođe makar bio i nevjernik. Jednom je kod njega došao namjesnik Saide i on mu je ukazao svu počast i uvažavanje i jeo je zajedno s njim. I pored toga je ponudio da ovaj prihvati islam govoreći mu o ljepotama islama i podstičući ga na njega. Uvažavao je i cijenio učene i pobožne[1175] i kažu: "Jednom je kod njega došla neka delegacija u Kudsu, a on se spremao da krene na Damask. Nije imao u magacinu ništa što bi dao delegaciji, pa je naredio da se prodaju neke stvari iz Bejtul-mala, a onda zaradu podijelio njima. Od toga nije ostalo ni jednog dirhema. Allah te nagradio, Salahuddine.

Plemenitost Ebu Hatema Taija

Bilježi se od Šafije da je rekao: "Ebu Hatem Tai je bio darežljiv i stavljao je stvari na njihovo mjesto. Bio je rastrošan. Jednom se kod njegova oca okupili njegovi prijatelji pa im se on požalio na Hatema i rekao: 'Allaha mi, ne znam šta da radim s njim? Šta god da uzmemo on to potroši.' Zatražio

[1174] Isto.

[1175] *Siretu Salahiddin Ejjubi*, Kadi Behaudin ibn Šeddad, 19-20.

je savjeta od svojih prijatelja kako da postupi. Oni su se složili da mu ništa ne daje. Otac je ustao, a onda mu je Hatem rekao u kakvoj je teškoj situaciji i siromaštvu, pa mu je otac poslao stotinu rumenih deva. Kada su deve došle do Hatema, on je rekao: 'Ko uzme, njegovo je.' Ljudi su uzeli sve deve. Otac ga je pozvao i rekao: 'Sine, šta si uradio?' On je rekao: 'Allaha mi, oče, glad me je toliko zadesila da ko god je od mene nešto tražio, ja sam mu to i dao.'"[1176]

Pjesnici slave plemenitost, a kritikuju škrtost

Jedan je rekao u pohvalu plemenitosti:

Nije plemenit ko, kada pogriješi imalac,
o njemu priča sve njegove tajne.
Plemenit je onaj ko sačuva svoju ljubav
i čuva tajnu i u zadovoljstvu i nezadovoljstvu.[1177]

Di'bel je rekao:

Allah zna da me ne veseli ništa,
kao kucanje gostiju koji konak traže.
Toliko im se radujem da pomisliš
da sam ja gost, a gost domaćin.[1178]

Neko je rekao:

Zasmijati gosta prije nego sjaše,
ugostiti ga, a kuća je široka.
Plodnost za gosta je ako se dobro služi,
a da lice plemenitog ostane veselo.[1179]

Kažu da je ovo rečeno radi klanja debelih deva za gosta. Neki beduin je opisao čovjeka koji je došao kod njega i rekao mu: "Zakolji nam debelu i masnu devu, svježu i skuhanu, i posluži nas u loncima i kazanima."

Rekao je:

[1176] *Ettehzibul-mevdu'i li hil-jetil-evlija*, 862.

[1177] *Adabul-ušreh.*

[1178] *Divanu Di'bel*, dr. Abdulkerim Ešter, 75.

[1179] *Muhadaratul-udeba*, 2/588-589.

Moj amidžić je za Zejdova sina
ukvasio ruke krvavim nakitom.

Ibn Mu'tezz je rekao:

Sablja čuva moje deve na mjestu
pa ih tera ka kipućem loncu,
gdje one trče potaknute vatrom,
kao što trče kada se potjeraju.[1180]
Neko je rekao kudeći škrtost:
Ti si od onih, moj sine Seide,
koji ne znaju počastiti gosta:
primaknu ručak vremenu večernjem
i posluže toliko što ni ocu nije dosta.
Dok smo tako bili dođe im glavni,
pa pretjeraše gosteći ga i časteći.[1181]

Kurejzi je spjevao Jahjau b. Eksemu:

Sramotu čovjeka međ' ljudima
otkriva mu škrtost a sakriva darežljivost.
Pokrij darežljivošću sebe
jer vidjeh da svaku sramotu darežljivost pokriva.

Jahja Bermeki je rekao:

Ne škrtari dunjalukom kad on dolazi,
nećeš ga umanjiti dijeljenjem i trošenjem.
Ako te ostavlja još je bolje da daruješ,
neće ti od njeg ostati ali zahvalnost će trajati.[1182]

Na kraju, brate radi Allaha, znaj da si na ovom svijetu gost i to nije boravište na kojem ćeš trajno ostati, nego ćeš ga za kratko vrijeme napustiti. Pomozi sebi tako što ćeš lijepo gostovati, budi gost koji se opteretio dobrim djelima i koji je olakšan od grijeha i nevaljalih djela.

Zar čovjek nije gost svoje čeljadi,
malo kod njih bude a onda odlazi...

Allahu moj, počasti naše konake, prospi na nas svoje plemenitosti i učini nam dobrim sva naša djela i neka je salavat i selam i blagoslov na vjerovjesnika Muhammeda, njegovu porodicu i sve ashabe. Amin!

[1180] Isto, 2/590.

[1181] Isto, 2/599.

[1182] *Revdatul-ukala*, Ibn Hibban, 2/234.

Adabi hrane

Hrana je jedna od najvećih Allahovih blagodati čovjeku. Uzvišeni je rekao: *Neka se oni Gospodaru hrama ovoga klanjaju, koji ih gladne hrani i od straha brani.* (Kurejš, 4) Poslanik, alejhissalatu vesselam, je tražio zaštitu od gladi, pa je govorio: "Allahu moj, štitim se Tobom od gladi jer to je hrđav pratilac."[1183] Onaj ko gleda Allahove ajete u Kur'anu vidjet će da mnogi od njih skreću ljudima pažnju na ovu veličanstvenu blagodat, blagodat hrane. Izvući će pouku i razmišljat će o tome, kako bi bio svjestan veličine ove blagodati koja nagoni na zahvalnost i priznanje dobročinstva Allahu. Uzvišeni kaže: *A Zemlju smo rasprostrli i po njoj nepomična brda pobacali i dali da iz nje niče raznovrsno prekrasno bilje, da bi razmislio i opomenuo se svaki rob koji se Gospodaru svome obraća. Mi s neba spuštamo vodu kao blagoslov, i činimo da, uz pomoć njenu, niču vrtovi i žito koje se žanje i visoke palme u kojih su zameci nagomilani jedni iznad drugih, kao hranu robovima, i Mi njome oživljavamo mrtav predjel; takvo će biti i oživljenje.* (Kaf, 7-11) I kaže: *Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu; Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde, i činimo da iz nje izvori izviru – da oni jedu plodove njihove i od onoga što ruke njegove privrijede, pa zašto neće da budu zahvalni?* (Ja Sin, 33-35)

Iz ajeta se može zaključiti obaveza zahvale Allahu na Njegovim blagodatima od kojih je i blagodat stvaranja, blagodat podrške kroz hranu, vodu, vazduh. Također se kroz ajet može vidjeti i opravdanost gledanja i uzimanja pouke iz onoga što čovjeka okružuje od prirodnih pojava i života, kako bi se pouka uzela i vjerovanje ojačalo.

Brate muslimane, znaj da je Allah na najbolji način uredio sve postojeće. Zemlju i nebesa je stvorio, a plodonosnu kišu iz oblaka spušta i njome izvodi biljke i sjemenje. Odredio je opskrbu i hranu, pa hranom čuva snagu i život živim bićima, a pomaže na ibadet i dobročinstva kroz hranjenje lijepim jelima. Hvala Mu u svakom momentu. Pošto razumni žele da se sretnu sa Allahom na Ahiretu, a do Njega ne može stići osim kroz dobra djela i znanje, i ne može se u njima ustrajati osim uz tjelesno zdravlje, a tjelesno zdravlje se ostvaruje samo kroz kvalitetnu hranu i uzimanje od nje onoliko koliko je potrebno. Na osnovu svega ovoga, jedan od selefa je

---

[1183] Ebu Davud, 1547.

rekao: "Hrana je dio vjere i na to u kazuju riječi Uzvišenog: *I lijepim jelima se hranite i dobra djela činite...* (El-Mu'minun, 51) I rekao je: *Jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni...* (El-Bekare, 172)" Onaj ko se hrani kako bi sebe pomogao za naukovanje i djelovanje i ko time hoće da se pripremi za takvaluk, taj će biti nagrađen zbog toga. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Čovjek ima nagradu čak i za zalogaj koji podigne do svojih usta ili do usta svoje supruge."[1184]

Na osnovu svega ovoga, čovjek treba da pogleda poslanički način i sunnet i edebe po pitanju hrane. Brate muslimane, naučimo zajedno kako se Poslanik, alejhissalatu vesselam, ponašao u sljedećim redovima.

Poslanikov odnos prema hrani

Imam Ibn Kajjim kaže: "Što se tiče hrane i pića, Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije imao običaj da se ograniči na jednu vrstu hrane i da ne kuša ništa drugo. Takvo što je štetno za organizam. Nekada mu nije moguće da to sebi priskrbi, a ako ne uzme nešto drugo bit će bolestan, a ako uzme nešto drugo, onda će njegov organizam to odbaciti i škodit će mu. Ograničiti se samo na jednu vrstu hrane, makar to bila najkvalitetnija hrana, opasno je i štetno. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je jeo ono što je bilo uobičajeno da jedu stanovnici: meso, voće, hljeb, hurme i drugo. Ako mu se nešto nije dopadalo, to nije jeo, ali nije to kudio. I ovo je veličanstvena stvar po pitanju očuvanja zdravlja."

Ebu Hurejre je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nikada nije kudio hranu, ako bi mu se svidjela jeo bi je, a ako mu se nije svidjela, ostavljao ju je."[1185] I nije jeo od toga. Kada mu je ponuđen pečen pustinjski gušter, nije ga jeo, pa su ga pitali: "Da li je to zabranjeno?" On je rekao: "Nije. Međutim, to nije bilo u kraju odakle ja dolazim, pa mi se ne sviđa."[1186] Vodio je računa o onom što je uobičajeno i onom što mu se sviđa i pošto nešto nije bilo uobičajeno u njegovom kraju i nije osjećao nikakvog poriva za tim, to je izbjegavao i od toga se uzdržavao, ali nije zabranjivao onima koji to vole i koji su uobičajili to jesti. Volio je meso i najdraža mu je bila potkoljenica i ovčija plećka i zbog toga je i stavljen otrov u ta dva dijela

[1184] Buhari bilježi od Sa'da b. Ebi Vekkasa, a pogledaj i *Ihja ulumiddin*, II tom.

[1185] Buhari, 3563, Muslim, 2064.

[1186] Buhari, 5537, Muslim, 1946.

ovce. U dva *Sahiha* stoji da je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, izneseno meso i da je pred njega stavljena potkoljenica i to mu se jako dopadalo.[1187]

Ebu Ubejde i drugi navode da je Dibaah, kćer Zubejrova, zaklala ovcu u svojoj kući i Poslanik, alejhissalatu vesselam, je poslao čovjeka s porukom: "Daj i nama da jedemo od vaše ovce." Ona je rekla tom čovjeku: "Od toga nam je ostao samo vrat, a stidim se da Poslaniku, alejhissalatu vesselam, pošaljem to." Čovjek se vratio i rekao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, a on je rekao: "Vrati joj se i reci: 'Pošalji nam vrat, jer to je nešto što vodi ovcu i ono što je najbliže dobrom od ovce i najudaljenije od toga da bude loše.'"[1188]

Nesumnjivo je ovčije meso sa vrata, potkoljenice i buta najlakše za želudac i najlakše se vari. Kroz Poslanikove riječi i postupak vidimo da je to meso korisno i jača organizam da je lahko za želudac i ne opterećuje ga i da se brzo vari. Ovo je nešto što je najbolje u hrani. Nahraniti se i s malo ovoga je bolje nego pojesti puno nečega drugog. Poslanik je volio i slatko i med.[1189] Ovo troje: meso, med i slatko, najkvalitetnija je hrana za tijelo i najkorisnija za njega, jetru i mišiće. Hraniti se ovim je jako korisno za očuvanje zdravlja i snage i to izbjegava samo neko ko nije zdrav ili ima neki nedostatak.[1190]

Adabi hrane su sljedeći:

1. **Da hrana bude od halala**

Uzvišeni Allah je rekao: *O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klanjate!* (El-Bekare, 172)

Ukusna jela su ona koja su halal i koja su daleko od bilo kakve nečisti ili prljavštine. Kažu: "Ako hrana objedinjuje četvero, onda je cjelovita: ako je halal, ako je oko nje mnogo ruku, ako se na početku spomene Allahovo ime i ako se na kraju zahvali Allahu."[1191]

[1187] Buhari, 3340, Muslim, 194.

[1188] Nesai u *Sunenul-kubra*, 6/229, Ahmed, 6/360, a recenzent kaže da je lanac prenosilaca slab.

[1189] Buhari, 4531; Muslim, 1474.

[1190] *Zadul-me'ad*, 4/206,207,208.

[1191] *Ujunu-l-ahbar*, 3/215, prenoseći iz *Muhadaratul-udeba*, 539.

2. Da spomene Allahovo ime na početku jela

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Momče, spomeni Allaha, jedi desnom rukom i jedi ispred sebe."[1192] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao još: "Kada čovjek uđe u kuću i spomene Allaha prilikom ulaska, prilikom počinjanja jela, šejtan kaže: 'Ovdje nemate ni konaka ni večere.' A ako uđe u kuću i ne spomene Allaha prilikom ulaska, šejtan kaže: 'Imate gdje konačiti.' A ako ne spomene Allaha prilikom jela, šejtan kaže: 'Imate gdje i konačiti i večerati.'"[1193]

Na osnovu ovoga pohvalno je muslimanu da spomene Allaha na početku hrane, da kaže: *Bismillahi,* ili: *Bismillahi rrahmani rrahim,* i da to uradi glasno da ga i drugi čuju i da se podsjete tome. Međutim, ako zaboravi pa ne kaže, može to učiniti u toku jela. Tada mu je pohvalno da spomene Allaha i kaže: *Bismillahi evvelehi ve ahirehi* (Sa Allahovim imenom na početku i na kraju). A to shodno hadisu Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Kada neko od vas jede, neka spomene Allahovo ime, a ako zaboravi da spomene Allahovo ime na početku, neka kaže: *Bismillahi evvelehu ve ahirehu.*"[1194]

Imam Gazali je rekao: "Kada bi za svaki zalogaj govorio *bismillahi* to bi bilo lijepo, kako ga ne bi njegov apetit mogao obuzeti u tolikoj mjeri da zanemari spominjanje Allaha. Sa prvim zalogajem neka kaže: *Bismillahi*, sa drugim neka kaže: *Bismillahi rrahman*, a sa trećim neka kaže: *Bismillahi rrahmani rrahim*, i neka to čini naglas kako bi i druge podsjetio na to.[1195] Imam Ahmed je rekao: "Kada se pri hrani objedini četvero, onda je hrana cjelovita: kada spomene Allaha na početku, kada se zahvali Allahu na kraju, kada ima mnogo onih koji jedu i kada je hrana od dozvoljenog." Tavus je rekao: "Ko spomene Allaha pri jelu neće biti pitan za svoje blagodati." Ibn Abbas je, kada bi se postavila hrana, govorio: "Bismillahi, za mene i sve one koji jedu sa mnom."[1196] Imam Ibn Kajjim je rekao: "U spominjanju Allaha na početku i zahvali Allahu na kraju jela je ogroman uticaj na probavu i uklanjanje poteškoća probave."[1197]

[1192] Buhari, 5376; Muslim, 2022.

[1193] Muslim, 2018.

[1194] Ebu Davud, 3767, Tirmizi, 1858, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Essilsiletussahihatu*, 3404.

[1195] *El-ihja*, 2/6.

[1196] *Muhadaratul-udeba*, 539.

[1197] Pogledaj: *Zadul-me'ad*, 4/220.

3. **Da hrana, pošto je halal sama po sebi, bude i stečena na lijep i dozvoljen način i da bude u skladu sa Sunnetom i vođenjem računa o zabranjenom (vere')**

Da nije stečena na vjerski pokuđen ili nepoželjan način, niti da bi se slijedili prohtjevi ili nastojeći se poigravati sa vjerskim propisima. Uzvišeni Allah je naredio da se hrani čistom hranom, a to je ona koja je halal. Zabranu da se hrani na nezakonit način je stavio ispred ubistva kako bi se ukazala važnost harama i kako bi se ukazalo na blagoslov halala, pa kaže: *O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte – ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak – i jedni druge ne ubijajte!* (En-Nisa, 29) Osnova u hrani je da bude halal i čista i to je jedna od naredbi i temelja vjere.[1198]

4. **Da svojoj hranom naumi jačanje za robovanje Allahu**

Kako bi bio nagrađen za ono što pojede.

5. **Da opere ruke**

Jer su ruke, u većini slučajeva, izložene prljavštini zbog obavljanja različitih poslova, a pranje ruku je najbliže čistoći. Selman je bio pozvan na jelo pa kada je ušao, uzeo je abdest kao za namaz, a onda klanjao. Zatim je pristupio sofri i rekao da mu se donese vode. Oprao je ruke, pa su ga pitali: "Zar nisi maloprije oprao ruke?" On je rekao: "Da, ali sam čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Ko opere ruke prije jela i nakon jela, jede u raskoši opskrbe.'"[1199]

6. **Da se hrana postavi na sofru koja je na zemlji**

Jer je to bliže postupku Poslanika, alejhissalatu vesselam, nego da se podiže na sto. Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi mu se iznijela hrana, spuštao ju je na tlo i to je bliže poniznosti. Bilježi se od Katadea, a on od Enesa, da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije jeo sa stola i nije jeo sa tacne (pladnja), niti mu se spremala tečna hrana."[1200] Pa sam pitao Katadea: "A na čemu su, onda, jeli?" On je rekao: "Na ovim boščama."

Neko se može zapitati zašto Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije jeo

---

[1198] *El-ihja*, 2/4.

[1199] *Muhadaratul-udeba*, 2/538.

[1200] Buhari, 8386.

sa stola ili sa pladnja. Jedan od mogućih razloga jeste zato što to nije bilo poznato njima, ili zbog toga što je to bilo malehno, a oni su imali običaj da ih bude mnogo za jelom. Postaviti hranu na tlo ima svoju korist, a to je da čovjek tada može da sjedi po sunnetu, odnosno da uspravi desnu nogu i sjedne na lijevu. Ovo ne znači da je sjedenje za stolom ili nečim što je podignuto zabranjeno ili nepoželjno. Imam Gazali kaže: "Znaj da mi, makar i rekli da je jesti sa sofre, to jest na tlu, preče, ne kažemo da je jesti za stolom zabranjeno ili nepoželjno, osim ako se potvrdi predajom da je tako. Ono što govore da je to uvedeno kao novotarija poslije Poslanika, alejhissalatu vesselam, ne znači da je sve što je zavedeno kao novo i zabranjeno. Ono što je zabranjeno je novotarija koja je u suprotnosti sa potvrđenim sunnetom i koja uzdiže propis uz opstanak razloga za novotarenje. Nekada je to obavezno, ako se promijene uvjeti. U stolu nema ništa osim podizanja hrane sa tla kako bi se olakšalo jelo, i sličnih stvari u kojima nema ništa pokuđeno."[1201]

7. Da bude zadovoljan onim što je postavljeno pred njega od hrane i da joj ne nalazi mahanu

Ako mu se svidi jelo, jest će ga, a ako mu se ne svidi neće ga jesti, jer je i Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, tako radio. Ebu Hurejre kaže: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nikada nije mahanisao hrani, ako bi mu se svidjela, jeo je, a ako se nije svidjela, ne bi je jeo."[1202]

8. Da prouči dovu prilikom jela

I to da kaže, kao što je govorio Poslanik, alejhissalatu vesselam: "Allahu, blagoslovi nam ono čime si nas opskrbio i zaštiti nas od džehennemske kazne."[1203] A kada bi pio mlijeko, onda je govorio: "Allahu, blagoslovi nam ono čime si nas opskrbio i povećaj nam to."[1204]

9. Da bude skrušen i skroman prilikom jela

Tako da sjedne na koljena, da sjedne na stopala, ili da uspravi desnu nogu a sjedne na lijevu, a ne da sjedi naslonjen na ruku. Poslanik,

[1201] *El-ihja*, 2/5.

[1202] Buhari, 6563; Muslim, 2064.

[1203] Ibn Sunni, 456.

[1204] Ebu Davud, 3730; Tirmizi, 3455; Ibn Madže, 322, a Albani kaže da je dobar u *Es-sahihau*, 2320.

alejhissalatu vesselam, je tako sjedio i rekao je: "Nema jela naslonjen na ruku."[1205] Rekao je: "Ja sam rob i jedem kao što robovi jedu i sjedim kao što robovi sjede." Ili hadis koji se prenosi od Ebu Džuhajfea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Što se tiče mene, ja ne jedem naslonjen na ruku."[1206]

Ibn Kajjim kaže: "Naslanjanje na ruku se odnosi na naslanjanje postranice, jer takav način skuplja crijeva i sprječava da hrana brzo dođe do želuca i onemogućava da želudac bude do kraja otvoren za primanje hrane. Također, želudac se naginje sa svoga mjesta i ne ostaje u uspravnom položaju te hrana ne može doći s lahkoćom do njega."

Druge dvije vrste su sjedenje silnika i onih koji su na vlasti jer to je oprečno robovanju. Zbog toga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Jedem kao što jede rob.", a jeo je kako je i opisano.[1207] Navodi se da je jeo tako tako što bi sjedio na koljenima, a lijevo stopalo je stavljao na desno, iz poniznosti spram svoga Gospodara i edeba pred Njim, kao i iz uvažavanja hrane i onoga s kim jede. Ovakav položaj je najkorisniji i najbolji pri jelu. Svi mišići su tada na svom prirodnom mjestu i u prirodnom položaju u kojem ih je Allah stvorio uz sve što taj položaj pokazuje i izražava od edeba. Čovjek se najkvalitetnije hrani ako su mu organi u prirodnim položajima. Takvo što je moguće samo ako čovjek sjedi u svom prirodnom položaju. Na takav način organi guraju ono što je u crijevima prema dnu, kao i ono što je iza leđa sakrivaju i postavlja se granica između organa za varenje i organa za disanje. Ako se naslanjanjem hoće ukazati na naslanjanje na podmetače i jastuke ili sjedenje na stoličicama, onda bi značenje bilo da, kada čovjek jede, ne sjedi na dušecima i jastucima kao što to rade oni koji su na vlasti i silnici i ko hoće da što više pojedu, nego jede onoliko koliko mu je potrebno, kao što jedu robovi.[1208]

10. Da jede desnom rukom i ono što je ispred njega

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Momče, spomeni Allaha, jedi desnom rukom i jedi ispred sebe."[1209]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada neko od vas jede, neka

[1205] Buhari, 13.

[1206] Buhari, 5398.

[1207] Muslim, 2044.

[1208] *Zadul-me'ad*, 4/211.

[1209] Buhari, 5376; Muslim, 2022.

jede desnom rukom, a kada pije, neka pije iz desne ruke, jer šejtan jede lijevom rukom i pije lijevom rukom."[1210] Jesti lijevom rukom je oponašanje šejtana, a nama je zabranjeno da ga oponašamo. Zabrana dolazi jasna kao dan. Međutim, ako postoji opravdanje, bilo da je desna ruka sakata ili ranjena, i ne može se koristiti za jelo i piće, onda nije problem da se koristi lijeva ruka u jelu. Uzvišeni Allah je rekao: *Zato se Allaha bojte koliko god možete.* (Et-Tegabun, 16) A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada vam nešto naredim, onda od toga učinite koliko ste u mogućnosti."

Da li je naredba i preporuka da se koristi desna ruka obavezna ili je pohvalna? Neki učenjaci smatraju da je obavezna, a neki smatraju da je to pohvalno.

Ibn Hadžer prenosi riječi Kurtubija, pa kaže: "Ovo je naredba podsticaja, naredba da se jede desnom rukom, da bi se ukazala počast desnoj ruci u odnosu na lijevu. Ona je jača, u većini slučajeva, njome se prije počinju poslovi i bolje se njome radi. Allah je počastio Džennetlije i nazvao ih onima koji su na desnoj strani, za razliku od Džehennemlija koje naziva ljevičarima."[1211]

Ibn Arebi je jasan kada kaže da je griješan onaj ko jede lijevom rukom. Za dokaz uzima činjenicu da sve ono što se pripisuje šejtanu je haram. Zbog toga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada je vidio čovjeka da jede u njegovom prisustvu, lijevom rukom, rekao: "Jedi desnom." Čovjek je rekao: "Ne mogu." Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "I ne mogao." Njega nije spriječilo ništa drugo osim oholost. Poslije toga čovjek nije mogao donijeti ruku do usta.[1212] Imam Nevevi kaže: "U ovom hadisu imamo dovu protiv onoga ko ne želi šerijatski propis, a da za to nema opravdanja. Kao što imamo i podučavanje edebima jela onog ko ih ne zna i ko drugačije postupa."[1213]

11. Da prestane s jelom prije nego se zasiti

Tako da se ne zasiti u tolikoj mjeri da mu to bude smetnja u robovanju Allahu, ali ni da bude gladan toliko da oboli. Neka uzme sredinu, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Čovjek nije ispunio goru

[1210] Muslim, 2020.

[1211] *Fethul-bari šerhu Sahihil-buhari*, 9/505-506.

[1212] Muslim, 1021.

[1213] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/197.

posudu od trbuha. Čovjeku je dovoljno nekoliko zalogaja koji će ga držati zdravim i u životu. Ako već hoće da jede, onda neka trećinu drži za hranu, trećinu za piće i trećinu za vazduh."[1214]

Selef je osuđivao sitost. Hasan je rekao: "Jadan li je čovjek, strada od sitosti, a zarobljenik je gladi." Jahja b. Muaz je rekao: "Ko jede do sitosti za posljedicu će imati tri negativnosti: bit će mu stavljen zastor na srce, drijem na oči i ljenost u tijelo. Bišr b. Haris je rekao: "Nemoj se navikavati na sitost halalom, pa ćeš se naviknuti i na haram kroz to." Bišr Hafi je rekao: "Ko kontroliše trbuh, kontroliše sva dobra djela." Neko je rekao: "Kada se želudac napuni, uspava se misao i pamet, zanijemi mudrost, a organi se uspavaju od ibadeta."

Pjesnik je rekao:

Kada se napuni trbuh u tijelu mladića,
malo je koristi od njega mada je tijelo zdravo.[1215]

12. Da jede s krajeva zdjele, a ne iz sredine

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Bereket (blagoslov) silazi na sredinu hrane i jedite s krajeva, a nemojte jesti iz sredine."[1216]

13. Da pojede zalogaj koji je pao nakon što ukloni prašinu s njega

Kako ga ne bi prepustio šejtanu. Bilježi se od Džabira da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada nekome od vas ispadne zalogaj, neka ga uzme, ukloni ono što se nalijepilo na njega i neka ga pojede i neka ga ne ostavlja šejtanu."[1217]

14. Da jede trima prstima desne ruke, da uzima malehne zalogaje i da ih dobro sažvaće

Shodno hadisu koji se bilježi od Ka'ba b. Malika da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, jeo sa tri prsta.[1218] Ibn Kajjim kaže: "Jeo je trima prstima i to je najkorisniji način za jelo. Kada se jede jednim ili dvama,

[1214] Ibn Madže, 3394, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[1215] *Muhadaratul-udeba*, Asfehani, 2/544.

[1216] Ebu Davud, 3772; Ibn Madže, 3277, i drugi i dobar je.

[1217] Muslim, 2033.

[1218] Muslim, 2032.

ne može se do kraja uživati u zalogaju, niti se može zasititi osim nakon dužeg vremena, niti se može dati dovoljno organima za varenje dovoljno u svakom zalogaju, nego uzima to u periodima, kao što čovjek uzima svoje pravo u ratama. Na takav način mu uzimanje nije zadovoljstvo niti mu je drago da mu se tako daje njegovo pravo. Ako se uzima punom šakom, onda dolazi do pretrpavanja organa za varenje i želuca, a moguće je i da se čovjek zaguši i umre. Prisiljavaju se organi za varenje da to potiskuju i želudac da to prima i u tome nema nikakve slasti. Najbolji način je Poslanikov, alejhissalatu vesselam, način i način onih koji se ugledaju na njega."[1219]

15. Da obliže prste prije nego opere ruke ili ih obriše ili da mu se obližu prsti

Oblizati prste prije nego se operu ruke ili obrišu je jedan od običaja koji je izumro. Poslanik, alejhissalatu vesselam, o tome govori u više hadisa. Jedan od njih se bilježi od Džabira da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "...a kada završi s jelom, neka obliže prste, jer ne zna u kojem dijelu hrane je bereket."[1220] Bilježi se od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas jede, neka ne briše ruke prije nego ih obliže ili mu se oližu."[1221]

16. Da jede ispred sebe

Jer je to Poslanik, alejhissalatu vesselam, preporučio. Omer b. Ebi Seleme je rekao: "Bio sam u odaji Poslanika, alejhissalatu vesselam, i rukom sam kružio po hrani, pa mi je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Momče, spomeni Allaha, jedi desnom rukom i jedi ispred sebe.'" Jedi ispred sebe – ako se radi o jednoj vrsti hrane, jer onda svakom pripada ono što je ispred njega. Uzeti ispred drugog je uzimanje njegova dijela i prava, kao što to nosi i osjećaj odbojnosti spram onoga što mnogo ruku dodiruje, kao što pokazuje i popašnost. Sve to je i hrđav edeb u kojem nema koristi. Međutim, ako se radi o različitim vrstama jela, onda su to učenjaci dozvolili.[1222]

Nevevi je rekao: "Jer je jesti s mjesta ispred brata muslimana hrđav

[1219] *Zadul-me'ad*, 4/211-212.

[1220] Muslim, 2033.

[1221] Muslim, 137.

[1222] *Fethul-bari*, 9/506.

postupak i tu nema obzira, kao što može i uzrokovati odbojnost kod onog ispred koga se jede, naročito kada se radi o nečemu kuhanom. Ako se radi o hurmama ili drugim vrstama, onda su dozvolili da se uzima i ispred drugih. Ono što treba učiniti općenitim jeste da se uzme zabrana kakvom jeste dok se ne dođe do određenog dokaza."[1223]

Da li je nekome dozvoljeno da pruža ruku i da uzima odavde i odande hranu? Neki učenjaci kažu da jeste, ako zna da njegova braća koja su s njim za sofrom, to neće zamjeriti. Ima i onih koji smatraju da je to pokuđeno, a ima i onih koji smatraju takvo što zabranjenim. Ima i onih koji smatraju da ako postoji više vrsta jela, onda čovjek može da jede s koje god hoće strane.

Buhari naslovljava: *Ko kruži tanjirom uz svog prijatelja i zna da mu to nije krivo* – pa navodi hadis Enesa o brisanju umaka sa tanjira.

Ibn Hadžer kaže: "Ovo je u neskladu sa onim prije ovoga o naredbi i preporuci da se jede ispred sebe. Buhari to dvoje objedinjuje tako da kaže da je to dozvoljeno ako se zna da onaj ko jede s njim neće se ljutiti." Neki od komentatora hadisa Poslanikov, alejhissalatu vesselam, postupak i tumače na ovakav način, pa kaže: "U hrani koja je poslužena bilo je i umaka i tikvice i osušenog mesa, pa je jeo ono što mu se dopada, a to je tikvica, a ostavljao je ono što mu se ne sviđa, a to je sušeno meso (na suncu)."[1224]

Ako se prouči dobro, može se vidjeti da ovakav postupak vodi zabrani, jer može povrijediti osjećaje drugog s kim se dijeli hrana. Jasno je da je povrijediti muslimana vjerom zabranjeno. Također, ovakav postupak može kod onih koji jedu s nekim, izazvati odvratnost, naročito ako mu ruka nije čista, a radi se o kuhanoj hrani. Također, ovakvim postupkom on čini da uzme mnogo više ukusnog zalogaja koji bi htjeli i njegovi prijatelji. Sve ovo je ugrožavanje i njihova prava i uzurpiranje njihovih želja. Sve to će uzrokovati da budu ljuti na njega i da ga zapostave. Na taj način će početi izbjegavati da jedu s njim drugi put. Štaviše, počet će ga izbjegavati u cijelosti. Isto tako, ovakav postupak ukazuje na popašnost, škrtost i samoživost, a to je nešto što je najgore, pa kako da ne bude zabranjeno!

Međutim, ako je osoba među prijateljima i bliski su po godinama, znanju, položaju i odgoju i ne osjećaju opterećenost, onda je ovakav postupak

[1223] *Nevevi šerhu muslim*, 7/197.

[1224] *Fethul-bari*, 9/508.

pokudan. Ako jede sam, onda nije problem da jede odakle hoće iz posude, ili ako zna da onaj ko je s njim to neće kuditi niti mu to smeta, onda mu je dozvoljeno da jede kako hoće, a Allah najbolje zna.

17. Okupljanje za sofrom i nejedenje sam

Učešće mnogo ruku u jelu povećava bereket hrane, kao što je rekao Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam: "Hrana dvojici je dovoljna za troje, a hrana trojice je dovoljna za četvericu."[1225] Bilježi se od Vahšijja b. Harba da su ashabi rekli: "Allahov Poslaniče, jedemo, ali se ne možemo zasititi?" On je rekao: "Možda da jedete odvojeno." Pošto su odgovorili potvdno, on ih je posavjetovao: "Okupite se oko hrane, spomenite Allaha i ona će vam bit blagoslovljena."[1226]

Pjesnik je rekao:

Kada napraviš hranu i jesti htedneš,
potraži sudruga za obrok svoj,
jer je bolje tako nego sam da sjedneš,
Allah će dat bereket u hrani toj.

18. Da hranu ponudi najprije onom ko je najstariji, najučeniji i najugledniji, a onda da ide redom sa desne strane

A to zbog hadisa koji se bilježi od Huzejfea da je rekao: "Kada bismo sjedili s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, za sofrom, ne bismo pružali ruku dok Poslanik, alejhissalatu vesselam, ne bi prvi pružio ruku da jede."[1227] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Desno, pa onda desno."[1228] Također je i Ibn Abbas tražio dozvolu od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da posluži uglednike koji su mu sjedili s lijeve strane, jer je Ibn Abbas bio na njegovoj desnoj strani, a uglednici su mu sjedili s lijeva.[1229] To što je Ibn Abbas tražio dozvolu od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da posluži uglednike pićem, a bili su mu s lijeve strane, ukazuje na to da je najpreči da se posluži pićem onaj s desne strane. Tako je isto i sa hranom.

[1225] Buhari, 5392; Muslim, 2058.

[1226] *Sahihu Ebi Davud*, Albani, 3764.

[1227] Muslim

[1228] Buhari, 3/144; Muslim, 127.

[1229] Buhari, 12; Muslim, 127.

19. Da ne puše u vrelu hranu

Nego će ostaviti da se ohladi, jer puhanje u hranu uzrokuje bolesti. Moguće je da na taj način provuče i pljuvačka ili neki virus, a i Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio puhanje u hranu. Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se puše u piće."[1230]

20. Da ne radi ono čega se ljudi uobičajeno gnušaju

Pa neće ruke umakati u tanjir, niti će primicati glavu tanjiru kada jede iz njega kako mu iz usta ne bi nešto izašlo i palo u posudu, kao i da zubima kida hljeb a onda ostatak umoči u posudu, kao što neće ni pričati nešto što ukazuje na nečist jer moguće je da neko od toga osjeti nelagodu, a vrijeđati vjernika je zabranjeno.[1231]

21. Da provjeri hurme ako hoće da ih jede

Bilježi se od Ibn Omera da je rekao: "Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, su donesene hurme i on ih je provjerio kako bi povadio crve."[1232] Tako je i sa ostalim voćem i sličnim. Amidi kaže: "Nije problem da se hurme provjere i pročiste." Imam Ahmed kaže: "Ne znam da u provjeravanju hurmi da li imaju crva ima ikakve zapreke."

22. Da ne poredi dvije hurme

Jer je u tome zanemarivanje društva, osim ako mu to oni dozvole, a ako mu ne dozvole, jer to je njihovo pravo, imaju mu pravo oduzeti hurmu. Bilježi se od Džibilleta b. Suhajma da je rekao: "Čuo sam Ibn Omera da kaže: 'Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio čovjeku da poredi dvije hurme osim uz traženje dozvole od društva.'"[1233] Ibn Bettal je rekao: "Zabrana da se gleda koje je bolje u hrani je lijep edeb prema hrani."[1234]

23. Da ne jede luk i bijeli luk osim ako su kuhani

Jer ako ih jede sirove onda se od njega širi zadah koji smeta onom ko

---

[1230] Tirmizi, 1887, i kaže da je vjerodostojan.

[1231] Pogledaj *Minhadžul-muslim*, od Džezairija

[1232] Ebu Davud, 3833; Ibn Madže, 3333, a Albani kaže da je lanac prenosilaca vjerodostojan po uvjetima Dvojice

[1233] Buhari, 2489; Muslim, 2045.

[1234] *Fethul-bari*, 5/157.

ga udahne. Zbog toga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se jede bijeli luk, luk i prasa, a učenjaci tome pripisuju i ostale vrste povrća koje imaju neugodan miris kao što je rotkvica. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se jede ovo povrće onim koji hoće u džamiju, ili hoće na neki drugi skup kako ih se ne bi ometalo i uznemiravalo zadahom iz usta. Ne radi se o općenitoj zabrani. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko jede od ovoga ružnog povrća neka ne dolazi nama u džamiju, jer meleki osjećaju neugodu od svega od čega osjećaju neugodu i ljudi."[1235] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko jede od ovog povrća: bijelog luka, luka i prase, neka ne prilazi našim džamijama."[1236]

24. Ako mu sluga donese hranu, neka ga posjedne sa sobom

Ako ga ne posjedne sa sobom, neka mu dadne zalogaj ili dva. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada nekome od vas sluga donese hranu, ako ga ne posjedne sa sobom, neka mu da zalogaj ili dva, jer on je pripravljao hranu i trpio vrućinu."[1237]

25. Ako je hrana postavljena a nastupio je namaz, dat će prednost hrani, ako je gladan

Bilježi se od Enesa b. Malika da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se postavi večera, a nastupio je namaz, počnite sa večerom."[1238] Međutim, ako čovjek nije gladan i ne boji se da će se hrana pokvariti, onda neka da prednost namazu, a Allah najbolje zna.

26. Da ispere usta nakon jela

Bilježi se od Suvejda b. Numana da je rekao: "Izašli smo s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, na Hajber. Kada smo bili u Sahbau, rekao je da se iznese jelo. Donešeno je vrlo malo hrane i mi smo jeli. On je ustao radi namaza, pa je isprao usta i mi smo isprali usta."[1239] Ispiranje usta uklanja ostatke hrane iz usta, kao i nečist koja se u njima nakupi. Kada bi ispiranje bilo propraćeno i upotrebom misvaka bilo bi još bolje čišćenje usta i zuba i onog što zapadne među zube.

[1235] *Sahihul*-džami', 6091.

[1236] Sahihul-džami', 6089.

[1237] Buhari, 5460; Muslim, 1663.

[1238] Buhari, 5463; Muslim, 557.

[1239] Buhari, 5454; Muslim, 9380.

27. Oprati ruke da bi se uklonili ostaci hrane

Jer se prenosi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas zanoći, a na rukama mu masnoća ili ostaci hrane, pa ga zadesi nešto ružno, neka ne krivi nikoga osim samog sebe."[1240]

28. Dova za onog ko je poslužio hranu

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, bi govorio za onog ko bi ga poslužio hranom: "Kod vas iftarili postači, vašu hranu jeli čestiti i neka za vas meleki salavate i dove uče." Također bi govorio: "Allahu moj, blagoslovi im njihovu opskrbu, oprosti im je i smiluj im se."[1241]

29. Da se zahvali Allahu i uputi dovu nakon jela

Bilježi se od Enesa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah je zadovoljan onim robom koji, kada nešto pojede, zahvali Mu i kada nešto popije, zahvali Mu na tome."[1242]

30. Forme zahvale koje se prenose od Poslanika, alejhissalatu vesselam

- "Hvala Allahu hvalom koja je blagoslovljena i lijepa, a ne hvalom onoga koji misli da je dovoljno zahvalio ili onog koji se oprašta niti nekoga ko sebe smatra neovisnim, Gospodaru naš."[1243]

- "Allahu moj, nahranio si i napojio, učinio neovisnim i zadovoljio, uputio i poživio i neka Ti je hvala na onom što si dao."[1244]

- "Hvala Allahu, Koji nas je zadovoljio i napojio, ne može Mu se zahvaliti niti se može zanijekati."[1245]

- "Hvala Allahu, Koji je nahranio i napojio, dao da se provari i da se toga oslobodi."[1246]

Ibn Bettal kaže: "Jedinstvenog su stava o tome da je pohvalno zahvaliti

---

[1240] Tirmizi, 1860; Ebu Davud, 3852; Ibn Madže, 3297.

[1241] Muslim, 3805.

[1242] Muslim, 2724.

[1243] Buhari, 5458.

[1244] Ahmed, 1600, a hadis je dobar.

[1245] Buhari, 5459.

[1246] Ebu Davud, 3854, Ibn Madže, 1747, i drugi.

Allahu nakon jela, a postojeće predaje o različitosti zahvale ne znači da se određena zahvala mora učiti."[1247]

Na kraju, brate radi Allaha, pogledajmo zajedno hranu Džennetlija za koju molim Uzvišenog Allaha, Gospodara Arša plemenitog, da nas blagoslovi njome u divnim džennetskim perivojima. Uzvišeni kaže: *I voćem koje će sami birati, i mesom ptičijim kakvo budu željeli.* (El-Vaki'a, 20-21) Što se tiče džennetskih voćki, Allah, opisujući ih, kaže: *Svaki put kada im se iz njih da kakav plod, oni će reći: "Ovo smo i prije jeli" – a bit će im davani samo njima slični.* (El-Bekare, 25)

Ibn Džerir kaže: "Allahove riječi: *Svaki put kada im se iz njih da kakav plod,* odnose se na to kada okuse neki od džennetskih plodova, a riječi: *oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli.'* na to da su jeli na dunjaluku. A također postoji i mišljenje da se riječi: *ovo smo i prije jeli* odnose na to da su jeli u Džennetu, jer će biti toliko različitih vrsta, koje će toliko nalikovati oblikom jedna drugoj, kao što je iskazano u riječima: *a bit će im davani samo njima slični.*"

Uzvišeni je još rekao: *I usred voća svakovrsnog kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti.* (El-Vaki'a, 32-33) A to znači da neće biti u određenom vremenu, a u drugom nestati, i neće biti uskraćeno onom ko to bude želio. Uzvišeni je rekao: *I blizu će im hladovina njegova biti, a plodovi njegovi će im na dohvat ruke stajati.* (Ed-Dehr, 14) Ibn Abbas kaže: "Kada naumi da uzme nešto od ploda, on će mu se približiti kako bi mogao uzeti što želi."

Bilježi se od Džabira da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Džennetlije jedu u Džennetu i piju u njemu, ali niti pljuju niti mokre niti imaju stolicu, niti imaju sekret.'"[1248]

Bilježi se od Sevbana, štićenika Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Stajao sam kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, i došao mu je jedan od židovskih svećenika i rekao: 'Es-selamu alejke, Muhammede.' Ja sam ga gurnuo tako da je htio pasti, a on je pitao: 'Zašto me guraš?' Ja sam rekao: 'Zašto ne kažeš, Allahov Poslaniče?' On je rekao: 'Zovemo ga onako kako su ga njegovi nazvali i ime mu dali.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Moje ime je Muhammed, i tako su me moji nazvali.' Židov je

[1247] *Fethul-bari*, 9/577-578.

[1248] Muslim, 2835.

rekao: 'Došao sam da te pitam.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Hoće li ti koristiti išta ako ti i kažem?' Onaj je rekao: 'Slušam svojim ušima.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je počeo kuckati štapićem koji je imao i rekao: 'Pitaj.' Ovaj je rekao: 'Gdje će ljudi biti na Dan kada Zemlja bude zamijenjena drugom Zemljom i nebesa?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Oni će biti u tmini ispod Mosta.' Židov je pitao: 'A ko će biti prvi čovjek koji će proći?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Siromašni muhadžiri.' Židov je pitao: 'A šta je njihov poklon kada uđu u Džennet?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Riblja jetra.' Onaj je pitao: 'A šta je njihova hrana poslije toga?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Bit će im zaklan džennetski bik koji je pasao po džennetskim perivojima.' Onaj je pitao: 'A šta će biti njihovo piće?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Pit će iz vrela Selsebil.' Židov je rekao: 'Istinu si rekao.'"[1249]

Da Allah učini i mene i tebe od onih koji će uživati u džennetskoj hrani i piću i trajnom užitku. Pazi se da ne budeš od one vrste kojoj je Allah odredio hranu i piće u Džehennemu. Njihova hrana će biti *dari'*, a to je pogana vrsta biljke koju i životinje izbjegavaju da jedu, jer smrdi i ima mnoge bodlje. Uzvišeni je rekao: ...*kada drugog jela osim trnja neće imati, koje neće ni ugojiti ni glad utoliti.* (El-Gašije, 7) Također će jesti plod drveta Zekkum, a Zekkum je do kraja pogana i gorka biljka. Uzvišeni je rekao: *I tada ćete vi, o zabludjeli, koji poričete oživljenje, sigurno, s drveta Zekkum jesti, i njime ćete trbuhe puniti.* (El-Vaki'a, 51-53) Kada bi kap s drveta Zekkum pala na dunjaluk, zagorčala bi život ljudima, a šta je tek s onima kojima će on biti hrana?[1250]

Allahu, molimo Te da nas daruješ Džennetom i njegovim blagodatima, a molimo Te da nas zaštitiš Džehennema i njegovih kazni. Amin! I neka je salavat i selam i blagoslov na Učitelja ljudi dobru i njegovu porodicu i sve ashabe.

[1249] Muslim, 315, s dodatkom na početku i na kraju. Što se tiče riblje jetre, misli se na krajeve jetre što je najukusnije od ribe (kita).

[1250] Tirmizi i kaže da je hasenun sahih, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'*, 5126.

Adabi pića

Brate radi Allaha, znaj da piće nije nimalo manje važno od jela. Kako god je tijelu potrebno jelo, tako mu je mnogo više važna voda. Čovjek se može opirati gladi i trpjeti je, ali ne može da trpi žeđ. Poslušaj šta kaže Uzvišeni Gospodar: *I da Mi od vode sve živo stvaramo? I zar neće vjerovati?* (El-Enbija, 30)

Tako, voda je tajna života i izvor dunjaluka. Zbog toga je Allah učinio da voda zauzima više od dvije trećine zemljine površine. Vodena prostranstva zauzimaju skoro sedamdeset jedan procenat dok kopno uzima ostalih dvadeset i devet procenata. Naučnici kažu da su široke vodene površine od planete Zemlje učinile pogodan okoliš za život čovjeka na njoj, jer na ostalim planetama nema života zato što nema vode. Voda na površini Zemlje povećava njenu plodnost i čini je pogodnom za poljoprivredu. Naučnici potvrđuju da se procenat vode na Zemlji niti povećava niti smanjuje, jer voda isparava i u vidu pare se uzdiže do atmosfere gdje se skuplja u oblake i ti oblaci se međusobno skupljaju i onda se voda vraća na površinu u vidu kiše. Na taj način se ta voda vraća zemlji. Voda koja padne u zemlju, čovjek je koristi tako što je vadi na površinu kroz bunare, vodovode i na druge načine vađenja vode na površinu. Ova voda koja se uzdiže u vazduh, a onda se vraća u zemlju, vraća se bolja nego je bila prvi put. Uzdižući se u vazduh, vodena para je puna raznih soli i kiselina i insekticida, a vraća se zemlji kao čista kiša, oslobođena ovih otrova.[1251] To je kruženje vode na površini zemlje. Također, voda ima svoje kruženje i u ljudskom tijelu, jer čovjek polovinu tekućine dobija pićem, ili kroz raznovrsnu hranu, a tijelo izbacuje drugu polovinu kroz mokraću, znoj ili na drugi način, kao što je kroz disanje ili tjelesno isparavanje. Allah je učinio da voda bude uzrok života svim stvorenjima, vodom je otpočeo život i sva stvorenja je Allah stvorio od vode. To je u riječima Uzvišenog: *Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo?* (El-Murselat, 20) I kaže: *Allah sve životinje stvara od vode.* (En-Nur, 45)

Naučnici pretpostavljaju da je ljudsko tijelo sastavljeno od šezdeset ili sedamdeset procenata vode, a ostalo su jedinjenja. Ako se umanji dio vode u tijelu čovjeka, životinje ili biljke, onda to živo biće slabi, a može uzroko-

[1251] Min ajatil-i'idžazil-'ilmi fil-Kur'an, dr. Zaglul Nedždžar.

vati i njegovu smrt zbog nedostatka vode u tijelu. Također, voda umanjuje i reguliše tjelesnu temperaturu, naročito kod čovjeka i životinje. O tome govori hadis Poslanika, alejhissalatu vesselam, o groznici: "Hladite je vodom, jer ona je od džehennemskog plamena." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je u smrtnoj bolesti imao groznicu i uzimao je vodu i njome hladio tijelo. Ne teba veći pokazatelj važnosti vode za spuštanje temperature od toga da se ona koristi za gašenje požara i vatre. Uzvišeni je rekao: *Kažite vi Meni – vodu koju pijete – da li je vi ili Mi iz oblaka spuštamo? Ako želimo, možemo je slanom učiniti, pa zašto niste zahvalni?* (El-Vaki'a, 68-70)

Nauka, uz sva svoja postignuća i ostvarenja, nije u stanju da izmisli vodu ili da je napravi, ili da učini da se oblaci spoje i puste kišu. Nikako. Samo je Allah u stanju da to učini. Uzvišeni je rekao: *Mi šaljemo vjetrove da oplođuju, a iz neba spuštamo kišu da imate šta piti – vi time ne možete raspolagati.* (El-Hidžr, 22) Cjelokupni svijet jede i pije koristeći Allahovu opskrbu i svima je ona potrebna, a u isto vrijeme niko nije u stanju da zahvali Allahu. Zajedno priznajmo Allahu Njegove blagodati i recimo kao što je rekao Ibrahim, alejhissalatu vesselam, svome Gospodaru: *Koji me je stvorio i na Pravi put uputio, i koji me hrani i poji, i koji me, kad se razbolim, liječi...* (Eš-Šu'ara, 78-80)

Miljenikov, alejhissalatu vesselam, odnos spram pića

Imam Ibn Kajjim kaže: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, običavao je piti vodu sjedeći, a potvrđeno je da je odvraćao od toga da se pije stojeći i potvrđeno je da je rekao onom što je pio stojeći da povrati." Međutim, potvrđeno je i da je pio stojeći. Jedna grupa učenjaka kaže: "Ovaj postupak poništava zabranu i odvraćanje." Druga grupa kaže: "To nam ukazuje da zabrana nije u smislu harama, nego da se ukaže da je tako postupiti bolje i preče." Treća skupina kaže: "Nema nikakva nesuglasja. Pio je stojeći kada je bila potreba za tim. Došao je do Zemzema kada su ljudi pili i dali su mu posudu i on se napio stojeći, a to je bilo potrebno tako."[1252]

[1252] *Zadul-me'ad*, 4/217-218.

Adabi pijenja

1. Spominjanje Allaha prije pijenja i pijenje desnom rukom

O tome je naveden dokaz kada se govorilo o adabima jela.

2. Da naumi pijenjem osposobljavanje za ibadet Allahu i očuvanje života u tijelu

Ako naumi ovakvo što, onda će imati nagradu zbog pijenja i onda će piće, njemu biti upisano kao dobro djelo i ibadet Allahu. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Djela se vrednuju spram namjere."

3. Da pije sjedeći koliko god može

Jer to je bolje i cjelovitije. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je odvraćao od toga da se pije stojeći i rekao je: "Neka niko od vas ne pije stojeći, a onaj ko zaboravi neka povrati."[1253] U drugom predanju od Enesa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, korio ako bi se pilo stojeći.[1254] U drugom predanju stoji da je zabranio da se pije stojeći. Katade je pitao: "A šta je sa jelom?" Rekao je: "To je još gore."[1255]

Što se tiče hadisa koji dozvoljavaju da se pije stojeći, bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Donio sam Poslaniku, alejhissalatu vesselam, da se napije Zemzema, pa je pio stojeći.[1256] U Buharijevom *Sahihu* stoji da je Alija pio stojeći i rekao je: "Vidio sam Poslanik, alejhissalatu vesselam, da radi onako kako ste vi vidjeli mene da sam uradio."[1257]

Postavlja se pitanje je po kojim hadisima ćemo mi raditi. Hadisi koji odvraćaju i zabranjuju su vjerodostojni, ali i oni hadisi koji govore o dozvoljenosti su vjerodostojni. Na ovo odgovara imam Nevevi: "Znaj da su ovi hadisi samo naizgled problematični, a neki učenjaci su njihovo značenje tumačili pa su davali i loše stavove. Neki su išli toliko daleko da su se drznuli da ih ocijene slabim, pa čak i tako neprihvatljiva tumačenja da nema svrhe ni da se navode. Nema potrebe da se šire laži u tumačenju Sunneta.

[1253] Muslim, 2026, a riječi: *A ko zaboravi neka povrati*, ovaj dodatak nije vjerodostojan. – tako kaže recenzent hadisa.

[1254] Muslim, 2024.

[1255] Muslim, 2024.

[1256] Muslim, 2027.

[1257] Buhari, 5615.

Reći ćemo ono što je ispravno i što ukazuje na upozorenje onom ko drugačije postupa. U ovim hadisima, hvala Allahu, nema nikakvog problema ili nesklada. Ono što navodimo ukazuje na pravac. Onaj ko tvrdi da je to poništeno ili nešto drugo, taj griješi. Kako da se kaže i tvrdi poništavanje a moguće je uskladiti hadise i ako se zna vrijeme. Kako neko ima pravo na to, a Allah najbolje zna."

Ako se kaže: "Kako je moguće da je piti stojeći pokudno, a to je radio Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam?" Odgovor je: "On je to radio ako se radi o dozvoli koja nije pokudna. Pojasniti postupak je bila obaveza Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i kako može biti pokuđeno kada je potvrđeno da je on uzimao abdest po jednom i da je tavafio na devi, mada je jednoglasje da je abdest da se pere po tri puta i da je tavafiti nogama bolje. Sličnih primjera je mnogo. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je pojašnjavao određene stvari, nekada jednom, a nekada više puta, a ustrajavao je u onom što je bolje. Tako je većina njegovih abdesta bila da se pere po tri puta, većina njegovih tavafa je bila na nogama i većinom je pio sjedeći. Ovo je jasno i nema nikakvog problema u tome za onog ko ima imalo znanja."[1258]

Ibn Kajjim kaže: "Pijenje stojeći ima nekoliko ružnih posljedica: ne može u cijelosti ublažiti žeđ, ne može se smiriti u želucu kako bi jetra to podijelila na organe ravnopravno, brzo i naglo silazi u želudac i može doći do naglog pada temperature u želucu i do poremećaja. Tekućina naglo silazi, a ne postupno, i to može nauditi onom ko pije. Međutim, ako to čini urijetko ili u nuždi, neće mu naštetiti niti će mu postati navika. Izuzeci potvrđuju pravilo i oni imaju drugačiji odnos i to je kao nešto što se ne uzima u razmatranje, kao što je kod fekiha."

4. Da pije na tri puta i između toga uzima dah izvan posude

Od Enesa se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, uzimao dah tri puta u toku pijenja i govorio: "Tako se bolje gasi žeđ, ukusnije je i zdravije."[1259] Bilježi se od Ebu Katadea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga da se diše u posudu iz koje se pije i rekao je: "Kada neko od vas pije, neka ne diše u posudu, a ako hoće da nastavi piti, neka odmakne posudu, a onda neka nastavi piti ako hoće."[1260]

[1258] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/300.

[1259] Buhari, 5631; Muslim, 2028.

[1260] Ibn Madže, 3427, i drugi.

Edeb pijenja je da uzme predah tri puta, da pije pa napravi stanku odmičući posudu od usta, a onda opet pije i opet odmakne posudu od usta, pa pije i treći put i neće disati u posudu jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga, kao što je u prethodnom hadisu. Razlog tome je što je disanje u posudu ogavno onom ko pije poslije njega, a moguće je i da u dahu ima nekih bacila, bilo da su iz želuca, iz pluća, iz usta, a koji će ostati na posudi. A moguće je i da pljucne dok diše u posudu. Zbog svega ovoga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga da se diše u posudu, nego uzet će tri udaha i svaki put će udaljiti posudu od usta.[1261]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kazuje da je to prijatnije, ukusnije i zdravije. Prijatnije jer pije polahko. Zdravije jer gasi žeđ. Ukusnije jer polahko dolazi do želuca. Jedan od razloga je to što je žeđ nešto što ukazuje na temperaturu u želucu zbog nedostatka vode ili nekog drugog razloga. Nekada tome može biti razlog i bolest, pa kada dođe voda do želuca odjednom, može naškoditi. A ako to čovjek radi polahko i postupno, onda je korisniji za uklanjanje žeđi i pošteđenosti od bolesti, kao i da ukloni hrđave posljedice toga da se tekućina odjednom slije u želudac.

Ibn Kajjim kaže: "Jedna od negativnih stvari pijenja vode odjednom jeste bojazan od gušenja zbog velike količine tekućine koja odjednom se unese u organizam. Ako se polahko pije i pravi predah tri puta, onda je ćovjek siguran od toga."

Kada čovjek pije prvi put, onda se para koja je na srcu i jetri podiže jer dolazi hladna tekućina. Kada pije odjednom, onda se para koja se uzdiže sreće sa hladnom tekućinom koja silazi i tada dolazi do grčeva i gušenja i onda niti je prijatno piće niti se gasi žeđ.

Abdullah b. Mubarek i Bejheki bilježe da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas pije, neka srče i neka ne pije gutljajima jer to uzrokuje bol u jetri."[1262] Iz iskustva se zna da je piti vodu odjednom bolno za jetru i da umanjuje temperaturu u njoj. Ako bi se pilo postupno, ne bi joj naudilo, niti bi smanjilo njenu temperaturu niti bi je oslabilo. To je kao da se sipa hladna voda na vreo lonac, a ako se sipa postupno, neće mu nauditi.

[1261] Šerhu rijadissalihin, Ibn Usejmin, 3/80.

[1262] Bejheki, 5/115, *Šu›abul-iman*, a recenzent kaže da je lanac prenosilaca preko Abdurrezzaka, a on od Ma'mera, a on od Ibn Ebi Husejna, kao mursel, slab.

5. Da ne puše u piće

Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio i odvraćao od toga da se puše u piće, pa je neki čovjek rekao: "A ako vidim prašinu ili nešto u vodi?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Prospi to." Čovjek je rekao: "Ali ne mogu se napiti od jednog pijenja?" "Onda odmakni posudu od usta." – rekao mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam.[1263]

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga da se puše u posudu, ili da se diše u nju."[1264] To je zbog toga što čovjek, kada puše, može u vazduhu koji izdiše biti nešto što bi moglo naškoditi, kao što je virus, neke bolesti i slično. Zbog toga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga da se puše u posudu, pa ga je čovjek pitao šta da uradi ako je u posudi prašina ili slamka, na šta mu je Poslanik odgovorio da prospe, u značenju da prospe vodu kako bi slamka izašla, ali da ne puha u posudu.[1265]

6. Da ne pije direktno iz mješine

Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je odvraćao od toga da se pije direktno iz mješine."[1266] Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je odvraćao od toga da se pije s grla mješine."[1267] Znači da se skine čep i odmah da se pije s grlića. Svrha zabrane je zbog toga što bi u mješini moglo biti nešto što je štetno: slamčice, bube ili nešto slično. Zbog toga je odvraćao od toga da se pije direktno s grlića. Navodi se da je neki čovjek ovako pio i da je zmija izašla iz mješine. Nesumnjivo je ovo opasnost. Flaše ili druge posude za vodu ne spadaju u ovo. One su poznate i čiste i to je kao i piće iz bilo koje druge posude. Međutim, ako postoji potreba, nema problema ni da čovjek popije direktno sa grlića mješine, ako je žedan, a pri sebi nema čaše. Tako je zabrana i odvraćanje u hadisu u smislu pokuđenosti, a ne potpune zabrane, kao što kaže Nevevi.

[1263] Ahmed, 3/32., Tirmizi, 1888, a Albani kaže da je dobar u *Essahihau*, 385.

[1264] Tirmizi, 1889, i kaže da je hasen sahih, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim u *Sahihuttirmiziju*, 1539.

[1265] Šerhu rijadissalihin, Ibn Usejmin.

[1266] Buhari, 5628.

[1267] Buhari, 5625; Muslim, 2023.

Tirmizi i drugi bilježe od Kebše, kćerke Sabitove, a sestre Hassana b. Sabita da je rekla: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je ušao kod nas i napio se iz mješine za vodu koja je bila okačena. Pio je stojeći. Ja sam ustala i odsjekla grlić te mješine."[1268] Dva su razloga zbog kojih je odsjekla grlić mješine. Jedan od njih je da je to učinila kako bi očuvala mjesto koje su dotakla Poslanikova, alejhissalatu vesselam, usta od toga da to dotakne neko drugi. Drugi je da je htjela sačuvati to radi bereketa i lijeka.

7. Pohvalno je da onaj ko donosi vodu ljudima bude posljednji koji će se napiti

Shodno hadisu Ebu Katadea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onaj ko donosi vodu ljudima (vodonoša) treba posljednji da pije."[1269] Bilo da je ono čime poji ljude voda, mlijeko, čaj ili slično. Bitno je da bude posljednji koji će popiti kako bi time ukazao čast i prednost drugima.

8. Da se piće dodaje na desnu stranu od onoga ko je prvi pio

Bilježi se od Enesa da je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, bilo doneseno mlijeko s vodom. Na desnoj strani mu je bio neki beduin a na lijevoj strani je bio Ebu Bekr. Poslanik, alejhissalatu vesselam, se napio pa dodao beduinu i rekao: "Desni, pa desni."[1270] Ovo se odnosi na sva pića: čaj, kahvu, sok i drugo. Dat će se prednost desnom, makar bio i manje ugledan i ako bi u sijelu bio neko ko je bolji od njega, osim ako bi neko ko ima pravo na piće dozvolio da se drugačije uradi. U hadisu koji se bilježi od Sehla b. Sa'da stoji sljedeće: "Poslaniku, alejhissalatu vesselam, je doneseno piće i on je pio od toga. Na desnoj strani mu je bio neki mladić, a s lijeve strane su sjedili uglednici, pa je rekao mladiću: 'Dopuštaš li da dam ovima?' Mladić je rekao: 'Ne, Allaha mi, Allahov Poslaniče, neću nikome dopustiti da prije mene pije iza tebe.' Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, dao njemu u ruku posudu."[1271]

Iz ovoga hadisa može se vidjeti da je sunnet da se da prednost desnoj strani, makar na njoj bio i manje ugledan. Mladić koga je Poslanik upitao da dopusti da dadne uglednicima vodu prije njega bio je Ibn Abbas, a u hadisu uviđamo njegovu oštroumnost i promišljanje.

[1268] Tirmizi, 1892, i kaže hasen sahih.

[1269] Muslim, 6801.

[1270] Buhari, 2352; Muslim, 2029.

[1271] Buhari, 2351; Muslim, 2030.

9. Da se posuda pokrije nakon što se napije iz nje

Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Pokrijte posude i svežite grliće, jer u godini ima jedna noć kada silazi pošast i neće proći ni pored jedne posude koja je otkrivena ili mješine koja nije začepljena, a da neće ući u nju."[1272]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je u predaji koju bilježi Buhari rekao: "Kada nastupi tama, ili kada bude predvečerje, sakupite svoju djecu. Šejtani se tad raširе po Zemlji. Kada prođe vrijeme povečerja, onda ih pustite. Zaključavajte vrata i spomenite Allaha jer šejtan ne otključava vrata. Svežite svoje mješine i spomenite Allaha. Pokrijte svoje posude i spomenite Allaha, pa makar da nešto stavite na njih, i pogasite svoje svjetiljke."[1273]

Riječi: "pa makar da nešto stavite na njih" imaju svoju potvdu i u predaji koju bilježi Muslim[1274], a u kojoj stoji: "A ako neko od vas nema ništa drugo osim da stavi štap na posudu i spomene Allaha, neka uradi to." U stavljanju štapa na posudu je svrha da se ne zaboravi pokrivanje posude, nego da se na to navikava pa makar i stavljanjem štapa. Može se desiti da bi neka buba pala i opoganila vodu, a ovako će preći preko štapa. *Što se tiče riječi: "U* godini ima jedna noć kada silazi pošast" – u drugom predanju stoji dan umjesto riječi noć. Lejs kaže: "Stranci kod nas to rade u mjesecu decembru."

Imam Nevevi kaže: "Učenjaci navode koristi pokrivanja posuda od kojih su: zaštita od šejtana, jer šejtan neće otkrivati pokrivenu posudu, niti će skidati čvor sa mješine. Čuvanje i zaštita od pošasti koja dolazi neku noć u godini. Također i zaštita od prljavštine ili prašine, buba i kukaca. Moguće da nešto od toga padne u vodu i čovjek popije nehotice ili u noći i onda oboli."[1275] A Allah najbolje zna.

10. Da ne pije sa usta posude

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga i da se puše u posudu.[1276] Prema mišljenju Ibn Kajjima, to je jedan od adaba kojim se

---

[1272] Muslim, 2014.

[1273] Buhari, 3280.

[1274] 2012.

[1275] *Nevevi šerhu muslim*, 7/186,187.

[1276] Ebu Davud, 3722, i drugi od Kureta b. Abdirrahmana, a slabog je lanca prenosilaca.

upotpunjuje korist onom koji pije, jer u pijenju s usta posude ima nekoliko štetnih stvari, od kojih su:

- Ono što je na površini vode, prašina, slamčica ili slično, skupi se na usta posude, za razliku od njenih krajeva.
- Moguće da omete onog koji pije pa se neće dobro napiti.
- Prljavština se skuplja na usta posude i ne može se dobro oprati kao što se opere ostatak posude.
- Usta posude su nešto što je nepoželjno na posudi i treba ga izbjegavati a uzimati one dijelove posude koji su ravni. Sve ono što je manje vrijedno se i izbjegava i nema dobra u njemu. Jedan od Selefa je vidio nekog čovjeka da kupuje nešto oštećeno, pa je rekao: "Nemoj to činiti. Zar ne znaš da je Allah uklonio bereket iz svega oštećenog."
- Moguće je da u ustima posude bude neka pukotina ili komadić gvožđa pa će raniti usta onog ko pije.[1277]

11. Da ne koristi zlatne i srebrne posude za piće

Bilježi se od Huzejfea da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se pije iz zlatnih i srebrenih posuda i rekao je: 'One su njihove na dunjaluku, a vaše su na Ahiretu.'"[1278] Bilježi se od Ummu Seleme da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onaj ko pije iz srebrene posude u trbuh stavlja džehennemsku vatru."[1279]

Sve posude napravljene od stakla i keramike ili kamena, pa makar i bile od najskupocjenijeg dragog kamenja, dozvoljene su, osim onih koje su napravljene od zlata i srebra. Obrazloženje je u riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "One su njihove na dunjaluku, *a vaše na* Ahiretu." Ovo se odnosi samo na ono posuđe koje je od zlata i srebra. Kada bi čovjek pio iz nečega što je skuplje od zlata i srebra, to mu ne bi bilo zabranjeno, jer se ne smatra pretjerivanjem. Međutim, kada bi jeo iz zlatne ili srebrene posude, to bi mu bilo zabranjeno. Razlog je što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, to zabranio i razlog je pojašnjen u hadisu Ummu Seleme. To je dokaz da je piti iz zlatne ili srebrene posude jedan od velikih grijeha, jer

[1277] *Zadul-me'ad*, 4/222,223.

[1278] Buhari, 5831; Muslim, 2067.

[1279] Buhari, 5634;Muslim, 2065.

je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zaprijetio onom ko to čini rijčima: "Onaj ko pije iz srebrene posude u trbuh stavlja džehennemsku vatru." Džerdžere, spomenuto u hadisu znači zvuk hrane ili pića dok prolazi kroz grlo i crijeva do želuca. Kada jede ili pije iz zlatne ili srebrene posude, tada spušta kroz svoja crijeva džehennemsku vatru. Ako i na šta ukazuje ovo, onda ukazuje na činjenicu da je to jedan od velikih grijeha, jer u tome je prijetnja, a svaki grijeh za koji se prijeti je veliki grijeh. Tako je i sa onim posudama koje su pozlaćene ili posrebrene. Učenjaci kažu: "To je kao i čisto zlato, niti se smije jesti niti piti iz njih."[1280]

12. Zahvaliti Allahu nakon što se napije

Shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Allah je zadovoljan onim čovjekom koji nešto pojede pa se zahvali Allahu i nešto popije pa se zahvali Allahu."[1281]

Na kraju, brate radi Allaha, Uzvišeni kaže o piću Džennetlija: *Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće sa izvora iz kojeg će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi.* (Ed-Dehr, 5-6) Riječi: *piti kamforom začinjeno piće* su u značenju piti izmiješano s tim pićem. Mukatil kaže: "To nije kao dunjalučki kamfor, nego Allah naziva ono što je kod Njega imenima onog što je kod vas kako bi srca shvatila." *I koji će kuda hoće bez muke razvoditi* – znači da će moći tu vodu razvoditi gdje hoće i koristiti se njome kako hoće. Uzvišeni je rekao: *I dat će im Gospodar njihov da piju čisto piće.* (Ed-Dehr, 21) Znači da je ovo piće čisto i nije ni nalik dunjalučkom vinu.

Ebu Kulabe i Ibrahim Neha'i kažu: "Bit će im dato jelo i kada budu završili, donijet će im se piće i trbusi će im olakšati od toga i od oznojit će im se tijela, a širit će se miris od znoja poput mirisa miska." Bilježi se od Zejda b. Erkama da je rekao: "Neki čovjek od Ehlul-kitaba je došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'Ebu Kasime, tvrdiš da Džennetlije jedu i piju, a onaj ko jede i pije mora da ima i fiziološku potrebu? Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Nužda nekog od njih je u vidu znoja koji izlazi na kožu i tada će mu se stomak smiriti.'"[1282]

[1280] Šerhu Rijadissalihin, Ibn Usejmin, III tom.

[1281] Muslim, 2734.

[1282] Ahmed, 4/367, i drugi, a Munziri kaže: "Prenosioci su priznati u vjerodostojnim predajama *Ettergib vetterhib*, 6/96-97.

Ebu Derda za riječi: *Čiji će pečat mošus biti...* (El-Mutaffifun, 26) kaže: "To je piće bijelo kao srebro kojim će završavati svoje piće. Kada bi čovjek s dunjaluka stavio ruku u to piće i izvadio je, ne bi ostao iko živ ko ne bi osjetio lijep i prijatan miris." Abdullah b. Mesud za riječi: *Pomiješano sa vodom iz Tesnima će biti, sa izvora iz kojeg će Allahu bliski piti.* (El-Mutaffifun, 27-28) kaže: "Davat će se onima s desne strane izmiješano i razrijeđeno, a bliskim će biti davano čisto."

Što se tiče pića grješnika, Džehennemlija, da nas Allah sve sačuva od toga, Uzvišeni kaže: *Pred njim će Džehennem biti, i on će biti pojen odvratnom kapljevinom, mučit će se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati.* (Ibrahim, 16-17) Dakle, pit će izuzetno gustu, smrdljivu i ogavnu kapljevinu. Taško će im biti i gutati to zbog gustoće i smrada. Uzvišeni je još rekao: *Koji će se uzavrelom vodom pojiti, koja će im crijeva kidati!* (Muhammed, 15) To je tekućina koja je uzavrela u džehennemskoj vatri i koja će im topiti trbuhe, od kojih će im crijeva pucati i koža se kidati. Uzvišeni je rekao: *Od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim, i koža, a gvozdenim maljevima bit će mlaćeni; kad god pokušaju zbog teškog jada iz nje izići, bit će u nju vraćeni: "Iskusite patnju u užasnoj vatri!"* (El-Hadž, 20-22) I još: *I reci: "Istina dolazi od Gospodara vašeg, pa ko hoće, neka vjeruje, a ko hoće, neka ne vjeruje!" Mi smo nevjernicima pripremili vatru čiji će ih dim sa svih strana obuhvatiti; ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći. Užasna li pića i grozna li boravišta!* (Kehf, 29)

Molim Uzvišenog Allaha, Gospodara Arša plemenitog, da nas sačuva od Džehennema i njegovih patnji. Allahu, tražimo i molimo od Tebe Džennet, a štitimo se Tobom od Džehennema. Naša posljednja dova neka bude da je sva hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

Adabi odjeće

Odjećom se naziva sve ono što pokriva tijelo od golotinje. To je sve ono što oblače muškarci i žene od odjeće koja pokriva cijelo tijelo ili dio tijela, bilo da je od vune, pamuka, lana, svile ili nečega drugog što ljudi oblače.[1283]

Musliman zna da je Allah naredio odjeću riječima: *O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete molitvu obaviti! I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju.* (El-A'raf, 31) Allah je blagodario odjeću Svojim stvorenjima i to potvrđuje riječima: *O sinovi Ademovi, dali smo vam odjeću koja će pokrivati stidna mjesta vaša, a i raskošna odijela, ali, odjeća čestitosti, to je ono najbolje.* (El-A'raf, 26) Što znači (kaže Allah): Ljudi, pripravili smo vam odjeću za vaša tijela koja će pokrivati vašu golotinju, od pamuka, vune, kostrijeti i drugih materijala, a kako biste se uljepšali i nagizdali, posebna odijela. Odjeća vjerovanja i dobrih djela je bolja od ove odjeće, jer to trajno ostaje. I jedna i druga odjeća je pokazatelj moći i velike blagodati, kako biste imali na umu Allahove blagodati i zahvaljivali Mu, robovali Mu i ne nijekali Ga.

Ovaj ajet sadrži četiri koristi odijevanja. Prva je pokrivanje golotinje. Druga je nakićenost. Treća je čuvanje tijela. Četvrta je otklanjanje nelagode. Odjeća treba da bude čista, lijepa i udobna, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Allah je lijep i voli ljepotu."[1284]

Propisi odijevanja

Za odijevanje važi i primjenjuje se pet šerijatskih propisa i obaveza, a to su: obavezno (vadžib), pohvalno (mustehab), dozvoljeno (mubah), pokuđeno (mekruh) i zabranjeno (haram).

1. Obavezno

Postoji odjeća koja je obavezna i za muškarce i za žene, a to je ona odjeća koja pokriva golotinju. Uzvišeni je rekao: *O sinovi Ademovi, dali smo vam odjeću koja će pokrivati stidna mjesta vaša.* (El-A'raf, 26) *Pokrivati stidna mjesta* – da ih ne vidite. Naziva se stidnim mjestom jer bi se čovjek

[1283] *El-fikhul-vadihu*, dr. Muhammed Bekr Ismail, 2/427.

[1284] Muslim, 91.

postidio kada bi se to otkrilo i kada bi drugi mogli to vidjeti.[1285]

2. **Pohvalno**

Ima i ona odjeća kojom se hoće oponašati Poslanik, alejhissalatu vesselam. Što se tiče odjeće i nakita koji je pohvalan, o tome govore riječi Uzvišenog: *Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?"* (El-A'raf, 32) Ukras u ajetu je lijepa odjeća koju sebi čovjek može priskrbiti. Neki kažu da se to odnosi na svu odjeću. Ako se uzme ovako, onda ajet ukazuje na luksuznu odjeću i kićenje na praznicima i okupljanjima i kada se sreće s ljudima i posjećuju prijatelji. Ebu Alije kaže: "Muslimani, kada bi se međusobno posjećivali, oblačili su otmjeniju odjeću."

Uzvišeni je rekao: *I o blagodati Gospodara svoga kazuj!* (Ed-Duha, 11) A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allah voli da vidi tragove svojih blagodati na Svom robu."

3. **Dozvoljeno**

Od odjeće i ukrasa na osnovu šerijatskih mjerila. Ako se nakiti i obuče na takav način, dobro je, a ako se ne nakiti i ne obuče tako, nije problem i to je dobro. U osnovama stoji da onaj ko čini mubah, niti je nagrađen niti je kažnjen ako ga ostavi. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jedite, pijte, oblačite se i dajte sadaku, ali bez pretjerivanja i uzdizanja."[1286]

Ibn Abbas je rekao: "Jedi šta hoćeš i oblači šta hoćeš samo ako nemaš dvoje: pretjerivanje (rastrošnost) i uznositost."[1287]

4. **Pokuđeno**

Sve što bi se moglo protumačiti kao oholost, uznositost i uzdizanje nad drugim, jer na taj način čovjek može počiniti zabranjeno, a jasno je iz osnova da je otkloniti štetu bolje nego učiniti neku korist.[1288]

5. **Zabranjeno**

Zabranjena je ona odjeća koja ne pokriva golotinju muškarca ili žene,

[1285] *Džami'ul-bejan*, Ibn Džerir Taberi, 5/192.

[1286] Buhari, 10/264.

[1287] Isto.

[1288] *El-kava'idul-fikhijjetu*, Sa'di.

onda odjeća u kojoj je oponašanje nevjernika, ona odjeća kojom muškarac oponaša ženu i nakit, kao i ženino oponašanje muškarca odjećom i nakitom i slične stvari.

Poslanikov, alejhissalatu vesselam, način odijevanja

Ibn Kajjim kaže: "To je bilo ogledalo odijevanja i najkorisnije za tijelo, najlakše za obući i najlakše za skinuti." Njegova najčešća nošnja je bio ogrtač i plašt i to je najlakše za tijelo. Oblačio je i košulju, štaviše, to mu je bilo najdraže. Oblačio je ono što je najviše koristilo njegovom tijelu. Nije oblačio predugačke rukave, niti preširoke, nego je rukav njegove košulje bio do zglobova šake i nije padao na ruku pa da mu predstavlja problem u poslu i da ga ometa u pokretu, niti je bilo kraće od ovoga pa da mu ruka bude izložena vrelini ili hladnoći. Krajevi košulje i ogrtača nisu išli ispod pola cjevanice i dalje od peta pa da ga ometaju u hodu i da ga sputavaju. Nije kratio dalje od potkoljenica pa da se tako otkriva i izlaže vrelini i hladnoći. Njegova amama nije bila velika pa da opterećuje glavu njenim teretom i da ga tako ometa i da uzrokuje bolove u glavi, niti je bila malehna pa da ne može zaštiti glavu od hladnoće i vreline. Bila je između toga dvoga. Jedan kraj je podvlačio pod vrat i to ima mnogostruku korist: štiti vrat od hladnoće i vreline, čvršće drži amamu na glavi, naročito kada se jašu deve i konji, kada se napada i povlači. Mnogi ljudi su uzimali pribadače umjesto vezivanja pod vrat. Koliko je samo razlike između toga i vezivanja pod vrat. Ako razmisliš o ovom načinu odijevanja, vidjet ćeš da je to najkorisniji način i da najbolje čuva tijelo, njegovu snagu i zdravlje, i da je daleko od toga da predstavlja teškoću i zamor za tijelo. Na putu je uvijek nosio mestve, ili je to bilo najčešće, jer za noge je trebalo nešto što će ih štititi od hladnoće i vreline. U stalnom mjestu boravka ih je ponekad obuvao. Najdraža boja mu je bila bijela i crni ogrtač. Nije običavao oblačiti crveno, crno ili bojeno, niti uglačano. Što se tiče crvenog ogrtača koji je nosio, to je jemenijski ogrtač koji je bio prošaran crnim, bijelim i crvenim, kao što je bio i zeleni ogrtač. Oblačio je i ovaj i onaj.

Vrste odjeće

1. Oblačenje bijele odjeće

Pohvalno je da muškarac oblači bijelo. Bilježi se od Ebu Zerra da je rekao: "Došao sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i zatekao ga u bijeloj odjeći. Spavao je. Onda sam mu došao i vidio ga budnog, pa je rekao: 'Nema čovjeka koji kaže: *La ilahe illellah*, a onda umre s tim riječima a da neće ući u Džennet...'"

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Oblačite bijelu odjeću jer to vam je najbolja odjeća. U takvu umotavajte svoje umrle. Najbolje vam je da uzimate surmu, jer tako se pročišćava vid i podstiče kosa."

U djelu *Avnul-ma'bud* stoji: "Riječi: 'jer to vam je najbolja odjeća' znače da se na taj način u većini slučajeva ukazuje na poniznost i odsutstvo oholosti i uznositosti i ukazuje na ostale pohvalne osobine. To što je najbolja odjeća ima i drugačija tumačenja..."

U djelu *Nejlul-evtar* kaže: "Preporuka u hadisu nije obavezujuća. Što se tiče odjeće, nije potvrđeno da nije oblačio drugačiju boju, kao i što su neki od ashaba oblačili odjeću koja nije bijela, kao što je i potvrđeno da su mnogi od njih mogli nositi odjeću koja nije bijela."

2. Oblačenje svile

Što se tiče oblačenja svile, ona je zabranjena muškarcima, a dopuštena ženama. O tome je jasan hadis koji se prenosi preko Ebu Musaa Eš'arija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Muškarcima mog ummeta je zabranjeno zlato i svila, a dozvoljeno je ženama."[1289] Bilježi se od Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte oblačiti svilu jer onaj ko je oblači na ovom svijetu neće je oblačiti na Ahiretu."[1290]

Nevevi kaže: "Što se tiče oblačenja svile, kadife, što je vrsta svile, sve to je zabranjeno muškarcima, svejedno da li to oblači iz oholosti ili iz drugog razloga, osim ako oblači zbog preosjetljivosti kože. Tada mu je dozvoljeno da je obuče i na putovanju i u stalnom mjestu boravka."[1291] Bilježi se

[1289] *Sahihu sunenittirmizi*, 1720, *Sahihunnesai*, 5144.

[1290] Muslim, 2069.

[1291] *Nevevi šerhu muslim*, 7/291.

od Katadea, a on od Enesa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je dozvolio Zubejru i Abdurrahmanu da nose svilu jer su imali kožnih problema."[1292] Nevevi kaže: "Ovaj hadis je jasna potvrda Šafijinom stavu i onih koji se s njim slažu o opravdanosti svile onim muškarcima koji imaju kožne probleme, jer svila hladi. Isto se odnosi i ako ima problema sa vašima ili nečim sličnim."[1293]

Što se tiče toga da je svila dozvoljena ženama, prenosi se od Enesa b. Malika da je vidio Ummu Kulsum, kćerku Poslanika, alejhissalatu vesselam, obučenu u odjeću koja je bila prošivena svilom.[1294] Kažu da je *sejra* jer ima svilenih niti u svom tkanju. Drugi kažu da je to odjeća postavljena svilom. Kažu da je to raznobojna odjeća u kojoj ima niti koje su pružene poput linija.[1295]

3. Oblačenje crne odjeće

Oblačenje crne odjeće je dozvoljeno i muškarcima i ženama. Što se tiče dozvoljenosti muškarcima, bilježi se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, ušao u Mekku imajući crnu amamu na glavi.[1296] Također se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, držao govor ljudima sa crnom amamom na glavi.[1297] Nevevi, tumačeći prvu predaju, kaže: "Dozvoljeno je da se oblači crno." U drugom predanju on kaže: "U ovom je dozvola da se nosi crno za vrijeme držanja govora, mada je bolje biti obučen u bijelo." Također se prenosi od Aiše, radijallahu anha, da je napravila Poslaniku, alejhissalatu vesselam, crni ogrtač koji je on nosio.[1298]

Što se tiče toga da žene mogu nositi crnu odjeću, zabilježen je hadis od od Aiše, radijallahu anha, u kojem stoji: "...a bio je Safvan b. Muattal Sule mi, zatim Zekvani, iza vojske i prišunjao se. Došao je do moje kuće i vidio je crninu spavača. Došao je do mene i prepoznao me kada me vidio."

Također, crno je bila boja koju su nosile supruge Poslanika, alejhissalatu vesselam, i većine žena toga doba.

[1292] Buhari, 5893; Muslim, 2076.

[1293] *Nevevi šerhu muslim*, 7/302.

[1294] Buhari uz Feth, 10/296.

[1295] Isto, 10/297.

[1296] Muslim, 1358.

[1297] Muslim, 1359.

[1298] Muslim, 1359.

4. Oblačenje zelenog

Oblačenje zelene odjeće je dozvoljeno i muškarcima i ženama. Što se tiče muškaraca, to zato što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, oblačio dva zelena ogrtača i držao govor.[1299] Neki učenjaci smatraju pohvalnim oblačenje zelene odjeće jer je to odjeća Džennetlija. Uzvišeni je rekao: *Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile.* (Ed-Dehr, 21) Što se tiče žena, zelena odjeća im je dozvoljena, ako to nije odjeća isticanja ili ako je tijesna ili izazovna.

Buhari bilježi od Ikrimea da se Rifa'a razveo od svoje supruge, a onda se njome oženio Abdurrahman b. Zubejr Kurezi. Aiša kazuje kako je žena došla noseći na sebi zeleni veo...[1300] Bilježi se od Ummu Halid, Halidove kćeri, da je rekla: "Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, je donesena odjeća u kojoj su bili utkani crni kamenčići. Rekao je: 'Šta mislite, kome ovo da damo?' Ljudi su šutjeli, a on je rekao: 'Dovedite mi Ummu Halid.' Doveli su mu nju, a ona je bila noseća. Uzeo je ogrtač svojoj rukom i obukao joj ga, a onda rekao: 'U zdravlju nosila i pocijepala.' Na toj odjeći je bio neki zeleni ili žuti ukras, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Ummu Halid, to ga uljepšava.'"[1301]

5. Oblačenje prugaste odjeće

Muslimanu je dozvoljeno da oblači ovakvu odjeću. Dževheri kaže: "To je jemenska odjeća." A Herevi kaže: "To je odjeća koja je prugasta. Ibn Bettal kaže: "To je odjeća načinjena u Jemenu. Bila je od pamuka i bila je najcjenjenija u njihovo vrijeme." Bilježi se da je to bila najdraža odjeća Poslaniku, alejhissalatu vesselam. Bilježi se od Enesa b. Malika da je rekao: "Poslaniku, alejhissalatu vesselam, najdraža odjeća je bila prugasta."[1302]

6. Oblačenje košulje

Košulja o kojoj se govori je ona koja označava nešto što je skrojeno, a ima rukave i džepove. U običnom govoru se za tu odjeću kaže *galabija*. Dozvoljeno je da se nosi jer Ummu Selema kaže: "Poslaniku, alejhissalatu

[1299] Ahmed, 2/227-228, Ebu Davud, 4206; Nesai, 8/204, i drugi. Pogledaj *Sahiihu Ebi Davud,* 3543, a zeleni ogrtač je onaj koji je bio prošaran zelenim.

[1300] Buhari, 5825.

[1301] Buhari, 5823.

[1302] Buhari, 5812, i od njega je preuzeto, i Muslim, 2079.

vesselam, je bila najdraža odjeća košulja."[1303] Razlog što je bila najdraža Poslaniku, alejhissalatu vesselam, je u tome što je najbolje pokrivala tijelo i bila je bolja od ogrtača i plašta, a i zbog toga što se bilo lakše o njoj brinuti i bila je lakša za tijelo, kao što je i čevjek ponizniji u njoj.[1304]

7. Oblačenje gaća

Ibn Kajjim kaže: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je kupio gaće. Jasno je da ih je kupio da bi ih nosio. Postoji više od jednog hadisa u kojem se govori o nošenju gaća, a oblačili su gaće po njegovoj dozvoli."[1305]

Imam Buhari je naslovio jedno poglavlje u svojoj zbirci *Babusseravil* i tu navodi hadis od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko nema ogrtača neka obuče gaće." Odnosi se na onog ko je u ihramu. Ibn Hadžer kaže: "Vjerodostojna je predaja da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kupio gaće od Suvejda b. Kajsa."[1306] Ahmed bilježi od Malika b. Umejreta Esedija da je rekao: "Prije nego je Poslanik, alejhissalatu vesselam, odselio, ponudio sam mu i on je kupio od mene gaće. Nije to kupio bez svrhe, mada je većinu vremena nosio ogrtač."[1307]

Autor *Gizaul-elbaba* navodi: "Prvi koji je obukao gaće je bio Ibrahim, alejhissalatu vesselam. On je bio toliko stidan da se ustručavao i da zemlja vidi njegovu nagost. Požalio se na to Allahu, pa je došao Džibril s komadom platna iz Dženneta, pocijepao to na dvoje i napravio gaće. Rekao je: 'Dadni Sari neka to ušije.' Kada je ona sašila i Ibrahim, alejhissalatu vesselam, obukao, rekao je: 'Kako je samo ovo dobro i kako čuva. Divan li je to zaklon za vjernika.'"[1308]

8. Oblačenje šafranom bojene odjeće i crvene

Oblačenje šafranom bojene odjeće je dozvoljeno ženama, a što se tiče muškaraca, postoji razilaženje po pitanju dozvoljenosti shodno hadisima. Ebu Ishak prenosi od Berraa da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je sjedio na koljenima i imao je crveni ogrtač od kojeg nisam vidio ništa ljepše."[1309]

[1303] Ebu Davud, 4020, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan.

[1304] *Avnul-ma'bud šerhu suneni ebi davud*.

[1305] *Zadul-me'ad*, 1/109.

[1306] Bilježe četverica i Ahmed, a Ibn Hibban kaže da je vjerodostojan.

[1307] *Fethul-bari*, 10/317.

[1308] *Gizaul-elbab šerhu menzumetil-adab*, Sefarini, 2/200.

[1309] Buhari, 5848; Muslim, 2337.

Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je vidio na meni dva ogrtača obojena šafranom pa je rekao: 'To je odjeća koju nose nevjernici, pa nemoj je ti oblačiti.'"[1310] U drugom predanju: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je na meni vidio dva ogrtača obojena šafranovom bojom pa je rekao: 'Je li ti mati rekla da to obučeš?' Ja sam pitao: 'Da li da to sperem?' On je rekao: 'Ne, nego spali.'"[1311] U dijelu hadisa od Ibn Omera, koji bilježe Dvojica, stoji da je rekao: "Što se tiče žutog, vidio sam Poslanika, alejhissalatu vesselam, da boji u tu boju pa i ja hoću da tako obojim svoju odjeću..."[1312] Ebu Davud bilježi od Hilala b. Amira, a on od svoga oca da je rekao: "Vidio sam Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da drži govor na Mini sa deve, a bio je obučen u crveni ogrtač."[1313]

Većina učenjaka smatra da je dozvoljeno nositi odjeću obojenu šafranom. Odvraćanje, spomenuto u hadisu Ibn Amra, tumače kao ukazivanje na nešto pokudno. Njihov dokaz je hadis Ibn Omera. Ovakav stav imaju Šafija, Ebu Hanife i Malik. Malik kaže: "Obući drugu je bolje." Smatra da nema smetnje da se ona nosi u kući.

Oni koji smatraju zabranjenim da se nosi žuta odjeća (obojena šafranom) za dokaz uzimaju hadis koji se bilježi i prenosi od Abdullaha b. Amra b. Asa.

Što se tiče crvene odjeće i toga da li je dozvoljena muškarcima ili nije, pitanje je oko koga također postoji razilaženje među učenjacima. Ima onih koji smatraju pokudnim, ako se radi o upadljivo crvenoj boji, a tog stava je i Ibn Hadžer. Ima onih koji smatraju dozvoljenom, a dopuštaju je u cijelosti ako nije upadljivo crvena, shodno hadisu Berraa: "A zabranio nam je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, i odvraćao nas od sedmero..." Pa navodi i crvenu odjeću.[1314]

Učenjaci dopuštaju odjeću koja je prošarana crvenom ili nekom drugom bojom, shodno hadisu Berraa: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, imao

[1310] Muslim, 2077.

[1311] Muslim, 28/2077.

[1312] Buhari, 580; Muslim, 1187.

[1313] Sunen Ebi Davud, 4069, a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[1314] Buhari, 5849; Muslim, 2066.

je kosu koja je dopirala do resica na ušima i vidio sam ga u crvenom ogrtaču od čega nisam vidio ništa ljepše."[1315]

Hulleh je ogrtač i plašt i ne može se reći za odjeću da je *hulleh* ako nema dva ogrtača, ili jedan ogrtač koji ima nešto ispod. Nevevi kaže: "*Hulleh* je dvoje, ogrtač i plašt." LIngvisti kažu: "*Hulleh* je samo ako imaju dva ogrtača i naziva se tako jer jedan prekriva drugi. *Hulleh* je samo nova odjeća jer ukazuje na onog ko je nosi." Hafiz Ibn Kajjim kaže: "Griješi ko smatra da je *hulleh* bila čisto crvena i da nije bilo nikakve druge boje. Crvena *hulleh* je dva jemenska ogrtača koja su protkana crvenim i crnim nitima, kao što su i sve ostale jemenijske *hulleh* i ogrtači. Odjeća iz Jemena je poznata po tome što se tka na takav način. Na pomisao da se radi o čisto crvenom ogrtaču navodi izraz *crvena hulleh.*"[1316]

9. Oblačenje žute odjeće

Učenjaci dopuštaju da se oblači žuta odjeća osim ako je bojena šafranom. Dokaz tome jeste da je Ibn Omer bojio svoju bradu šafranom pa je boja prelazila i na odjeću. Neko mu je rekao: "Zašto se bojiš šafranom?" On je rekao: "Vidio sam Poslanika, alejhissalatu vesselam, da se njome boji i nije mu bilo ništa draže od toga. Bojio je i svu odjeću time, pa čak i svoju amamu."[1317] Buhari bilježi od Abdullaha b. Džurejdža da je rekao Abdullahu b. Omeru: "Vidio sam te da se bojiš u žuto?" Ovaj je rekao: "Što se tiče žute boje, vidio sam Poslanika, alejhissalatu vesselam, da se njome boji i ja hoću da se tako obojim."[1318] Ovi hadisi ukazuju na to da je dozvoljeno oblačiti odjeću koja je obojena žutim, ili žutu odjeću.

Abdulaziz b. Baz kaže: "Osnov oblačenja odjeće je dopuštenost, jer to je nešto što je vezano za običaj. Uzvišeni je rekao: *Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?"* (El-A'raf, 32) Iz ovoga se izuzima ono što je šerijatskim dokazom zabranjeno, ili pokuđeno, kao što je svila za muškarce, ili ono što ističe tijelo zbog svoje tanahnosti ili providnosti pa se vidi boja kože, ili je tijesno pa ocrtava tijelo, jer tada je kao da se i otkrilo. Otkrivati tijelo nije dopušteno, kao ni ona odjeća koja je naročito obilježje nevjernika. Takvu odjeću nije dopušteno

[1315] Buhari, 3551; Muslim, 91.

[1316] *Avnul-ma'bud šerhu Suneni Ebi Davud*, 7/190.

[1317] Ebu Davud, 4060, i vjerodostojan je.

[1318] Buhari, 5851.

nositi ni muškarcima ni ženama, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se oni oponašaju. Ili da žene oblače mušku odjeću, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio da žene oponašaju muškarce i da muškarci oponašaju žene. Odjeća koju nazivaju pantalonama i košuljom nije odjeća koja je naročita za nevjernike, nego je to opća odjeća koju nose i muslimani i nemuslimani u mnogim zemljama svijeta.

U fetvi broj 4257 bilo je riječi o nekim stvarima među kojima i o odijelu i kravati, pa je rečeno: "Osnov za odjeću je da je ona dopuštena, osim onoga što je Šerijatom izuzeto..." – pa do riječi: "...također i nošenje odijela i kravate." To nije odjeća koja je naročita za nevjernike i dozvoljeno je da se nosi, osim ako se time želi oponašanje nevjernika. Općenito, za odjeću je osnov da je dopuštena, osim ako postoji šerijatski dokaz koji to zabranjuje.[1319]

Koji su adabi odijevanja kojih musliman treba da se pridržava?

1. Ispravan nijet u odijevanju

Pametan čovjek treba da ima ispravnu namjeru u svim svojim postupcima. Ako je nešto dopušteno, imat će nagradu zbog svoje namjere za nešto što je takvo da nema nagrade ako se učini ni kazne ako se ne učini, kao što je raznovrsna odjeća i dopušteni (mubah) nakit. Kao primjerice da čovjek naumi da svojim odijevanjem i nakitom pokaže Allahove blagodati njemu. Uzvišeni je rekao: *I o blagodati Gospodara svoga kazuj!* (Ed-Duha, 11) Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allah voli da vidi Svoje blagodati na robu."[1320]

2. Vođenje računa o lijepoj odjeći onom ko je to u stanju

Bilježi se od Ahvesa, a on od svoga oca da je rekao: "Ušao sam kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, i vidio me da sam neprikladno obučen. Pitao me: 'Imaš li išta?' Rekao sam: 'Imam svega što mi je Allah dao.' On je rekao: 'Ako imaš imetka, onda to i pokaži.'"[1321]

[1319] *Fetavelledžnetiddaimeti*, 24/38, fetva broj 1260.

[1320] *Sahihu sunenittirmizi*, 2819.

[1321] *Sahihu sunenittirmizi*, 5294.

3. Dova prilikom oblačenja nove odjeće

Bilježi se od Ebu Seida da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi oblačio novu odjeću, nazivao bi ju imenom:košulja ili amama, a onda bi rekao: 'Allahu, neka je Tebi sva hvala. Ti si me odjenuo u ovo. Molim Te da mi daš dobro ove odjeće i dobro radi čega je napravljena, a štitim se Tobom od zla ove odjeće i zla za koje je pravljena.'"[1322]

4. Dova za onog ko obuče novu odjeću

Bilježi se od Ummu Halid, Halidove kćeri, da je rekla: "Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, je donesena odjeća u kojoj su bili utkani crni kamenčići. Rekao je: 'Šta mislite, kome ovo da damo?' Ljudi su šutjeli, a on je rekao: 'Dovedite mi Ummu Halid.' Doveli su mu nju, a ona je bila noseća. Uzeo je ogrtač svojoj rukom i obukao joj ga, a onda rekao: 'U zdravlju nosila i pocijepala.' Na toj odjeći je bio neki zeleni ili žuti ukras, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Ummu Halid, to ga uljepšava.'"[1323]

"U zdravlju nosila i pocijepala." je fraza koju koriste Arapi želeći da iskažu dovu za onog ko to nosi, želeći mu da to dugo nosi, da potraje život koliko traje i odjeća. Halil kaže: "Živi koliko ćeš pocijepati i pokrpati odjeću."[1324]

5. Prilikom odijevanja početi od desne strane

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, volio da sve počne desnom stranom. Majka vjernika Aiša je rekla: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je volio da daje prednost desnoj strani u obuvanju, odijevanju i abdestu i u svemu ostalom."[1325] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se odijevate i kada se abdestite, počinjite od desne strane."[1326]

6. Poniznost u odijevanju

Brate muslimane, poniznost je lijepa osobina i to je obilježje dobrih ljudi. Razuman će biti ponizan u svim svojim postupcima: odijevanju, go-

[1322] *Sahihu sunenittirmizi*, 1767, i *Sahihu suneni Ebi Davud,* 4020.

[1323] Buhari, 5823.

[1324] *Fethul-bari*, 109/292.

[1325] Buhari, 168.

[1326] *Sahihu suneni Ebi Davud*, 4141, a šejh Mukbil kaže da je vjerodostojan u *Essahihul-musned mimma lejse fissahihajni*, 4/274.

voru, hodu. Uzvišeni Allah hvali one Svoje robove ističući njihovu poniznost, pa kaže: *A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju.* (El-Furkan, 63) Ako čovjek pretjeruje u svom izgledu, to može kod nekih ljudi dovesti do nečega što nije pohvalno, da se uzoholi, ili da svojim izgledom želi da se ističe i slične stvari kojima uzrok može biti pretjerivanje u odjeći i nakitu. Umjerenost je pohvalna. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Skromnost je dio vjerovanja."[1327] Ovo nije u suprotnosti s tim da se voli lijepo i lijep izgled. Dokaz tome je da Allah voli da vidi blagodati koje je darovao na svom robu, a to je već navedeno.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "U Džennet neće ući onaj u čijem srcu bude koliko i zrno oholosti." Neki čovjek je rekao: "Čovjek voli da mu je odjeća lijepa i da mu je obuća kvalitetna?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allah je lijep i voli ljepotu. Oholost je nipodaštavanje istine i omalovažavanje ljudi."

Ibn Hadžer kaže: "Cilj lijepe odjeće je da se pokaže Allahova blagodat i da je toga čovjek svjestan i zahvalan na tome i da ne omalovažava one koji nisu kao on. Ovakvom ne smeta ono što nosi makar se radilo o najskupocjenijoj odjeći."[1328]

Jasno je da se djela cijene prema namjerama. Nije prezren onaj ko oblači manje kvalitetnu odjeću iz poniznosti, želeći da slomi svoj nefs i da u njemu uništi oholost koju bi pobudio ako obuče skupocjenu odjeću da bi pokazao Allahovu blagodat i stekao nagradu. Skupocjena odjeća onom ko je siguran od oholosti kako bi preporučivao dobro i odvraćao od hrđavog one koji ne pridaju pažnju nekome ko nije tako odjeven, kao što je slučaj u današnje vrijeme, nesumnjivo će biti nagrađen za to, međutim, mora se ograničiti na ono što je dopušteno Šerijatom da oblači.

7. Nepretvaranje odjećom

Aiša prenosi da je neka žena došla i rekla: "Allahov Poslaniče, moj muž mi je dao nešto što mi nije dao." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Onaj ko se siti nečim što mu nije dano je kao neko ko obuče lažnu odjeću."[1329]

[1327] *Sahihu suneni Ebi Davud*, 4161.

[1328] *Fethul-bari*, 10/271.

[1329] Muslim, 212.

Nevevi kaže: "Učenjaci kažu da je značenje ovog hadisa da onaj ko pokazuje da ima više nego što stvarno ima, tako da ljudima pokazuje nešto što nema i nije njegovo kako bi oni mislili da on ima više, i ko se kiti nedozvoljenim, čini pokudnan i nepoželjan postupak, kao što bi bilo nepoželjno da nosi lažnu odjeću."[1330]

Drugo značenje hadisa jeste da onaj ko oblači odjeću pobožnjaka i skromnih ljudi, a hoće ljudima da pokaže da je i sam takav, i koji pokazuje više skromnosti i poniznosti nego što mu je stvarno u srcu, nosi odjeću laži i pokazivanja. On je kao neko ko je obukao tuđu odjeću i pokazuje se kao da je njegova. To je onaj ko obuče jednu košulju i na rukave natuče druge rukave pa kao da se radi o dvije košulje.[1331]

8. Izbjegavanje rasipnosti u odijevanju

Jer je Uzvišeni Allah rekao: *O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete molitvu obaviti! I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju.* (El-A'raf, 31) Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jedite i pijte i udjeljujte sadaku ako u tome nema pretjerivanja i rastrošnosti ili uznositosti."[1332]

9. Opća zabrana svile muškarcima

Svejedno da li je to ogrtač, amama ili nešto drugo, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ne oblačite svilu jer onaj ko ju oblači na dunjaluku, neće je oblačiti na Ahiretu."[1333]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao, kada je uzeo svilu u desnu ruku a zlato u lijevu: "Ovo dvoje je haram muškarcima moga ummeta."[1334]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Oblačenje svile i zlata je zabranjeno muškarcima mog ummeta, a dozvoljeno je ženama."[1335]

[1330] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/364.

[1331] Ovo kaže Ebu Ubejde i drugi.

[1332] Buhari ga navodi kao komentar u *Kitabullibasu* kada se govori o riječima Uzvišenog: *Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?"* (El-A'raf, 32), 10/293; Nesai, 2559; Ibn Madže, 3065, sa dobrim lancem prenosilaca.

[1333] Muslim od Ibn Zubejra. Pogledaj: *Sahihul-džami'*, 7444.

[1334] Ebu Davud, 4057.

[1335] Tirmizi, 1720.

10. Da se ogrtač, plašt ili gaće ne puštaju ispod gležnjeva

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Sve što je ispod članka, od ogrtača, u vatri je." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko, iz uznositosti, pusti ogrtač, košulju ili amamu da se vuče po zemlji Allah ga neće pogledati na Kijametskom danu."[1336] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah neće na Kijametskom danu pogledati onog ko je iz oholosti puštao da mu se ogrtač vuče po zemlji."[1337] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Dok čovjek hoda u svom ogrtaču, zadivljen sobom, šepureći se, iznenada će ga Allah zatrpati zemljom i propadat će u nju do Kijametskog dana."[1338]

Bilježi se od Salima b. Abdillaha, a on od svoga oca, da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko pušta odjeću iz nadmenosti, Allah ga neće pogledati na Kijametskom danu." Ebu Bekr je rekao: "Allahov Poslaniče, jedan kraj mog ogrtača se spušta, osim ako ga stalno podižem?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ti nisi od onih koji to čine iz nadmenosti."[1339]

Ibn Abdilberr kaže: "U ovom hadisu se može vidjeti da onaj ko pusti da mu odjeća padne na tlo, ali to ne radi iz nadmenosti ili uznositosti, nije obuhvaćen pomenutom prijetnjom. Nadmenost je jednaka oholosti, a to je uzdizanje nad ostalim ljudima i nipodaštavanje njih, a Allah ne voli one koji se ohole i uzdižu."[1340]

Senedi kaže: "U onog ko je nadmen, ohol, zadivljen sobom i uznosit Allah neće pogledati pogledom milosti." Dakle, Allah mu se neće smilovati kada se smiluje ostalima, zbog njegove nadmenosti, mada mu se može smilovati iz svoje blagodati i dobrote.[1341]

Nevevi kaže: "Isbal je da odjeća pada ispod gležnjeva iz oholosti i nadmenosti i to je zabranjeno. Ako je iz nekog drugog razloga, onda je pokudno. Ovo je stav Šafije kada govori o razlici između puštanja odjeće ispod

[1336] Ebu Davud, 4094.

[1337] Buhari, 7/182; Muslim, 9.

[1338] Buhari, 5789, Muslim.

[1339] Buhari, 5784, Muslim, 2085.

[1340] Ettemhid, 8/309.

[1341] *Hašijetubnu madže*, 6/490.

gležnjeva iz oholosti i bez oholosti. On kaže: 'Pohvalno je da plašt bude do pola cjevanice. Dozvoljeno je i da bude, bez pokuđenosti, sve do gležnjeva. Spustiti odjeću ispod gležnjeva je zabranjeno, ako je iz oholosti, a ako nije onda je pokudno, jer postojeći hadisi kude puštanje, ali je nužno ograničiti zabranu na onu koja se pušta iz nadmenosti.'"[1342]

11. Da se ne oblači odjeća popularnosti

Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, to zabranio, štaviše, onom ko se tako oblači prijeti poniženjem i Džehennemom. Bilježi se od Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko oblači odjeću popularnosti, Allah će ga na Kijametskom danu obući u odjeću poniženja." Uz dodatak od Ebu Avanea: "A onda će biti strovaljen u Džehennem."[1343]

Dio hadisa: "Allah će ga na Kijametskom danu obući u odjeću poniženja..." kod Ebu Davuda je zabilježen: "...u sličnu odjeću." Time se hoće reći da će biti odjeven u onu odjeću koja uzrokuje poniženje na Kijametskom danu, kao što je na dunjaluku oblačio odjeću kojom se uznosio nad ostalim ljudima. Ibn Ruslan kaže: "Jer je oblačio odjeću popularnosti na dunjaluku kako bi se njome uzdizao i ponosio nad drugima, pa će ga Allah zaodjenuti odjećom kojom će biti poznat po poniženju i nipodaštavanju među njima, kao kaznu, a kazna je onoliko koliko je djelo bilo." Hadis ukazuje na zabranu odijevanja odjeće popularnosti. Ovaj hadis se ne odnosi na skupocjenu odjeću nego se to odnosi na onoga ko se odijeva da bi se isticao nad siromasima i da bi ljudima upadao u oči, pa da se ljudi dive njegovom odijevanju i o njemu imaju mišljenje na osnovu odjeće.[1344] Ako je odijevanje radi sticanja popularnosti među ljudima, onda nema razlike između skupocjene i one odjeće koja to nije, ili one koja je u skladu sa odijevanjem ljudi i one koja to nije, jer zabrana se odnosi na popularnost. Uzima se u obzir namjera, a ne ono što jeste.[1345]

12. Da daje prednost odijevanju bijele odjeće nad drugim bojama i da smatra da su sve boje dozvoljene osim onih koje su Šerijatom zabranjene

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Oblačite bijelu odjeću, jer

---

[1342] Bilježeći od njega u *Tuhfetul-ahveziju*, 5/331.

[1343] Ebu Davud, 4029, *Sahihubnu madže*, 3606, a predaja je od Ibn Madžea.

[1344] Ibn Ruslan.

[1345] Ševkani, *Muntekal-ahbar*, 2/131.

je to najbolja odjeća i u nju umotavajte svoje umrle."[1346] Bera b. Azib je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je sjedio i vidio sam ga u crvenom ogrtaču, nikada nisam vidio ništa ljepše."[1347] Već su navođeni hadisi u kojima se spominje oblačenje zelenog, crnog, žutog uz dokaze.

13. Da muslimanka pusti svoju odjeću do stopala, da svoju mahramu spusti do vrata i prsa

Uzvišeni je rekao: *O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastvovane biti. A Allah prašta i samilostan je.* (El-Ahzab, 59) I rekao je: *I neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje.* (En-Nur, 31)

Aiša kaže: "Neka se Allah smiluje prvim muhadžirkama. Kada je Allah objavio: *O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastvovane biti. A Allah prašta i samilostan je*, one su odsjekle rukave sa svojih ogrtača i njima pokrile svoje glave."[1348]

14. Da musliman ne oblači odjeću muslimanke niti muslimanka odjeću muslimana

Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, to zabranio riječima: "Allah je prokleo one muškarce koji oponašaju žene i one žene koje oponašaju muškarce."[1349] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam, je prokleo onog muškarca koji oblači žensku odjeću i onu ženu koja oblači mušku odjeću."[1350] Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je prokleo feminizirane (koji oponašaju žene) muškarce i muškobanjaste (koje oponašaju muškarce) žene."[1351]

Muškarcu je zabranjeno da oponaša ženu u onim stvarima koje su

[1346] Tirmizi, 2810.

[1347] Buhari, 4/288; Muslim, 7/197.

[1348] Ebu Davud, 4102.

[1349] Buhari, 5880.

[1350] *Sahihu suneni Ebi Davud*, 4098, a šejh Mukbil kaže da je vjerodostojan u *Essahihul-musned mimma lejse fissahihajniju*, 4/314.

[1351] Buhari, 8/212.

naročite za nju, kao što je i ženi zabranjeno da oponaša muškarca u onim stvarima koje su naročite za njega. Muškarcu je zabranjeno da oponaša ženu u oblačenju odjeće ili nakita, kao da oblači i stavlja veo, ogrlice, lančiće, narukvice, halhale, prstenje i slične stvari koje nije muškarcima da nose. Žene neće oblačiti papuče, cipele i hodati u njima na onim mjestima gdje se muškarci okupljaju, oblačiti plaštove, kape i amame i slične stvari koje ne priliče njima da ih oblače. Također, muškarac neće oponašati žene ni u onim postupcima koji su naročiti za njih: ženski hod, govor i maznost i putenost tijelom. Ako mu je takvo što urođeno, onda će nastojati da se od toga postupno odvikne, a ako ne učini, nego ustraje na svom ponašanju, onda će biti kritikovan zbog toga.

Način odijevanja se razlikuje u različitim zemljama. Moguće je da ne postoji razlika između odijevanja žene i muškarca, ali se žene razlikuju po mahramama i pokrivanju. Neki kažu: "Odnosi se nalikovanje i oponašanje ako se radi o svojstvima i pokretima, a ne u onome što je dobro."[1352] Taberi kaže: "Nije dopušteno muškarcima da oponašaju žene u odjeći i nakitu koji je naročit za žene niti obrnuto."[1353]

15. Nenaslanjanje i prebacivanje noge preko noge onom ko nema gaća

Bilježi se od Džabira b. Abdillaha da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neka se niko od vas ne naslanja na ruke, a onda stavlja nogu preko noge."[1354] Razlog odvraćanja je što je moguće da nema gaća ispod svoje odjeće koje će pokrivati njegovu golotinju. Bilježi se od Ebu Seida da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da čovjek sjedi s koljenima uz bradu u odjeći, ako ispod nje nema ništa što bi pokrilo njegovu golotinju.[1355] Sjediti s koljenima uz bradu znači da čovjek uspravi svoja koljena i da preko njih navuče odjeću, ili da stavi ruke preko koljena oslanjajući se na njih. Međutim, ako je obukao nešto što će pokriti njegovu golotinju, onda nije problem da tako sjedi, shodno hadisu Abdullaha b. Zejda da je vidio Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, da je stavio jednu nogu preko druge.

[1352] *Umdetul-kari*, *Bedrul-'ajni*.

[1353] *Avnul-ma'bud*, 11/105.

[1354] Muslim, 2099.

[1355] Buhari, 367.

16. **Nehodanje u jednoj cipeli (obući)**

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neka neko od vas ne hoda u jednoj papuči, ili neka obuje obje ili neka izuje obje."[1356] Pokudnost u ovom hadisu je zbog, a Allah najbolje zna, skretanja pažnje, jer takav način hodanja skreće pažnju ostalih, a već smo navodili zabranu skretanja pažnje na sebe odijevanjem. Sve ono što može čovjeka dovesti u poziciju da skreće pogled na sebe, treba izbjegavati.[1357]

17. **Da ne stavlja zlatni prsten**

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao za zlato i svilu: "Ovo dvoje je zabranjeno muškarcima moga ummeta..." Kada je vidio zlatni prsten na ruci jednog čovjeka, skinuo mu ga je i bacio, a onda rekao: "Neko od vas svjesno i namjerno uzima džehennemsku žeravicu i stavlja je sebi na ruku." Neko je rekao čovjeku, kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, otišao: "Uzmi prsten, prodaj ga i okoristi se." On je rekao: "Ne, Allaha mi, neću [1358]".ga nikada uzeti nakon što ga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, bacio

18. **Popraviti rupu ili poderotinu na odjeći**

Bilježi se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, krpio svoju odjeću lično i tako je radio i sa svojom obućom.

19. **Otresti odjeću prije nego se obuče**

Ovo je veličanstven edeb spram kojeg su nemarni mnogi ljudi. Svrha otresanja odjeće je da bi se iz nje istreslo i s nje otreslo ono što bi moglo naškoditi, bilo da se radi o insektima ili nečemu drugom.

Na kraju, brate muslimane, razmisli zajedno sa mnom o sljedećim redovima kako bismo zajedno vidjeli kakva je odjeća Džennetlija, a kakva je odjeća Džehennemlija, da nas Allah sačuva odjeće Džehennemlija a da nas daruje odjećom Džennetlija.

Uzvišeni o odjeći Džennetlija kaže: *U kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi, a haljine će im, u njima, od svile biti.* (El-Fatir, 33) I kaže: *U njima će se narukvicama od zlata kititi i u zelena odijela od*

[1356] Buhari, 5855; Muslim, 2097.

[1357] Prenosi Ibn Hadžer u *Fethul-bariju*, 10/255, od Bejhekija.

[1358] Muslim, 53.

dibe i kadife oblačiti, na divanima će u njima naslonjeni biti. (El-Kehf, 31)

Grupa mufessira kaže: "*Sundus* je prerađena svila (kadifa), dok je *istebrek* teška svila (brokat)." Druga grupa kaže: "Ne želi se reći teška svila, nego se hoće reći gusto tkana i debela." Zedžadž kaže: "To su dvije vrste svile, a najljepša boja je zelena, dok je najudobnija i najprijatnija odjeća od svile. Tako se objedinjuje lijep izgled odjeće i očnog užitka u boji, kao i udobnost i prijatnost same odjeće i užitak tijela u njoj." Bilježi se od Katadea da je rekao: "Poslaniku, alejhissalatu vesselam, je poklonjeno džube od tanke svile, a on je odvraćao da se oblači svila. Ljudi su se divili tom džubetu, a on je rekao: 'Tako mi Onoga Ko upravlja Muhammedovim životom, mahramica Sa'da b. Muaza u Džennetu je bolja od ovog džubeta.'"[1359] Mahramica kojom briše ruke u Džennetu je bolja od odjeće kraljeva. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Džennetski nakit će biti na vjerniku koliko je voda od abdesta prala."[1360] Bilježi se od Zuhejra b. Harba da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko uđe u Džennet, uživat će i neće nikada osjetiti dosadu, njegova odjeća neće propasti niti će mu mladost ikada proći."[1361]

Brate muslimane, da li priželjkuješ da dobiješ džennetsku odjeću?

Ne bi trebalo da oblačiš svilenu odjeću na dunjaluku i treba da to ostaviš iz poniznosti prema Allahu onda kada je možeš sebi priskrbiti i Allah će ti dati u Džennetu da se odjeneš odjećom vjerovanja i biraš šta hoćeš da obučeš. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ako želite džennetsku odjeću i svilu, onda nemojte to oblačiti na dunjaluku."[1362] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko ostavi raskošnu odjeću iz poniznosti prema Allahu, a može je sebi obezbijediti, Allah će ga na Kijametskom danu prozvati pred svim stvorenjima i dati mu da bira koju hoće odjeću vjere da obuče."[1363]

Međutim, ako se okreneš od ovoga i ne odazoveš se Allahovim naredbama i preporukama i naredbama Njegova Poslanika, alejhissalatu vesselam,

---

[1359] Buhari, 2616, Muslim, 2468.

[1360] Muslim, 250.

[1361] Muslim, 2836.

[1362] *Essahiha*, 338; *Sahihul-džami'*, 1451.

[1363] *Sahihul-džami'*, 6021; *Essahiha*, 717.

imaj na umu Džehennemlije i njihovu odjeću. Uzvišeni kaže: *Toga dana ćeš vidjeti grješnike povezane u zajedničke okove; košulje će im od katrana biti, a vatra će lica njihova obavijati.* (Ibrahim, 49-50)

Allahove riječi: *košulje će im od katrana biti* – znače da će ovaj katran da im prekriva tijela i da će izgledati kao da su obučeni u takve košulje. Naveden je katran zbog brzine paljenja i gorenja uz odvratan smrad i strašnu boju. Kažu da se katranom mažu šugave deve.

Bilježi se od Ebu Malika Eš'arija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Naricateljka koja se ne pokaje prije svoje smrti na Kijametskom danu će ustati sa odjećom od katrana i šugavim prsima."[1364]

Uzvišeni je rekao: *Onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od vatre skrojena, a ključala voda bit će na glave njihove ljevana.* (El-Hadž, 19) Odjeća će im biti krojena na džehennemskoj vatri, jer se odjeća kroji spram tijela onog ko je oblači. Kažu: "Ta odjeća je od topljenog olova i bakra, pa je postala kao vatra." Treba ostaviti onako kako je Kur'an rekao, bez tumačenja.

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Najlakšu kaznu u Džehennemu će imati Ebu Talib, a bit će obuven u obuću od koje će mu mozak ključati."[1365]

Allahu, sačuvaj nas svoje kazne na Dan kada proživiš Svoje robove. Amin!

[1364] Muslim, 934.

[1365] Muslim, 212.

Dobročinstvo roditeljima i edebi toga

Uzvišeni je rekao: *Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: "Uh!" – i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: "Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!" Gospodar vaš dobro zna šta je u dušama vašim: ako budete poslušni — pa, Allah će doista oprostiti onima koji se kaju.* (El-Isra, 23-25)

Allah naređuje i poziva, pa kaže: *...ne reci im ni: "Uh!"* – tj. ne reci im ništa ružno, pa čak ni uzdah nezadovoljstva koji je najniži oblik ružnog govora. Budi prema njima ponizan i pažljiv.

I propisao je tvoj Gospodar da samo Njemu robuješ i da budete puni poštovanja i do kraja činite dobročinstvo roditeljima. Ako oba roditelja, ili jedan od njih doživi starost kod tebe, ili oslabi, nemoj da ti bude mrsko ni da pokazuješ ikakvo nezadovoljstvo zbog njihovih postupaka ili propusta, niti ih kori i zbog čega. Govori im samo lijepe riječi u kojima je poštovanje i počast. Budi ponizan i obziran prema njima i moli za njih: "Gospodaru, smiluj im se kao što su oni milostivi bili prema meni dok su me odgajali kada sam malehan bio."

Možemo razumjeti da je islam učinio da roditelji imaju pravo na dobročinstvo, blagost, milost i da se brinemo o njima. Ovo pravo je još izraženije jer ga Allah navodi uz robovanje Njemu.

Uzvišeni je rekao: *Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovome svijetu, velikodušno ponašaj, a slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća; Meni ćete se poslije vratiti i Ja ću vas o onome što ste radili obavijestiti.* (Lukman, 14-15)

Allah kaže: *a njeno zdravlje trpi* – znači, ona trpi teškoće, jednu za drugom, teško joj je u trudnoći, teško prilikom poroda. Nošenje i dojenje traje dvije godine. Ukoliko žele od tebe svom silom da ih slijediš u njihovu vjerovanju, ako su mnogobošci, nemoj ih slušati u tome, ali to te ne sprječava da im na dunjaluku činiš dobro i da budeš obziran prema njima.

Allah, dželle šanuhu, je naredio čovjeku da čini dobročinstvo svojim roditeljima i da svojoj majci iskaže naročito poštovanje. Samo što ga je ponijela u trbuhu počela je slabiti, a i dojenje traje do navršene dvije godine. Oporučio je čovjeku da bude zahvalan Allahu i svojim roditeljima, a konačan povratak je Allahu i tada će biti polaganje računa i naknada za djela. Ako te roditelji budu nagovarali da počiniš širk Allahu tako što ćeš raditi nešto što nije robovanje, nemoj im se pokoriti, ali im čini dobročinstvo i budi obziran prema njima. Slijedi onaj način koji je utemeljen na tevhidu i predanosti. Allahu ćemo se svi vratiti i On će vas obavijestiti o onom što smo radili, bilo da je dobro ili ne, i spram toga nam nadoknaditi.[1366]

Iz navedenog ajeta se može jasno vidjeti obaveza dobročinstva prema roditeljima i potvrda principa da nema pokornosti stvorenju ako se griješi Stvoritelju, te da se ne treba pokoravati roditeljima u nečemu što nije dobro.[1367]

Uzvišeni je rekao: *Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka njegova s mukom ga nosi i u mukama ga rađa, nosi ga i doji trideset mjeseci. A kad dospije u muževno doba i kad dostigne četrdeset godina, on rekne: "Gospodaru moj, dozvoli Mi da ti budem zahvalan na blagodati koju si darovao meni i roditeljima mojim, i pomozi mi da činim dobra djela kojima ćeš zadovoljan biti, i učini dobrim potomke moje; ja se, zaista, kajem i odan sam Tebi."* (El-Ahkaf, 15)

Riječi: *a kad dospije u muževno doba* se odnose na to kada dostigne punu tjelesnu i umnu snagu i sposobnost, a to je od trideset i treće godine i više.

Allah je ljudima oporučio da svojim roditeljima čine veliko dobročinstvo. Majka nosi dijete, što joj je teško, a i rađa ga s teškoćom. Trudnoća i dojenje traje trideset mjeseci. U tom vremenu ona osjeća različite vrste bolova, a kada čovjek dostigne svoje punoljetstvo i stekne razum i kada doživi četrdeset godina, kaže: "Gospodaru, nadahni me kako da se zahvalim na Tvojim blagodatima kojima si me obradovao i obasuo i kojima si obasuo moje roditelje i nadahni me kako da činim dobra djela kojima si zadovoljan i učini dobro i u mojoj porodici i porodu. Kajem Ti se od svakog grijeha i ja sam od onih koji su se predali Tebi."[1368]

[1366] *El-muntehabu fi tefsiril-Kur'ani.*

[1367] *Ejseruttefasir li kelamil-'alijjil-kebir*, Ebu Bekr Džezairi.

[1368] *El-muntehabu fi tefsiril-Kur'ani.*

Bilježi se od Ebu Amra Šejbanija da je rekao: "Pričao nam je vlasnik ove kuće" – pa je pokazao na kuću Abdullahovu i rekao – "da je pitao Poslanika, alejhissalatu vesselam, koje je djelo najdraže Allahu, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Namaz u njegovo vrijeme.' Pitao je: 'A onda?' Rekao je: 'Onda je dobročinstvo roditeljima.' Pitao je: 'A onda?' Rekao je: 'Džihad na Allahovom putu.' Pričao mi je o tome i da sam još tražio, on bi mi još govorio."[1369]

Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je rekao: "Zadovoljstvo Gospodara je u zadovoljstvu oca, a srdžba Gospodara je u srdžbi oca."[1370]

Nježan i obziran govor s roditeljima

Bilježi se od Tajseleta b. Mejjasa da je rekao: "Bio sam sa haridžijima i počinio sam neke grijehe koje sam smatrao velikim grijesima. To sam spomenuo Ibn Omeru, a on je pitao: 'A koji su to grijesi?' Ja sam rekao: 'Takvi i takvi.' 'To nisu veliki grijesi,' – rekao je – 'njih je devet: širk Allahu, ubistvo, bjekstvo s bojnog polja, potvora čestite vjernice, korištenje kamate, korištenje imetkom siročeta, odmetanje u džamiji, izrugivanje drugima, plač roditelja zbog neposlušnosti djeteta.' Ibn Omer mi je rekao: 'Da li bi volio da si daleko od Džehennema i da uđeš u Džennet?' 'Naravno, Allaha mi.' – rekao sam. 'Je li ti živ otac?' Pošto sam rekao da mi je živa mati, rekao je: 'Allaha mi, kada bi joj se lijepo obraćao i kada bi je hranio, ušao bi u Džennet, samo ako budeš izbjegavao velike grijehe.'"[1371]

Zabrana neposlušnosti roditeljima

Uzvišeni Allah je rekao: *Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: "Uh!" – i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: "Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!"* (El-Isra, 23-24) I još je rekao: *A onaj koji roditeljima svojim kaže: "Ih, što mi prijetite da ću biti oživljen kad su prije mene toliki narodi bili i nestali!" – a*

[1369] *Sahihul-irva*, 1197, Buhari, 9, Muslim, 6.

[1370] Buhari u *Edebul-mufredu*, a Albani kaže da je dobar, kao mevkuf. Pogledaj *Es-sahiha*, 515.

[1371] Buhari, *Edebul-mufred*, 8, a Albani kaže da je vjerodostojan.

oni, zazivajući Allaha u pomoć, govore: "Teško tebi, vjeruj, Allahova prijetnja će se, doista, obistiniti!" On odgovara: "To su izmišljotine naroda drevnih!" Na takvima se treba ispuniti Riječ rečena o narodima: džinima i ljudima koji su prije njih bili i nestali, jer – oni su, zaista, nastradali. Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili; da ih nagradi ili kazni za djela njihova – nepravda im se neće učiniti. (El-Ahkaf, 17-19)

Riječi: *Ih, što mi prijetite* je u značenju teško i smrdljivo vama. *Toliki narodi bili* odnosi se na to da su mnogi narodi bili prije i niko od njih nije izašao iz svog kabura. *Zazivajući Allaha u pomoć* – u značenju da traže pomoć tako da im se dijete vrati vjerovanju nakon što je zanijekalo i uznevjerovalo. *Teško tebi, vjeruj* – u značenju da ako ne bude vjerovao, da je propao, nego da treba da vjeruje u proživljenje. *Allahova prijetnja će se, doista, obistiniti* – u značenju da je Allah obećao robovima da će Mu se povratiti i da će On obračunati njihova djela i postupke i spram toga im dati naknadu. *Izmišljotine naroda drevnih* – znači da će ljudi biti proživljeni nakon smrti je samo izmišljotina i bajka prijašnjih naroda. *Na takvima se treba ispuniti Riječ* – u značenju da je obavezno da ih stigne prijetnja kaznom na Kijametskom danu. *Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili* – znači da će svako imati, i čestiti vjernici i grješni nevjernici, stepene spram svojih djela. Vjernički stepeni su u Džennetu, a nevjernički u Džehennemu.

Čovjek kaže svojim roditeljima kada ga pozovu u vjerovanje u proživljenje, nezadovoljan njima i ljuteći se na njih: "Teško vama. Zar mi prijetite da ću biti proživljen iz kabura, a mnogo je ljudi i naroda živjelo prije mene i niko od njih nije proživljen iz svoga kabura." A njegovi roditelji se obrate Allahu tražeći pomoć jer je njegov grijeh prevelik u njihovim očima i govore mu, podstičući ga na vjerovanje: "Propao si ako ne povjeruješ da je Allahovo obećanje proživljenja istina." A on im kaže, ustrajavajući u laži i nijekanju: "Šta je to što govorite drugo osim izmišljotine prijašnjih naroda." Ti, koji tako govore, zaslužuju da ih stigne prijetnja data prijašnjim narodima od ljudi i od džina, jer su oni propali. Svi, i muslimani i nevjernici, imaju svoje stepene koji su odgovarajući njihovim djelima kako bi se pokazala Allahova pravda i kako bi im se dala naknada u cijelosti za njihova djela. Njima se neće nanijeti nepravda jer su zaslužili sve što im se desi.[1372]

[1372] *El-muntehabu fi tefsiril-Kur'ani.*

Iz ajeta se može zaključiti zabrana neposlušnosti roditeljima i jasno je da je to jedan od velikih grijeha, a također i ukazivanje na roditeljsku ljubav i obzir prema njihovom djetetu i njihovo ulaganje svih sredstava kako bi usrećili svoje dijete i kako bi ono bilo na pravom putu.

Bilježi se od Ebu Bekreta da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Hoćete li da vam kažem koji su veliki grijesi?" To je ponovio tri puta. Prisutni su rekli: "Naravno da hoćemo, Allahov Poslaniče." On je rekao: "Širk Allahu, neposlušnost roditeljima." Onda je sjeo, a bio je naslonjen na ruku: "I isto tako lažno svjedočenje." To je ponavljao toliko da sam pomislio da neće ušutjeti.[1373]

Bilježi se od Mugireta b. Šu'beta da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah vam je zabranio neposlušnost majkama, zakopavanje živih kćeri, prošenje i škrtarenje. Pokudio vam je rekla-kazala, često zapitkivanje i rastrošnost."

Neposlušnost majkama znači da ih djeca ne slušaju u onom što traže, da ne ispunjavaju obaveze prema njima, škrtarenje u trošenju na njih i izazivanje njihove srdžbe. Naročito se spominju majke zbog nevaljalosti takvog postupka prema njima i zbog žestine kazne onom ko im je neposlušan.[1374] Rekla-kazala je priča od koje nema koristi i besposlica. Često zapitkivanje, i to u onim stvarima za kojima nema potrebe. Rastrošnost se odnosi na trošenje imetka na nešto što nije dozvoljeno Šerijatom, svejedno da li se radilo vjerskim ili svjetovnim stvarima.

Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah ne voli neposlušnost."[1375]

Bilježi se od Ebu Umame da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tri su vrste ljudi kojima Allah ne prima ni obavezni ni dobrovoljni ibadet: onome ko je neposlušan roditeljima, onom ko prigovara na onom što dadne i onom ko niječe sudbinu."[1376]

[1373] Buhari u *Edebul-mufredu*, 15, a Albani kaže u *Sahihu edebil-mufredu* da je vjerodostojan.

[1374] *Birrul -ke-validejn fil-kur'anil rimi vel-ehadisissahihati*, Nizam Sekedžeha.

[1375] *Sahihul-džami'*, 1845.

[1376] *Sahihul-džami'*, 3060.

Zabrana proklinjanja i psovanja roditelja

Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "U velike prijestupe spada da čovjek psuje svoje roditelje." Prisutni su pitali: "Allahov Poslaniče, a zar čovjek može psovati svoje roditelje?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Može, opsuje nekom čovjeku oca, a on opsuje njegova oca. Pa mu opsuje majku, a ovaj opsuje njegovu majku."[1377]

Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je rekao: "Od velikih grijeha je da čovjek uzrokuje psovanje svojih roditelja."[1378]

Bilježi se od Ebu Tufejla da je rekao: "Ali b. Ebi Talib je bio upitan: 'Da li je Poslanik, alejhissalatu vesselam, pravio razliku između vas nečim?' On je rekao: 'Nije nas Poslanik, alejhissalatu vesselam, ničim odvajao, a da se to nije odnosilo na sve ljude, osim ovim što je u koricama ove moje sablje.' Izvadio je komad papira na kojem je pisalo: 'Allah je prokleo onog ko zakolje u nečije drugo osim Allahovo ime, prokleo je Allah onog ko ukrade svjetionik na zemlji, Allah je prokleo onog ko proklinje svoje roditelje i Allah je prokleo onog ko dadne utočište novotaru."[1379]

Zaklati u nečije drugo, osim Allahovo ime, znači u nečije drugo ime svejedno da li klao kipovima, božanstvima, Kabi, Vjerovjesniku. Sve ovo je zabranjeno i ovako zaklana životinja nije dozvoljena za jelo, svejedno da li je onaj ko kolje musliman ili nije musliman. Ukrade, odnosno promijeni, svjetionike, znakove po kojima se prepoznaju oblasti i vlasništvo. Novotar je onaj ko čini nered po Zemlji, tj. onaj ko pomaže nekoga protiv njegova protivnika i ko se ispriječi između njega i njegova prava. Pružanje utočišta može biti u značenju da to čini sa zadovoljstvom prema prijestupniku. Onaj ko je zadovoljan novotarijom i ko pruža podršku novotaru, i ne kritikuje ga i ne osuđuje, taj pruža zaštitu takvom.

Iz navedenog hadisa se može zaključiti:

[1377] Buhari, 87; Muslim, 1.

[1378] Buhari, *Edebul-mufred*, 22, a Albani kaže da je lanac prenosilaca dobar u *Sahihul-edebil-mufredu*, 28.

[1379] Muslim, 35.

1. Zabrana psovanja i proklinjanja roditelja jer je to veliki grijeh

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Proklet je onaj ko psuje svoga oca. Proklet je onaj ko psuje svoju majku. Proklet je onaj ko kolje u nečije drugo, a ne Allahovo ime, proklet je onaj ko mijenja putokaze na zemlji, proklet je onaj ko slijepcu da pogrešan pravac, proklet je onaj ko ima snošaj sa životinjom, proklet je onaj ko čini ono što je činio Lutov narod (homoseksualizam)."[1380]

2. Davanje prednosti u dobročinstvu majci naspram dobročinstvu ocu

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Neki čovjek je došao Allahovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: "Allahov Poslaniče, ko je najpreči da se lijepo ophodim prema njemu?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Tvoja mati." On je pitao: "A onda?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Opet tvoja mati." Čovjek je pitao: "A onda?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Opet tvoja mati." "A onda?" – upitao je opet čovjek. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Onda tvoj otac."[1381]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tvoja mati, pa tvoja mati, pa tvoja mati, a onda tvoj otac, pa onda preči i preči."[1382]

Vidimo da mati ima tri četvrtine dobročinstva i poslušnosti, a otac ima jednu. To je zbog težine njene trudnoće i dojenja. Sve ovo je naročito za majku. Otac ima učešća u zajedničkom odgoju djeteta i na to ukazuje i ajet u kojem Allah kaže: *Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti.* (Lukman, 14)

3. Dobročinstvo roditeljima nakon njihove smrti

Bilježi se od Ebu Usejjida Malika b. Rebi'ata Saidija da je rekao: "Neki čovjek iz Benu Selimeta je došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: "Allahov Poslaniče, moji roditelji su umrli, pa da li je ostalo išta čime bih im mogao pokazati svoju poslušnost nakon njihove smrti?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Da. Da im klanjaš dženazu, da tražiš oprosta

[1380] *Sahihul-džami'*, 5768.

[1381] Buhari i Muslim.

[1382] *Sahihul-džami'*, 1395.

za njih, da ispuniš ono što su se oni obavezali, da ukažeš čast njihovim prijateljima, da održavaš onu rodbinu koju ne bi imao da nije njih." Onda je čovjek rekao: "Kako je samo to dobro, Allahov Poslaniče, i kako je to lijepo!" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Pa uradi to."[1383]

Treba iskoristiti priliku da se bude što bolji prema roditeljima dok su živi, a nakon što umru, tu odanost iskazati dovom za njih, traženjem oprosta, čuvanjem njihove časti tako što će se ispoštovati njihovi vesijjeti, održavanjem njihovih rodbinskih veza i ukazivanjem časti njihovim prijateljima. Dječija dova za roditelja nakon njihove smrti je primljena i nagrada stiže do njih, kao što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ili dobro dijete koje moli za njega."[1384]

4. Dobročinstvo prema prijateljima oca i majke

Bilježi se od Ibn Omera da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Jedno od najboljih dobročinstava je da dijete održava prijateljstvo s onim koga je volio njegov otac."

Bilježi se od Abdullaha b. Dinara, a on od Abdullaha b. Omera, da ga je neki beduin sreo na putu za Mekku. Abdullah b. Omer ga je poselamio i popeo ga na magarca na kom je jahao. Dao mu je svoju amamu s glave. Ibn Dinar kaže: "Mi smo ga pitali: 'Allah ti dobro dao, to su beduini i zadovoljni su i sa malo?' Abdullah je rekao: 'Otac ovog čovjeka je bio prijatelj Omeru b. Hattabu, a ja sam čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Jedno od najboljih dobročinstava je da dijete održava prijateljstvo s onim koga je volio njegov otac.'"

U drugom predanju od Abdulaha b. Dinara, koje on prenosi od Ibn Omera, stoji da je on, kada je krenuo za Mekku, imao magarca na kojem je jahao kada bi mu dotužilo jahanje na devi i amamu kojom je povezao glavu. Jednom dok je jahao magarca, naišao je beduin i on ga je pitao: "Zar nisi ti sin toga i toga?" Onaj je rekao: "Jesam." On mu je dao magarca i rekao: "Jaši na ovome." Dao mu je amamu i rekao: "Njome poveži glavu." Neki od njegovih pratilaca mu je rekao: "Allah ti oprostio. Dao si ovom beduinu magarca koji ti je služio da odmoriš od jahanja deve i dao si mu amamu kojom vežeš glavu." On je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika,

[1383] *Sahihu sunenibni madže*, 800.

[1384] *Nuzhetul-muttekin.*

alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Jedno od najboljih dobročinstava je da dijete održava prijateljstvo s onim koga je volio njegov otac, nakon što otac umre.' A njegov otac je bio prijatelj Omerov."[1385]

Dobročinstvo prema roditeljima nakon njihove smrti je kroz održavanje veze sa njihovim prijateljima. Pokazatelj dobročinstva prema ocu je da se voli očev prijatelj nakon što otac umre.

Davanje prednosti poslušnosti roditeljima u odnosu na poslušnost supruzi

Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je rekao: "Imao sam ženu koju sam volio, ali nije bila draga Omeru, pa mi je rekao: 'Razvedi se od nje.' Ja to nisam učinio, pa je Omer otišao Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i rekao mu to. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Razvedi je.'"[1386]

Bilježi se od Ebu Derdaa da je neki čovjek došao kod njega i rekao: "Imam ženu a moja mi mati kaže da se razvedem od nje." Ebu Derda mu je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Otac je centralna kapija Dženneta, pa ako hoćeš tu kapiju ili pusti ili čuvaj.'"[1387]

Ovaj hadis bilježi i Ibn Hibban u svom *Sahihu* i kod njega glasi: "Neki čovjek je došao do Ebu Derdaa i rekao: 'Otac je navaljivao da se oženim sve dok ga nisam poslušao, a sada mi govori da se razvedem.' On je rekao: 'Od mene nećeš čuti ni da ću ti reći da ne poslušaš oca, niti ćeš čuti od mene da se razvedeš od žene. Međutim, ako hoćeš, reći ću ti šta sam čuo od Poslanika, alejhissalatu vesselam. Čuo sam ga da kaže: 'Otac je centralna kapija Dženneta, pa ako hoćeš tu kapiju ili pusti ili čuvaj.'"[1388]

Međutim, ne treba uzimati stvari općenito, u smislu da ako otac naredi sinu da se razvede od supruge zbog vjerskih stvari i razloga, onda je sin

[1385] Muslim, 2552.

[1386] *Sahihuttergibi vetterhibi*, *Sahihu Ebi Davud*, 4284. – Da Allah sačuva toga da neko kaže da je Omer bio nepravedan. Ono što ga je potaklo da zatraži od svog sina Abdullaha razvod od te žene jeste zbog toga što je kod nje vidio nedostatke u vjeri i to mu je smetalo i iz bojazni da bi to moglo uticati na vjerovanje njegova sina, te je zatražio od njega da je razvede.

[1387] *Sahihuttergibi vetterhibi* i *Sahihu sunenibni madže*, 2955, a i u *Sahihu Tirmizi*, 1548.

[1388] *Sahihuttergibi vetterhib*.

obavezan da posluša oca ili majku, zbog prethodnih dokaza. Također, i slučaj Ibn Omera ima potvrdu u predaji koju navodi Ibn Kesir[1389] : "Kada je umrla mati Ismaila, alejhissalatu vesselam, došao je Ibrahim, alejhissalatu vesselam, nakon što se Ismail oženio, kako bi vidio kakva je situacija. Nije našao Ismaila kod kuće i pitao je njegovu suprugu za njega. Ona je rekla: 'Izašao je da nam šta zaradi.' Onda ju je pitao kako žive i kako im je, a ona je rekla: 'Teško nam je. Nemamo ništa.' Žalila mu se na sve. Ibrahim, alejhissalatu vesselam, joj je rekao: 'Kada ti dođe suprug, poselami ga i reci mu da promijeni kućni prag.' Kada je Ismail došao, kao da je nešto predosjetio, pitao je: 'Da li je iko dolazio?' Ona mu je rekla: 'Da, dolazio nam je takav i takav starac, pitao me je o tebi i rekla sam mu gdje si. Pitao me o tome kako živimo i ja sam mu kazala da nam je teško i da se patimo.' Ismail je pitao: 'I da li ti je šta rekao?' Ona je rekla: 'Da, rekao mi je da te poselamim i da ti kažem da promijeniš kućni prag.' On je rekao: 'To je bio moj otac i poručio mi je da se razvedem od tebe. Idi svojoj familiji.' Razveo se od nje i oženio drugom. Ibrahim im nije dolazio neko vrijeme, a onda im je došao i nije zatekao Ismaila u kući. Ušao je kod njegove supruge i pitao je za njega. Ona je rekla: 'Otišao je da nam nešto zaradi.' On je pitao: 'A kako živite?' 'Dobro smo i lijepo živimo.' – rekla je zahvaljući Allahu. On je rekao: 'Kada ti muž dođe, poselami ga i reci mu da učvrsti kućni prag.' Kada je Ismail došao, pitao je: 'Da li je neko dolazio?' Ona je rekla: 'Da.' Pitao je: 'Da li je nešto poručio?' Ona je rekla: 'Da, poselamio te je i rekao ti da učvrstiš kućni prag.' Ismail je rekao: 'To je bio moj otac, a ti si prag. Poručio mi je da ostanem s tobom...'"

U ovom slučaju vidimo da je Ibrahim, alejhissalatu vesselam, imao bojazan za svoga sina od prve žene, koja se žalila kada mu je rekla da teško žive i da im je loše.[1390] Ona nije zahvalila Allahu na onom što ima. Ne priliči čovjeku vjerniku da se ovako ponaša, nego treba da podnosi svoju nedaću i siromaštvo i da zahvaljuje Allahu i obraća Mu se dovama da ga riješi nevolje. Zbog toga je poručio svom sinu Ismailu da se razvede, jer je vidio da ona nije zadovoljna onim što je Allah odredio. Što se tiče druge supruge, ona je bila vjernica koja je podnosila i bila zahvalna svom Gospodaru, pa je Ibrahim, alejhissalatu vesselam, poručio sinu da je zadrži, a Allah najbolje zna.

[1389] *Kisasul-enbija*, 20, uz manje izmjene.

[1390] Bojazan je bila za njegovu vjeru.

Međutim, ako se radi o ženi vjernici koja ispunjava svoje obaveze prema Gospodaru i ako vodi računa o pravima svoga muža, a otac ili mati zatraže da se razvede od nje, onda ne treba da im udovolji.

Neki čovjek je došao imamu Ahmedu i rekao: "Moj otac me je oženio, a sada hoće da se razvedem od svoje supruge. Da li da ga poslušam?" Ahmed mu je rekao: "Ne." Čovjek je pitao: "Omer je naredio svom sinu da se razvede od svoje supruge i on je poslušao?" Imam Ahmed mu je rekao: "Kada tvoj otac bude kao Omer (i ti poslušaj)."

Neki od edeba ophođenja prema roditeljima

1. Ne zuri u njih, ne podiži glas iznad njihovog, ne počinji priču prije njih, ne sjedi pred njima a da oni stoje, ne počinji s jelom ili sa pićem prije njih

Za sve ovo postoje dokazi koji ukazuju na ovakvo uvažavanje i poštovanje. U *Sahihu*[1391] je zabilježen hadis od Mesura b. Mahremeta i Mervana gdje između ostalog stoji: "A kada bi govorili (ashabi), spuštali bi i utišavali svoje glasove pred njim (Poslanikom, alejhissalatu vesselam) i ne bi u njega zurili iz poštovanja prema njemu." Što se tiče toga da se ne počinje priča prije njih, imamo Ibn Omera koji nije govorio pred starijim. Nesumnjivo su roditelji najpreči i imaju veće pravo od ostalih starijih. Buhari i Muslim[1392] bilježe od Ibn Omera da je rekao: "Bili smo kod Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i donesena je srčika s vrha palme, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Postoji drvo među drvećem koje je kao vjernik.' Htio sam da kažem da je to palma, ali sam bio najmlađi među njima, pa sam šutio. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'To je palma.'" Što se tiče sjedenja dok oni stoje, Muslim bilježi od Džabira[1393] da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je obolio i mi smo klanjali za njim, a on je sjedio. Ebu Bekr je prenosio tekbire da ga ostali čuju. Poslanik, alejhissalatu ve-

[1391] Buhari, 2731-2732.

[1392] Buhari, 72; Muslim, 2811, a u predaji koju bilježi Muslim: "Pa mi je naumpalo da je to palma. Htio sam da to kažem, a onda sam vidio starije ljude i ustručavao sam se da progovorim."

[1393] Muslim, 413, mada se odnosi na klanjanje stojeći dok imam sjedi, u širem značenju, ali je uzeto kao edeb iz hadisa, a to je pokudnost da se sjedi dok roditelji stoje pred tobom. Ovaj edeb stoji.

sselam, se okrenuo nama i vidio da stojimo, pa nam je pokazao rukom da sjednemo. Onda smo klanjali sjedeći. Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, predao selam, rekao je: 'Maloprije ste umalo počinili ono što rade Perzijanci ili Bizantijci: oni stoje pred svojim vladarima dok oni sjede. Nemojte tako činiti, slijedite imama, pa ako klanja stojeći i vi klanjajte stojeći, a ako klanja sjedeći i vi sjedite i klanjajte sjedeći.'" Što se tiče toga da se ne počinje jelo ili piće prije njih, već smo navodili hadis o trojici koji su bili u pećini i kada im je stijena zapriječila izlaz, pa kako je jedan od njih čekao s mlijekom pred roditeljskim vratima sve do zore i oni su se napili prije njega i njegove djece.

2. Dijete neće uzvratiti svom roditelju upućenu mu uvredu ili psovku

Ako otac uvrijedi ili udari svoje dijete, ne priliči da se, u bilo kojem slučaju, uzvrati ocu na isti način, štaviše, to je zabranjeno u većini slučajeva i situacija. Na ovom mjestu ću navesti slučaj Ebu Bekra i njegova sina, kako je odustao od svoje srdžbe i bijesa, jer je spoznao da je takvo što od šejtana. Buharija i Muslim[1394] bilježe od Abdurrahmana b. Ebi Bekra da su ljudi sa Sofe bili siromašni, a da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, jednom rekao: "Ko ima hrane za dvojicu, neka pridruži i trećeg. Onaj ko ima za četvericu, neka pridruži i petog, pa i šestog." Ebu Bekr je došao sa trojicom, a Allahov Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je otišao sa desetericom. On, ja, moja mati i moj otac (i ne znam da li je rekao: "I moja supruga i sluga") između naše i Ebu Bekrove kuće. Ebu Bekr je večerao kod Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i ostao je dok se jacija klanjala. Onda se vratio i ostao dok Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije zadrijemao. Nakon toga je došao, a bilo je odmaklo noći. Supruga ga je pitala: "Šta te zadržalo od tvojih gostiju?" (ili je rekla: "Od tvoga gosta?") On je rekao: " Zar niste večerali?" Ona je rekla: "Nisu htjeli večerati prije nego dođeš. Bilo im je ponuđeno, ali su odbili." Priča: "Ja sam otišao i sakrio se." On je rekao: "Neznalice!", i još je grdio i ružio, a onda rekao: "Jedite, ne prijalo vam. Allaha mi, ja to neću ni okusiti."

Muslim[1395] bilježi od Salima b. Abdullaha b. Omera da je Abdullah b. Omer rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže:

[1394] Muslim, 2057;Buhari, 6140-6141.

[1395] Muslim, 442.

'Nemojte zabranjivati svojim suprugama da dolaze u džamiju ako od vas zatraže dopuštenje.' Pa je Bilal b. Abdillah rekao: 'Allaha mi, zabranit ćemo im.' Abdullah se okrenuo njemu i tako ga izružio i izgrdio da nikad nisam čuo nešto slično i rekao: 'Ja ti kažem šta je rekao Poslanik, alejhissalatu vesselam, a ti kažeš: 'Allaha mi, zabranit ćemo im.'"

Ukor djeteta od strane oca i dječije podnošenje toga

Buhari i Muslim[1396] bilježe od Aiše, supruge Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekla: "Izašli smo sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, na jedno putovanje. Kada smo bili u Bejdau, ili Zatul-džejšu, pukla mi je ogrlica i Poslanik, alejhissalatu vesselam, je počeo da je traži. Ljudi su tražili s njim, a nisu imali vode. Otišli su neki od njih Ebu Bekru i rekli: 'Zar ne vidiš šta Aiša radi? Zadržala je i Poslanika, alejhissalatu vesselam, i ljude, a nemaju vode.' Ebu Bekr je došao i zatekao Poslanika, alejhissalatu vesselam, sa glavom na mom krilu da spava. Onda je rekao: 'Zadržala si Poslanika, alejhissalatu vesselam, i ljude a nemaju vode!' Ebu Bekr me grdio i korio i rekao je što je Allah htio da kaže i rukom me gurao u prsa. Spriječilo me od toga da se pomaknem samo što mi je Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio na krilu. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je ustao, a nije bilo vode. Allah je objavio ajete o tejemmumu i ljudi su uzeli tejemmum. Usejjid b. Hudajr je rekao: 'Nije to prvi blagoslov od tvoje porodice, Ebu Bekre.' Pa smo opremili devu na kojoj sam bila i našli smo ogrlicu ispod nje."

Samilost spram roditelja

Dobro dijete je samilosno spram svojih roditelja i hoće im dobro, pa makar njegov otac bio i nevjernik, dijete priželjkuje da roditelj primi uputu. Nikada ne želi svom roditelju zlo, nego mu stalno pokazuje dobrčinstbo i podsjeća ga sve do smrti.

Pogledajmo Ibrahima, alejhissalatu vesselam. On ponavlja poziv: "Babice, babice!" I to vidimo u riječima Uzvišenog Allaha: *Spomeni, u Knjizi, Ibrahima! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. Kada je rekao ocu svome: "O oče moj, zašto se klanjaš onome koji nit čuje niti vidi, niti ti može od ikakve koristi biti? O oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi; zato mene slijedi, i ja ću*

[1396] Buhari, 3672; Muslim, 367.

te na Pravi put uputiti; o oče moj, na klanjaj se šejtanu, šejtan je Milostivome uvijek neposlušan; o oče moj, bojim se da te od Milostivog ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug." (Merjem, 41-45)

Tražio je oprosta za njega i poslije smrti sve dok mu to nije zabranjeno riječima Uzvišenog: *A što je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je doista bio pun sažaljenja i obazriv.* (Et-Tevba, 114)

Što se tiče riječi: *"Mir tebi!" – reče Ibrahim. "Molit ću Gospodara svoga da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni."* (Merjem, 47) – one su u značenju: "Siguran si od mene i neću ti nanijeti ikakvo zlo ili neku štetu i neću te povrijediti kao što si ti mene povrijedio."

Buhari[1397] i Muslim bilježe od Ibn Omera: "Kada je umro Abdullah b. Ubejj, njegov sin je došao do Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'Allahov Poslaniče, daj mi svoju košulju da u nju umotam svoga oca i zamoli da mu Allah oprosti.' Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je dao svoju košulju i rekao: 'Dopusti mi da mu klanjam dženazu.' On mu je dopustio. Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, htio da otpočne sa namazom, Omer ga je povukao za rukav i rekao: 'Zar ti Allah nije zabranio da klanjaš dženazu munaficima?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ja imam dva izbora: *Molio ti oprosta za njih ili ne molio, molio čak i sedamdeset puta, Allah im neće oprostiti.* (Et-Tevba, 80) Klanjao mu je dženazu, a onda je objavljeno: *I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obavljati, niti sahrani njegovoj prisustvovati.* (Et-Tevba, 84)

Dvojica bilježe od Džabira b. Abdillaha da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je došao do Abdullaha b. Ubejja, nakon što je spušten u kabur, i rekao da se izvadi. Izvadili su ga i on ga je stavio na koljena, poprskao ga svojom pljuvačkom i obukao mu svoju košulju. Allah najbolje zna, ali je i Abbasa obukao u svoju košulju. Ebu Harun je rekao: 'Poslanik, alejhissalatu vesselam, je imao dvije košulje, pa mu je Ibn Abdullah rekao: 'Allahov Poslaniče, obuci mom ocu košulju koja ti je bliža tijelu.' Sufjan kaže: 'I ljudi su vidjeli da je obukao Abdullaha u svoju košulju, kao naknadu za ono što je učinio.'"

[1397] Buhari, 1269; Muslim, 2774.

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, je tražio od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da uputi dovu za njegovu majku, mušrikinju, da je Allah uputi. Imam Muslim[1398] u svom *Sahihu* bilježi od Ebu Hurejrea da je rekao: "Pozivao sam svoju majku u islam, ali mi nije htjela udovoljiti. Danas sam je pozvao, a ona mi je rekla nešto o tebi što mi je bilo mrsko. Zamoli Allaha da uputi majku Ebu Hurejreovu, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Allahu moj, uputi Ebu Hurejreovu majku.' Ja sam izašao obradovan dovom Poslanika, alejhissalatu vesselam. Kada sam došao kući, zatekao sam zatvorena vrata. Majka je čula moje korake i rekla je: 'Ostani na tom mjestu, Ebu Hurejre.' Čuo sam prskanje vode. Ona se okupala i obukla svoju odjeću, stavila je mahramu i otvorila vrata, a onda rekla: 'Ebu Hurejre, svjedočim da nema božanstva osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik.' Vratio sam se Poslaniku, alejhissalatu vesselam, plačući od radosti. Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, raduj se, Allah je primio tvoju dovu i uputio Ebu Hurejreovu majku.' On se zahvalio Allahu i rekao: 'Na dobro.' Ja sam rekao: 'Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da moja majka i ja budemo dragi vjernicima i da oni budu dragi nama.' Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Allahu moj, omili ovog tvog ropčića (misleći na Ebu Hurejrea i njegovu majku) Tvojim robovima vjernicima i njima odražaj vjernike.' I nije bilo nijednog vjernika koji je čuo za mene ili me vidio a da me nije zavolio."

Bilježi se da Aiša nije htjela da ljudi govore ružno o njenom ocu, pa kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao da narede Ebu Bekru da predvodi namaz, ona je rekla Hafsi: "Reci mu da naredi Omeru da predvodi namaz."

Buhari[1399] bilježi od Ebu Musaa da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, se razbolio i bolest mu se pogoršala, pa je rekao: 'Naredite da namaz predvodi Ebu Bekr.' Aiša je rekla: 'On je blag i osjećajan čovjek. Ako stane na tvoje mjesto, neće moći da klanja ljudima.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Naredite da namaz predvodi Ebu Bekr.' Ona je ponovila svoje. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Reci Ebu Bekru da predvodi ljudima namaz, a vi ste kao žene Jusufa, alejhissalatu vesselam.' Glasnik je otišao Ebu Bekru i on je predvodio ljude u namazu za života Poslanika, alejhissalatu vesselam."

[1398] Muslim, 2491.

[1399] Buhari, 678.

Buhari[1400] bilježi od Aiše da je rekla: "Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, otežao od bolesti, došao je Bilal da prouči ezan za namaz, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Recite Ebu Bekru da predvodi namaz ljudima.' Ja sam rekla: 'Allahov Poslaniče, Ebu Bekr je osjećajan čovjek i kada stane na tvoje mjesto, neće ga ljudi čuti. Kada bi rekao da Omer predvodi.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Recite Ebu Bekru da predvodi namaz.' Ja sam rekla Hafsi: 'Reci mu da je Ebu Bekr slabašan čovjek i kada stane na njegovo mjesto, neće ga ljudi čuti, i da je mogao reći da Omer predvodi.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Vi ste kao Jusufove žene. Recite neka Ebu Bekr predvodi namaz ljudima.'"

U predaji koju bilježi Buhari stoji i: "Aiša je rekla: 'Ponavljala sam Poslaniku, alejhissalatu vesselam, želeći ga odvratiti od toga. Na to me je podstaklo samo to što nisam mogla zamisliti da će ljudi voljeti ikoga ko stane na njegovo mjesto poslije njega, alejhissalatu vesselam. Nisam mislila da će iko stati na njegovo mjesto, a da ga ljudi neće vrijeđati. Htjela sam da se to izbjegne i da Poslanik, alejhissalatu vesselam, odustane od Ebu Bekra."[1401]

Edeb ophođenja sa roditeljima kod nekih od selefa

Imamo slučaj Abdullaha b. Avna kojeg je majka pozvala i on joj se odazvao glasnije nego je ona njega pozvala, zbog čega je oslobodio dva roba.[1402]

Jadan čovjek iz Jemena je nosio svoju majku na leđima, tavafeći oko Kabe, i govorio:

Ja sam joj ponizna deva,
pa ako se i zaplaši onaj koji jaše,
ja se neću poplašiti...

Onda je rekao: "Ibn Omere, misliš li da sam joj se odužio?" Ibn Omer mu je rekao: "Nisi, čak ni za jedan trzaj u trbuhu dok te je nosila."[1403] U drugom predanju stoji još: "Međutim, dobro si joj učinio i Allah će te nagraditi za malehan trud s mnogo nagrade.[1404]

[1400] Buhari, 713.

[1401] *Fikhutte'amuli me'al-validejn.*

[1402] *Salahul-ummeti*, dr. Sejjid Affani, 5/650.

[1403] Buhari, *Edebul-mufred*, i drugi. U drugom predanju: "...ni za jedno ritanje."

[1404] Buhari, *Edebul-mufred*, 11, i drugi.

Imamo i Muhammeda b. Sirina koji nije pričao s majkom drugačije nego što bi pričao sa bilo kojim glavešinom ili dostojanstvenikom.

Bilježi se od Ibn Avna da je rekao: "Neki čovjek je došao Muhammedu b. Sirinu, a on je bio kod majke, pa mu je rekao: 'Šta je s Muhammedom? Da nije bolestan od čega?' Rekli su mu: 'Ne, nego je on takav kad je kod svoje majke.'"[1405]

Zejnul-Abidin Ali b. Husejn je bio jako obziran prema svojoj majci, tako da su mu rekli: "Ti si neko ko je najpažljiviji prema svojoj majci i ne vidimo da ikada jedeš s njom?" On je rekao: "Bojim se da pružim ruku za zalogajem na koji je palo njeno oko, pa da na taj način budem nepažljiv i neposlušan prema njoj."[1406]

Imamo i Talka b. Hubejba, velikog pobožnjaka i učenjaka, koji je ljubio glavu svojoj majci i nije htio da hoda po gornjem spratu ako je majka bila u prizemlju iz poštovanja prema njoj.[1407]

Pa onda Hajve b. Šurejh, jedan od pročelnika muslimana, koji je sjedio u svojoj halki i podučavao ljude. Mati mu je rekla: "Hajve, ustani i baci ječam kokošima." A on bi ustajao i prekidao nastavu.[1408]

Muhammed b. Munkedir bi spuštao svoj obraz na tlo, a onda bi rekao majci: "Ustani i stavi svoje stopalo na moj obraz."[1409]

Trebalo bi da naučimo način ophođenja sa svojim roditeljima iz Kitaba i Sunneta, kao i iz postupaka učenjaka ummeta, a kod Allaha je podrška i Allah najbolje zna.

Trošenje na roditelje i rođake

Uzvišeni Allah je rekao: *Pitaju te kome će udjeljivati. Reci: "Imetak koji udjeljujete neka pripadne roditeljima, i rođacima, i siročadima, i siromasima, i putnicima; a za dobro koje učinite Allah, sigurno, zna."* (El-Bekare, 215)

Što se tiče riječi: i rođacima – to se odnosi na braću, sestre, njihovu

[1405] *Salahul-ummeti*, 5/653, prenoseći iz *El-mer-etu ve hukukuha fil-islama*, Bišra Tarazija.

[1406] Isto

[1407] *Birrul-validejn*, Tartuši, 78.

[1408] *Birrul-validejni*, 79.

[1409] *Sijeru a'alaminnubela*, 5/356.

djecu, amidže, tetke po ocu, njihovu djecu, dajdže, tetke po majci i njihovu djecu. Riječi: *a za dobro koje učinite* odnose se na sve vrste dobra i dobročinstva. Ono što se udijeli treba da bude od halala, jer izraz dobro ukazuje na to. U ovom časnom ajetu Uzvišeni Allah nam kaže: "Vjernici te pitaju[1410] o udjeljivanju, pa im reci: 'Udjeljivanje je od halal imetka i daje se roditeljima i rođacima, siročadi i siromasima i onima koji su odvojeni od svoga imetka i porodice.'" Sve što uradite dobra, Allah to zna i za to će vas nagraditi. U ovom ajetu jasno se može vidjeti bitnost udjeljivanja roditeljima, rođacima, siročadima, siromasima, putnicima, ako je onaj ko udjeljuje bogat, a siromasima je potrebno.

Održavanje rodbine

Uzvišeni Allah je rekao: *I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadima, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu.* (En-Nisa, 36)

Riječi: *Allahu se klanjajte* odnose se na pokoravanje Allahu u Njegovim naredbama, i na zabranu uz krajnju poniznost, ljubav i veličanje Allaha. Riječi: *nikoga Njemu ravnim ne smatrajte* znače: nemojte pored Allaha ili uz Allaha robovati nekom drugom božanstvu, ni na koji način kojim se Allahu robuje: dovom, skrušenošću, kurbanom, zavjetom, klanjanjem, ustajanjem ili na bilo koji drugi način. *Komšijama bližnjim* – znači: onim s kojima ste u srodstvu, krvno ili po tazbini. *Komšijama daljnjim* – onim s kojima niste u srodstvu, bilo da je vjernik ili nevjernik. *Drugovima* – odnosi se na suprugu. Neki kažu da se odnosi na prijatelja ili pratioca. Neki kažu na saputnika. Sva ova značenja se mogu uzeti jednako. *Koji su u vašem posjedu* – to su robovi ili robinje.

U ajetu nam Milostivi Gospodar oporučuje: I robujte Allahu Jedinom i nemojte uz Njega imati neko drugo božanstvo. Činite dobročinstvo ro-

---

[1410] Kažu da je Amr b. Džemmuh pitao Poslanika, alejhissalatu vesselam, a bio je bogat, šta da udjeljuje? Kome da udjeljuje? Pa je objavljen ovaj ajet kao odgovor na njegovo pitanje. Jasno je da je udjeljivanje materijalno, kao i ostala dobročinstva, a najprečeći da im se udijeli su roditelji i rođaci.

diteljima na takav način da nema zamjerke tome, pa svojim rođacima i siročadima, onima koji su u potrebi, bilo zbog toga što su slabi ili zbog toga što ih je snašla neka pošast i nevolja, komšiji rođaku s kojim si u srodstvu, ili daljnjem komšiji, prijatelju, sudrugu, na poslu, putu ili u sijelu, putniku kojem treba i koji nema boravka u određenom mjestu. I onima koje posjedujete, robovima ili robinjama. Uistinu Allah ne voli one koji su oholi spram drugih ljudi.[1411]

Iz ajeta se može uvideti vrijednost dobročinstva rođacima i to zbog njihove rodbinske povezanosti i davanje prednosti dobročinstvu njima.

[1411] *El-muntehab fi tefsiril-kur'anil-kerimi.*

Edebi džihada na Allahovom putu

Jezičko značenje džihada je ulaganje truda. Vjersko značenje je – ulaganje truda u odupiranju mnogobošcima i pobunjenicima. Džihad je propisan nakon Poslanikove, alejhissalatu vesselam, hidžre. Muslimani u Mekki su bili obavezni da se ustegnu i da na mušričke uvrede i progone odgovaraju praštanjem i trpljenjem. Kada su preselili u Medinu, priključili su se svojoj braći ensarijama i na taj način ojačali. Tada im je dopušteno da se bore protiv onih koji su im nanijeli nepravdu u Mekki, ali im nije džihad propisan kao obaveza. Uzvišeni je rekao: *Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini.* (El-Hadž, 39) Onda im je borba stavljena u obavezu protiv onih koji se bore protiv njih, ali bez borbe sa onim koji ih ne napadaju. Uzvišeni je rekao: *I borite se na Allahovom putu protiv onih koji se bore protiv vas.* (El-Bekare, 190) A onda im je propisana borba protiv svih mušrika. Uzvišeni je rekao: *A borite se protiv svih mnogobožaca, kao što se oni svi bore protiv vas.* (Et-Tevbe, 36) Ovo su stepeni propisanosti džihada. U početku je bio zabranjen, onda je postao dozvoljen, zatim naređen protiv onih koji prvi započnu borbu, a onda je naređen protiv svih mušrika.[1412]

Propisi džihada

Učenjaci se slažu, prijašnji i potonji, da je džihad farz kifaje (obaveza na zajednicu) za muslimanski ummet kako bi se širio islam, a farzi ajn (obaveza na svakog pojedinca) kako bi se odbio napad nevjernika. Muslimani su sada, kao što i sam znaš, podređeni drugima i njima upravljaju nevjernici. Njihove zemlje su okupirane i njihova prava su uskraćena. Njihovim stvarima upravljaju njihovi neprijatelji i nisu u mogućnosti da sprovode vjeru u svojim domovinama, a kamoli da je šire među drugima. Stroga obaveza je svakom muslimanu da se priprema i da u sebi nosi namjeru džihada, da pripravlja sve snage za to, tako da kada se ukaže prilika i kada Allah odredi, bude spreman. Ummetu koji umije da umre, koji zna kako da umre na častan način, Allah poklanja lijep život na dunjaluku i trajne blagodati na Ahiretu. Ono što nas koči i slabost koja nas ponižava nije ništa drugo osim sklonost prema dunjaluku i preziranje smrti.[1413]

[1412] *Zadul-me'ad*, 3/63-64.

[1413] *El-bahrurraiku*, 191-192.

Imam Ibn Kajjim kaže: "Uzvišeni Allah je rekao: *Krećite u boj, bili slabi ili snažni, i borite se na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje! To vam je, da znate, bolje!* (Et-Tevba, 41) Spas od Džehennema, praštanje grijeha i ulazak u Džennet vezuje, pa kaže: *O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne: u Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite – to vam je, da znate, bolje. On će vam grijehe vaše oprostiti i u džennetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh velik.* (Es-Saff, 10-12) A imate još jednu dodatnu stvar koja vam je draga i koju priželjkujete u džihadu: *Allahovu pomoć i skoru pobjedu!* (Es-Saff, 13) Allah nam kazuje: *Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati* (Et-Tevba, 111) Obećao im je i obavezao se da je takvima Džennet. Ovu obavezu je obećao u najboljim objavljenim knjigama: Tevratu, Indžilu i Kur'anu, a onda to potvrđuje time što kaže da niko bolje ne ispunjava svoje obaveze od Allaha. Daljnja potvrda je da ih poziva da se raduju svojom trgovinom i ugovorom, a onda ih obavještava da je to veličanstven uspjeh. Neka razmisli svaki onaj ko je napravio ovakav ugovor sa svojim Gospodarom, kako je samo veličanstven taj ugovor i koja je zarada od njega jer je kupac Uzvišeni Allah, a isplata je Džennet i Njegovo zadovoljstvo i viđenje Njega. Ovaj ugovor je prenesen preko poslanika i meleki su ga nadgledali i ljudi, a roba je takva da bude pripravna za veličanstvenu stvar i obraćanje:

Pripravili su te za stvar koju da znaš,
pripravi se da budeš sa slobodnjacima...

Ulog ljubavi i Džennetu je život i imetak Onom Ko to i posjeduje i Ko to kupuje od vjernika. Ne može Džennet kupiti neko ko nema šta ponuditi. Ova roba ne gubi na cijeni pa da se oko nje cjenkaju, niti se kvari pa da je prodaju uz odgodu. Ona je izložena na tržnici i njen vlasnik nije zadovoljan da se za nju ponudi išta drugo osim ulaganja sebe. Besposleni i nezainteresovani su se odmakli, a oni koji žele to stoje u redu i čekaju da vide koji od njih je pogodan da njegov život bude uzet za tu robu. Roba prolazi kroz njihove ruke i dolazi u ruke onih koji su *prema vjernicima ponizni, a prema nevjernicima ponositi.* (El-Maide, 54) Pošto ima mnogo onih koji tvrde da vole, traži se od njih da iznesu dokaz toj svojoj tvrdnji. Kada bi se ljudima uzimalo samo ono što tvrde, onda bi onaj ko ne zna ništa tvrdio da je zanatlija. Različiti su oni koji tvrde nešto, pa se kaže da

ne vrijedi tvrdnja osim ako se ima potvrda: *Reci: "Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti"* (Ali Imran, 31) Svi ljudi odstupaju, a ostaju sljedbenici Poslanika, alejhissalatu vesselam, u njegovim postupcima, riječima i ponašanju i od njih se traži potvrda, pa se kaže: Ne prima se potvrda osim uz preporuku: *Oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ičijeg prijekora bojati.* (El-Maide, 54) Onda se odvoji većina koji tvrde da vole, a ostanu samo mudžahidi. Njima se kaže: "Životi onih koji vole i njihovi imeci nisu njihovi i predajte ono što ste se obavezali ugovorom." Allah kupuje od vjernika njihove živote i imetke u zamjenu za Džennet. Kupoprodaja obavezuje razmjenu obje strane. Pošto trgovci vide veličinu Kupca i veličinu ponude i veličanstvenost Onoga s kim sklapaju ugovor, veličinu Knjige u kojoj se potvrđuje ovaj ugovor, postaju svjesni da roba ima vrijednost koja je neusporediva sa bilo kojom drugom robom. Svjesni su da se ta roba ne može kupiti za jeftin novac kojim bi se obezvrijedila. Onaj ko ima ovakav stav smatra se maloumnikom. Oni sklapaju sa Kupcem ugovor obostranog zadovoljstva i pristanka bez potvrde pristajanja. Oni kažu: "Allaha mi, nećemo te iznevjeriti niti očekujemo da ćeš ti iznevjeriti." Pošto se završi sporazum i oni predaju svoju robu, njima se kaže: "Vaši životi i imeci su naši i sada vam vraćamo više nego što ste uložili i umnogostručeno mnogo imetka uz to: *Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovu putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svoga...* (Ali Imran, 169) Mi nismo tražili vaše živote i imetke od vas kako bismo zaradili na vama, nego da se pokazala dobrota i plemenitost u primanju falične robe koja se plaća najskuplje, a onda vam dajemo i uloženo i obećano."

Pohitaj ako ti je stalo
jer te čeka ono za čim čezneš.
Pa kreni, ne gledaj brda ispred sebe,
jer te ta brda od užitka zaklanjaju.
Ne očekuj od lijenih da te prate,
njega ostavi a čežnja ti je dovoljan sudrug.
Od njih uzmi opremu
i kreni putem upute i ljubavi.
Reci: dušo strpi se još malo,
prilikom susreta sav umor će nestati.
To trajat će neki trenutak i nestati,
a tužan će radost trajnu uživati.

Brate, znaj da džihad u islamu ima veličanstveno mjesto, visok stepen jer to je vrhunac vjere, kao što o tome kaže Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, i stepen mudžahida ne može ostvariti i dostići ni onaj ko svaku noć ibadeti, ni onaj ko čini mnogo ruku'a i mnogo sedžde, ni onaj ko puno posti, kao što stoji u hadisu. Bilježi se od Ebu Hurejrea: "Neko je pitao Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam: 'Šta je jednako džihadu na Allahovom putu?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ne možete to.' I oni su ponovili nekoliko puta to pitanje, a on je svaki put odgovarao: 'Ne možete to.' Treći put je rekao: 'Primjer mudžahida na Allahovom putu je primjer postača koji stalno posti i onog ko po čitavu noć ibadeti učeći Allahove ajete, pa niti ikada prekida s postom, niti sa svojim dobrovoljnim namazom sve do povratka mudžahida na Allahovom putu s pohoda.' Mudžahidovom konju, i kada je svezan i odmara, piše se nagrada."[1414]

Uzvišeni o vrijednosti džihada na Njegovom putu kaže: *Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati, oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti.* (Et-Tevbe, 111)

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jedno prijepodne ili jedno poslijepodne na Allahovom putu je bolje nego dunjaluk i sve što je na njemu."[1415] I kaže: "Ko umre, a nije se borio i nije o tome razmišljao, umro je sa jednim dijelom munafikluka."[1416]

Zbog toga je Muhammed b. Ibrahim rekao da mu je Abdullah b. Mubarek citirao ove stihove, kada sam se s njim opraštao na svom polasku, i poslao ih sa njim Fudajlu b. Ijadu:

Robe, dva harema da nas pogledaš,
znao bi da si u ibadetu igrač.
Onaj ko svoje obraze suzama umiva,
vratovi nam se krvlju natapaju.
Zar je konje umarao uzalud,

[1414] Buhari, 2785; Muslim, 1878.

[1415] Buhari, 2792; Muslim, 1880.

[1416] Muslim, 1910; Muslim kaže: "Ibn Sehm priča da je Abdullah b. Mubarek rekao: 'Mislimo da se to odnosilo na vrijeme Poslanika, alejhissalatu vesselam.'" Nevevi kaže: "Ovo što kaže Ibn Mubarek je moguće tumačenje, a drugi kažu: 'To je općeniti hadis i hoće se reći da onaj ko je ovakav sličan munaficima koji su izostajali iz džihada, jer je ostavljanje džihada jedan od ogranaka licemjerja.'"

naši konji, danas, jutrom se umaraju...
Amberov miris je vama,
a mi smo amber kroz znoj i prašinu najbolji.
Doznali smo riječi našeg Poslanika
tačan govor u kom nema laži.
Ne može se prašina Allahovih konja
sjediniti s dimom džehennemskim.
Allahova knjiga govori među nama
da šehid nikad mrtav nije.

Kaže: "Sreo sam Fudajla b. Ijada i predao mu njegovu poruku u Haremu Kabe. Kada ga je pročitao, oči su mu zasuzile i rekao je: 'Istinu je rekao Ebu Abdurrahman i lijepo me je nasavjetovao.'"

Džihad ima veličanstvene ciljeve koje naš Gospodar pojašnjava u prvim ajetima o dozvoli borbe muslimanima, pa kaže: *Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini – a Allah je, doista, kadar pomoći onima koji su ni krivi ni dužni iz zavičaja svoga prognani samo zato što su govorili: "Gospodar naš je Allah!" A da Allah ne suzbija neke ljude drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri, i crkve, i havre, a i džamije u kojime se često spominje Allahovo ime. A Allah će, sigurno, pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu – ta Allah je zaista moćan i silan – one koji će, ako im damo vlast na Zemlji, molitvu obavljati i milostinju udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvraćati od nevaljalih. – A Allahu se na kraju sve vraća.* (El-Hadž, 39-41)

Sve ove časne ciljeve možemo ukratko iznijeti i kazati da su ciljevi džihada u islamu:

1. Ukidanje nepravde i odbijanje neprijateljstva

2. Pomoć čovjeku i namirivanje pravde onom kome je nepravda nanesena

3. Osiguravanje pozivanja i pozivalaca i njihova zaštita kako bi se uspostavila Allahova vjera

4. Potvrda prvenstva vjernicima, koji slijede istinu i koji na zemlji red uspostavljaju a ne prave nereda

5. Čuvanje Allahovih kuća u kojima se spominje Njegovo ime od

rušenja od strane nevjernika koji po Zemlji nered čine, a ne uspostavljaju reda[1417]

Džihad u islamu ima i svoje edebe koji su obavezni borcima, prije nego krenu u borbu, za vrijeme borbe i pohoda i nakon završene bitke.

Prije borbe

Nužno je da se ima iskrena namjera i predanost samo Allahu u tome. Borba se ne broji džihadom na Allahovom putu osim ako namjera nije usmjerena isključivo Allahu. Bilježi se od Ebu Musaa Eš'arija da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio upitan o čovjeku koji se bori da bi pokazao hrabrost i junaštvo, o onom ko se bori da bi sačuvao i zaštitio, o onom ko se bori za slavu, šta je od toga džihad na Allahovom putu?" Rekao je: "Onaj ko se bori da Allahova riječ bude gornja, on je na Allahovom putu."[1418]

U drugom predanju stoji: "Neki beduin je došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'Neko se bori da bude spominjan, neko da bude hvaljen, neko da uzme ratni plijen, neko da bi se vidjelo kakav je.' Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Onaj ko se bori kako bi Allahova riječ bila gornja, taj je na Allahovom putu.'"[1419] Zbog toga je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, krajnje vodio računa o tome da borce podsjeti na ove edebe svaki put kada bi slao vojne odrede. Kada bi polazili, govorio im je: "Ratujte sa Allahovim imenom!"

Isto tako je nužno i da se bude čestito i srca ispunjenog takvalukom i nužno je da i vođa bude muttekija, ali i njegovi borci. Takav je jedan od najboljih načina za pobjedu, jer njime Allah čuva borce od nevjerničkih zavjera i zamki i zbog njega im šalje pomoć meleka. Uzvišeni je rekao: *Ako kakvo dobro dočekate, to ih ozlojedi, a zadesi li vas kakva nevolja, obraduju joj se. I ako budete trpjeli i ono što vam se zabranjuje, izbjegavali, njihovo lukavstvo vam neće nimalo nauditi. Allah, zaista, dobro zna ono što oni rade.* (Ali Imran, 120)

Zbog toga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada je htio poslati nekog

[1417] *El-harbu ves-selamu fil-islami fi dav-i sureti*, Muhammed, dr. Abdulazim Bedevi.

[1418] Buhari, 2810; Muslim, 1904.

[1419] Sahih Ebu Davud, 2197; *El-vesajel-mimberije*, dr. Abdulazim Bedevi, 294.

zapovjednika na čelu jedinice, preporučivao mu takvaluk i onim muslimanima uz njega je oporučivao dobro.[1420]

Adabi koji prethode džihadu

1. Pripremanje sredstava i svega onog što je nužno za džihad

Oružje, novac, oprema i ljudi, koliko je to moguće, uz ulaganje svih potencijala i truda. O tome Uzvišeni kaže: *I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i svoje neprijatelje, i druge osim njih – vi ih ne poznajete, Allah ih zna. Sve što na Allahovom putu potrošite nadoknađeno će vam biti, neće vam se nepravda učiniti.* (El-Enfal, 60)

2. Zabrana otkrivanja vojnih tajni i planova

Poslanik, alejhissalatu vesselam bi, kada bi htio poduzeti neki pohod, to prikrivao drugim aktivnostima.

3. Poziv nevjernika na jedno od troje

Prvo je da ih se pozove u islam, pa ako prihvate islam, onda su sigurni za svoje živote i imetak i postali su braća ostalim muslimanima. Imaju sva prava kao i ostali muslimani i imaju obaveze koje imaju i ostali muslimani. To je krajnji cilj džihada u islamu, spasiti ljude od Džehennema kroz vjerovanje u Allaha. To se ne čini na silu, nego uz potpuno ubjeđenje i dragovoljno, slobodno i bez prisile. Uzvišeni je rekao: *U vjeru nema prisiljavanja.* (El-Bekare, 256) Ono što ukazuje na brigu islama o slobodi pojedinca u njegovom vjerovanju je da nije učinio poziv nevjernicima u islam, nego najprije čini da ih pozove u islam: pa ako prihvate islam, onda ih ostavi na miru, a ako odbiju, onda im zatraži džizju – glavarinu, kao što kaže Uzvišeni: *Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru – sve dok ne daju glavarinu poslušno i smjerno.* (Et-Tevba, 29)

Ako dadnu glavarinu, to će im se primiti i time su zaštitili svoje živote, slobodu, imetak, a ako odbiju islam i džizju, onda su oni ti koji hoće borbu i onda je muslimanima obavezno da se bore. Zbog toga je Poslanik,

[1420] Dio dužeg hadisa koji bilježi Muslim, 1731.

alejhissalatu vesselam, rekao: "Pa ako odbiju, onda se osloni na Allaha i bori se protiv njih."[1421]

Ako dođe do borbe, onda muslimani moraju da vode računa o sljedećem:

- **Obzirnost u ubijanju**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allah je propisao lijep odnos u svemu, pa kada ubijate, činite to na najbolji način, ako koljete životinju, to činite na najbolji način i neka neko od vas naoštri svoj nož i time poštedi životinju."[1422]

- **Čuvanje lica**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada se borite protiv nekoga, izbjegavajte lice."[1423]

- **Da se ne ubijaju žene i djeca**

Ibn Omer kaže: "U jednoj od bitaka, nađen je leš žene, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se ubijaju žene i djeca."[1424] Razlog da se ne ubijaju žene i djeca je taj da oni ne učestvuju sa nevjernicima u borbi. Isto se odnosi i na svećenike, hodočasnike, starce i bolesnike, i na sve druge koji ne učestvuju direktno u borbi. Oni se nazivaju civilima. Svi oni treba da se poštuju i da se ne izlažu nikakvom hrđavom ponašanju ili uvredama, kao i da se vodi računa o njihovim životima. Bilježi se od Rebaha b. Rebi'a da je rekao: "Bili smo s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, u jednom ratnom pohodu i vidio je ljude okupljene oko nečega. Poslao je jednog čovjeka da ispita situaciju i rekao: 'Idi i vidi oko čega su se okupili ovi ljudi?' Ovaj je rekao: 'Okupili su se oko poginule žene.' On je rekao: 'Ova nije učestvovala u borbi.' Na čelu vojske je bio Halid, pa je poslao do njega čovjeka s porukom: 'Nemoj ni slučajno ubijati žene i robove.'"[1425]

- **Da ne spaljuju vatrom**

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nas je poslao u jedan pohod i rekao nam: 'Ako nađete toga i toga i

[1421] Muslim, 3. *Kitabul-džihad*.

[1422] Muslim, 3/1955.

[1423] Buhari, 5/2559; Muslim, 4/2612.

[1424] Buhari, 6/3014; Muslim, 3/1744.

[1425] *Sahihu Ebi Davud*, 2324.

toga i toga, spalite ih.' Onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao, kada smo htjeli poći: 'Naredio sam vam da spalite toga i toga, a vatrom kažnjava samo Allah, pa ako nađete tu dvojicu, ubijte ih.'"

- **Zabrana krađe od ratnog plijena**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao svojim zapovjednicima: "Idite sa Allahovim imenom i radi Allaha i u vjeri Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, i nemojte ubijati starca, dijete, mladog niti ženu. Nemojte potkradati ratni plijen. Objedinite ga na jednom mjestu i budite dobri i dobročinitelji, uistinu Allah voli dobročinitelje."[1426]

- **Zabrana izdaje onog kome musliman garantuje sigurnost i zaštitu života**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nemojte izdati!"[1427] I još je rekao: "Izdajniku će biti data zastava na Kijametskom danu i reći će se: 'Ovo je izdaja toga i toga.'"[1428]

- **Zabrana da se iživljiva nad poginulim**

Imran b. Husajn kaže: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nas je podsticao na sadaku, a zabranjivao nam je masakriranje."[1429] Nije dozvoljeno da muslimani masakriraju leševe poginulih mnogobožaca tako što će im odsjeći uho, nos, usnu, ruku, nogu i slično, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, to zabranio.

- **Dova za pobjedu i proklinjanje neprijatelja**

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je govorio, nakon pripreme za borbu i bitku: "Allahu, Koji si objavio Kitab, Koji upravljaš oblacima, Koji poražavaš saveznike, porazi ih i pomozi nas protiv njih."[1430] Još je rekao: "Dvoje se ne odbija, ili rijetko kada se odbija: dova prilikom ezana i u borbi, kada se sukobe dvije strane jedna protiv druge."[1431]

[1426] Ebu Davud, 2614.

[1427] Ahmed, 5/358.

[1428] Buhari, 8/51; Muslim, 10, Kitabul-džihad.

[1429] Ebu Davud, 2667, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Masakriranje leša je da se od njega nešto odsiječe – uho, nos, izbije oko ili slično.

[1430] Buhari, 4/53-66; Muslim, 21-22.

[1431] Ebu Davud, 2540, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

- **Naredba za ukopavanje mnogobožačkih poginulih**

Uzvišeni Allah je stvorio čovjeka i počastio ga i uzdigao nad mnogim Svojim stvorenjima. Jedan od pokazatelja ove počasti koje je ukazao čovjeku je da mu je naredio da ukopa svoje umrle. Uzvišeni je rekao: *Proklet neka je čovjek! Koliko je on samo nezahvalan! Od čega ga On stvara? Od kapi sjemena ga stvori i ono što je dobro za njega pripremi, i Pravi put mu dostupnim učini, zatim mu život oduzme i učini da bude sahranjen.* (Abese, 17-21) Ukopati umrlog je obaveza, makar bio i nevjernik. Zbog toga je i Poslanik, alejhissalatu vesselam, pokopao mnogobošce, a Allah najbolje zna.

- **Zabrana prodaje neprijateljskih tijela**

Imam Buhari je naveo poglavlje u svom *Sahihu* koje je naslovio: *Babu tarhi džijefil-mušrikine filbi-r ve la ju-hazu lehum semen* / Poglavlje o odbacivanju mušričkih leševa u jamu i neuzimanje za njih ikakve naknade. Hafiz Ibn Hadžer[1432] je rekao da riječi: "i neuzimanje nikakve naknade za njih" ukazuju na hadis od Ibn Abbasa: "Mušrici su htjeli da kupe jedan od leševa poginulih mušrika, pa je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odbio da im ga proda." Ibn Hišam kaže: "Čuli smo od Zuhrija da su ponudili za tog mušrika deset hiljada." Ovako su muslimani lijepo postupali sa mušricima, mrtvim, kao što su prema njima bili obzirni i dok su bili živi. Da su muslimani htjeli da iskoriste priliku i zarade više, oni bi sakupili tjelesa mušrika i prodali ih za veliki iznos. Naročito što se radilo o istaknutim Kurejšijama koji su poginuli na Bedru. Međutim, kada su to prvi muslimani tražili imetak i dunjaluk![1433]

- **Naredba da se lijepo i dobro odnosi prema neprijateljskim zarobljenicima**

Prva bitka koju je vodio Poslanik, alejhissalatu vesselam, bila je Bitka na Bedru. Allah je svom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, omogućio da pobijedi mnogobošce, pa je od njih poginulo sedamdeset, a sedamdeset ih je zarobljeno. Kada se vratio u Medinu, odvojio je zarobljenike od svojih ashaba i naredio ashabima da se prema njima lijepo ophode. Hranili su ih i pojili i davali im odjeću. Time su dali veličanstven primjer lijepog opho-

[1432] Fethul-bari, 6/238.

[1433] *El-vesajel-minberijjeh*, Abdulazim Bedevi Halefi.

đenja prema zarobljenicima, pa ih Allah hvali zbog toga i kaže: *I hranu su davali, mada su je i sami željeli, siromahu i siročetu i sužnju.* (Ed-Dehr, 8)

Historija na svojim stranicama bilježi pravedno svjedočenje jednog od zarobljenika Bedra u kojem on priznaje plemenitost muslimana. Ibn Ishak kaže: "Ebu Aziz b. Umejr, brat Mus'aba b. Umejra, bio je jedan od zarobljenika. Ebu Aziz priča: 'Bio sam u jednog skupini ensarija, nakon zarobljavanja na Bedru. Kada bi sjeli da ručaju ili večeraju, meni bi davali hljeb, a oni bi jeli hurme, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, preporučio da se prema nama lijepo ophodi. Kada bi neko od njih dobio hljeba ili imao hljeba, davao bi meni. Ja bih se ustručavao da to primim i vraćao bih mu, a on je odbijao da to prihvati i ostavljao bi meni.'"[1434]

- **Zabrana krađe (potkradanja)**

To je uzimanje od ratnog plijena prije nego se on podijeli. Uzvišeni je rekao: *Nezamislivo je da Vjerovjesnik šta utaji! A onaj ko nešto utaji – donijet će na Sudnji dan to što je utajio i tada će se svakome u potpunosti dati ono što je zaslužio, nikome se nepravda neće učiniti.* (Ali Imran, 161)

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je ustao među nama i spomenuo je potkradanje i to koliko je ono opasno. Rekao je: 'Neću moći na Kijametskom danu nikoga sresti ko na vratu imadne ovcu koja će blejati, ili na leđima konja koji će rzati i on će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi.' Ja ću reći: 'Ne mogu ti nikako pomoći! Saopćio sam ti (posljedicu utaje plijena).'"[1435]

Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao da mu je pričao Omer b. Hattab: "Kada je bio Dan Hajbera, neki ljudi su poginuli od ashaba, pa su govorili: 'Taj i taj je šehid. Taj je šehid!' Došli su do jednog čovjeka i rekli za njega: 'Taj je šehid.', pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Ne, vidio sam ga u Džehennemu, sa ogrtačem koji je ukrao od ratnog plijena.'"[1436]

- **Zabrana izdaje**

Kada se sukob završi sporazumom ili pomirenjem ili neki od muslimana pruži zaštitu nekom nevjerniku ili mu dadne sigurnost, onda je obaveza

[1434] El-bidajetu vennihajetu, Ibn Kesir, 3/306-307.

[1435] Buhari, 6/3073; Muslim, 3/1831.

[1436] Muslim, 1/14/107.

da se ovo ispoštuje. Zabranjena je izdaja ili kršenje sporazuma. Neće se kršiti sporazum niti će se ubiti vjernik, makar se radilo i o ženi.

Bilježi se od Sulejma b. Amira da je rekao: "Između Muavije i Romejaca je bio sporazum i putovao je prema njihovim oblastima da, kada se završi sporazum, navali na njih. Neki čovjek je došao na konju i govorio je: 'Allahu ekber! Allahu ekber! Poštivanje sporazuma, a ne izdaja.' Pogledali su o kome se radi i vidjeli da je taj čovjek bio Amr b. Abese. Muavija je poslao po njega i pitao ga. On mu je rekao: 'Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Između koga bude sporazum s nekim drugim, neka ne veže kolane niti se oprema prije nego se završi rok naveden u sporazumu, ili ako oni prvi napadnu da im uzvrati istom mjerom.', pa se Muavija vratio."[1437]

Bilježi se od Abdullaha b. Amra b. Asa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko ubije nekoga s kim se sklopio sporazum, neće osjetiti mirisa Dženneta, a miris Dženneta se može osjetiti na četrdeset godina udaljenosti."[1438]

Bilježi se od Ummu Hani, sestre Alije b. Ebi Taliba, da je rekla: "Otišla sam Poslaniku, alejhissalatu vesselam, u Godini oslobođenja i našla ga da se kupa, a kćerka Fatima ga je zastirala. Nazvala sam selam, a on je upitao ko je. Ja sam rekla: 'Ja sam Ummu Hani, kćerka Ebu Taliba.' On je rekao: 'Dobro mi došla, Ummu Hani.' Kada je završio sa kupanjem, ustao je i klanjao osam rekata, ogrnut u jednu odjeću, pa kada je završio, rekla sam: 'Allahov Poslaniče, sin moje majke tvrdi da će ubiti čovjeka kojem sam ja garantovala sigurnost, sina Hubejre.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Mi pružamo zaštitu onom kome si i ti garantovala zaštitu, Ummu Hani.'"[1439]

Allahu ekber, kakav je to edeb! Kakav veličanstven moral! Nastojanje da se nevjernici zaštite od Džehennema prije borbe, milost u borbi, dobročinstvo nakon završene borbe, dobročinstvo spram poginulih, dobročinstvo spram zarobljenika, vođenje računa o civilima tokom borbe. Da li naši neprijatelji među nevjernicima znaju išta o ovome? Ne, tako mi Gospodara Kabe. Njihova historija je najveći svjedok o njihovom nevođenju računa o civilima i njihovo nepostojanje dobročinstva prema zarobljenicima, štaviše, oni su zločinci.

[1437] *Sahih Ebu Davud*, 2379.

[1438] Buhari, 6/3166.

[1439] Buhari, 6/1371; Muslim, 1/336 – 86 – 498.

Primjeri džihada nekih od ashaba Poslanika, alejhissalatu vesselam

Enes b. Nadr

On je jedan od primjera koje obuhvata ajet iz sure Ahzab, kada Allah kaže: *Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli, i ima ih koji to očekuju – nisu ništa izmijenili.* (El-Ahzab, 23)

Enes i Bitka na Bedru

Bitka na Bedru je ona koju je historija ubilježila svijetlim slovima, štaviše, to je bitka nad bitkama. Zbog toga se oni ashabi koji su učestvovali u njoj smatraju najboljim ashabima, štaviše, najboljim ljudima na Zemlji, kao što se i meleki koji su bili u toj bici smatraju najboljim melekima. Zbog toga svaki koji nije učestvovao u toj bici žali zbog toga jer je propustio ovu čast. Bedrije su oni kojima je oprošteno. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je o njima rekao: "Allah je pogledao Bedrije i rekao: 'Radite šta hoćete, oprostio sam vam.'" Među mnogim koji nisu učestvovali u ovoj bici je bio i Enes b. Nadr. Svi oni koji nisu učestvovali u ovoj bici nisu bili oni koji nisu htjeli da budu uz Poslanika, alejhissalatu vesselam, nego nisu učestvovali u njoj jer Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije pozvao sve da izađu u tu bitku, nego je pozvao one koji su trenutno bili spremni za borbu. On nije izašao da bi se borio, nego da bi presreo kurejševićku karavanu. Enes b. Nadr je izašao negdje i nakon bitke je došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: "Allahov Poslaniče, nisam učestvovao u prvoj bici koju si vodio protiv mnogobožaca. Allaha mi, ako me Allah poživi da učestvujem u nekoj bici, ja ću mušricima pokazati šta mogu." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je za njega molio od Allaha dobro.

Dan Uhuda

U nevolji se poznaju junaci, iskrenost boraca i ustrajnost čestitih, postojanost čestitih. U Bici na Uhudu sve ovo se jasno vidjelo u Enesu b. Nadru koji se, kada je vidio povlačenje muslimana i kako nevjernici navaljuju, sjetio svoje zakletve Poslaniku, alejhissalatu vesselam: "Allaha mi, ako me Allah poživi da učestvujem u nekoj bici *s mušricima, pokazat ću im šta mogu.*", pa je podigao pogled nebu i rekao: "Allahu, ne činim kao što čine ovi (muslimani koji su pobjegli i nisu učestvovali u borbi) niti imam išta s

ovim što čine ovi (mušrici)." Ponio je svoju sablju i uletio u borbu udarajući mušrike ne vodeći računa o strjelicama koje su zabadale u njega niti kopljima oko njega sa svih strana. Uletio je među mušričke redove gdje se proširila vijest da je poginuo Poslanik, alejhissalatu vesselam. Enes je prolazio pored muslimana koji su odbacivali svoje oružje i pitao ih: "Šta je s vama?" Oni su rekli: "Poginuo je Allahov Poslanik, alejhissalatu vesselam." On im je povikao: "Pa šta ćete sa svojim životom poslije njega? Krećite i umrite za ono za šta je on umro!" Navalio je na mušrike svojom sabljom i borio se kao razjareni lav. Sreo je Sa'da b. Muaza i rekao mu, glasom punim ubjeđenja i čežnje: "Hej, Sa'de, osjećam Džennet, tako mi Nadrova Gospodara, osjećam njegov miris na Uhudu." Sa'd ga je gledao kako sije smrt među mušricima i prenio je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, ono što je vidio: "Nisam mogao da radim ono što je radio Enes, Allahov Poslaniče." Enesu je dodatno dalo snage i volje spoznaja da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, živ i da vodi bitku. Navalio je odvažno sprovodeći svoju zakletvu koju je dao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, da će se boriti i da će im pokazati kakav je. Primio je toliko udaraca od nevjernika da se njegovo lice nije moglo prepoznati i udovi su mu bili isječeni. Na polju je pao kao šehid. Njegova duša se uzdigla svom Stvoritelju kako bi se preselila u polje zelenih ptica u Džennetu i kako bi mogla da ide kuda hoće. Kada su muslimani pregledali tijela poginulih, nisu mogli prepoznati njegovo tijelo. Toliko su ga mušrici iskasapili i unakazili. Na njemu su našli preko osamdeset rana od sablje ili koplja. Niko ga nije mogao prepoznati osim njegove sestre Rebi'je, kćeri Nadrove. Prepoznala ga je po jednom biljegu na prstu. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je sve poginule pokopao i za njima se isplakao. Među njima je bio i njegov amidža Hamza. Poslanik, alejhissalatu vesselam, ih je oplakao i za njih Allaha zamolio da ih nagradi dobrim.

Umejr b. Hammam

Umejr je primio islam i odrastao je u islamskom okruženju. Napajao se Objavom i slušao je Kur'an, opijeno, iz usta miljenika Muhammeda, alejhissalatu vesselam. Srce mu je podrhtavalo od čežnje za susretom s Allahom i trajnim boravištem u Džennetu. Pogledajmo kako je veličanstven momenat susreta ovog cijenjenog ashaba sa Džennetom u kojem je ono što oko nije vidjelo niti uho čulo niti može pasti na pamet čovjeku.

Bilježi se od Enesa b. Malika da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesse-

lam, je poslao Busejsu kao špijuna da vidi šta se dešava sa karavanom Ebu Sufjana. Došao je i u kući nije zatekao nikoga osim mene i Poslanika, alejhissalatu vesselam. Ne znam šta je bilo zauzelo neku od njegovih, alejhissalatu vesselam, supruga. Ispričao mu je priču i onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, izašao i pričao, pa je rekao: 'Imamo potrebu, pa onaj ko ima šta pojahati, neka krene s nama.' Znači, ko ima neku životinju za jahanje. Ljudi su tražili dozvolu da dovedu svoje životinje iz drugog kraja Medine, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ne, samo oni koji trenutno imaju jahaće životinje.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je krenuo i s njim njegovi ashabi kako bi stigli prije mušrika na Bedr. Došli su i mušrici, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Neka niko od vas ne čini ništa prije mene.' Primakao se mušricima i rekao: 'Krenite Džennetu koji je veći od nebesa i Zemlje.' Umejr b. Hammam Ensarija je rekao: 'Allahov Poslaniče, prostranom koliko su nebesa i Zemlja?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Da.' Onda je Umejr rekao: 'Plaho, plaho!', pa ga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, pitao: 'Šta te nagnalo da kažeš plaho, plaho?' Umejr je rekao: 'Ništa, Allahov Poslaniče, Allaha mi, osim nada da budem jedan od onih koji će ga nastanjivati.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Ti si od njegovih stanovnika.' Izvadio je nekoliko hurmi i počeo ih jesti, a onda rekao: 'Ko zna da li ću poživjeti da pojedem sve ove hurme. To je puno vremena.' Onda je odbacio ostatak hurmi, a onda se borio protiv mušrika i poginuo je."[1440]

Brate radi Allaha, ovakva je bila iskrenost Umejra b. Hammama uz sve one ashabe koji su bili takvi. On je ponudio svoj život kao žrtvu Allahu i Njegovom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, a plaća za to je Džennet.

Ebu Ejjub Ensarija

On je ukopan pod zidinama Kostantinopolja, čovjek koji je imao čast pružiti gostoprimstvo najboljem čovjeku Muhammedu, alejhissalatu vesselam, pa šta s njim?

Ebu Ejjub je učestvovao u svim vojnim pohodima i nije izostao ni iz jedne bitke. Posljednji njegov vojni pohod je bio kada je Muavija opremio vojsku pod komandom svoga sina Jezida, za oslobođenje Kostantinopolja. Ebu Ejjub je tada bio starac, zašao u godine, blizu osamdeset, ali ga to nije

[1440] Muslim, 1901.

spriječilo od toga da se sretne sa neprijateljem. Međutim, nije zašao duboko u neprijateljsku teritoriju i razbolio se takvom bolešću koja ga je vezala za postelju. Jezid je došao da ga obiđe i rekao: "Šta ti treba?" On je rekao: "Da me, ako umrem, posadiš na jahalicu, a onda me pošalji u neprijateljsku zemlju dokle god se može doći. Kada ne budeš mogao dalje, onda me ukopaj i vrati se." Kada je umro, ovaj ga je posadio na jahalicu i zakopao u neprijateljskoj teritoriji. On je govorio: "Uzvišeni Allah je rekao: *Krećite u boj, bili slabi ili snažni, i borite se na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje! To vam je, da znate, bolje!* (Et-Tevbe, 41) Ja ne mogu biti drugačiji osim slab ili snažan."

Ovo je bila jedina potreba Ebu Ejjuba koji je darovao svoj život. Mislite da je ovo poezija? Ne, niti je izmišljotina. To je bila činjenica koja se desila na ovom svijetu i ljudi nisu mogli vjerovati svojim očima i ušima. Jezid je sproveo ono što je Ebu Ejjub od njega tražio i ukopao je tijelo ovog čovjeka u srcu današnjeg Istanbula. Tijelo veličanstvenog čovjeka koji je htio da bude ukopan na mjesto gdje se bori muslimanska vojska. Allah je omogućio ono što je želio i ukopan je pod zidinama Kostantinopolja. Neka je Allah zadovoljan starinom, mudžahidom, Ebu Ejjubom Ensarijom.

Bilježi se od Ibn Omera da je rekao: "Bili smo na Bizanstijskoj teritoriji i pred nas je izašlo mnogo vojnika. Naspram njih je stalo isto toliko ili više muslimana. Nad Egipćanima je zapovijedao Ukbe b. Amir, jednu grupu je vodio Fudajl b. Ubejd. Na Bizantijce je navalio jedan čovjek i ušao u njihove redove pa su ljudi povikali: 'Subhanallah. Ovaj se baca u propast!' Ebu Ejjub je ustao i rekao: 'Ljudi, vi tako tumačite taj ajet, a taj ajet je objavljen radi nas ensarija, kada je Allah ojačao islam i kada je bilo dosta sljedbenika.' Onda su neki među nama govorili, potajno, da Poslanik, alejhissalatu vesselam, ne čuje: 'Neš imetak propada, a Allah je osnažio islam i omasovio ga. Mogli smo svoj imetak ulagati i jačati, pa da vratimo ono što nam je propalo. Allah je objavio svom Poslaniku, alejhissalatu vesselam, uzvraćajući nam ono što smo govorili: *I imetak na Allahovom putu žrtvujte, i sami sebe u propast ne dovodite.* (El-Bekare, 195) Propast je bila u tome da se imetak množi i povećava, a da se ostavi borba i zalaganje. Ebu Ejjub je bio stalno u borbi na Allahovom putu sve do svog ukopa na Romejskoj teritoriji."[1441]

[1441] Tirmizi, 2972, i kaže da je vjerodostojan. Pogledaj: *Essahiha*, 13.

Adabi hadža i umre

Uzvišeni Allah je rekao: *Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome.* (Ali Imran, 97)

Uzvišeni stavlja u obavezu da se hadž obavi Njegovom časnom Hramu, svim punoljetnim i za to sposobnim muslimanima. To su oni koji mogu doći do Kabe bilo kakvim prijevoznim sredstvom i odgovarajućom poputbinom. Onaj ko to prizna i učini, taj je od onih koji su na Pravom putu i koji je vjernik. Onaj ko to zaniječe, ko ne smatra da je obaviti hadž obaveza, taj je izašao iz vjere. A onaj ko ne vjeruje, Allah je doista neovisan. Nevjerstvo je ovdje ili zbog toga što ostavlja hadž, a u mogućnosti je, i to vodi u nevjerstvo, ili zbog toga što je zanijekao jednu od temeljnih obaveza.

Hadž je jedna od pet temeljnih obaveza islama

Bilježi se od Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Islam je izgrađen na petero: šehedatu (svjedočanstvu) da nema božanstva osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, hadžu i postu ramazana."[1442] Dakle, hadž je obaveza, i on je jedan od osnova islama.

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je govorio: 'Ljudi, Allah vam je propisao hadž, pa ga obavljajte.' Neki čovjek je rekao: 'Je li svake godine, Allahov Poslaniče?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je šutio, a čovjek je ponovio pitanje tri puta. Onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Da sam rekao 'da', onda bi bilo obavezno svake godine, a vi to ne biste mogli.' Onda je rekao: 'Ono što vam nisam rekao nemojte zapitkivati. Oni prije vas su propali i stradali zbog čestog zapitkivanja i neslaganja sa svojim vjerovjesnicima. Kada vam nešto naredim i preporučim, učinite od toga koliko možete, a ako vam nešto zabranim ili vas odvraćam od toga, ostavljajte to.'"[1443] U hadisu je jasan dokaz obaveze hadža, jer je naredba koja obavezuje. Dokaz tome je što je naredba vezana za mogućnost, a ne zabrane. Ono što je Poslanik,

[1442] Buhari, 4514; Muslim, 16.

[1443] Muslim, 1337.

alejhissalatu vesselam, prešutio, to se ne računa i to je od pokazatelja Allahove milosti prema muslimanima. Štaviše, onaj hadž u kojem hadžija ne počini grijeha, dok ga obavlja, jedno je od najboljih dobrih djela i za njega Allah daje najveću nagradu.

Bilježi se od Ebu Hurejre da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio upitan: 'Koje je djelo najbolje?' Rekao je: 'Vjerovanje u Allaha i Njegova poslanika.' Upitan je: 'A onda?' Rekao je: 'Džihad na Allahovom putu.' Upitan je: 'A onda šta?' Rekao je: 'Primljeni hadž (mebrur).'"[1444] Hadž mebrur je onaj tokom kojeg hadžija ne počini grijeha. Takav se vraća bolji nego je bio. Postaje pobožnjak nakon što je bio nemaran. U hadisu je i podsticaj na hadž, jer je to djelo za koje se ima jedna od najvećih nagrada.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko obavi hadž radi Allaha, ne imajući snošaja, ne čineći prijestupe, vraća se čist kao na dan kada ga je majka rodila."[1445] Imati snošaj je jedinstvena sintagma za sve ono što čovjek hoće od svoje žene na polju užitka. U hadisu imamo i da se onaj ko obavi hadž, a nije besposličio, nije počinio veliki grijeh i nije ustrajavao u malom grijehu, vraća sa hadža oslobođen grijeha kao na dan kada ga je majka rodila.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Umra do umre potire ono što je između njih dvije, a za primljeni hadž nema druge nagrade osim Dženneta."[1446] Znaj da je poređenje hadža sa džihadom samo kako bi se ukazalo na veličinu nagrade za njega. Bilježi se od Aiše da je rekla: "Allahov Poslaniče, vidimo da je džihad najbolje djelo, pa hoćemo li i mi u džihad?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ne, nego je najbolji džihad primljeni hadž." Džihad za žene nije najbolje djelo, za njih je najbolje djelo primljeni hadž.

Dozvoljenost trgovanja na postojećim tržnicama u Mekki tokom hadža zaključuje se shodno hadisu od Ibn Abbasa u kojem stoji: "Bio je Ukaz, Medženna i Zul-medžaz, kao tržnice za vrijeme džahilijeta. Oni su smatrali prijestupom da trguju tokom perioda hodočašća, pa je objavljeno: *Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da*

[1444] Buhari, 26/1519; Muslim, 83.

[1445] Buhari, 1521,1819,1852; Muslim, 1350.

[1446] Buhari, 1773; Muslim, 1349.

nešto steknete. (El-Bekare, 198)"[1447] Vjernici su se ustručavali da trguju na postojećim tržnicama u Mekki tokom svoga hadža, pa je Allah objavio da nema nikakve smetnje u trgovini onim što je Allah darovao, u toku hadža. Dakle, trgovina u danima hadža ne utiče na njegovu ispravnost, mada je bolje da čovjek koji obavlja hadž to ne čini, jer na taj način ga sprječava da se u cijelosti posveti Allahu.

Adabi hadža i umre

1. **Da se čovjek iskreno pokaje prije nego krene na hadž ili na umru**

Mada je teuba potvrđena svakom muslimanu, jer Uzvišeni kaže: *O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo.* (Et-Tahrim, 8) Samo što je ona još potrebnija i još izražajnija kada se radi o onom ko obavlja hadž ili umru, jer on odlazi na čista mjesta i ne zna da li će se vratiti živ ili neće.

2. **Podsticanje na hadž i na umru**

Alejhissalatu vesselam podstiče na ova dva veličanstvena ibadeta, pa kaže: "Ko obavi hadž i na njemu nema snošaja i ne griješi, vraća se kao na dan kada ga je majka rodila."[1448] Još je rekao: "Umra do umre je iskup za ono što se počinilo između njih, a za primljeni hadž nema druge nagrade osim Dženneta."[1449]

3. **Da obešteti one koje je uvrijedio, jer je putovanje nesigurno od smrti**

4. **Da pripremi svoju opremu od halal imetka i da ostavi dovoljno novčanih sredstava onima koje je obavezan da izdržava: roditelje, ženu i djecu**

5. **Da se oprosti sa porodicom, prijateljima i poznanicima**

6. **Da uči ovu dovu za one s kojima se oprašta: *Prepuštam Allahu vašu vjeru, povjerenje i vaša djela. A da oni koji ostaju kažu: Allah ti***

[1447] Buhari, 1770, 2050, i još na nekim mjestima.

[1448] Buhari, 1521; Muslim, 1350.

[1449] Buhari, 1773; Muslim, 1349.

dao takvaluk, oprostio ti grijehe i uputio te na dobro.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Mudri Lukman je govorio: 'Uzvišeni Allah kada Mu se nešto povjeri, On to i sačuva.'"[1450] Onima koji bi ga ispraćali, govorio je: "Prepuštam Allahu tvoju vjeru, povjerenje i tvoja djela."[1451]

7. **Da na put krene u društvu trojice, četverice, nakon što ih izabere kao pogodne za putovanje**

Jer je put, kao što se kaže: kušnja za ljude. Naziva se putom (sefer) jer otkriva sve osobine čovjeka. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jedan jahač je šejtan. Dvojica su dva šejtana, a trojica su jahači."[1452] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada bi ljudi znali šta je u samoći ono što ja znam, nikada ne bi neko jahao noću sam."[1453]

8. **Da putnici među sobom izaberu jednog koji će ih voditi uz njihov dogovor**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada izađu trojica na put, neka ih vodi jedan."[1454]

9. **Da prije putovanja klanja istiharu**

Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, podsticao, štaviše podučavao ih je istihari kao što je podučavao nekoj suri iz Kur'ana i u svemu. Bilježi se od Džabira da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nas je podučavao istihari za sve, kao što nas je podučavao nekoj suri iz Kur'ana. Govorio je: 'Kada je čovjek zabrinut za nešto, neka klanja dva rekata, dobrovoljnog namaza, a onda kaže: 'Allahu moj, tražim dobro od Tebe s Tvojim sveznanjem, Tvoju moć iz Svemoći i tražim iz Tvoje neizmjerne blagodati. Ti si svemoćan, a ja nemoćan, Sveznajući, a ja ne znam i Ti znaš gajb. Allahu moj, ako je ova stvar dobra za mene, moju vjeru i dunjaluk, moj život i smrt, mojoj skoroj ili daljnjoj budućnosti, dosudi mi je i olakšaj i učini je blagoslovljenom. A ako je ova stvar loša za mene, moju vjeru i dunjaluk,

[1450] Ahmed, 2/82.

[1451] Ahmed, 2/7,25,38,136.

[1452] Ebu Davud, 2607; Tirmizi, 1674.

[1453] Buhari, 4/70.

[1454] Ebu Davud, 2608.

moj život i smrt, mojoj skoroj ili daljnjoj budućnosti, otkloni je od mene i mene od nje i daj mi dobro, ma u čemu ono bilo i učini me zadovoljnim time!' i onda neka navede potrebu.'"[1455]

10. **Kada izlazi iz kuće, da kaže: "Bismillahi!"**

Da kaže: "Oslanjam se na Allaha i nema moći ni promjene osim s Allahom. Allahu moj, štitim se Tobom od toga da zabludim ili u zabludu odvedem nekoga, pogriješim ili na grijeh navedem, nanese mi se nepravda ili nekome nanesem nepravdu, zanemarim nešto ili mi neko neznanje pokaže."[1456]

11. **Kada pojaše (ukorači u prevozno sredstvo), neka kaže: "Sa Allahovim imenom (Bismillahi)."**

Da kaže: "Radi Allaha, Allah je najveći i oslanjam se na Allaha. Nema moći ni promjene osim s Allahom, Veličanstvenim i Nedostižnim. Ono što Allah hoće to biva, a ono što neće i ne bude. Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se, sigurno, Gospodaru svome vratiti! Allahu, od Tebe tražimo na ovom našem putovanju čestitost i takvaluk, a od djela ona kojima si Ti zadovoljan. Allahu, olakšaj nam ovo naše putovanje i daljinu nam skrati. Allahu, Ti si suputnik i Onaj Koga ostavljam svojoj porodici i imetku. Allahu, štitim se Tobom od putničkih nedaća, ružnih prizora i neuspjeha, i ružnog izgleda imetka, porodice i djece."[1457]

12. **Da na put krene u četvrtak ujutro**

Ako je u mogućnosti da tako uradi. Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi htio putovati, polazio je četvrtkom. Govorio je: "Allahu moj, blagoslovi mom ummetu njegovo ranjenje (uranak)."[1458]

Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi slao izvidnice ili vojne odrede, slao ih je ujutro. Potrebno je da se vodi računa o uranku jer je u tome blagoslov i zbog toga što je lakše da se ostvare poslovi ujutro, kao što je lakše i putniku da dođe do svog cilja u najskorije vrijeme.

[1455] Buhari, 1162,6382,7390.

[1456] Ebu Davud, 5094, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, a Albani ga ocjenjuje kao vjerodostojan u *Sahih Ebu Davud*, 4248.

[1457] Muslim, 1342.

[1458] Buhari, 2949.

13. **Da uči tekbir kada se uspinje, a tesbih kada silazi**

Znači, kada se uspinje uz brdo kaže: *Allahu ekber!* A kada silazi nizbrdo, da kaže: *Subhanallah!*

Bilježi se od Džabira da je rekao: "Kada bismo se uspinjali, izgovarali smo tekbir, a kada bismo se spuštali, izgovarali smo tesbih."[1459] Bilježi se od Ebu Hurejrea: "Neki je golem čovjek rekao: 'Allahov Poslaniče, hoću da putujem, pa preporuči mi.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: 'Budi čestit i izgovaraj tekbir na svakoj uzvisini.'"[1460]

14. **Odmaranje tokom puta**

Ako se put odulji, pohvalno je za putnike da se odmaraju i prave stanke, i da odmaraju svoje životinje, ako se radi o životinjama, a ako se radi o motornim vozilima, onda da zastane kako bi dopunio gorivo i radi drugih potrepština. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ako putujete travnatim površinama, dajte i devama njihovo pravo od zemlje."[1461] Svrha toga je da se osnaži za teškoću putovanja, a Allah najbolje zna.

15. **Da putnik spava, ako može, na desnoj strani i da stavi ruku pod glavu**

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi putovao i kada bi se smrklo, lijegao bi na desnu stranu, a kada bi bilo pred sabah, nalaktio bi se i stavljao glavu na šaku.[1462] Svrha toga da se glava stavlja na šaku je kako ne bi tvrdo zaspao i propustio sabah-namaz. Spavanje tokom putovanja je kako bi se tijelo odmorilo.

16. **Zikr prilikom uzimanja odmarališta**

Kada putnici dođu do odmarališta, Sunnet je da zamole Allaha i traže zaštitu Njegovim riječima od zla koje je stvorio. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko uzme konačište i kaže: 'Štitim se Allahovim savršenim riječima od svakog zla koje je stvorio' – ne može mu ništa naškoditi sve dok ne napusti konačište."[1463]

[1459] Ahmed, 4/417; Ebu Davud, 2606; Tirmizi, 1212, i kaže da je dobar, Ibn Madže, 2236; Ibn Hibban, 4735, od Sahra Gamirija, *Sahihul-džami'*, 1300.

[1460] Tirmizi, 3445, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1461] Muslim, 1526.

[1462] Muslim, 683.

[1463] Muslim, 2708.

17. Zabrana odmaranja na sredini puta, prolaza

To zbog toga što je sredina puta nešto čime se kreću životinje i prevozna sredstva. Sjedenje na sredini puta je dovođenje u opasnost. Na osnovu ovoga je putnik obavezan da se odmara na kraj puta kako ne bi bio izložen opasnosti. Miljenik, alejhissalatu vesselam, ukazuje na izbjegavanje sredine puta, pa kaže: "A ako zanoćite, onda izbjegavajte sredinu puta jer to je prolaz životinjama i noćnim lutalicama."[1464] Isto tako je rekao: "Dobro se čuvajte da zanoćite na sredini puta ili da klanjate tu, jer to je boravište zmija i zvijeri, i ne podmirujte fiziološku potrebu tu, jer to je nešto što je prokleto."[1465]

18. Korištenje putovanja za zikr i ibadet

Musliman treba da koristi svoje vrijeme kako bi spominjao Allaha i bio Mu pokoran, učio Kur'an, tesbih, obavljao namaz i druge vrste svog ibadeta i robovanja Allahu. Ashabi su o ovome dobro vodili računa.

Enes priča: "Kada bismo stigli na odmaralište, ne bismo činili tesbih prije nego raspremimo životinje."[1466]

Dalje, zemlja, tlo na kojem se spominje Allah ili se čini neko dobro djelo, svjedočit će u prilog čovjeku na Kijametskom danu. Uzvišeni je rekao: *Toga dana će ona vijesti svoje kazivati jer će joj Gospodar tvoj narediti.* (Ez-Zilzal, 4-5) I rekao je: *Mi ćemo, zaista, mrtve oživiti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasno pobrojali.* (Ja sin, 12)

Brate putniče, vodi računa da svoje vrijeme na putu iskoristiš za pokoravanje Allahu i spominjanje Allaha. Znaj da je onaj ko spominje Allaha u društvu meleka. Kada putovanje ne bi imalo nikakve druge časti osim ove, bilo bi dovoljno. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nema jahača koji se u svom putovanju osami sa Allahom i zikrom, a da uz njega nije melek, a neće se osamiti s poezijom ili nečim drugim, a da šejtan neće biti uz njega."[1467]

[1464] Muslim, 1526.

[1465] Ibn Madže, 329, *Sahihul-džami'*, 2673.

[1466] Ebu Davud, 2551; *Sahih Ebu Davud*, 2224.

[1467] Taberani u *El-kebiru*, 17/895; i *Sahihul-džami'u*, 5706.

19. **Da požuri s povratkom porodici i svom gradu**

Kada hadžija završi sa svojim obredima, pohvalno je da požuri sa povratkom u svoju zemlju, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Putovanje je dio kazne. Nekom od vas je uskraćena i hrana i piće i san. Pa kada završi svoju potrebu, neka požuri svojoj porodici."[1468]

20. **Da na svom putovanju moli Allaha i traži i dunjalučko i ahiretsko dobro**

Jer je putnička dova primljena. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Tri su dove koje se ne odbijaju i nema sumnje u to: dova onog kome je nepravda učinjena, dova putnika i dova roditelja za dijete."[1469]

21. **Da žena ne putuje bez mahrema**

Putovanje žene na hadž bez mahrema je zabranjeno, shodno hadisu koji se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao: "Ženi koja vjeruje u Allaha i Onaj svijet nije dopušteno da putuje put koji traje dan i noć osim sa nekim ko joj je mahrem."[1470] Bilježi se da se neki čovjek prijavio za vojni pohod, a žena mu je htjela da obavi hadž, za vrijeme Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa je čovjek otišao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: "Prijavio sam se za vojni pohod, a moja žena hoće da ide na hadž." Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, mu je naredio da ide s njom na hadž i da ne ide u pohod.

22. **Da ostavi oporuku prije putovanja**

Ako je oporuka potvrđena u normalnim okolnostima, onda je ona još potrebnija ako se ide na put, jer se ne zna da li će se sigurno vratiti s puta. Putnik treba o tome dobro da vodi računa kako bi svako mogao da ostvari svoja prava. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nema pravo čovjek musliman koji ima nešto za oporučiti da zanoći dvije noći a da ne ostavi oporuku zapisanu kod sebe."[1471]

[1468] Buhari, 1804; Muslim, 3001.

[1469] Ahmed, 2/258,434,478; Tajalisi, 1265; Buhari u *Edebul-mufredu*, 70. str; Ebu Davud, 1536; Tirmizi, 1905; Ibn Madže, 3862; Ibn Hibban, 2688.

[1470] Buhari, 1088; Muslim, 1339. Mahrem je: otac, sin, brat po mlijeku i slično. Dever, zet, amidžić i drugi, ne smatraju se mahremom i nije im dopušteno da putuju sa ženom kao njeni mahremi.

[1471] Buhari, 2738; Muslim, 1627.

23. Kada se vraća i nadomak je svom gradu, da izgovori tri tekbira

I da kaže: "Povratnici, pokajnici, robovi, oni koji sedždu čine, svome Gospodaru zahvalni.[1472] I da to ponavlja jer je i Poslanik, alejhissalatu vesselam, tako radio."

24. Da ne kuca na vrata porodici noću

Treba da im pošalje nekoga ko će im kazati da dolazi kako ne bi došlo do iznenadnog upada kod porodice. Postoje i drugi načini kojima se može obavijestiti porodica, kao što je telefon. Bilježi se od Džabira b. Abdillaha da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da čovjek noću dođe na vrata svojoj porodici."[1473] Ako se putnik vraća svojoj porodici, treba da ih obavijesti o svom dolasku telefonom, ili na neki drugi način, kako bi se oni mogli pripremiti za njegov dolazak. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao svojim ashabima, kada su se vraćali s puta: "Sačekajte, i u grad uđite noću, kako bi se počešljala ona koja je nepočešljana i uredila ona čiji je muž bio odsutan."[1474]

25. Da ode u Poslanikovu, alejhissalatu vesselam, džamiju i klanja dva rekata

Onaj ko hoće da se vrati porodici, od posjetitelja Medine, treba da ode u Poslanikovu, alejhissalatu vesselam, džamiju i predanog srca klanja dva rekata.

26. Posjeta kabura Poslanika, alejhissalatu vesselam, prilikom povratka

Hadžija, prilikom povratka, treba posjetiti kabur Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, nazvati mu oproštajni selam i stati pred njegov kabur i reći: "Allahu, nemoj ovo da bude moj posljednji susret s Tvojim Vjerovjesnikom i njegovom džamijom i haremom. Olakšaj nam ponovni dolazak njemu i počasti me zdravljem i oprostom na dunjaluku i na Ahiretu." A onda neka licem izađe a ne leđima i neka kaže, okrenut vratima: "Allahu, molimo Te na ovom našem putovanju za čestitost i takvaluk i djela kojima ćeš Ti biti zadovoljan i koja su Tebi draga."[1475]

[1472] Buhari, 3/9, 4/69; Muslim, 428.

[1473] Buhari, 1801; Muslim, 1928.

[1474] Buhari, 5247; Muslim, 1466.

[1475] El-fikhul-vadih.

27. **Stalni takvaluk prema Allahu**

Uzvišeni je rekao: *O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite.* (El-Hašr, 18) I rekao je: *Zato se Allaha bojte koliko god možete, i slušajte i pokoravajte se i milostinju udjeljujte, za svoje dobro. A oni koji budu sačuvani gramzljivosti, bit će ti koji će uspjeti.* (Et-Tegabun, 16) I rekao je: *O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani!* (Ali Imran, 102)

28. **Izbjegavanje spolnog općenja, griješenja i raspravljanja na hadžu**

Uzvišeni je rekao: *Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna.* (El-Bekare, 197)

29. **Što češće hranjenje gladnog**

Ovo ako se radi o hadžiji koji je bogat. Njemu je pohvalno da svom društvu ponudi hranu i da ponudi siromahe i potrebnike, jer je nahraniti gladnog jedan od pokazatelja primljenog hadža. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio upitan: "Šta je primljeni hadž?" – pa je rekao: "Nahraniti gladnog i lijepo govoriti."[1476]

Adabi tavafa

Tavaf je kruženje oko Kabe sedam krugova. Tavaf ima svoje adabe kojih treba hadžija da se pridržava, a oni su:

1. **Nijet**

Jer sva djela se vrednuju prema namjeri, pa je neophodno da onaj ko hoće da obavi tavaf, nijet učini, a to je srčana odluka da se učini tavaf iz pokornosti Allahu i robovanja Njemu.

2. **Da tavaf obavi pod abdestom i čist**

Shodno hadisu koji se prenosi od Aiše: "Prvo što bi Poslanik, alejhissa-

[1476] Hakim, 2/483, i kaže da je vjerodostojan, a s njim se slaže Zehebi, *Sahihul-džami'*, 2819, i pripisuje ga i Ahmedu, Ibn Adijju i Taberaniju u *El-Evsetu*.

latu vesselam, učinio kada bi došao, jeste da uzme abdest, a onda počne s tavafom."

3. **Da tavaf bude uz skrušenost**

I svjesnost o Allahovoj veličini, strahopoštovanje spram Njega i želju za onim što je kod Njega.

4. **Da onaj ko čini tavaf ne govori osim u potrebi**

A ako i govori, govorit će ono što je dobro. To zbog toga što je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "A onaj ko progovori, neka govori samo ono što je dobro."[1477]

5. **Da nikog ne vrijeđa, riječju ili postupkom**

Jer je vrijeđanje muslimana zabranjeno, naročito u Allahovoj kući. Uzvišeni je rekao: *One koji Allaha i Poslanika Njegova budu vrijeđali Allah će i na ovome i na Onome svijetu prokleti, i sramnu im patnju pripremiti.* (El-Ahzab, 57) I zbog općenitosti Allahovih riječi: *A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju, tovare na sebe klevetu i pravi grijeh.* (El-Ahzab, 58)

Adabi sa'ja između Safe i Merve

Sa'j je hodanje između Safe i Merve, sa namjerom pokoravanja. To se ponavlja sedam puta i počinje na Safi, a završava na Mervi. Adabi su:

1. **Izlazak na sa'j sa vrata Safe**

Učeći Allahove riječi: *Safa i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo, pa, Allah je doista blagodaran i sve zna.* (El-Bekare, 158)

2. **Da onaj ko čini sa'j bude čist**

Shodno općenitosti dokaza koji govore da se zikr čini čist.

3. **Da ide pješice**

Ukoliko to može činiti bez poteškoća.

4. **Da uči što više zikra i dova**

[1477] Buhari, 5/16; Muslim, 1235.

I da mu to bude osnovna zadaća i ništa drugo, shodno predaji koju bilježi Tirmizi i kaže da je vjerodostojna, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Bacanje kamenčića i sa'j između Safe i Merve su učinjeni kako bi se uspostavio zikr Allaha."

5. **Da obara pogled od onog što mu je zabranjeno i da ne govori ružne riječi**

Shodno općenitosti dokaza o tome. Jedan od njih su riječi Uzvišenog: *Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade.* (En-Nur, 30) Što se tiče ustezanja jezika, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "i ustegni svoj jezik". I zbog općenitosti riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Čovjek izgovori nešto i ne smatra to opasnim, a zbog toga bude strovaljen u Džehennem dubok sedamdeset godina padanja."

6. **Da ne uznemirava ostale koji čine sa'j ili prolaze ni riječima niti bilo čime drugim**

Onaj ko čini sa'j između Safe i Merve treba da sebi predstavi poniznost i skrušenost i iskaže svoju krajnju potrebu za Allahom, potrebu da Uzvišeni Allah uputi njegovo srce, pročisti njegov nefs i da popravi njegovo stanje.

Adabi stajanja na Arefatu

1. **Stajanje kod stijena**

Hadžiji je dozvoljeno da stoji na bilo kojem mjestu na Arefatu, a pohvalno je da stoji na rasutom kamenju podno Džebelur-rahmeha. To je uzvišenje koje je na sredini Arefata, zbog toga što u hadisu od Džabira stoji: "A kada bi došao do Stajališta (Mevkifa) učinio bi da trbuh njegove deve Kasve bude iznad kamenja, a Brdo pješaka je činio da bude ispred njega." Nevevi kaže: "Ovako je pohvalno stajati na Arefatu. Što se tiče proširenog mišljenja među običnim ljudima da se mora ispeti na brdo i njihove pretpostavke da bez toga nema Arefata, to je greška."

2. **Okrenuti se prema kibli i podići ruke u dovi**

Shodno hadisu Džabira: "i okretao se Kibli". Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Najbolja dova je ona na Arefatu, a najbolje što sam ja rekao i vjerovjesnici prije mene je: 'Nema božanstva osim Allaha, Jedinog,

Koji nema sudruga, Njegova je sva vlast i Njemu je sva hvala i On sve može.'"[1478]

3. Telbija

Shodno hadisu Seida b. Džubejra da je rekao: "Bio sam sa Ibn Abbasom na Arefatu i on je rekao: 'Zašto ne čujem da ljudi uče telbiju?' Ja sam rekao: 'Boje se Muavije.' Ibn Abbas je izašao iz svog šatora i rekao: 'Lebbejkellahumme lebbejk.' Lebbejke, oni su ostavili sunnet iz mržnje prema Aliji.'"[1479] Hadžija na Arefatu treba da čini zikr, uči dove, Kur'an i da bude ponizan i predan Allahu, a ne da svoj dan provede u besposlici, zanemarujući svoga Gospodara i predan svom društvu u nečemu što nema koristi. Moguće je i da se igra, sluša muziku i puši i slične zabranjene stvari čini.

4. Da ne posti

Zbog hadisa Mejmune: "Ljudi su posumnjali u post Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, na Dan Arefata pa sam mu poslala mlijeko, dok je stajao, i popio je od tog mlijeka, a ljudi su gledali."[1480]

5. Smirenost u hodu

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je, nakon što je krenuo sa Arefata, poslije sunčeva zalaska, rekao: "Polahko ljudi, budite smireni jer se dobročinstvo ne treba gubiti."[1481] Međutim, ako ispred sebe vidi prazan prostor, malo će požuriti. U hadisu je: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bi išao polahko, ali kada bi uočio šupljinu ispred sebe, malo bi požurio."[1482]

Adabi posjete džamiji i kaburu Poslanika, alejhissalatu vesselam

Odličnost kojima su izdvojene Poslanikova, alejhissalatu vesselam, džamija, Harem i Mesdžidul-aksa su počast kojom je Allah odlikovao ove tri džamije, i odličnost namaza u njima trima naspram namaza u ostalim džamijama. Onaj ko dođe u te džamije dolazi iz želje za većom nagradom i

[1478] Tirmizi, 3585; Ibn Ebi Šejbe, 1/369, pogledaj: *Essahiha*, 1503.

[1479] Hakim, 1/464-465; Bejheki, 5/103, i pogledaj: *Hadžetunnebijji, alejhissalatu vesselam,* str. 74, a Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim.

[1480] Buhari, 1989; Muslim, 1124.

[1481] Buhari, 1671; Muslim, 1218.

[1482] Buhari, 1666; Muslim, 1286.

da bi se odazvao pozivu Poslanika, alejhissalatu vesselam, kada podstiče da se pripašu kolani na jahalicama za ove džamije i da se njih posjeti. Ove tri džamije nemaju nekih naročitih adaba koji su različiti od ostalih džamija, samo što neki ljudi griješe pa čine da posjeta Poslanikovoj džamiji bude na naročiti način i sa posebnim edebima. Ne bi postojalo ovakvo nešto da nije Poslanikova, alejhissalatu vesselam, kabura u džamiji. Muslim ako hoće da bude načisto sa sobom, kada dođe u Medinu i hoće da posjeti Poslanikovu, alejhissalatu vesselam, džamiju, navest ćemo adabe posjete:

1. **Kada ulazi, neka uđe desnom nogom**

A onda neka donese salavat na Poslanika, alejhissalatu vesselam, i kaže: "Allahu moj, neka je Tvoj salavat na Muhammeda i Tvoj selam. Allahu, otvori mi vrata svoje milosti i štitim se Velikim Allahom i Njegovim bićem i Njegovom trajnom vlašću od prokletog šejtana."

2. **Klanjat će dva rekata pozdrava džamiji prije nego sjedne**

3. **Treba se čuvati toga da namaz obavi u pravcu kabura ili da se okrene njemu kada uči dovu**

4. **Otići će do kabura kako bi nazvao selam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam**

Neka vodi računa o tome da ne stavlja ruke na prsa, da obara glavu i pokazuje poniznost, koja ne treba da se pokazuje ikome osim Allahu, ili da traži pomoć od Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i neka nazove selam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, riječima kojima je on selamio Beki'u. Vjerodostojno je da je govorio: "Selam neka je staništu u kojem su muslimani i vjernici i neka se Allah smiluje onima koji su prije otišli i onima koji će doći i mi ćemo vam se, ako Allah hoće, pridružiti." Nazvat će selam i Ebu Bekru i Omeru na isti način.

5. **Nije od edeba da se povisi glas u džamiji ili kod mezara**

Neka glas bude tih, jer je edeb s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, mrtvim kao što je bio i kada je bio živ.

6. **Da vodi računa o zajedničkom namazu i da bude u prednjim safovima**

Jer za to se obećava velika nagrada.

7. Da ga želja da klanja u revdi ne dovede do toga da izostane iz prednjih safova

Jer namaz u revdi nije nimalo manje vrijedan od namaza u ostalim dijelovima džamije.

8. Nije sunnet da se ustrajava da se klanja uzastopno četrdeset namaza u džamiji

Shodno hadisu koji je poznat među nekim ljudima: "Ko klanja u mojoj džamiji četrdeset namaza, da ne propusti ijednog od njih, piše mu se pošteda od Džehennema, spas od kazne i čistota od munafikluka."

Na kraju, brate, znaj da postupci hadža i umre imaju svoju svrhu i značenja. U svakom od obreda je podsjećanje onom ko hoće da se podsjeti i pouka onom ko hoće da uzme pouku. Kada se otvore vrata toga, pokaže se sve ono što izlazi od tajni i značenja, a shodno čistoti srca i razuma. Allah je počastio Kabu time što je pripisuje sebi i što ju je učinio ciljem Svojim robovima, a ono što je oko nje je učinio haremom kako bi ukazao na veličinu i važnost Kabe. Potvrđuje svetost mjesta time što je zabranio da se tu lovi ili da se sječe drveće. Uzdigao je to kao kraljevsko prisustvo kada mu dolaze posjetioci sa svih strana, prašnjavi, ponizni, Gospodaru Kabe, ponizni pred Njegovom veličinom uz priznavanje Njegova savršenstva i toga da Ga može obuhvatiti išta, kako bi to bilo pokazatelj još veće njihove poniznosti i predanosti i kako bi bilo potpunije njihovo priznavanje i pokoravanje.

Ihram i telbija

To je odgovor na poziv Allaha, a u ulasku u Mekku je podsjećanje na dolazak u Allahove granice i neka strahuje od toga da bude blizak i neka se nada Njegovoj milosti.

Gledanje Kabe

Prizivanje veličanstvenosti građevine i uvažavanje onog što vidi zbog tolike važnosti koju joj Gospodar ukazuje.

Tavaf oko Kabe

Upoređivanje s melekima koji stalno kruže oko Arša. Ne želi se reći da treba tijelom tavafiti, nego treba tavafiti srcem spominjući Allaha.

Dodirivanje pokrivača Kabe i priljubljivanje uz nju

Traženje bliskosti iz ljubavi i čežnje za Gospodarom kuće i ustrajavanje u traženju oprosta i traženju sigurnosti, kao što se lijepi prijestupnik za odjeću onog kome je učinio grijeh i prema kome je pogriješio i kao što molitelj traži da mu oprosti od onaj prema kome je pogriješio. On pokazuje da nema nikoga drugog kome bi se priklonio osim Njega i da neće odustati od svoga traženja prije nego mu se oprosti.

Sa'ju između Safe i Merve

Oponašanje neodlučnosti čovjeka u imetku, kada on dolazi i odlazi, a i kako bi pokazao svoju iskrenost u služenju i nadu da će biti pogledan okom milosti, kao neko ko dolazi kod kralja i izlazi od njega, a ne zna šta je kralj odlučio po njegovom pitanju, da li će ga prihvatiti ili odbiti. Stalno navraća u dvorište nadajući se da će mu se milost ukazati.

Stajanje na Arefatu

I viđenju gužve, podignutim glasovima, na različitim jezicima, podsjećanje na okupljanje naroda na Kijametskom danu i njihove zbunjenosti kada budu na jednom mjestu, između primanja i odbacivanja. U podsjećanju na to je i srčana predanost i prilježnost Allahu iz nade da će biti proživljen u skupini onih koji su uspjeli i kojima se smilovalo i ostvarenje nade kroz primanje dove. Mjesto je časno, a milost dolazi sa veličanstvenog mjesta na sve ljude preko pročišćenih i čistih srca. Ni na ovom mjestu se nije oslobođeno od različitih kategorija dobrih ljudi i srčanih vjernika. Kada se njihove želje ujedine i predaju se srčanom ibadetu, kada se njihove ruke podignu Allahu i njihovi vratovi Njemu uprave, kada se njihovi pogledi nebu podignu, objedinjeni u jednoj želji traženja milosti, nemoj ni pomisliti da će se njihova nada izjaloviti i da će njihov trud ostati nenaknađen i da ih neće stići milost koja će ih preplaviti.

Bacanje kamenčića

Je pokoravanje naredbi i pokazivanje ropskog položaja i zavisnosti, ciljanje da se kamenuje šejtan i da se polome njegova leđa.

Posjeta Medini

Je podsjećanje da je to grad koji je Allah odabrao svom Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i za koji je odlučio da se hidžra prema njemu učini. To je njegova kuća u kojoj je objašnjavao i kazivao propise svoga Gospodara, gdje se borio protiv svojih neprijatelja i gdje je njegova vjera zavladala i gdje je ostao do svoje smrti. To je poljana koju je Allah izabrao za svog Vjerovjesnika i prve muslimane koji su najbolja generacija i najbolja stvorenja. Prvi Allahovi propisi su sprovedeni na tom području i to područje obuhvata i objedinjuje najbolje stvorenje, za njegova života a i poslije smrti, Muhammeda, alejhissalatu vesselam, čašću i počastima.[1483]

[1483] *Mev'izatul-mumi*nin, Kasimi, 120-122.

Adabi obilaženja bolesnika

Uzvišeni je rekao: ...*i Koji me, kad se razbolim, liječi.* (Eš-Šu'ara, 80)

Bolest je neki nedostatak u tijelu čovjeka i to je kušnja od Allaha Njegovom robu, kako bi se odvagala njegova vjera. Također je bolest nešto čime se potiru hrđava djela i brišu grijesi. Imamo i hadisa koji jasno to svjedoče.

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kome Allah hoće dobro, iskuša ga nevoljom."[1484] Pusti da ga zadese nedaće kako bi ga očistio od grijeha i uzdigao njegov položaj, jer je kušnja nevoljama božanska medicina kojom liječi čovjeka od bolesti pogubnih grijeha.

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Muslimana ne zadesi ni umor, ni bol, ni briga, ni tuga, ni povreda ni potištenost, pa čak i trn koji ga ogrebe, a da mu Allah time ne potare neke od njegovih grijeha."[1485] Bol je u značenju dugoročne bolesti i to je u Allahovim riječima: *Da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna.* (Es-Saffat, 9)

Bilježi se od Ibn Mesuda da je rekao: "Ušao sam kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, dok je bolovao. Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, žestoko boluješ?' On je rekao: 'Naravno, bolujem kao dvojica od vas.' Ja sam pitao: 'To zbog toga što imaš dvostruku nagradu?' On je rekao: 'Naravno, to je radi toga. Nema muslimana kojeg bilo šta zaboli, pa makar to bio i ubod trna, a da mu Allah time ne briše grijehe, kao što lišće spada sa drveća."[1486]

Bolesnik treba da otrpi ono što ga je zadesilo jer čovjeku nije dan bolji dar od sabura, ustrajnosti. Muslim bilježi od Suhejba b. Sinana da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Interesantan je vjernik. Sve njegovo je dobro, a to nema niko osim vjernika. Ako ga zadesi nešto dobro, on zahvaljuje, i to je dobro za njega. A ako ga zadesi nešto ružno, on osaburi i to je dobro za njega."[1487]

[1484] Buhari, 7/149.

[1485] Buhari, 7/148; Muslim, 52.

[1486] Buhari, 7/149-150; Muslim, 45.

[1487] Muslim, 2295.

Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Hoćeš li da ti pokažem ženu koja je Džennetlijka?" Ja sam rekao: "Hoću." On je rekao: "Ova crnkinja." Došla je Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekla: "Imam padavicu i nehotice mi se otkrije golotinja. Zamoli Allaha za mene." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ako hoćeš, osaburaj i imat ćeš Džennet, a ako hoćeš, zamolit ću Allaha da ti da ozdravljenje." "Osaburit ću." – rekla je – "Ali mi se otkriva golotinja, pa zamoli Allaha za mene da se ne otkrivam." Poslanik je uputio dovu Allahu za nju.[1488]

Bolesnik ima pravo da se požali na bol koju osjeća, ili bolest koju ima, doktoru ili prijatelju, ako u tome nema pritužbe i pokazivanja ljutnje i nezadovoljstva. Već smo naveli riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Da, ja bolujem kao dvojica vas." Majka vjernika Aiša se požalila i rekla Poslaniku, alejhissalatu vesselam: "Ah, kako me glava boli!" A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Štaviše, kako samo mene glava boli!"[1489]

Bolesnik bi trebalo da zahvali Allahu prije nego kaže šta ga boli.

Abdullah b. Mesud[1490] je rekao: "Ako je zahvala prije nego se kaže bolest, onda čovjek nije od onih koji se žale. Požaliti se Allahu je dozvoljeno i opravdano. Jakub, alejhissalatu vesselam, je rekao: *Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim.* (Jusuf, 86) Ovo je radosna vijest od Poslanika, alejhissalatu vesselam, bolesniku. Buhari bilježi od Ebu Musaa Eš'arija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se čovjek razboli, ili putuje, piše mu se onako kao što je radio kada je bio zdrav i u stalnom mjestu boravka."[1491]

Znači, onaj ko vodi računa o određenom ibadetu i ko ustrajava u njemu, pa zbog bolesti ili putovanja ne može da sprovodi taj ibadet, piše mu se nagrada kao što se pisala kada je to obavljao zdrav i ne putujući.

[1488] Buhari, 7/150-151, Muslim, 1994.

[1489] Buhari, 7/145-155.

[1490] *Fikhussunneh*, 2/7.

[1491] Buhari, 2996.

Obilazak bolesnika

Vrijednost obilaska bolesnika

Bilježi se od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko obiđe bolesnika, s neba ga glasnik poviče: 'Dobro si učinio i dobro si išao. Pripravio si sebi mjesto u Džennetu.'"[1492]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah će na Kijametskom danu reći: 'Čovječe, razbolio sam se, a nisi Me obišao?' Čovjek će reći: 'Gospodaru, kako da Te obiđem? Ti si Gospodar svih svjetova.' On će reći: 'Zar nisi znao da je taj i taj Moj rob bio bolestan, a ti ga nisi obišao. Zar nisi znao, da si ga obišao, Mene bi našao kod njega...'"[1493]

Bilježi se od Sevbana da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko obiđe bolesnika, neprestano je u džennetskom hurfetu." Neko je pitao: "Allahov Poslaniče, a šta je hurfet Dženneta?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jedno njegovo krilo."[1494]

Bilježi se od Alije da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'Nema muslimana koji obiđe drugog muslimana ujutro, a da za njega ne moli sedamdeset hiljada meleka sve do mraka. A ako ga obiđe naveče, za njega moli sedamdeset hiljada meleka do jutra i ima plodove Dženneta.'"[1495]

Adabi obilaska bolesnika

1. Obilaženje bolesnika je jedno od prava koje musliman ima kod drugog muslimana

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Musliman ima prema muslimanu šest obaveza." Neko je pitao: "A koje su to, Allahov Poslaniče?" On je rekao: "Kada ga sretneš, nazovi mu selam, kada te pozove, odazovi mu

[1492] Ibn Madže, 1443.

[1493] Muslim, 1990.

[1494] Muslim, 1989.

[1495] Tirmizi i drugi, 969, i kaže da je hadis dobar.

se, kada zatraži savjeta od tebe, posavjetuj ga, kada kihne i zahvali Allahu, nazdravi mu, kada se razboli, obiđi ga i kada umre, isprati mu dženazu."[1496]

2. Neoduljivanje sa posjetom bolesnom

Naročito ako je on dugo bolestan, onda se ne treba oklijevati sa posjetom, jer to će ga rastužiti i ostaviti traga na njemu. O tome će razmišljati i kada ga Allah ozdravi pa se sretne s njim na putu i kaže mu: "Htio sam te obići dok si bio bolestan." Takvo što nije potrebno, ali nažalost, većina ljudi čini ovakvu grešku.

3. Obilaženje mladog

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je imao unuka koji je bio na samrti. Otišao je kod njega, stavio ga sebi na krilo i tepao mu. Oči su mu se ispunile suzama... Ovaj hadis bilježi Buharija i naslovio ga je tako: *Poglavlje o obilaženju djece* i to ukazuje na pohvalnost i opravdanost obilaženja bolesnika, makar se radilo i o djetetu.

4. Upitati bolesnikove ukućane o stanju bolesnika

Pohvalno je da se upitaju ukućani i rođaci o bolesti i stanju bolesnika. Bilježi se od Ibn Abbasa da je Alija b. Ebi Talib izašao od Poslanika, alejhissalatu vesselam, dok je bio smrtno bolestan, pa su ljudi pitali: "Ebu Hasane, kako je Poslanik, alejhissalatu vesselam?" A on je odgovorio: "Hvala Allahu, osvanuo je čestit."

5. Uputiti dovu za bolesnika i njegovo ozdravljenje i preporučiti mu sabur

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko obiđe bolesnika kojem nije nastupio smrtni čas, neka kod njega sedam puta kaže: 'Molim Uzvišenog Allaha, Gospodara plemenitog Arša da te ozdravi!', i Allah će ga izliječiti te bolesti."[1497]

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, ušao kod nekog čovjeka da ga obiđe u bolesti i rekao: "Nije strašno, očišćen, inšallah." Čovjek je rekao: "Ne, nego groznica koja razara jednog starca, kako bi ga kabur dočekao." Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neka

[1496] Buhari, 3/1240; Muslim, 7/162. Kod Buharije je: "Musliman je obavezan prema muslimanu petero..."

[1497] Albani navodi u *Sahihu sunen Ebi Davud*, 2663.

je tako."[1498] Znači, ako je tako kako misliš, onda neka je. Moguće je da je molio za njega ili mu je rekao kako će završiti. Moguće je da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, znao da će umrijeti od te bolesti, pa je zamolio za njega da mu groznica bude pročišćenje od grijeha.

6. Oraspoložiti bolesnika

Poželjno je da posjetilac oraspoloži bolesnika tako što će ga podstaći na život, govoriti o brzom ozdravljenju i upućivati dove za njega. Tirmizi i Ibn Madže bilježe sa slabim lancem prenosilaca od Ebu Seida Hudrija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada uđete kod bolesnika tješite ga da će poživiti. To neće nimalo produžiti njegovo određenje, ali će ga oraspoložiti."

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, došao kod nekog beduina da ga obiđe u bolesti i rekao mu: "Nije strašno, inšallah, očistit ćeš se."[1499]

7. Izbjegavati pretjerivanje u posjeti

Onaj ko obilazi bolesnika, ne bi trebalo da dolazi više puta na dan, osim ako to bolesnik želi. Neki ljudi ostaju dugo kod bolesnika bez ikakve koristi. Ovakvo što nije u skladu sa islamskim edebima i ponašanjem. Moguće je i da bolesniku bude loše od takve posjete i moguće je da se taj posjetilac vrati griješan, a ne s nagradom za svoju posjetu.[1500]

8. Preporučiti ukućanima bolesnog da sabure u služenju i da budu obzirni prema njemu

Muslim bilježi hadis od Imrana b. Husajna da je neka žena iz Džuhejne došla Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, trudna od bluda i rekla: "Allahov Vjerovjesniče, zaslužila sam kaznu i sprovedi je na meni." Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je pozvao njenog skrbnika i rekao: "Budi obziran prema njoj, pa kada se porodi, dovedi je."[1501]

Ovaj hadis je uzet kao dokaz, jer je ova žena je bila blizu smrti zbog toga što je zaslužila kaznu kamenovanjem. Njeno stanje je slično stanju

[1498] Buhari uz *Feth*, 10/94.

[1499] Buhari, 5656.

[1500] *Eddinul-halis*, uz manje izmjene.

[1501] Muslim, 1696.

bolesnika koji je izgubio svaku nadu u ozdravljenje i koji čeka smrt. Stoga je ova preporuka prilična i za njega, a Allah najbolje zna.

9. **Pohvaliti bolesnika njegovim dobrim djelima, ako se od njega primijeti strah, kako bi se ohrabrio i kako bi stekao lijep stav i mišljenje o Allahu**

Bilježi se od Mejsura b. Mahremeta da je rekao: "Kada je Omer bio uboden, osjećao je bolove, pa mu je Ibn Abbas rekao, hrabreći ga: 'Emirulmuminin, i ako je bilo, pa družio si se sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i bio si mu drag, rastavio si se s njim, a on je bio zadovoljan tobom. Onda si se družio sa Ebu Bekrom i lijepo vam je bilo druženje, a i s njim si se rastavio i on je bio zadovoljan tobom. Onda si se družio s njihovim prijateljima i lijepo vam je bilo druženje, pa i ako se rastaviš s njima, oni će biti zadovoljni tobom.' On mu je rekao: 'To što si rekao za druženje sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, to je Allahova blagodat i plemenitost.'"[1502]

Bilježi se od Ibn Šimase Mehrijja da je rekao: "Bili smo uz Amra b. Asa kada je umirao i puno je plakao. Okrenuo je lice zidu i sin mu je govorio: 'Babo, zar te nije Poslanik, alejhissalatu vesselam, obradovao time i time? Zar ti nije rekao Poslanik, alejhissalatu vesselam, to i to?' Pa se on okrenuo licem prema njemu i rekao: 'Najbolje što smo pripravili je Šehadet, da nema božanstva osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik...'"

10. **Da posjetitelj uzme abdest i da poškropi vodom bolesnika**

Ovo uraditi samo ako se bolesnik neće naljutiti zbog toga i ako je posjetilac dobar čovjek. Bilježi se od Džabira b. Abdillaha da je rekao: "Razbolio sam se i došao mi je Poslanik, alejhissalatu vesselam, i Ebu Bekr da me obiđu. Došli su pješice. Vidjeli su me onesviješćenog, pa se Poslanik, alejhissalatu vesselam, abdestio i poškropio me vodom od abdesta, te sam došao sebi.[1503] Ibn Hadžer kaže: "Očito je da je potrebno da onaj ko dolazi u posjetu bude neko od koga bolesnik očekuje blagoslov."

11. **Rukja bolesniku i dova za njega**

Bilježi se od Abudulaziza da je rekao: "Ušao sam sa Sabitom kod Enesa b. Malika i Sabit je rekao: 'Ebu Hamza, bolestan si. Hoćeš li da ti učinim

[1502] Buhari, 3692.

[1503] Buhari, 10/138, Buhari je naslovio ovo: "Poglavlje abdesta onog ko obilazi bolesnika."

rukju Poslanika, alejhissalatu vesselam?' Enes je rekao: 'Hoću.' Sabit je rekao: 'Allahu, Gospodaru ljudi, Koji otklanjaš nevolju, izliječi lijekom koji neće ostaviti bolesti, jer Ti si Liječnik i nema drugog liječnika osim Tebe.'"[1504]

Bilježi se od Osmana b. Ebil-Asa Sekafija da se požalio Poslaniku, alejhissalatu vesselam, na bolove koje osjeća u tijelu otkako je primio islam. Poslanik, alejhissalatu vesselam, mu je rekao: "Stavi ruku na bolno mjesto na tijelu i tri puta reci: "Bismillahi!", a sedam puta: "Štitim se Allahom i Njegovom moći od zla onog što osjećam i od čega zazirem."[1505]

Bilježi se od Sa'da b. Ebi Vekkasa da je rekao: "Obišao me je Poslanik, alejhissalatu vesselam, u bolesti i rekao: 'Allahu, izliječi Sa'da.'"[1506]

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema muslimana koji obiđe bolesnika kojem nije smrtno vrijeme i kaže sedam puta: 'Molim Allaha Veličanstvenog, Gospodara Arša veličanstvenog, da te izliječi!', a da bolesnik neće ozdraviti."[1507]

Bilježi se od Ebu Seida da je Džibril došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i rekao: "Muhammede, da li si bolestan?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jesam." Džibril je rekao: "Sa Allahovim imenom te liječim od svega što ti smeta, od svakog zavidnika i oka zavidnog. Allah te liječi, sa Allahovim imenom te liječim."[1508]

Bilježi se od Aiše da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi se čovjek razbolio, ili kada bi imao ranu ili čir, stavljao svoj prst ovako (pa je Sufjan stavio kažiprst na zemlju a onda ga podigao) i govorio: "Sa Allahovim imenom. Prašina naše zemlje, pljuvačkom nekoga od nas, da bi se time izliječio naš bolesnik, po dozvoli našeg Gospodara." U drugom predanju: "Prašina naše zemlje, pljuvačka nekog od nas, liječi našeg bolesnika sa dozvolom našeg Gospodara."[1509]

Nevevi kaže: "Učenjaci kažu: 'Pljuvačka nekog od nas...' – pljuvačka

---

[1504] Buhari, 5675; Muslim, 2191, i zabilježen je u *Sahihul-džami'u*, 1303.

[1505] Muslim, 2202, od Osmana b. Ebil-Asa Sekafija, pogledaj *Sahihul-džami'*, 3893.

[1506] Buhari, 10/154.

[1507] Tirmizi i kaže da je dobar, Hakim u svom *Mustedreku* i kaže: "Vjerodostojan je po uvjetima Buharija."

[1508] Muslim, 2186.

[1509] Buhari, *Kitabuttibbi*, 38; Muslim, 1417.

nekog čovjeka.“ Ibn Faris kaže: “Pljuvačka čovjeka ili nekog drugog, ali može doći i u ženskom rodu.“ Dževheri kaže: “*Rikatun* – pljuvačka, specifičnija je od *rik* – pljuvačka.“[1510]

Bilježi se od Aiše da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, obilazio nekog od svojih ukućana i da je desnom rukom potirao bolesnika i govorio: “Allahu, Gospodaru ljudi, otkloni nevolju i izliječi, jer Ti si Liječnik. Nema lijeka osim Tvoga lijeka, lijeka koji ne ostavlja bolesti.”[1511] U drugom predanju: “Učio bi rukju i govorio: ‘Potari nevolju, Gospodaru ljudi, u Tebe je lijek i niko ga ne može otkloniti osim Ti.’”

12. Žena može da obilazi bolesnog muškarca ako je sigurna od iskušenja

Bilježi se od Aiše da je rekla: “Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, došao u Medinu, razboljeli su se Ebu Bekr i Bilal. Ušla sam kod njih dvojice i rekla: ‘Babo, kako si? Bilale, kako si?’“[1512]

Buhari je ovaj hadis naslovio: “Poglavlje o ženskoj posjeti muškim bolesnicima.“

Buhari kaže: “Ummu Derda je obišla u bolesti jednog džamijskog posjetitelja od ensarija. Malik, kao mursel, bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, obišao jednu siromašnu ženu koja je bila bolesna.“[1513]

13. Dozvoljenost da se obiđe bolestan nemuslimana

Dozvoljeno je i obići bolesnog nemuslimana, ako postoji neki interes u tome, kao da se nada njegovom primanju islama ili da mu se musliman želi na taj način odužiti za neku uslugu koju mu je mnogobožac napravio, ili se radi o komšiji ili nešto slično. Zna se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, obišao jednog židovskog mladića koji ga je služio. Ovaj mladić se razbolio i Poslanik, alejhissalatu vesselam, ga je obišao i rekao mu da primi islam, pa je mladić primio islam.[1514]

[1510] *El-Ezkar*, Nevevi, str. 173-174.

[1511] Buhari, 5675,5743,5744,5750, Muslim, 2191.

[1512] Buhari, 5654; Muslim, 1376.

[1513] Ibn Abdilberr kaže da je vjerodostojan i kao spojen hadis ga bilježi u *Ettemhid,* 6/254.

[1514] Buhari, 5657.

14. Opravdanost liječenja

Opravdano je bolesniku da se liječi postojećim lijekovima, shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Allah nije dao nijednu bolest a da za nju nije dao i lijeka, pa se liječite."[1515]

Bilježi se od Usamea b. Šerika da je rekao: "Došao sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, a ashabi su sjedili s njim kao da na glavi imaju ptice. Nazvao sam mu selam i sjeo. Onda su došli neki beduini i pitali: 'Allahov poslaniče, da li da se liječimo?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Da, liječite se, jer Allah nije dao bolest, a da za nju nije dao i lijek, osim starosti.'"[1516]

15. Traženje lijeka onim što se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam

Navest ćemo neke stvari kojima je Poslanik, alejhissalatu vesselam, tražio lijeka. On bi stavljao ruku na bolesnika i govorio: "Allahu moj, Gospodaru ljudi, otkloni bol, izliječi, Ti si onaj koji liječi, i nema lijeka osim Tvoga lijeka, lijekom koji neće ostaviti bolesti."[1517]

Onom koji mu se požalio na bolest i bolove, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Stavi ruku na bolno mjesto na tijelu i tri puta reci: 'Bismillahi!', a sedam puta: 'Štitim se Allahom i Njegovom svemoći od zla koje osjećam i kojeg se bojim.'"[1518]

Muslim bilježi da se Poslanik, alejhissalatu vesselam, razbolio, pa ga je Džibril liječio riječima: "Sa Allahovim imenom te štitim i liječim od svega što ti škodi, od zla svega živog, urokljivog i zavidnog oka, Allah te liječi. Sa Allahovim imenom te štitim (rukju činim)."[1519]

16. Lijep stav o Allahu u bolesti

Bolesnik treba da ima što bolji stav o svom Gospodaru i da mu je stalno na pameti Njegova beskrajna milost. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ja sam onakav kakvim Me

[1515] Hakim u *El-Mustedreku*, 4/197,399, i kaže da je vjerodostojan.

[1516] Ahmed, Ebu Davud i drugi, a Arnaut kaže da je vjerodostojan.

[1517] Buhari, 7/170-171.

[1518] Muslim, 24.

[1519] Tirmizi, 972; Ibn Madže, 3523-3527.

Moj rob doživljava i smatra i sa njim sam kada Me se sjeti. Ako Me spomene i sjeti se u sebi, spomenem ga i sjetim ga se u Sebi, a ako Me spomene u društvu, spomenem ga u društvu boljem od njegovog."[1520]

Riječi: "onakav kakvim Me smatra Moj rob", znače: "Mogu da uradim s njim ono što on misli da radim s njim." U kontekstu je ukaz na prevagu nade nad strahom.

Kurtubi kaže u *El-mufhimu*: "Kažu da su riječi: 'kako Me smatra Moj rob' prevaga da li će mu dova biti primljena kada nešto zamoli i da li će mu pokajanje biti primljeno kada se pokaje, da li će mu biti oprošteno kada zatraži oprosta. Vjernik treba da smatra da će za ibadete biti nagrađen ako ih obavlja kako treba i ako vjeruje Njegovom obećanju." To potvrđuje i drugi hadis: "Molite se Allahu ubijeđeni da će vam primiti dovu." Što se tiče stava da će biti oprošteno uz ustrajavanje, to je potpuno neznanje i to vodi stavu murdžija.[1521]

Hitabi kaže: "O Allahu ima lijep stav i mišljenje onaj ko čini lijepa i dobra djela." Kao da kaže: "Uljepšajte svoja djela i popravit će se i uljepšati se i vaš stav o Allahu." Ako čini hrđava djela i njegov stav o Allahu će biti hrđav. Također lijep stav može biti i iz nade u oprost, a Allah je plemenit i darežljiv.[1522]

Bilježi se od Džabira da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, prije smrti na tri dana, da kaže: 'Neka niko od vas ne umre, a da nema lijep stav o Allahu.'"[1523]

Učenjaci kažu: "Ovo je upozorenje na beznađe u Allahovu milost i podsticaj da se čovjek nada lijepom završetku. Neka bolesnik ima lijepo mišljenje i stav o Allahu i neka jača sebe nadom, jer je strah bič kojim se nagoni na ozbiljnost i trud.

Bilježi se od Enesa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ušao kod nekog mladića koji je bio na samrti i rekao mu: "Kako si?" Mladić je rekao: "Allahov Poslaniče, nadam se Allahu i bojim se za svoje grijehe." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "U srcu čovjeka neće se sjediniti, u ovakvoj

[1520] Buhari, 7405; Muslim, 2675.

[1521] Šerhussunneh, Begavi, 5/273.

[1522] Isto, str. 272.

[1523] Muslim, 2205-2206.

situaciji, a da mu Allah neće dati ono čemu se nada i osigurati ga od onoga od čega strahuje."[1524]

17. Zabrana priželjkivanja smrti

Kada bolest pritisne čovjeka, neka ga to ne navodi da počne priželjkivati smrt, jer takvo što nije dozvoljeno, shodno hadisu koji se prenosi od Enesa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neka nipošto neko od vas ne priziva i priželjkuje smrt zbog neke nevolje koja ga je zadesila. Ako je već prisiljen na to, neka kaže: 'Allahu, poživi me ako je život bolji za mene, a usmrti me ako je smrt bolja za mene.'"[1525]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte moliti za smrt i ne priželjkujte je. Onaj ko moli, i mora to, neka kaže: 'Allahu moj, poživi me dokle god je život bolji za mene, a usmrti me kada je smrt bolja za mene.'"[1526]

Bilježi se od Kajsa b. Ebi Hazima da je rekao: "Ušli smo kod Habbaba koji je imao sedam opeklina na trbuhu, pa je rekao: 'Da nam Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije zabranio da molimo za smrt, sada bih za smrt molio.'"[1527]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neka niko od vas ne priželjkuje smrt, niti moli za nju prije nego ona dođe. Ako neko od vas umre, prestaju njegova djela, a vjerniku život samo povećava dobro."[1528]

Nevevi[1529] kaže da riječi: "Neka nipošto neko od vas ne priziva i priželjkuje smrt zbog neke nevolje koja ga je zadesila. Ako je već prisiljen na to, neka kaže: 'Allahu, poživi me ako je život bolji za mene, a usmrti me ako je smrt bolja za mene.'" – sadrže jasnu zabranu i odvraćanje od priželjkivanja smrti zbog neke nevolje, bolesti, nemaštine, kušnje, neprijatelja ili nečega sličnog od dunjalučkih teškoća. Međutim, ako se boji nevolje u vjeri, ili pogibije, onda nema smetnje u tome, shodno sadržaju hadisa i drugih ha-

[1524] Tirmizi, Ibn Madže, sa dobrim lancem prenosilaca.

[1525] Buhari i Muslim od Enesa, pogledaj: *Sahihul-džami'*, 7611.

[1526] Nesai, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'*, 7265.

[1527] Buhari i Muslim.

[1528] Muslim.

[1529] Šerhu muslim, 9/10.

disa.[1530] Ovo drugo su činili mnogi od selefa, kada su se pribojavali za svoje vjerovanje. Također, ako se boji i ne može da otrpi svoju kušnju ili bolest, neka kaže: "Allahu moj, poživi me dok je život bolji za mene..." A bolje je ako može otrpiti i ustrajati i predati se i prepustiti određenju.[1531]

18. Mnogo sjećanja i razmišljanja o smrti

To je potrebno u svakom trenutku i svakom stanju, u stanju bolesti i u stanju zdravlja, jer prisjećanje na smrt uzrokuje raznježenost srca i udaljava od zanesenosti dunjalukom. Čovjeku omogućava da lakše dočekuje dunjalučke kušnje i nevolje. Zbog ovoga je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Što češće se prisjećajte 'rušiteljice uživanja'. Ako se čovjek nje prisjeti u nedaći i tjeskobi, opustit će ga, a ako se prisjeti u luksuzu, natjerat će ga na oprez."[1532]

19. Podsjećanje samrtnika na *la ilahe illellah*

Ako čovjek osjeti da mu je smrt blizu, potrebno je da kaže *la ilahe illellah,* a oni koji su oko njega da ga podsjete na to, ako se on ne može sjetiti sam. To shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Podsjetite svoje umiruće na *la ilahe illellah*."[1533]

Dakle, treba podsjetiti one koji su na samrti na *la ilahe illellah* i da posljednje što progovore bude ova rečenica, kao što je u hadisu Enesa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ušao kod nekog čovjeka, iz Benu Nedždžara, da ga obiđe, pa mu je rekao: "Daidža, reci *la ilahe illellah*." Čovjek je pitao: "Jesam li ja daidža ili amidža?" Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ti si daidža." Pa mu je rekao: "Reci *la ilahe illa huve*." Čovjek je pitao: "Je li to dobro za mene?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jeste."[1534]

Učenjaci su složni po pitanju ovakvog podsjećanja. Potrebno je da bude

[1530] Kao što je hadis Muaza b. Džebela: "...a ako hoće narodu neku kušnju, onda me usmrti prije nego zapadnem u tu kušnju." Bilježi Ebu Davud i Hakim sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1531] Šerhu muslim.

[1532] Bejheki u *Šuabu*, 10559-10560; Ibn Hibban, 4/282-283, od Ebu Hurejrea, Bezzar, 4/240. Bejheki u *Šuabu*, 4833, od Enesa. *Sahihul-džami'*, 1211.

[1533] Muslim, 916.

[1534] Ahmed, 3/152,154,268, a hadis je vjerodostojan.

na lijep i obziran način i da se ne vrši pritisak na čovjeka da to izgovori, ali i da čovjek ne odustaje zbog teškoće stanja i muke, pa da osjeti prijezir u srcu i da progovori nešto neprilično. Ako kaže jednom, neće to ponavljati umirućem, nego će reći nešto drugo, a onda opet podsjetiti umirućeg na *la ilahe illellah* kako bi to bilo posljednje što izgovori.[1535]

20. Okrenuti umirućeg prema kibli

Ima više hadisa, mursel, koji se objedinjeni uzdižu na stepen dobrog.

Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, došao u Medinu, pitao je za Beraa b. Ma'rura, pa su mu rekli da je umro i da je oporučio trećinu svoga imetka Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i oporučio je da bude okrenut prema kibli, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Pogodio je pravu stvar, a ja vraćam trećinu njegovoj djeci." Onda je otišao i klanjao mu dženazu i rekao: "Allahu moj, oprosti mu i smiluj mu se i uvedi ga u Džennet."[1536]

Ovakvo okretanje smatra poželjnim većina učenjaka. Nevevi čak bilježi jednoglasje (idžma') po ovom pitanju, međutim, to niječe Seid b. Musejjib. Kada su ga htjeli okrenuti kibli, on se naljutio i rekao: "Zar nisam od onih koji se okreću kibli?"[1537] Međutim, njemu se prigovara drugačijim stavovima i on nije tvrdio da je talkin novotarija ili zabranjena stvar. Dalje, njihov postupak sa Seidom ukazuje da je to bilo raširen među njima i da su to muslimani radili sa svojim umirućim.[1538]

21. Podsjećanje smrtnog bolesnika na oporuku[1539]

Vesijjet je preporuka i oporuka šta da se radi poslije smrti i ona je opravdana i Kur'anom i Sunnetom i jednoglasjem i logično gledano. Što se tiče Kur'ana, zbog riječi Uzvišenog: *Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima.* (El-Bekare, 180) U Sunne-

[1535] Nevevi, Šerhu muslim, 2/580, *El-medžmu'*, 5/110, *El-mugni*, 2/450.

[1536] Dobar, zbog različitih lanaca prenosilaca. Hakim, 1/353; Bejheki, 3/384, a Mustafa Adevi u *El-guslu vel-kefenu* ga ocjenjuje dobrim, str, 22, a i u *Sahihu fikhissunneti*, Ebu Malika Kemala es-Sejjida Salima.

[1537] Abdurrezzak u *El-musannefu*, 3/391, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1538] Mugni, 2/451, *El-guslu vel-kefenu*, str. 25.

[1539] Pogledaj: *Mevsu'atul-adabil-islamijjeti*.

tu, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Čovjek, musliman, koji ima nešto oporučiti, nema pravo da mu prođu dvije noći, a da oporuku nema zapisanu uz sebe."[1540] Što se tiče idžmaa, pa svi učenjaci su složni o opravdanosti oporuke, vesijjeta.[1541] Što se tiče logike i razuma, to je potreba ljudi za oporukom kako bi se povećalo dobro i ibadet i kako bi se naknadilo ono što je čovjek propustio u životu od dobrih djela.

Onaj ko je posjetio nekoga ko je na samrti ili ko je došao obići nekoga ko je bolestan od smrtne boljke i slično, treba da podsjeti tog bolesnika ili umirućeg na vesijjet koji treba da ostavi svojoj čeljadi, ili oporuku kako da se postupa sa njegovim imetkom, a to shodno Allahovom Šerijatu. Da im oporuči bogobojaznost i da se Allahu pokoravaju.

Adabi nošenja dženaze i slijeđenja

1. Nošenje dženaze na ramenima

Sunnet je da se dženaza nosi na ramenima. Bilježi se od Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada se spusti dženaza i ljudi je ponesu na svojim ramenima, pa ako je bio dobar, kaže: 'Požurite sa mnom', a ako nije bio dobar, kaže: 'Teško meni! Kuda me nose?' Glas umrlog čuje sve osim čovjeka, a kada bi ga čovjek čuo, pao bi šokiran."[1542]

U hadisu se vidi da nije ženama dopušteno da nose dženazu, svejedno da li je umrli muškarac ili je žena.

2. Požurivanje sa dženazom

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Požurite sa dženazom, pa ako je dobra, bolje je da se s njom požuri, a ako nije dobra, onda je bolje da se što prije riješite hrđavog sa svojih ramena."[1543]

3. Zabrana nošenja dženaze na kolima osim uz opravdanje

A to zbog više stvari, od kojih su:

[1540] Buhari, 2738; Muslim, 1627.

[1541] *Kešful-kana'*, 335.

[1542] Buhari, 1314.

[1543] Buhari, 1315., Muslim, 944.

- To je običaj nevjernika, a nama je naređeno da postupamo drugačije od njih.
- To je novotarija u ibadetu uz suprostavljanje praktičnom sunnetu nošenja dženaze.
- Time se ne ostvaruje cilj od nošenja dženaze, a to je podsjećanje na Ahiret.
- Takav način smanjuje broj pratilaca dženaze, naročito ako i oni idu u svojim autima.
- Ovakva forma nije u skladu sa poznatim Šerijatom da se udaljava od forme i protokola, naročito u ovako važnoj situaciji kao što je smrt.

Fekihi su jasni u stavu da je pokuđeno nositi dženazu na leđima životinja, ako se nema opravdan razlog za to. Međutim, ako postoji razlog, kao što je taj da je mezarje daleko i da je teško da to muškarci nose, onda je dozvoljeno, ali će zaustaviti auto i ponijet će umrlog određeno rastojanje kako bi se potvrdio sunnet i cilj nošenja dženaze.[1544]

4. Zabrana da se za dženazom ide s vatrom ili kandilom

Vjerodostojnim putem se prenosi da su neki od ashaba zabranili takvo što. Bilježi se od Amra b. Asa da je rekao u svojoj oporuci: "A kada umrem, nemojte da za mnom ide neka narikača ili vatra."[1545] Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao na samrti: "Nemojte mi postavljati (kad umrem) naročitog šatora, niti me pratite sa kandilom." U drugom predanju: "s vatrom".[1546] Bilježi se od Ebu Musaa da je oporučio na samrti: "Kada ponesete moju dženazu, požurite u hodu i nemojte me pratiti kandilom.[1547]

Učenjaci su jedinstvenog stava da se dženaza ne slijedi sa kandilom, svijećom ili nečim sličnim osim u nuždi i potrebi za svjetlom ili slično. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je rekao: "Dženaza se ne prati ni glasom ni vatrom."[1548]

[1544] *Ahkamul-dženaiz*, Albani, str.99; *Ibn Abidin*, 1/623; *El-Medžmu'*, Nevevi, 5/270.

[1545] Muslim, 121.

[1546] Ahmed, 2/292, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1547] Ibn Madže, 1487; Ahmed, 4/397, Bejheki, 3/395, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1548] Ebu Davud, 3171; Ahmed, 2/427, a Albani navodi još neke predaje. *Ahkamul-dženaiz*, 91.

5. Šutnja prilikom praćenja dženaze

Jer nije dopušteno da se podiže glas u pratnji dženaze, ni zikrom ni bilo čime drugim. Bilježi se od Kajsa b. Abbada da je rekao: "Ashabi su prezirali podizanje glasa u pratnji dženaze."[1549]

Nevevi kaže: "Znaj da je prevladavajuće mišljenje i praksa selefa da se šuti dok se ide za dženazom. Neće se podizati glas ni u učenju, ni u zikru ni u bilo čemu drugom. Svrha toga je da je šutnja poticajnija na razmišljanje o smrti i to je i potrebno u ovakvoj situaciji. Ovo je pravi stav i ne treba pridavati pažnju ako mu se mnogi protive."[1550]

Ibn Kudame kaže: "Pokudno je da se podiže glas prilikom dženaze, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se dženaza prati glasom ili vatrom. Seid b. Musejjib, Seid b. Džubejr, Hasan, Nehai, Ahmed i Ishak su smatrali pokudnim da onaj ko ide za dženazom kaže: *estagfirlullah*[1551] i slično."

Ibn Tejmije je rekao: "Nije pohvalno da se podiže glas kada se ide za dženazom, niti učenjem ni zikrom, niti bilo čime drugim. Ovo je stav četverice imama i to je naslijeđe selefa, ashaba i tabi'ina i ne znam da o tome postoji drugačiji stav."[1552]

6. Da pratioci dženaze ne sjede naspram dženaze

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada vidite dženazu, ustanite. Onaj ko prati dženazu neka ne sjeda dok se ne spusti na zemlju."[1553]

Riječi: "dok se ne spusti" – odnose se na spuštanje s ramena na zemlju, ili pak prema mišljenju nekih, na spuštanje u kabur. O tome da je lijepo stojati dok se dženaza spusti, govori većina ashaba i tabi'ina, kao što prenosi Ibn Munzir, a to je stav i: Evza'ija, Ahmeda, Ishaka, Muhammeda b. Hasana i to prevladava kod Šafija.[1554]

[1549] Bejheki, 4/74, Ibn Mubarek u *Ezzuhdu*, 83.

[1550] *El-ezkar*, 203.

[1551] *El-mugni*, 2/363.

[1552] *El-fetava*, 24/293, uz kraće izmjene.

[1553] Buhari, 1310; Muslim, 959.

[1554] Ibn Abidin, 1/608; *Eššerhussagiru*, 1/229.

7. Hodati za dženazom, jer to je jedno od prava i obaveza muslimana prema muslimanu

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Musliman prema muslimanu je obavezan petero: da uzvrati na selam, obiđe bolesnog, slijedu dženazu, odazove se pozivu i nazdravi onom ko kihne."[1555]

Bilježi se od Beraa da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, nam je preporučio sedmero..." Između ostalog naveo je i slijeđenje dženaze.[1556]

8. Jahač treba da ide iza nje, a pješak kako hoće

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Jahač će ići iza dženaze, dok će pješak ići i iza, i ispred nje, i s njene lijeve i sa desne strane, i tik uz nju."[1557]

Dozvoljeno je da se ide iza dženaze i ispred nje, sa njene desne strane i sa lijeve, i blizu nje. Bilježi se od Enesa da su Poslanik, alejhissalatu vesselam, Ebu Bekr i Omer, išli i ispred i iza dženaze, međutim, bolje je ići iza dženaze, jer to podrazumijevaju dokazi koji govore o slijeđenju dženaze. To potvrđuju i riječi Alije b. Ebi Taliba: "Koračanje iza dženaze je bolje od koračanja ispred dženaze, kao što je namaz u džematu bolji od namaza nasamo."[1558] Ovo je stav Evza'ija, Ebu Hanife, Ishaka, za razliku od većine.[1559]

9. Izražavanje saučešća na jedan od načina koji se prenose od Poslanika, alejhissalatu vesselam

Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada je čuo da je sin njegove kćeri na samrti, poslao joj je poruku i rekao joj: "Allahovo je ono što uzima i Njegovo je ono što daje i sve je kod Njega do određenog roka pa osaburi i nadaj se nagradi."[1560]

[1555] Buhari, 1240; Muslim, 2162.

[1556] Buhari, 1239; Muslim, 2066.

[1557] Ebu Davud, 3180; Nesai, 4/56-58; Tirmizi, 1031, a Ibn Madže kaže da je vjerodostojan, 1481, i drugi.

[1558] Ibn Ebi Šejbe, 4/101; Ahmed, 1/97; Bejheki, 4/25, a Hafiz kaže da je dobar i kaže: "Predaja ima stepen hadisa."

[1559] Pogledaj, Umm, Šafija, 1/240; *Bidajetul-mudžtehid*, 1/344; *Fethul-bari*, 3/219.

[1560] Buhari, 1284; Muslim, 923.

Osoba može upotrijebiti i drugačije riječi za izražavanje saučešća, kao da kaže: "Allah oprostio vašem umrlom.", "Allah ti olakšao.", "Allahovo je sve." – i slične izraze, samo ono što se prenosi od Poslanika, alejhissalatu vesselam, je najbolje i najpreče, a Allah najbolje zna.

10. Da ženski ćefini budu iz pet dijelova

Ženski ćefini su kao i muški, međutim, učenjaci smatraju da je bolje da se žena umota u pet dijelova. U hadisu koji je slabog lanca prenosilaca, stoji da je Lejla, kćerka Katifa, Sekafija rekla: "Bila sam među onima koje su kupale Ummu Kulsum, kćerku Poslanika, alejhissalatu vesselam, kada je umrla. Prvo što nam je Poslanik, alejhissalatu vesselam, dao bilo je pojas, onda kratku halju (dir'), onda mahramu, zatim pokrivač, pa onda još jedan dio u koji smo je umotali. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je sjedio kod vrata i dodavao nam jedan po jedan komad platna."[1561]

Ibn Munzir kaže: "Najviše što se bilježi od učenjaka je da se žena stavlja u ćefine od pet komada platna i to je pohvalno. Žena se bolje pokriva i za života od muškarca jer je izloženija nego on, pa tako i nakon što umre treba da bude."[1562]

Adabi klanjanja dženaze-namaza

Da bude što više safova za vrijeme obavljanja dženaze-namaza

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nema muslimana koji umre i klanja mu tri safa muslimana, a da mu ne bude obavezno."[1563]

Što je veći broj safova, to je bolje, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nema nijednog umrlog kojem klanja grupa muslimana čiji broj dođe do stotinu, i svi za njega mole oprosta i zagovor čine, a da im neće biti udovoljeno."[1564]

[1561] Ebu Davud, 3157, sa slabim lancem prenosilaca.

[1562] El-mugni, 2/470; El-medžmu', 5/205.

[1563] Ebu Davud, 3150; Tirmizi, 1033; Ibn Madže, 1490, a Albani kaže da je dobar.

[1564] Muslim, 947.

Adabi ukopa

1. Ukopavanje u mezarje

Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ukopavao umrle u mezarje Beki', kao što o tome postoje mnogobrojne predaje koje se uzdižu na stepen mutevatira. Ne prenosi se da je bilo ko od selefa bio ukopan izvan mezarja, osim što je mutevatirom zabilježeno da su Poslanik, alejhissalatu vesselam, i njegova dvojica ashaba ukopani u Aišinoj odaji, i to je naročito samo za njih.

Također se izuzimaju i šehidi poginuli u bici, jer se oni ukopavaju na mjestu pogibije i ne prenose se u mezarja. Bilježi se hadis od Džabira da je, kada mu je došla tetka po ocu, sa ocem i njegovim daidžom, koji su pali kao šehidi, da ih ukopa u mezarje, došao je neki čovjek koji je govorio: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, vam je preporučio i naredio da se vratite na bojište i pokopate ih na mjestu gdje su poginuli." Vratili su se i ukopali ih na mjestu njihove pogibije.[1565]

2. Zabrana ukopavanja u ovim vremenima osim u nuždi

Prilikom izlaska sunca, kada je ono na pola neba i kada zalazi.

Bilježi se hadis od Ukbea b. Amira da je rekao: "Tri su vremena u kojima nam je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranjivao i odvraćao nas od toga da klanjamo u njima ili da pokopavamo naše umrle: kada izlazi sunce pa dok ne odskoči, kada je sunce na pola neba dok malo ne odmakne, kada se sunce nagne zapadu pa do njegova zalaska."[1566]

3. Zabrana ukopa noću osim u nuždi

Bilježi se hadis od Džabira da je Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, spomenut neki čovjek koji je umro i da je ukopan u ćefine koji nisu bili odgovarajući i da je spušten u kabur noću, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, ukorio i kritikovao je ukopavanje noću i bez toga da mu se klanja dženaza, osim ako je čovjek prinuđen na to.[1567]

To zbog toga što je ukopavanje noću s manjim brojem klanjača. Od-

[1565] Ebu Davud, 3149; Nesai, 4/79; Tirmizi, 1771; Ahmed, 3/397, a hadis je vjerodostojan.

[1566] Muslim, 831.

[1567] Muslim, 943.

vraća se od klanjanja noću kako bi se moglo klanjati umrlom danju, jer ljudi su raspoložniji obaviti dženazu danju. Ako su prinuđeni da ga pokopaju noću, zbog vrućine i bojazni da bi se mogao od njega širiti zadah, ili slično, dozvoljeno je da ga ukopaju noću, pa makar i uz upotrebu svjetiljki pri spuštanju u kabur. Bilježi se hadis od Ibn Abbasa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, spustio nekog čovjeka u kabur noću i da je osvijetlio njegov kabur.[1568]

4. Kopanje rake za umrlog

Lahd je da se umrlom iskopa raka, a onda u dnu rake, postrance, iskopa udubljenje u koje može stati umrli.[1569]

Bilježi se od Enesa da je rekao: "Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, preselio, u Medini je bio čovjek koji je kopao rake, a drugi je pravio udubljenja u dnu kabura, pa su rekli: 'Prepustit ćemo našem Gospodaru izbor, pa koji od njih dvojice prije dođe, tako ćemo postupiti.' Prvi je došao onaj koji je u dnu kabura pravio udubljenje i tako su ukopali Poslanika, alejhissalatu vesselam."[1570]

Bilježi se od Sa'da b. Ebi Vekkasa da je rekao: "Pravite lahd za mene i oko mene postavite ćerpič, pa zakopajte, kao što je urađeno sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam."[1571]

Kopati i zakopati u lahd je bolje i preče, ali je dozvoljeno i da se ukopa u obični kabur.

Nevevi kaže: "Učenjaci se slažu da je kopanje u lahd i u kabur dozvoljeno, međutim, ako je zemlja tvrda i ako se ne strahuje od odrona i osipanja, onda je lahd bolji, shodno prethodnim dokazima, a ako je zemlja rastresita i ako se osipa, onda je obični kabur bolji."[1572]

5. Proširivanje i produbljivanje kabura

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao za poginule na Uhudu: "Iskopajte, proširite i uljepšajte..."[1573]

[1568] Tirmizi, 1063, a Albani kaže da je dobar.

[1569] *Mevsu'atul-adabil-islamijjeti.*

[1570] Ibn Madže, 1557; Ahmed, 3/99.

[1571] Muslim, 966.

[1572] El-medžmu' šerhul-muhezzeb, 5/287.

[1573] Ahmed, 4/19; Nesai, 4/81-83; Ebu Davud, 3215; Bejheki, 4/34; Dija.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao grobaru, kaburdžiji, dok je kopao mezar za jednog čovjeka: "Proširi gdje je glava i proširi gdje su noge."[1574]

6. Ukopavanja dvojice ili trojice u isti kabur

Ovo ako postoji potreba da se ukopa veliki broj umrlih, ili je ljudima teško da iskopaju mezar za svakog pojedinačno i slično.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao kada je kopao svoje ashabe nakon Bitke na Uhudu: "Kopajte i proširite. Ukopajte po dvojicu ili trojicu u jedan kabur i dajte prednost onom ko zna više Kur'ana napamet."[1575]

7. Davanje prednosti onom ko zna najviše Kur'ana napamet

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao, kako je rečeno u prethodnom hadisu: "...i dajte prednost onom ko zna više Kur'ana napamet."

8. Spuštanje u kabur od strane nogu

Bilježi se hadis od Ebu Ishaka da je rekao: "Haris je oporučio da mu dženazu klanja Abdullah b. Zejd i on mu je klanjao dženazu, a onda ga spustio u mezar od strane nogu i rekao: 'Ovako je sunnet.'"[1576]

Ako nije moguće na ovakav način spustiti umrlog, onda ga se može spustiti onako kako je lakše.

Ibn Hazm je rekao: "Umrli se spušta u mezar onako kako je moguće, pa bilo od kible, ili naspram kible, ili od glave ili od nogu, jer ne postoji jasan hadis koji to precizira."[1577]

9. Pokriti ženski kabur od pogleda dok se ukopa

Ibn Kudame je rekao: "Kada se žena spušta u kabur, treba ga pokriti nečim." Ne znamo zbog čega je ovo uzrokovalo razilaženje među učenima. Onda je naveo predaje od Omera po ovom pitanju i od Enesa, a onda rekao: "Jer je žena stidno mjesto i može se desiti da se nešto slučajno otkrije i prisutni to vide."

[1574] Ebu Davud, 3332; Bejheki, 3/414; a Nevevi u *El-Medžmu'u*, kaže da je vjerodostojan, i Hafiz u *Ettelhisu*, 163, i Albani u *El-Irvau*, 744.

[1575] Ahmed, 4/19; Nesai, 4/81-83; Ebu Davud, 3215; Bejheki, 4/34, i drugi, *Sahihul-džami'*, 202.

[1576] Ebu Davud, 3159, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[1577] *El-Muhalla*, 5/177-178.

10. Da počne s kopanjem onaj ko nema puno iskustva sa dunjalučkim uživanjima

On treba da ukopa umrlog, naročito ako je umrli žena. Nju neka ukopa neko ko nije imao tu noć snošaja sa svojom suprugom. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je, kada je ukopavao svoju kćerku, pitao: "Ima li neko među vama ko noćas nije imao snošaja?" Ebu Talha je rekao: "Ja." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Siđi." Te je on sišao u kabur.[1578]

11. Usmjeriti umrlog u mezaru prema kibli i poleći na desnu stranu

Ibn Hazm kaže: "Umrlog će se u kabur staviti na njegovu desnu stranu i usmjeriti prema kibli, a glava i noge da mu budu desno od kible, ili lijevo. Ovako rade muslimani od vremena Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa do danas. Ovako je u svakom mezarju na Zemlji.[1579]

Okrenuti umrlog kibli je lijepo, a ako se ne okrene, nije problem. Uzvišeni Allah je rekao: *A Allahov je i istok i zapad; kuda god se okrenete, pa – tamo je Allahova strana. – Allah je, zaista, neizmjerno dobar i On sve zna.* (El-Bekare, 115) A ne postoji jasan hadis koji uslovljava da se okrene prema kibli.[1580]

12. Rođaci prednjače u ukopu umrlog

Skrbnici umrlog i njegovi rođaci su najpreči da ga spuste u kabur shodno općenitosti ajeta: *A rođaci su, prema Allahovoj Knjizi, jedni drugima preči. – Allah, zaista sve zna.* (El-Enfal, 75)

U hadisu koji se bilježi od Alije b. Ebi Taliba stoji: "Okupao sam Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i otišao da vidim šta je s umrlim. Vidio sam samo dobro. On je bio lijep i živ i mrtav. Ukop i spuštanje u kabur su preuzeli četverica: Alija, Abbas, Fadl i Salih, štićenik Poslanika, alejhissalatu vesselam. Poslaniku, alejhissalatu vesselam, je iskopan lahd i usprav su poredani ćerpiči."[1581]

[1578] Buhari, 1285, 1342.

[1579] *El-muhalla*, 5/137-147.

[1580] *El-muhalla*, 5/173-174.

[1581] Hakim, 1/362, a od njega Bejheki, 4/35, a autor *Sahihu fikhissunneh* kaže: "Vjerodostojan je i ima potvrdu."

13. Ukop žene da preuzme njen suprug ili mahrem

Ukop žene treba da preuzme njen mahrem, a to shodno općenitosti ajeta: *A rođaci su, prema Allahovoj Knjizi, jedni drugima preči. – Allah, zaista sve zna.* (El-Enfal, 75)

U hadisu koji se bilježi od Abdurrahmana b. Ebzija stoji: "Omer b. Hattab je klanjao Zejnebi, kćeri Džahšovoj, dženazu (učio joj je četiri tekbira), a onda je poslao poruku ženama Poslanika, alejhissalatu vesselam, sa pitanjem ko će je spustiti u kabur. One su rekle da je spusti onaj muškarac koji je imao pristupa njoj za njena života."[1582]

Muž ima pravo da ukopa svoju suprugu i to shodno predaji od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je rekao Aiši: "Volio bih da to bude za mog života, da te opremim i ukopam lično."[1583]

14. Dozvoljenost da se umrli, nakon što se stavi u mezar, pospe zemljom

Od Ebu Hurejrea se bilježi hadis: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je klanjao dženazu, a onda došao do kabura umrlog i posuo ga od glave tri puta zemljom."[1584]

Adabi poslije ukopa

1. Stajanje uz dženazu do završetka ukopa

To je nešto što je pohvalno. Bilježi se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko prisustvuje dženazi dok se završi dženaze-namaz, ima nagradu od kirata, a ko joj prisustvuje do ukopa, ima dva kirata." Neko je pitao: "A šta su dva kirata?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kao dva velika brda."[1585]

[1582] Ibn Ebi Šejbe, 3/324; Bejheki, 4/53, a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

[1583] Ahmed, 6/228; Ibn Madže, 1465; Darimi, 1/37, i drugi. Autor *Sahihu fikhissunneha* kaže: sahih ligajrihi.

Čovjeku je dopušteno da ukopa ženu koja mu nije mahrem, makar u prisustvu njenog oca ili muža, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, dopustio Ebu Talhi da siđe u kabur i ukopa njegovu kćer, mada su bili prisutni njen otac i njen muž Osman.

[1584] Ibn Madže, 1565, a Albani kaže da je vjerodostojan u *El-Irvau*, 751.

[1585] Buhari, 1325; Muslim, 945.

Brate muslimane, pogledaj ovu veličanstvenu nagradu koju je Allah pripravio za onog ko prisustvuje dženazi i klanja, a onda isprati na mezarje i prisustvuje ukopu.

2. Traženje oprosta za umrlog nakon ukopa i traženje da bude postojan, i malo se zadržati kod kabura

Bilježi se od Amra b. Asa da je rekao na samrti: "A kada me ukopate i kada me zagrnete zemljom, ostanite oko mog kabura koliko se može zaklati deva i podijeliti njeno meso, kao bih se oslobodio uz vas i vidio kako da odgovorim izaslanicima svoga Gospodara."[1586]

Što se tiče traženja oprosta za umrlog i traženja da se podrži i učini postojanim, Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je kada bi se ukopao umrli, postojao na njegovom kaburu i rekao: "Tražite oprosta za svog brata i tražite za njega postojanost, jer on je sada pitan." Ovo je nešto o čemu treba voditi računa svaki razuman čovjek i ne bi trebalo dozvoliti da mu to izmakne.

3. Spominjati umrlog po dobru

Ashabi su, kada bi pored njih prolazila dženaza, lijepo govorili o umrlom i to je bilo u prisustvu Poslanika, alejhissalatu vesselam, i on je rekao: "Obavezno je. Obavezno je. Obavezno je."[1587] Što se tiče ružnog spominjanja umrlog, ako je utemeljeno, može se, mada je ustegnuti se od toga bolje i preče, jer postoji odvraćanje od toga da se umrli spominje po ružnom. Umrlog treba spominjati po dobru i moliti za njega dobro, jer meleki aminuju na ono što ljudi govore.

4. Ne spominjati umrlog po hrđavom i ne psovati i ne vrijeđati ga

Pa ili će umrlog spominjati po dobru, ili će šutiti i neće reći ništa za njega, jer je umrli, svojom smrću, došao do onoga što je pripremio od svojih djela i nema koristi od toga da se psuje ili o njemu ružno govori. Bilježi se od Aiše da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte psovati i vrijeđati umrle, jer oni su s onim što su pripremili od svojih djela."[1588]

[1586] Muslim, 121.

[1587] Buhari, 1367; Muslim, 949.

[1588] Buhari, 1393, međutim, vrijeđati umrle nevjernike dopušteno je, kao što je i u Allahovoj Knjizi potvrđeno. Međutim, to treba da ima vjersku opravdanost, a ne da se vrijeđaju samo radi vrijeđanja, kako bi se odvratilo od toga da se na njih ugleda

5. Ništa ne tvrditi za umrlog

Ako je umro kao nevjernik, svjedočit ćemo da ga čeka Džehennem, a ako je umro kao musliman, nadat ćemo se dobru za njega, ali nećemo tvrditi da ga čeka Džennet. Ensarijka Ummu Ala je rekla za Osmana b. Maz'una kada je umro: "Allah ti se smilovao, Ebu Saibe. Svjedočim da te Allah počastio." Pa joj je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "A otkud ti znaš da ga je Allah počastio?" Ona je rekla: "Za tebe bih žrtvovala i oca i majku, Allahov Poslaniče, a koga Allah počasti?" On je rekao: "Što se tiče njega, Allaha mi, stiglo ga je sigurno. Allaha mi, nadam se za njega svakom dobru i Allaha mi ne znam, a Allahov sam poslanik, šta će biti sa mnom." Ona je rekla: "Allaha mi, poslije njega, ni za koga neću ništa garantovati."[1589]

6. Zikr prilikom spuštanja umrlog u kabur

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada spuštate svoje umrle u kabur, recite: 'Bismillahi, i u vjeri Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam.'"[1590]

7. Ne sjediti na mezaru umrlog

Pokuđeno je da musliman sjedi na mezaru brata muslimana ili da nogom stane na njega, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte sjediti na kaburima niti klanjati u pravcu istih."[1591]

Bilježi se od Džabira da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se kaburi betoniraju, da se sjedi na njima ili da se nešto gradi na njima."

Iz hadisa se može zaključiti:

- Zabrana sjedenja na kaburu, jer je u tome omalovažavanje čovjeka kojeg je Allah počastio i odlikovao. Nevevi kaže: "Naši učenjaci kažu da je zidanje kabura pokuđeno, a da je sjedenje na kaburu zabranjeno,

---

u njihovom nevjerovanju i načinu življenja. *Nevevi šerhu Muslim*, 410.

[1589] Buhari, 1243.

[1590] Ahmed, 2/27; Ebu Davud, 3/546, i u predaji Ebu Davuda je *sunnetu* umjesto *vjeri* (milletu); Ibn Madže, 1550; Tirmizi, 4/146, i kaže: hasenun garib; Bejheki, 4/55; Hakim, 36611, i kaže: "Vjerodostojan po uvjetima Dvojice.", a s njim se slaže i Zehebi, Šu'be i Ibn Džarud i bilježe ga kao mevkuf, 548; Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vellejletiju*, str.324.

[1591] Muslim, 33.

kao što je zabranjeno i naslanjanje na njega ili nalakćivanje."

- Zabrana pljačkanja kabura i prenošenje kostiju. Zabranjeno je otkopavati mezare i iznositi ostatke ukopanih, osim zbog opravdanog razloga, kao da je neko ukopan neokupan, na primjer. Također je pokuđeno da se umrli prenosi s mjesta na mjesto, ako još nije ukopan, osim ako je mjesto na koje se prenosi jedan od dva časna harema, Mekka ili Medina, ili Bejtul-makdis, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ukopajte poginule ondje gdje su poginuli."[1592]

8. **Izostavljanje talkina nakon ukopa**

Jer to nije radio ni Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ni njegovi ashabi, a i Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko u našu vjeru uvede nešto što nije od nje, to je otpadništvo."[1593]

Međutim, što se tiče Ebu Umameta koji je rekao na samrti: "Kada umrem, napravite kao što je nama Poslanik, alejhissalatu vesselam, preporučio da radimo sa našim umrlim. Poslanik, alejhissalatu vesselam, nam je preporučio i rekao: 'Kada umre neko od vaše braće i kada zagrnete zemljom njegov kabur, neka neko od vas stane na uzglavlje kabura i neka kaže: 'O ti, sine toga i toga...', i on ga čuje ali ne može odgovoriti. Onda neka kaže: 'O ti, sine toga i toga...', i tada onaj sjedne. Onda neka kaže: 'O ti, sine toga i toga...', i tada onaj kaže: 'Pomozi nam, Allah ti se smilovao!', ali vi to ne osjetite. Tada neka kaže: 'Sjeti se onoga s čime si napustio dunjaluk: šehadeta da nema božanstva osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik, i da si zadovoljan Allahom Gospodarom, islamom vjerom i Muhammedom vjerovjesnikom, Kur'anom vođom.' Munkir i Nekir se uzmu za ruke i jedan drugom kažu: 'Hajdemo, ne možemo ostati kod onog kome je rečeno kako da odgovori.' Onda ostaje samo Allah da se s njim obračuna. Neki čovjek je rekao: 'Allahov Poslaniče, a ako se ne zna ko mu je mati?' Onda je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Onda će ga prozvati po Havi i reći: 'Fulanu, sine Havin.'"'[1594]

Ovaj hadis nije pogodan da se uzima kao dokaz, jer o njemu se kritički izjasnio veliki broj učenjaka i ocijenio ga slabim. Mustafa Adevi prenosi

[1592] Nesai, 4/79, i drugi, a vjerodostojan je. Pogledaj *Minhadžul-muslim,* od Džezairija.

[1593] Buhari i Muslim, od Aiše. Pogledaj *Sahihul-džami'*, 5970.

[1594] Taberani, 8/298; *El-mu'džemul-kebir*, i hadis je slab.

njihove stavove u *Sahihul-musnedu min ezkaril-jevmi vellejleti*.[1595]

Ibn Kajjim kaže: "I neće se talkin činiti umrlog kao što to čine ljudi. Što se tiče hadisa koji bilježi Taberani od Ebu Umamea, taj hadis nije vjerodostojan."[1596]

Nevevi, po pitanju hadisa o talkinu, kaže: "Lanac prenosilaca nije čvrst, međutim, ima i drugih hadisa koji ga potvrđuju, kao i praksa stanovnika Šama u prošlosti." Arnaut, u svojoj recenziji to komentariše: "Ibn Abdullah u *Šerhul-ezkaru* kaže: 'Hafiz, nakon što bilježi hadis Ebu Umamea kaže: 'Ovaj hadis je garib, a lanac prenosilaca hadisa, u oba slučaja, je slab.'"[1597]

Tako, brate muslimane, vidiš da većina učenjaka islama, od prijašnjih i potonjih, smatraju slabim ovaj hadis. Na osnovu toga, ne može se uzeti za praksu niti je podoban da se uzme kao dokaz, a Allah najbolje zna.

9. Pravljenje hrane za porodicu umrlog

Pohvalno je da se napravi hrana za porodicu umrlog i da to obave rođaci i komšije na dan smrti, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Napravite hranu za Džaferovu porodicu, jer oni su sada zauzeti sobom."[1598]

Dakle, da sama porodica pravi hranu, to je nešto što je nepotrebno, jer to samo povećava njihovu nevolju. Ako dođe neko koga treba nahraniti, stranac ili neko iz daleka, naprimjer, onda će ga ugostiti rođaci ili komšije umjesto ukućana umrlog.

10. Sadaka za umrlog

Pohvalno je da se podijeli sadaka za umrlog. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je neki čovjek rekao Poslaniku, alejhissalatu vesselam: "Moj otac je umro i ostavio je imetka, ali nije ništa oporučio. Da li će mu koristiti ako podijelim sadaku za njega?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Hoće."[1599]

Kada je umrla Ummu Sa'd b. Ubadeh, on je pitao: "Allahov Poslaniče,

---

[1595] Str. 328-329.

[1596] *Zadul-me'ad*, 1/522.

[1597] *El-Ezkar*, str. 138.

[1598] Ahmed, 1/205; Tirmizi, 1/272; Ebu Davud, 3132; Ibn Madže, 1610; Hakim, 1/372, i kaže da je vjerodostojan, a to potvrđuje i Zehebi, *Sahihul-džami'*, 1015.

[1599] Muslim, broj hadisa?

moja mati je umrla. Da li da za nju podijelim sadaku?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Da." On je pitao: "A koja je sadaka najbolja?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Napojiti vodom."[1600]

11. Posjeta kaburima i ne govoriti ružno u mezarju

Posjećivanje kabura je poželjno, jer posjeta će raznježiti i omekšati srce i podsjetiti na Ahiret, a koristit će i umrlom dova i traženje oprosta, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Posjećujte kabure jer to podsjeća na Ahiret."[1601]

Što se tiče zabrane da se ružno govori u mezarju, Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "...i zabranio sam vam da posjećujete mezarje. Onaj ko hoće da posjeti mezarje neka posjećuje, ali neka ne govori ružno."[1602] Onaj ko posjećuje mezarje treba da priča dobre i pozitivne stvari i da svoj jezik ustegne od hrđavog govora i nečega što je haram.

12. Poselamiti umrle

Kada musliman posjeti kabur svog brata muslimana, treba da kaže kao što je govorio Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi posjetio kabure muslimana: "Es-selamu alejkum, stanovnici boravišta vjernika i muslimana, i mi ćemo vam se, ako Allah da, pridružiti. Molim Allaha da i nama i vama podari čestitost."[1603]

13. Klanje kod kabura

Neki ljudi kolju kurban u mazarju tvrdeći da to koristi umrlom, kao sadaka za njega. Oni time žele da se istaknu pred ostalim ljudima, a Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se kolje u mezarju i rekao: "Nema klanja deva u mezarju u islamu."[1604]

Hitabi kaže: "Riječi: 'nema akra (klanja deve u mezarju)' odnose se na običaj koji je bio ustaljen u džahilijjetu, da ljudi kolju deve kod mezarja

[1600] Ahmed, 5/285; Nesai, 6/254-255; Ibn Madže, 3684, i vjerodostojan je.

[1601] Ibn Madže, 1569, i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 3577.

[1602] Nesai, 4/89, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihu Nesai*, 1922.

[1603] Muslim, 104.

[1604] Abdurrezzak, Musannef, 6690; Ebu Davud, 3222, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

umrlih. Kada bi neki časnik ili uglednik umro, onda bi klali deve kod njegova kabura i govorili bi: 'Onaj koji je u ovom mezaru je klao deve dočekujući goste. To je radio za života, pa se tako čini i kada umre.'"

14. Zabrana pravljenja hrane i njena podjela na mezarju

Neke žene prave jednu vrstu hrane *lepinu milosti* i to dijele u mezarju, a to je nešto jako poznato u Egiptu. Također, vode računa o tome da se treći dan po smrti obilježava. Tada i prave hranu, a bude je toliko kao da se radi o svadbi. Zbog toga se okupi mnogo svijeta – porodice, prijatelja i poznanika. Ako neko od posjetilaca ostane i ne dođe, onda mu jako zamjere. Svakom muslimanu i muslimanki je preče da odustanu od ovakvih novotarija, jer je u tome postupanje suprotno Šerijatu i rasipanje novca u nepotrebne svrhe.[1605]

15. Zabrana posjećivanja kabura mnogobožaca radi njihova veličanja i slave

Ovo je strašna greška i nedaća kojom su iskušani neki neznalice. Prolaziti i posjećivati njihove grobove i hvaliti njihove postupke je zlo čije posljedice samo Allah zna.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je uvjetovao posjećivanje grobova mnogobožaca ili grješnika plačući i da čovjek bude ubijeđen i uvjeren u to, kako ga ne bi zadesilo ono što je njih zadesilo. Bilježi se od Abdullaha b. Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte ulaziti kod ovih ljudi koji su izloženi kažnjavanju,[1606] osim plačući. Ako ne možete

[1605] *Zikrel-erbe'in vel-hamsin ve zikressenevijjeh*, Amr Abdil-mun'im.

[1606] Pod ovu zabranu spada i posjeta faraonskih grobnica, da ih Allah prokletim učini, koje su označene piramidama i slična druga mjesta u kojima se kažnjavaju oni koji su tu pokopani. Također, sunnet je da kada se prolazi pored groba onog ko je izložen kazni, da ga opomene Džehennemom, jer je Uzvišeni rekao: *I proglas od Allaha i Njegova Poslanika ljudima na dan Velikog hadža: "Allah i Njegov Poslanik ne priznaju mnogobošce." Pa ako se pokajete, to je za vas bolje; a ako se okrenete, znajte da Allahu nećete umaći! A nevjernike obraduj kaznom nesnosnom!* (Et-Tevbe, 3) A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada god prođeš pored groba mnogobošca, opomeni ga Džehennemom." – Hadis je vjerodostojan zbog drugih hadisa o tome. Tako kaže naš učitelj u *Sahihul-musnedu*, str. 317. Također je sunnet da onom ko prolazi pored groba mnogobošca da ga prokune. Uzvišeni je rekao: *I propratismo ih*

plakati, onda nemojte ulaziti i posjećivati njihove grobove kako vas ne bi zahvatilo ono što je njih."[1607]

16. Zabrana traženja oprosta za mnogobošca

Traženje oprosta (istigfar) za mnogobošce[1608] je oprečno vjerskim tekstovima u Kitabu i Sunnetu. Uzvišeni je rekao: *Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti.* (Et-Tevbe, 113)

A Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Zatražio sam od svoga Gospodara dozvolu da tražim oprosta za svoju majku, pa mi nije dozvolio. Zatražio sam dozvolu da posjetim njen mezar, pa mi je dozvolio."[1609]

17. Zabrana *atake* za umrlog na mezaru

U Egiptu, kada neko umre, njegovi prijatelji i ukućani, nakon ukopa, pozovu učače na mezar i razastru im prostirku po mezaru svog prijatelja. Oni sjednu i uče suru Jasin i Saffat ubijeđeni da time oslobađaju umrlog od Allahove kazne, ako mu je određeno da će biti kažnjen. Ovo je ružna novotarija, jer time mijenjaju vjerodostojni sunnet.

18. Naročito putovanje da bi se posjetio mezar

Neki ljudi se naročito spremaju da posjete mezare nekih evlija i prevaljuju velike razdaljine zbog toga kako bi tom evliji rekao: "Pomozi." Ili da bi kod njega upućivao dove i preko njega se molio Allahu. Ovo je širk Allahu i ovo nije dopušteno. U Šerijatu imamo dokaz koji ukazuje na zabranu naročitog putovanja radi posjete mezarima. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ne opremaju se jahalice osim zarad tri džamije:

---

prokletstvom na ovome svijetu, a na Onome svijetu bit će od svakog dobra udaljeni. (El-Kasas, 42)

[1607] Buhari, 8/391; Muslim, 18/110, a tekst je Muslimov.

[1608] Na veliku žalost, ovo je nešto što je raširenо u nekim dijelovima Egipta. Kada umre neki hrišćanski glumac ili glumica koji su bili poznati među ljudima po lijepom ponašanju, vidiš neke obične ljude, pa čak i intelektualce kako za njega traže oprosta i milosti. Neki čak i plaču zbog toga. Ovakvo ponašanje je nešto što pokazuje njihovu odanost i lojalnost nevjernicima za šta Allah kori i kritikuje u Svojoj Knjizi, pa povedimo računa o ovome.

[1609] Muslim, 7/45.

Mesdžidul-haram, ova moja džamija i Mesdžidul-aksa."[1610]

19. Petina, četerestina i godišnjica

Među novotarije i greške kod mezara je i pravljenje petine, četerestine i godišnjice. Ni za šta od ovoga ne postoji šerijatski dokaz.

Međutim, ako hoćeš da učiniš dobro za svog umrlog, onda učini sljedeće:

- Izmirenje duga za njega. Bilježi se od Džabira b. Abdillaha da je rekao: "Umro je Abdullah b. Amr b. Haram i imao je duga. Zatražio sam od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da pita njegove zajmodavce da mu oproste dug. Poslanik, alejhissalatu vesselam, ih je pitao, ali oni nisu htjeli. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, mi je rekao: 'Idi i razvrstaj svoje hurme, pa adžvu stavi na jednu stranu, a azka zejd na drugu, i to mi pošalji.' Ja sam tako uradio i poslao Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, a on je došao i sjeo u vrh ili sredinu, a onda rekao: 'Vagaj ljudima.' Ja sam vagao dok nisam izmirio dugovanja, a moje hurme su ostale onakve kakve sam ih i donio i ništa nije falilo od toga."[1611]

- Izmirenje zavjeta za umrlog. Bilježi se od Sa'da b. Ubadeta da je tražio od Poslanika, alejhissalatu vesselam, stav o ispunjenju zavjeta njegove majke koja je umrla prije nego ga je ispunila, pa mu je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao da ga ispuni. Poslije toga je postala stalna praksa.[1612]

- Sadaka za umrlog. Od Ebu Hurejrea se bilježi hadis da je neki čovjek rekao Poslaniku, alejhissalatu vesselam: "Otac mi je umro i ostavio imetak, ali nije ništa oporučio. Da li će mu koristiti ako podijelim sadaku za njega?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Hoće."[1613]

- Dova i traženje oprosta za umrlog. Od Ebu Hurejrea se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada čovjek umre, tada se prekinu njegova djela, osim od troga: trajne sadake, nauke od koje se ljudi koristi ili od dobrog djeteta koje dovi za njega."[1614]

[1610] Buhari i Muslim od Ebu Hurejrea. Pogledaj: *Sahihul-džami'*, 7332.

[1611] Buhari, 2/15.

[1612] Buhari, 6698; Muslim, 1638.

[1613] Muslim, 1630.

[1614] Muslim, 1631.

- Hadž za umrlog. Bilježi se od Burejdea b. Husajba da je rekao: "Dok sam sjedio sa Poslanikom, alejhissalatu vesselam, došla je neka žena i rekla: 'Dala sam kao poklon svojoj majci robinju i majka je umrla.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Ti imaš nagradu, a tebi će robinja pripasti kao nasljedstvo.' Ona je rekla: 'Allahov Poslaniče, ona je ostala dužna postiti mjesec dana. Hoću li ja postiti umjesto nje?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Posti za nju.' Ona je rekla: 'Ona nije obavila hadž, pa da li da obavim hadž za nju?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Obavi hadž za nju.'"[1615]

20. Zavjet za umrle

Jedna od grešaka i novotarija jeste zavjet stvorenju, bio on evlija ili ne bio. To je haram zbog tri stvari. Jedno je da je zavjet ibadet, a ibadet je samo Allahu Jedinom. Drugo je da umrli ne posjeduje ništa osim onog što je uradio od dobrih djela i nije ispravno da se njemu ičim zavjetuje nakon smrti. Treće je da je onaj ko se zavjetuje ubijeđen da onaj kome se zavjetuje ima nekog uticaja ili moći da nešto učini pored Allaha, a ovakvo što je, da Allah sačuva, nevjerstvo.[1616]

21. Zabrana žaljenja umrlom

Ovo je nešto što je jako čudno. Kako neko razuman može da kaže da umrli ima sposobnost da rješava probleme pa da mu se živ požali na nešto, svejedno da li se radilo o nekom evliji ili vjerovjesniku ili bilo kome drugom. Allah zna da je onaj ko umre predan Ahiretu. Uzvišeni je rekao: *Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni.* (El-Ahkaf, 5) I rekao je: *Reci: "Molite se onima koje, pored Njega, smatrate bogovima, ali vas oni neće moći nevolje osloboditi niti je izmijeniti."* (El-Isra, 56)

22. Zabrana ženama da slijede i prate dženazu

Vjerovatno je svrha zabrane ženama da slijede dženazu njihovo izlaženje razgolićeno, plačući i vrišteći, otkrivajući prsa i noge, raspletenih kosa, obojenih ruku i lica. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da one slijede dženazu u hadisu Ummu Atije: "Zabranjeno nam je da slijedimo

[1615] Muslim, 1149.

[1616] *Bide'ul-mekabir.*

dženazu, ali nam nije to odlučno rečeno."[1617] Većina učenjaka ovaj hadis uzima kao potvrdu da je slijeđenje dženaze mekruh tahrimi (pokuđeno djelo blisko haramu)[1618], jer je rekla: "Ali nam nije odlučno zabranjeno." Međutim, šejhul-islam Ibn Tejmije[1619] je rekao: "Možda je htjela reći: 'Nije potvrđena zabrana.' – ali ovo ne negira zabranjenost. Možda je ona mislila da to nije zabrana, ali je dokaz u riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam, a ne u onom što neko misli."

23. Zabrana posjećivanja mezarja praznicima

Ovo je novotarija koju sprovode žene i kojima se oponašaju nemuslimanke i žene drugih zabludjelih religija. Ove žene, nemuslimanke, to su uobičajile jer je to temelj njihova vjerovanja. Mi muslimani imamo propis posjećivanja mezarja kako bi nas to podsjetilo na Ahiret i kako bismo tražili oprosta za umrle, kao što je u hadisu Burejdea b. Husajba: "Pojsećujte kaburove jer vas oni podsjećaju na Ahiret."[1620]

Što se tiče ovih žena, one vjeruju da se umrlima dopada ovakva posjeta i da je njihovo okupljanje kod mezara, na ovakav način, kao kada se okupljaju živi za praznike. Ovo je pogrešno vjerovanje i ubjeđenje i ne prenosi se od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je ikada imao naročito posjetu mezarju i za kakav praznik, niti se to desilo od njega, a Allah najbolje zna.[1621]

24. Zabrana da se na mezarima sadi drveće

Mezarje je mjesto pouke i poduke i podsjećanja na Ahiret a nije mjesto izleta i provoda pa da po njemu sadimo drveće i popločavamo prolaze, postavljamo osvjetljenje. Kakva je poruka i pouka u tome ako se od mezarja napravi nešto kao park kroz koji će ljudi šetati, umjesto da se podsjećaju na smrt i na Ahiret. Izdat je proglas od istaknutih učenjaka o tome da je zabranjeno saditi drveće po mezarju. U proglasu stoji[1622]:

"Mezarja su mjesta pouke i podsjećanja na Ahiret, kao što je preneseno u vjerodostojnim hadisima. Bilježi se od Ebu Hurejrea, radijallahu anhu,

[1617] Buhari, 1278; Muslim, 938.

[1618] *El-Medžmu'*, 5/277; *Fethul-bari*, 2/599, Ibn Abidin, 1/208; Šerhu Muslim.

[1619] *El-Fetava*, 24/355.

[1620] Bejheki od Ebu Hurejrea, pogledaj: *Sahihul-džami'*, 3577.

[1621] *Zadul-uhtil-muslimeh*.

[1622] Odluka, proglas, broj: 49, za 1396.g.

da je rekao: 'Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je posjetio mezar svoje majke i plakao je, a zaplakali su i oni koji su bili s njim. Rekao je: 'Tražio sam od svoga Gospodara dopuštenje da molim oprosta za nju, ali mi nije dozvolio. Tražio sam dozvolu od svoga Gospodara da posjetim njen kabur, pa mi je dozvolio. Pa posjećujte kaburove jer oni vas podsjećaju na smrt." Uljepšavanje mezarja sadnjom drveća i popločavanjem prolaza i staza nije u skladu sa vjerskom svrhom posjećivanja kabura i podsjećanja na Ahiret, jer uljepšavanje mezarja spomenutim zaokuplja pažnju od uzimanja pouke i jača želju za dunjalukom i zaboravljanjem Ahireta, a da ne govorimo o Poslanikovom, alejhissalatu vesselam, upozorenju na osvjetljavanje kabura. On proklinje onog ko osvjetljava kaburove. Prenosi se hadis u kojem stoji da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Allah je prokleo posjetiteljke kabura i one koji na njima grade džamije i stavljaju svjetiljke.'[1623] Pošto u tome ima oponašanja židova i hršćana, jer oni sade drveće po svojim grobljima i ukrašavaju ih, a Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se oni oponašaju, i pošto je u tome izlaganje mezara da se po njima hoda, sjedi na njima i slično, što nije u skladu sa čašću umrlih, Vijeće, jednoglasno, izdaje odluku kojom zabranjuje da se sadi drveće po mezarjima i da se ona zadrže onakva kakva su i kako je bilo za vrijeme selefa. Mezarja treba da budu mjesto pouke i podsjećanja. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Da hodam po žeravici, ili oštrici sablje, ili obućom povrijedim noge, draže mi je nego da hodam po kaburu muslimana. Svejedno mi je da li bih podmirio svoju potrebu (nuždu) u sred mezarja ili sred pijace.'"[1624]

25. Zabrana stavljanja ogrtača i prekrivača na mezare

Postaviti prekrivače i zastore na mezare i turbeta jedna je od novotarija. Da ne govorimo da je to i pretjerivanje i rasipništvo koje zabranjuje naša časna vjera i da je to ukrašavanje onih mjesta koja služe za pouku. To je veličanje umrlog. Ako običan čovjek ne bi našao zastor koji je metnut na kabur, pomislio bi da je onaj koji je u kaburu neko ko može koristiti ili naštetiti, a to je širk, da Allah sačuva.

[1623] Albani ga smatra slabim u *El-Irvau*, 3/211.

[1624] Šejh Mukbil kaže: "*El-džami'ussahihu mimma lejse fissahihajni*, 2/281, ovo je vjerodostojan hadis i svi prenosioci su vjerodostojni, osim Muhammeda b. Ismaila b. Semureta." Ebu Hatim kaže da je on pouzdan i iskren. Nesai kaže da je pouzdan. Ovako je u *Tehzibuttehzibu*.

26. Ne gradi se ništa na mezarima

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio takvo što. Bilježi se od Džabira da je rekao: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se sjedi na mezarima, da se maltere ili da se na njima nešto gradi."[1625]

Ali b. Ebi Talib je rekao Hejjadžu Esediju: "Poslat ću te kao što je poslao mene Poslanik, alejhissalatu vesselam. Ne ostavi nijedan lik, a da ga ne izbrišeš, niti jedan mezar koji je izdignut, a da ga ne poravnaš."[1626]

Ibn Tejmije kaže: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se nešto gradi na kaburu i naredio je da se to sruši, a učenjaci su složni da je pokrivanje mezara platnom negativno."

Još gore od gradnje kubbeta nad mezarima kraljeva, vladara i vezira, učenjaka i vojskovođa, je što je većina njih u džamijama, kao izazov Allahu i Njegovoj vjeri. Obaveza je da se to ukloni i da se mezari poravnaju sa zemljom i da se ne uzdižu iznad zemlje ni koliko je pedalj, kako bi se znalo da je to mezar toga i toga. Neće se otkopavati ali ni uzdizati.

27. Sjedenje na mezaru

Sjedenje na mezarima je nipodaštavanje umrlog. Zbog toga su hadisi od Poslanika, alejhissalatu vesselam, koji upozoravaju na takvo što i zabranjuju da se to čini. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Da neko od vas sjedne na žeravicu i da mu ona sprži odjeću i dospije do kože, bolje mu je nego da sjedne na kabur."[1627] Bilježi se od Ebu Mursida Ganevija da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte sjedati na kabure niti klanjajti naspram njih."[1628] Imam Nevevi tumači sjedenje i kaže: "Ovo je pravac Šafije i većine učenjaka."

Kako je samo dobro pridržavati se Allahova zakona i slijediti praksu Poslanika, alejhissalatu vesselam. Nema sumnje da je u tome uspjeh i ostvarenje Allahova zadovoljstva na Ahiretu, ulazak u Džennet i druženje sa dobrima, kao i blizina Miljenika, alejhissalatu vesselam.

[1625] Muslim, 7/37.

[1626] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/36.

[1627] Muslim, 6/37.

[1628] Muslim, 7/37.

Adabi muslimana sa životinjom

Hajvan, životinja, je živo biće koje je Allah stvorio i učinio ga da bude na usluzi čovjeku. Ima ih koji su korisni, kao što je stoka i ovce, i ima ih koji nisu, kao mačke, zvijeri i drugo.

Stoka je mnogostruko korisna i izuzetno pokorna. Nije neposlušna kao jahaće životinje, niti je divlja kao zvijeri, niti je dosadna kao insekti. Ona je postojana i dobro podnosi umor, glad, žeđ i stvorena je ponizna. Uzvišeni je rekao: *I da smo im dali da se njome služe – na nekim jašu, a nekima se hrane.* (Ja Sin, 72)

Stoka, pošto se hrani biljem, od Allaha ima oštre sjekutiće i čvrste kutnjake kojima sitne i melju zrnje i bobe.[1629] Uzvišeni je rekao: *I stoku On za vas stvara; njome se od hladnoće štitite, a i drugih koristi imate, njome se najviše i hranite; ona vam je ukras kad je sa ispaše vraćate i kad je na pašu izgonite, a nosi vam i terete u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli – Gospodar vaš je, uistinu, blag i milostiv – i konje, i mazge, i magarce, da ih jašete, i kao ukras – a stvorit će i ono što ne znate.* (En-Nahl, 5-8)

Uzvišeni Allah je stvorio stoku: deve, krave i ovce i od njih učinio vunu, dlaku i krzno, kako bi čovjeka čuvalo i štitilo od hladnoće i kako bi se čovjek okoristio njihovom kožom, hranio njihovim mesom i jahao na njima.

Uzvišeni Allah kaže: ...*ona vam je ukras*, dakle, u njoj imate ukras koji vas čini zadovoljnim kada vam se stoka vrati, uveče, sa paše i kada ujutro izlazi na ispašu. Što se tiče riječi: ...*a nosi vam i terete u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli*, njima se ističe to što je Allah, dželle šanuhu, ljudima potčinio stoku da im nosi opremu i robu u daleke krajeve do kojih ne bi stigli osim uz velike poteškoće. Uistinu je vaš Gospodar blag prema vama i milostiv spram vaše slabosti.

Neka se Allah smiluje onom ko je rekao:
Volite konje i strpljivo s njima,
jer u njima je i ponos i ljepota.
Konje, ako ih ljudi izgube i zanemare,
svežemo ih i kao dio porodice su nam.

[1629] *Adžaibul-mahlukat ve garaibul-mevdžudat*, Kazvini, str. 285.

Dijelimo s njima svakodnevni život
i pokrivamo ih svilom i čašću...

Ove životinje su najljepše i najkorisnije. Pošto je čovjek slabog tijela i sporog hoda, njegovi pokreti i kretanje su ograničeni ispunjenjem njegovih ciljeva i želja, potražnje i bježanja, božanska mudrost mu je odredila ovu vrstu životinja i ukazala mu način da ih potčini i pripitomi i da upravlja njima spram svojih želja, kako bi zauzela mjesto koje krila imaju kod ptica i noge kod životinja i zvijeri. Uzvišeni je rekao: *I konje, i mazge, i magarce – da ih jašete, i kao ukras.* (En-Nahl, 8)

Brate muslimane, znaj da ove životinje koje su tebi potčinjene, štaviše i one koje nisu, slave Uzvišenog Allaha. Zasigurno znaj da je Onaj Koji ih je stvorio i dao na ovaj svijet Uzvišeni Allah. On kaže: *Zar ne znaš da Allaha hvale svi koji su na nebesima i na Zemlji, a i ptice širenjem krila svojih; svi znaju kako će Mu se moliti i kako će Ga hvaliti.* (En-Nur, 41) Svako stvorenje zna kako da se obraća svom Gospodaru i kako da slavi svoga Stvoritelja, na sebi svojstven način. Štaviše, ove životinje ničice padaju Allahu Jedinom. Uzvišeni kaže u Svojoj Knjizi: *Zar ne znaš da se i oni na nebesima i oni na Zemlji Allahu klanjaju, a i Sunce, i Mjesec, i zvijezde, i planine, i drveće, i životinje, i mnogi ljudi.* (El-Hadž, 18) Zar čovjek ne osjeti poniženje sam pred sobom kada sluša Allahove riječi u kojima nam kazuje kako sva ova stvorenja Njega slave i pokoravaju Mu se, a on sam je nemaran i zauzet dunjalukom. Zar ne zaslužuju ova nerazumna bića koja ne umiju govoriti da se lijepo ophodimo prema njima. Ne stidim se ako kažem: ove životinje su možda bolje od čovjeka u svom ispunjavanju obaveza prema Allahu i sprovođenju Njegova vjerozakona. Poslušaj ovaj čudni događaj koji nam bilježe šest hadiskih zbirki:

Buhari bilježi u *Sahihu* od Amra b. Mejmuna da je rekao: "U džahilijjetu sam vidio majmune kako su se okupili oko majmunice koja je počinila blud. Oni su je kamenovali pa sam i ja bacao kamenje s njima." Događaj, ovako ispričan, u skraćenoj je verziji. Ismaili priča ovo, bilježeći od Amra b. Mejmuna u produženoj verziji: "Bio sam u Jemenu s ovcama svoje porodice. Popeo sam se na neko uzvišenje i došao je jedan majmun i sjeo na ruku. Za njim je došao majmun manji od njega i povukao ga za ruku. Izvukao je ruku ispod prvog majmuna i poveo ga, a onda imao snošaj s njim. Ja sam gledao. Onda se vratio i stavio svoju ruku pod obraz prvog majmuna,

blago i nježno. Ovaj se probudio, onjušio ruku i zavrištao. Majmuni su se okupili oko njega. On je vrištao i pokazivao prema onom majmunu i onda su se majmuni raštrkali lijevo i desno. Doveli su tog majmuna, iskopali im oboma rupu u zemlji i kamenovali ih. Tako sam vidio kamenovanje ne samo kod ljudi." Ovaj događaj nam pojašnjava još više ljudsko neznanje i da majmuni, ta stvorenja, razumiju više nego što čovjek razumije. Kao da je Buhari, kada nam je naveo ovaj slučaj, htio da nas pozove: "Ljudi, naučite da se pridržavate Allahovih odredbi od životinja."

Dokle god je to tako i dokle god se životinje ovako ponašaju, mi smo preči da prema njima budemo obzirni. Kako da se ponašamo s njima?

1. Da ih nahraniš i napojiš kada ogladne ili ožedne

Buhari i Muslim bilježe od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Dok je neki čovjek išao putem, jako je ožednio. Naišao je na bunar i sišao u njega. Napio se i izašao. Tamo je našao psa koji je dahtao i koji je prašinu rovio od žeđi. Čovjek je rekao: 'Ovaj pas je ožednio kao što sam i ja bio ožednio.' Sišao je u bunar i napunio svoju obuću vodom, a onda time napojio psa. Allah ga je nagradio oprostom. Neko je pitao: 'Allahov Poslaniče, zar imamo nagradu i za životinje?' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Da, za sve što ima vlažnu jetru, ima se nagrada.'"

Nevevi kaže: "Riječi: 'za sve što ima vlažnu jetru ima se nagrada' znače da za dobročinstvo prema svakom živom biću, bilo da ga napoji ili na neki drugi način pomogne, sljeduje nagrada. Kaže se vlažna jetra za živo biće, jer kada umre, i jetra i tijelo se osuši."

U ovom hadisu je podsticaj na dobročinstvo prema životinjama i na njihovo uvažavanje, ako se radi o onim životinjama koje nije naređeno i preporučeno ubiti. Međutim, ako se radi o onim životinjama koje je preporučeno ubiti, onda se pokorava naredbi. Ono što je naređeno ubiti je nalik neprijateljskom nevjerničkom vojniku, ili otpadniku od vjere. Takav je bijesan pas, i pet grješnih životinja. Što se tiče onih koje treba uvažavati i za koje se dobija nagrada ako se napoje i dobro im se učini, to su sve ostale životinje, bez obzira bile u nečijem posjedu ili ne, da li je lično vlasništvo ili vlasništvo nekoga drugog.[1630]

[1630] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/470.

2. Da budeš blag i milostiv prema njima

Poslanik milosti svim svjetovima, alejhissalatu vesselam, kaže: "Ko nije milostiv, neće mu se smilovati."[1631] Još je rekao: "Smilujte se onima na Zemlji i vama će se smilovati Onaj Ko je na nebu."[1632]

Iz hadisa se može zaključiti da je milost, makar se odnosila na ljude, također poželjna i za ostala stvorenja, pa čak i jahaće životinje i zvijeri.

Allah se smilovao onom što je rekao:

Požuri dobru, ti razumom obdareni,
da ga iskoristiš, a ne beskoristan da budeš.
Zahvali svom Gospodaru na blagodatima,
jer zahvala povećava blagodat i čast.
Smiluj se srcem spram Allahovih stvorenja
i pazi ih, jer će se Milostivi milostivom smilovati.

3. Zabrana da se muče životinje na bilo koji način

Svejedno da li je to udarcima, izgladnjivanjem, opterećivanjem nečim što ona ne može, spaljivanjem, ili vezivanjem i nepuštanjem. Bilježi se od Ibn Omera da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Žena je kažnjena Džehennemom zato što je zatvorila mačku i nije joj dala jesti, pa je mačka krepala. Zbog te mačke je bačena u Džehennem. Nije htjela ni napojiti ni nahraniti mačku, kada ju je zatvorila, niti ju je htjela pustiti da mačka sebi lovi nešto za hranu."

Bilježi se od Ibn Omera da je prolazio pored neke djece iz Kurejša koji su svezali neku pticu i gađali je, a kada bi god promašili, vlasniku ptice bi išla strjelica. Kada su vidjeli Ibn Omera, razbježali su se. Ibn Omer je pitao: "Ko je ovo uradio? Allah je prokleo onog ko je ovo uradio. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je prokleo onog ko uzima nešto živo za cilj i metu."[1633] Bilježi se od Enesa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se životinje uzimaju za metu.[1634] Iz navedenih hadisa vidimo jasnu zabranu da

[1631] Buhari, 5998; Muslim, 2318.

[1632] *Sahihul-džami'*, 909.

[1633] Buhari, 5514; Muslim, 1958.

[1634] Buhari, 5513; Muslim, 1956.

se životinja veže kao meta i da se gađa do smrti, jer u tome je kažnjavanje životinje bez opravdanog razloga, koji bi to tražio. I ovo je jedan od velikih grijeha, jer se proklinje počinitelj.

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Neki od vjerovjesnika je sjeo pod drvo i mrav ga je ujeo. On je naredio da se prerove njegove stvari i našli su mrava. Onda je naredio da se spali čitav mravinjak. Allah mu je objavio: 'Zar zbog jednog mrava...' U drugom predanju: 'Zar si zbog jednog mravljeg ujeda spalio jedan od naroda koji slave i veličaju Allaha?'[1635] Nevevi kaže: "Učenjaci kažu: 'Ovaj hadis se tumači da je tom vjerovjesniku bilo dozvoljeno da ubije mrava i spali mravinjak i zbog toga nije kažnjen, nego je ukoren zbog toga što je to učinio radi jednog mrava.'"[1636]

Što se tiče našeg Šerijata, nije dozvoljeno vatrom kažnjavati životinje, osim ako je čovjek izgorio, onda njegova rodbina ima pravo tražiti krvarinu tako što će zahtijevati da se spali počinitelj i odgovorni. Jednako je, što se tiče spaljivanja, da li se radilo o mravu ili nečemu drugom, shodno hadisu: "Vatrom kažnjava samo Allah."

U jednom hadisu stoji da je jedna deva, kada je vidjela Poslanika, alejhissalatu vesselam, tužno zamukala. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je došao do nje, pomilovao je po njušci, pa je ona ušutila. "Ko je vlasnik ove deve? Čija je ovo deva?" – pitao je Poslanik, alejhissalatu vesselam. Došao je neki mladić od ensarija i rekao: "Ja, Allahov Poslaniče." Poslanik, alejhissalatu vesselam, ga je pitao: "Zar se ne bojiš Allaha zbog ove životinje koju ti je Allah dao u posjed? Požalila mi se kako je izgladnjavaš i opterećuješ."[1637]

4. Zabrana ubijanja ovih životinja, i dozvoljenost ubijanja onih koje štete i napadaju

Bilježi se od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, zabranio da se ubijaju četiri vrste životinja: mravi, pčele, pupavci i sard (vrsta ptice velike glave i kljuna, velikog perja, pola bijela a pola crna, svračak)[1638]

[1635] Buhari, 3019; Muslim, 2241.

[1636] *Nevevi šerhu Muslim*, 7/267.

[1637] Albani kaže: "Hadis je vjerodostojan i bilježe ga Ahmed, Ebu Davud i Hakim." Pogledaj: *Essahiha*, 20.

[1638] Ebu Davud, 5267, i drugi. Nevevi kaže da ga bilježi Ebu Davud sa vjerodostojnim lancem prenosilaca po uvjetima Buharija i Muslima.

U *Erri'ajehu*[1639] stoji: "Pokuđeno je ubiti bilo šta što ne šteti, od mrava, pčela, pupavaca ili sarda." Ibn Akil kaže: "Nije dozvoljeno ubiti mrava niti porušiti njegov mravinjak, niti im nanositi i činiti nešto što bi ih moglo oštetiti. Sve ovo ako ne smetaju i ne nanose štetu.

Međutim, ako se od njih ima štete, onda je dozvoljeno ubiti ih. Ibrahim b. Neha'i je rekao: "Ako ti mrav smeta, ubij ga." Ibn Ebi Šejbe prenosi od Tavusa da je rekao: "Mi potapamo mrave u vodu, ako nam smetaju."

Hitabi je rekao: "Kada se govori o ubijanju mrava, to se odnosi na one koji su veliki i koji imaju dugačke noge, jer oni rijetko kada smetaju i nanose štetu. Što se tiče pčele, zabrana je zbog njene koristi i koristi koje imamo od nje, a to je med i vosak. Što se tiče pupavca (hudhud) i sarda, zabrana ubijanja je zbog zabrane da se jede njihovo meso. Jer, ako je životinju zabranjeno ubiti, a ta zabrana nije zbog štete koju nanosi, onda je to zbog toga što je njeno meso zabranjeno." Pogledaj kako Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranjuje da se ubija životinja ako se neće pojesti. Kaže se: "Hudhud je smrdljivog mesa, a sard je nešto što su Arapi smatrali ružnim predznakom." Kažu: "Prezirali su ga zbog njegova imena koje znači umanjivanje."

U *Nu'utul-hajevani* stoji: "Sard je malehnog tijela i ružnog zadaha, odvratna ptica. Hrani se mesom i ima različito oglašavanje, svakoj ptici koju želi uloviti oglasi se slično njoj i poziva je da joj se primakne. Kada se približi, onda je napadne. Ima oštar kljun i kada neku pticu njime kljune, usmrti je. Obitava u drveću i brdima."[1640]

5. Zabrana razdvajanja životinje i njenog mladog, osim radi opravdanog razloga

Bilježi se od Abdurrahmana b. Abdillaha, a on od svoga oca da je rekao: "Bili smo s Allahovim Poslanikom, alejhissalatu vesselam, na jednom putovanju. On je otišao radi svoje potrebe, a mi smo vidjeli crvendaća sa dvoje ptića. Uzeli smo njegove ptiće i crvendać je došao i počeo lepršati. Došao je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, i rekao: 'Ko je ucvilio ovu pticu zbog njenih ptića? Vratite joj njene mlade...'"[1641] Kako je samo

[1639] Ibn Esir ovo bilježi u *Ennihaji*, 494, i pogledaj: *Avnul-ma'bud,* VIII tom.

[1640] Šerhu menzumetil-adabiššer›ijjeti, 354.

[1641] Ebu Davud, 5259, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Essahihau*, 489, 25.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio samilostan prema ovoj ptici, pun obzira i nježnosti prema njoj.

U predaji iz *Edebul-mufred* od Ibn Mesuda stoji: "Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zastao na nekom odmaralištu, a neki čovjek je uzeo jaja crvendaća i on je došao i počeo lepršati iznad Poslanikove, alejhissalatu vesselam, glave. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pitao: 'Ko od vas je ražalostio ovu pticu zbog njenih jaja?' Neki čovjek je rekao: 'Allahov Poslaniče, ja sam uzeo njena jaja.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je, iz samilosti prema toj ptici, rekao: 'Vrati joj ih.'"[1642]

6. Što lakše klanje ili ubijanje životinje

Bilježi se od Šeddada b. Evsa da je rekao: "Dvoje sam zapamtio od Poslanika, alejhissalatu vesselam. Rekao je: 'Allah je propisao obzirnost i dobročinstvo u svemu, pa kada ubijate, činite to na najljepši način, i kada koljete, činite to na najljepši način. Naoštrite svoj nož i skratite muke svojoj žrtvi.'"[1643]

Dakle, Poslanik nam oporučuje da nas je Allah obavezao da se sve čini dobro i profesionalno i da se prema svemu ima obzira. Pa kada ubijate, činite to na najbolji način, a kada koljete, činite to na najbolji način, tako što ćete naoštriti nož i hitro preklati. Ne treba guliti kožu prije nego se ohladi i treba klati na grkljanu, a ne ispod vilica, ne biti grub niti povlačiti nož tamo amo, treba okrenuti prema kibli životinju i izgovoriti Bismillu.[1644] Bilježi se od Ebu Umamea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko je milostiv, pa makar i prema žrtvi, Allah će se smilovati njemu na Kijametskom danu."[1645]

Riječi: "ko je milostiv pa makar i prema žrtvi" – podrazumijevaju da se naoštri nož i da to ne bude pred njom ili nekom drugom životinjom. Bilježi se od Kureta da je rekao: "Neki čovjek je rekao: 'Allahov Poslaniče, koljem ovcu i milostiv sam prema njoj.' (Ili je rekao: 'Imam suviše obzira prema ovci kada je koljem.') Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'I

[1642] *Sahihul-edebil-mufredi*, 1/382.

[1643] Muslim, 1955.

[1644] *Behdžetunnazirin*, str. 420.

[1645] Buhari, *Edebul-mufred*, 294, i vjerodostojan je.

prema ovci ako si milostiv, Allah će se tebi smilovati.'"[1646] Milost i obzir podrazumijevaju da se ovca ne kolje pred drugom ovcom i da se nož ne oštri pred njom.[1647] "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je prolazio pored nekog čovjeka koji je stavio nogu na plećku ovce i oštrio nož. Ona je gledala u njega izbuljenih očiju, pa je rekao: 'Zar nisi mogao naoštriti nož prije ovoga. Zar hoćeš dva puta da je usmrtiš?'"[1648] U hadisu stoji: "Ko se smiluje, makar i vrapca kada kolje, Allah će se smilovati njemu na Kijametskom danu."[1649]

7. Dozvoljenost da se ubije opasna životinja ili štetočina

Kao što je bijesan pas, vuk, zmija, miš, škorpija i slično. Bilježi se od Aiše da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Petero je pogano i treba ih ubiti i kad se u ihramima i kada se nije u ihramima: zmija, crnobijeli gavran, miš (štakor), bijesan pas i lunja."[1650]

Bilježi se od Ibn Mesuda da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko ubije zmiju, kao da je ubio mnogobošca čija je krv dozvoljena."[1651] U predaji koju bilježi Muslim, Ubejdullah b. Mukassim rekao je Kasimu: "Zar nisi vidio zmiju? Ubija se i zbog svoje malehnosti." U značenju: s prijezirom. Nevevi kaže: "Većina učenjaka se slaže da je dozvoljeno ubiti zmiju i u Haremu Kabe i u ihramima i bez ihrama. "Ove životinje se nazivaju poganim jer nanose štetu, zarazu, spram većine životinja."

Bilježi se od Ummu Šurejk da joj je Poslanik, alejhissalatu vesselam, preporučio da ubije geka i rekao: "Ko ubije geka prvim udarcem, ima toliko i toliko sevapa. Ko ga ubije iz drugog puta, ima toliko i toliko sevapa, manje od prvi put. A ako ga ubije iz trećeg puta, ima toliko i toliko sevapa, manje nego drugog puta." U drugom predanju: "Ko ubije geka prvim udarcem ima stotinu sevapa, od drugog manje od toga, a od trećeg manje od toga."[1652]

[1646] *Sahihul-edebil-mufred*, 278.

[1647] *Fejdul-kadir*, 6/360.

[1648] Taberani u *El-Kebiru* i *Essahihu*, 24, i u *El-Evsetu* i vjerodostojan je.

[1649] *Essilsiletussahihatu*, 27.

[1650] Muslim, 1198.

[1651] Ahmed, 1/394, i drugi.

[1652] Muslim, 2240.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je naredio da se ubije geko zbog štete koju nanosi, a i zbog nasrtljivosti prema ljudima. Taj geko je puhao i raspirivao vatru u koju su Ibrahima, alejhissalatu vesselam, bacali.

Ovi hadisi su sa jasnom porukom se da je geko štetočina i da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, naredio da se ubija, na šta je i podsticao, jer je štetočina. U navođenju nagrade za ubistvo od prvog puta je podsticaj da se ovaj gušter treba ubiti i podsticaj da onaj ko ga ubije to čini iz prvog puta.

8. Zabrana proklinjanja životinja

Muslim u svom *Sahihu* bilježi od Imrana b. Husajna da je rekao: "Dok je Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio na jednom od svojih putovanja, neka žena je jahala devu. Deva je posrnula i žena ju je proklela. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je to čuo, pa je rekao: 'Uzmite to što ima na devi i pustite je, jer je ona prokleta.' Kao da sada gledam tu devu kako hoda među ljudima, a niko joj se ne sprječava i ne dira je."[1653]

Nevevi kaže: "U ovom hadisu je kuđenje i kritika žene i drugih od proklinjanja, jer im je to zabranjeno. Poslanik, alejhissalatu vesselam, ju je kaznio tako što je pustio devu. Hoće se reći da je zabranjeno tu devu jahati i koristiti, ali prodati ili zaklati je nije zabranjeno, jer se zabrana odnosi samo na jahanje."[1654]

9. Opravdanost obilježavanja deva, krava i ovaca po ušima

Ako postoji razloga i svrhe u tome. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je bio obilježio deve od zekata, svojom rukom.[1655] Međutim, obilježje ne treba da bude na licu. Što se tiče ostalih životinja, kao što je magarac i druge, nije dozvoljeno obilježavati ih niti ih udarati po licu, shodno predaji od Poslanika, alejhissalatu vesselam, da je prokleo onoga ko to čini. Bilježi se od Džabira da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se udara po licu i da se stavlja obilježje na lice."[1656]

Bilježi se od Džabira da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, jednom stajao i pored njega je prošao magarac koji je bio obilježen po licu (njušci),

[1653] Muslim, 2595.

[1654] Nevevi šerhu muslim, 8/394, uz manje izmjene.

[1655] Buhari, 1502; Muslim, 2119.

[1656] Muslim, 2116.

pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allah prokleo onoga ko je napravio ovaj biljeg."[1657] Nevevi kaže: "Obilježje je trag žigosanja i to je znak po kojem se prepoznaje životinja."

Što se tiče udarca u lice, i to je zabranjeno, svejedno da li se radilo o čovjeku ili životinji: ovci, magarcu, govedu, konju, devi ili dr. Što se tiče obilježavanja lica, to je zabranjeno i idžmaom, shodno hadisu koji smo već naveli. Što se tiče čovjeka, njemu je zabranjen vesm (obilježavanje), zbog njegove časti i odličnosti i zbog toga što on nema nikakve potrebe za tim i nije dozvoljeno da se muči. Što se tiče obilježavanje životinja, jedna skupina učenjaka kaže da je to pokudno. Begavi kaže: "Nije dozvoljeno." I ukazao je na zabranjenost toga. To je očitije, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, prokleo onoga ko je to učinio, a proklinjanje podrazumijeva zabranu. Što se tiče obilježja na nekom drugom mjestu osim na licu, ako se radi o životinji, onda je dopušteno i tu nema nikakva spora i neslaganja, međutim, pohvalno je da se to učini sa onom stokom koja je došla od zekata i glavarine (džizje) dok za ostalo nije ni dopuštena ni zabranjena.

10. **Pokuđenost parenja magaraca sa kobilama**

Shodno hadisu od Alije b. Ebi Taliba: "Poslaniku, alejhissalatu vesselam, je bila poklonjena mazga i on ju je pojahao." Alija reče: 'Kada bismo parili naše magarce s kobilama, imali bismo ih još takvih.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, reče: 'To rade oni koji ne znaju.'"[1658]

Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio je rob kojem je naređeno i nije nas izdvojio od ostalih ljudi osim po trome: naredio nam je da upotpunjavamo abdest, da ne koristimo sadaku (zekat) i da ne parimo magarce s kobilama."[1659] Pariti magarca i kobilu je pokuđeno zbog hadisa od Alije, a uzrok je što se prekida loza, i mijenja se ono što je bolje za gore, jer mazga nije dobra za ratna zbivanja.[1660] Hitabi kaže: "Moglo bi se reći, a Allah najbolje zna, da kada se magarci pare sa kobilama, onda se umanjuje njihov broj i umanji se korist od njih. Konji su potrebni za jahanje, džihad, čuvanje stoke, a i njihovo meso se može

[1657] Muslim, 2117, Buhari u *Edebul-mufredu,* 175.

[1658] Ebu Davud, 2562; Nesai, 3582, i vjerodostojan je.

[1659] Ahmed, 1/225; Nesai, 6/225; Tirmizi, 1701, i kaže da je hadis hasen sahih.

[1660] *Tuhfetul-ahvezi*, 5/78, *Babu ma džae fi kerahijjeti en tunzijel-humuru alel-hajli.*

jesti i druge su koristi od njih, a mazga nema ništa od ovoga.[1661]

11. Da znaš svoje obaveze prema Allahu u životinjama i da dadneš zekat na njih ako spadaju u onu skupinu na koju se daje zekat

Jedan od uvjeta da se da zekat na deve, ovce i stoku je da prođe godina dana i da dostigne vrijednost nisaba. Znači, ako imaš pet i više deva, to je nisab na deve, a nisab na krave je trideset krava, na ovce je četrdeset.

12. Da se ne posveti životinjama i zabavi s njima u tolikoj mjeri da zanemari Allaha i spominjanje Allaha

Uzvišeni Allah je rekao: *O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha.* (El-Munafikun, 9)

Imamo i primjer Allahova vjerovjesnika Sulejmana, alejhissalatu vesselam, s konjima, kada su mu izvedeni u vrijeme ikindije. Oni su stajali na tri noge a četvrta im je noga bila podignuta zbog njihove punokrvnosti i spremnosti da trče. On se divio njima toliko da mu je sunce zašlo, pa je rekao: "Dao sam prednost svojoj ljubavi prema konjima i imetku nad namazom svome Gospodaru, pa je sunce zašlo i prošlo mi je vrijeme namaza." Naredio je da mu se konji dovedu ponovo, i pomilovao ih je po sapima i vratovima i rekao da ih sve daje u vakuf na Allahovom putu. Neki kažu da ih je poklao i da je podijelio novac za njih kao sadaku. Uzvišeni je rekao: *Kad su jedne večeri preda nj bili izvedeni punokrvni konji koji su na tri noge stajali, a četvrtom jedva zemlju doticali, on reče: "Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu!" – i oni se izgubiše iz vida. "Vratite mi ih!" – i on ih poče gladiti po nogama i vratovima.* (Sad, 31-33)

I riječi Poslanika, alejhissalatu vesselam, za konje: "Konji se dijele na tri kategorije: jednom čovjeku su nagrada, drugom su zaštita, a trećem su teret. Onaj ko ima nagradu je onaj čovjek koji ih veže na Allahovom putu i koji ih dugo trenira. Sve što bude rezultat tog treninga, njemu se piše kao nagrada. Taman i kada bi se otkinuo i pobjegao jedno ili dva brda, imao bi nagradu za ono što pojede i iz sebe izbaci. Ako bi prošao i pored rijeke i napio se na rijeci, a gazda nije htio da ga napoji, ima nagradu za ono što je popio. Druga kategorija je kada čovjek koristi konja kao zaštitu i zato što je bogat i može ga sebi priuštiti, ali ne zaboravlja svoje obaveze prema Allahu u tome. Takav konj je njemu zaštita. Onaj ko veže svoga konja iz oholosti i

[1661] *Avnul-ma'bud šerhu sunen Ebi Davud*, 5/58-59.

želeći se pokazati pred drugima, i želeći napakostiti muslimanima, taj konj je njemu grijeh i teret."[1662]

13. Zabrana da se životinjama veže zvončić i žica oko vrata

Pokuđeno je da se životinjama kači zvono na vrat; mazgama, konjima, devama i sličnim, zbog predaje koja se bilježi od Ebu Hurejra, radijallahu anhu: "Meleki ne prate ono društvo uz koje je pas ili zvono."[1663]

Od njega se bilježi da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Zvona su šejtanske frule."[1664]

Kadi kaže: "Pokudno je jahaču da uzme zvona na jahalicama i da ostavi veze na vratovima konja i jahalica."

Bilježise od Kajsa b. Ubejda da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, poslao kurira da kaže: "Nemojte da na vratovima deva ostavite ogrlicu od kože, niti ikakvu drugu, a da ju ne posiječete."[1665]

Ibn Esir o riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Stavite ogrlice konjima, ali im ne stavljajte kožne ogrlice"[1666] kaže: "Stavite im ogrlice u traženju neprijatelja vjere i braneći vjeru, ali im nemojte stavljati ogrlice džahilijeta. *Evtar* je množina od *veter*, a to je krv i traženje osvete. Hoće se reći: "Neka vam to bude obilježje na njihovim vratovima kao što su ogrlice na vratovima." Neko je rekao: "*Evtar* je množina od *veter*, a to je tetiva na luku." Stoga je značenje da ne treba na njihove vratove stavljati tetive pa da se uguše, jer konji, moguće je, brste drvo i onda se tetiva zapetlja i tako ih uguši. Neko je rekao: "Zabranio im je to jer su smatrali da je stavljanje ogrlice konju nešto čime ih se štiti od urokljiva oka i drugih nedaća, pa je ta ogrlica bila kao neka vrsta hamajlije. On im je to zabranio i ukazao im da ogrlica ne može spriječiti nevolju."[1667]

[1662] Buhari, 2371, Muslim, 987.,

[1663] Muslim, 2113.

[1664] Muslim, 2114.

[1665] Buhari, 3005; Muslim, 2115.

[1666] Ibn Ebi Šejbe, 12/484, a spominje ga i Kurtubi, 7/273.

[1667] *El-adabuššeri'ijjetu vel-minehul-mer'ijjetu*, Ibn Muflih, 3/1139.

Neka kazivanja o životinjama u Kur'anu[1668]

Magarci

Uzvišeni je rekao: *Pa zašto oni pouku izbjegavaju, kao da su divlji magarci preplašeni koji od onih koji ih progone bježe.* (El-Muddessir, 49-51)

Divlji magarac je životinja koja živi u šumi, prošaran je crnim i bijelim prugama po koži (zebra). Ženka magarca se zove *etan* (magarica). Za magaricu se kaže: *umm mahmud, umm tevleb, umm džahš, umm nafi', umm vehb.* Postoji vrsta magaraca koji su sposobni nositi teret i onih koji su sposobni brzo se kretati. Najčudnije je da magarac kada osjeti miris lava, baca se na njega od straha, u želji da pobjegne. Dovoljno je da prođe samo jednom nekim putem i da ga upamti. Poznat je po izuzetnosti sluha. Nepristojno je da se magarac spomene u društvu dostojanstvenika i uglednika.

U dva *Sahiha* se bilježi da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada čujete kukurikanje horoza, tražite od Allaha Njegovih blagodati jer je ugledao meleka. A kada čujete njakanje magarca, tražite da vas Allah zaštiti šejtana, jer je vidio šejtana."[1669]

Uzvišeni je rekao: *Kao da su divlji magarci preplašeni koji od onih koji ih progone bježe.* (El-Muddessir, 50-51) Ovi ajeti su objavljeni zbog Kurejšija nevjernika. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je pozivao Kurejšije da robuju Allahu, a Velid b. Mugire je bio jedan od uglednika Kurejša kojem je Allah dao i imetka i sinova. Velid je imao jednu bašču u Taifu koja je davala plodove i ljeti i zimi, ali je zanijekao Allahove blagodati i Njegove dokaze i počinio je širk Allahu. Savjetovao je svoje sunarodnike da, kada se islam počeo širiti, ugase Allahovo svjetlo, međutim, Allah upotpunjuje Svoje svjetlo ma koliko to bilo krivo nevjernicima. Nagovarao ih je da Poslanika, alejhissalatu vesselam, prozovu sihirbazom i oni su naredili svojim robovima i slugama da hodaju sokacima i govore: "Muhammed je sihirbaz." Allah mu je zaprijetio Džehennemom i njegovim žestinama. Kur'an kaže: *Nad njim su devetnaesterica.* (El-Muddessir, 30) Govorili su jedni drugima: "Vi ste hrabri, zar deset vas ne može doći glave jednom?" Ebul-Ešedd Džumehi, koji je bio žestok čovjek, rekao je: "Ja ću sam srediti sedamnaest, a vi

[1668] *Kisasul-hajveni fil-Kur'ani* – uz manje izmjene.

[1669] Buhari, Muslim, od Ebu Hurejrea, pogledaj: *Sahihul-džami'*, 611.

ostali samo dvojicu.“ Nastavili su se podsmijavati i izigravati ustrajavajući u svom inadu, pa je Allah rekao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, da oni na Kijametskom danu neće imati nikakve koristi od zagovorništva bilo koga, niti će ih išta moći spasiti od Allahove kazne, jer će vječno biti u Džehennemu. Pa kaže Uzvišeni: *Pa zašto oni pouku izbjegavaju, kao da su divlji magarci preplašeni koji od onih koji ih progone bježe.* (El-Muddessir, 49-51)

Krava Israelićana

Jedan bogataš od Israelićana je bio ubijen i nisu znali ko ga je ubio. Otišli su Musau, alejhissalatu vesselam, i pitali ga šta da rade sa ubijenim. Allah je objavio da im naredi da zakolju kravu i da uzmu jedan dio nje i njime udare ubijenog i Allah će dati da on oživi i kaže im ko je ubica. Oni su raspravljali s Musaom, alejhissalatu vesselam, o tome kakve je boje krava, kakvog izgleda? I govorili su: “Sve su krave slične.“ Pa im je rekao: “Krava je rumena.“ A oni su rekli da je rekao pravo i zaklali su je. Musa je uzeo rep od krave i njime udario ubijenog, pa mu je Allah vratio dušu i on je ustao i rekao im da je onaj ko ga je ubio njegov bratić jer je želio njegovo bogatstvo.

A kada je Musa rekao narodu svome: “Allah vam naređuje da zakoljete kravu” – oni upitaše: “Zbijaš li ti to s nama šalu?” “Ne dao mi Allah da budem neznalica!” – reče on. “Zamoli Gospodara svoga, u naše ime” – rekoše – “da nam objasni kojih godina ona treba biti.” “On kaže” – odgovori on – “da ta krava ne smije biti ni stara ni mlada, nego između toga, srednje dobi, pa izvršite to što se od vas traži!” “Zamoli Gospodara svoga, u naše ime” – rekoše – “da nam objasni kakve boje treba biti.” “On poručuje” – odgovori on – “da ta krava treba biti jarko rumene boje, da se svidi onima koji je vide.” “Zamoli Gospodara svoga, u naše ime” – rekoše – “da nam objasni kakva još treba biti jer, nama krave izgledaju slične, a mi ćemo nju, ako Allah htjedne, sigurno, pronaći.” “On poručuje” – reče on – “da ta krava ne smije biti istrošena oranjem zemlje i natapanjem usjeva; treba biti bez mahane i bez ikakva biljega.” “E sad si je opisao kako treba!” – rekoše, pa je zaklaše, i jedva to učiniše. I kada ste jednog čovjeka ubili, pa se oko njega prepirati počeli, Allah je dao da iziđe na vidjelo ono što ste bili sakrili – Mi smo rekli: “Udarite ga jednim njezinim dijelom!” I eto tako Allah vraća mrtve u život i pruža vam dokaze Svoje da biste shvatili. (El-Bekare, 67-73)

Govedo je opći pojam koji se odnosi i na muško i na žensko, a množina

je goveda. Stanovnici Jemena za govedo kažu *bakura*. Krava je životinja od koje se ima mnogo koristi: jedemo njeno meso, pijemo mlijeko, oremo. Glasanje krave je mukanje.

Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Jedan kralj je izašao iz svoga dvorca da obiđe svoju kraljevinu, prikriven i maskiran. Došao je do nekog čovjeka koji je imao kravu i ta mu je krava davala mlijeka koliko trideset drugih krava. To se dojmilo kralja i u sebi je donio odluku da uzme tu kravu. Kada je svanulo drugo jutro, ta je krava izvedena na pašu i kada je došlo vrijeme muže, dala je duplo manje mlijeka. Kralj je pozvao vlasnika i pitao: 'Reci mi šta je sa tvojom kravom, zašto je dala manje mlijeka? Zar nije pasla na istom mjestu kao i jučer?' Čovjek je rekao: 'Jeste, ali mislim da je kralj pomislio nešto o svojim podanicima što je ružno, pa je njeno mlijeko umanjilo. Kralj, kada učini nepravdu ili naumi nepravdu, onda nestane bereketa.' Onda je kralj obećao Allahu da je neće prisvojiti niti će ikome nepravdu nanijeti, i krava je otišla na pašu i kada je došlo vrijeme muže, opet je dala mlijeka kao i prvi dan. Kralj je uzeo pouku iz toga i ostao je pravedan."

Allahova deva

Uzvišeni je rekao: *Allahov Poslanik im je doviknuo: "Brinite se o Allahovoj kamili i vremenu kad treba da pije!"* (Eš-Šems, 13) Allahova deva je ona koja je izašla iz stijene sa mladunčetom. To je bila mudžiza koju je Allah dao Salihu, alejhissalatu vesselam, kojeg je narod ismijavao i u laž ugonio. Podsmijavali su se njegovom pozivanju da robuju jedinom Allahu. Pošto im je bio dojadio, zatražili su od njega da im dođe sa nekakvim čudom. To čudo je bila velika deva koja je imala mladunče. Ta deva je pila vodu jedan dan, a drugi dan je ostavljala da se vodom koriste ljudi. Kada su se okupili i vidjeli je, Salih, alejhissalatu vesselam, ih je pozvao i rekao im: "Nemojte joj činiti zlo i ostavite joj da pije jedan dan a drugi dan je vaš." To ih je začudilo. U gradu je bilo devet pokvarenih ljudi koje je šejtan zaveo i oni su donijeli odluku da ubiju devu. Opili su se i najgori među njima je pogodio strijelom devu i ubio je i njeno mladunče. Allahov Vjerovjesnik, Salih, alejhissalatu vesselam, je znao šta su učinili i da su ubili devu, pa im je rekao da će im doći neminovna kazna. Kažu da je deva pustila tri krika, prije nego je izdahla, i Salih, alejhissalatu vesselam, je rekao svom narodu:

Pa on reče: "Živjet ćete u zemlji svojoj još samo tri dana, to je istinita prijetnja." (Hud, 65) Salih i vjernici s njim napustili su grad, a njega su ostavili Allahovoj odredbi. Allah je uništio pokvareni grad i njegove stanovnike. Čuli su strašan glas od kojeg su pomrli.

Ovce

Uzvišeni je rekao: *I Davudu i Sulejmanu, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle: i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu.* (El-Enbija, 78)

Neki čovjek je imao ovce i one su provalile u njivu drugog čovjeka i pogazile ju. Nisu ostavile ijedan list i ijedan grozd grožđa a da nisu pojele. Dvojica ljudi su se parničili i otišli su Poslaniku Davudu, alejhissalatu vesselam. Tužilaca je rekao: "Allahov Vjerovjesniče, presudi između mene i ovog čovjeka. Njegove ovce su ušle u moju bašču i pojele moj prinos i nije mi išta ostalo. Presudi mi naknadu štete." Davud ga je pitao: "Jesu li njegove ovce uništile njegov prinos i uništile bašču?" Čovjek je rekao: "Jesu." Davud, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Onda treba da uzme njegove ovce u zamjenu za njegovu bašču i štetu koju su ovce učinile." Sulejman, alejhissalatu vesselam, je slušao šta se dešava, pa je rekao tužiocu: "Uzmi ovce ovog čovjeka da se okoristiš njihovom vunom i mlijekom, a čovjek neka uzme tvoju bašču i neka je popravi i brine se o njoj do berbe. Tada on tebi neka vrati tvoju bašču a ti njemu njegove ovce."

Adabi spavanja

Spavanje je jedna velika blagodat koju je Allah darovao čovjeku kako bi se odmorio od dnevnih aktivnosti i umora i kako bi mu se tijelo odmorilo i prikupilo snagu i čilost. Jedan od Allahovih ajeta koji ukazuju na Njegovu veličinu, u kom je Uzvišeni je rekao: *I jedan od dokaza Njegovih je san vaš noću i po danu, i nastojanje vaše da steknete nešto iz obilja Njegova; to su, zaista, pouke za ljude koji čuju.* (Er-Rum, 23) Znači, jedan od dokaza Allahove svemoći i stvaranja jeste da je stvorio san kao odmor svojim robovima od rada i prijekid njihovih aktivnosti. To nije ni život ni smrt. Također, Allah je stvorio dan i učinio ga vremenom traženja opskrbe, rada, napora. U spomenutom su jasni dokazi Allahove svemoći i zaslužnosti da Mu se robuje, za sve koji hoće da čuju pouke i da se odazovu i razmisle.

San je posljednja stanica koju čovjek stigne nakon što je prevalio svoj dnevni put umora, truda i napora, radeći dnevne aktivnosti. Nakon toga on ode na udobno mjesto u svojoj kući kako bi se opružio, a svoje tijelo i sve svoje prepušta Allahu, Koji vodi računa o tome i čuva ga. Uzvišeni je rekao: *Iz Milosti Svoje On vam je dao noć i dan; da se u njoj odmarate, a da iz dobara Njegovih privređujete i da zahvalni budete."* (El-Kasas, 73) Još je rekao: *I san vaš počinikom učinili, i noć pokrivačem dali, i dan za privređivanje odredili.* (En-Nebe', 9-11)

Znači (kaže Allah): A san smo vam učinili odmorom za vaša tijela i prijekidom vaših aktivnosti kako biste se odmorili užitkom sna i kako biste se mogli vratiti poslu odmorni. Noć smo vam učinili odjećom koja vas pokriva i krije. U tome se vraćate svojoj smirenosti i smirujete se od rada i truda da steknete zaradu. Dan smo učinili razlogom zarađivanja i traženja opskrbe i vremenom kada se radi i trudi, gradi i proizvodi, kako bi se živjelo i razvijalo.

San je brat smrti, jer tada čovjek gubi svijest i njegovi osjećaji prestaju. Tijelo je za vrijeme sna nepomično i u njemu nema ništa drugo osim disanja i kolanja krvi, srce lagahno otkucava, a sve je to odredba Uzvišenog Allaha.

Brate muslimane, znaj da postoji razlika između sna i pospanosti. San sprječava bilo kakvu spoznaju, što znači da spavač ne može biti svjestan svoje okolice i dešavanja, dok drjemovan odmara svoje tijelo, ali osjeća

i svjestan je svoga okruženja. Uzvišeni kaže: *Kad je On učinio da se radi sigurnosti svoje u san*[1670] *zavedete.* (El-Enfal, 11)

San nije Allahovo svojstvo: *ne obuzima Ga ni drijemež ni san!* (El-Bekare, 255) Čovjekova je osobina spavanje i san i ovo, ako i na šta ukazuje, ukazuje na ljudsku nemoć, slabost i potrebu.

Čovjek mora spavati, štaviše, san je sastavni dio života i stoga razuman treba da bude svjestan ove činjenice. Stoga će se i naučiti adabima spavanja i sna kako bi se okoristio time, kako bi svoje spavanje učinio ibadetom za koji će biti nagrađen i kako mu ne bi uzalud prošli sati, dani i godine života a da ništa od toga nije okoristio. Selef je dobro vodio računa o tome. Ibn Omer je rekao: "Nadam se nagradi za svoj san kao što se nadam nagradi i za svoju budnost."

Pročitajmo u sljedećim redovima koji su to edebi kojima ćemo stići do Allahova zadovoljstva i kako bismo se nadali nagradi za svoje spavanje, zahvaljući Allahovoj milosti i plemenitosti.

Neki adabi spavanja

1. Da se ne sijeli poslije jacije osim u nuždi

Ova nužda se ogleda u izučavanju nečega, pričanja s gostima, ćaskanje sa suprugom ili djecom. Međutim, ako je sijelo bez spomenutog, onda ga učenjaci smatraju pokudnim, shodno hadisu Ebu Berzeta da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, prezirao spavanje prije jacije i sijelo i priču poslije jacije.

2. Da onaj ko ima da oporuči nešto ne liježe bez napisane oporuke uz uzglavlje

Jer ne zna da li će umrijeti u snu. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nema pravo čovjek musliman, koji ima nešto oporučiti, da zanoći dvije noći, a da njegova oporuka nije napisana uz njega."[1671]

3. Da se trudi da ne spava osim čist ili pod abdestom

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nema muslimana koji zanoći spominjući Allaha, čist, pa se prene u noći i od Allaha zatraži neko du-

[1670] U ovom ajetu je bolji prijevod bio drijem. – (op. prev.)

[1671] Buhari, 2738; Muslim, 1627.

njalučko ili ahiretsko dobro, a da mu ga neće dati."[1672] U drugom hadisu: "Čistoća je pola vjere."[1673]

4. Musliman treba da, kada liježe u postelju, skupi ruke i puhne u njih svaku noć

A onda neka prouči: *Reci: "On je Allah – Jedan! Allah je Utočište svakom! Nije rodio i rođen nije, i niko Mu ravan nije!"* (El-Ihlas, 1-4) i Muavvezetejn, suru Felek i suru Nas, tri puta. Onda neka potare rukama koliko može dohvatiti od tijela počinjući od glave i lica i prednjeg dijela tijela.[1674]

5. Treba da vodi računa o sljedećem poslaničkom zikru pred spavanje

Bilježi se od Berraa b. Aziba da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada legneš u postelju, abdesti se kao za namaz, a onda lezi na desnu stranu i reci: 'Allahu moj, Tebi sam se predao i sve svoje prepustio. Svoja leđa Tebi povio, a sve želeći Te i strahujući od Tebe. Niko ne može spasiti niti sklonište i utočište od Tebe ponuditi, osim Ti. Vjerujem u Knjigu koju si objavio i Vjerovjesnika kojeg si poslao.' Neka to bude posljednje što ćeš izgovoriti pred spavanje. Pa ako umreš te noći, pod fitretom, neka ti to budu posljednje riječi koje si izgovorio." Pa smo ponavljali za Poslanikom, alejhissalatu vesselam, i kada sam došao do dijela: "Vjerujem u Knjigu koju si objavio...", ja sam rekao: "I Poslanika kojeg si poslao." – a on je rekao: "Ne, nego: Vjerovjesnika kojeg si poslao."[1675]

U ovom poslaničkom zikru su tri edeba koje bi trebalo sprovesti. Prvi jeste da se abdesti prije spavanja. Ako čovjek već ima abdest, to mu je dovoljno. Svrha toga je da čovjek bude čist ako bi umro u snu, da njegov san bude ispravniji i da bude bolje zaštićen od šejtanskog poigravanja u snu, kao i zaštita od strašnih snova. Drugi jeste spavanje na desnoj strani, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, volio desnu stranu, a i lakše se probuditi ako se spava na desnoj strani. Treći je spominjanje Allaha kako bi to bio pečat njegovim djelima.

[1672] *Sahihu suneni Ebi Davude*, 5042.

[1673] Muslim, 223.

[1674] Buhari, 5018; Muslim, 2192.

[1675] Buhari, 247; Muslim, 2710.

6. Istresanje posteljine prije spavanja

A to zbog predanja koje se bilježi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neko od vas ustane iz svoje postelje, a onda se vrati u nju, neka je opuca krajem svoje odjeće tri puta, jer on ne zna šta je ušlo u postelju poslije njega." U drugom predanju: "Unutrašnjom stranom svoje odjeće."[1676]

Što se tiče predanja u kojem stoji: "unutrašnjim dijelom svoje odjeće", kaže se da nije naređena i preporučena unutrašnja strana u odnosu na vanjsku, osim što je to potpunije. Onaj ko se ogrne ogrtačem, uzme jednu stranu svog ogrtača i ono što preostane je uz njegovo tijelo, pa kada krene u postelju, onda se njegov ogrtač rastvori i desna ruka mu ostane izvan ogrtača, a unutrašnjost ostane slobodna i njome se opuca posteljina.[1677] Riječi: "što je ostalo iza njega" su u značenju šta se uvuklo u postelju poslije njega. Moguće je da se uvuče neka buba i slično.

7. Samoobračun za počinjena djela tog dana

Svjestan musliman koji se nada dobru, svodit će račun sam sa sobom prije nego zaspi. Obračunat će sve ono što je uradio i dobro i hrđavo u tom danu, pa ako nađe dobra više nego drugog, zahvalit će se Allahu na tome, a ako bude drugačije, pokajat će se Allahu i zatražiti oprosta za to. Allah pruža mogućnost, noću, onom ko se ogriješio danju da se pokaje, i pruža mogućnost danju da se pokaje onaj ko je zgriješio noću.

8. Zatvaranje vrata, pokrivanje posuđa i gašenje svjetiljki

Musliman, kada hoće da legne spavati, treba da pokrije posude u kojima ima hrane ili vode, kako bi sadržaj zaštitio od šejtana, jer šejtan ne otvara zaključana vrata, niti skida poklopac. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Zaključajte vrata, pokrijte svoje posude, pogasite svjetiljke i zapušite vaše posude za vodu, jer šejtan ne otvara zaključana vrata, ne skida poklopca niti odvezuje čvorove s posuda za vodu."[1678] Također, prilikom spavanja treba pogasiti svjetiljke koje se pale ili gore na ulju. Ovo je bilo u prijašnjim kućama kada nije bilo struje. I sada ima nekih kuća i mjesta koje se osvjetljavaju lampama i svijećama. Vjerovjesnik, alejhissala-

[1676] Buhari, 7393; Muslim, 2714.

[1677] Šerhu hisnil-muslimi, str. 12.

[1678] Ahmed, 14162, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 1080.

tu vesselam, nam zabranjuje da ostavljamo upaljenu vatru u kućama i da idemo na spavanje, pa kaže: "Nemojte ostavljati upaljenu vatru u kućama kada spavate."[1679] Za vrijeme Poslanika, alejhissalatu vesselam, jedna kuća je izgorila u Medini zajedno sa uspavanom čeljadi. Kada je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, saznao šta se desilo, rekao je: "Ova vatra je vaš neprijatelj, pa kada spavate, ugasite vatru."[1680] Postoji predanje da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, naredio da se gasi vatra noću, kada se hoće na spavanje, kako ne bi miš povukao žeravicu i uzrokovao požar ukućanima. Svrha pokrivanja posuđa jeste u tome što se kaže: "U godini ima jedna noć kada dolazi pošast i bolest i nemojte ostavljati otkriveno posuđe, ili posude za vodu, otvorenim jer će bolest i pošast ući u njih."[1681]

9. **Da musliman ne spava na krovu gdje nema ograde i zida**

Jer bi mogao pasti sa krova i tako poginuti. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, upozorava na to i kaže: "Ko zanoći na krovu kuće gdje nema ograde i zida, sa sebe je skinuo zaštitu."[1682]

10. **Da ne spava pod nebom, nepokriven**

Ako ima potrebu da spava napolju, onda neka se dobro pokrije i neka se umota u odjeću kako se ne bi otkrila njegova golotinja dok spava.

11. **Da zaspi kajući se od grijeha**

Da među rebrima ima srce koje ne nosi mržnju prema bilo kome od muslimana i da ne razmišlja o nanošenju nepravde bilo kome, niti da planira griješenje ako se probudi.

12. **Da ne spava sam**

Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, odvraćao od toga da čovjek spava sam[1683], jer se njime šejtani poigravaju i pokušavaju da ga zastraše i povrijede. Moguće je i da osjeti neku teškoću ili imadne neki problem kada je potrebno da mu drugi pomogne.

[1679] Buhari, 6293; Muslim, 5415.

[1680] Buhari, 6249; Muslim, 7220.

[1681] Ahmed, 14765, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 4160.

[1682] Ebu Davud, 5041, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihu suneni Ebi Davud*.

[1683] Ahmed od Abdullaha b. Omera, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 6919.

13. Uzimanje surme prije spavanja

Jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, to radio. Bilježi se od Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, stavljao surmu svaku noć prije spavanja i da je na svako oko podvlačio tri puta surmu.[1684] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uzimajte surmu prije spavanja, jer ona pročišćava vid i podstiče rast kose."[1685] Bilježi se od Alije b. Ebi Taliba da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Uzimajte surmu jer ona podstiče rast kose, oslobađa krmeljivosti i pročišćava vid."[1686]

Surma je crni kamen koji dolazi iz Isbehana i on je najbolji. Također se uvozi i iz Maroka. Najbolji je onaj koji se najlakše melje i koji svjetluca. Iznutra je čist i nema nikakvih primjesa, suh i hladan. To je najbolje što se može koristiti za surmu, naročito starcima i onima koji imaju slab vid, pogotovo ako se malo pomiješa sa miskom.[1687]

14. Kada čovjek ima snošaj sa suprugom i hoće da spava a ne može obaviti kupanje, neka se abdesti kao za namaz

Bilježi se od Aiše da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi htio da spava džunub, abdestio se kao za namaz.[1688] A i zbog predanja koje se bilježi od Omera b. Hattaba da je pitao Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam: "Da li neko od nas može spavati džunub?" Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Može, ako se abdesti."

15. Da se izbjegava spavanje na trbuhu

Jer to je način koji Allah ne voli i koji se treba izbjegavati. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je prolazio pored nekog čovjeka koji je ležao na trbuhu, pa mu je rekao: "To je ležanje koje je mrsko Allahu."[1689] Također, ovakvo spavanje uzrokuje zdravstvene i tjelesne tegobe, štaviše, može uzrokovati i smrt osobe. Neki medicinski izvori navode da ovakvo spavanje uzrokuje plućne tegobe prilikom disanja.

[1684] Ahmed, 3320, a lanac prenosilaca je vjerodostojnim ocijenio Ahmed Šakir, 3/412.

[1685] Tirmizi od Ibn Abbasa i u *Sahihul-džami'u*, 1197, ocijenjen je kao dobar.

[1686] Taberani u *El-kebir*, 1/109, i drugi, *Sahihul-džami'*, 4055.

[1687] *Zadul-me'ad*, Ibn Kajjim, 4/283.

[1688] Buhari, 288; Muslim, 305.

[1689] Ahmed, 2/304, i bilježi se i od Ebu Hurejrea, a i drugi, *Sahihul-džami'*, 2270.

16. Da spava na desnoj strani

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada legneš u postelju, abdesti se kao za namaz, a onda lezi na desnu stranu."[1690]

17. Da desnu ruku stavi pod obraz i da uputi dovu prije spavanja

To zbog toga što je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi htio da legne u postelju, stavljao desnu ruku pod obraz, a onda bi rekao: "Allahu, sačuvaj me kazne na Dan kada proživiš Svoje robove."[1691] To je ponavljao tri puta.

18. Da ne spava dugo

Ne treba spavati više od osam sati, jer u pretjeranom spavanju je poremećaj življenja. Buhari bilježi predanje od Abdullaha: "Kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, je spomenut čovjek koji spava čitavu noć, do jutra, pa je rekao: 'To je čovjek kojem se šejtan pomokrio u uši (ili je rekao: u uho).'"[1692] Mnogo spavanja krade čovjeku život i čini ga siromašnim dobrim djelima.

19. Kada se probudi da zamoli Allaha i da Ga spominje

Bilježi se od Amra b. Šu'ajba, a on od svoga oca, a on od svoga oca, da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, nas je podučavao riječima koje bi trebalo reći prilikom buđenja od noćnih mora: 'Sa Allahovim imenom. Štitim se Allahovim potpunim i savršenim riječima od Njegove srdžbe, kazne i zla Njegovih robova, od šejtanskih došaptavanja i njihovog prisustva.'"[1693]

Pod izrazom "Allahovim riječima" misli se na Allahova lijepa imena i Njegove objave. Opisuje ih kao potpune jer su oslobođene nedostataka. Ili u značenju postojanih, jer su Allahova imena postojana i nisu podložna derogaciji ili izmjeni. Riječi: "i od šejtanskih sašaptavanja" su u značenju nagovaranja, jer šejtani podstiču ljude na grijeh, pa se traži zaštita od toga da nas nagovaraju na grijeh.[1694]

[1690] Buhari, 6311; Muslim, 2710, od Berraa.

[1691] Ebu Davud, od Hafse, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihu suneni Ebi Davud*, 5218.

[1692] Buhari, 1144.

[1693] Ebu Davud, 3893, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihu Tirmizi*, 3/171.

[1694] Šerhu Hisnil-muslim, 136-137.

20. Da moli Allaha kada se prene u postelji

Bilježi se od Aiše da je rekla: "Kada bi se Poslanik, alejhissalatu vesselam, prenuo u postelji, rekao bi: 'Nema božanstva osim Allaha, Jedinog, Koji sve potčinjava, Gospodara nebesa i Zemlje, i svega što je između njih, Silnog, Koji puno prašta.'"[1695] Ovaj zikr obuhvata i traženje od Allaha da nas sačuva od nesanice, brige i uznemirenosti.

21. Dova prilikom buđenje iz sna

Prvo neka kaže: "Hvala Allahu, Koji nam je život povratio nakon što nas je bio usmrtio i Njemu ćemo se svi iskupiti." A onda neka prouči posljednje ajete sure Ali Imran: *U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene.* (Ali Imran, 190) I neka deset puta kaže *subhanallah*, deset puta *elhamdulillah*, deset puta *Allahu ekber* i deset puta *la ilahe illallah*.

Aiša priča: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi se probudio noću, započinjao bi svoju dovu: 'Allahu, Gospodaru Džibrila, Mikaila i Israfila, Stvaraoče nebesa i Zemlje, Poznavaoče skrivenog i očitog, Ti sudiš među Svojim robovima u onom oko čega se razilaze, uputi me istini oko koje se razilaze, po Tvojoj dozvoli. Ti upućuješ koga hoćeš Pravom putu.'[1696] Onda bi započeo namaz i klanjao bi dva kraća rekata, a onda bi klanjao po dva rekata koliko bi htio, a završavao bi vitrom, osim ako je klanjao vitr. Nekada bi učio naglas, a nekada u sebi. Najviše što se prenosi, vjerodostojnim putem, da je klanjao je trinaest rekata."[1697]

22. Učenje ovih ajeta prilikom lijeganja u postelju

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko prouči posljednja dva ajeta sure Bekare, noću, dovoljni su mu."[1698] Kažu: "Dovoljni su mu kao noćna zaštita." Kažu: "Dovoljni su mu kao zaštita od svega hrđavog i treba ih učiti prije spavanja."

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kada legneš u postelju, prouči Ajetul-kursiju. Imat ćeš stražara od Allaha i neće ti se moći primaći

[1695] Nesai, *Amelul-jevmi vellejleti*, 864; Ibn Sunni, *Amelul-jevmi vellejleti*, 757, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 4693.

[1696] Muslim, 200, od Aiše.

[1697] *Mev'izatul-muminin min ihjai ulumiddin*, Kasimi, str. 139.

[1698] Buhari, 4008; Muslim, 808, od Ibn Mesuda.

šejtan sve do jutra."[1699] Učenje sure Kafirun prije spavanja je sunnet, jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi lijegao u postelju, učio suru Kafirun.[1700] Preporučio je to i rekao: "Uči suru Kafirun prije spavanja jer to je pošteda od širka."[1701]

23. Učiti ovaj zikr prije spavanja

Poslanik, alejhissalatu vesselam, kada bi lijegao u postelju, učio je ovo: "Hvala Allahu, Koji nas je nahranio i napojio, koji nas je zaštitio i boravište nam dao. Koliko li je samo onih koji niti imaju zaštitnika niti boravišta."[1702]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, kada bi noću lijegao u postelju, govorio je: "Sa Allahovim imenom, spuštam svoje tijelo. Allahu, oprosti mi grijehe i ponizi mog šejtana, oslobodi me stega i učini da budem u društvu meleka."[1703]

Postoji i drugi zikr koji se uči prilikom lijeganja u postelju: "Allahu, Gospodaru nebesa i Gospodaru Zemlje i Gospodaru Arša velikog, Gospodaru naš i Gospodaru svega, Ti Koji cijepaš sjemenku i košpicu, Ti Koji si objavio Tevrat, i Indžil i Kur'an, branim se Tobom od svakog zla. Allahu moj, Ti si Prvi i prije Tebe nije ništa bilo, Ti si posljednji i poslije Tebe nema ništa. Ti si Vidljivi i iznad Tebe nema ništa, Skriveni si i nema skrivenije ništa, podmiri naš dug i zaštiti nas siromaštva."[1704]

I drugi zikr. Bilježi se da je Ebu Bekr rekao: "Allahov Poslaniče, poduči me nečemu što ću govoriti kada osvanem i kada omrknem i kada legnem u postelju." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Reci: 'Allahu moj, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Poznavaoče skrivenog i javnog (ili je rekao: Allahu moj, Poznavaoče skrivenog i javnog, Stvaraoče nebesa i Zemlje), Gospodaru svake stvari i njen Vladaru, svjedočim da nema božanstva osim Tebe. Tražim utočište kod Tebe od zla moje duše i zla šejtana i njegovog nevjerovanja.""[1705]

[1699] Buhari, 2311.

[1700] *Sahihul-džami'*, 4648.

[1701] Ebu Davud, 5055, a Albani kaže da je vjerodostojan, *Sahihul-džami'*, 1161.

[1702] Muslim, 2715.

[1703] Ebu Davud, 4226.

[1704] Muslim, 2713.

[1705] Ebu Davud, 5067, a od Ebu Hurejrea, *Sahihu ebi davud*, 4235.

Može se i proučiti tesbih, tahmid, tekbir. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je oporučio Aliji i Fatimi, kada legnu u postelju, da trideset i tri puta izgovore *subhanallah*, trideset i tri puta *elhamdulillah*, trideset i tri puta *Allahu ekber*. Rekao je da im je taj zikr bolji od sluge.[1706] Ovaj zikr je uzrok da se onaj ko ga govori osnaži i bude čio i da svoj posao obavi na najbolji način.

24. Izgovarati ovaj zikr kada osvane

Kada se čovjek probudi, prije nego ustane iz postelje, treba reći: "Hvala Allahu, Koji nam je život povratio nakon što nas je bio usmrtio i Njemu ćemo se svi iskupiti." Zatim da podigne pogled nebu i prouči: *U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene.* (Ali Imran, 190) i posljednjih deset ajeta sure Ali Imran, ako ustane radi noćnog namaza, jer je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, tako radio.[1707] Poslije toga da izgovori četiri puta: "Gospodaru moj, osvanuo sam i prizivam za svjedoka Tebe, nosače Tvoga Arša, Tvoje meleke i sva Tvoja stvorenja da si Ti Allah, da nema božanstva osim Tebe Jedinog, Tebi nema ravnog i da je Muhammed Tvoj rob i poslanik." Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onom ko to kaže jednom, Allah oslobodi četvrtinu njega od Džehennema. Ko to kaže dva puta, Allah mu oslobodi polovinu. Ko kaže tri puta, Allah oslobodi tri četvrtine njega, a ako kaže četiri puta, Allah ga oslobodi Džehennema."[1708]

I kada hoće da izađe, da kaže: "Sa imenom Allaha, oslanjam se na Allaha, nema promjene ni sile osim s Allahom." Jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Tada si zaštićen, to ti je dovoljno, jer šejtan od toga bježi i kloni ga se."[1709]

[1706] Buhari, 3113; Muslim, 2727.

[1707] Buhari, 37.

[1708] Ebu Davud, 5069.

[1709] Tirmizi, 3426, i kaže da je dobar.

Adabi govora[1710]

Brate muslimane, Uzvišeni Allah je stvorio čovjeka i učinio ga skladnim. Nadahnuo ga je svjetlom kojim prenosi i izražava ono što osjeća srcem i razumom. Jezik je jedna od velikih Allahovih blagodati i Njegov veličanstven proizvod. On je malehan oblikom ali je velikog uticaja, jer se vjerovanje i nevjerovanje ne može izraziti osim jezikom i svjedočenjem jezika. Vjerovanje i nevjerovanje je krajnje pokoravanje ili griješenje. Onaj ko pusti svom jeziku na volju i pusti ga nezauzdanog, šejtan ga voda kuda hoće i dovede ga na ivicu provalije, čak ga prisili i u propast. Ljude će u Džehennem odvesti ono što su radili svojim jezicima, a sačuvan zla jezika je samo onaj ko ga obuzda uzdama Šerijata. Takav će svoj jezik pustiti samo onda kada je korist ovog svijeta ili Ahireta u pitanju. Ustegnut će ga od svega što je nesigurnog kraja, bilo na ovom ili Onom svijetu. U hadisu od Muaza prenosi se da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "A da li će ljude u Džehennem strovaliti licima prema tlu (ili je rekao: na njihove noseve) išta osim ono što su zaradili svojim jezicima?"[1711] Ibn Redžeb je rekao: "Ovaj hadis ukazuje na to da je ustezanje i kontrolisanje jezika osnova svakom dobru i da onaj ko kontroliše svoj jezik kontroliše i upravlja svim ostalim."

Čovjek posije svojim riječima i djelima i dobro i hrđavo, a onda će na Kijametskom danu požnjeti što je posijao na ovom svijetu. Onaj ko je posijao dobro, bilo riječima ili djelima, požnjet će počasti. Onaj ko je posijao zlo, bilo djelima ili riječima, požnjet će kajanje. Muazov hadis jasno ukazuje na to da je većina onog što će ljude odvesti u Džehennem ono što su progovorili. U grijeh govora spada i širk, a to je najveći grijeh kod Allaha. Tu spada i govoriti o Allahu ono što se ne zna, a to je blisko širku. U to spada i lažno svjedočenje, sihr, potvora i slični veliki i malehni grijesi. Tu spada i laž, ogovaranje, prenošenje tuđih riječi i ostali praktični grijesi koji u većini slučajeva nisu oslobođeni govora koji ih prati i kojim se pomaže i ostvaruje griješenje.

[1710] Pogledaj: *Ihja 'ulumiddin*, *Džami'ul-'ulumi vel-hikemi*, Ibn Redžeb, *Šerhu menzumetil-adabiššer'ijjeti*.

[1711] Tirmizi, 2616, i drugi i kaže: hasenun sahih. Albani ga navodi u *Sahihu Tirmizi*, 210.

O vrijednosti šutnje

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Musliman je onaj od čijeg jezika i ruke su sigurni ostali muslimani."[1712] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka govori dobro ili neka šuti."[1713]

Ovo je jezgrovitost Vjerovjesnikova, alejhissalatu vesselam, govora. U hadisu je naredba i preporuka da se govori dobro i da se sve ostalo prešuti. Uzvišeni je rekao: *On ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan onaj koji bdije.* (Kaf, 18) Čovjek ne progovori ijednu riječ, a da uz njega nije melek koji piše i broji njegove riječi, pa ili u njegovu korist ili protiv njega, jer on mu je stalna pratnja i vodi računa o njemu.

Bilježi se od Ukbea b. Amira da je rekao: "Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, šta je spas?' On je rekao: 'Ukbe, ustegni svoj jezik.'"[1714]

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je čuo Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: "Čovjek progovori neku riječ, o kojoj ne vodi računa, a zbog nje bude strovaljen u Džehennem dalje nego je između istoka i zapada."[1715]

Nevevi kaže: "U ovom hadisu je podsticaj da se vodi računa o jeziku. Onaj ko hoće da govori, treba da promisli o onom što će reći, prije nego progovori. Ako uvidi da u tome ima koristi, onda će i reći, inače će šutiti." Allah se smilovao imamu Šafiji, koji je rekao:

Ako hoćeš da živiš čist od uvreda,
da si sretan i čista obraza,
svojim jezikom ne govori o mahanama ljudi
i ti si pun mahana, a ljudi svi jezik imaju.

Hasan Basri je rekao: "Jezik je zapovjednik tijelu, pa ako zgriješi organima, oni će zgriješiti, a ako im oprosti, oni će biti čestiti."[1716]

Ibn Burejde je rekao: "Vidio sam Ibn Abbasa da se uzeo za jezik i rekao: 'Teško tebi, pričaj dobro i imaj uspjeh, ili šuti od hrđavog i budi pošteđen,

[1712] Buhari, 10; Muslim, 40.

[1713] Buhari, 10/445; Muslim, 2/18.

[1714] Tirmizi, 2406, i drugi, a Albani ga smatra vjerodostojnim i u *Essahiha* je, 890.

[1715] Buhari, 11/266; Muslim, 18/177.

[1716] Ibn Ebi Dunja, *Essamt ve adabullisan*, 59.

inače znaj da ćeš se kajati.' Neko mu je rekao: 'Ibn Abbase, zašto tako govoriš?' On je rekao: 'Čuo sam da će se čovjek na Kijametskom danu od svoga tijela najviše ljutiti na jezik, osim ako njime nije govorio ili diktirao dobro.'"[1717]

Vehb b. Munebbeh je rekao: "Mudraci su jedinstvenog stava da je temelj mudrosti šutnja."[1718]

Fudajl b. Ijad je rekao: "Niti hadž, niti straža, niti džihad, nisu teški kao što je kontrolisanje jezika. Kada bi osvanuo s brigom o jeziku, osvanuo bi sa velikom brigom."[1719]

Lukman je rekao svom sinu: "Kada bi govor bio od srebra, onda bi šutnja bila od zlata."[1720]

Ibn Mubarek je rekao: "To znači: 'Kada bi govor u Allahovoj pokornosti bio od srebra, onda bi šutnja od griješenja Allahu bila od zlata.'"[1721]

Ebu Derda je rekao: "Budi pravedan spram svojih ušiju više nego usta. Allah ti je dao dva uha kako bi više slušao nego što govoriš."

Imam Nevevi je rekao: "Svaki zaduženik bi trebalo da vodi računa o svom jeziku i svemu što govori, osim onog u čemu je opća korist i dobro. Onda kada je reći ili ne reći jednako, sunnet je da ostavi govor i da šuti."[1722] Rekli su: "Jezik je kao zvijer: ako ga ne vežeš, navali na tebe."

Omer je ušao kod Ebu Bekra Siddika, a on je potezao svoj jezik. Omer mu je rekao: "Šta? Allah ti oprostio!" Ebu Bekr mu je rekao: "Ovo me dovelo u mnoge nevolje."

Zbog ovoga i svega prethodno rečenog, gdje smo vidjeli da je jezik jako opasan, navest ćemo neke edebe o kojima musliman treba da vodi računa.

1. Udaljavanje od beskorisnog govora

Ako se može nešto reći jednom riječju, a izreknu se dvije, onda je ona druga beskorisna.

[1717] Ahmed u *Ezzuhdu*, 189; Ibn Ebi Dunja u *Essamt ve adabullisaniju*, 439; Ebu Nu'ajm u *El-hil-jehu*, 1/328.

[1718] *Džami'ul-ulumi vel-hikem*, 162.

[1719] Ibn Ebi Dunja, 651, Ebu Nu'ajm u *Hil-jetul-evlijau*, 8m110. i drugi.

[1720] Ahmed u *Ezzuhdu*, 49; Ibn Ebi Dunja u *Essamtu*, 736, i drugi.

[1721] Ibn Ebi Dunja u *Essamtu*, 736.

[1722] *El-Ezkar*, str. 329.

Uzvišeni je rekao: *Nema kakva dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima, osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine ili da se uspostavlja sloga među ljudima.* (En-Nisa, 114)

Ibn Mesud je rekao: "Upozoravam vas na suvišni govor. Čovjeku je dovoljno govora da kaže onoliko koliko da podmiri svoju potrebu."[1723] Imam Ibn Kajjim je rekao: "Što se tiče suvišnog govora, on čovjeku otvara vrata svakog zla i šejtanskog djelovanja. Ustegnuti se od takvog govora, zatvara sva ta vrata pred šejtanom. Koliko je samo ratova povedeno zbog jedne riječi. Većinu lošeg uzrokuje višak govora i pogled. To su vrata koja se šejtanu najlakše otvore i nikada se ne umaraju, za razliku od prohtjeva trbuha. Trbuh kada se napuni, u njemu ne ostaje volja za hranom. Što se tiče oka i jezika, kada bi se ostavili, nikada se ne bi zamorili gledanja i priče. Njihov prijestup je jako razgranat i ima jako negativne posljedice."[1724]

2. Izbjegavanje proklinjanja

Proklinjanje je protjerivanje iz Allahove milosti. Prokleti znači udaljiti iz dobra.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je zabranjivao i odvraćao od proklinjanja. Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Iskren ne bi trebalo da proklinje."[1725] Bilježi se od Semurea b. Džunduba da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte se proklinjati međusobno Allahovim prokletstvom, niti Njegovom srdžbom niti Džehennemom."[1726] Bilježi se od Ibn Mesuda da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Vjernik nije neko ko vrijeđa, proklinje, čini nepodopštine i nije neko ko je besraman."[1727]

Štaviše, Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je zabranio da se proklinju i životinje. Bilježi se od Imrana b. Husajna da je rekao: "Dok je Poslanik, alejhissalatu vesselam, bio na jednom putovanju, a neka žena od ensarija jahala devu, deva je potukla i žena ju je proklela. To je Poslanik, alejhissalatu vesselam, čuo i rekao: 'Uzmite stvari sa deve i pustite je, jer je ona

[1723] *Džami'ul-'ulumi vel-hikemi*, str. 161.

[1724] *Ettefsirul-kajjim*, str. 627.

[1725] Muslim, 279.

[1726] *Essilsiletussahihatu*, 890, a također je i u *Sahihul-džami'u*, 7443.

[1727] *Sahihul-džami'*, 5381.

prokleta.'[1728] Kao da sada vidim tu devu kako hoda među ljudima i niko joj ne smeta niti je zaustavlja." Nevevi kaže: "To je rekao kako bi upozorio i tu ženu i sve ostale. Već je bila izrečena zabrana proklinjanja i njoj i drugima, pa je kažnjena oduzimanjem deve. Pod zabranom se podrazumijeva da se ta deva više ne koristi na putovanju, a što se tiče njene prodaje, klanja i jahanja, izvan društva Poslanika, alejhissalatu vesselam, i sličnih stvari koje su bile dozvoljene prije ove zabrane, one ostaju dozvoljene, jer Šerijat zabranjuje upotrebu na tom putu, a ostalo ostaje kako je i bilo."[1729]

Bilježi se od Ebu Derdaa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Oni koji su proklinjali neće biti ni zagovornici ni svjedoci na Kijametskom danu."[1730] O tome da neće biti svjedoci na Kijametskom danu postoje tri stava. Jedni kažu da neće biti svjedoci narodima da su im poslanici dostavili objave. Drugi kažu da neće biti svjedoci na ovom svijetu, tj. neće se prihvatiti njihovo svjedočenje zbog grješnosti. Treći kažu da neće steći stepen šehida, to jest neće poginuti ili umrijeti na Allahovom putu.

Bilježi se od Ebu Derdaa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada čovjek nešto prokune, prokletstvo se uznese do nebesa i pred njim se zatvore nebeske kapije. Onda se spusti na Zemlju i pred njim se zatvore zemaljske kapije. Onda se uzme desno i lijevo i kada ne nađe nikakva prolaza, vrati se onom što je prokleto. Ako to zaslužuje, njemu i ostaje, inače se vraća onom ko je to izgovorio."[1731]

Potvrđeno je da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Prokleti vjernika je kao i ubiti ga."[1732] Nevevi u svom komentaru Muslimove zbirke hadisa kaže: "U vjerodostojnom hadisu stoji: 'Prokleti vjernika je kao i ubiti ga.', jer ubica uskraćuje ubijenom dunjalučke koristi, dok mu onaj ko ga proklinje uskraćuje ahiretske koristi i Allahovu milost. Kažu i da je proklinjanje vjernika kao i njegovo ubistvo, jednako težinom grijeha. Ovo je bliže pravom značenju."

Bilježi se od Ibn Abbasa da je neki čovjek proklinjao vjetar u Poslanikovom, alejhissalatu vesselam, društvu, pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam,

[1728] Muslim, 2595.

[1729] *Nevevi šerhu muslim*, str. 394.

[1730] Muslim, 2598.

[1731] Dobar, *Sahihul-džami'*, 1668.

[1732] Buhari, 6047.

rekao: "Ne proklinjite vjetar, jer njemu je naređeno. Onaj ko proklinje nešto što ne zaslužuje prokletstvo, prokletstvo se vraća na onog ko ga je izrekao."[1733]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Žene, dijelite sadaku i činite puno istigfara! Vidim da će najviše Džehennemlija biti od vas." Neka žena od prisutnih je rekla: "A zbog čega bismo mi bile, Allahov Poslaniče, najviše u Džehennemu?" On je rekao: "Zbog toga što puno proklinjete i što niječete bračno dobročinstvo."[1734]

Pričali smo o odvraćanju i zabrani proklinjanja, a onda smo govorili o opasnosti proklinjanja. Međutim, zabrana proklinjanja nije općenita, jer postoje ljudi koje je dozvoljeno proklinjati. Dopušteno je proklinjati griješnike, ne imenujući ih. To se zove proklinjanje svojstva, kao da kaže: "Allah prokleo nepravednike." "Allah prokleo nevjernike." "Allahovo prokletstvo neka je na židovima i hrišćanima." Uzvišeni je rekao: *Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce.* (Hud, 18)

Potvrđeno je da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, proklinjao griješnike ne imenujući počinioce, pa je rekao: "Neka je Allahovo prokletstvo na onu koja nadograđuje kosu i koja to traži da joj se čini."[1735] I rekao je: "Allah prokleo korisnika kamate."[1736] Kazao je: "Allah prokleo onoga ko mijenja zemaljske biljege."[1737] Rekao je: "Allah prokleo kradljivca koji krade jaje."[1738] Rekao je: "Allah prokleo muškarce koji oponašaju žene i žene koje oponašaju muškarce."[1739] Potvrđeno je da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, prokleo vajare[1740] i slično.

Na osnovu ovoga, muslimanu je dozvoljeno da proklinje griješnike ne imenujući ih lično. Dakle, ne treba reći: "Allah te prokleo." Već treba reći: "Neka je Allahovo prokletstvo na lažljivce, ili kradljivce." Ako čovjek ustrajava u svom grijehu i zabludi, onda će njega zadesiti kletva bez štete za

[1733] *Sahihu Tirmizi* i *Sahihul-džami'*, 7447.

[1734] Buhari, 304.

[1735] Muslim, 3/1676.

[1736] Buhari, 5962.

[1737] Muslim, 3/1567.

[1738] Buhari, 6783.

[1739] Buhari, 8585.

[1740] Buhari, 5347.

onoga ko ju je izrekao. Ako nije u zabludi ili se ostavi grijeha koji zaslužuje kletvu, onda on neće biti obuhvaćen kletvom, ali neće biti štete ni za onoga ko ju je izgovorio.

Učenjaci se razilaze po pitanju proklinjanja određene osobe. Nevevi kaže: "Što se tiče proklinjanja određenog čovjeka koji je opisan nekim od grijeha, kao što je židov, hrišćanin, bludnik, vajar, kradljivac ili korisnik kamate, kroz hadise je očito da to nije zabranjeno." Gazali u *El-ihjau* ukazuje na zabranu proklinjanja, osim ako se radi o nekome za koga sigurno znamo da je umro kao nevjernik, kao što su Ebu Leheb, Ebu Džehel, Faraon, Haman i njima slični. To zbog toga što je proklinjanje udaljavanje od Allahove milosti, a mi ne znamo kako će taj grješnik završiti svoj život. Tvoje proklinjanje njega znači da moliš protiv njega i tražiš da mu se nikada ne ukaže milost, a takvo što je samo ako on i umre kao nevjernik. Takvo što je nedopustivo. Što se tiče onih koje je Poslanik, alejhissalatu vesselam, prokleo, imenujući ih, dopušteno je jer je on znao da će oni umrijeti kao nevjernici."

Na osnovu ovoga se učenjaci dijele na dvije skupine, pa imamo skupinu koja smatra nedopuštenim da se proklinju poimenično ljudi, i to je većina učenjaka. Oni za dokaz uzimaju, između ostalog, i hadis koji bilježi Buhari od Omera: "Neki je čovjek živio za vrijeme Poslanika, alejhissalatu vesselam, a zvao se Abdullah, imao nadimak Himar (Magarac) i zasmijavao je Poslanika, alejhissalatu vesselam. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je naredio da ga jednom izbičuju zbog pijenja alkohola. Jednom je doveden i Poslanik, alejhissalatu vesselam, je naredio da ga izbičuju i bičevan je. Neki od prisutnih je rekao: 'Allahu, prokuni ga. Kako ga samo često dovode.' Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Nemojte ga proklinjati. Allaha mi, znam da on, sigurno, voli Allaha i Poslanika, alejhissalatu vesselam.'"

Imamo i drugu skupinu koji uzimaju dokaze od kojih je predanje koje je zabilježeno u dva *Sahiha* od Aiše da je rekla: "Ušla je grupa židova kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, i rekli su: 'Essammu alejke (Otrov na tebe).' Ja sam to razumjela i rekla sam: 'I na vas neka je otrov i prokletstvo.' Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Polahko, Aiša. Allah voli obzirnost u svemu.' Ja sam rekla: 'Allahov Poslaniče, zar nisi čuo šta su rekli?' On je rekao: 'Ja sam rekao: 'I na vas.'"

Također i predanje koje bilježi Muslim od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Allahu moj, ja sam samo čovjek. Kojeg god muslimana uvrijedim ili prokunem, ili ga bičujem, učini da to bude sadaka njemu i milost prema njemu." Musliman treba da ustegne svoj jezik od proklinjanja drugih kako ne bi stradao.

3. Gibet – ogovaranje

Gibet je spomenuti čovjeka u njegovu odsustvu po nečemu što ne bi volio čuti.

Muslim bilježi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Znate li šta je gibet?" Prisutni su rekli: "Allah i Njegov Poslanik, alejhissalatu vesselam, najbolje znaju." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Da spomeneš brata po nečemu što ne bi volio čuti." Neko je rekao: "A šta ako je ono što kažem istina za mog brata?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ako je on takav kakav kažeš, onda si ga ogovorio, a ako nije, onda si ga potvorio."[1741]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, u ovom hadisu ukazuje na značenje ogovaranja. Kazuje nam još nešto u hadisu, a to je potvora (buht). Buht je nešto što nije istina. Reći neistinu o nekom čovjeku, pa ako si rekao da je neodgojen, a on nije takav, onda si iznio neistinu o njemu.

Opće značenje ogovaranja je da čovjeka spomeneš po nečemu što ne bi volio da čuje, svejedno da li se radi o njegovom tijelu, vjeri, načinu života, ponašanju, odgoju, imetku, djetetu, supružniku, slugi, onom što je u njegovom posjedu, njegovoj odjeći, načinu hodanja, pokreta, raspoloženju, raskalašenosti, smrknutosti, ozarenosti ili slično što je vezano za njega. Svejedno da li si ga spomenuo riječima, pismom, migom ili si pokazao na njega okom, rukom, glavom ili slično.[1742]

Gazali bilježi jednoglasje (idžma') po pitanju toga da je gibet spomenuti drugog po nečemu što on ne bi volio čuti.

Uzvišeni je rekao: *I ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekome od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga – a vama je to odvratno – zato se bojte Allaha, Allah, zaista, prima pokajanje i samilostan je.* (El-Hudžurat, 12) Znači, nemojte istraživati mahane i nedostatke drugih muslimana i ne-

[1741] Muslim, 2589.

[1742] El-ezkar, str. 33.

mojte da govorite o drugom, kada ga nema, nešto što bi ga oneraspoložilo.

Katade je rekao: "Kako god neko od vas ne bi želio da jede meso svoga brata, tako isto treba da se ustegne od njega dok je živ. Jedenje mesa je upoređeno s ogovaranjem, jer spomenuti odsutnog je kao jesti njegovo meso kada umre, jer on ne osjeća to."

Allahove riječi: *A to vam je mrsko* su u značenju da kako god mrzite ovakvo što, tako isto izbjegavajte govoriti hrđavo o svojoj braći. U ovome je ukaz na to da je čast čovjeka kao i njegovo meso, a gibet je jedan od velikih grijeha.

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Vi koji vjerujete jezicima, a vjera nije sišla u njihova srca, nemojte ogovarati muslimane niti istražujte njihove mahane, jer onaj ko istražuje njihove mahane..."[1743]

Muslimane, znaj da je ogovaranje nešto što šteti časti i ugledu muslimana i ono je zabranjeno do Kijametskog dana. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, upozorava svoj ummet na ogovaranje i pojašnjava kakav je kraj onom ko bude iskušan njime. On kaže: "I Allah vam je zabranio vaše živote, vaše imetke i vašu čast, kao što vam je svetim učinio ovaj vaš dan, u ovom vašem mjesecu i na ovom vašem mjestu."[1744] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Svaki musliman je muslimanu zabranjen; svojom krvlju (životom), svojim imetkom i svojom čašću."[1745] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kamata je sedamdeset i nekoliko ogranaka. Najblaži oblik je kao da čovjek ima snošaj sa svojom majkom, a najgora kamata je da čovjek vrijeđa čast svoga brata."[1746] Bilježi se od Aiše da je rekla: "Rekla sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam: 'Zar ti nije dovoljno što je Safija takva i takva?' (Prenosioci, osim Museddeda, kažu: "Odnosi se na njenu visinu (bila je niska)") Pa je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: 'Rekla si nešto što kada bi se izmiješalo sa morskom vodom, zamutilo bi ju.' Poslije sam mu pričala o jednom čovjeku, a on je rekao: 'Draže mi je da ne pričam o tom čovjeku nego da je to i to moje.'"[1747]

[1743] Ebu Davud, 4880, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 7984.

[1744] Buhari, 67,105.

[1745] Muslim, 2564.

[1746] Munziri kaže: "Ovaj hadis bilježi Taberani u *El-Evsetu*, od Omera b. Rašida." U *Sahihul-džami'u* je pod brojem: 3537.

[1747] Munziri kaže: "Bilježi ga Ebu Davud, Tirmizi i Bejheki, a Tirmizi kaže da je hadis hasen-sahih. Albani ga ocjenjuje vjerodostojnim u *Sahihu suneni Ebi Davud*, 4875, i u

Bilježi se od Enesa b. Malika da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada sam bio na Miradžu, prošao sam pored grupe ljudi koji su imali nokte od bakra kojima su grebali svoja lica i prsa. Pitao sam: 'Ko su ovi, Džibrile?' On je rekao: 'To su oni koji su jeli ljudsko meso i koji su vrijeđali njihovu čast.'"[1748]

Kada je Poslanik, alejhissalatu vesselam, kamenovao Ma'iza zbog bluda, čuo je dvojicu ljudi, od svojih ashaba, da jedan od njih kaže drugom: "Pogledaj šta je s ovim kojeg je Allah pokrio, ali ga njegov nefs nije puštao pa je kamenovan kao pas." Poslanik, alejhissalatu vesselam, nije ništa rekao, a onda je prošlo neko vrijeme, pa je prošao pored lešine sakata magarca i onda je rekao: "Gdje je taj i taj?" Oni su rekli: "Evo nas, Allahov Poslaniče." On je rekao: "Siđite i jedite od lešine ovog magarca." Oni su rekli: "Allahov Vjerovjesniče, ko bi jeo takvo što?" Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ono što ste načeli od časti svoga brata, maloprije, gore je nego da jedete od ove lešine. Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, on sada uživa u džennetskim rijekama i kupa se u njima."[1749]

Bilježi se od Džabira b. Abdillaha da je rekao: "Bili smo s Vjerovjesnikom, alejhissalatu vesselam, i vjetar je do nas donio smrad lešine. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: 'Znate li šta je ovaj smrad? To je smrad onih koji ogovaraju vjernike.'"[1750]

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Skupino vas koji vjerujete jezicima a vjera im nije ušla u srca, nemojte ogovarati muslimane i nemojte istraživati njihove nedostatke. Onaj ko istražuje njihove nedostatke Allah će istraživati njegove, a kome Allah bude istraživao nedostatke, osramotit će ga u njegovoj kući."[1751]

Brate muslimane, čuvaj se ogovaranja i izbjegavaj ga i riječima i slušanjem, jer je ono, kao što kaže Ali b. Husejn: "Dobro se čuvajte ogovaranja jer to je žvakanje ljudskog mesa."

Hasan Basri je rekao: "Allaha mi, ogovaranje brže uništava čovjeku vje-

---

Essilsiletussahihatu, 901."

[1748] Albani ga navodi u *Essahihu*, 533, a hadis bilježi Ebu Davud, 4082.

[1749] *Sahihu suneni Ebi Davud*, 4419, a i u: *Essilsiletussahihatu*.

[1750] Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Lanac prenosilaca je vjerodostojan." – *El-feth*, 10/485.

[1751] Ebu Davud, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 7984.

ru nego što crv i bolest nagrizaju tijelo. Znaj, ako sjediš uz ljude koji ogovaraju druge, onda si njihov saučesnik, osim ako zaniječeš jezikom, ili ako ustaneš sa tog sijela ili prekineš njihovu priču drugom pričom."

Nevevi je rekao: "Znaj da je ogovaranje, kako god je zabranjeno da se kazuje tako je zabranjeno i da se sluša i potvrđuje. Onaj ko čuje da se neko ogovara, treba da to osudi jezikom, ako se ne boji očite štete. Ako se boji štete, onda treba da to osudi srcem i da napusti to sijelo. Uzvišeni je rekao: *Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju, nek si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne pređu. A ako te šejtan navede da zaboraviš, onda ne sjedi više s nevjernicima kad se opomene sjetiš.* (El-En'am, 68)[1752]

Bilježi se od Esme, kćeri Jezidove, da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Onaj ko brani čast brata u njegovom odsustvu, Allah se obavezuje da će ga osloboditi Džehennema."[1753] Bilježi se od Ebu Derdaa da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko odbrani čast brata, Allah će njegovo lice odbraniti od Džehennema na Kijametskom danu."[1754]

Da li je ogovaranje nekada dozvoljeno? Prema mišljenju imama Nevevija, ogovaranje je dozvoljeno za ispravnu vjerski i opravdanu stvar do koje se ne bi moglo doći na drugi način osim tako, i to zbog šestero:

- Zbog nepravde. Onaj kome je nanesena nepravda ima pravo da se požali vladaru, kadiji ili nekome ko ima vlast i ko može da mu namiri pravdu i da kaže: "Oštetio me taj i taj."

- Kao pomoć da se otkloni negativnost i da se grješnik povrati od grijeha. Pa će reći onom za koga smatra da može uticati i otkloniti negativnost. Ako ne želi ovakvo što, onda je takvom ogovaranje zabranjeno.

- Pri traženju pravnog rješenja (fetve). Pa će reći muftiji: "Moj otac, moj brat, moj suprug ili taj i taj mi je nanio takvu i takvu nepravdu, pa da li ima pravo na to? Koji je način da se riješim toga i toga i da ostvarim svoja prava?" I slično tome. Ovakvo nešto je dozvoljeno u potrebi, međutim, bolje je da kaže: "Šta kažeš o čovjeku, osobi ili supružniku koji uradi tako i tako?" Na taj način će doći do odgovora, a neće se niko imenovati.

[1752] *El-Ezkar*, 378-379.

[1753] Munziri kaže: "Hadis bilježi Ahmed sa dobrim lancem prenosilaca, Ibn Ebi Dunja, Taberani i drugi, a Albani kaže da je vjerodostojan u *Sahihul-džami'u*, 6240."

[1754] *Sahihul-džami'*, 6262.

Imenovanje je dozvoljeno, kao što ćemo navesti u hadisu koji se prenosi od Hinde, uz Allahovu pomoć.

- Da bi upozorio muslimane na zlo i da bi im popravio situaciju. Primjerice, ukazati na nemoral prenosilaca ili svjedoka. Takvo što je dozvoljeno i o tome nema spora, štaviše, obaveza je, ako se ukaže potreba za tim. Također, dopušteno je i ako se radi o ženidbi, ortakluku, povjerenju, nekoj poslovnoj saradnji, komšiluku ili slično. Obaveza je onom od koga se traži stav i mišljenje da ne krije hrđave osobine koje su mu poznate sa namjerom dobre volje. U to spada i ukazivanje na čovjeka koji je obrazovan u vjeri, ali je sklon novotarijama ili druženju sa grješnicima, a od njega se uzima znanje i postoji bojazan da bi taj obrazovani mogao naštetiti svojim znanjem. Treba ukazati na njegovo stanje, pod uvjetom da se želi dobro zajednici. Ovakvo nešto se nerijetko i pogrešno uradi. Nekada je onaj koji govori potaknut zavišću i šejtan se poigrava njime, pa mu predstavlja da je njegovo kazivanje o tom obrazovanom iz dobre namjere. Onaj koji kazuje o njemu treba dobro da razmisli o svojoj namjeri. U ovo spada i da neko ima vlast ali je ne obavlja na pravi način, bilo da nije sposoban za funkciju koju obavlja, bilo da je grješnik ili da je nemaran i nezainteresovan. Tada je obavezno da se navedu njegove greške i propusti onom ko je iznad njega u vlasti i ko je u mogućnosti da ga smijeni i da na njegovo mjesto dovede nekoga ko je sposobniji i bolji za tu funkciju, ili da se prema tome čovjeku ponese onako kako zaslužuje i da bude na oprezu od njega, a ne da se zavara njime. Treba da povede računa o tome da ga popravi ili posavjetuje ili da ga zamijeni.

- Ako se radi o javnom činjenju grijeha ili novotarije. Kao neko ko javno pije alkohol, pljačka, uzima na silu i na prevaru od ljudi novac, ili čini nešto nevaljalo. Dopušteno je da se to navede, ono što javno čini, a zabranjeno je da navodi ostale nedostatke, osim ako postoji neki drugi opravdan razlog za to.

- Radi upoznavanja. Ako je čovjek poznat po nekom nadimku: A'ameš (Krmeljivi), A'aredž (Šepavi), Esamm (Gluhi), Ahvel (Sakati) i slično, onda je dopušteno da se zove tim nadimkom, dok je zabranjeno da se tako naziva da bi se ismijavao. Ako se može ukazati na nekoga na drugačiji način, bolje je i preče.

Ovih šest razloga navode učenjaci i većina njih je dozvoljena bez ra-

sprave među njima. Za njih postoje i dokazi iz vjerodostojnih i poznatih hadisa. Bilježi se od Aiše da je neki čovjek zatražio dozvolu kod Poslanika, alejhissalatu vesselam, pa je rekao: "Pustite ga, a hrđav li je to sagovornik."[1755] Buhari ovaj hadis uzima kao dokaz za opravdanost ogovaranja hrđavih ljudi i grješnika. Također se bilježi od Aiše da je rekla: "Mislim da taj i taj ne znaju o našoj vjeri ništa." Lejs b. Sa'd, jedan od prenosilaca hadisa, rekao je: "Ova dva čovjeka su bili munafici."

Bilježi se od Fatime, kćeri Kajsove, da je rekla: "Došla sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i rekla: 'Ebu Džehm i Muavija su me zaprosili.' On je rekao: 'Što se tiče Muavije, on je siromašan, nema nikakva imetka. Ebu Džehm ne spušta štapa s vrata.' (U predanju koje bilježi Muslim stoji: "Što se tiče Ebu Džehma, to je čovjek koji tuče žene.") Bilježi se od Zejda b. Erkama da je rekao: "Izašli smo s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, na jedno putovanje i ljudi su imali teškoće na tom putu, pa je Abdullah b. Ubejj rekao svom društvu: 'Nemojte trošiti na one koji su s Poslanikom, alejhissalatu vesselam, sve dok se ne raziđu od njega.' Još je rekao: 'Ako se vratimo u Medinu, naši uglednici će protjerati iz nje siromašne i slabe.' Otišao sam Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam, i rekao mu šta sam čuo. On je poslao po Abdullaha b. Ubejja i pitao ga o tome. Onaj se zaklinjao da nije tako bilo. Rekli su da je Zejd slagao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, i to me je strašno povrijedilo. Onda je Allah objavio potvrdu onog što sam rekao u riječima: *Kad ti licemjeri dolaze...* (El-Munafikun, 1) pa ih je Poslanik, alejhissalatu vesselam, pozvao kako bi zatražio da im bude oprošteno, ali su oni okrenuli glave."[1756]

Bilježi se od Aiše da je Hind, kćerka Utbetova, rekla: "Allahov Poslaniče, Ebu Sufjan je čovjek škrt i ne daje mi dovoljno za život mene i djece, osim ako uzmem bez njegova znanja." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Uzmi što je dovoljno tebi i djeci, obzirno."[1757]

4. Izbjegavanje nemimeta (prenošenja tuđih riječi)

Nemimet je prenošenje tuđih riječi među ljudima s namjerom zavade i remećenja odnosa. Nemimet je zlo koje među ljudima može uzrokovati zavadu i neprijateljstvo.

[1755] Buhari, 10/471, uz *El-Feth*; Muslim, 16/144, sa komentarom Nevevija.

[1756] Buhari, 4900.

[1757] Buhari, 2211, i pogledaj: *Rijadussalihin,* i: *Vikajetul-insani minel-džinni veššejtani.*

Uzvišeni Allah nas upozorava na nemimet i onog ko to čini, pa kaže: *I ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena, klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi.* (El-Kalem, 10-11) Znači, onaj koji ide među ljude i podstiče ih jedne protiv drugih i dodatno širi zavadu, čini nešto što je pogubno.[1758]

Pokudnost nemimeta možemo uvideti i u mnogim hadisima koji su preneseni od Poslanika, alejhisselatu vesselam. Bilježi se od Abdurrahmana b. Ganema da je čuo da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Najbolji ljudi su oni koji, kada ih vide, podsjete na Allaha, a najgori Allahovi robovi su oni koji šire nemimet, koji zavađaju prijatelje i koji iznose tuđe mahane."[1759] Bilježi se od Ibn Mesuda da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Hoćete li da vam kažem šta je *adh*? To je nemimet koji se pronese i kaže među ljudima."[1760] Nevevi kaže: "Hadisom se hoće reći, a Allah najbolje zna, da je *adh* pogano djelo koje je zabranjeno."

Prenošenje tuđih riječi je ružna osobina, jer podstiče na nerede, kida prijateljstva i veze, uzrokuje mržnju, cijepa zajednice, može uzrokovati da dva dobra prijatelja postanu neprijatelji, da dva brata postanu stranci i tuđini jedan drugom. Prenosilac tuđih riječi je kao muha koja prenosi virus.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je prolazio pored dva kabura i rekao: "Što se tiče ove dvojice, njih oni su sad izloženi kažnjavanju, ali ne zbog velikih prijestupa. Jedan od njih je prenosio tuđe riječi, a drugi nije vodio računa o tome da se zaštiti od mokraće." Pa je rekao da mu se donese svježa grana palme koju je raspolovio, a onda je u jedan mezar usadio jednu polovinu a u drugi drugu polovinu i rekao: "Nadam se da će im se umanjiti kazna sve dok se ova grana ne osuši."[1761]

Hadis nam ukazuje na sljedeće:

- Da se prenosilac tuđih riječi kažnjava u kaburu.

[1758] *Muhtesaru sahih tefsir ibn kesir*, od Abdullaha Mustafe Adevija, 3/524.

[1759] Munziri kaže: "Hadis bilježi Ahmed od Šehra, dok su ostali prenosioci pouzdani i uzimaju se kao okosnica u vjerodostojnim predanjima." *Ettergib*, 3/294.

[1760] Muslim, 2606.

[1761] Buhari, 216, Muslim, 292. – Ovaj postupak je naročit za Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, i ne odnosi se na drugoga, jer Allah mu je pokazao šta je sa onima u kaburu i on je znao da se kažnjavaju. Iz svoje samilosti i sažaljenja je stavio pola grane u jedan kabur, onog koji se kažnjava dok se grana osuši, a Allah najbolje zna.

- Žestina zabrane prenošenja tuđih riječi. Slavljen neka je Allah, Koji je naknadu odredio da bude spram počinjenog grijeha, pa kako god prenosilac tuđih riječi hoće da proširi vatru nereda među ljudima, tako Allah ispuni njegov kabur vatrom, da nas Allah zaštiti.

Bilježi se od Huzejfea da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, alejhissalatu vesselam, da kaže: 'U Džennet neće ući nemmam (prenosilac tuđih riječi).' U predanju koje bilježi Muslim: "Neće u Džennet ući kattat." Nevevi kaže da su *kattat* i *nemmam* istog značenja. Munziri pravi razliku između ova dva pojma, pa kaže: "*Kattat* je onaj koji prisluškuje razgovore, a da ga ljudi nisu svjesni i da ne znaju za to, a onda širi među drugima šta je čuo." Ibn Hadžer kaže: "Razlika između *nemmama* i *kattata* je u tome što nemmam prisustvuje razgovoru, a onda to drugima kazuje, a kattat je onaj koji prisluškuje razgovor, a onda prenosi ono što je čuo." Hadis ukazuje na zabranu prenošenja tuđih riječi i na to da takav čovjek neće ući u Džennet.

Selef upozorava na prenošenje tuđih riječi. Hasan Basri je rekao: "Onaj ko tebi prenosi tuđe riječi i drugom će prenositi tvoje." Bilježi se da je neki čovjek ušao kod Omera b. Abdilaziza i govorio mu o nekom drugom čovjeku. Omer mu je rekao: "Ako hoćeš, protumačit ćemo kakav si. Ako si slagao, onda si od onih za koje se u ajetu kaže: *O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete.* (El-Hudžurat, 6) A ako istinu govoriš, onda si od onih spomenutih u ajetu: ...*klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi.* (El-Kalem, 11) A ako hoćeš, oprostit ćemo ti." Čovjek je rekao: "Oprosti, Emirul-muminin, neću više nikada to ponoviti." Kažu: "Kada bi bilo istina ono što ti nemmam kaže, onda bi on bio neko ko se drznuo da te vrijeđa. Onaj od koga ti je preneseno da te vrijeđao je preči da mu oprostiš jer ti to nije rekao u lice." Jahja b. Kesir je rekao: "Nemmam u jednom trenutku pokvari više nego sihirbaz u mjesec dana." Hafiz Munziri je rekao: "Ummet je jedinstvenog stava da je prenošenje tuđih riječi zabranjeno i da je to jedan od najvećih prijestupa kod Allaha."

Ako ti se prenesu tuđe riječi, onda učini šestero:

- Nemoj mu vjerovati, jer je on grješnik. Uzvišeni je rekao: *O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh.* (El-Hudžurat, 12)

- Odvrati ga od toga i posavjetuj ga radi Allaha i ukaži mu na poganost njegova postupka.
- Prezri to djelo radi Allaha jer takav čovjek je odvratan i Allahu, a obaveza je mrziti nekoga koga Allah mrzi.
- Nemoj o svom odsutnom bratu misliti ružno i to zbog Allahovih riječi: *O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh.* (El-Hudžurat, 12)
- Nemoj da te ono što si čuo navede da počneš špijunirati i istraživati to. Također zbog navedenog ajeta sure El-Hudžurat.
- Nemoj sebi dopuštati ono od čega si odvraćao nemmama i nemoj prenositi što si čuo, pa da kažeš: "Taj i taj mi je rekao to i to." – i na taj način postaneš neko ko prenosi tuđe riječi i činiš ono od čega si odvraćao druge.[1762]

Imam Gazali navodi slučaj koji nam može pojasniti kako prenošenje tuđih riječi može uticati na ljude i kako ih može zavaditi. On priča: "Hammad b. Seleme je rekao: 'Neki čovjek je prodavao roba, pa je rekao kupcu: 'On nema nikakve druge mahane i nedostatka osim što prenosi tuđe riječi.' Kupac je rekao: 'Zadovoljan sam tim nedostatkom i ne smeta mi.' Kupio je tog roba. Ovaj rob je neko vrijeme bio u kući svoga vlasnika, a onda je rekao gazdinoj supruzi: 'Moj gazda te ne voli i hoće da te se riješi. Nego, uzmi britvu i odsijeci mu jedan pramen kose dok bude spavao, kako bih napravio vradžbinu i kako bi te on zavolio.' Onda je rekao svom gazdi: 'Tvoja žena je našla ljubavnika i hoće da te ubije. Ti se pretvaraj da si zaspao i uvjerit ćeš se.' Čovjek se napravio da spava i došla je žena s britvom. Čovjek je pomislio da ona hoće da ga ubije, pa je ustao i ubio je. Onda su rođaci žene došli i ubili čovjeka. Poslije toga je došlo do krvne osvete među dvije porodice.' Allahu, molimo Te da naše društvo očistiš od svih onih koji šire tuđe riječi kojima žele nered i neprijateljstvo među Allahovim robovima. Allahu, Gospodaru svih svijetova, uslišaj!"

5. Zabrana ismijavanja i podsmijeha

Postoji običaj u nekim mjestima da se ljudi međusobno ismijavaju i da se jedni drugima izruguju, a takvo što je zabranjeno. Uzvišeni je rekao: *O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od*

[1762] Pogledaj: *Šerhunnevevi li sahihil-muslim*, 1/39.

njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. (El-Hudžurat, 11) Podsmijavanje je omalovažavanje i ruganje, ukazivanje na nečije mahane i nedostatke kako bi se tome smijalo. To može biti riječima ili postupcima i oponašanjem, a nekada i na indirektan način.

Zašto se podsmijavati nekome, a Poslanik milosti svim svjetovima, alejhissalatu vesselam, kaže: "Koliko je samo prašnjavih i neuglednih, u krpama, kojima se ne pridaje pažnja, kada bi zatražili od Allaha, On bi im se odazvao."[1763] Još je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Uzvišeni Allah ne gleda u vaše likove i imetak, nego gleda u vaša srca i djela."

Nekada je poticaj na ismijavanje i ruganje ljudima i oholost, kao što Poslanik, alejhissalatu vesselam, kaže: "Oholost je nipodaštavanje istine i omalovažavanje ljudi." Znači, negiranje istine i ruganje ljudima. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, ukazuje da je Džennet zabranjen onom u čijem srcu ima koliko i trun oholosti, pa kaže: "Neće u Džennet ući onaj u čijem srcu ima koliko i trun oholosti."[1764]

Najgori oblici ismijavanja i ruganja

Ismijavanje vjere i vjernika. Zbog opasnosti i žestine spomenutog, učenjaci se slažu i jednoglasni su da je ismijavanje Allaha, vjere i Poslanika, alejhissalatu vesselam, jasno nevjerstvo i čovjeka izvodi iz vjere u cijelosti. Šejhul-islam Ibn Tejmije je rekao: "Ismijavanje Allaha, Njegovih ajeta i Poslanika je nevjerstvo i onaj ko to čini postaje nevjernikom nakon svog vjerovanja."

Neki su se toliko izvještili u ruganju i ismijavanju, pa imamo onih koji ismijavaju mahramu, neki drugi ismijavaju sprovedbu šerijatskih zakona. Drugi ismijavaju one koji pozivaju dobru i odvraćaju od zla, pa mu se rugaju, kao što ismijava i sunnete. Tako ima onih koji ismijavaju i šale se na račun brade, drugi se smiju zbog kraćenja odjeće, a i jedno i drugo je praksa Poslanika, alejhissalatu vesselam.

Kako bismo znali opasnost ismijavanja onih koji pozivaju Allahovoj vjeri, proučimo u suri Tevbe: *A ako ih zapitaš, oni će, sigurno, reci: "Mi smo samo razgovarali i zabavljali se." Reci: "Zar se niste Allahu i riječima*

[1763] Buhari, 2703.

[1764] Muslim, 91.

Njegovim i Poslaniku Njegovu rugali? Ne opravdavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici." Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti zato što su krivci. (Et-Tevba, 65-66) Postoji predanje o uzroku objave ovih ajeta da je neki čovjek od munafika rekao: "Smatram da je Kur'an ovih samo za one koji najviše vole da se hrane i koji su najlažljiviji među nama i koji su najveće kukavice u borbi." To je došlo do Poslanika, alejhissalatu vesselam, i kada je došao Poslaniku, alejhissalatu vesselam, a bio je jahao devu, rekao je: "Allahov Poslaniče, mi smo se samo zabavljali i razgovarali." Pa je rekao: *Zar se niste Allahu i riječima Njegovim i Poslaniku Njegovu rugali?* (Et-Tevba, 65)

Allah ukazuje na ismijavanje vjernika, pobožnih i čestitih, pa kaže: *Nevjernicima se život na ovome svijetu čini lijepim i oni se rugaju onima koji vjeruju. A na Sudnjem danu bit će iznad njih oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili. – A Allah daje u obilju onome kome On hoće, bez računa.* (El-Bekare, 212)

Neki, kada im se kaže: "To što govoriš je ismijavanje vjere." – kažu: "Mi ne želimo da ismijavamo vjeru nego ciljamo na određenog čovjeka i samo se šalimo." Ovaj jadnik ne zna gdje ga vodi njegovo ismijavanje i šala. On će imati poniženje na ovom svijetu i tešku kaznu na Ahiretu. Poslanik, alejhissalatu vesselam, upozorava na pogreške jezika i zasmijavanje u sijelima, pa kaže: "Teško se onom ko nešto priča kako bi zasmijavao sagovornike i laže. Teško njemu, teško njemu."[1765]

Ovu temu ćemo završiti hadisom Vjerovjesnika, alejhissalatu vesselam, kojeg se treba čvrsto držati, a pouku koja je u njemu treba dobro upamtiti, primijeniti i u praksu sprovesti. Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Znate li ko je bankrot?" Prisutni su rekli: "Među nama je bankrot onaj ko nema nikakva novca ili materijalnih dobara." Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Bankrot u mom ummetu je onaj ko dođe na Kijametski dan sa namazima, postom, zekatom, ali je ovoga opsovao, onog potvorio, od onoga ukrao, onog ranio, onog udario, pa će onom dati od svojih dobrih djela i onom od svojih dobrih djela. Ako nestanu njegova dobra djela prije nego se presuda obavi i izmire dugovanja, uzet će se od njegovih parničara njihovi grijesi i njemu natovariti, a onda će biti bačen u Džehennem."[1766]

[1765] *Sahihul-džami'*, 7136.

[1766] Muslim, 2581.

Allahu, očisti naše jezike od ismijavanja Tvojih stvorenja, riječima i postupcima i učini ih u službi pokoravanja Tebi i spominjanju Tebe. Amin! I neka je salavat i selam i blagoslov na Vjerovjesnika, njegovu porodicu i sve ashabe.

6. Zabrana veličanja griješnika

Neki ljudi veličaju mnogobošce, hvale ih i ukazuju im poštovanje koje oni ne zaslužuju. Ovakvo što je stvar koja uzrokuje Allahovu srdžbu. Na osnovu ovoga je i došla zabrana od Poslanika, alejhissalatu vesselam. Imamo predanje od Burejdea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nemojte munafiku govoriti: 'Gospodine.' – jer ako je gospodin, onda ste rasrdili svog Gospodara."[1767]

Čuvanje jezika i ustezanja od toga da se hvali i veliča grješnik, jasna je poruka ovog hadisa. Uvažavanje grješnika uzrokuje srdžbu Gospodara, jer je to veličanje Allahova neprijatelja koji je Njemu neposlušan i koji ne želi Njegovo zadovoljstvo. Grješnik je i svako ko postupa suprotno Allahovoj Knjizi i Sunnetu Poslanika, alejhissalatu vesselam: nevjernik, zabludjeo, mnogobožac i munafik.

7. Izbjegavanje nesklada riječi i postupaka

To je velika nevolja, da čovjek nešto naređuje i preporučuje, a sam to ne čini, ili odvraća i zabranjuje, a sam se od toga ne usteže. Allah kudi sve one koji ljudima preporučuju dobro, a sami ga ne čine i koji odvraćaju od ružnog, a sami ga čine. Uzvišeni je rekao: *O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O, kako je Allahu mrsko kada govorite riječi koje djela ne prate!* (Es-Saff, 2-3) I još je rekao: *Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete?* (El-Bekare, 44)

Duša se povlači posramljeno pred pitanjem u riječima Uzvišenog: *Zar tražite da se čine dobra djela?* Ili: *Zar se nećete opametiti?* Kako takvo što može od vas doći? Takvo što ne priliči pametnom i razumnom.

O ovome je neko rekao:

[1767] Ebu Davud, 4977, i drugi, a Munziri kaže da je lanac prenosilaca vjerodostojan.

Ti koji savjetuješ ljude, sumnjiv si
ako njih kudiš zbog nečega što sam činiš.
Kudiš dunjaluk i ljude koji za njega rade,
a ti ga priželjkuješ više nego oni.

Na osnovu ovoga svega je prijetnja žestoka i kritika očita: Zar tražite da se čini dobro i zaboravljate? Zar od drugih tražite, a sebe zaboravljate? Zar ćete ljudima kazivati da čine dobro i da se lijepo ponašaju, da čine sve ono što islam i Šerijat traže da se čini; vjerom, primjenom i ponašanjem, a nećete sami sebi to isto uputiti, a najpreči ste da se pokorite tome? Ovakvo što može samo neko ko nije razuman. Zbog toga je i *fa* u pitanju: *Zar se nećete opametiti*, koje je kao veznik na nešto podrazumijevajuće: *zar ste izgubili pamet i pameti nećete da se dozovete?* Zar ste izgubili rezonovanje i ne želite da pravo postupite?

Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Bit će, na Kijametski dan, izveden čovjek i bačen u Džehennem. Njegova crijeva će poispadati i on će oko njih kružiti kao što kruži magarac oko kamena za mljevenje. Džehennemlije će se okupiti oko njega i pitati: 'Čovječe, šta je s tobom? Zar nisi nama naređivao i pozivao nas da činimo dobro, a odvraćao nas od hrđavog?' On će reći: 'Naređivao sam vam i preporučivao dobro, ali ga nisam činio, i odvraćao sam vas od ružnog, ali sam ga sam činio.'"

8. Zabrana da se ljudi osuđuju i da im se kazuje da su propali nipodaštavajući ih i omalovažavajući

Bilježi se od Ebu Hurejrea da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Kada neki čovjek kaže: 'Ljudi su propali!' – on je najveći gubitnik među njima."[1768] Učenjaci se slažu da je ovaj ukor za onoga ko to kaže nipodaštavajući i omalovažavajući ljude, uz lično uzdizanje nad njima i kritikovanje njihovih postupaka. Jer on nije taj koji poznaje šta će biti sa Allahovim robovima. Međutim, onaj ko to kaže žaleći samog sebe i žaleći ljude zbog propusta u vjeri, nema nikakve zapreke za to. U tom značenju je rečeno: "Čovjek će koriti ljude i navoditi njihove nedostatke i propuste i reći će: 'Ljudi su se pokvarili i propali su.' – i slične izjave. Ko tako nešto uradi, on je najveći gubitnik i gori je od svih njih, zbog toga što čini grijeh ogovarajući ih i kudeći. Moguće da ga takav postupak dovede do toga da počne

[1768] Muslim, 2623.

samom sebi da se divi i da o sebi ima visoko mišljenje i da smatra kako je on bolji od njih."[1769]

9. Zabrana da se govore besmislice, nepoznate riječi, da se pravi pametan i da vrijeđa

Sersereh je mnogo priče uz dodatni napor. *Tešedduk* je uzdizanje iznad drugih ljudi govorom, i kada čovjek govori punim ustima, birane riječi i fraze, veličajući svoj govor. *Ettefejhuk* znači doći do izraza. To je neko ko puni svoj govor izrazima i tako se uzdiže nad drugim, želeći se pokazati boljim od drugih. *Ettenettu'* je pretjerivanje i prelaženje granice u govoru i postupku. Onaj ko ima ovakva pokudna svojstva zaslužuje Allahovu srdžbu, poniženje i da bude udaljen od Poslanika, alejhissalatu vesselam, na Kijametskom danu. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Među najdražim meni, od vas, i onih koji će imati najbliže mjesto meni na Kijametskom danu su oni koji su bili najljepšeg ahlaka, a najmrzniji među vama meni će biti, i najudaljeniji od mene na Kijametskom danu, oni koji su mnogo pričali, koji su koristili birane izraze i koji su se pravili pametnijim od drugih."[1770] Sličan *mutešeddiku* je *muteka'ir*, a to je neko ko govori grleno, s kraja usta.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Allah mrzi onog čovjeka koji pretjeruje i mota svojim jezikom kao što krava mota svoj jezik."[1771] U značenju da mota svojim jezikom kao što to čini krava kada preživa travu. (Ovako je u *Ennihajeu*)

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Propali su *mutenetti'un.*" I to je rekao tri puta. To su oni koji istražuju i predaju se nečemu što ih se ne tiče i koji raspravljaju o nečemu što je iznad njihova poimanja. U *Ennihaju* stoji: "To su oni koji pretjeruju u svom govoru i koji govore iz grla. Dolazi od resice na početku grla a onda se počelo upotrebljavati za sve u čemu se udubljuje i pretjeruje, bilo da je riječ ili djelo." Poslanik je ponovio to tri puta kako bi potvrdio odvratnost toga. Čovjek treba da priča onako kako govore oni oko njega i riječi koje su razumljive, pa makar

[1769] Šerhunnevevi li sahihil-muslim, 8/424.

[1770] Tirmizi, 2019, i kaže da je dobar.

[1771] Ebu Davud, 5005; Tirmizi, 2857, i kaže da je dobar.

bile i rečene narodski i priprosto, ako se obraća običnoj svjetini. Međutim, ako se obraća učenicima, onda treba da govori biranim riječima arapskog.[1772]

Imam Gazali je rekao: "Ne smatra se uljepšavanjem govora ako u tome nema pretjerivanja i tuđica. Govorom i podsjećanjem se hoće podstaći srce, oraspoložiti ili opomenuti. Probrane riječi imaju uticaja. Što se tiče dijaloga koji su da bi se obavili poslovi, tu ne priliči da se pretjeruje sa izrazima i da se predaje nečemu što je pokudno. Tu je poticaj samo želja da se pokaže i dokaže nad drugim i da se pokaže rječitost i sposobnost biranja riječi. Sve to je pokuđeno i to Šerijat osuđuje."[1773]

Odvraćanje od pretjerivanja u govoru i postupku i podsticaj da se ponaša opušteno, bez naprezanja, podsticaj da se ostavi pretjerivanje u govoru i da se puno priča bez koristi od toga, stvari su koje se mogu zaključiti iz navedenog hadisa. Hadis zabranjuje takvo što, jer to je uzrok Allahove srdžbe i udaljavanja od Poslanika, alejhissalatu vesselam, na Kijametskom danu. Udaljavanje od Poslanika, alejhissalatu vesselam, na Kijametskom danu je poniženje i uskraćivanje, a poniženje na Kijametskom danu zaslužuje samo neko ko je počinio nešto zabranjeno na ovom svijetu. Musliman treba da bude prirodan u svom govoru i da ne pretjeruje da bi se pokazao pismenijim i rječitijim, ulažući trud i napor u to. Treba da pojasni svoje riječi i da koristi riječi koje su svima razumljive.[1774]

10. Da se ne kazuje o muškim i ženskim ljepotama osim ako se ima vjersko opravdanje za to

To je zlo kojim su iskušane neke žene koje u svojim srcima ne nose nikakve ljubomore spram svojih muževa. Tako žene opisuju druge žene svojim muževima na takav način kao da ih on lično gleda. Ovakva ne zna da ona koju opisuje svom mužu može obuzeti misli njegove i on se može u nju zaljubiti. Moguće je i da se razvede od svoje supruge i ona će takvom svojom pričom dovesti do kraha porodice. Iz ovoga razloga je jasna svrha Poslanikovog, alejhissalatu vesselam, odvraćanja od toga da se kazuje o tome.

Bilježi se od Ibn Mesuda da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao:

[1772] Šerhu rijadissalihin, Ibn Usejmin.

[1773] *Ihja ulumiddin*, 1560.

[1774] Pogledaj: *Nuzhetul-muttekin*.

"Neka žena ne opisuje drugu ženu svome mužu na takav način kao da on gleda u nju."[1775]

Međutim, dopušteno je da se ponekad opisuje i to ako se ima vjersko opravdanje za to. Primjerice, da taj čovjek hoće da se oženi tom ženom, pa mu njen brat opiše kako ona izgleda, pa da ili prihvati ili odbije. Ovo nije smetnja kao što je dopušteno i da zaručnik ženu vidi kada je zaruči, jer pogled i viđenje je nešto što će ga prije potaći da prihvati ili odbije.

Zaključak je da čovjeku nije dopušteno da opisuje ženu nekom strancu, osim ako to vjera traži od njega. Neki maloumnici se hvale svojim suprugama pred svojim prijateljima i kolegama, pa kažu: "Moja supruga je lijepa." – želeći istaći ljepotu svoje supruge. "Moja supruga je lijepa i lice joj je takvo i takvo.[1776] Oči su joj takve i takve, usta su takva." I slične stvari. Ovakvo što je zabranjeno jer je Poslanik, alejhissalatu vesselam, to zabranio.

11. Da žena ne razgovara nadugo sa muškarcem koji joj nije mahrem

Ako je žena prinuđena da priča pred nepoznatim ljudima i onima koji joj nisu mahrem, onda treba da bude odmjerena u svom razgovoru s njima kako neki od njih ne bi ružno pomislio o njoj, kako je ne bi poželio i kako ne bi došlo do nečega što je ružno. Uzvišeni je rekao: *Na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da u napast dođe onaj čije je srce bolesno, i neusiljeno govorite!* (El-Ahzab, 32)

Sa'di kaže: "Allahove riječi: *na sebe pažnju ne skrećite govorom* – odnose se na to da kada razgovarate sa muškarcima govorite koketno onda kada vas oni slušaju. A riječi: ...*pa da u napast dođe onaj čije je srce bolesno* znače ne izazivati zabranjene strasti i prohtjeve koji su spremni i čekaju i najmanji povod. Srce takvoga čovjeka nije ispravno, jer ispravno i zdravo srce ne osjeća strasti i ne priželjkuje nešto što je Allah zabranio. Takvo srce neće pokrenuti bilo što, jer je zdravo i pošteđeno bolesti, za razliku od onoga čije je srce bolesno koji nije u stanju da podnese ono što podnosi onaj sa

[1775] Ahmed, Buhari, Ebu Davud, Tirmizi, od Ibn Mesuda i Albani kaže da je dobar u *Sahihul-džami'u*, 7197, a hadis glasi: "Nemoj da žena opisuje ženu svom mužu na takav način kao da je on gleda." I to je predanje koje bilježi Ahmed, 1/380.

[1776] Šerhu rijadissalihin, Ibn Usejmin.

zdravim srcem, niti može ustrajati u onom u čemu ustrajava zdravo srce. Bilo kojem, pa makar i najmanjem uzroku koji ga poziva na zabranjeno, on se odaziva i uopšte mu se ne opire. Ovo je dokaz da sredstva imaju pravila za svoje ciljeve. Blago obraćanje je u osnovi dopušteno, ali pošto je ono sredstvo za nešto zabranjeno, takvo obraćanje je zabranjeno. Zbog toga je potrebno da žena u svom obraćanju i razgovoru s muškarcima, ne govori blago. Pošto im je zabranjeno blago obraćanje, neko bi mogao pomisliti da im je naređeno da budu osorne, ali je i ovo odbačeno, jer Allah kaže: *I neusiljeno govorite* – u značenju da ne govore osorno i grubo, kao što ne treba ni da govore koketno i blago. Pogledaj kako Uzvišeni kaže: *Na sebe pažnju govorom ne skrećite,* a nije rekao da se ne govori blago. Blago razgovaranje je zabranjeno jer je u njemu poniženje žene i njena slomljenost pred čovjekom."

12. Izbjegavanje bestidnog govora i prostakluka

Bilježi se od Ibn Mesuda da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Vjernik nije neko ko vrijeđa, proklinje, ko je razvratan i prostak." Hadis bilježi Tirmizi i kaže da je dobar.[1777]

"Vjernik nije" – znači, nije neko ko vjeruje cjelovitim vjerovanjem, takav da dopušta sebi da vrijeđa nečije porijeklo, da ismijava drugog čovjeka ili da istražuje nečije nedostatke. "Niti proklinje" – a proklinjanje je protjerivanje iz Allahove milosti, a takvo nešto može se znati samo uz podršku Allaha. "Niti je bestidan i prost" – i to je vezivanje posebnog uz opće.

Iz hadisa se može zaključiti čovjekovo vjerovanje se ne može upotpuniti osim ako se riješi ovakvih i sličnih osobina i ako se zakiti pohvalnim osobinama. Musliman nije neko ko vrijeđa, ko proklinje i ko je razvratan i prostak. Bilježi se od Enesa da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Nikada razvrat nije bio u nečemu, a da to nije unakazio, niti je ikada stid bio u nečemu, a da to nije ukrasio."[1778]

[1777] Tirmizi ga bilježi u *Kitabul-birr vessilehu*, 1978. U *Delilul-falihine li tariki rijadissalihinu* kaže: "Ovaj hadis bilježi Tirmizi i kaže da je dobar. Bilježe ga i Ahmed i Buhari u *Edebul-mufredu*, Ibn Hibban i Hakim u *El-Mustedreku*. Ovako je u *El-Džami'ussagir*."

[1778] Hadis podstiče na ostavljanje razvrata i bestidnosti i da se okiti stidom. Hadis bilježi Tirmizi i kaže da je dobar.

13. Nezaklinjanje nečim drugim osim Allahom

Buhari i Muslim[1779] bilježe od Ibn Omera da je Vjerovjesnik, alejhissalatu vesselam, rekao: "I znajte da vam Allah zabranjuje da se kunete svojim precima. Onaj ko se već treba zakleti, neka se zakune Allahom, inače neka šuti." U vjerodostojnom hadisu stoji: "A onaj ko se kune, neka se kune Allahom, inače neka šuti."

Zabrana zaklinjanja nečim drugim osim Allahom, očevima, majkama i slično, jer zakletva podrazumijeva uvažavanje i veličanje, a takvo što pripada samo Allahu ili nekom od Njegovih svojstava, kao što je zaklinjanje Njegovom milošću ili životom i slično.

Nevevi kaže: "Učenjaci su rekli: 'Svrha zabrane zaklinjanja nečim drugim osim Allahom je u tome što zaklinjanje podrazumijeva i veličanje i uvažavanje, a suština veličanja je naročita samo za Allaha i niko ne treba to da dijeli sa Njim.'" Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Da se zakunem Allahom stotinu puta i da zgriješim, bolje je nego da se zakunem nečim drugim i ispunim."

Ako se kaže: "Hadis je u neskladu sa hadisom: 'Uspio je, oca mi njegova, ako istinu kaže.', odgovor na to je da je ovo uzrečica kojom se ne želi zaklinjanje." Ako se kaže: "Allah se zaklinje svojim stvorenjima, kao što je u riječima: *Tako Mi onih u redove poredanih...* (Es-Saffat, 1) ili: *Tako Mi onih koji pušu snažno.* (Ez-Zarijat, 1), odgovor je da se Allah kune čime hoće od Svojih stvorenja kako bi ukazao na čast tog stvorenja."[1780]

Muslimane, zaklinjanje nečim drugim osim Allahom je nešto što je pokuđeno i nepoželjno. Ovo je nešto što čine mnoge neznalice, kao što su sufije i drugi. Oni čine da evlija bude na stepenu Boga, što se vidi iz njihovih nepromišljenih postupaka i riječi, a što nije u skladu sa Šerijatom i vjerom. Zaklinjanje nečim drugim, osim Allahom, je da se kaže, primjerice: "Tako mi Vjerovjesnika!", "Kabe mi!", "Meleka mi!", "Nebesa mi!", "Predaka mi!", "Života mi!", "Sultanovog mi života!", "Zemlje mi!", "Mezara mi toga i toga!"[1781] Sve ovo je širk Allahu i smatra se širkom jer

[1779] Buhari, 6108, 6646; Muslim, 1646.

[1780] *Nevevi šerhu muslim*, 6/118-119.

[1781] Osjećam moralnu obavezu da ukažem na pogrešku. Ne bih se složio sa autorom u tvrdnji da su sufije takvi, jer on generalizuje sve sufije. Moguće je da među sufijama ima ovakvih, ali iz svoga ličnog druženja sa sufijama nisam vidio da je iko

on veliča nekoga kime se zaklinje, a veličina i poštovanje ne treba da bude ikome osim Allahu. On je Jedincati i Nedostižan, Gospodar svjetova.

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "I znajte da vam Allah zabranjuje da se kunete svojim precima." Omer je rekao: "Allaha mi, nisam se zakleo njima otkako sam to čuo od Poslanika, alejhissalatu vesselam, bilo da nešto navodim ili prepričavam."[1782] Dakle, zabranjuje vam da se zaklinjete svojim precima, bilo da nešto govorite od sebe ili da prenosite tuđe riječi.

14. Izbjegavanje samohvale ili samoponosa

Ponos je da se čovjek hvali sobom i da se uznosi onim što mu je Allah podario, svejedno da li se radilo o blagodati imetka, poroda, znanja, ugleda, tjelesne snage i sl. Bitno je da se čovjek hvali nekom blagodati kojom ga je Allah darovao nad ostalim ljudima. Što se tiče kazivanja o blagodatima da bi se istakla Allahova davanja i iz poniznosti, to nije sporno, jer Uzvišeni kaže: *I o blagodati Gospodara svoga kazuj!* (Ed-Duha, 11) I shodno riječima Poslanika, alejhissalatu vesselam: "Ja sam pročelnik Ademovih potomaka na Kijametskom danu, i u tome nema hvalisanja."

Iz istog razloga je Allah zabranio i da se Njegovi robovi hvališu svojim djelima, pa kaže: *Zato se ne hvališite bezgrješnošću svojom.* (En-Nedžm, 32) Znači, ne hvališite se želeći se istaći nad ostalim ljudima, pa da primjerice kažeš prijatelju: "Znam više od tebe.", "Pobožniji sam od tebe.", "Bogatiji sam od tebe." – i slično. Ovakvo nešto je samohvala i jedan vid uzdizanja i hvalisanja. Ovo nije u neskladu sa ajetom: *Uspjet će samo onaj ko je očisti...* (Eš-Šems, 9), jer je hvalisanje koje je zabranjeno to da se čovjek uzdiže i ponosi nečim što mu je Allah dao od blagodati, dobra ili znanja.

Što se tiče Allahovih riječi: *uspjet će samo onaj ko je očisti* – hoće se reći da je to onaj ko slijedi put čistote i ko izbjegava hrđav put. Zbog toga je i

---

od njih uzimao i stavljao ikoga ispred Allaha. Činjenica da oni vole i uvažavaju evlije i da ih poštuju, ali ne poznajem ijednog sufiju koji se zaklinje životom ili stepenom nekoga evlije, pa čak i poslanika, a da ostavlja zakletvu Allahom i da to smatra većom potvrdom svojim riječima ili stavu nego zakletvu Allahom. Štaviše, odgajaju se da minimalno koriste zakletvu, nego da što češće i više koriste istinu i da tako žive i da ih se tako upozna, pa da se stekne toliko povjerenje u njih i njihove riječi tako da nema potrebe da to proprate zakletvom. (op. prev)

[1782] *Ellulu vel-merdžanu*, 2/137.

rekao: *A bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!* (Eš-Šems, 10) Ovi i slični ajeti služe zabludjelim kao dokaz da zavode druge ljude. Oni kažu: "Pogledaj u Kur'an, nekada kaže: *Zato se ne hvališite bezgrješnošću svojom* (En-Nedžm, 32), a neka hvali onog ko pročisti svoj nefs." Međutim, ovi, kao što ih Allah opisuje, su bolesnih i zabludjelih srca, da Allah sačuva toga. Uzvišeni je rekao: *On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena – željni smutnje i svog tumačenja – slijede one što su manje jasni.* (Ali Imran, 7) Inače, u Kur'anu se nikada ne može naći nesklad i proturječnost, kao što je Uzvišeni rekao: *Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti.* (En-Nisa, 82), a u Kur'anu nema nikakva nesklada i nesuglasja.

I Poslanik, alejhissalatu vesselam, zabranjuje i odvraća od hvalisanja, pa kaže: "Allah mi je objavio da budete ponizni i da se niko ne uzdiže ni nad kim, niti da se neko hvališe nad drugim."

15. Odbrana časti muslimana

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Ko brani vjernika od munafika, Allah pošalje meleka koji će braniti njegovo meso na Kijametskom danu od Džehennema. Onaj ko optuži muslimana nečim, želeći da ga ocrni i osramoti, Allah će ga zadržati na Siratu (džehennemskom mostu) sve dok ne odustane od onog što je rekao."[1783] Bilježi se od Džabira da je Poslanik, alejhissalatu vesselam, rekao: "Ko stane u odbranu brata, u njegovom odsustvu, Allah će ga pomoći i na dunjaluku i na Ahiretu."[1784]

Musliman je obavezan da svoj jezik koristi kako bi popravio stanje među ljudima. Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nije lažljivac onaj koji miri ljude, pa kaže dobro, ili uveliča dobro."[1785] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Hoćete li da vam kažem šta je veće i bolje od stepena namaza, posta i sadake?" Prisutni su rekli: "Hoćemo, naravno." On je rekao: "Izmiriti zavađene." Onda je rekao: "Zavaditi sukobljene je pogubno."[1786]

[1783] Albani ga ocjenjuje kao dobar u *Sahihu suneni Ebi Davud*, 4883.

[1784] Ibn Ebi Dunja u *Essamtu*, 246, i drugi.

[1785] Buhari, 2692; Muslim, 2605.

[1786] Tirmizi, i kaže da je hasen sahih, a Albani kaže da je vjerodostojan, 4919.

16. **Zahvaliti se na dobročinstvu**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Nije zahvalan Allahu ko nije zahvalan ljudima."[1787] Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "Kome se nešto dadne i može da uzvrati, neka uzvrati, a ako ne može, onda neka to pohvali. Onaj ko pohvali, taj je zahvalio, a onaj ko to prešuti, taj je zatajio."[1788]

17. **Ostaviti što se ne tiče**

Poslanik, alejhissalatu vesselam, je rekao: "U lijep pokazatelj islama nekog čovjeka je da ostavlja ono što ga se ne tiče."[1789]

Mudžahid je rekao: "Čuo sam Ibn Abbasa da kaže: 'Petero mi je draže nego rasne deve.' Pa između ostalog kaže: 'Nemoj govoriti o nečemu što te se ne tiče sve dok ne vidiš potrebu, jer moguće je da neko ko govori o nečemu što ga se ne tiče, to kaže na nemjestu i tako izazove problem.'"

Neko je rekao Mudrom Lukmanu: "Čime si dostigao svoju mudrost?" On je rekao: "Nisam pitao o nečemu što znam niti sam govorio o nečemu što me se ne tiče."[1790]

Imam Šafija je svom prijatelju Rebi'u rekao: "Rebi', nemoj pričati o nečemu što te se ne tiče jer ako izgovoriš riječ, ona te zarobi, a nisi ti njen vlasnik."[1791]

Murek Adžli je rekao: "Ima nešto za čim tragam toliko i toliko godina, ali još nisam uspio da ga nađem, ali ne odustajem od potrage." Neko je pitao: "A šta je to?" On je rekao: "Ustegnuti se od onog što me se ne tiče."[1792] Sehl b. Abdillah je rekao: "Ko priča o nečemu što ga se ne tiče, bit će mu uskraćena iskrenost." Brate muslimanu, čuvaj svoj jezik.

[1787] Tirmizi, i kaže da je hasen sahih, a u *Sahihu Tirmizi* je pod brojem 2037.

[1788] *Sahihu suneni Ebi Davud*, 4813.

[1789] Tirmizi, 2317, i drugi, a Nevevi kaže da je dobar. Ibn Redžeb kaže da je vjerodostojan, ali da u njemu ima i mursela. Albani kaže da je vjerodostojan.

[1790] *Minhadžul-kasidin*, 150.

[1791] *El-Ezkar*, 431.

[1792] Ibn Sa'd, 7/213, u *Ettabekatu* i drugi.

Čovječe, čuvaj svoj jezik,
ugrist će te jer on je zmija.
Koliko je u kaburu onih koje je jezik njihov pogubio,
a hrabri su se ustručavali da pred njega stanu.

Znaj da je Allah nam stvorio jezik kako bismo ga koristili kao sredstvo ispoljavanja svojih osjećaja i onog što nam je u srcima. Ovi osjećaji se iskazuju jezikom i riječima koje se izgovaraju. Allah nam je stvorio srca kako bismo ih koristili u pokornosti Njemu, a jezik nam je stvorio da bismo Ga slavili i veličali. Naredio nam je da vodimo računa o ovim srcima jer smo za njih odgovorni pred Vladarom na Kijametskom danu. Uzvišeni je rekao: *I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati.* (El-Isra, 36)

Zatim nam Uzvišeni ukazuje na to da će ova srca svjedočiti protiv nas zbog onog što smo pogriješili na dunjaluku i to na Kijametskom danu. Uzvišeni je rekao: *Na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili.* (En-Nur, 24) Pošto je ovo tako, čovjek treba da vodi računa o svom jeziku i da ga čuva od svega što bi ga moglo unakaziti i što bi ga moglo odvesti u propast i gubitak vjerovanja.

Allahu, molimo Te za oprost i čestitost i na dunjaluku i na ahiretu.

Zaključak

Uzvišeni je rekao svom Vjerovjesniku, alejhissalatu vesselam: *Jer ti si, zaista, najljepše ćudi.* (El-Kalem, 4) Znači, veličanstvenog edeba.[1793] Taj njegov edeb je bio Kur'an kojim ga je odgojio Allah, a to je islam i propisi islama. Ovo značenje se bilježi od Ibn Abbasa, kada govorio o Allahovim riječima: *Jer ti si, zaista, najljepše ćudi.* (El-Kalem, 4) Znači, u veličanstvenoj vjeri, islamu.

Bilježi se od Enesa da je rekao: "Poslanik, alejhissalatu vesselam, je imao najljepše ponašanje i moral."[1794]

Abdullah b. Mubarek je, o lijepom ahlaku, rekao: "To je raspoložno lice, činjenje dobra i ustezanje od vrijeđanja." Još je rekao: "Lijep ahlak je da podnosiš ono što te zadesi od ljudi."

Brate muslimane, evo nekih od edeba kojima je bio okićen Poslanik, alejhissalatu vesselam:

- Bio je oborenog pogleda i nije pogledom istraživao stvari. Najčešće je njegov pogled bio trenutan i ovlaš, nije zurio kada bi gledao i njegov pogled u zemlju je bio mnogo češće i duže nego pogled u nebo.
- Kada bi hodao sa svojim ashabima, puštao bi ih ispred sebe i nije prednjačio, a koga bi sreo, prvi bi mu nazivao selam.
- Bio je najblaži, najdarežljiviji i najosjećajniji čovjek.
- Bavio se i kućnim aktivnostima, pa je sam krpio svoju odjeću i obuću.
- Nikada nikoga nije udario rukom, osim u borbi na Allahovom putu.
- Kada bi govorio, govorio je sažeto. Govor mu je bio jezgrovit, nije bilo ni viška ni manjka, nego onoliko koliko je potrebno, bez dodavanja ili oduzimanja i to je pokazatelj mudrosti. Govorio je: "Pokazatelj lijepog vjerovanja čovjeka je da ostavi ono što ga se ne tiče." Rekao je: "Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet, neka kazuje dobro ili neka šuti." Počinjao je i završavao svoj govor precizno, kako bi ga razumio i čuo onaj kome se obraćao.

[1793] Taberi u svom tefsiru, 12/28/13.

[1794] Buhari, 6203; Muslim, 2150.

Nije govorio bez potrebe i mnogo je šutio.

- Bio je stidniji od djevice prve bračne noći.
- Na trbuh je vezivao kamen kako bi prevario glad.
- Bio je zabrinut i u stalnom razmišljanju.
- Blagog ahlaka, ni nemaran ni preblag, veličao je svaku blagodat ma kako malehna bila i ništa nije kudio od blagodati, niti pretjerano hvalio.
- Dunjaluk ga nije mogao rasrditi sa svim što je na njemu. Ako bi se radilo o istini i pravdi, ništa ga nije moglo odvratiti od toga da stane u zaštitu i pomoć, a nikada se nije srdio radi sebe lično.
- Kada bi se rasrdio, okrenuo bi se i mahao bi rukom, a kada bi se nečemu obradovao, obarao je pogled. Većina njegova smijeha je bio osmijeh.
- Kada bi govorio, ponavljao je po tri puta, a kada bi nazivao selam, nazivao bi tri puta. Kada bi tražio dozvolu, tražio je po tri puta, a to kako bi ga drugi razumjeli i shvatili šta govori, shodno obavezi da dostavi i sprovede svoju zadaću.
- Nije mahanisao hrani koja bi mu bila poslužena, nego, ako bi mu se sviđala, jeo je, a ako nije, ne bi jeo.
- Nikada nije prokleo ni ženu ni slugu.
- O njemu u Tevratu stoji: "On je Muhammed, Allahov poslanik, Moj odabrani rob, nije grub, niti osoran, ne viče po pijacama niti uzvraća na hrđavo istim, nego prašta."
- Sa ashabima je vodio razgovore, pa kada bi spomenuli dunjaluk, pričao je s njima o dunjaluku, a kada bi spomenuli Ahiret, pričao je o Ahiretu s njima. Kada bi govorili o hrani ili piću, pričao je s njima o tome.

Ovo su opći adabi koji bi se mogli primijeniti u praksi[1795] i to je krajnje što se želi od muslimana.

***

Allahu, tražimo od Tebe i molimo Te da nas podržiš u slijeđenju Vjerovjesnikovih, alejhissalatu vesselam, adaba, njegovih svojstava i morala. Ti sve čuješ, blizu si i udovoljavaš dovama. Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova i neka je salavat i selam na prvaka prijašnjih i potonjih, Muhammeda, njegovu porodicu i sve ashabe.

[1795] *Ahlakunnebijji ve adabuhu*, Ebu Šejh; *Eššemailul-muhammedijjetu*, Tirmizi; *Hazel-habibu ja muhibbu*, Ebu Bekr Džezairi.